

శ్రీ మ దాంధ్ర భాగవతము

బమ్మెర పోతనామాత్య ప్రణీతము.

తృతీయ స్కంధము

వాణినికేతనము

గాంధీనగరం :: బెజవాడ.

ఆల్టోబరు :: 1938.

మహారాజ పోషకులు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీమంతు రాజా యార్లగడ్డ

శి వ రా ం ప్ర సా ద

బహద్దూరు యం. యల్. ఏ.

కృష్ణాజిల్లా బోర్డు అధ్యక్షులు

మన్నెసుల్తాన్

చల్లవల్లి యెన్టీటూ జమీందారు

చ ల్ల వ ల్లి

శ్రీ శ్రీ చిరుమామిళ్ల పార్థసారథి గారు
ల్యాండ్‌లాడ్లు, ముప్పాళ్లు, కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీ శ్రీ జనస్వామి ప్రసాదరావు గారు
ల్యాండ్‌లాడ్లు, గుంటూరు.

శ్రీ శ్రీ పర్చే శేషగిరిరావు పంతులు గారు
మత్తేదారు, కారేపల్లి

శ్రీ శ్రీ పర్చే రామనాథం పంతులుగారు
మత్తేదారు, కారేపల్లి

సహాయులు

బ్రహ్మశ్రీ గోపేటి వేణుగోపాల రావు పంతులుగారు
సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టరు ఆఫ్ పోలీసు, ఒంగోలు.

రు 5-0-0 నభ్యులు.

1. శ్రీ అయ్యదేవర వేదాద్రి నరసింహారావుగారు, టీచరు, నందిగోషే.
2. ,, కొల్లి వేంకట కృష్ణయ్య చౌదరిగారు, మువ్వశివారు నర్సాయపాలెం.
3. ,, వాళిరెడ్డి లక్ష్మీపతి బహుమారు, కెక్కటర్ కృష్ణజిల్లాబోర్డు బందరు.
4. ,, సూర్యదేవర కితారామయ్య చౌదరిగారు, జక్కంపూడి.
5. ,, కొండపల్లి బుచ్చయ్యగారు ల్యాండ్లారు, బందరు.
6. ,, శివరాం ప్రసాద్ గింధాలయం. పెడసనగల్లు.
7. ,, సూరజనేని వేంకటాత్మంగారు, పెడసనగల్లు.
8. ,, డాక్టరు. చిరుమామిళ్ళ శేషాద్రి నాయుడుగారు, పెనుగంచిపాళెం.
9. ,, వాళిరెడ్డి మహదేవూగూరుగారు, జయంతిపురం.
10. ,, రామకృష్ణరెడ్డి, జిన్నింగ్ అండ్ గౌండునట్ ఫ్యాక్టరీ పెనుగంచిపాళెం.
11. ,, వేంకటరమణాచల సుమిల్, జగయ్యపేట.
12. ,, పద్మనాభుని నరసింహదాసుగారు, జగయ్యపేట.
13. ,, సి. హెచ్చి. నారాయణ ప్రసాద్ గారు ల్యాండ్లారు, జగయ్యపేట.
14. ,, చింతల అచ్చయ్యగారు, పరిటాల.
15. ,, ఉభయ భాషాప్రవీణ హిందీవిద్వాన్ ఆయినంపూడి గురునాథరావుగారు. పెడసనగల్లు
16. ,, వీసపాటి రాజయ్యగారు, పెడసనగల్లు.
17. ,, పొక్కునూరు గోపయ్యగారు, బందరు.
18. ,, డి. గోపాలకృష్ణయ్యగారు L. F. రిక్రియేషన్ క్లబ్, బందరు.
19. ,, మండవల్లి బుల్లిరామయ్యగారు, బూషనగుళ్ళు.
20. ,, బూరుగుల సుందరరామశాస్త్రిగారు తెలుగుపండితులు, ఉయ్యూరు,
21. ,, అమంచి హనుమంతరావు పంతులుగారు లేబరుఆఫీసరు, బందరు.
22. ,, యినాల వేంకటప్పయ్యగారు హెడ్క్వార్టర్లు, పునాదిపాడు.
23. ,, ముక్కామల రామకృష్ణయ్యగారు, పెనమలూరు.
24. ,, పోలూరు అంబన్న శాస్త్రిగారు ఇంజీనియర్ బ్యాంక్, బెజవాడ.
25. ,, ఈది రాజయ్యగారు కలపవర్తపలు, బెజవాడ.
26. ,, యద్దనపూడి శాంతిమూర్తిగారు, బెజవాడ.
27. ,, శివకోటి వెంకయ్యగారు, వర్తపలు, బెజవాడ.
28. ,, కె. రామకృష్ణారావు నాయుడుగారు సబ్ ఇన్ స్పెక్టరు, బెజవాడ.
29. ,, కొల్లి నరసింహారావు నాయుడుగారు, జగయ్యపేట.
30. ,, పచ్చవ పాపయ్య చౌదరిగారు కంట్రాక్టరు, బెజవాడ.
31. ,, బాలిశెట్టి లక్ష్మీవెంకట నరసింహారావుగారు, బెజవాడ.
32. ,, కొణికి అదిశేషయ్యగారు, బెజవాడ.

34. ,, సి, వి. నారాయణరావుగారు, సబ్ ఇన్ స్పెక్టరు, గన్నవరం.
35. ,, తెన్నేటి బుల్లయ్యరావుగారు, గన్నవరం.
36. ,, పాశేపల్లి బుచ్చయ్యగారు, ఆగిరిపల్లి.
37. ,, గుంటూరు గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు, ఆగిరిపల్లి.
38. ,, యండ్లూరి పుల్లయ్యగారు, ఆగిరిపల్లి.
39. ,, నూతక్కి బాలకోటయ్యగారు, గడ్డమణుగు.
40. ,, డాక్టరు గుంటూరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు, మైలవరం.
41. ,, కవులూరు వేంకటప్పారావుగారు, కర్నూలు.
42. ,, మాకాని గోపాలస్వామి నాయుడుగారు బెన్టు అండ్ సింగరేణి కాలరీస్.
43. ,, అరజా లక్ష్మణస్వామి నాయుడుగారు, కొత్తగూడెం.
44. ,, యక్. శీతరామయ్యగారు, కొత్తగూడెం.
45. ,, చిలుమూరి శాయన్నగారు, భద్రాచలం.
46. ,, కురిచేటి జనార్దనరావుగారు, భద్రాచలం.
47. ,, చింతపాటి దక్షిణామూర్తిగారు వకీలు, తెనాలి.
48. ,, యక్. నూర్యనారాయణరావుగారు, బి.ఏ., బి.ఎ.డి., మార్కాపురం.
49. ,, ఊర వేంకటరత్నంగారు, చేబోలు.
50. ,, రాజవైద్య నాగలింగం రాఘవశర్మగారు, అమృత్తలూరు.
51. ,, కాలూరి పట్టాభిరామయ్యగారు, రాయపూడి.
52. ,, మంగెనపూడి వేంకటేశ్వరరావుగారు బి.ఏ., రాయపూడి.
53. ,, పొప్పయిటర్న సుధాశార్మకీ, అమృత్తలూరు.
54. ,, బొబ్బా అంకిడుగారు, యలవంట్ల.
55. ,, భాగవతుల వేంకటేశ్వరశర్మగారు, యలవంట్ల.
56. ,, కొండ్లూరి రాఘవరావుగారు, యలవంట్ల.
57. ,, యలవంట్ల గురులింగముగారు, యలవంట్ల.
58. ,, యడ్లపాటి అంజయ్య చౌదరిగారు, యలవంట్ల.
59. ,, కె. శ్రీరంగరాజయ్యంగారు, బి.ఏ., యల్.టి., తురుమెళ్ళ.
60. ,, యలవంట్ల శ్రీరాములుచౌదరిగారు, యలవంట్ల.
61. ,, యడ్లపాటి భుజంగరాయుడుగారు, యలవంట్ల.
62. ,, శ్రీనాథ గౌరధాలయము, మోపవంట్ల.
63. ,, కొత్తపల్లి వెంకటసుబ్బయ్యగారు హిందీవిశారద అమృత్తలూరు
64. ,, త్రిలిపాక తిరుమలరావుగారు కరణం అమృత్తలూరు.

ప్రీతిక

“చవులంగూర్చెడి తెలుపల్కు బడులకొ సందించి యాంధ్రావని
 శ్రవణాలంకరణాభిరామకవిత్వా సంపత్తితో నాంధ్రభా
 గవతంబుకొ రచియించి లోకహితముం గల్పించె నేధన్యు డా
 కవిచూడామణి నెంతుం బోతనకవికొ గల్యాణవాగ్ధరవికొ.”

ఆంధ్రీవాఙ్మయమునందుగల అత్యుత్తమ కావ్యశ్రేణిలో నొక
 టిగఁ బరిగణింపఁదగినది సహజపాండితీమండీతుఁ డగు పోతనామాత్యుని
 ఆంధ్రీభాగవతము. నన్నయ్య భట్టారకుఁడు తెలుఁగు బాసకుఁ బ్రాణ
 భీక్షపెట్టి భారతమునఁ గొంచెము తక్కువగ మూఁడుపద్యములు రచించి
 వాగనుశాసన బిరుదము సార్థకము జేసికొనినాఁడు. తిక్కన యజ్ఞ
 మహోజ్జ్వలధారాశుద్ధితో నిరర్గళ పదకల్పనముతోఁ బ్రారతమును
 బదునైదు పద్యములఁ గూర్చి “మహాకవిత్వ దీక్షావిధితో” మాతృభాష
 నలంకరించి కవిబ్రహ్మబిరుదము సార్థకము గావించుకొనినాఁడు. భారత
 భాగము “కవీంద్రశ్రీవణ పుటపేయముగా ఎఱ్ఱాప్రగడపూర్తి చేసి
 ప్రబంధ పరమేశ్వరుఁ డైనాఁడు. భాస్కరాదులు రామాయణమును
 తెలింగించి భావనలంకరించిరి. పాలకురికి సోమనాథుఁడు శైవమత గ్రంథ
 సారము మహాపురుష జీవితములో లగ్నము గావించి యసమాన
 వైదుష్యము సాటినాఁడు. నన్నెచోడుఁడు నాచనసోముఁడు కావ్యరచన
 మున కనుకూలములగు మనోజ్ఞభావములు కొత్తపోకడలు పలుకుం
 బొందికలు వెలయించిన ధన్యులు. ఆదికవులందఱి గుణములు తనలో
 జీర్ణించికొని వాఙ్మయమున కద్వితీయమగు నేవగావించిశ్రీనాథకవి సార్వ
 భౌముఁడు కవితాసౌప్తవమునకు మార్గదర్శకుఁడైనాఁడు. వీరిలో నెవ్వ
 రును భాగవతము తెలింగింపఁదొర కొనమి తననేధన్యుని గావించుటకని
 బమ్మెరపోతరాజు తలంచుచున్నాఁడు. చూడుఁడు.

“ఓసరన్ నన్నయతిక్కనాదికవు లీయ్యుర్వికొ బురాణావలిం
 డెనుగన్ జేయుచు మత్పురాణసశుభాధిక్యంబుఁ దానెట్టిదో
 తెనుగకజేయరు మున్న భాగవతముకొ దీనిం డెలింగించి మ
 జ్జనసంబుకొ సఖలంబుజేయుదుఁ బునర్జన్మంబు లేవండగకొ-

కొని నత్యము నాలోచించినచోఁ దనకుఁ బునర్జన్మము లేకుండు
 టకుఁగోడు సోదరాంధులకుఁ బునర్జన్మము కలుగకుండుటకే పోతరాజు

భాగవతరచనమునకుఁ దొరకొనినాఁడు. పరమేశ్వరార్పణముగఁ గావ్య ఫలము నర్పించి ధన్యుడైనాఁడు.

ఆదికవియగు నన్నయ్యభట్టారకునితోఁ గవులకు రాజాశ్రయ ములవ్వఁపెనది. రాజులుగూడఁ గావ్యశ్రవణానందమగుదులు. రాజరాజు, మనుమసిద్ధి, వేమభూపాలుఁడు, వీరభద్రారెడ్డిమున్నగు ప్రభువులు కావ్యరచనమునకు నమకాలికకవిరాజులను బోల్పఁజూపించినారు. కవులు వారియాశ్రయమున నమస్తభోగములతోఁ దులదూఁగుచు వాఙ్మయ సేవ గావించి ధన్యులైనారు. ఈ పరిస్థితి పదమూడవశతాబ్ది కారంభమువఱకు నెడతెగక నడచినది. ఈ సందిగ్ధకాలమున జనించిన స్వాతంత్ర్యశీలుఁడు బమ్మెరపోతరాజు. సమకాలదోషముచే బోతరాజు గూడ ఇవట్టూరిసోమనారాధ్యుల సంస్మరణముతో వీరభద్రవిజయము సర్వజ్ఞసింగభూపాలుని శృంగారలీలావిలాసవర్ణనములతో భోగిసిదండ కము రచించి కాలప్రవాహమునఁ గొంతకాలము కొట్టుకొని పోయినాఁడు. భాగవతరచనారంభమునుండి యీతని జీవితమున కొకవిశిష్టత్వ ములవడినది. భోగభాగ్యములను దిరస్కరించినాఁడు. కావ్యాంకితమునకుఁ బ్రాకులాడు రాజులను మనుజేశ్వరాధములని తెగడినాఁడు. రాజుల కంకితమునొసంగుట కాలునిచే నమ్మెటవేటలుఁ దినుటకు సాధనమని తలంచినాఁడు. హృదయమున శ్రీరామచంద్రునిసాన్నిధ్యమును గలిగించు కొనినాఁడు. అంజలిబంధముగావించి కృతిభిక్షుకొఱకు నిరీక్షించు సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుని యౌదార్యమును దిరస్కరించి శ్రీకైవల్యపదంబుజేరుటకు భాగవతము శ్రీరామాంకితము గావించినాఁడు. జీవితమంతయు సాటితేని సంతుష్టితోగడుపుచు ఘోరతరమగుదరిద్రాబాధకు దాసుడైనాఁడు. దైవదత్తమగు కవితాశక్తి దైవసమర్పణ గావించుటయే “పరమార్థ”మును రహస్యమును లోకమునకు ముక్తకంఠముగ సాటిసవాడు పోతన. ఈత్యాగమే యనంతరముగల కవులకుఁ జాలవఱకు మార్గదర్శక మయ్యెను.

పోతనకాలమువ ఆంధ్రదేశస్థి మిగుల శోచ్యావస్థలోనుండెను. ఆంధ్రవాఙ్మయసేవకు సర్వస్వము భారబోసిన చాళుక్య చోళరాజ్యము అంతరించెను. కవితకు, శిల్పములకు, జాతీయతకు, లలితకళావిలసనమునకు మార్గదర్శకమగు కాకతీయ సామ్రాజ్యము పన్నెత్త మయ్యెను.

ఆర్యధర్మములు లుప్తప్రాయము లయ్యెను. రాచకొండ, ఆనెగొంది అద్దంకి మున్నగుతావుల రాజప్రతినిధులును వారివంశజులును చెడరిస యాంధ్రసామ్రాజ్యమును శకలములుజేసికొని నిరంకుశముగఁ బాలించు చుండిరి. ఈ విషయపరిస్థితిలో సర్వవిద్యాసనాథుఁడు కవిసార్వభౌముఁడు నగు శ్రీనాథకవి దేశదేశములు తిరుగవలసివచ్చినది. స్తోత్ర పాఠప్రియు లగు రాజుల నెందఱనాశ్రయించినను ఆతని యవసరములు ముగియలేదు. శ్రీశైలములోని భీక్షావృత్తి మఠముతోడను అవచి తిప్పయ్య సెట్టి తోడను గూడఁ గృతిబాంధవ్యము నెఱపుకొన వలసివచ్చినది. ఆధ్యాత్మిక చింతతోఁ బరమార్థ సంగ్రహదీక్షతోఁ బవిత్ర జీవితమునకుఁ ద్రోవ తీయుచున్న బమ్మెర పోతరాజు రాజాశ్రయముఁగొని రామ భక్తుడై ఈ కాలముననే జీవితమున కొక నూతన మార్గము నన్వేషింపగలిగినాఁడు.

పోతరాజు భాగవతరచనమునకు దొరకొన్నది కైవల్యప్రాప్తికి. కోరిన ఫలము భవబంధవిముక్తి కాని అడుగడుగునకు భాగవతరచనా ప్రయత్న మాతనిపౌత్రదయమును సంక్షుభితము గావించినట్లు గొన్ని సూచనలు కలవు. భారతిని “పురాణము తెలిగింపనెంచితిని. తత్సరణేఁ బ్రసాదించుము. సాహసమును మన్నించుము. దయాంభోనిధీ” యని కే లొగ్గి ప్రార్థించినాఁడు. పూర్వకవులనెగాక సమకాలిక కవులను భావికవు లనుగూడ సంస్మరించినాఁడు. ఇంతలోఁ జంద్రగ్రహణము గంగానా నము శ్రీరామసాక్షాత్కారము భాగవతరచనానుజ్ఞ ఏకశిలావగర వాసులు భగవదాజ్ఞవిని భాగవతాంధీకరణమునకుఁ బోత్సహించుట జరిగినవి. ఈ సందర్భమునఁ బోతనామాత్యుని స్వగత మెంతేని తవిఛిదీట మననము జేయఁ దగినది.

క. పలికెడిది భాగవతమఁట, పలికించెడివాఁడు రామభద్రుండఁట నే
పలికిన భద్రుండమగునఁట, పలికెద వేటొందుగాధ వలంకఁట పేట.

చ. శ. భాగవతము దెలిసి పలుకుట కష్టంబు, శూలికైన దమ్మిచూలికైన
నిబుధజనులవలన విన్నంతఁ గన్నంతఁ, దెలియవచ్చినంతఁ దేటపఱుకు.

స్వప్రయోజకత్వములేక యే భాగవతమును శ్రీరామచంద్రుఁడు పలికించుచుండెనని పోతన దలంచినాఁడు. భాగవతము తత్త్వగ్రంథ మనియు భావగ్రహణము అసాత్మ్యమనియుఁ బండిత సాహచర్యమునఁ

దాను తొలుత గ్రహించిన దానినే పోతన చెప్పసాగెననియు తెలియుచున్నది.

పోతరాజు ఓరుగల్లు పొంతనివాసి. ఆతనికాలమునందు శైవ మతము మిగుల వ్యాప్తిగ నుండెను. పోతరాజు తండ్రి కేసన. దాన మాన సీతి ధనుడు. బహుకలానిధి. శైవశాస్త్ర విజ్ఞాత. తల్లియగు లక్కాంబ పాతివ్రత్యశోభితయేగాదు. “సదాశివ పాదయుగార్చనాను కంపాన యవాగ్భవాని” కావుననే పోతరాజు వంశపరంపరాగతమగు శైవమతాభిమానమును వీరభద్రవిజయమునందు వెల్లడించినాడు. భాగవతరచనమున సీతఁ డద్వైతమతాభిమానిగ మాఱినాడు. అనంతర మీతనివంశజులు విశిష్టాద్వైతమత ప్రవీణులైరి. నిజామురాష్ట్రమునఁగల నియోగులు శ్రీవైష్ణవత్వము స్వీకరించి గోలకొండవ్యాపారులనబడుచున్నారు. గోలకొండ వ్యాపారులు వేటు. నియోగులు వేటని శ్రీ వీరేశలింగము పంతులువారు తలంచిరిగాని యది పొరపాటు. ఈ విషయము స్థలాంతరమున విశేషించి చర్చగావింపఁబడినది.

పోతరాజునకు శ్రీనాథమహాకవి, సర్వజ్ఞసింగ భూషాలుడు, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుడు, అనంతమాత్యుడు, దగ్గుపల్లి దుగ్గన, మున్నగు విద్వత్కవులు సమకాలికులు. నాచన సోమనాథుఁ డిండుక పూర్వుడు. భాస్కరరామాయణము పరిసరభూములలో జనించిన ప్రసిద్ధగ్రంథము. అంత్యనియమమునందుఁ బోతన భాస్కరరామాయణపద్యముల నాదర్శముగఁ గైకొనినాడు. కొన్నియెడలఁ బద్య గమనమునను సత్యభామా సంగ్రామమునఁ బూర్తిగ ఉత్తర హరివంశమును ననుకరించినాడు. ఆయా యనుకరణములు దశమస్కంధమునకుఁ బ్రతిక వ్రాయునపుడు విశేషించి చర్చింపఁబడును. మొత్తము మీఁదఁ బోతన కవిత స్వాతంత్ర్యభావ విలసితము. చాలవఱకు మూలానుసారము. అట్లయ్యుఁ గల్పనములు నూత్నములు. పోతన కాలమున ఆంధ్రులకు జానువెలుగు గవితయందును గొండఱకు మిశ్ర కతవియందును గొండఱకు దీర్ఘసంస్కృత సమాసకవితయందును ఆదరముండెడిది. సర్వజ్ఞ సమ్మతమగు సీమూఁడుగుణముల నలవఱచుకొనినఁ గాని తన ప్రయత్నము ఫలవంతము గాఁజాలదని పోతన తలంచినాడు. అందుల కనుకూలముగఁ గవిత సీతిమార్గముల నడపించుటయే గాదు.

ఈ క్రిందివిధముగఁ బ్రతిజ్ఞ సైతము కృత్యారంభమున బోతన యొనర్చెను.
క. కొందఱకుఁ దెనుగు గుణమగుఁగొందఱకుఁ సంస్కృతంబు గుణమగుఁ చెందుకొ
గొందఱకు గుణములగు నే, నందఱి మెప్పింతుఁ గృతుల నమ్యైయెడలకొ.

ఈ ప్రతిజ్ఞ యెంతవరకుఁ బోతరాజు జయప్రదముగా నిర్వహించెనో తెలిసికొనవలయునన్న ఏన్కంధమును జూచినను జాలును. భాగవతము ఆంధ్రదేశమున సర్వజనసమ్మతముగ నాదరింపఁబడుటయే యిందులకుఁ దార్కాణము. దీర్ఘసూనముగల సంస్కృత రచనమునకు దాహరణముగ నొక్కవద్యము దీసికొందము.

సీ॥ కఠిన సటాచ్చటోత్కట జాతవాత నిర్భూష జీమూత సంఘాత మగుచు
తురనిభ సునిశిత ఖుర పుటాహతచల, తృణిరాజ దిగజ పృచయ మగుచు
చండ దంష్ట్రోత్త వై శ్యానరాష్ట్ర స్పృహ, దృజిత హేమాద్రి విస్మంభ మగుచు
ఘోరగంభీర ఘోరభూరినిస్వన, పంకిలాఖిల వాద్ధి సంకులముగ...

తృ. స్కం. 412

అచ్చతెనుఁగు రచనములు పోతనకు సహజములై నటులై తోఁచును. చిటుత బాలుర కేని యవగతము లగున ట్లుండును.

“తొక్కలురావు పిల్లలప తేడపటినుండియు మేఠగావమిం
బొప్పించు గూటిలో నెగసిపోవఁగ నేరవు.....

“గుజ్జనగూండను గొమరొప్ప వండించి

చెఱలకుఁ బెట్టించుఁ జెలువు మెఱయ...”

మిశ్రకవిత్వమునకు భాగవతమునందలి ప్రతిభాగమునను ఊదాహరణములు లభించును. వెదుకఁ బనియుండదు. అరవిచ్చు మల్లె మొగ్గలవలె అరసినంతన విడివడు సమానములు ముద్దులుమూటగట్టు పలుకు బొందికములు అందచందముల హావణించు మృదురచనములు భాగవతమునఁ బ్రతిఘట్టమునందును విరివిగా గోచరించుచుండును.

“బాలురచావు కర్ణములఁ బడఁగలంగి యలంగి యోయవం
జాలక బాష్పతోయకణజాలము చెప్పలఁగాఱ నేడ్చి పాం
చాలతనూజ నేలబడి జాలిబడంగని యెత్తి మంజా వా
చాలతఁ జావుచుకొ జిహ్వజాలము దుష్టకుఁ గీడి యిట్లనుకొ.

ప్ర. స్కం ౧౪౩.

పోతనకవిత్వలోని గుణములు చెప్పటకంటె భాగవతము పాఠకలోకమున కందించుటయే సుకరము. భక్తిచేఁ బోతన తన్మయుఁడై

భగవంతుని నెంతవర్ణించినను దనివిననడు. భగవద్భక్తులకుఁ గలిగిన పరమేశ్వరసందర్శనము వింత వింత పోకడలతో విన్నాణముగ వర్ణించును. రచనము కంటువడదు రసము తరుగదు. కల్పనములకంతము లేదు. పాఠకుల నొక్కమాఱు కథాస్థానమునఁబడవేసి భక్తిరసముగ్ధులఁ జేయుటలోఁ బోతరాజు అద్వితీయుఁడు.

పోతరాజుకవితలో ననిర్వాచ్యమగు నానందము కలిగించు నొక యద్వితీయశక్తి గలదు. అన్వయకాతన్య మీతనిపద్యములలోఁ గానరాదనియే చెప్పవచ్చును. దుష్కరప్రాసములు అంత్యనియమములు అనుప్రాసములు యమకములు నిరర్గళముగ నడచుచుండును. సాధారణముగ నరసయతినే వాడుచుండును. పదమధ్యవర్ణములు యతిప్రాసములలో నిమిచ్చి భారకుఁ జిక్కఁదనము గలిగించుట యీతఁ డెఱుంగఁడు. అందుచే న్యూవుమగు భాషాపరిచయముగలవాఁడేని భాగవతమును భారాళముగఁ జదువఁ గలుగును. భగవద్వర్ణనమున నీతఁడు సగుణ రూపమును ధ్యానదృష్టితోఁ దిలకించియే వర్ణించుచున్నాఁడాయని యనిపించును. పోకడలలోఁగూడఁ గ్రోత్తదనము, ఆంధ్రీకరణమునందుఁ గూడ విన్నాణము, కథాంశములందుఁగూడఁ గవితాశిల్పము నెలకొల్పి పురాణమునఁ గావ్యలక్షణముల నిముడ్పుటలో నీతఁ డద్వితీయుఁడు. ఆంధ్రీలోకమును భాగవతమువలె నర్వవిధముల నాకర్షించి యానంద తరంగములపై నుయ్యెలలలాగించు పొత్తమింకొకటి లేదు. తిక్కనసోమ యాజుచెప్పిన “ పవిత్రరాజసూయావబృథంబునందు శుచియై పెను పొందిన వేణిబట్టి యీ యేవురుజూడఁగా సభకునీడ్చె”నను చ్రావడి విషాదగీతమును బోతరాజు ఎంతమనోజ్ఞముగఁ జెప్పెనో చూడుఁడు.

తే॥ గీ॥ సూరిజనగేయ మగురాజసూయయజ్ఞ, విలసదవబృథనేకపవిత్రమైన

చ్రావడికాకువేణిభరంబు బట్టి, కొలువులోపలి కీడ్చిరి మచ్చితమున. తృ.స్కం. 25
ఇట్లు పోతన పద్యములో మాధుర్యగుణము మెండు.

తృ తీ య స్కంధ విశేషము.

విదురుఁడు తీర్థయాత్రులకు వెడలి యందందుఁ దిరుగుచు నొకా నొకదినమున ఉద్ధవునిగాంచి యాదవపాండవాదుల క్షేమాదికములఁ బ్రశ్నించెను. ఉద్ధవుఁడు యాదవకౌరవుల మరణము శ్రీకృష్ణుని నిర్వ్యాణ

మును విచారముతో విదుగునకు నివేదించెను. అంత విదురుడు శ్రీకృష్ణుని కంతరంగ మిత్రుడవగు నీవాతనివలన విన్న పరమార్థరహస్యముల నెఱింగింపుమని ఉద్ధవుని గోచెను. ఉద్ధవుడు మైత్రేయుడై యిట్టి యువ దేశములఁ గావింప నర్హుడని విదురునితో నివేదించెను. విదురుడు మైత్రేయుని సందర్శించి తత్త్వరహస్యములఁ బడసెను. ఈ సందర్భమున నీస్కంధమునందు భగవదుత్పత్తిలక్షణము, బ్రహ్మాతపస్సు, కాలపరిమితి సృష్టిక్రమము, సనకసనందసుల శాపము, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల జన్మ కథనము, భగవంతుడు లోకోద్ధరణముకొఱకు యజ్ఞవరాహస్వరూపము ధరించి హిరణ్యాక్షునివధించి లోకశుభము ప్రసాదించుట, మృదుమధురముగ వర్ణింపఁబడెను. దేవహూతికర్థములకు భగవానుడు కపిలనామమున జన్మించి జననికే తత్త్వజ్ఞానము నుపదేశించుట యీ స్కంధము నందలి ముఖ్యాంశము. దుశ్శేదములగు తత్త్వవిషయములు మూల గ్రంథమునకంటె సులభముగాఁ బోతన తెలిగించి యీ స్కంధమునఁ దననైపుణ్యముజూపినాడు. శ్రీకృష్ణనిర్వాణవార్త ఉద్ధవుడు విదురున కెఱిగించుఘట్టమునందుఁ బ్రతిపద్యము హృదయము నుజ్జూతలూపును. ఈ స్కంధమునందుఁ బోతరాజు భక్తి సాంఖ్యయోగముల స్వరూపము వేదాంతరహస్యములు సుగమముగఁ దెలిగించినాడు. యజ్ఞవరాహ మూర్తి హిరణ్యాక్షుని జంపుట రసవత్తరముగ వర్ణింపఁబడినది. పోతన లేఖని మృదుమధుర కవితా పరిపాటిని వెలయించిన దీ స్కంధము నుండియే.

ఈ తృతీయస్కంధము మాతృక కెంతవరకుఁ జేరువలో నున్నదియు ముద్రితప్రతులకును ధాళపత్రగ్రంథములకును గల పాఠభేదములు ముద్రాపకుల సంస్కరణములు దెలుపుచుఁ బీఠికవ్రాయ సంకల్పించితిమిగాని స్థలాంతరమునకు (లేఖకుడు) మేము పరిపత్తనము గావింపఁబడుటచేతను గ్రంథసముదాయము ఓరుగంటిలో విడిచివచ్చినందునను సాధ్యముకాదయ్యెను. ముం దీలోటు తీర్చుకొందుము.

హనుమకొండ,
కవితావిలాసము,
26—10—1938.

}

భాషాసేవకులు,
శ్రీపాద్రమణకవులు,
కళావధానులు.

విషయ సూచిక

తృతీయ స్కంధము.

పుట

విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదుల వృత్తాంతం బడుగుట	...	8
విదురమైత్రేయసంవాదము	...	33
స్వాయంభువమనువు ప్రజావృద్ధినేయుట	...	82
కీర్యజ్ఞ వరాహావతారాభివర్ణనము	...	84
కీర్యజ్ఞ వరాహమూర్తిని బ్రహ్మాదులు స్తుతియించుట	...	88
మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల జన్మ వృత్తాంతంబెఱింగించుట	...	93
సనక సనంద నాదులు వైవంకమునక ర్హగుట.	...	101
సన.కాదులు నారాయణ దేవుని స్తుతించుట	...	109
జయవిజయులు దితియందు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులెపుట్టుట.	...	117
హిరణ్యాక్షుడు యజ్ఞ వరాహంబగు హరి నెదిరించి హాటట	...	122
చతుర్భుండానర్పు యక్షుడి దేవతాగణ స్పృష్టించెలుపుట.	...	134
కర్దముండు భగవదనుజ వహన దేవహూతిని బెండ్లియాడుట	...	141
కర్దమప్రజాపతి యోగ భావంబుచే విమానంబు గల్పించి భార్యతో గూడతాను విహరించుట	...	152
దేవహూతి గర్భంబున విష్ణుండు గవీలాచార్యుండుగాఁ బుట్టుట	...	158
దేవహూతి పుత్రుండైన కపిలునిచే దత్తజ్ఞానంబు వడయుట	...	164
కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును చెలియఁజేయుట	...	189
కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తికర్మమంబుఁ చెలుపుట	...	197
గర్భమండలం బీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట	...	198

చిత్రములు.

పరిక్షిన్న రేందునకు శుకయోగి భాగవతము నెప్పుట	1
కీర్యజ్ఞ వరాహావతారము	84

శుకయోగి వరీక్షిన్న రేందునకు భాగవతము చెప్పట.

శ్రీ రస్తు.
శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ మ దాంధ్ర

భాగవతము

తృ తీ య స్కంధము

మహితవినుత దివిజ

స్తామ యశస్సీమ రాజసోమ నుమేరు

స్థేమ వినిర్జితభార్గవ

రామ దశాననవిరామ రఘుకులరామా.

1

ప. మహాసీయగుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన
వైఖరీ నమేతుండైన నూతుం డిట్లనియె నట్లు 1 పాయోపవిష్టుం
డైన పరీక్షిన్న రేందుగీనకు శుక యోగీందుగిం డిట్లనియె. 2

ఉ. పాండునృపాలనందనులు బాహుబలంబున ధార్తరాష్ట్రులకొ
భండనభూమిలో గెలిచి 3 పాండురశారదచంద్రచంద్రికా
ఖండయశఃప్రసూనకలికాతతిః శౌరవరాజ్యలక్ష్మి నొం
డొండ యలంకరించుచు జయొన్నతి రాజ్యము నేయుచుండగన్. 4

క. మనుజేంద్ర విదురుఁ డంతకు

మును వనమున కేగి యచట మునిజన 4 గేయున్

1 పాయోపవిష్టుడు = మరణార్థము సర్వకర్మపరిత్యాగముచేసి దర్శనమీద
నున్నవాడు. 2 భండనభూమి = యుద్ధభూమి; 3 పాండుర...తతి = తెల్లని శర
త్కాలపుచంద్రునియొక్క వెన్నెలవలె గొప్పదైన కీర్తియను పూర్వముగల సముదాయము,
4 గేయున్ = కీర్తింపఁదగినవానిని.

1 వినుతతపోధారేయుఁ

ఘను 2 ననుపమగుణవిధేయుఁ గనె 3 మైత్రేయున్.

4

క. కనుఁగొని తత్పాదంబులు

దన⁴ఫాలము సోఁక మొక్కి తగ నిట్లనియెన్

మునివర సకలజగత్పా

వనచరితుఁడు గృష్ణుఁ డఖిల 5 వంద్యుం డెలమిన్.

5

క. 6 మండిత తేజోనిధియై, పాండవహితమతిని దూతభావంబున 7 వే

దండపురి కేఁగి కురుకుల, 8 మండనుఁడగు ధార్తరాష్ట్రమందిరమునకున్.

తే. చనఁగ నొలక మద్దుహంబునకు భక్త

వత్సలుండగు కృష్ణుండు వచ్చుటేమి

కతము నాకది యెఱిగింపు కరుణతోడ

ననుచు విదురుండు మైత్రేయు నడిగెననిన.

7

క. విని 9 వెఱుగంది పరీక్షి, నృనుజవరేణ్యుండు విమలమతి 10 నిస్తంద్రుఁ

మునికులజలనిధిచంద్రున్, 11 నునిశితహరిభక్తి 12 సాంద్రుఁగుక యోగీంద్రున్

క. కని యిట్లనె మైత్రేయుని, నసఘుండగు విదురుఁ డే రహస్యములడిగెన్

ముని యేమిసెప్పె నేవగి, దిని దీర్ఘము లాడె నెచటఁ దిరుగుచు నుండెన్.

తే. ఇన్ని దెలియంగ నానతి యిచ్చి నన్ను

సర్థి రక్షింపవే విమలాంతరంగ

1 వినుతతపోధారేయుఁడు = స్తుతింపదగిన తపోభారము దాల్చినవాఁడు.

2 అనుపమగుణవిధేయుఁడు = సాటిలేని సుగుణములవలన నణఘనగలవాఁడు.

3 మైత్రేయుఁడు:— ఇతఁ డొక ముని. పాండవులు వనవాసముచేయుచుండఁగ జూచి భృశాష్ట్రసౌదృశవచ్చి వారి సేవముచెప్పి, దుర్యోధనుఁడు వారిలో నంధిచేసికొనుట మేలనిచెప్పగా, దుర్యోధనుఁడు తొడలుసడలించుచు మునిని గేలిసేయఁగ; ముని కొఁపము చెంది యితని తొడలు భీముచే భేదింపఁబడుఁగాతమని శపించెను. 4 ఫాలము = నుదురు.

5 వంద్యుఁడు = నమస్కరింపదగినవాఁడు. 6 మండిత = ప్రకాశించుచున్న;

7 వేదండపురి = హస్తినాపురము; 8 మండనుఁడు = అలంకారమైనవాఁడు,

9 వెఱుగంది = ఆశ్చర్యపడి; 10 నిస్తంద్రుఁ = చొరవగలవానిని; 11 నునిశిత =

పాడియైన; 12 సాంద్రుఁ = దట్టమైనవానిని.

ఘన¹దయాపాంగ² హరిపాద కమలభృంగ
మహితగుణానంగ³ పాపతమఃపతంగ.

10

చ. అనవుడు⁴ బాదరాయణి ధరాధిపుతో⁵ ననుఁ బూరువంశవ
ర్ధన విను కష్టుఁడైన ధృతరాష్ట్రస్థపాలుఁడు పెంపుతో⁶ సుయో
ధనముఖపుత్రులం గడుముదంబునఁ జెంచుచుఁ 6బాండురాజు ద
ప్పినవిదపం దదాత్మజులు⁷ వెల్కుఁటి తన్నని చేర వచ్చినన్. 11

వ. ఇట్లు వచ్చినపాండవులయెడ నసూయానిమగ్నులై సుయోధనాదులు.

క. పెట్టిరి విషాన్న మంటం, గట్టిరి ఘనపాశములను గంగానదిలో
నెట్టిరి రాజ్యము వెడలం, గొట్టిరి ధర్మంబు విడిచి కుటిలాత్మకులై. 13

క. కూరాత్తు లగుచు శిలాక్షా, గారంబున వారు నిద్రఁ గైకొనియుండఁ
దారుణశిఖిఁ దరికొలిపిరి,¹⁰ మారణకర్మముల¹¹ కప్రప త్రత వెలయన్.

తే. ¹²నూరిజనగేయ మగు రాజసూయయజ్ఞ,

¹³విలసదవభృథనేకపవిత్ర మైన

ద్రావదీ¹⁴ చారువేణీభరంబు వట్టి,

కొలుపులోవలి కెడ్డిరి కుచ్చితమున.

15

క. కావున వారల కపకృతి, గావింపని దొకదినంబుఁ గలుగదు తమజ
న్తాపధి నిజనందనులను, వావిరి నయ్యంధనృపతి వల దనఁ డయ్యెన్.

తే. మాయజూదంబు వన్ని దుర్మార్గవృత్తిఁ

బుడమిఁ గొని యడవులకుఁ బోనడువ నచటఁ

దిరిగి వారలు ¹⁵సమయంబు దీర్చి యేగు

దెంచి తమయంశ మడిగినఁ బంచి యీక.

17

1 దయాపాంగ = దయతోఁ గూడుకొనిన కడకంటి చూపులుగలవాడ;
2 హరిపాదకమలభృంగ = విష్ణువుయొక్క పాదము లనే కమలములప తుమ్మెదవంటి
వాడ; 3 సంగ = కూడుకొన్న వాడ; 4 పాపతమఃపతంగ = పాప మనెడి చీకటికి
సూర్యునివంటివాడ. 5 బాదరాయణి = శుకుఁడు; 6 పాండురాజు దప్పిన =
పాండురాజు చనిపోయిన; 7 వెల్కుఁటి = భయపడి. 8 లాక్షాగారము = లక్క-
యిల్లు; 9 దారుణశిఖి = కూర మైన యగ్ని; 10 మారణకర్మ = చంపునట్టిపని;
11 అపరమ త్రత = జాగ్రత్త. 12 నూరిజనగేయము = పండితజనులచే కీర్తింపబడినది;
13 విలసద...పవిత్రము = విష్ణుచున్న యవభృథస్నానమునఁ దడుపఁబడుటచేఁ బవిత్ర
మైన; 14 చారువేణి = అందమైన జడ. 15 సమయము = నియమము, ధృవస్థానము.

వ. ఉన్న యెడ.

18

చ. ¹నకలనియంత యైనహరి సర్వశరణ్యుడు మాధవుండు ²నే
వకనవకల్పకంబు భగవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తి సం
దకధరుఁ డబ్జలోచనుడు ధర్మతనూభవుచే ³నియుక్తుఁ డై
యకుటిలభక్తియోగమహితాత్మకుఁ డై ధృతరాష్ట్రపాలికిన్. 19

క. చని యచట భీష్మగురుత, ⁴త్తనయకృపాచార్యనిఖిలధాత్రీపతులున్
విని యనుమోదింపఁగ నిట్లనియెన్ ధృతరాష్ట్రతోడ నవసీనాథా.

క. కౌరవపాండవు లిరువురు, నారయ నీ కొక్కరూప యవసీవర నీ
వేరీతి నైనఁ బాండుకు, మారులపా లొసఁగి తేని ⁵మను నుభయంబున్.

క. అని ధర్మబోధమునఁ బలి,

కినమాటలు సెవుల నిడమిఁ గృష్ణుండు విదురున్
ఘనసీతిమంతుఁ బిలువం,

బనిచినఁ జనుదెంచె గురుసభాస్థలమునకున్.

22

వ. చనుదెంచి, యచటిజనంబులచేత ⁶సుపస్థితంబయిన కార్యంబు దెలిసిన
వాఁ డయి ధృతరాష్ట్ర నుద్దేశించి యిట్లనియె.

23

మ. ధరణీనాయక పాండుభూవిభుండు సీతమ్ముండు దత్తుత్పలం
బరిరక్షించిన ధర్మపుం దగవునుం బాటిల్లు వంశంబు ను
స్థిరసౌఖ్యోన్నతిఁ జెందు శత్రుజయముం జేకూరు గోపాలశ్రే
ఖరు చిత్తంబును వచ్చు నట్లగుట యౌ గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 24

ఆ. వారితండ్రిపాలు వారికి నొసఁగి నీపాలు సుతుల కెల్లఁ బంచి యిచ్చి
⁷చలమువిడిచి ధర్మమలవడ సీబుద్ధిఁజూనుపవయ్య కులముమనుపవయ్య.

చ. వినుము నృపాల నావలుకు వేయును నేల ⁸సమీరసూతి నీ
తనయుల పేరు విన్నఁ ⁹బదతాడిత దుష్టభుజంగమంబుచా

1 నకలనియంత = సమస్తము నడిపించువాడు; 2 నేవకనవకల్పకము = నేవకా
జనులకుఁ గొత్తదైన కల్పవృక్షమువంటివాడు; 3 నియుక్తుఁడై = నియమింపబడిన
వాఁడై. 4 తత్తనయుండు = వానికుమారుండు (అశ్వత్థామ). 5 మను = బ్రతుకు.
6 ఉపసీతంబయిన కార్యము = చేరిన కార్యము. 7 చలము = పట్టుదల. 8 సమీర
సూతి = వాయువుతోడు (భీముండు); 9 పద...చాడ్చున. = పాదములతో తన్నఁ
బడిన చెడుసామువలె.

ఘృనఁ గన లొందు నింతయును మున్నును జెప్పితిఁ గాదె వానిచే
తన భవదీయ పుత్రులకుఁ దప్పదు మృత్యు వ దెన్నిభంగులన్. 26

5. అదియునుం గాక.

6. నీపుత్రులకౌర్యంబును, 1జాపాచా 2ర్యాపగాత్మ జాతకృపభుజా
టోపంబును గర్ణదురా,లాపంబులు నిజముగాఁదలంతె మనమునన్.

వ. అట్లేని వినుము.

29

ఉ. ఏవరమేళుచే జగము లీసచరాచరకోటితో 4సము
ద్దీపిత మయ్యె నేవిభుని దివ్యకళాంశజు లబ్జగర్భగా
రీవతిముఖ్యదేవముని బృందము లెవ్వఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డాపురుషోత్తముండు గరుణాంబుధి గృష్ణుఁడు వోనరేశ్వరా. 30

ఉ. అట్టి జగన్ని వాసుండు మురాసురభేది పరావరుండు చే
పట్టి నఖుండు వియ్యమును బాంధవుఁడు గురుండు విభండు నై
6యిట్టల మైన ప్రేమమున నెప్పుడుఁ దోడ్పడుచుండు వారలఁ
7జాట్టనవేల నెవ్వరికిఁ జూపఁగ వచ్చునె పార్థివోత్తమా. 31

ఉ. కావునఁ బాండునందనులఁ 8గాతీయ వెట్టక రాజ్యభాగముఁ
9వావిరి నిచ్చి రాజ్యమును వంశముఁ బుత్రుల బంధువర్గముం
గావుము గాక లోభియగు కష్టసుయోధనుమాట వింటివే
భూవర నీ 10యుపేక్ష నగుఁ బో కులనాశము బంధునాశమున్. 32

తే. ఒకనికై యిట్లు కుల మెల్ల 11నుక్కడంప
నెత్తికొనఁ జూచె దిది నీతియే నృపాల
వినుము నామాట నీసుయోధనుని విడిచి
కులము రాజ్యంబుఁ దేజంబు నిలుప వయ్య.

33

1 జాపాచార్య = దోఁబునియొక్క; 2 అపగాత్మజాత = గంగవూరుడైన
భీష్మునియొక్క. 3 సచరాచరకోటితో = కదలునట్టియు, కదలనట్టియు వస్తుసము
దాయముతో; 4 సముద్దీపితము = ప్రకాశించునది; 5 అబ్జగర్భుడు = బ్రహ్మ.
6 ఇట్టలము = అధికము; జాట్టనవేలు = చూపుడువేలు. 8 గాతీయ = బాధ;
9 వావిరి = కృమముగా; 10 ఉపేక్ష = అశోధ. 11 ఉక్కడంచు = స్థైర్యము
నడచిండు.

క. అని యిట్లు దఱిమి చెప్పిన, విని దుర్యోధనుడు రోషవివశుడై తా
1నినతనయ శకుని దుశ్శాసనుల నిరీక్షించి తామనంబునఁ బలికెన్.

క. దాసీపుత్రుని మీర లు, దాసీనుం జేయ కిటకుఁ దగునె పిలువఁగా
2దాసీనుడై పోలేడు, 3గాసిలిచెడిపోవ వెడలఁగా నడువుఁడికన్. 35

వ. అని యిట్లు దుర్యోధనుం డాడిన దురాలాపంబులు దనకు మనస్తాపంబు
సేయం గార్వంబు విచారించి ధైర్యం బవలంబించి యొండు వలుక
నొల్లక 4శరశరాసంబులు విడిచి యోధంబు నడంచి వనంబునకుం జని
యందు. 36

సీ. విష్ణోస్వయంవ్యక్త విమలభూములను బ
విత్రంబు లగుహరిక్షేత్రములను

నెలకొని దేవతానిర్మితహరిదివ్య
భూముల గంగాదిపుణ్యనదుల

సిద్ధపురాణ ప్రసిద్ధపుణ్యాశ్రమ
స్థలముల నుపవనస్థలములందు

గంధమాదనోముఖ7క్షౌభ్రత్తటంబుల
మంజులగిరికుంజపుంజములను

తే. వికచక్తైరవ పద్మ హల్లకమరంద

పానపరవశమధుకరగానబుద్ధ

రాజహంసవిలాసవిరాజమాన

మగుచుఁ జెలు వొందు శివంకేరుహాకరముల. 37

క. మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన, నరిదుపవననద పుళిందజనపద గిరిగ
హ్వరశిగోష్ఠయజ్ఞశాలా, పుర10దేవాయతనపుణ్యభూములయందున్. 38

క. కూరలుఁ గాయలు నీల్లా, హారముగాఁగొనుచు నియమ మలవడఁగ నసం
స్కారశరీరుం డగుచు నుదారత 11నవధూత వేషధరుడై వరుసన్. 39

1 ఇనతనయుడు = కరుడు. 2 ఉదాసీనుఁడేయక = నిర్లక్ష్యముచేయక;
3 గాసిలి = కష్టపడి. 4 శరశరాసములు = బాణములు, విల్లును. 5 స్వయం
వ్యక్తము = ప్రత్యక్షము; 6 ముఖ = మొదలైన; 7 క్షౌభ్రత్తటము = పర్వత
సమీపము; 8 పంకేరుహాకరము = సరస్సు. 9 గోష్ఠము = గోవుమందలుండుచోటు;
10 దేవాయతనము = దేవాలయము. 11 అవధూత = సన్యాసి.

- క. హర్షము గదురంగ భారత, వర్షమునం గలుగు పుణ్యవరతీర్థము లు
 1 త్కర్షం జూచుచు విగతా, మర్షుండై సంచరించె మనుజువరేణ్యా. 40
- వ. ఇట్లు సంచరించుచు 3 బ్రహ్మసతీర్థమునకు వచ్చునప్పుడు. 41
- చ. అరుగుచు 4 దైత్యభేదనదయాపరిలభ్యనమ స్తమేదిసి
 భరణధురంధరుం డగుచు బాండునుతాగ్రజుఁ డొప్పుచుండ భూ
 వర విదురుండుఁ దన్ని కటవర్యతమాల రసాల మాధవీ
 కురవక మాలతీ వకుళకుంజ లన త్తటమందు నున్నెడన్. 42
- చ. నరవర 5 వేణుజానలవిన్వమహాటవిమాడ్కిఁ బాండుభూ
 వర ధృతరాష్ట్రసూను 6 లనివార్యనిరూఢవిరోధ మెత్తి యెం
 డొరుల జయింపఁ గోరి 7 కదనోర్విఁ గురుక్షితిపాలముఖ్యులం
 దటు మృతు లొటయున్ విని ఘనంబుగ శోకశిమిగ్న చిత్తుండై. 43
- ఉ. ఆయెడఁ గాలు దన్నక రయంబున నేఁగి సరస్వతీనదీ
 తోయములందుఁ గ్రుంకి మునితుల్యుండు వేచనియెం దనూనపా
 త్రోయరుహా వృభార్గవపురుతిత్రసామనుదానశ క్తిభృ
 ద్వాయు యమాభిధానయుత వాహినులం దనురక్తిఁ గ్రుంకుచున్. 44
- ఉ. వెండియుఁ బుణ్యభూములఁ బవిత్రసరిత్తులఁ జూచుచున్ 9 రమా
 మండనుఁ డుండు 10 దివ్యరుచిమన్మణిచారుక వాటగేహళీ
 మండిత సౌధగోపురవిమానము లున్నతభక్తిఁ జూచుచున్
 నిండినవేడ్కఁ గృష్ణపద నీరజ చింతనుండై కృమంబునన్. 45

1 ఉత్కర్షం = ఉత్సాహము; 2 విగతామర్షుండై = పోయిన శోషము కల వాండై; 3 పరీభాసతీర్థము;— ఇది సరస్వతీనది సమదగ్గములో కలయుచోటనున్నది. చంద్రుని డక్ష్విన్యాది నక్షత్రముల సమముగ చూడనందున దత్తునిచే కృతించుమని శపింప బడినవాండై, యాశాపపరహారార్థమై యీ తీర్థమున పరీయమవసనాడు స్నానముచేసి వృద్ధినిొందుచుండును. 4 దైత్య....ధరుడు = కృష్ణమూర్తియొక్క దయచేత పొందిన సకల రాజ్యభారము. కలవాడు. 5 వేణు.....మాడ్కి = తెదురులరాపిడిచేఁ బుట్టిన యగ్నిచే నశించిన గొప్ప యడవివలె; 6 అనివార్యనిరూఢ = అడ్డుపెట్టరాని దృఢమగు; 7 కదనోర్వి = యుద్ధభూమి; 8 నిమగ్న = మునిగివ. 9 రమామం దనుండు = లక్ష్మీదేవి కలంకారమైనవాడగు విష్ణుమూర్తి; 10 దివ్యరుచి..... విమానములు = మనోహరమగు పరీకాశించు మణుల చే నుందరమైన కవాటముల చేతను, గడవల చేతను, నలంకరింపబడిన సౌధములు, గోపురములు, మంటపములు.

—♦ విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదులవృత్తాంతం బడుగుట ♦—

- చ. చని చని తొంటిమత్స్యకురుజాంగలభూము లతిక్రమించి చ
య్యన యమునానదిం గదిసి యచ్చట భాగవతున్ ¹సరోజలో
చనదృఢభక్తు నద్గుణవిశారదు శాంతుని ²దేవమంత్రిశి
ష్యుని మహితప్రసిద్ధుఁ ³బరిశోషితదోషుఁ బ్రబుద్ధు ⁴నుద్ధవున్. 46
- క. కని యనురాగవికాసము, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ దగగాఢాలిం
గన మాచరించి నెయ్యంబునఁ గుశలప్రశ్న నేసి ముదమునఁ బలికెన్.
క. హరిభక్తులు పుణ్యాత్ములు, ⁵దురితవిదూరులు ⁶విరోధిదుర్దమబలులుం
గురుకులతలకులు కుంతి, వరసూనులు గుశలులే యవారితభక్తిన్. 48
- చ. హరి దన నాభివంకరుహమందు జనించినయట్టి ⁷భారతీ
శ్వరుఁ డతిభక్తి వేడ యదువంశమునన్ బలకృష్ణమూర్తులై
పరంగ జనించి భూభరముఁ బాపినభవ్యులు లేవతీందెరా
వరు లట శూరసేనుని నివాసమునన్ సుఖ మున్నవారలే. 49
- చ. కురుకులు లాదరింపఁగ నఖుండును నాపుడునై తనర్చి సో
దరతరుణీజనంబులను దత్పతులం గడుగారవంబునం
గరుణ దలిర్ప ⁸సాత్త్వికలకంటెఁ బ్రయోన్నతిఁ బోయిచువాడు ను
స్థిరమతి నున్నవాడె వనుడేవుడు వృష్ణీకులప్రదీపకా. 50
- శా. ⁹కందర్పాంశమునం దనూజుఁ బడయం గామించి ¹⁰భూదేవతా
బృందంబు భజించి తత్కరుణ దీపింపం బ్రభావంబు పెం
పొందక రుక్మిణి గన్ననందనుడు ప్రద్యుమ్నుండు ¹¹భాస్వచ్ఛమూ
సందోహంబులు దన్నుఁ గొల్పి మహితోత్సాహంబునన్ మించునే.

1 సరోజలోచనదృఢభక్తున్ = విష్ణువునందు దృఢభక్తికలవాని; 2 దేవ
మంత్రి = బ్రహ్మసృతి; 3 పరిశోషితదోషు = నశించిపోయిన పాపములుకలవాడు;
4 ఉద్ధవుడు:—ఇతడు కృష్ణుని భక్తుడు, వృష్ణీవంశమువాడు; దేవభాగుని శుభాచరుడు.
5 దురితవిదూరులు = పాపములేనివారు; 6 విరోధిదుర్దమబలులు = శత్రువులచే
జయింపబడని బలవంతులు. 7 భారతీశ్వరుడు = బ్రహ్మ. 8 ఆత్మజాలకంటె =
మమారులకంటె. 9 కందర్పాంశము = మన్మథునియంశము; 10 భూదేవతలు =
బ్రాహ్మణులు; 11 భాస్వచ్ఛమూసందోహము = ఒప్పుచున్న నైవ్యముయొక్క,
సమూహము

- క. 1 సరసిజలోచన కరుణా, పరిలబ్ధ సమస్త ధరణి ♦ పాలనమహిమం
బరమప్రీతి సుఖంచునె, చిరవిభవోదారుడుగ్ర ♦ సేనుడు జగతిన్.
- చ. లలితపత్రివ్రతామణి వి ♦ లాసవతీ తిలకంబు పార్వతీ
లలన గుమారుఁ గన్నటు సు ♦ లక్షణ జాంబవతీలలామ ని
ర్మలగతిఁ గన్నపట్టి సుకు ♦ మారతనుండు విదోధిభంజనో
త్పలిక సుఖంచునే కిగుణకదంబుడు సాంబుండు వృష్టిపుంగవా. 5కి
- క. హరిషద సేవకుఁ డరిభీ, కరుణార్జునువలన మిగులఁగి గార్మకవిద్యల్
* దిరముగఁగఱచిన సాత్యకి, వరసుఖవిభవములనున్న ♦ వాఁడెధరిత్రిన్?
- మ. 4 జలజాతాంకుశ చక్ర చాపకులిశ ♦ చ్చత్వాది రేఖాంకితో
జ్వల గోవిందపదాబలక్షితవిరా ♦ జన్మార్గధూళిచ్ఛటా
కలితాంగుండు కవిధూతకల్మషుండు ని ♦ షామైకధన్యుండు స
తులజాతుం డన నొప్పనట్టి ఘనుఁ డ ♦ క్రూరుండు భద్రాత్ముడే?
- క. శ్రుతులును గ్రతుజాతము స
మృతిఁ దాల్చినయట్టి వేద ♦ మాతగతిక శిశ్రి
పతిఁ దనగర్భంబున ర,
క్షీతుఁ జేసిన గరిత దేవ ♦ కీ సతి సుఖమే? 5రి
- మ. మఱియు, మహాత్మా! మహితోపాసకు లగువారలకోర్పులునిండింపం
జాలిన పరమేశ్వరుండు శబ్దశాస్త్రంబునకుం గారణం బని తన్ను
సఖలదేవతాజనంబు లగ్నింపంగల మేటియగుటం జేసి మనోమయుం
డును సకలజీవచతుర్విధాంతఃకరణంబులయిన చిత్రాహంకారబుద్ధి
మనంబులకుం గ్రమంబున వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నాచిరద్ధ

1 సరసిజ.....మహిమకా = కృష్ణనిదయచే పొందిన సకలభూపాలన
మహిమచే. 2 గుణకదంబుడు = సుగుణసముదాయముకలవాడు. 3. కార్మకవిద్య =
వినివిద్య. 4 జలజాత.....కలితాంగుండు = పద్మము, అంకుశము, షకము,
విల్లు, కులిశము, గొడుగు మొదలైన రేఖలగుర్తుతో ప్రకాశించు కృష్ణని పొదపద్యము
లందు గురియించి ప్రకాశించు మార్గధూళిసముదాయముచేనొప్పు కరిడుండు; 5 విధూత
కల్మషుండు = ఎగఁగఁగొట్టబడిన పాపములుకలవాడు. 6 శ్రుతులు = వేదములు;
7 క్రతుజాతము = యజ్ఞసమూహము; 8 క్రిపతి = లక్ష్యదేవికి భర్తయగు విష్ణువు;
* గఱచిన బలియుండు సాత్యకి వజ్రవిన కుఖలీల సున్నువాఁడె - వ్రా. ప.

- లభిదైవతంబు లగుచు రట్టి చతుర్విధ తత్త్వంబులకు 1 ధుర్యంబైన
తత్త్వంబునునైన యనిరుద్ధకుమారుండు సంతోషచిత్తుండగునే యని.
మ. ఇతరారాధన మాని కృష్ణుఁ గమలా ♦ శుం 2 బయోజాసనా
చ్చితు భక్తిఁ నిజనాథుఁగా సతతముఁ ♦ సేవించుపుణ్యుల్ జగ
న్నుతు లభ్యాత్మవిదుల్ మహాభుజులమా ♦ న్యుల్ ధర్మమార్గుల్ సము
న్నతి సత్యాత్మజుచారుడేచ్చగిడు లా ♦ నందాత్ములే యుద్ధవా? 58
- తే. క్రోధ మాత్సర్యధనుడు సు ♦ యోధనుండు
వొలుచు నెవ్వనిసభఁ జూచి ♦ కలుష మొదని
మనములోన నసూయా ని ♦ మగ్నుఁ డయ్యె
నట్టి ధర్మజుఁ డున్నాడె ♦ యనఘ చరిత. 59
- తే. ఘన 4 గదాభ్యాస చిత్ర సు ♦ గతుల మెరసి
కురు కుమారుల భూరి సుం ♦ గరము లోన
హతులఁ గావించి వెలసిన ♦ యట్టి 5 జెట్టి
6 వాయుతనయుండు గుశలియై ♦ వఱలు నయ్య? 60
- చ. 7 హరికరుణాతరంగిత క ♦ టాక్ష నిరీక్షణ లబ్ధకౌర్య వి
స్ఫురణఁ దనర్చి తన్ను నని ♦ బోయగతిఁ గిరిశుం డెదిచ్చినఁ
బరవస మొప్పుగా గెలిచి ♦ పాశుపతాస్త్రముఁ గొన్నత్రతు భీ
కరుండు ధనంజయుండు సుభ ♦ గస్థితి మోదము నొందుచుండెనే?
- మ. తెఱఁ గొప్పుఁ జననీ వియోగమునఁ గుం ♦ తీ స్రస్య పానంబు సో
దర సంరక్షయుఁ గల్గి రోదేవ విభు వ ♦ క్తస్థామృతంబుఁ 9 ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్న మాడ్కిఁ గురువం ♦ శ శ్రేణి 10 నిర్జించి త
ద్ధరణీ రాజ్యముఁ గొన్నమాద్రికొడుకుల్ ♦ ధన్యాత్ములే యుద్ధవా?

1 ధుర్యము = సమర్థము. 2 పయోజాసనార్చితఁ = బ్రహ్మచే పూజింపఁ
బడిన విష్ణుని. 3 క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు = క్రోధమాత్సర్యములు ధనముగాఁగలవాఁడు
4 గదాభ్యాసము = గదాయుద్ధము నేర్చుట; 5 జెట్టి = కూరుండు; 6 వాయు
తనయుండు = భీముండు. 7 హరి.....స్ఫురణఁ = విమరుయొక్క దయతోఁ
గూడిన యలలవంటి చూపులచూచుటచే పొందిన పరాక్రమముయొక్క ప్రకాశముచేత
8 జేనవిభువక్తస్థామృతము = దేవేంద్రుని నోటియొద్దనున్న యమృతము; 9 ఖగేశ్వ
రుండు = గరుత్మాంతుండు; 10 నిర్జించి = జయించి.

తే. పాండు భూమిశ్వరుండు సం ♦ ప్రాప్తమరణం
 సై శిశువుల బ్రహ్మ ♦ కై నిజేశుఁ
 గూడి చన కున్నచుట్టి యా ♦ కుంతిభోజ
 తనయ జీవించునే నేడు ♦ మనుచరిత్ర.

63

వ. అని వెండియు.

64

మ. అనుజాతుం డగు పాండు భూభుడు నిర్భాణంబునం బొంద నా
 తనిపుత్రుల్ దనుఁ జేర వ- నను నూధ్య స్థంబులబోఁ దట్టి యె
 గ్గనరించెన్ ధృతరాష్ట్రభూమి భుఁ డఁగ్గఱింపఁగా నెగ్గు సే
 సిన వాడే యగుఁగాక మేలుగలదే ♦ చింతింపఁగా నుద్ధవా. 65

క. అనుజుండు వీడనకయ తన

తనయులు నను వెడల నడువఁ ♦ దా నూరక యుం

డిన ధృతరాష్ట్రుండు నరకం

బునఁ బడు నాచైనదుఃఖి ♦ మున నఁఘాత్మా.

66

వ. అదియునుం గాక పరమశాంతుండవైన నీమనంబున దుఃఖంబు
 కర్తవ్యంబు గాదంటేని.

67

క. నరలోక విడంబనమున,

హరి పరమ పరుండు మాన ♦ వాకృతితో ని

ర్థరఁ బుట్టి యాత్మమాయా,

స్ఫురణ మోహింపఁ జేయు ♦ భూజన కోటిన్.

68

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముని వి ♦ కారవిదూరుని సర్వమోహహిమా

యావిల మాన నుండ నగు ♦ నప్పుడు సంస్కృతి దుఃఖి నాదు న

ద్వేషుని సత్సాహమహిమఁ ♦ దేలిన వేళ సుఖింతు నేన కా

దావిధిశంకరప్రభృతు ♦ లవ్విభు మాయఁ రిదరింప నేర్తురే. 69

వ. అయిన నమ్మహాత్ముని కరుణాతరంగితాపాంగి పరిలబ్ధ విజ్ఞానదీపాం
 కుర నిరస్త సమస్తదోషాంధకారుండ నగుటంజేసి మదియచిత్తంబు

1 పొదట్టి = తీసివేసి. 2 విడంబనమున్ = అనుకరించుటచేత. 3 మాయావిల
 మాననుండు = మాయచే కలువమైన మనస్సుకలవాఁడు; 4 విధిశంకరప్రభృతులు =
 బ్రహ్మ శివుడు మొదలైనవారు; 5 తరింప = దాటు; 6 అపాంగ = కడకంటిమాపులు;
 7 సమస్తదోషాంధకారుండు = అన్ని పాపములను చీకట్లులుగలవాఁడు.

హరిపరాయత్తంబయిన కారణంబునను దత్తంబు సతతంబు నిశీ
క్షించుచు నుండుదు మఱియును. 07

సీ. అట్టి సరోజాక్షుఁ డాత్మీయ పద భక్తు
లడవుల నిడుమలఁ డగుడుచు చుండ

1 చాత్యంబు సేయఁ గొం డఱువిరోధులు హరి
బద్ధునిఁజేయ స డన్నద్ధులైన
బలహీను మాడ్చి మా ధర్మదలేడ యసమర్థుఁ
డని తలంచెదవేని డ నచ్యుతుండు
పరుల జయింపనో డ పక కాదు విద్యాభి
జాత్యశిష్యుల డ జగతిఁ బెక్కు

తే. బాధల నలంచు దుష్టభూ డ పతుల నెల్ల,
సైన్యయుక్తంబుగా నని డ సంహరించు
కొఱకు సభలోన నప్పుడాఁకురుకుమారు

లాడు దుర్భాషణములకు డ 4 నలుగడయ్యె. 71

మ. జననం బెందును లేని యీశ్వరుండు దాఁజన్నించు తెల్లఁ విరో
ధి కనిరాసార్థము వీరకర్ముండు డగు నద్వైతపుండు గర్మప్రప
ర్తనుడౌ తెల్లఁ జరాచరప్రకటభూతశ్రేణులం గర్మవ
ర్తనులం జేయఁ దలంచి కాక కలవేదైత్యారికిం గర్మముల్. 72

క. హరినరుల కెల్లఁబూజ్యుండు, హరిలీలామనుజుండును 7 గుణాతీతుండునై
పరఁగినభవకర్మంబులఁ, బొరయడటహరికిఁగర్మములు లీలలగున్.

క. మదిఁ దనశాసన మిడి నిజ, పదములు సేవించు లోకఁ పాలాదులపెం
పాదవింప యదుకులంబున, నుదయించెను భువినిబల స డ హా

తే. చలన మందక శిఖారి సంసరణ తరణ, [దరుండగుచున్.
మైనసతీరి దిక్కుల డ నతిశయిల్లి

1. చాత్యము = రాయభారము; 2 బద్ధునిజేయక = కట్టుటకు; 3 అభిజాత్యము =
మంచివంశములోఁ బుట్టుట; 4 అలుగడ = కోపింపఁడు. 5 నిరాసార్థము =
నిరసించుటకారకు; 6 వీరకర్ముండు = పోయిన కర్ములకలవాఁడు - కర్మరహితుండు.
7 గుణాతీతుండు = సత్త్వరజస్తమోగుణముల కతీతుండు. 8 భూరిసంసరణ తరణమైన =
తెద్ద సంసారమును దాటించునట్టిదైన.

వఱల సమమతియైయున్న ధాతృ కృష్ణుఁ,
డనుచు విదురుఁడు యుద్ధవు ధ నడుగుటయును.

75

వ. అట్టియెడ నయుద్ధవుండు.

76

క. యదుకుల నిధి యగు కృష్ణుని,
పద జలజ వియోగ తాప ధరమున మాటల్
1 ప్రదులక హృదయం 2 బెరియఁగఁ,
బెదవులు దడుపుచును శివగలఁ బెంపఱియుండెన్.

77

క. అనిచెప్పి బాదరాయణి,
మనుజేంద్రుని 4 వలను సూచి ధ మఱి యిట్లనియె
విను మొకనాఁ డీ యుద్ధవుఁ,
5 డనయము నైదేండ్ల బాలుఁ డై యున్నతఱిన్.

78

వ. మున్ను కృష్ణునింగూడి యాడు బాలకులలో నొక్క బాలునిఁ గృష్ణు
నింగా భావించి పరిచర్య సేయుచుండ గుణవతీమతల్లియగు తల్లి
సనుదెంచి యాకొంటి విడి యేల రావన్న యని పిలిచిన జననీ
వాక్యంబులు గైకొనకయఖండతేజోనిధి యైన పుండరీకాక్షుపాదార
విందమకరంద సేవానురక్తిజేసి యున్న యుద్ధవుండు నేడు కృష్ణ
వియోగతాపంబున వారివార విదురునకుఁ జెప్పంజాలక యొప్పుఱి
యుండుట యేమిచిత్రంబని వెండియు నిట్లనియె నంత నుద్ధవుండు
7 సరోజాక్షపాదారవింద మకరంద సుధాజలనిధినిమగ్నమానసుండై
8 సముత్కంఠరి జింతించి యొక్కముహూర్తమాత్రంబునకు బాష్ప
జలపూరితలోచనండై గద్గదకంఠం డగుచు.

79

క. ఘనముగ నెమ్మనమునమించినకృష్ణవియోగజనితశిఖరకొనఁగాఁ
గనుఁగవఁబెడచేనొత్తుచుఁ, బెనుపొందిన 10 దురితశిఖరి ధిదురుక్ విదురుక్

1 ప్రదులక = సదలిరాక; 2 బెరియఁగ = పరితపింపఁగ; 3 వగలు = దుఃఖము;
4 వలను = దిక్కు; 5 అనయము = అత్యంతము; 6 ఒప్పఱి = ఒప్పదముపొయి;
7 సరోజాక్ష..... మానసుండై = కృష్ణుని పాదకమలములందుఁ గలపూఁదేనె
యను నమృతసముద్రమున మునిగినమనస్సుకలవాడై; 8 సముత్కంఠ = గద్గదస్వరముతో
కూడిన; 9 వియోగ.....దరిగొనగా = ఎడబాటువలనఁ గలిగిన యగ్ని రవులొగ్గల్పగా;
10 దురిత శిఖరిధిదురుక్ = పాపములను, పర్వతములకు వశ్రాయణమువంటినాని

వ. కనుంగొని యిట్లనియె.

81

క. యముడనుఘనకాలభుజం, గమపుంగవుడెగచిపట్టఁగఁగాయదువంశో

త్తములచొత్తలుడతుశ, లములేమనిచెప్పుటంగలంగెడి మనమున్

నీ. మునిజన మూహదృఢములు శిముకుళింపంగ

ఖల జనలోచనో ధృత్వము లలర

జారచోరకొరిగి సఫలత నొందంగ

దానవ దర్పాంధ తమస మడర

వరయోగి జనచక్ర వాకంబు లడలంగ

గలుషజనానురాగంబు పర్వ

భూరి దోషాగమ శిస్సుర్తి వాటిల్లంగ

శినుదిత ధర్మక్రియ శలుడిగి మడంగ

తే. మానుషాకార రుచికోటి మందపటిచి

యనఘయే మన నేర్పుగృహాభిధాన

లోకబాంధవుడతమ శ్లోకమూర్తి

మించుతేజంబుతో నస్తమించెనయ్య.

83

వ. మఱియును.

84

క. హల కులిశ జలజరేఖా, లలిత శ్రీకృష్ణపాద లలితయై ని

ర్మలగతి నొప్పెడుధరణీ, లలనామణి నేడభాగ్యలక్షణయయ్యెన్.

క. యాదవులవలన రాజ్య, శ్రీదొలగెను ధర్మగతి నశించెను భవిమ

ర్యాదలు దప్పె శివధర్మ, తాదనమున దైత్యభేదిదప్పినపిదపన్.

వ. మఱియు లలిత నికషణ విరాజమాన మణిగణకిరణ సుషమావిశేష

విడంబితవిమల సలిలంబులందు బ్రతిఫలిత సంపూర్ణ చంద్రమండల

1 భుజంగపుంగవుడు = సర్పశ్రేష్ఠుడు. 2 ముకుళింపంగ = ముడుచుకొని పోవంగ; 3 అగమము = వచ్చుట; 4 శుడిత = పుట్టిన; 5 ఉడుగు = మాను; 6 శ్లోకము = కీర్తి; 7 లలితయై = గురుతులదై; 8 అధర్మోత్పాదనమున = అధర్మము కలిగించుటవలన. 9 లలిత.....లందు = మృదువుగా పానపెట్టఁబడుటచేత ప్రకాశించుచున్న మణుల సముదాయముయొక్క కాంతుల మనోజ్ఞతయొక్క విశేషము ననుకరించు స్వచ్ఛమైన జలములందు;

రుచి నిరీక్షించి జలచర బుద్ధిజేసి తజ్జల 1 విలోలమీనంబు 2 లనూన
 స్నేహంబునం దలంచుచందంబునఁ గృష్ణానుచరులైన యదువృష్టి
 కుమారు లమ్మహానీయమూర్తిం దమకు శి నగ్రేసరుం డని కాని
 లీలామానుష విగ్రహుండైన పరమాత్ముం డని యెఱుంగక హరి
 మాయాజనితంబగు నసద్భావంబుం జేసి భోజన శయనాసనాను
 గమనంబులం జేరి సహోదరాదిభావంబులంగూడి చరియింతు
 రద్దేవుని మాయా 4 పయోనిధి నిమగ్నులుగాకుండ రీనబ్జభవాదుల
 కైనం దీఱదు సర్వగుణగరిష్ఠులును సత్పురుషశ్రేష్ఠులును నగు
 పరమభాగవతులకుం దక్కఁ దక్కినవారలకుం జెప్పనేల యది
 యునుం గాక రీయభిజన వాద్యా ధన బలగర్వ మదాంధభూత
 7 చేతనుఁ దైన శిశుపాలాదిభూపాలకు లమ్మహాత్మునిం బరతత్వంబని
 యెఱుంగక నిందించు దుర్భాషలుదలంచి మనస్తాపంబు నొందు
 చుండుదు నని వెండియు.

87

మ. శిలవిత్తవేక్షణ ధీసమాహిత తపో ♦ వ్యాసంగు లైనట్టి భా
 గవతశ్రేష్ఠుల కాత్మమూర్తి నిఖిలై ♦ కజ్యోతిమై జూపి శో
 కవిశోకంబులు నిర్దహించి కమలా ♦ కాంతుండు శాంతుండు మా
 నవరూపం బగు దేహమున్ వదలి యం ♦ తర్థానుఁ డయ్యెం జూపి.

సీ. *మానవైక వికాస ♦ మానమై తనకును

విస్మయ జనకమై ♦ వెలయునట్టి

యాత్మీయయోగ మా ♦ యాశక్తిఁ జేపట్టి

చూపుచు నత్యంత ♦ 10 సుభగుఁ డగుచు

భూషణంబులకు ను ♦ భూషణంబై వివే

కముల కెల్లను బర ♦ కాష్ఠ యగుచు

సకల కల్యాణ సం ♦ స్థానమై సత్యమై

తేజరిల్లెడు నట్టి ♦ దివ్యమూర్తి

1 విలోలమీనంబులు = చరించు చేపలు 2 అనూన = తక్కువకాని 3 అగ్రే
 సరుడు = ముందు నడచువాడు, ఉత్తమమైనవాడు 4 పయోనిధి = సముద్రము
 5 అబ్జభవాదులు = బ్రహ్మాదులు 6 అభిజనము = మంచులము 8 చేతస్కులు = మనస్సు
 కలవారు 9 అవిత్తప్త. .... వ్యాసంగులు = తృప్తి చెందని చూపులచేత బుద్ధిని బాగుగా
 నుంచఁబడిన తపమునం దాసక్తి కలవారు 10 విస్మయజనకము = అపూర్వపు కలిగించునది
 10 సుభగుడు = మనోహరుడు * మర్త్య వికాసైక అని పాఠాంతము.

తే. తాన తనమూర్తి నిజశక్తిఁ ♦ దగ ధరించె

1యమతనూభవురాజ సూ ♦ యాధ్వరంబు

నందు నెవ్వని శుభమూర్తి ♦ నర్థితోడ

నిండువేడుకఁ జూచి వర్ణించుచుండు.

89

క. ప్రకటముగఁగమలభవస్పృష్టికే గారణమివ్వహత్త్వఁ♦జేయనుచునును
త్సుకులై తనూర్తిని ద, పృకచూచిరి గాదె తత్సభా జను లెల్లన్.

వ. మఱియు శాంతోగ్రహపథరుండైన సర్వేశ్వరుండు శాంతరూపుండు
గావునఁ బరకృతాపరాధ 2నిపీడ్యమానమానసుం డయ్యు శినను
కంపాయత్త చిత్తుండై వర్తించు పరాపరుండును బ్రకృతి
కార్యంబైన మహత్త్వరూపుండును జననవిరహితుం డయ్యును
4దారువులవలన ననలంబుదోచుచందంబున జననంబు నొందుచుండు
నట్టి సరోజనాభుని హాస రాస లీలానురాగ విలొకన ప్రతిలబ్ధ
మానలైన గోపకామినులు 6దనూర్తి దర్శనానుష్ఠక్తమనీషలం
గలిగి వర్తించి రదియునుం గాక.

91

చ. దివిజుల కోర్కెఁ దీర్చ వసుదేవుని యింట జనించి కంస దా
నవుండు వధించు నన్నయము ♦ సం జని నందునియింట నుంటకున్
7యవనజరాసుతాదులకుఁనాజి నెదుర్పడలేక సజ్జన
స్తవ మధురాపురికి విడిచిదాఁగుటకున్ మదిఁ జింత నొందుదున్

వ. అదియునుం గాక.

93

సీ. కడఁగి పెక్కిదుమలఁ ♦ గుడుచుచుఁ జిత్తముల్

గలఁగఁగ బంధనా ♦ గారములను

కివనరిన దేవకీ ♦ వసుదేవులను డాయఁ

జనుదెంచి భక్తి వం ♦ దన మొనర్చి

1 యమతనూభవుడు = ధర్మరాజు 2 నిపీడ్యమాన = పీడింపబడిన 3 అనుకం
పాయత్తచిత్తుడు = దయతో గూడుకొనిన మనస్సుకలవాడు 4 దారువులు =
కొయ్యలు 5 విలొకనప్రతిలబ్ధమాన = చూచుటవలన పొందిన 6 శ్రీనూర్తి.....
మనీషలక్ = తనూర్తిని చూచుటవలన తగులుకొనిన బుద్ధులతో 7 యవనజరాసుతా
దులు = కాలయవనంబు జరాసంధుండు మొదలగువార 8 వనరిన = దుఃఖించిన

తలిదండ్రులార యే గలుగంగ మీరలు
కంసుచే ¹నలజడి గాగించుండఁ
గడఁగి శత్రునిఁ జంపఁగాలేక చూచుచు
నున్న నాతఁడైన బ్రహ్మను లగుచు

తే. గావు డని యానతిచ్చిన దేవదేవు

²నద్యుతావహమధురవాక్యములఁ దలఁచి
తలఁచి నాచి త్తమునఁ బెద్ద గలఁగుచుండు,
³బృగులపాతకభూమిభృ ద్భిదుర! విదుర!

94

క. విమలమతిఁదలప నెవ్వని, ⁴బామముడిమాత్రమున నిఖిలభూదేవీభా
రమువాయునట్టి హరివద, కమలమరందంబుగ్రోలుఘనుడెవ్వఁడో. 95

క: మందప్రజ్ఞుడనై గో, విందుని మురదై త్యహరుని విష్ణునిఁ బరమా
నందుని నందతనూజుని, మందరధరుఁజి త్తమందు మఱతునె యెందున్.

చ. అదియునుగాక మీరు నృపు లందఱుఁ జూడఁగ ధర్మసూతి పెం
పొదవిన రాజసూయోసవనోత్సవమందును జన్మ మాదిగాఁ
బదపడి యెగ్గినర్చు శిశుపాలుఁడు యోగిజనంబు లిట్టి ద
ట్టి దని యెఱుంగ నోపని ⁵కడిందివదంబును నొందెనే కదా. 97

చ. కురునృపపాండునందను లకుంతిత కేళిఁ జమూనమేత్తులై
యరిది రఘోర్వి నెవ్వనిముఖాంబురుహామృత మాత్మలోచనో
త్కరములఁ గోల్గి ⁶పార్థవిశిఖప్రకరక్షత పూతగాతులై
గురుతర మోక్షధామమునకుం జని సౌఖ్యము నొందిరో తుదిన్. 98

సీ. అట్టినరోజాక్షుఁ డాద్యంతశూన్యండు,
సుభంగుండు త్రైలోక్యసుందరుండు

1 అలజడి = కష్టము; 2 అద్యుతావహము = అద్భుతము కలుగఁజేయునది;
3 బృగుల...భిదుర = గొప్ప పాపములనెడి పర్వతములకు వజ్రాయుధము
వంటివాఁడా! 4 బామముడి = కొపమువలన వేయు కనుబొమల ముడి. 5 సవనము =
యజ్ఞము; 6 కడింది = అధికము. 7 పార్థ.....గాతులై = అరునుని బాణ
సమూహముచే గొట్టబడిన పవిత్రశరీరులై.

గమనీయ¹సాగరకన్యకాకుచకుంకు
ఘాంకిత విపులభాహంతరుండు
శివకలదిక్పాలభాస్వత్కిరీటన్యస్త
పద్మరాగారుణపాదవీరుఁ
డజుఁ డనంతుఁడు సమానాధికవిరహితం
డిద్దమూర్తి త్రయ్యాధీశ్వరుండు

తే. నైనవారి యుగ్రసేనుని నఖిలరాజ్య
రుచిరసింహాసనమున గూర్చుండఁబెట్టి
భృత్యభావంబునొంది సంప్రీతి నతని
వసువుసేయుట కెపుడు నా మనము గుండు.

99

వ. అని వెండియు నిట్లనియె; ననఘా, పరాత్పరుండును యోగీశ్వరేశ్వ
రుండును నగు కృష్ణుండు భగవద్భక్తుండును బరమభాగవతోత్తముం
డునునైన యుగ్రసేనుని సేవించుట యాశ్చర్యంబుగాదు తన్ను
హరియింపందలంచి కుచంబుల విషంబుధరియించి స్తన్యపానంబు సేయిం
చిన దుష్టచేతనయైన పూతనకుం జన్నిచ్చి పెంచిన యశోదాదేవికినైన
నందరానివదంబుఁ గారుణ్యాయ త్తచిత్తుండై యొసంగె ననిన నిజపద
ధ్యానపరాయణు లగువారల ననుసరించి సేవించుట సెప్పవలయునని
నుద్ధవునికి విదురుం డిట్లనియె; భక్తవత్సలుండును గారుణ్యజలనిధియునై
భాగవతజనుల ననుగ్రహించు పుండరీకాక్షుండు నిజదానలోకంబున
కొనంగు పరమపదంబు నుగ్రకర్ములైన రాక్షసుల కెల్లానంగ
నత్రైతం గెఱింగింపు మనిన విదురునకు నుద్ధవుం డిట్లనియె.

100

1 సాగర.....భాహంతరుండు = సముద్రుని ఖమార్తయైన లక్ష్మీదేవి
యొక్క ఖచమందుగల మంఘమముయొక్క గుర్తుగల విశాలవక్షస్థలము కలవాఁ
డైన విష్ణువు; 2 సకల.....వీరుడు = సమస్త దిక్పాలకులయొక్క ప్రకా
శించుచున్న కిరీటములందున్న పద్మరాగమణులచేత నెట్టిగాఁ జేయఁబడిన పాదవీరముకల
వాఁడు, అనగా దిక్పాలకులు తమ శిరములను విష్ణుపాదములకేర్చి మోహింప
చుండురని భావము.

- మ. దనుజానీక మనేకవారములు దోర్దర్పంబు సంధిల్లఁగా
 1 విసతానూను భుజావరోహఁడగు నవ్విష్ణుక్ సునాభాస్త్రిఁ దా
 2 రనిలో మార్కొని పోకు పోకు హరి దైత్యరాతియంచుం దదా
 ననముం జూచుచుఁ గూలి మోక్షపదము న్నాపింతు రత్యున్నతిన్. 101
- క. ధీరజనోత్తమ నవసిత సారసలోచనుఁడు గృష్ణజననంబును ద
 చ్చారిత్రము నెఱిగింతు నుదారత నీవిపుడు వినుము తద్విధమెల్లన్. 102
- చ. ధరణిభరంబు వాపుటకుఁ దామరసాననుపార్థనక్ రమా
 వరుఁ డల కంసబంధననివాసమునక్ వసుదేవదేవకీ
 వరులకు నుద్భవింప బలవంతుఁడు గంసుఁడు హింస సేయు న
 న్వైతపున సర్ధరాత్రి సుతునింగొని యవ్వసుదేవుఁ డిమ్ములన్. 103
- క. నందునిమందకుఁ జని త
 త్సందరితల్పమునఁ బరులు సూడకయుండక్
 నందనుని నునిచి యానక
 నుండుభి మరలంగ నేగెఁ దొల్లిటిపురికిన్. 104
- క. హరి యేకాదశసంవత్సరములు నంద్రవజ్రమున దను హరి యని యె
 వ్వరు నెరుంగకుండ నాహల, ధరుతోఁ గ్రీడించుచుండె దద్దయుఁబ్రీతిన్.
- క. 5 గోపాలవరుల కై నను, 6 నాపోవఁగ దన సమంచితాకార మొగిం
 జూపని శ్రీపతి వేడుక, గోపాలురఁగూడి కాచె గోపత్నములన్. 106
- వ. అయ్యవనరంబునం గృష్ణుండు లీలావినోదంబులు దోడిగోపాల •
 బాలురకుం జూపందలంచి. 107
- చ. వరయమునానదీనలిలవర్ధిత 7 సౌరభయుక్తపుష్ప 8 మే
 దురమకరందపాన పరితృప్తమధువృత యూధమాధవీ
 కురవకకుండచందన 9 నికుంజములందు 10 మయూరశారికా
 11 పరభృతరాజకీరమృదుభావలభంగిఁ జెలంగి పల్కుచున్. 108

1 విసతానూను.....రోహఁడు = విసతయొక్క మూరుండైన గరు
 త్సంతునియొక్క భుజములపై నెక్కువాఁడు, (విష్ణువు:) 2 సునాభాస్త్రిఁడు = సుదర్ప
 నాయుధుఁడు; 3 అనిలోక్ = యుద్ధములో. 4 హలధరుతోక్ = బలరామునితో.
 5 గోపాల...కై నను = స్వర్గపాల శ్రేష్ఠులైనను. 6 అపోవఁగ = తృప్తిపడఁగ
 7 సౌరభయుక్త = సువాసనతోఁగూడుకొన్న. 8 మేదుర = మన్మథునగు. 9 నికుంజములు =
 పొదరిండ్లు. 10 మయూరము = నెమలి. 11 పరభృతము = కోయిల.

ఉ. శ్రీరమణీమనోవిభుఁడు సింహాకళోరముఁ బోలి లీలఁ గౌ
మారదశక్ రమావిమల మందిరముం బురుడించు గోతతిన్
వారక మేపుచుండెఁ దన¹వంశరవస్సృట మాధురీసుధా
సారముచేత గోపజనసంఘములన్ ముదమందఁ జేయుచున్. 109

వ. మఱియును. 110

మ. చిరకేళీరతి బాలకుల్ శిష్యుణములన్ సింహాదిరూపంబులం
గర మొప్పన్ విరచించి వాని మరలన్ ఖండించు చందంబునన్
గరుణాతీతులఁ గామరూపులగు నక్కంస ప్రియుక్తక్షపా
చరులం గృష్ణుఁడు సంగరస్థలములం జక్కాడె లీలాగతిన్. 111

చ. వరయమునానదీజల నివాస మహారగ విస్తృతాస్యవి
స్ఫురిత విమానలప్రభల సోకునఁ గాగిన గోపగోధనో
త్కరములనెల్లఁ గాచి భుజగప్రవరున్ వెడలంగఁ దోలి 7త
త్సరిదమలాంబుపానమున సంతస మందఁగఁ జేసె గోతతిన్. 112

మ. దివిజాధీశుగుఱించి వానకొఱకై దీపింప నందాది²వ
ల్లపు లేఁటెట ననూనసంపదల నుల్లాసంబునం జేయు ను
త్సవముం గృష్ణుఁడు మాన్చి గోపగణముల్ సంతోతి నొందన్ శచీ
ధవుగర్వం బడఁపంగ నవ్యయముగాఁ దాఁ జేసె గోయాగమున్. 113

చ. హరిహాయుడంత రోషవివశావలమానమై సరోరుహో
దరుమహిమం బెఱుంగక మదం బడరంగ వలాహకాదిభీ
కర¹⁰ఘనసంక్తి బంపిన నఖండ శిలామయభూరివర్షముల్
గురిసె ననూనగర్జనల గోకుల మాకుల మాచుఁ గుండఁగన్. 114

1 వంశరవము = వేణునాదము. 2 తృణము = గడ్డి. 3 ప్రియుక్త = ప్రయోగింపబడిన, క్షపాచరులు = రాత్రియందు చరించువారు, (రాక్షసులు.) 4 సంగరస్థలము = యుద్ధభూమి. 5 మహారగ.....సోపనక = పెద్ద పాముయొక్క విశాలమైన నొటియందు ప్రకాశించుచున్న విషమను నగ్నియొక్క కాంతులతాపన. 6 భుజగప్రవరున్ = కాళింగియను సర్పమును 7 తత్సరిదమలాంబువు = ఆయమునా నదియొక్క స్వచ్ఛమైన జలము. 8 వల్లభుండు = గొల్లవాడు. 9 హరిహాయుడు = ఇంద్రుడు. 10 ఘనసంక్తి = మేఘపంక్తి.

ఉ. ఆతతి మంద ¹గొందలము నందఁగ వల్లవు లెల్లఁ గృష్ణ! యీ
²చేతను లెల్ల నిట్టి ³జడిఁ జిందఱవందఱ లై కలంగుచున్
⁴గాతరు లైరి నీవు కృపఁ గావుము కావు మనాథనాథ! ని
 ధ్ధాతకళంక! భక్తపరితోషణభూషణ! పాపశోషణ. 115

మ. అని యిబ్బంగి విపన్నులై పలుకఁ గుయ్యాలించి కృష్ణుండు న
 జనవరిష్ణుఁడు గోపగోనివహరక్షాదక్షుఁడై దేవతా
 జను లిగింపఁ గరాంబుజాతమున నచ్చత్రంబుఁగాఁ దాల్చె బో
 రన గోవర్ధనశైలముం దటచరద్రమ్యామరీజాలమున్. 116

వ. వెండియు.

నీ. శరదాగమారంభ సంపూర్ణపూర్ణిమా
 చంద్ర సాంద్రాతపోజ్వలిత మగుచు
 వెలయు బృందాటపీ వీధియం దొకనాఁడు
 రానకేళిమహాల్లానుఁ డగుచు
 రుచిరసాభాగ్యతారుణ్యమనోరమ
 స్ఫుర్తి జె న్నొందిన మూర్తి దనర
 సలలితముఖచంద్రిచంద్రికల్ గోపికా
 నయనోత్పలముల కానంద మొసఁగ

తే. భవ్యచాతుర్యభంగి ¹ద్రిభంగి యగుచు
 నబ్జనాభుండు సమ్మోద మతిశయిల్ల
 లీలఁ బూరించు వరమురళీనినాద
 మర్ధి ²పీతేర విని మోహితాత్మ్య లగుచు. 118

చ. పతులు మఱుందులు సుతులు బావలు నత్తలు మామలు సము
 న్నతి వల దన్న మానక మనంబునఁ గృష్ణపదాబ్జసేవా
 న్నితరతి గోపకామినులు వే చనుచేర దయాపయోధి శో
 భితగతి రానకేళి నలిపెం దరుణీ ³నవపుష్పచావుఁడై. 119

1 కొందలము = తోభము. 2 చేతనులు = ప్రాణములు. 3 జడి = పాన.
 4 కాతరులు = భయపడినవారు. 5 అగింపఁ = సుతింపఁగా. 6 చంద్రసాంద్రాతపో
 జ్వలితము = చంద్రునియొక్క దట్టమైన శిఖరలచే బ్రకాశించుచున్నది. 7 త్రిభంగి =
 తాలుమీద తాలువేసేకొని నిలబడునొకవిధము. 8 పీతేర = రాగ. 9 నవపుష్ప
 చావుఁడు = కొత్తవన్నగుఁడు.

ఉ. రాముడు దాను గూడి మధురాపురికిం జని యందు వైభవో
ద్దామన్తపానంబున ముదంబున నున్న దురాత్ముఁ గంను దు
ష్టామరశత్రుఁ ద్రొంచి ముదమారఁగఁ దల్లని దండిఁ నంచిత
శ్రీమహితాత్ములై తనరఁజేసె ¹సరోరుహనాభుఁ డున్నతిన్. 120

మ. నలు వొప్పంగ ²షడంగయు క్తమహితామ్నాయంబుఁ ³చౌషష్టివీ
ద్యలు సాందీపునిచే నెఱింగఁ జెలు వొందఁక విన్నమాత్రంబులో
పలనే లోకగురుండు దాన తనకుఁ భావింప నన్యుల్ గురు
ల్లలరే ⁴లోకవిడంబనారథ మగు లీలల్ గావె యమ్మేటికిన్. 121

ఉ. మించి ప్రభాసతీర్థమున మృత్యువశంబునఁ బొంది పోయి యా
⁵పంచజనోదరస్థుఁ డగు బాలకు దేశికునందనుం బ్రభో
దంచితలీలఁ దెచ్చి గురుదక్షిణగా సతిభక్తియుక్తి న
ర్పించె గురుండు చిత్తమునఁ బెంపెనలార మురారి వెండియున్. 122

సీ. ఘనుండు విదర్భేశుఁ డన నొప్పు భీష్మకు
వరసుతామణి నవవారిజాక్షిఁ

బద్ధానమాన రూపశ్రీవిభాసితఁ

గమనీయ భూషణఁ గంబుకంఠిఁ

జతురస్వయంవరోత్సవనమాగతచైద్య

సాల్వ మాగధ ముఖ్య జనవరేణ్య

నికరీనమావృతఁ బ్రకటసచ్చారిత్ర

రుక్మిణి ననమాన ⁷రుక్మకాంతి

తే. నమరగుప్తామృతంబు విహంగవిభుండు

కొనిన కైవడి మనుజేంద్రకోటిఁ దోలి

కమలనాభుండు నిజభుజాగర్వమలరఁ

దెచ్చి పరియించె సతని నుతింపవశమె.

123

1 సరోరుహనాభుండు = నాభియందు కమలముకలవాఁడు (విష్ణువు.) 2 షడంగయుక్తామ్నాయము = ఆఱంగములతోఁగూడుకొనిన వేదము, ఋగ్యజుస్సామాధర్వణవేదములు నాలుగు-శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, తోత్రిషము, కల్పమను వేదాంగము లాఱు. 3 చౌషష్టివీద్యలు = ఆఱువది నాలుగు వీద్యలు. 4 లోకవిడంబనారథము = లోకము ననుకరించుకొఱు. 5 పంచజనుండు = సాందీపునిమహారుని భక్తిఁచినరాక్షసుండు. 6 సమావృతము = మట్టుకొనబడినది. 7 రుక్మకాంతిన్ = బంగారుయొక్క కాంతివంటి కాంతి కలదానిని.

-చ. పరువడిఁ బట్టి నప్తవృషభంబుల ముక్కులు గుట్టఁ దద్బల
స్ఫురణ సహింపఁ జాలక నృపుల్ దలపడ్డ జయించి ¹నగ్నజ
ద్ధరణిపునందనకా వికచతామరసాక్షిఁ బ్రమోదియై స్వయం
పరమునఁ బెండ్లి యాడె గుణవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తితోన్. 124

మ. ప్రతివీరక్షయకారి నాబరఁగి సత్రాజిత్తనూజాహృదీ
ప్రీతముం దీర్చుఁ దలంచి ²నాకమునకుం బెంపారఁగా నేగి వ
ర్ణితశౌర్యోన్నతిఁ బారిజాత మిలకు నీలాగతిం దెచ్చె ను
ద్ధతి దేవేంద్రు జయించి కృష్ణుడన నేతన్నాత్ముడే చూడఁగన్. 125

సీ. మానితాఖిలజగన్మయ దేహమునఁ బొల్పు
ధరణిదేవికిఁ బ్రియతనయుఁ డైన
నరకదానవుని సునాభాఖ్యుఁ జెన్నొందు
ఘనచక్రధారా కింఖండితోత్త
మాంగునిఁ జేయ నయ్యవసీలలామంబు
వేడినఁ దత్పుత్రు విమలరాజ్య
పదమున నిల్చి లోపలిమందిరంబులఁ
జరముగ నరకుండు సెఱులఁ బెట్టి

తే. నట్టికన్యలు నూఱుఁ బదాఱువేలు
నార్తబాంధవుడైన పద్మాక్షుఁ జూచి
హర్ష బాష్పంబుధారా పోవర్ష మొదవఁ
బంచశరబాణనిర్భిన్నభావ లగుచు.

చ. లలిత తదీయసుందరవిలాసవిమోహిత లై నవారి నిం
పొలసినగోళిఁ దీర్చుటకు నొక్కముహూర్తమునకా వరించి క
న్యల లలితావరోధభవనంబుల నందఱ కన్నిరూపులై
కలసి సుఖసితిం దనిపెఁ గాంతల భక్తినితాంతచిత్తలన్. 127

క. చతురతతో నందొక్కొక, యతివకుఁ బదురేసిసుతుల నాత్మనముల ను
న్నతభుజశక్తులఁ గాంచెను, వితతంబై కీర్తి దిశల వినుతికి నెక్కన్.

1. నగ్నజిద్ధరణిపునంత = నగ్నజిత్తుడను కోసలరాజు. కుమారయైన నాగ్నజితి.

2. నాకము = స్వర్గము. 3. కింఖండితోత్తమాంగుండు శరకబడిన శిరస్సుకలవాడు.

4. అవరోధభవనములు = అంతఃపురములు.

సీ. మధురాపురముఁ జతుర్విధ ¹బలౌఘములతో
 నావరించిన కాల యవన సాల్వ
 మగధభూపాలాది మనుజేంద్ర లోకంబు
 సైన్యయుక్తముగాఁగ సంహరించి
 తన బాహుశక్తిఁ జిత్తముల నర్థించిన
 భీమపార్థులకు సుద్దామవిజయ
 మొసంగి తద్వైరుల నుక్కడంగఁగ దుర్గించి
 బాణ శంబర ముర పల్వలాది

తే. దనుజనాయక సేనావితానములను

హలధరాదినమేతుండై హతులఁ జేసె

దంతవక్త్రాది దైత్యులు దన్ను నెనుర

భండనములోనఁ దుర్గించె దోర్బలము మెఱసి.

129

వ. వెండియుం గృష్ణుండు గౌరవ పాండవ భండనంబునకుం దోడ్పడి
 రాజన్య లన్యోన్య మాత్సర్యోత్సాహసమేతులై సైనికపాదఘట్ట
 నంబుల ధరాచక్రంబు గంపింప ననన్యసామాన్యంబు లయిన శంఖ
 భేరీ ప్రముఖతూర్య ఘోషంబులు నింగి మింగఁ దురంగమఁగిరింఖా
 నముద్ధూతదూళి పలులఁపరిచ్చన్న భానుమండలంబునుం గాఁ జను
 దెంచి కుడత్రొక్కింబున ⁴మోహరించిన నుభయపక్షబలంబులం
 దుమగ్నాడై నిఖిలారోజ్యవైభవ మదోన్మత్తుండయిన సుయోధనుండు
 సఖిలరోజనమృత్యుంబునఁ గర్ణ శకుని దుశ్శాసనాదుల దుర్మంత్రం
 మెన నిరంతరంబుఁ నుంటినందనుల కెగ్గు సేసిన దోషంబునంజేసి
 ఘంగరరంగంబున భీము గదాఘాతంబునం దొడలు విటిగి పుడమిం
 బడి ⁵గతాయుశ్శ్రీభీష్మపుండ్ర యుండఁ జూచినంగదా పరితుష్ట
 చిత్తుండనగుదు నని యపరిమిత బాహుబలోత్సాహులైన భీష్మ
 ద్రోణ భీమార్జునులచేత నఖిల ధరాధిపతుల నష్టాదశాక్షాహిణీ
 బలంబులతోడం దునిమించి మఱియు స్వనమానబలు లయిన యదు

1 బలౌఘము = బలసముదాయము. 2 రింఖా = గిట్ట. 3 పరిచ్చన్నము = కప్ప
 బడిన. 4 మోహరించిన = ఎదిరించిన. 5 గతాయుశ్శ్రీభీష్మపుండ్ర = పోయినపోరా
 ములు, సంపదలు కలవాడు.

వీరుల జయింప నెంతవారలకైన నం దీరదు. మధుపానమద ¹విఘ్నూ
ర్ణిత తామ్రవిలోచనమై వర్ణించు యాదపుల కన్యోన్య వైరంబులు
గల్పించి పోరించి యితరేశ్వర కరాఘాతంబుల హతులై తన్ను
గలసినంగాని భూభారం బుడుగదని చిత్తంబునం దలంచినంత ధర్మ
నందనుచే నిస్సపత్నంబగు రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాఁ జేయించుచు
మర్త్యులకుం గర్తవ్యంబులైన ధర్మపథంబులు సూపుచు బంధు
మిత్రుల కెల్లఁ బరితోషంబు నొందించుచుం దత్పరోక్షంబున వారి
వంశం బుద్ధరింపం దలంచి యభిమన్యువలన నుత్తరయందు గర్భంబు
నిలిపి శిగురుతనయప్రియు క్తమహితబ్రహ్మత్రుచాతంబునం దద్గర్భ
దళనంబుగాకుండ నర్చకుని రక్షించి నిజపదారవిందసేవారతుం
డైన ధర్మసుతుచేఁ గీర్తిప్రీతాపంబులు నివ్వటిల్లం ²దురంగమేధం
బులు మూఁడు సేయించి వెండియు.

130

సీ. వలనొప్ప లాకిక వైదికమార్గముల్

నడుపుచు ద్వారకానగరమందు

³నవిదితాత్మీయమాయాప్రభావమున ⁴ని

స్సంగుడై యుండి సంసారిపగిది:

జెంది కామంబులచేత విమోహితుం

డై సుఖించుచు ముదితాత్మకృష్ణుచు

నంచిత ⁵స్నిగ్ధస్మితావలోకముల ను

ధావరిపూర్ణ సల్లాపములను

తే. శ్రీనికేతన మైనశరీరమునను

బాండునందన యదుకుల ప్రకరములను

లీలఁ గారుణ్యమొలయుఁ బాలించుచుండె

నార్తరక్షా ⁶చిహ్నంబు నారాయఁబండు.

సీ. సంపూర్ణపూరి మాచంద్రిచంద్రిక నొప్ప

రమణీయ శారదరాత్నంబందు

1 విఘ్నూర్ణిత....లోచనములు = తిరుగుడునదిన యెట్లువి శేత్రములకలవారు.

2 గురుతనయుడు = అశ్వత్థామ. 3 దళనము = చీల్చుట. 4 తిరులక్ష్మమేధము = అశ్వ
మేధయాగము. 5 అవిదితము = స్పష్టము కానిది. 6 నిస్సంగుడు = కూడిక లేనివాడు.

7 స్నిగ్ధస్మితము = దట్టమైన చిలునవ్వు. 8 చిహ్నంబు = సమర్పణ.

సలలిత కాంచనస్తంభ 1సౌధోపరి
 2చంద్రకాంతోపల స్థలములందు
 మహితోక రేణుకా మధ్యదిగ్గజముల
 గతిని 4సౌదామినీలతలనడిమి
 నీలమేఘంబుల లీల ముక్తాఫల
 లలితమధ్యస్థ నీలములభాతి

తే. సతతయావనసుందరీ యుతివిహారుఁ

డగుచు నతులెందఱందఱ కన్నిరూప

ములను గ్రీడించె 5బెక్కబ్బములు నెలంగి

నందనందనుఁ డభినవానందలీల.

132

వ. అంతనొక్కనాఁడు.

133

చ. మునివరు లేగుదేర యదుముఖ్యులు గొందఱుగూడి ముట్టఁబ

ల్కిన గన లొంది వారు 6దమకించి శపించినఁ గొన్నిమానముల్

చనునెడ దై వయోగమున జాతరఁ బో సమకట్టి వేడుకల్

మనములఁ దొంగలింప గరిమన్ నిజ7యానము లెక్కి యాదపుల్.

ఉ. కోరి ప్రభానతీర్థమునకుం జని తన్నదిఁ గ్రుంకి నిర్మలో

దారత నందు దేవమునితర్పణముల్ పేతృతర్పణంబులున్

వారనిభక్తిఁ జేసి నవ 8వత్సలతోఁ బాలుపారు గోవుల

భూరినదక్షిణాకముగ్గ భూసురకోటికి నిచ్చె వెండియున్.

135

క. అజిన పట రత్న కంబళ, రజత మహాజత తీల ధరా వరకన్యా

.గజ తురగ రథములను న,ద్విజకోటికి నిచ్చె బెంపు దీపింగన్.

వ. ఇట్లు సఫలంబు లయిన భూదానంబు మొదలుగాఁ గలదానంబు

9లనూనంబులుగా భగవదర్పణబుద్ధిఁజేసి యనంతరంబ.

137

తే. ఎనఁగుమోదంబు సంధిల్ల నిష్పమైన

రసికమృదులాన్న మర్ధిఁ బారణలునేసి

1 సౌధోపరి = మేడపై భాగమున, 2 చంద్రకాంతోపలస్థలములు = చంద్ర
 కాంతత్రు రాశితోఁగట్టబడిన ప్రదేశములందు. 3 కరేణువు = అడయేనుఁగు. 4 సౌదా
 మినీలత = మెలుపుతీగ. 5 బెక్కబ్బములు = చాల నేండ్లు. 6 తమకించి = పూని.
 7 యానములు = వాహనములు. 8 వత్సలు = దూడలు. 9 అనూనముగ =
 తక్కువ కాకుండగ.

మంజులానవరసాన మత్తులగుచుఁ

గడఁగి యన్యోన్య హాస్యవాక్యములఁ గలఁగి.

138

ప. ఇట్లు దమలోన మదిరాపానమదవిఘ్నార్జిత తామ్రోలొచను లయి
మత్సరంబుల నొంజొరులం బొడిచి సమస్త యాదవులను వేణు
జాతానలంబునఁ దద్వంశపరంపరలు దహనంబునొందుచందంబునం
బొలిసి రది యంతయుం గనుంగొని శ్రీకృష్ణుం డప్పుడు. 139

క చతురతతో నిజమాయా, గతిఁజూచి లనద్విలోల కల్లోలసము
చిత విమల కమల సార, స్వతజలముల విహితవిధులు సలిపినవాడై.

క. ఒకవృక్షమూలతలమున, నకలంకగుణాభిరాముఁ డాసీనుండై
యకుటిలమతి బదరీవని, కిఁక నీవరుగుమని 2 మొఱుంగియేఁగిననేనున్.

క. క్రమమున నిజకుల సంహారము సేయఁగడంగు తెఱిఁగి రమణీయ శ్రీ
రమణుచరణాబ్జయుగవిర, హమునకుమదిన్ోర్వలేక 3 అనుగమనుండనై.

క. హరిసరయుచుఁజనిచనియొక, తరుమూలతలంబునందుఁడన దేహారుచుల్
వరఁగఁగనున్న మహాత్మునిఁ, బరునిఁ బ్రపన్నార్తి హరునిభక్తవిధేయున్.

ప. మఱియును.

144

సీ. అస్థత్ప్రియస్వామి నచ్యుతుఁ బరు సత్త్వ
గుణగరిష్ఠుని రజోగుణవిహీను

సురుచిరద్వారకాపుర సమాశ్రియు ననా

శ్రియు నీలనీరదశ్యామవర్ణ

దళదరవిందసుందరపత్మినేత్రుల

క్షీయుతుఁ శ్రీతకాశేయవాసు

విలసిత్వామాంక విన్యస్తదక్షిణ

చరణారవిందు శశ్వత్ప్రకాశు

తే. ఘనచతుర్బాహు సుందరాకారు ధీరుఁ

జెన్నుగలలేతరావివై వెన్నుమోపి

1 అనవరసము = కల్లు. 2 మొఱుంగి = పొంచి, దాగి. 3 అనుగమనుడు = అనుసరించి పోయినవాడు, 4 ప్రపన్నా.....హరుడు = శరణాగతులైనవారి యాపదలఁ దీసివేయువాడు. 5 వామాంక.....విందు = ఎడమతోడపొదనుంచిన పడిపాదకమలముకల (పద్మాననము)వాడు.

యున్నవీరాననాసీను నన్నుగన్న

తండ్రినానందపరిపూర్ణుడనుజహరుని.

145

మ. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాటఁగఁ గంటి నాశ్రితరక్షకుం

గంటి యోగిజనంబుడెందముఁ గంటిఁ జాట్టముఁ గంటి ము

క్కంటికిం గనరానియెక్కటిఁ గంటిఁ దామరకంటిఁ జే

కొంటి ముక్తివిధానముం దలకొంటి సౌఖ్యము లందఁగఁ. 146

వ. అయ్యవనరంబునం బరమభాగవతోత్తముండును మునిజనసత్త్వముం

డును ద్వైపాయనసఖుండును బరమతపోధనుండును. 1 నఘశూన్యం

డును నఖిలజనమాన్యండును బుధజన విధేయుండును. నగుమైత్రే

యుండు దీర్ఘచరణంబు నేయచుం జనిచని.

147

మ. కనియెం దాపసపుంగవుం డఖిలలోకఖ్యాతపరిష్కృతా

భనభాన్వత్పరిపూర్ణ యావనకళా శిభ్రాజిష్ణు యోగింద్రహృ

ద్వనజాతైక చరిష్ణుఁ గొన్తుభముఖోద్వద్భూషణాలంకరి

ష్ణు నిలింపాహితజిష్ణు విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణు గృష్ణ రోచిష్ణునిన్. 148

క. తదనంతరంబ హరిఁ దన

హృదయాబ్జమునందు ముకుళితేక్షణముల న.

మృదమునఁ జూచుచు నానత

వదనుండై యుండె ముదము వటలఁగ ననఘా.

149

వ. అంత దగ్గఱ నేతెంచియున్న మైత్రేయుండు వినుచునుండ దర

హానచంద్రికానుందరవదనారవిందుండును. నానందసుధా 2 నిష్కంద

శిక్వదళితహృదయుండును. భక్తానురక్తదయానక్త విలోకనుండునునగు

పుండరీకాక్షుండు నన్ను నిరీక్షించి యిట్లని యానతిచ్చెఁ బూర్వ

భవంబున ఎసుబ్రహ్మలు నేయుసత్త్రియాగంబున వసువై భవదీయ

హృదయంబున నితరపదార్థంబులుగోరక మదీయపాదారవింద సేవం

1 అఘశూన్యండు = పాపములు లేనివాఁడు.

2 నిష్కంద = వృద్ధిపొందించువాఁడు. 3. భ్రాజిష్ణు = ప్రకాశించువాఁడు.

4. చరిష్ణు = అంతటఁ జరించువాఁడు. 5 నిలింపాహితజిష్ణుఁడు = దేశతలకు విరోధులగు రాక్షసులను జయించువాఁడు. 6 రోచిష్ణున్ = కాంతికలవానిని. 7. నిష్కంద = ప్రేమించునట్టి. 8 కందళితము = వికసించినది.

గాంక్షించితివి గావునం దన్ని మిత్తంబున నేను నీ హృదయంబున
వసియించి సమస్తంబును గను చుండుదు నాత్మారాముండ నై న
నన్ను నెవ్వరేనియు సదసద్వివేకులై యెఱుంగంజాలరు. వారలకునేను
నగోచరుండనై యుండుదు మత్పరిగ్రహంబుగల నీకు నీజన్మంబకాని
పునర్భవంబు నొందకుండుటకు భవదీయపూర్వజన్మకృత సుకృత
విశేషంబుకతంబున నియ్యాశ్రమంబున మత్పాదారవింద సందర్భ
నంబుకలిగె నదియునుంగాక పద్మకల్పంబునందు మన్నాభిషద్భ్రమధ్వ
2 నిష్క్లుండుయిన పద్మసంభవునకు జన్మమరణాది శిసంస్మృతినివర్తకం
బును 4 సవిరతానశ్వర సౌఖ్యప్రవర్తకంబునునగు మన్మహత్త్వంబు
దెలియఁజేయు నద్వివృజ్ఞానంబు నీకు నెఱింగింతునని యమ్మహానీయ
తేజోనిధి యానతిచ్చిన సుధాసమానసరసాలాపంబులు గర్జకలాపం
బులై మనస్తాపంబులం బాపిన 5 రోమాంచకంచుకితశరీరుండును
నానందబాష్ప ధారాసిక్త కపోలుండును బరితోషసాగరాంత
ర్నిమగ్నమానసుండును నయి యంజలిపుటంబు 7 నిటలతటంబున ఘట
యించి యిట్లంటి.

150

క. పురుషోత్తమ నీపదసర, సిరుహాఘానామృతాభిషేకస్ఫురణం
గర మొప్పిననాచిత్తమి, తరవస్తువులందు హంఘదగులునె యెందుక.

చ. జననము లేని నీవు భవసంగతినొందుట కేమికారణం
బనియును గాలసంహరుఁడవై జగముల్ వెలయించు నీవు పా
యనిరిపుభీతిమై 6 పరిదుదంచితదుర్గము నాశ్రయించు తె
ట్లనియును దేవ నామనమునందుఁ దలంతు సరోజలోచనా. 152

వ. అదియునుం గాక. 153

క. శ్రీరమణేశ్వర నీ వా,త్పారాముండ వయ్యు లీలఁ దరుణీకోటం
గోరి రమించితివనియును, వారక యేదలఁతు భక్తవత్సల కృష్ణా.

1 సదసద్వివేకులై = మంచి చెడులఁగూర్చిన జ్ఞానముకలవారై. 2 నిష్క్లుండు = ఉన్నవాడు. 3. సంస్మృతి = సంపారము. 4. అవిరతానశ్వరము = ఎప్పుడునశించనిది. 5. రోమాంచకంచుకితో = గగనరాట్టలుచేతఁ (కవచముగఁ చేయఁగఁబడిన) గప్పుబడిన 6. పీఠః = తఱుపఁబడిన, 7. నిటలమా = ఫలము, 8. పరిదుదంచితము = పరీనాహముతో నొప్పినది.

- క. పరతత్త్వజ్ఞులు గరుణాకర నిను సంసారివనుచుఁ గడఁకఁ దలంపన్
అరసి ననుఁ గాచుటెల్లను, గరమరుదు దలంచిచూడఁ గమలాధీశా.
- వ. దేవా నీ 1వఖండిత విజ్ఞానరూపాంతఃకరణుండవయ్యును ముగ్ధభా
వంబునఁ బ్రేమత్తునిచందంబున విమోహితై వడిం బ్రవర్తించుచు
నెందేని నొదిఁ గియుండుటందలంచి నాడెందంబు గుందుచుండు సర
విందలోచన సురవందిత ముకుంద యిందిరాసుందరీరమణ సరస్వతీ
రమణునకుం గరుణించిన సుజ్ఞానంబు ధరించు శక్తి నాకుం గలదేనిఁ
గృపనేయుము. భవదీయ శాసనంబు ధరియించి 2 భూరిసంసారపారా
వారోత్తరణంబు నేయుదు నని విన్నవించి బహుభంగులం బ్రస్తు
తించిన భగవంతుండును బ్రసన్న పారిజాతంబును నైన కృష్ణుండు పర
తత్త్వనిర్ణయంబు నెఱింగించిన. 156
- క. సరసిజలోచనకరుణా, 3 పరిలబ్ధజ్ఞానకలితభావుండ నగుటం
4 బరతత్త్వవేదితై త, చ్చరణసరోజముల కెరగి నమ్మతితోడన్. 157
- క. హరిపదజలరుహవీరహా, తురతన్ 5 దుర్దాంతమహాఖతోయధిఁ గడవన్
6 వెర వేది తిరుగవలసెను, 7 సరసిజభవకల్పవలయనమయముదాఁకన్.
- వ. ఇట్లు దిరుగుచు. 159
- మ. సరనారాయణతాపసాశ్రమవదాన్నత్యంబునం బొల్పు భా
సురమందార రసాల సాల వకు శాశోకామృ పున్నాగ కే
సర జంబీర కదంబ నింబ కుటజాశ్వత్థస్ఫురన్మల్లి కా
కరవీర 8 క్షీతిజాభీరామ బదరీకాంతారనేవారతన్. 160
- క. చను చున్నవాడ నని ప
ల్కినవలుకుల 9 కులికి కళవళించుచు విదురుం
డనుపమశో 10 కార వమున
మునిగియు నిజయోగసత్త్వమునఁ దరియించెన్. 161

1 అఖండితము = గొప్పది. 2 భూరి.....తరణంబు = గొప్పసంసార మను
సమాదృశమును దాటుట. 3 పరిలబ్ధ = సంపాదించిన. 4 పరతత్త్వవేదితై = సత్యమును
తెలిసికొనినవాడనై. 5 దుర్దాంతము = జయింపరానిది. 6 వెరవేది = ఉపాయము
లేక. 7 సరసిజ.....సమయము = బ్రహ్మకల్పముయొక్క నాశనకాలము.
8 క్షీతిజము = చెట్టు. 9 ఉలికి = భయపడి. 10 అర్థ వము = సమదృశము.

వ. ఇట్లు విదురుండు శోక¹పావకునిం దనవివేకజలంబుల నార్చి యుద్ధవుని కిట్లనియె. 162

మ. అనఘా యుద్ధవ నీకుఁ గృష్ణుఁ డెందురాతి మన్నించి చెప్పినయథ్యాత్మరహస్యతత్వవిమలాభిజ్ఞానసారంబు బోరన నన్నుం గరుణించి చెప్పినఁ గృతార్థత్వంబునం బొందెదఁ విను పుణ్యాత్ములు శిష్యసంఘముల నుద్వేగబోవరే వెండియున్. 163

క. భగద్భక్తులు సుజనులు, ³దగ వెఱిగి పరోపకార తాత్పర్య వివేకగరిష్ఠులై చరింతురు, జగతిం బొగడొంది వృష్టిసత్తమయెందున్.

క. అనవుడు సుద్ధవుఁ డవ్విడు

రునకిట్లను ననఘ మునివరుడు సాక్షాద్విష్ణు

ష్ట ⁴నిభండగు మైత్రేయుడు

దనమనమున మనుజగతి వదలఁ దలంచి తగన్.

165

క. హరిమురభేదిఁ బరాపరుఁ, గరుణాకరుఁ దలంచునట్టిఘనుఁడమ్మునికుం జరుకడ కేగిన నాతఁడు, గర మర్థిం వెలుపు ⁵సాత్త్వికజ్ఞానంబున్.

వ. అని యుద్ధవుండు విదురుంగూడి చనిచని.

167

క. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు ⁶హల్లకపుల్లపద్మని వ్యందమరందపానవిలసన్నదభృంగఁ జలత్తరంగ మా కందలవంగలుంగలతికాచయ ⁷సంగ సురాంగనాశ్రితా నందితపుణ్యసంగ యమునన్ ⁸భవభంగ శుభాంగ నర్మిలిన్.

క. కనిడాయనేగిమోదం, బునఁద⁹త్సరిదమల ¹⁰పులిసభూములఁదగనా దినశేషము నివసించెను, వనజోదరపాదపద్మపశమాననుఁడై. 169

మఱునాఁడు¹¹రేపకడభా, సురపుణ్యుఁడుఘనుఁడుమధు¹²నిషాదనచరణ స్పర్శరక్త్రీడాకలితుఁడు, దరియించె¹³గలుషగహనదహనన్ యమునన్.

1 పావకుడు = అగ్ని. 2 అనురేంద్రారాతి = రాక్షసశ్రేష్ఠులకు శత్రువు, విష్ణువు. 3 తగవు = ధర్మము. 4 నిభండు = సమానుడు. 5 సాత్త్వికజ్ఞానము = సత్త్వగుణప్రధానమైన జ్ఞానము. 6 హల్లకము = నల్లకలువ. 7 సంగ = కూడుకొనిన దానిని. 8 భవభంగన్ = జన్మమును తీసివేయుదానిని. 9 సరిత్ = నది. 10 పులిసము = ఇసుకతిన్నె. 11 రేపకడ = ఉదయము. 12 నిషాదనుఁడు = చంపినవాడు. 13 కలుషగహనదహనన్ = పాపములను నశింపజేయునది.

వ. ఇట్లుద్ధవుండు యమునానది 1 ను త్తరించి బడరికాశ్రమంబునకుం జనియె ననిన విని రాజేందుండు యోగీందుని కిట్లనియె. 171

క. శౌరియు సతిరథవరులు మహారథసమరభులు యదుబలాధిపు లెల్లం బోరి మృతీబాంధ నుద్ధవుఁ, డేరీతిఁ బ్రదికెనాకు నెఱిగింపు తగన్.

సీ. నావుడు రాజేందునికు శుక యోగీందుఁ
డిట్లను మున్ను 2లోకేశుచేత
సంపార్థితుం డైన జలరుహనాభుండు
వసుమతిపై యదువంశమందు
నుదయించి తనుఁ దాన మదిలోనఁ జింతించి
తెలి వొంది యాత్మీయ కులవివాశ
మొనరించి తాను బంచోపనిషత్తుయ
మగుదివ్య దేహంబునందుఁ జెందఁ

తే. దలచి విజ్ఞానతత్త్వంబు ధరణిమీఁదఁ
దాల్చి జనకోటి కెఱిగింపఁదగిన ధీరుఁ
డుద్ధవుండు దక్క నితరు లేనోప రితఃశు
నిర్జితేంద్రియుఁ డాత్మనన్ని భూడటంచు. 173

క. క్షీతిపై నిలిపినకతమున, నతనికి మృతి దొరకడయ్యె నవసీశ రమా
పతియభిమానముగలిగిన, యతిపుణ్యుడుసనియెబడరికాశ్రమమునకున్
వ. అంత. 175

క. ఉద్ధవుఁడరిగినపిదప 3స,మిద్ధపరిజ్ఞాను సుజనహితు మైత్రీయుఁ
వృద్ధజనసేవ్యుఁ దాపన, వృద్ధశ్రీవుఁ జూడఁగోరి విదురుండు గడఁకన్.

వ. యమునానది దాటి 4కతిపయప్రయాణంబులఁ బుణ్యనదులను హరి
క్షేత్రంబులను దర్శించుచు నతిత్వరితగమనంబున. 177

క. చనిచని ముందటఁ గనుఁగొనె, ఘనపావతమఃపతంగఁ గరుణాపాంగం
గనడుత్తుంగతరంగన్, జనవరనుతబహుళపుణ్యసంగన్ గంగన్.

1. త్తరించి = దాటి. 2. లోకేశుండు = శివుడు. 3. సమిద్ధ = బాగుగా
చూకాకించుచున్న. 4. కతిపయ = కొన్ని.

క. అందు ¹సరవిందసారభ, నందితపవమానఘాత సటదూర్ఘ్విపరి
స్పందితకందశశీకర, సంక్షోహలసత్ప్రవాహజలమజ్జనుడై. 179

సీ. ²ఘనసారరుచివాలుకా సముదంచిత
                    ³నైకతవేదికాస్థలమునందు
యమనియమాదియోగాంగక్రియానిష్ఠఁ
                    బూని పద్మాసనాసీనుఁ డగుచు
హరిపాదసరసీరుహ ⁴న్యస్తచిత్తుడై
                    బాహ్యోద్రియవ్యాప్తిఁ బాటఁదోలి
సకలవిద్వజ్జన స్తవనీయసముచితా
                    చారవృత్తోపవాసములఁ గుిసి

తే. యున్న పుణ్యాత్ము విగతవయోవికారు
వినుతసంచారు భవనపావనవిహారు
యోగిజనగేయు సత్తత్తిభాగధేయు
నాశితవిధేయు మైత్రేయు నచటఁగాంచె. 180

—♦ విదురమైత్రేయ సంవాచము. ♦—

వ. ఇట్లు గనుంగొని యమ్మునీందుగ్రినిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ముకుళిత
హస్తం డై యిట్లనియె మునీంద్రా లోకంబున సకలజనంబులు మనం
బుల ఘనంబు లగు సౌఖ్యంబులందం దలంచి తత్ఫలప్రాప్తి హేతు
వులైన కర్మంబు లాచరించి ⁵దైవోపహతులై తత్కర్మంబులచేత
నిష్ఫలారంభు లగుదురు కర్మంబులు బంధకంబులును దుఃఖ హేతు
వులునుగాని సౌఖ్యదాయకంబులై పాపనివృత్తిఁ జేయ నోప వది
యట్లుండె భూరిదుఃఖానుసారంబైన సంసారచక్రింబునందుఁ బరి
భ్రమించుచుం గామవిమోహితులై పూర్వకర్మానుగతంబులై నశరీరం

1 అరవింద.....మజ్జనుడై = పద్మములయొక్క సువాసనచేత సంతోష పెట్టుబడిన వాయువుచేత నెగరకొట్టుబడుటచేఁ గదలుచున్న యలలయొక్క కంపముచే నంతురించిన తుంపురుల గుంపుచే నొప్పుచున్న నదీజలమందు స్నానము చేసినవాడై. 2 ఘనసారరుచివాలుక = కర్పూరముయొక్క కాంతికల యనుక. 3 నైకతవేది = ఇనుకతిన్నె. 4 న్యస్తము = ఉంచబడినది. 5 దైవోపహతులు = అదృష్టములేనివారు. 6 పరిభ్రమించు = తిరుగు;

బులు దాల్చుచుం జచ్చుచు మరలం బుట్టుచు నెంతకాలంబునకుం
బాపనివృత్తిఁ గానక ¹మాతృయశావనవనకుతారులై జనియించి
వర్తించుమూఢాత్ములం బశుప్రాయుల రక్షించుకొఱకుఁ గాదె
నారాయణ ²పరాయణులైన మీవంటి పుణ్యాత్ములు లోకంబునం
జరియించుట యదియునుం గాక. 181

మ. ³ అవివేకానుగత స్వకార్యజలవేలాక్షీర్ణమై మిత్రబం
ధువధూపుత్రీ జలగ్రీహాగ్రీయత మై దుర్దాంతసంసారదు
ర్భవపాథోధిఁ దరించువారె హరినంబంధక్రియాలోలభా
గవతానుగ్రీహనావ లేని యధముల్ గారుణ్యసంధాయకా. 182

క. మునినాథచంద్ర ననుఁ గైకొని కాచుతలంపు బుద్ధిఁ గూడినయేనిక
వినుము మదీప్సిత మదినా, చనవునఁ గావింపవయ్య సజ్జనతలకా. 183

ప. అని వెండియు విదురుండు మైత్రీయుం జూచి మునీంద్రా త్రిగుణా
త్మకమాయా ⁴నియంతయగు భగవంతుండు స్వతంత్రుండయ్యు నవత
రించి యేయే యవతారంబుల నేయేకర్మంబు లాచరించె నదియు
నిష్క్రియుం డగునీశుండు మొదలం బ్రపంచంబు నేవిధంబునంగల్పించె
నేపగిదిం బాలించె మఱియు నీవిశ్వంబు నాత్మీయహృదయాకాశ
గతముం జేసి నివృత్తవృత్తి యగుచు యోగమాయయం దెట్లు
వసియించె బ్రహ్మాండంబునందు నేలీల వర్తించె నందు బ్రహ్మాది
రూపంబులం బొంది బహుప్రకారంబుల నెట్లు కీర్తించె భూసుర
గోసురాదులఁ బరిరక్షించుటకై మత్స్యద్యవతారంబులు ధరియించి
యేయే ప్రయోజనంబులం దీర్చె బయోరుహగర్భాండోకటాహం
తర్గతంబులై లోకపాలనహితంబులైన లోకంబులను లోకాలోక
పర్వతంబులను బహిర్భాగంబులను నేయేతత్త్వభేదంబులను నెత్తె
ఱుంగునం బుట్టించె నందుఁ బ్రదీపితం బగు జీవకోటి యెవ్వనిం గొల్చి

1 మాతృ.....మతారులై=తల్లియొక్క యశావనమను సరణ్యమునకు గొడ్డలి
పంటివారై. 2 పరాయణులు = ఆపక్షికలవారు. 3 అవివేకా.....క్షీర్ణమై =
తెలివితక్కువను పొందుటచేత స్వంతపనియను నీటియొడ్డుచే చుట్టబడినదై.
4 నియంత = నడుపువాడు. 5 కటాహము = కుండ. 6 లోకాలోకపర్వ
తము - చక్రీవాళపర్వతము (ఇది భూమిచుట్టునుండును),

బ్రదుకు జనులకుఁ గర్మనామఃపాపభేదంబు తెల్లు నిర్దేశించె నింతయు
నవి స్తరంబుగా వివరింపు ముత్తమశ్లోకమౌళిమండనుండును యోగీ
శ్వరేశ్వరుండును నైన పుండరీకాక్షుని చరిత్రశ్రవణంబునంగాని జన్మ
మరణాదిసకలదుఃఖాకరంబులును దుష్కర్మప్రాప్తంబులును నగు
భవబంధంబులు దెగ వని వెండియు నిట్లనియె.

184

తరలము. సతతమున్ సరసీరుహోదరసత్కథామృతపూరమున్

శ్రుతిపుటాంజలిచేత నిమ్ము జుట్టియుం డనివోదు భా
రతకథామిష మూని విష్ణుఁ బరాశరప్రియసూతి స
న్మతి నుతించినచోట నన్మనినాథ నామది నుబ్బుదున్.

185

క. ఇతరకథావర్ణనముల, సతిహేయత నొందె జిత్త మనఘాత్మ రమా
పతిచరితామృతరతి సం, సృతివేదన తెల్ల బాయఁ జేయు ముసీంద్రా.

తే. భూరివిజ్ఞాననిధులగు నారదాది

నిర్మలాత్ముల కయిన వర్ణింపరాని
హరికథామృతపానంబునందు విసివి

యొల్ల ననువాఁడె పో వెట్టి గొల్లఁడనఘ.

187

వ. అదియునుంగాక.

188

సీ. అరవిందనాభుని యపరావతారమై

జననమందిన పరాశరసుతుండు

చతురవర్ణాశ్రమాచారధర్మంబులు

1 తపశింప లోకవిడంబనంబు

లగుగ్రామ్యకథలు పెక్కర్థిఁ గల్పించుచు

హరికథావర్ణన మందులోన

నించుకొనుకగాని యేర్పడఁ జెప్పమి

నంచితవిజ్ఞాన మాత్మనిలువ

తే. కున్నఁ జింతించి మఱి నారదోపదిష్టఁ

డగుచు హరివర్ణనామృత మాత్మగోలి

విమలనుజ్ఞాన నిధియన వినుతికెక్కి

ధన్యుడయ్యెను లోకైకమాన్యుడగుచు

వ. కావున.

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృతమాత్మగోళు జనుండితరకథా
గరళముగోళునె హరినం, స్మరణము జీవులకు నఖిలసౌఖ్యద మనఘా.

క. ¹శ్రీవనితాధిపనామక, భావిముఖుల కిహముఁ బరము దవై పిదపం
బోవుదురు సరకమునకున్, వావిరి నే వారిఁ జూచి వగతు మునింద్రా.

క. వనరుఁ డే నొకనిమిషం, బైన వృథావాదగతిని హరిపదకమల
ధ్యానానందుఁడు గాఁడే, నానరునకు నాయు వల్ప మగు మునినాథా.

చ. మృదుగతిఁ బువ్వుఁడేనియ రమించుచుఁ బాసము సేయఁ బాఱుప
ట్పదమును బోలి యార్తజనబాంధవు ⁴విశ్వభవస్థితివ్యయా
స్పదమహితావతారుఁ డగు పంకరుహోదరునిత్యమంగళ

ప్రదగుణకీర్తనామృతముఁ బాయక గ్రోలదఁ జెప్పవే దయన్. 194

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుం, డనుమునినాయకుని నడిగె నని వేదవ్యా
సునితనయుండభిమన్యుని, తనయునకుంజెప్పిమఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్.

వ. ఇట్లు విదురుండు మైత్రేయు నడిగిన సతం డతనిం గని యతిమృదు
మధురవచన రచనం డై యిట్లనియె ననఘా కృష్ణకథాశ్రవణతత్ప
రుండ వై నీవు నన్నిడిగితివి గావున భద్రంబయ్యె నీవు భగవద్భక్తుం
డవు గావున హరికథాసక్తుండవగుట విచిత్రంబుగా దదియునుం
గాక మాండవ్యశాపంబున సాత్యవతేయు వలన భ్రాతృత్వేత్రంబున
శూద్రయోనిం బుట్టినట్టి వ్రజా శిష్యునియమనుండవగు యముండపు
పరమజ్ఞాన సంపన్నుండవు నారాయణునకుం బ్రయతముండవు గావున
గృష్ణుండు నిర్మాణకాలంబునం దననన్నిధికిం జనిన నన్ను డాయం
జీరి విజ్ఞానంబెల్ల నుపదేశించి నీకు నెఱింగింపుమని యానతిచ్చుటం
జేసి యవశ్యంబును నీకు నెఱింగింతు దత్తావధానుండవై వినుము.

1 శ్రీవనితాధిపుఁడు = లక్ష్మీదేవిభర్తయగు విష్ణువు. 2 విముఖులు = అయిష్టులు.
3 పట్నదము = తుష్నద. 4 విశ్వ.....తారుఁడు = ప్రపంచముయొక్క పుట్టుక
కును, స్థితికిని, నాశమునకును ముగిసిపట్టయిన గొప్పయవతారపురుషుఁడు. 5 మాండవ్య
శాపము:—మాండవ్యుఁడు తపము చేసికొనుచుండఁగా రాజభటులు వీని చోరుఁడని
యొంది రాజానొద్దకుఁ గొంపోవ సతఁడు కొఱుతవేయించెను. మాండవ్యుఁడు మరణించి
పరలోకమునకేగి యునుని దనకేతి యట్టికత్తి విధించితివనియడిగి, యతనిని భూమిమీద
క్షోద్రస్రీకి జనింపుమని శపించె. అతఁడే విదురుఁడు. 6 సంయమనుఁడు = బాగుగా
వహించువాఁడు.

క. వనజాక్షయోగమాయా, జనితంబగు విశ్వజనన సంస్థానవి
శనముల తెలుఁ గెఱిగించుచు, ననఘా విష్ణునిమహత్త్వ మభివర్ణింతున్.

పీ. నకలజీవులకెల్లఁ బ్రకటదేహమునాత్మ

నాథుండుఁ బరుండు నానావిధై క

మత్స్యపలక్షణ మహితుండునగు భగ

వంతుండు సృష్టిపూర్వంబునందు

నాత్మీయమాయ లయంబు నొందిన విశ్వ

గర్భుడై తాన యెక్కటివెలుంగు

పరమాత్ము డభవుండు¹డుపదార్థ యయ్యు వ

స్వంతర పరిశ్రాన్యుఁ డగుటఁ జేసి

తే. దృష్టగాకుండు మాయాప్రధానశక్తి

నతులచిచ్ఛక్తి గలవాఁడు నగుచుఁ దన్ను

లేనివానిగఁ జిత్తంబులోనఁ దలఁచి

దృష్ట యగుఁ దనభవన నిర్మాణవాంఛ.

198

తే. బుద్ధి దోచిన నమ్మహాపురుషవరుండు

గార్యకారణరూప మై ఘనతకెక్కి

భూరిమాయాభిధాన విస్ఫురితశక్తి

వినుతి కెక్కినయట్టి యవిద్యయందు.

199

క. పురుషాకృతి నాత్మాంశ, స్ఫురణము గలశక్తి నిలిపి పురుషోత్తముఁ డీ
శ్వరుఁడభవుండుజుఁడు నిజో, దరసంస్థితవిశ్వ మపుడు దగఁబుట్టించెన్.

పీ. ధృతిఁబూని కాలచోదితము నవ్యక్తంబుఁ

బ్రకృతియు ననువేశ్యఁ బరఁగు మాయ

వలన మహత్తత్త్వ మెలమిఁ బుట్టించె మా

యాంశకాలాదిగుణాత్మకంబు

నైన మహత్తత్త్వ మచ్యుతదృగ్గోచ

ర మగుచు విశ్వనిర్మాణ వాంఛ

నందుటఁజేసి రూపాంతరంబునఁ బొంది

నట్టి మహత్తత్త్వమందు నోలిఁ

తే. గార్యకారణ కర్తృత్వకత్వమైన
మహిత భూతేంద్రియక మనోమయ మనంగఁ
దగు నహంకారతత్త్వ ముత్పన్నమయ్యె
గోరి సత్త్వరజస్తమోగుణక మగుచు,

201

వ. వెండియు రూపాంతరంబులం బొందుచున్న సాత్త్వికాహంకారంబు
వలన మనంబును ¹వైకారిక కార్యభూతంబులైన దేవతాగణంబు
లును సంభవించె. నిందియాశ్రిష్ఠాతలైన వానివలన శబ్దంబు పూర్వం
బునఁ బ్రకాశం బగుటండేసి జ్ఞానేంద్రియంబులయిన త్వక్పక్షు
శ్శోత్ర జిహ్వఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబులయిన వాక్పాణి
పాదపాయూపస్థములును దైజసాహంకారంబున నుత్పన్నంబులయ్యె.
దామసాహంకారంబువలన శబ్దస్పర్శరూప రసగంధంబు లుదయించె.
నందుశబ్దంబు నిజగుణంబయిన శబ్దంబువలన నాకాశంబుఁ బుట్టించె.
గగనంబు గాలమాయాంశ యోగంబునం బుండరీకాక్షు నిరీక్షణం
బున స్పర్శతన్మాత్రంబువలన వాయువుం గలిగించె. బవనుండు నభో
బలంబున రూపతన్మాత్రంబువలన లోకలోచనంబైన తేజంబు నుత్పా
దించె. దేజంబు గాలమాయాంశయోగంబున నుత్తమశ్లోకుని విలో
కనంబునఁ బవమానయుక్తంబగుచు రసతన్మాత్రంబువలన నంబువులం
బుట్టించె. నలిలంబు గాలమాయాంశయోగంబునం బరమేశ్వరాను
గ్రహంబు గలిగి తేజోయుక్తంబైన గంధగుణంబువలనఁ బృథివిఁ
గలిగించె. నందు గగనంబునకు శబ్దంబును వాయువునకు శబ్దస్పర్శం
బులును తేజంబునకు శబ్ద స్పర్శరూపంబులును నలిలంబునకు శబ్దస్పర్శ
రూపరసంబులును పృథివికి శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధంబులును గుణం
బులై యుండుఁ గాలమాయాంశలింగంబులు గలిగి మహాదాద్యభి
మానంబులు నొందిన దేవతలు విష్ణుకళాకలితులగుదు రట్టి మహా
దాదితత్త్వంబు లైక్యంబు సాలమిం బ్రపంచంబులు గల్పింప నమ
ర్థంబులుగాక కృతాంజలులై యోగీశ్వరేశ్వరుండైన నారాయణు
నిటని స్తుతియించె.

202

పండకము. శ్రీనాథనాథా జగన్నాథ సమైక్యరక్షా విపక్షక్షమాభ్య
 తృహసాక్షి నీరేజపత్త్రేక్షణ దేవదేవా భనద్దాసపర్గానుతాపంబు
 లం బాపఁగానోపు దివ్యాతపత్రంబు నాఁబొల్పు యుష్మత్పదాంభోజ
 మూలంబు పుణ్యాలవాలంబుగాఁ బొంది యోగిందుర్ లుద్దామనం
 సారతాపంబులం బోవఁగా మీటి వర్తితు రోతండ్రి యీశా సమ
 స్తాఘనిర్ణాశ యీవిశ్వమం దెల్లజీవుల్ భవోదగ్గి దుర్వారతాపత్ర
 యాభీలదావాగ్నిచే గాగ్ని దుఃఖాబ్ధిలోఁదోగి యేకర్మమున్ ధర్మ
 ముం బొందఁగాలేక సంసారచక్రింబునందుం బరిభ్రామ్యమాణాత్ము
 లై యుందు రమృగ్ధచేతస్కులం జెప్పఁగా నేల యోదేవ విజ్ఞాన
 దీపాంకురంబైన మీపాదపంకేరుహచ్ఛాయఁ బ్రాప్తింతు మబ్జక్ష
 సన్మానిసంఘంబు లై కాంతికస్వాంతతం బేర్చి దుర్దాంతపాపేషు
 నిర్ణాశకాంబు ప్రవాహాభి గంగానివాసంబుగా నొప్పు నీపాద
 యుగ్మంబు యుష్మన్మఖాంభోజ¹ నీడోద్గతంబైన వేదాం²డజశ్రేణి
 చేతం³ గవేషించి సంపాప్నులై యుందు రోనాథ వై రాగ్యశక్తిస్ఫుట
 జ్ఞానబోధాత్ములై నట్టి ధీరోత్తముల్ నిత్యనైర్మల్య భవ్యాంతరంగం
 బులందే పరంజ్యోతి పాదాబ్జపీఠంబు గీలించి కైవల్య సంపాప్నులై
 రట్టి నిర్వాణమూర్తిం బ్రశంసించు మింద్రాదిపంద్యా ముకుందా
 సమస్తంబుఁ గల్పింపఁ బాలింప దూరింపఁగాఁ బెక్కు దివ్యావతా
 రంబులంబొందు నీ పాదపంకేరుహ ధ్యానపారీణ సుస్వాంతులై
 యొప్పు భక్తాళికిఁ మోక్షదంబైన నీ పాదకంజాతముల్ గొల్తు
 మీశా రమాధీశ పుత్రాంగనామిత్ర సంబంధబంధంబులం జెంది
 నిత్యంబు దుష్టక్రియాలోలురై దేహగేహంబులందోలి వర్తించు
 దుర్మానవ శ్రేణులం దంతరాత్ముండవై యుండియున్ దూరమై
 తోచు నీ పాదపద్మంబు లర్పించు మో దేవ బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తి
 నుద్వృత్తులై నట్టి మూఢాత్ము లధ్యాత్మ తత్త్వప్రభావాభ్యులై నీ
 పదాబ్జాతవిన్యాస లక్ష్మీకళావాసముం గన్న యయ్యుత్తమశ్లోకులం
 గానఁగాఁజాల రప్పుణ్యు లా దుష్టులంజూడఁగానొల్ల రంభోధిరా

1 నీడోద్గతము = గూటినుండివచ్చినది. 2 అండజశ్రేణి = పశులనుదాయము.
 3 గవేషించి = వెదకి.

ట్లున్యకాకాంత వేదాంత శుద్ధాంత సిద్ధాంతమై యొప్పు నీ నత్కథా
 సార చంచత్సుధాసార పూరంబులం గోలి సౌఖ్యోన్నతిన్ సోలి
 ధీయుక్తులై వ్రాలి తాపంబులందోలి మోదంబులం చేలి సంప
 న్నులై మన్న నిత్యప్రపన్నుల్ మహాత్ములంతం బేర్చి వైకుంఠ
 ధామంబు నల్పక్రియాలోలురై కాంతు రద్దివ్యవాసై కసంప్రాప్తికిం
 గోరుచున్నార మో దేవ వైరాగ్య విజ్ఞానబోధాత్మ యోగ
 క్రియారూఢి సంతర్పహిర్వాప్తిః జాలించి శుద్ధాంతరంగంబు
 గావించి హృత్పద్మ వాసుండవై చిన్మయాకారమై యున్న
 సీయున్న తానంత తేజోవిలాసోల్లసన్మూర్తిః జిత్తంబులం జేర్చి
 యానందలోలాత్మతం బోల్చు యోగీశ్వరశ్రేణికిం దావకీనా¹ను
 కంపానులబ్ధస్ఫుటజ్ఞానముం గల్గుటంజేసి యాయానముం జెంద రో
 దేవతాచక్రీవర్తి సదానందమూర్తి జగదీశ్వరీ లసద్భూతవర్తి
 భవద్దాసులైనట్టి మమ్ము జగత్కల్పనానక్తచిత్తుండవై నీవు
 త్రైగుణ్య విస్ఫూర్తి బుట్టించినం బుట్టుచే కాక నీభవ్య లీలాను
 మేయంబుగా సృష్టి నిర్మాణముం జేయ నే మెంతవారాదు మీ
 శక్తియుక్తి భవత్పూజ గావించు మట్లుండే నీనత్కథాజాతులై నట్టి
 మమైన్నఁగా నేల నధ్యాత్మతత్త్వంబ వన్నం బరంజ్యోతి వన్నం
 బ్రపంచంబ వన్న స్పృధిష్ఠాత వన్న సదాసాక్షి వన్నన్ గుణా
 తీత నీవేకదా పద్మవత్ప్రాక్ష సత్త్వాదిత్రైగుణ్య మూలంబునా
 నొప్పుమాయాగుణం బందు నుద్యన్మహాతత్త్వ మైనట్టి నీ పీఠ్యముం
 బెట్టుటంజేసి నీ వింతకుం గారణం బాదు వాయాయికాలంబుల
 న్నికుం సౌఖ్యంబు లేమెట్లుగావించు మేరీతి నన్నంబు భక్షింతు
 మేబ్బంగి వర్తింతు మేనిల్కడ న్నుందు మీజీవలోకంబె యా
 ధారమై యుండి భోగంబులం బొందుచు న్నున్న యిక్కార్యసంధాను
 లైనట్టిమాకుం జగత్కల్పనాశక్తికిన్ దేవ నీశక్తిఁ దోడ్పాటు
 గావించి విజ్ఞానముంజూపి కారుణ్యసంధాయినై మమ్ము రక్షింపు
 లక్ష్మీమనఃవల్పుల కోడ యోగింద్రచేతస్సరోహంస దేవాదిదేవా
 నమస్తే నమస్తే నమః.

203

సీ. అనినఁ బ్రసన్నుడై హరి మహదాదుల,
 కన్యోన్యమితృత్వ మందకున్న
 కతమున నిఖిల జగత్కల్పనాశక్తి
 వొడమ కుండుటఁ దనబుద్ధి నెఱిగి
 కైకొని కాలవేగమున నుద్యోగంబు
 నొందిన పృథ్వితతోఁబొంది నిజబ
 లము నిల్పి తా నురుక్కిముఁ డన సప్తవిం
 శతితత్త్వములయందు సమతనోక్త

తే. పరి ప్రవేశించి యాతత్త్వ భవ్యగుణము
 నందు జ్యేష్ఠానురూపంబు లలరఁజెంది
 యొకటి నొకటిని గలయక యుండి విశ్వ
 రచన నెఱుంగని యాతత్త్వనిచయమునకు.

204

వ. ఇట్లు విశ్వనిర్మాణ నిపుణత్వంబు నెఱుంగం జూపుచు నన్నింటికి
 నన్యోన్యతం గల్పించి తనయనుగ్రహంబునం జేరితంబై కానంబడి
 క్రియాసామర్థ్యంబునం జెన్నొందిన తత్త్వవితానంబు దేవప్రేరితం
 బయి స్వకీయంబు లగునంశంబులచేతం బుట్టించిన విరాడ్విగ్రహంబై
 తత్త్వవితతి దమయందుఁ జెందిన పుండరీకాక్షుని కళాంశంబున నొకటి
 కొకటికి నైక్యంబు వాటిల్లి పరిణతంబై రూపాంతరంబునుం జెందె
 నేతత్త్వంబున నేనియుఁ జరాచర లోకపుంజంబులు నిండియుండు
 నా హిరణ్మయంబై న విరాడ్విగ్రహంబు నొందిన పురుషుండు సర్వ
 జీవసమేతుడై యుండె నంత.

205

క. జలములలోపల నిమ్మల, జలరుహజాతాండమందు సాహస్యాబ్జం
 బులు నిలిచెఁ గార్యరూపా, కలితంబగు నవ్వీరా ట్సుగర్భము వరుసన్.

తే. దైవకర్మాత్మశక్తి వితానములను
 దగిలి తనచేతఁ దనుఁ దాన దైవశక్తి
 యగుచు వెలుఁ గొందుచును బ్రకాశాంతరమునఁ
 దనువు వితతంబు గాని చైతన్య మొంది.

207

- తే. రూపనం స్తకిజేసి నిరూఢకర్మ,
 శక్తియును వృత్తిభేదనంశక్తి దశవి
 ధములు గలిగిన ప్రాణరూపమున నాత్మ
 శక్తిబోధత్వ మగుచున్న శక్తిగలిగి. 208
- క. త్రివిధం బగుచును నాధ్యాత్మ్యవిభేదంబులను బాపి మఱి యధిభూతా
 త్మవిరాడూప్ర మ్మగు నిది, వివిధప్రాణులకు నాత్మవిధమై మఱియున్.
- క. జీవంబై పరమాత్మకుఁ, దావల మై యాదిమావతారం బగు న
 ద్వేషుని గర్భంబున భూతావలితోడం బ్రపంచ మర్థిం దోచెన్. 210
- వ. ఇట్లు దోచినవిరాట్పురుషుం డాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు
 లను భేదంబులచేఁ బూర్వోక్తక్రమంబున వెలుఁ గొందు ననుచు విదురు
 నకు మైత్రేయుం డెఱింగించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 211
- చ. హరి పరమాత్ముఁ డీశుఁ డజుఁ డాధ్యుఁ డనంతఁ డనంతమూర్తిసా
 గరతనయాహృదీశుఁడు వికారవిదూరుఁడు నిత్యమంగళా
 కరుఁడు గృహపయోనిధి యకల్మషచిత్తుఁడు సర్వశక్తి దా
 మరనవిలోచనుండు బుధమాన్యచరిత్రపవిత్రుఁ డిమ్ములన్. 212
- వ. ఇత్రైఱంగున నీశుండగు నధోక్షజుండు మహదాదిత త్వంబుల మనం
 బుల ఘనంబులగు తలంపులు దా నెఱింగి యట్టి తత్త్వంబుల వివిధ
 వృత్తిలాభంబునకై స్వకీయచిచ్ఛక్తిచే నిట్లు లొనర్తునని చింతించి
 నిజకళాకలితంబగు విరాడ్విగ్రహంబునందు నగ్నిప్రముఖంబగు దేవ
 తావళి కెల్ల నివాసం బగుచుఁ గానంబడినవై రాజపురుషుని యా
 స్యాద్యవయవంబుల వినిపింతు దత్తావధానుండ వై వినుము.
- సీ. సరసుత యాదివ్యపురుషోత్తమునివృధ
 గ్భావంబు నొంది ముఖంబువలన
 భువనపాలకుఁ డైన పవమానసఖుఁ డంత
 రాత్ముఁ డీశ్వరునంశ మైనవాని
 కనయంబు ననుకూల మగుచు నిజస్థాన
 మునఁ బ్రవేశించిన ముఖమునందుఁ

బరఃగుజీవుండు శబ్దము నుచ్చరించు బృ
థగ్భావములను నేత్రముల నినుడు

తే. చక్షురిందియయు క్తుడై సరవిఁ జెంది
రూపవిజ్ఞానమహిమ నిరూఢినొందు
మఱియుఁజర్మంబునను బనమానుఁ డీశ్వ
రాంశమై తత్త్వగిందియ మందుఁగూడి.

214

5. నిజవాసంబు నాశ్రయించి జీవుండు స్వర్చేంద్రియగతుం డై పృథగ్భా
వంబయ్యె శోత్రంబుల దిక్కు లచ్యుతకళాంశంబు లగు శ్రవణేంద్రి
యయు క్తుండై నిజస్థానంబునం బొంది శబ్దజ్ఞాన గతుండగు వెండియుఁ
దాలువు నిర్భిన్నం బయిన లోకపాలుండగు వరుణుం డెందుఁ
బ్రవేశించి రసనేంద్రియంబుచేఁ బ్రకాశించినం బ్రాణి రసంబులం
గ్రహించెఁ బరమేశ్వరుని నాసికేంద్రియంబు పృథగ్భావంబు నొంది
యాశ్వినేయాధిష్ఠానం బై ఘ్రాణాంశంబు నొందిన జంతువు గంధ
గ్రహణసమర్థం బయ్యె వెండియు భిన్నం బయిన చర్మంబును నోష
ధులును బరమపురుషాంశంబు లయిన కేశంబులం గూడి నిజనివా
సంబునొంది జీవుండు కంఠాయమానుండగు భిన్న భూతంబైన
మేఢ్రంబునం బ్రజాపతి నిజస్థానంబు నొంది రేతంబున జీవుండా
నందంబునం బొరయు భిన్న భావంబైన గుదంబున మిత్రిం డమృ
తాంశంబును బొంది పాయువుం గూడి నిజాధిష్ఠానంబు నొందుచు
జీవుండు వినర్గంబుఁ జెందు వేణువేటైన బాహువులం ద్రిదశాధీశ్వరుం
డయిన పురందరుండు క్రియవిక్రయాది శక్తియు క్తుండగుచు నిజ
స్థానంబునొంది జీవుండు వానిచేత జీవికంబొందు మఱియుఁ బాదం
బులు నిర్భిన్నంబులయిన విష్ణుండు స్వావాసంబు గైకొని గతిశక్తి
బొందిన జీవుండు గమనాగమ నార్హుం డయ్యె వెండియు భిన్న భావం
బయినహృదయంబు మవంబుతోడం గలసి నిజాధిష్ఠానంబునం
జందుండు ప్రవేశించి శరీరసంకల్పాదిరూపతటగు వికారంబునుం
బొందు భిన్న భావం బైన యహంకారంబున నహంకృతి యుక్తుండై
రుదుండు నిజస్థానంబుగా వసియించు నా యహంకృతిచే శక్తి కర్త

వ్యంబులు నడపు బుద్ధి వాగీశ్వరావాసంబై హృదయంబుతోడం
గలిసి నిజాధిష్ఠానంబున బోధాంశంబుచే వెలింగిన శరీరి బోధవృత్తం
బొందు భిన్నంబైన చిత్తంబు బ్రహ్మవాసంబై చేతనాంశంబు
నొందినఁ బ్రాణి విజ్ఞానంబునుం బొందు నట్టి విరాట్పురుషుని
శీర్షంబున స్వర్గంబును జరణంబుల వసుమతియు నాభియందు గగనం
బునుం గలిగె. సత్త్వాదిగుణపరిణామంబుల నమరులై దూరిత సత్త్వ
గుణంబున నద్దేవతలు త్రిదివంబును బొందిరి. రజోగుణంబున మనుజు
లును గవాదులును ధరణింబొందిరి. తామసంబున భూతాదులైన
రుద్రాపారివదులు ద్వాపాపృథివ్యంతరంబగు వియత్తలంబునుం
బొందిరి. ముఖంబువలన నామ్నాయంబు లుత్పన్నంబులయ్యె
వెండియు.

215

క. ధరణీదివిజులు శ్రుతులును, నరవర యమ్మేటిముఖమునం బొడముట భూ
సురుఁ డఖిలవర్ణములకుఁ, గురుఁడు ముఖ్యుండునయ్యె గుణరత్ననిధి.

క. ధర బ్రాహ్మణాదికము ద, న్మరబాధలఁ బొందకుండఁ గైకొని కావం
బురుషోత్తము బాహువులఁ, నరనాథకులంబువుట్టె నయతత్త్వనిధి. 217

క. గణుతింపఁగఁ గృషిగోర, క్షణవాణిజ్యాదికర్మ కలితంబుగ నా
గుణనిధియూరువులందుం, బ్రణుతింపఁగ వైశ్యజాతి ప్రభవంబయ్యె.

తే. తివిరి సేవకధర్ములై దేవదేవు
వదములను శూద్రానంతతు లుదయ మైరి
వీర లండఱుఁ దమతమ విహితకర్మ
మలరఁజేయుచు జనకుండు నాత్మగురుఁడు.

క. అగునద్యేశుఁ బరాత్పరు, జగదేకప్రభుని పాదజలజాతంబుల్
దగిలి భజింతురుసతతము, నిగమోక్తిన్ భక్తియోగ నిపుణాత్మకులై.

తే. మహిమ దీపింపఁ గాలకర్మ స్వభావ
శక్తి సంయుక్తుఁడగు పరేశ్వరుని భూరి
తొగఁమాయా విజృంభణోద్యోగ మెవ్వఁ
దెలిసి నుతియింపఁగా నోపు విధచరిత.

221

ఉ. అన్యకథానులాపము లహర్నిశముం బరియించి చాలమా
లిన్యము నాత్మశోభనవిలీనత నొందు మదీయజహ్వా సా
జన్యముతోడఁ గోలు హరిసద్గుణ దివ్యకథామృతంబు న
న్యాన్యచరిత్రమై నెగడు మద్గురువాక్యపదంబుఁ జెందఁగన్. 222

మ. హరినామాంకిత సత్కథామృతరస¹వ్యాలోలుడై నట్టి న
త్పరుష శ్రేష్ఠుఁ డనశ్కథాలవణవాఃపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలు నే
వరమందారమరందపానకుతుక స్వాంత²ద్విరేఫంబు న
త్వరమైపోవునె³చేతివేములకుఁ దద్గంధానుమోదాత్మమై. 223

క. హరిమహిమముఁ దన్నాభీ, సరసిజనంజాతుడై న చతురాననుఁడుం
బరికించి యెఱుంగఁడన్న ని, తరమనుజులఁ జెప్పనేల తత్త్వజ్ఞునిధీ 224

తే. శ్రుతులు దమలోన వివరించి చూచి పుండ
రీకలోచను నుత్తమశ్లోక చరితు
నమరగణవంద్యమాన సాదాబ్జయుగభు
వెదకి కనుఁగొనలేవండు⁴ విమలమతులు.

క. హరియుండనమాయాగతిఁ, బరికించియుఁ గానఁడయ్యెఁ బరిమితి లేమిన్
మఱిమాయావినిమోహిత, చరితముఁగనుఁగొందు రెట్లు⁴చతురాస్యాదుల్

క. ఆదివిజాధీశుఁడు మహా, దాదులు దిక్పతులుఁ బంకజాననుఁడున్ గౌ
రీ దయితుఁడు గనఁజాలని, శ్రీ దేవునిపదయుగంబుఁ జింతింతుమదిన్.

క. అని మైత్రేయుండవ్విడు, రుస కెఱిగించిన తెఱంగు రుచిరముగా న
రుసపౌత్రునకుఁబరాశర, మునిమనుమం డెఱుంగఁజెప్పెముదముదల్పిన్

ప. వెండియు నిట్లనియె. 229

క. భూమిశ్వర మైత్రేయమ, హాముని విధురునకునట్లు హరిగుణభుభలీ
లామాహాత్మ్యముఁ జెప్పిన, నామైత్రేయునకువిదురుఁడనియెన్ మఱియున్

1 వ్యాలోలుడు = అనశ్కథాలవణవాః. 2 ద్విరేఫము = కుమ్మెద. 3 చేతివేములు = చేతివేసేములు. 4 చతురాస్యాదులు = బ్రహ్మ.

క. అగుణున కవికారునకున్, జగదవనోద్భవవినాశ సత్కర్మములుం
దగులీలలెట్లు లాతఁడు, సగుణుండై యుడుటెట్లు సాజన్యనిధి. 231

సీ. అని యర్థకునిగతి ననఘుని మైత్రేయ
మునిఁజూచి విదురుఁ డిట్లునియె మరల
బాలుఁడు క్రీడావిలోలమాననమున
దీపించు లీలానురూపుఁడగుచుఁ
గానిచోఁ గామానుగతుఁడై రమించును
సర్భకుఁ డరి వస్త్రవస్త్రరమున
సర్భకాతరమున నైనను బాలకే
భీనంగుఁ డగుచు నోలిని జరించు

తే. హరియు నెపుడు నివృత్తుఁ డత్యంతతృప్తుఁ
డగుట వర్తించు టెట్లు క్రీడాదులందు
మఱియుఁ ద్రిగుణాత్మకం బైనమాయఁ గూడి
యఖిలజగములఁ గల్పించె ననుట యెట్లు. 232

సీ. అమ్మాయచేత నీయఖిలంబు సృజించి
పాలించి పాలించి పరమపురుషుఁ
డనఘాత్మ దేశకాలావస్థలందును,
నితరులయందు నహీన మైన
జ్ఞానస్వభావంబుఁ బూని యాప్రకృతితో
నెబ్బంగిఁగలసెఁ దానేక మయ్యుఁ
గోరి సమస్తశరీరంబులందును
జీవరూపమున వసించి యున్న

తే. జీవునకు ¹దుర్భగక్షేపసిద్ధి యెట్టి
కర్మమున సంభవించెను గడఁగి నాడు
చిత్త మజ్ఞానదుర్గమస్థితిఁ గలంగి
యధిక భేదంబు నొకచో ననఘచరిత.

233

1 దుర్భగక్షేపసిద్ధి = దుష్టయోనియందుండుటచే దుఃఖ

వ. అది గావున సూరిజనోత్తముండవై ననీవు మవీయమానసికసంశయంబులఁ దొలంగింప నర్హుండ వని విదురుడు మైత్రేయమహామునీంద్రుని నడిగె నని బాదరాయణతనూభవుఁ డభిమన్యునందనున కిట్లనియె.

234

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృతపానకుతుక సంగంబున నిర్భరుండగు విదురునకుమునీ, శ్వరుండగు మైత్రేయుండనియెస్జ్జనతిలకా.

చ. వినము వితర్కవాదములు విష్ణుని పుల్లసరోజపత్త్రినే తుని ఘనమాయ నెప్పుడు విరోధము సేయుఁ బరేశు నిత్యశోభనయుతు బంధనాదిక విపద్దశలుం ¹కృపణత్వ మెప్పుడే ననయముఁ బొంద లేవు విభుఁ డాద్యుండనంటుడు నిత్యుఁ డౌటచేన్.

వ. మఱియును.

227

చ.. పురుషుఁడు నిద్ర వోఁ గలలఁ బొందు నమస్తసుఖంబు లాత్మసంహరణశిరోవిఖండనము లాదిగ జీవునికిం ²బ్రోధమం దరయఁగఁ దోచు చున్నగతి నాదిఁ బరేశుఁడు బంధనాదులం బారయక తక్కు టెట్లనుచు బుద్ధిని సంశయ మందె దేనియున్.

238

వ. అవ్విధం బతనికిం గలుగ నేర దది యెట్లంటేని.

239

చ. లలితవిలోలనిర్మలజల ప్రతిబింబిత పూర్ణచంద్ర మం డలము దదంబుచాలన విడంబనహేతువు నొందియున్ వియత్తలమునఁ గంప మొందని విధంబున సర్వశరీరధర్మముల్ గలిగి రమించు నీశునకుఁ గల్గఁగ నేరవు కర్మబంధముల్.

240

వ. కావున జీవునకు నవిద్యామహిమంజేసి కర్మబంధనాదికంబు సంప్రాప్తంబగుంగాని సర్వభూతాంతర్యామి యైన యీశ్వరునకుం బ్రాప్తంబు గానేరదని.

241

చ. నరునకు నాత్మ దేహజగుణంబులఁ బాపఁగ నోపు పంకజోదరచరణారవిందమహితస్ఫుటభక్తియ యింద్రియంబు లీ

1 కృపణత్వము = లోభము. 2 ప్రబోధమందు = జాగ్రదవస్థయందు.

శ్వరవిషయంబు లైన ¹మది ²సంచితనిశ్చలత త్త్వ మైనచో
సరసిజనేతుంకిర్తనమె చాలు విపద్దశలక్ జయింపఁగన్.

242

- చ. హరిచరణారవిందయుగళార్చన సన్నతిభక్తియోగముల్
నిరతము గల్గువారు ³భవనీరజగర్భుల కందరాని భా
సురపదమందుఁ జేరుదురు సూరిజన స్తవనీయ యట్టి స
త్పురుషుల పూర్వజన్మఫలమున్ గణుతింపఁ దరంబె యేరికిన్. 243
- వ. అని చెప్పిన విదురుండు మైత్రేయుం గనుంగొని ముకుళితహస్తం
డును వినమిత మస్తకుండును నగుచుఁ దనమనంబున శ్రీహరిం దలం
చుచు వినయవచనరచనంజ్ఞై యిట్లనియె ముసీందాఁ భవదీయ
వాక్యంబులచేత నామనంబున నారాయణుండు లోకైకనాథుం
డెట్లయ్యె ననియు శరీరధారియైన జీవునికిఁ గర్మబంధంబు లేరీతి
సంభవించె ననియును బొడమినసంశయంబు నేఁడు⁴నివృత్తంబయ్యె
నెట్లనిన లోకంబున కీశ్వరుండు హరి యనియు జీవుండు పరతంత్రుం
డనియును దలంపుదు నారాయణభక్తిప్రభావంబు ప్రాణిగోచరం
బైన యవిద్యకు నాశనకారణంబనం దనరు చుండు నారాయణుండు
దనకు నాధారంబులేక సమస్తంబునకుం దాన యాధారభూతుంజ్ఞై
విశ్వంబుం బొదివి యందుఁ దానుండు తెరం గెట్లు శరీరాభి
మానంబును బొది యెవ్వఁడు మూఢతముంజ్ఞై సంసార ప్రవర్త
కుండగు నెవ్వఁడు భక్తిమార్గంబునఁ బరమాత్ముంజ్ఞై పుండరీ
కాత్ముని జెందు వీర లిద్దఱును సంశయకేశంబులు లేమింజేసి సుఖ
నంద పరిపూర్ణులై యభివృద్ధి నొందు వారలగుదు రెవ్వండు సుఖ
దుఃఖాశీనుసంధానంబుచే 'లోకానుగతుండగుచుం బ్రేమాదవేద
నంబుల నొందు నతండు దుఃఖాశ్రయుండగు నారాయణభజనంబున
సమస్తదుఃఖనివారణంబగు నని భవదీయచరణసేవానిమిత్తంబునం
గంటి ప్రపంచంబు ప్రతీతిమాత్రంబు గలిగి యున్నదయిన నందు
లకుఁ గారణంబు లేకుండుటంజేసి తెలియనివాడనై వర్తింతు నని
వెండేయు.

244

1 మది = మనస్సు. 2 సంచితము = కూర్చుండినది. 3 భవుడు = శివుడు.
4 నివృత్తము = తీవ్రనీయంబునది. 5 అనుసంధానము = కూడిక.

క. లలి నామదీదలఁపును నుమ, తులుగొనియాడంగఁదగినతోయజనాభుం
డలవడ నల్పతపోనిర, తులతలపోతలకు మిగుల దుర్గభుం డనియున్.

సీ. ఇందియంబులతోడ నెలమి నొప్పెడి మహా

దాదుల నితరేత రానుషంగ

ముగఁ జేసి వానియం దొగి విరాడేహంబు

పుట్టించి యందుఁ జేపట్టి తాను

వసియించు నాతఁడు వరుస సహస్ర సం

ఖ్యాకంబు లగు మస్త కాంఘ్రిబాహు

కలితసత్పురుషునిగా బ్రహ్మవాదులు

వలుకుదు రా విరాట్పురుషునందు

తే. భువనజాలంబు లలజడిఁ బొరయ కుండుఁ

బ్రాణదశకంబు నిందియార్థములు నింది

యాధిదై వతములుఁ గూడ ననఘ త్రివిధ

మగుచు విప్రాదివర్ణములయ్యె నందు.

246

క. ఇలఁ బుత్రపౌత్రసంపద, గలిగిన వంశములతోడఁ గడుఁ జోద్యముగా
లలిఁ బ్రజ లేగతిఁ గలిగిరి, కలిగిన యాప్రజలచే జగము తెట్లుండెన్.

క. చతురత దీపింపఁ బ్రజా, పతులకుఁ బతియనఁగ వెలయు పద్మాపతి యే
గతిఁబుట్టించెను స్రష్ట్ర, పృతతులచే నవవిధప్రపంచము మఱియున్.

తే. వానిభేదంబులును మనువంశములును

మనుకులాధీశ్వరులును దన్మనుకులాను

చరితములు నే విభూతి నే జాడ దీని

నింతయును బుట్టఁ జేసె నా కెఱుంగఁ బలుకు.

249

క. సరవిం గ్రిందక మీఁదఁ, ధరణికిఁ గలలోకములను దత్తత్థితులక
వరుసం ¹బరిణామంబుల, నెఱిగింపఁ గదయ్య నాకు నిధచరిత్రా. 250

క. సుర తిర్యగ్నర రాక్షస, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ వభ
శ్చరముఖభవములు మునికుం, జర గర్భ స్వేదజాండజముల తెఱంగున్.

క. త్రిగుణప్రధానకంబుగ, నగు నవతారములఁ బూర్ణమై వెలసిన యా
జగ దుత్పత్తినితలయ, నిగమములవిధంబు వాని నిలుకడలు దగన్.

క. చక్రాయుధుసౌందర్య ప, రాక్రమముఖగుణములును¹ధరామరముఖప
ర్ణకృమములు నాశ్రమధర్మక్రియలును శీలవృత్తమతభావములున్.

తే. యోగవిస్తారమహిమలు యోగములును

జ్ఞానమార్గంబులును బరిజ్ఞానసాధ

నములు నైయొప్పు సాంఖ్యయోగములు వికచ

జలజనయనకృతంబు లౌ శాస్త్రములును.

254

సీ. పాపండధర్మంబుఁ బ్రతిలోమకుల విభా

గములు జీవుల గుణకర్మములును

బలుకుల గతులును గలిగెడి ధర్మ మో

క్షములయందలి పరస్పరవిరోధ

ములు లేని సాధనమును భూమిపాలక

సీతివార్తలు దండసీతి జాడ

యును బృథగ్భావంబులును విధానములును

చిత్తమేధములును దత్పితృవిసర్గ

తే. గతులుఁ దారాగ్రహంబులుఁ గాలచక్ర

మున వసించిన నిలుకడలును దపములు

దానములుఁ దత్ఫలంబులుఁ దనరు పృబల

ధర్మములుఁ బ్రజ లొనరించు కర్మములును.

255

చ. వదలక భూజనావళికి వచ్చువిపద్ధశధర్మమున్ సరో

జదళనిభాక్షుఁ డేగతిని సంతన మందెడు నెట్టివారి మే

ల్వదలక కానవచ్చు గురులం బ్రియశిష్యులు గొల్వ వారు న

మృదమునఁ గోరు నర్థములు మానుగ నె ట్లెఱిగింతు రిమ్ములన్. 256

క. విలయాదిభేదముల న, య్యలఘునిఁ బరమేశు నెవ్వ రంచితభక్తిం

గొలుతుర దెవ్వరిలో నుత్కలికన్ సుఖించుజీవతత్త్వముమఱియున్.

క. గోవిందునిరూపంబున, జీవబ్రహ్మలకు నై క్యసిద్ధియు నెటు లౌ

భావన నుపనిషదర్థం, బై వెలసెడిజ్ఞాన మెట్టి దార్శస్త్రత్యా. 258

తే. ఉచిత మగునట్టిశిష్యప్రయోజనములు
సజ్జనులచేత విజ్ఞానసాధనములు
నేమి వలుకంగఁబడు వాని నెల్ల మఱియుఁ
బొలుచు వై రాగ్యమునఁ దగు పురుషభక్తి. 259

తే. ఇన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్ను
నర్థిరక్షింపు యజ్ఞదానాదిపుణ్య
ఫలము వేదంబు సదివినఫలము నార్త
జనులఁగాచిన ఫలముతో నమముగావు. 260

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుని,
వినయంబునఁ దెలియ నడుగు విధ మెల్లను వ్యా
సునిసుతుఁ డభిమన్యునినం
దనున కెఱింగించి మఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్. 261

చ. ఇలఁ గల మానవావళికి నెల్ల నుతంప భజంప యోగ్య మై
వెలసినపూరువంశము పవిత్రము సేయఁగఁ బుట్టి నద్గుణా
కలితయశఃప్రసూనలతికాతతికిం బ్రతివాసరంబుఁ బెం
పలరఁగఁ 1బోది వెట్టుదు గదయ్య ముకుందకథామృతంబునన్. 262

తే. అల్పతర మైన నుఖముల నందుచున్న
జనులదుఃఖంబు మాన్పంగఁ జాలునట్టి
పుండరీకాక్ష గుణకథా శ్రోత మైన
వితతనిగమార్థ మగు భాగవతము నీకు. 263

వ. ఎఱింగింతు విను మని యి ట్లనియె. 264

సీ. అమృతహాభాగవతామ్నాయ 3 మొకనాఁడు
గైకొని పాతాళలోకమందు
4నప్రతీక జ్ఞానియై వాసు దేవాఖ్యఁ
బొలుచునంకర్షణమూర్తి దివ్య

1 ప్రోది=సోపానము. 2 ప్రోతము=నట్లుఁబడినది. 3 అమ్నాయము=వేదము.
4 అప్రతీకము = అనుకూలము.

పురుషుండు దనుఁదాన బుద్ధిలోఁజూచుచు
సలలిత ధ్యాన ముకుళితనేత్రుఁ
డై సనందాభ్యుదయార్థంబు గనువిచ్చి
చూచిన వారు సంస్తుతు లొనర్ప

తే. నమర గంగా¹వగాహను లై యహింద్ర
కన్య లార్ద్రజటాబంధకలిత లగుచు
భర్తృవాంఛానుబుద్ధి నప్పరమపురుషుఁ
గదియ నేతెంచి తత్పాద కమలయుగము.

265

క. నేవించి భక్తితో నా, నావిధపూజోపహార³సతినుతులను నా
దేవునిహృదయము వడసిరి, యావేళ సనందనాదు లమ్మహితాత్మున్.

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్న విలసత్కాంత ప్రసిద్ధ ప్రభా
జనితోదగ్గరుచి ప్రకాశిత ఘణాసాహస్రైఁడా దేవతా
వనరక్షాచణురూపకృత్యము లొగిగి వాంఛం బ్రశంసించి వా
రసురాగోపలితోక్తు లొప్ప నడుగక హర్షించి యాదేవుఁడున్. 267

తే. భూరినిగమార్థసారవిచార మగుచుఁ
దనరునీభాగవతము సాదరతఁ బలికె
నలినభవసూత్రయైన సనత్కూమార
కునకు నెఱిగించె సాంఖ్యాయానునకునతఁడు.

268

క. పరగ నతం డంతఁ బరా,
శరనకు నుపదేశ మిచ్చె నన్మతి నతఁడుక
సురగురున కొనగె నాతఁడు
గర మరుదుగ నాకుఁ జెప్పె గైకొని యేనున్.

269

క. నీ కిప్పుడు వివరించెద, నాకర్ణిపుము సరోరుహాక్షుం డగు ను
శ్లోకునిచరితామృత⁷పరి, పేకుండవైముదము గదురఁజెలఁగుమువిదురా.

1 అవగాహనులు = స్నానము చేసినవారు. 2 అహింద్రకన్యలు = నాగకన్యలు
3 సతి = సమస్కారము. 4 ఘన..... సాహస్రైఁడా = గొప్పవైన వేయికిరీటము
లందలి రత్నముల ప్రకాశముచే నొప్పుమన్న ప్రఖ్యాతమైన కాంతులనుండి పుట్టినభయం
కరమైన కాంతిచే బ్రకాశింపఁజేయఁబడిన వేయి పడఁగులుగలవాడౌ. 5 చణుఁడు =
పదురుడు. 6 సులితము = జారిసది. 7 పరిపేకుడు = తడవఁబడినవాఁడు.

తృతీయస్కంధము

వ. ఇట్లు భగవతోక్తంబును¹ ఋషిసంప్రదాయానుగతంబును బురు
షోత్తమ స్తోత్రంబును బరమపవిత్రంబును² భవలతాలవిత్తంబును
నయిన భాగవతకథా ప్రపంచంబు శృద్ధాభుండవు భక్తుండవు నగు
నీకు నుపన్యసించెద వినుము.

271

సీ. అనఘ యేకోదక మై యున్నవేళ నం

తీర్చిరుద్ధానల దారువితతి

భాతిఁ జిచ్చక్తిసమేతుఁడై కవటని

దాలోలుఁ డగుచు³ నిమిలితాక్షుఁ

డైననారాయణుం డంబుమధ్యమున భా

సురసుధాఫేనపాండురశరీర

రుచులు సహస్రశిరోరత్నరుచులతోఁ

జెలిపి సేయఁగ నొప్పు శేషభోగ

తే. తల్పమునఁ బవ్వళించి యనల్పతత్త్వ
దీప్తిఁ జెన్నొందఁగా నద్వితీయుఁ డగుచు
నభిరతుం డయ్యుఁ గోర్కులయందు బాసి
ప్రేమిమలాకృతి నానందభరితుఁ డగుచు.

272

తే. యోగమాయావిదూరుఁడై యుగనహస్ర

కాలవర్యంత మఖిలలోకములు మ్రింగి

వేర్చి మఱి కాలశక్తిక్రూపబృంహితమున

సమత సృష్టికీయాకలాపముల దగిలి.

273

క. తనజతరములోపలఁ దాఁ, చినలోకనికాయముల సృజించుటకును సా
ధన మగుసూక్ష్మార్థము మన, నునఁ గని కాలానుగతరజోగుణమంతన్.

సీ. పుట్టించె దద్గుణంబునఁ బరమేశ్వరు

నాభిదేశమునందు నలిననాళ

ముదయించె మఱి యప్పయోరుహముకుళంబు

గర్భబోధిత మైనకాలమందుఁ

1 ప్రోక్తము = చెప్పబడినది.   2 భవలతాలవిత్తము = సంసారమును తీగవ
కొడులిపంటిది.   3 నిరుదము = అరికట్టబడినది.   4 నిమిలిత = ఘనీకృతమునైనది,
5 ఉపబృంహితము = వృద్ధిపొందుట.

దనతేజమునఁ బ్రవృద్ధం బైన జలముచే
జలజాప్తుగతిఁ బ్రకాశంబు నొందఁ
జేసి లోకాశ్రయస్థితి సర్వగుణవిభా
సితగతి నొప్పురాజీవమందు

తే. నిజకళాకలితాంశంబు నిలిపి దాని
వలన నామ్నాయమయ్యుడును వరగుణుండు
నాత్మయోనియునై నతోయజభవుండు
సరవిఁ జతురాసనుండునా జననమయ్యె. 275

తే. అతఁడు దత్పద్యకర్ణికయందు నిలిచి
వికచలోచనుఁడై లోకవితతి దిశలు
నంబరంబును నిజచతురాసనములఁ
గలయఁబరికించి చూచుచుఁ గమలభవుఁడు. 276

చ. 1 అలఘుయుగాంతకాలపవనాహతసంచలదూర్భిజాల సం
కలితజల ప్రభాత మగుకంజముఁ దద్వనజాతకర్ణికా
తలమున నున్నతన్ను విశదక్రియ గల్గిన లోకతత్త్వమున్
సలిఁ దెలియంగ నోపక మనంబునఁ జాల విచార మొందుచున్. 277

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 278

ఉ. ఈజలమందు నీకమల మేగతి నుద్భవ మయ్యె నొంటి యే
నీజలజాతపీఠమున నేగతి నుంటి మదాఖ్య యెద్ది నా
కీజననంబు నొందుటకు నెయ్యది హేతువు బుద్ధిఁ జూడ నే
యోజ నెఱుంగలే నని పయోరుహగర్భుఁడు విస్మితాత్ముఁడై. 279

క. ఆవనజనాశ్రమాలం, బావనములలోన నర్థి సరయుటకొఱకై
యావనజాతప్రభవుం, డావనరుహనాశ్రవివర మం దభిముఖుఁడై. 280

మ. అతిగంభీరవిశాలవారినిధితోయాంతర్నిమగ్నంగుఁడై
చతురాస్యం డొగి దివ్యవత్సరసహస్రం బబ్జమూలంబు న

1 అలఘు...కంజము = గొప్ప ప్రళయకాలవాయువుయొక్క తాకుడుచేతఁ గదలిన తరంగ సముదాయముతోఁ గూడుకొనిన జలమునుండి పుట్టిన పద్మము; కర్ణిక = పూవునడుమనుండుదుడ్డు. 3 మదాఖ్య = నాపేరు. 4 తోయాంతర్నిమగ్నంగుడు = నీటిలోపల మునిగిన శరీరము గలవాఁడు.

స్మృతి నీక్షించియుఁ గాన లేక భగవన్నాయామహత్త్వంబు వి
స్మృతిఁ గావింప విభీతుఁడై మరలఁ జేరెం దత్సరోజాతమున్. 281

తే. అట్లు గ్రమ్మఱఁజేరి యయ్యజ్జపీఠ
మందు నష్టాంగయోగక్రియానురక్తిఁ
బవను ఒంధించి మహితతపస్వమూఢు
నుండి శతవర్షములు ననుచుండె సంత. 282

ఆ. అట్టియోగజనితమైనవిజ్ఞానంబు, గలిగి యుండి దానఁ గమలనయనుఁ
గాన లేక హృదయకమలకర్ణికయందు, నున్న వానిఁడన్నుఁగన్న వాని.

మ. కనియెన్ నిశ్చలభక్తియోగమహిమం గంజాతగర్భుండు శో
భనచారిత్రు జగత్పవిత్రు విలన¹త్పద్మాకళత్తున్² సుధా
శనముఖ్యస్తుతిపాతున్³ దానవోచమూఢైత్తున్⁴ దళత్పద్మనే
తున్⁵ నవినోజ్జ్వలనీలమేఘునిభగాతున్⁶ బక్షి రాట్పత్తున్⁷ నిన్. 284

ప. మఱియును. 285

చ. అలఘు⁸ ఫణాతపత్రనిచయాగ్రసమంచితనూత్నరత్న ని
ర్మలరుచిచే యుగాంతతిమిరంబు నడంచి యకల్మషోల్లస
జ్జలములఁ జేసి యందు నవసారననాశనైతైకభోగముం
గలిగిన శేషతల్పమును నైకొని యున్న మహాత్ము నొక్కనిన్. 286

నీ. వరపీఠకౌశేయ పరిధానకాంతి సం

⁶ధ్యాంబుదరుచినిచయంబు గాఁగఁ

గమనీయనవహేమకలితకిరీటంబు

రమణఁ గాంచనశిఖరంబు గాఁగ

మానితమాక్తికమాలికారుచి సాను

⁷పతితనిర్ధరపరంపరలు గాఁగఁ

1 పద్మా = లక్ష్మిదేవి. 2 సుధాశన ముఖ్యస్తుతిపాతుఁడు = (అమృతమా
హారముగాఁగల) దేవతలలో ముఖ్యుడైన దేవేంద్రునియొక్క స్తుతికిఁదగినవాడు.
3 చమూజైతుఁడు = సైన్యముల జయించువాడు. 4 పక్షి రాట్పత్తునిన్ = గరుత్మం
తుడు వాహనముగాఁగలవానిని, (విష్ణువును). 5 ఫణాతపత్రము = పడగయను గొడుగు.
6 అంబుదరుచి = మేఘకాంతి. 7 పతితనిర్ధరము = పడుచున్న పరివాహము.

జెలు వొందు నవతులసీదామకములు లా

లితతటజౌషధీలతలు గాఁగ

తే. వరభుజంబులు నికటనవంశములుగఁ

బదము లంగణ¹పాదపప్రచయములుగ

లితగతి నొప్పు మరకతాచలవిడంబి

తాత్పర్యదేహంబు గలుగు మహాత్ము హరిని.

287

ప. మఱియు శివపరిచ్ఛిన్నంబును నిరుపమానంబును నిఖిలలోక సంగ్రహంబును నలివిస్తారవర్ష²లాయామంబునునై వివిధ విచిత్రదివ్యమణిభూషణంబుల నాత్మీయనిర్మలద్యుతిచేతం బ్రకాశంబు నొందంజేయు దివ్యదేహంబు దవర వివిధంబు లగుకామంబు లభిలషించి విశుద్ధం బైన వేదోక్తమాన్దంబున భజించు పురుషశ్రేష్ఠులకుఁ గామధేను వసందగిన పాదపద్మయుగంబును నలిక ఫలక లలితరుచినిచయంబులకు నోటువడి కృపాపాత్రుం డై చంద్రుండు బహురూపంబులఁ బదనరోజంబుల నాశ్రయించె నన నొప్పు పదనఖంబులును గమలాభూతాలకు శుభానరూపంబు లనందగి నీలకదళికాస్తంభంబులడంబు విడంబించునూరుయుగశంబునుగనకమణిమయమేఖలాకలాపాభిరామంబుఁ గదంబకింజల్క శోభితపీతాంబ రాలంకృతంబునై విలసిల్లు కటిమండలంబును శృంగారవాహినీజలవర్తంబు నా బొలుపొందు నాభివివరంబును జతరస్థనిఖిల బ్రహ్మాండమువలర్చువలర్చువ కృతీభూతంబనం దగుమధ్యభాగంబును మహితముక్తాఫలమాలికావిరచితరంగవల్లీవిరాజితంబు నవతులసీదామకనలయాకల్పంబుఁ గుసుమమాలికాలంకృతంబు ఘనసారకస్తూరికాచందనవిలిప్తంబుఁ గౌస్తుభరత్నదీప్తిప్రదీప్తంబు శ్రీవత్సలక్షణలక్ష్మితంబు నై యిందిరారమణిఁ గేళిమందిరంబనం బొల్చు వక్షస్థలంబును సుఖకేళీనమారంభ పరిరంభణాంభోధిరాట్కన్యకా కరాంభోజకీలితకనక మణికంకణానికషంబులం బొలుపారు రేఖాత్రీయవిరాజమానం బైన⁷కంధరంబును సుమ

1 పాదపము = చెట్టు. 2 ఆపరిచ్ఛిన్నము = ఎడతెగనటువంటిది. 3 అయామము = వికాసము. 4 ఉపధానము = కలగడ. 5 అవర్తము = సుడి. 6 నకషము = పిరయునేది. 7 కంధరము = మెడ.

హితానర్హ దివ్యమణిప్రభావిభాసిత కేయూరకంకణముద్రికాలంకృతంబు లయిన బాహువులును సకలలోకా ర్చినివారక దరహాసచంద్రికాధవళితంబులైన కర్ణకుండలమండనముకీచులు నర్తనంబులు సలుపం దనరి నిద్దంబు లగు చెక్కుటద్దంబులును బరివర్ణ్యబింబఫల ప్రవాళపల్ల వారుణాధరంబును నఖిలభువనపరిపాలనంబునకు నేన చాలుదు నని వివాదించు నయనయుగళంబునకు సీమాస్తంభంబు జంపక ప్రసూనరుచివిభాసంబు నగు నాసాదండంబును గమలకుముదంబులకుం బెంపు సంపాదించుచు గరుణామృత తరంగితాపాంగంబులై కర్ణాంతవిశ్రాంతంబులై చెలువొందు నేత్రంబులును సలలిత శ్రీకారంబునకు నక్షరత్వంబు సార్థకం బయ్యె ననం దగు కర్ణంబులును నిక్షుచాపచాపద్వయంబు నా జూపట్టు భూయుగళంబును నవర పక్షాప్తమీ శశాంకశంకాస్పద ఫాలఫలకంబును నీలగిరీంద్రశృంగసంగత బాలమూర్తాండ మండల విడంబితపద్మరాగమణిఖచిత కాంచన కిరీటంబునం బాలుపారి సూర్యేందుపవ నానల ప్రకాశంబులకు నవకాశంబుసూపక త్రిలోక వ్యాపకసమర్థంబులగు తేజోవిశ్వేషంబుల జెలువొంది సంగరరంగంబుల దానవాసీకంబుల హరింపంజాలు సుదర్శనాది దివ్యసాధనంబులచే దురాసదంబగు దివ్యరూపంబునుం గలిగి మఱియును.

288

ఉ. హరకలాపపుష్పనిచయంబుల జంచదనర్హరత్న కేయూరక రాంగుళీయక మహాజ్వలబాహుసహస్రశాఖ లాప్సరంగ జూడ నొప్పి భువ నాత్మకలీల సదృష్టమూలవిస్ఫురితభోగివేషితవిభాసిత చందనభూరుహశృతిన్.

289

మ. విలసత్కుండలి¹ రాజనఖ్యమున సుర్యభృత్ప్రమాఖ్య సముజ్జ్వలితోదార శిరోవిభూషణ సహస్రస్వరకూటంబుల

1 భూ = కనుబొమ్మ. 2 అనలుడు = అగ్ని. 3 అదృష్టము...కృతి = కనబడని మొదలుగల విరివియైన పాముచే చుట్టుకొనబడినట్టి ప్రకాశించు మంచినగంధపు చుట్టుకొక్క యాకారమువలె. 4 మండలి = పాము, (అదికేషువు); 5 ఉర్విభృత్ = పర్వతము.

సలిలావాసతః జారుకాస్తుభవిరాజ ద్రిత్నగర్భంబునన్
నలినాత్ముండు గనుంగొనంగఁ దగె మైనా కావసీభృద్గతిన్. 290

క. వితతార్థజ్ఞానజప, స్తుతిమకరంద ¹ప్రహృష్ట శ్రుతిజాత ²మధు
ప్రతగణపరివృతతోభా, గతకీర్తిప్రసవమాలికలు గలవానిన్. 291

వ. కనుంగొని చతురాసనుండు. 292

సీ. అనఘు సర్వేశ్వరు నాద్యంతశూన్యుని
ధన్యుని జగదేక మాన్యచరితుఁ
దన్నాభినరసికోద్భవసరోజంబును
నప్పల ననిలుని సంబరమును
మానిత భువననిర్మాణదృష్టిని బొడ
గనె గాని యితరముఁ గానలేక
యాత్మీయకర్మ బీజంకురంబును రజో
గుణయుక్తుఁ డగుచు నకుంతితప్ర

తే. జాభినర్గాభిముఖత శివవృత్తమార్గుఁ,
డై నవారియందుఁ దనహృదయంబుఁ జేర్చి
యమృహాత్మునిఁ బరము ననంత నభవు,
నజ నమేయుని నిట్లని యభినుతించె. 293

సీ. నలినాత్మ మాయాగుణవృత్తికరమునఁ
జేసి కార్యంబైన సృష్టిరూప
మునఁ బ్రకాశించు నీఘనరూపవిభవంబు
రూపింప దేహధారులకు దుర్వి
భావ్యంబు దలపోయ భగవంతుఁడవు నైన
పద్మాత్మ నీస్వరూపంబుకంటె
నన్య మొక్కటి నత్య మై బోధకం బైన
యది లేదు గాన నీయతులదివ్య

1 ప్రహృష్ట = సంతోషించిన. 2 మధుప్రతగణమా = తుమ్మెదల సమూహము. 3 ఆవృత్తము = అస్పృశ్యము.

తే. మైనరూపంబు నాకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె
నదియుఁగాక వివేకోదయమునఁ జేసి
వరద నీరూప మజ్ఞాన గురుతమోని
వారకం బయ్యె నాకు శశ్వత్ప్రదీప.

294

- క. ఘనసత్పురుషానుగ్రహ, మునక్తై యమితావతారమూలం బగుచుం
దనరెడి నీరూపము శోభనమగు భవదీయ నాభిపద్మమువలనన్.
- క. జననం బందిన నాచే, ననయము మొదలనె గృహీతమయ్యె జగత్పా
వన నీదు సుస్వరూపము, ఘనరుచిరంబై స్వయంప్రకాశక మగుటన్.
- ప. మఱియు జ్ఞానానందపరిపూర్ణ మాత్రంబుచు ¹ననావృత ప్రకాశంబును
భేదరహితంబును బ్రపంచజనకంబును బ్రపంచ విలక్షణంబును
భూతేంద్రియాత్మకంబును నేకంబును నైన రూపంబు నొందియు
నెందును బాడగాననట్టి నిన్ను నాశ్రయించెద నదియునుంగాక
జగన్మంగళస్వరూపభగుండవై నీయుపాసకుల మైన మా మంగ
ళంబులకొఱకు నిరంతరధ్యానంబుచేత నీదివ్యరూపంబునం గానంబడితి
విట్టి నీవు నిరయభాక్తులై నిరీశ్వరవాదంబునంజేసి కుతర్కంబులు
ప్రసంగించు భాగ్యరహితులచేత నాదృతుండవు గావు. మఱియుం
గొందఱు కృతార్థులైన మహాత్ములు భవదీయ శ్రీచరణారవింద
కోశ గంధంబు వేదమారుతాసీతం బగుటంజేసి తమతమ కర్మకు
హరంబులచేత నాఘ్రాణించు చుండుదురు. వారల హృదయకమ
లంబులయందు భక్తిపారతంత్ర్యంబున గృహీత పాదారవిందంబులు
గలిగి ప్రకాశింతు వదియునుంగాక ప్రాణులకు ద్రవ్యాగారసుహృ
న్నిమిత్తంబయిన భయంబును దన్నాశనిమిత్తంబయిన శోకంబును
ద్రవ్యాది స్పృహయును దన్నిమిత్తంబయిన పరిభవంబును మఱియు
నందుఁ దృష్ణయు నది ప్రయానంబున లబ్ధంబైన నార్తిమూలం బగు
తదీయంబైన వృథాగ్రహంబును నీ శ్రీపాదారవిందంబులందు
వైముఖ్యం బెంతకాలంబు గలుగు నంతకాలంబును బ్రాప్తంబు

1. అనావృతము = చుట్టుకొనబడనిది. 2. నిరయభాక్తులు = అశుభకర్మలను
భజించువారు. 3. అదృతుండు = అదరింపబడువాఁడు.

లగుంగాని మానవాత్మనాయకుండ వగు నిన్ను నాశ్రయించిన
 భయ¹నివృత్తి హేతువైన మోక్షంబు గలుగు మఱియునుం గొందఱు
 సకల పాపనివర్తకంబయిన త్వదీయ నామస్మరణకీర్తనంబులందు
 విముఖులై కామ్యకర్మ ప్రాప్తికలుగునంజేసి నష్టమతులై యింద్రియ
 పరతంత్రులై యమంగళంబులైన కార్యములు నేయుచుందురు
 దానంజేసి వాతాదితీధాతుమూలంబైన క్షుత్ప్రణాదిదుఃఖంబుల
 చేతను శీతోష్ణవర్ష వాతాదిదుఃఖంబులచేతను నతిదీర్ఘంబైన కామాగ్ని
 చేతను నవిచ్ఛిన్నం బగు కో²ధంబు చేతనుం, ³దప్యమానులగుదురు
 వారలఁ గనిన నాచిత్తంబు గలంకం బొందు జీవుండు భవదీయ
 మాయాపరిభ్రామ్యమాణుండై యాత్మ వేఱని యెప్పుడు దెలియు
 సంతకాలంబు నిరర్థకం బై దుస్తరంబైన సంసార సాగరంబు దరి
 యింపంజాలకుండు నస్మదీంద్రులై నను భవదీయ నామస్మరణంబు
 మొనరి యితరవిషయానక్తులై లేని వారలు దివంబులందు వృథా
 ప్రయత్నులై సంచరించుచు రాత్రులయందు నిద్రాసక్తులై స్వప్న
 గోచరంబు లయిన బహువిధసంపదలకు నానందించుచు శరీర పరిణా
 మాదివీడలకు దుఃఖించుచుం బ్రతిహతంబు లైన యుద్యోగంబుల
 భూలోకంబున సంసారులై వర్తింతురు నిష్కాములై నిన్ను భజించు
 సత్పురుషులకర్ణమార్గంబులం బ్రవేశించి భవదీయ భక్తియోగ పరి
 శో⁴భితంబైన హృత్సరోజకర్ణి కాపీఠంబున వసియింతు వదియునుం
 గాక.

297

మ. పరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల భావంబందు నే నీ మనో
 హరరూపంబుఁ దలంచి యే గుణగణధ్యానంబు గావించు ర
 ప్పురుషశ్రేష్ఠపరిగ్రహంబునకు నై పొల్పారఁ దద్ధ్యానగో
 చరమూర్తి¹ ధరియింతుగాదె పరమోత్సాహుండవై మాధవా!
 తే. అరయ నిష్కామధర్ములైనట్టి భక్తు
 లందు నీవు ప్రసన్నుండవై నరీతి

1. నివృత్తి = పోవుట. 2. తప్యమానులు = బాధింపబడినవారు. 3. పరిభ్రామ్య
 మాణుడు = తిప్పుబడినవాడు. 4. శోభితము = ప్రకాశింపబడినది.

హృదయముల బద్ధకాములై యెనయు దేవ
గణములందుఁ బ్రసన్నత గలుగ నీవు.

299

చ. అరయ సమస్తజీవహృదయంబులయందు వసించి యేకమై
పరఁగి సుహృత్క్రియానుగుణభాసితధర్మఁడవుం బరావశే
శ్వరుఁడవునై తనర్పుచు నసజ్జనదుర్లభ మైనయట్టి సు
స్థిర మగు సర్వభూతదయచేఁ బూజగానఁగ వత్తు వచ్యుతా. 300

మ. క్రతుదానోగ్రతపస్సమాధిజప సత్కర్మాగ్నిహోత్రాఖిల
వృతచర్యాదుల నాదరింప వఖిలవ్యాపారపారాయణ
స్థితి నొప్పారెడి పాదపద్మయుగళీసేవాభిపూజాసమ
ర్పితధర్మం డగువానిభంగి నసురారీ దేవచూడామణి. 301

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యభూరి
మహిమచేత 1నపాస్తనమస్తభేద
మోహుడ వఖిలవిజ్ఞానమునకు నాశ్ర
యుండ వగు నీకు మ్రొక్కెద నో రమేశ! 302

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూతమగు మాయావీ
లను జెంది నటన సలిపెడు, ననఘాత్మక నీ కొనర్తు నభివందనముల్.

సీ. అనఘాత్మ మతి భవదవతారగుణకర్మ
ఘనవిడంబన హేతుకంబు లయిన

రమణీయ మగు దాశరథి వసుదేవకు
మారాదిదివ్యనామంబు లోలి

వెలయంగ మనుజులు వివశాత్ములై యవ
సానకాలంబున సంస్మరించి

ఋణజ్ఞాంతరసంచిత దురితంబుఁ

బాసి కైవల్యసంపాద్యు లగుదు

తే. రట్టిదివ్యావతారంబు లవతరించు
నజాడ వగు నీకు మ్రొక్కెద ననఘచరిత

చిరశుభాకార! నిత్యలక్ష్మీవిహార!

భక్తమందార! దుర్భవభయవిదూర!

304

తరలము. జననవృద్ధివినాశహేతుకసంగతిం గల యేను నీ

పును హరుండుఁ ద్రిశాఖలై మనువుల్ మరీచిముఖామరుల్

దనర నం దుపశాఖలై భవదాత్మ దీనికి మూల మై

యనయముక్¹ భువనదుర్మాకృతి వైన నీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 305

మ. పురుషాధీశ భవత్పదాబ్జయుగళీపూజాదికర్మ క్రియా

వరతం జెందని మూఢచిత్తునిఁ బశుప్తాయుక్ మనుష్యాధముక్

²జరయుక్ నాశము నొందఁ జేయ నతిదక్షుం బైనకాలంబు త

ద్గరుకాలాత్ముండ వైన నీకు మది సంతోషంబునక్ మ్రొక్కెదన్.

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసంస్థిత మగు జల

జాతమం దేను సంజనన మంది

భవదీయ సుస్వరూపముఁ జూడ నర్థించి

బహువత్సరములు దపంబు నేసి

³కృతుకర్మములు పెక్కు గావించియును నినుఁ

బొడగానఁగా లేక బుద్ధి భీతిఁ

బొందిన నాకు నిష్పడును నిర్వైతుక

కరుణచే నఖిలలోకైకవంద్య

తే. మాన సతతప్రసన్న కోమలముఖాబ్జ

కలిత భవదీయ దివ్యమంగళవిలాస

మూర్తి దర్శింపఁగలిగె భక్తార్తిహరణ

కరణ ⁴తుభ్యం నమో'యని మరలఁబలుకు.

307

సీ. అమర తిర్యజ్మనుష్యాది చేతనయోను

లందు నాత్మేచ్ఛచేఁ జెందినట్టి

కమనీయశుభమూర్తి గలవాఁడవై ధర్మ

నేతు వనంగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది

1 భువనదుర్మాకృతి = పృథుచమునకుఁ జెట్టువంటివాడు. 2 జర = ముసలి తనము. 3 కృతువు = యజ్ఞము. 4 తుభ్యం నమః = నీకు నమస్కారము.

విషయసుఖంబుల విడిచి సంతతనిజా

నందానుభవసమున్నతిఁ దనర్తు

వది గాన పురుషోత్తమాఖ్యఁ జెన్నొందుడు

వట్టిని న్నెప్పుడు నభినుతించు

తే. సర్థి భవదీయపాదంబు లాశ్రయింతు

మహితభక్తిని నీకు నమస్కరింతు

భక్తజనపోష పరితోష పరమపురుష

ప్రేమిమలాకార సంసారభయవిదూర.

308

సీ. తలకొని పంచభూత ప్రవర్తక మైన

భూరిమాయాగుణస్ఫురణఁ జిక్కు

వడక లోకంబులు భవదీయ¹జతరంబు

లో నిల్చి ఘనసమాలోలచటుల

²సర్వంకపోర్చి భీషణవాదినడుమను

ఫణిరాజభోగతల్పంబునందు

యోగనిద్రా³రతి నుండంగ నొకకొంత

కాలంబు ననంగ మేల్కొనినవేళ

తే. నలఘు భవదీయనాభితోయజమువలనఁ

గలిగి ముల్లోకములు సోపకరణములుగఁ

బుట్టఁ జేసితి వతులవిభూతి మెఱసి

³పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష.

309

క. నిగమస్తుత లక్ష్మీపతి, జగదంతర్యామి వగుచు సర్గము నెల్లం

దగుభవదైశ్వర్యంబున, నగణితసౌఖ్యానుభవము నందింతు గదే. 310

సీ. జలజాక్ష యెట్టివిజ్ఞానబలంబునఁ

గల్పింతు వఖిలలోకంబు లోలి

నతజనప్రియుండవు నాకట్టినుజ్ఞాన

మర్థి మై గృహనేయు మయ్య వరద

1 జరము = ఉదరము. 2 సర్వం...పార్థి = సమస్తము నొరయునట్టి తరం
ములుగల భయంకర సమద్రము. 3. పుండరీకము = పద్మము.

సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జెంది నాచి త్తంబు
 దత్కర్మకౌశలిఁ దగిలి యుండి
 యును గర్మవైషమ్యమును బొందుకతమున
 దురితంబుఁ బొరయక తొలఁగునట్టి

తే. 1 వెరవు నా కెట్లు కలుగు నన్విధముఁ దలఁచి
 కర్మవర్తను నను భవత్కరుణ మెఱసి
 తగఁ గృతార్థునిఁజేయవే నిగమవినుత
 సత్కృపామూర్తి యోదేవ చక్రివర్తి.

311

చ. భవదుదరప్రభూత మగు పద్మమునందు వసించి యున్న నే
 నవిరళ తాపకీనకలితాంశమునం దనరారు విశ్వముం
 దవిలి రచించుచుఁ బహువిధంబులఁ బల్కెడి వేదజాలముల్
 శివతర మై ఫలింపఁ గృప సేయుము భక్తఫలప్రదాయకా.

312

చ. అని యనుకంప దోష వినయంబునఁ జాగిలి మ్రొక్కి చారులో
 చన సరసీరుహుం డగుచు సర్వజగత్పరికల్పనారతిం
 దనరిననన్నుఁ బోచుటకుఁ దా నిటు సన్నిధి యైవ యీశ్వరుం
 డనయము నాదుదుఃఖము దయామతిఁ బాపెడు నంచు నమ్ముండై.

క. పనరుహసంజాతుఁడు నె

మృనమున హర్షించె ననుచు మైత్రేయమహా
 ముని ఘనుఁ డగువిదురునకుఁ

వినయంబున నెఱుంగఁజెప్పి వెండియుఁ బలికె.

314

మ. శివనజాతప్రభవుండు గేవలతపోవ్యాసంగుండై పద్మలో
 చను గోవిందు ననంత నాథ్యుఁ దనవాక్చక్తి నుతింపఁనుభా
 శనవంద్యుండు ప్రసన్నుండై నిఖిలవిశ్వసాపనాలోకనం
 బునఁ జూచె విలయప్రభూత బహు¹వాపూరంబులకై వ్రేల్చిడిన్.

1 వెరవు = ఉపాయము. 2 పనజాత ప్రభవుండు = బ్రహ్మ. 3 సుభాశన వంద్యుడు = దేవతభక్త నమస్కరింపఁదగినవాడు = విష్ణువు. 4 ఆలోకనము = చూపు. 5 వాపూరము = జలప్రవాహము.

తే. అట్లు వాడగని యార్తుడై ♦ సట్టి పద్మ
భవుని వాంఛిత మాతృ దీర్ఘంగఁ దలఁచి
యతని మోహనివారక ♦ మైనయట్టి
యమృతరసతుల్యమధురవాక్యముల ననియె.

316

చ. తలకొని నీయొనర్చుపని ♦ దప్పి మదిం దలపోయు దుఃఖముం
దలఁగుము నాదులీలకుఁ బ్రథాన గుణంబగు సృష్టికల్పనం
బలవడఁ జేయు బుద్ధి హృదయంబునఁజొన్ని తపస్సమాధిని
వృల నతిభక్తుల ననుఁబ్రసన్నునిఁజేయుము చెందుకోరికల్.

క. నీ వొనరించు, తపోవిద్యావిభవ¹విలోకనీ²యమగు నీసృష్టి
గావింపుము లోకంబుల, లో వెలిఁగెడినన్నుఁ గందులోకస్తుత్యా.

క. నాలోని జీవకోటులు, వాలాయము నీకుఁగానవచ్చు నిపుడు నీ
వాలోకింపుము దారువి, లోలశిహుతాశనునికరణిలోకస్తుత్యా. 319

సీ. నలువొంద నఖిల జీవులయందుఁ గల నన్నుఁ
దెలిసి సేవింపుము ♦ నలినగర్భ
భవదీయదోషముల్ ♦ వాయును భూతేంద్రి
యాశ్రయవిరహితమై విశుద్ధ
మైన జీవుని విమల³ాంతరాత్ముడ నైన
నను నేకముగఁ జూచునరుండు మోక్ష
పదమార్గవర్తియై ♦ భాసిల్లు బ్రహ్మాండ
మందును వివిధకర్మానురూప

తే. పద్మతులఁ జేసి పెక్కు-రూపముల నొగను
జీవతతి రచియించు నీచిత్త మెప్పుడు
మత్పదాంబుజయుగళంబు ♦ మరగియున్న
కతన రాజసగుణమునఁ ♦ గలుగఁగదఱుము.

320

క. విను మదియుఁగాక ప్రాణుల
కనయఁజు నెఱుంగంగ రాని యనఁఘుడఁ దేజో

¹ విలోకనీయము = చూడఁదగినది. ² హంతాశనుండు = అగ్ని శి అనుము.

ధనుడఁ బరేసుడ నీచే

తను గానంబడితి నిదె పితామహ కంటే.

321

వ. మఱియు భూతేంద్రియగుణాత్ముండనియు జగన్మయుండనియు
నన్ను నీచిత్తంబునందుఁ దలంపుము తామరసనాళ¹వివరపథంబు
వెంటం జని జలంబులలోనం జూడం గోరికట్టిమదీయస్వరూపంబు.

క. నీకిప్పుడు గానంబడె, 2నాకులకును శిశురగపతి 4పితాకులకైన్
వాకొనఁగం దలపోయను, రాకుండుమదీయ³ పరమ్యత్వంబుల్.

క. కావున మచ్చార్చిత కథావిలసితమైననుమహితస్తవము జగ
త్పావనము విగతసంశయ, భావుడవై బుద్ధి నిలుపుపంకజజన్మా.

క. సగుణుడనైలీలార్థము, జగములఁగల్పింపఁదలంచుచతురుని నన్ను
సగుణునిగా నుతియించితి, తగ సంతసమయ్యెనాకుఁడామరసభవా.

క. ఈమంజుస్తవరాజము, నీమనమునఁ జింతఁ దక్కి నిలుపుము భక్తి
ధీమహిత నీమనంబునఁ, గామించిన కోర్కులెల్లఁగలుగుంజుమ్మా.

క. అనుదినమును ద్రిజగత్పావన మగు నీమంగళస్తవంబుఁ బఠిం
వినినను జనులకు నేబొడ, గనబడుదున్ వాప్త సకలకాముడనగుచున్.

తే. వన తల్లికోపనయనవివాహ దేవ

భవన నిర్మాణ భూమ్యాదివివిధదాన

జపతపోవ్రత యోగ యజ్ఞముల ఫలము

మామకస్తవ ఫలము సమంబుగాదు,

328

క. జీవావలిఁ గల్పించుచు, జీవావలిలోనఁ దగ వశించుచుఁ బ్రియవ
స్తావలిలోపలఁ బ్రియవస్తావలియై యుండునన్ను ననిశముఁ బ్రీతిన్

క. తలఁపుము మత్ప్రీతికి నై, కలిగించితి నిన్ను భవనకారణ నాలో
పల నడఁగి యేకమై నిశ్చలగతి వసియించి యున్న జగముల సెల్లన్

తే. తగ నహంకార మూలతత్త్వంబు నొంది

నీవు పుట్టింపు మనుచు రాజీవభవుడు

1 వివరపథము = రంధ్రమానము. 2 నాకులకు = మునులకు. 3 శిశురగపతి = ఆదిశేషువు.

4 పితాకు = శివుడు. 5 అవాప్త సకలకాముడు = పొందిన సమస్తకోరికలు గలవాడు.

6 వసు + ఆవలి = వసుసమూహము.

నినఁగ నానతి యిచ్చి యశ్విజనాభుఁ
డంత నంతర్హితుఁ డయ్యె ♦ ననఘచరిత.

331

క. అని చెప్పిన మైత్రేయునిఁ

గనుఁగొని వివరుండు వలికెఁ ♦ గడుముద మొప్పుకొ
జననుత నలినదళాక్షుండు

సనిసం బద్ధజుండు దేహాసంబంధమునన్.

332

క. మానససంబంధంబును, బూనిన యీస్థ మెట్లు ♦ పుట్టించె దయాం
భోనిధివై నాకింతయు, మానుగ నెఱిగింపవయ్యఁమహితవిచారా.

వ. అనవుడు సమ్మునివఁడొండు పిదురున కిట్లనియెఁ బుండరీకాక్ష
వరదాన ప్రభావంబునం బంకజాసనుండు శతదివ్యవత్సరంబులు భగ
వత్సరంబుగాఁ దపంబు గావించితత్కాలవాయువుచేఁ గంపితంబగు
నిజనివాసం బయిన పద్మంబును వాయువును జలంబులను గనుం
గొని యాత్మీయతపశ్శక్తి చేత సభివృద్ధి బొందిన విద్యాబలంబున
వాయువును బుధించి తోయంబులతోడ నొక్క తోయంబు సమ
స్తంబునుం గ్రోలి యంత గగనవ్యాప్తియగుజలంబును గనుంగొని.

ఉ. వారిజసంభవుండు 1బుధఁపద్యుండు చిత్తమునం దలంచె దై
త్యారి 2బయోవిహారి సముదంచితహరిజనతాఖిలామృతా
హరి రమాసతీహృదయఁహరి నుదారి విదూరభూరిసం
సారి భవప్రహరి విలసన్నుతసూరి నఘారి నయ్యెడన్.

335

తే. అట్లు దలంచి సరోజజుండుంబుజమును

గగనతలమునఁ జూచి యాకమలకోశ

లీన మై యున్న లోకవిఠానములను

నొయ్యి బొడగని హరిచే 4నియుక్తుడైన.

336

తే. వానిఁగాఁ దన్నుఁ దలంచి యశ్వనరుహంబు

లోపలికిఁ బోయి మున్నందులోన నున్న

ముజ్జగంబులఁ జూచి యిమ్ముల సృజించె

మఱి చతుర్దశభవనముల్ ♦ మహిమఁ జేసి.

337

1 బుధపద్యుండు = పండితులచే సమస్కరింపఁబడినవాడు 2 పయోవిహారి =
జలములందు విహరించువాడు 3 సతా.....హరి = కొనియాడు దేవతలు గలవాడు.

4 నియుక్తుండు = నియోగింపఁ బడినవాడు.

క. పరఁగ 1 సుధాశన తిర్య, జ్వర వివిధస్థావరాదిఁనానాసృష్టి
 స్ఫురణ నజుంఁడొనరించె, బరువడి నిష్కామధర్మఁఫలరూపమునన్
 వ. ఇట్లు భువనంబులఁ బద్మజుండు గల్పించెనని మైత్రేయుండు విదురున
 క. విదురుండు 2 దురితావనిభృ [కెఱింగించిన. 339
 ద్భిదురుండు మునివరునిఁ జూచి ఁ ప్రియము మనమునం
 గదురుఁగ నిట్లని పలికె న

తిమరంతం బయిన విష్ణుఁడేవుని మహిమన్. 340

తే. అమరై భువనంబు లతనికాఁలాఖ్యతయును
 గణుతిసేయు తదీయ లక్షణము లర్థి
 నాకు నెఱింగింపు మయ్య వివేకచరిత
 యనిన మైత్రేయుఁ డవ్వెదుఁరునకు ననియె. 341

సీ. ఆద్యంతశూన్యంబు ఁ నవ్యయం బై తగు
 తత్త్వమింతకు శినువాఁదాన మగుట
 గుణవిషయములు గైకొని కాలమును మహ
 దాదిభూతములుఁదన్నాశ్రయింపఁ
 గాలానురూపంబుఁ గైకొని ఁ యీశుండు
 దనలీల కై తనుఁ ఁ దా సృజించె
 గర మొప్పు నఖిలలోకములందుఁ
 దనలోన నఖిలంబుఁదనరుచుండుఁ

తే. గాన విశ్వమృగనకుఁ గార్యఁకారణములు
 దాన యమ్మహాపురుషుని ఁ తనువువలనఁ
 బాసి విశ్వంబు వెలియె ప్రభాస మొదె
 మానితాచార యీవర ఁమానసృష్టి.

క. తెఱఁ గొప్పు నఖిలవిశ్వముఁ
 బురుషోత్తము మాయచేతఁ ఁ బుట్టుం బెరుఁగున్
 విరతిం బొందుచు నుండుం
 గర మర్థి భూతభావికాకాలములందున్. 343

2 సుధాశనులు=దేవతలు. 2 దురితావనిభృద్భిదురుండు=పాపములను కొండలకు
 వక్షాయాధను వరిపికాడు. 3 ఉపాదానము=కారణము.

వ. అట్టి సర్గంబు సవవిధం బండుఁ బ్రాకృతవైకృతంబులు గాల ద్రవ్య
గుణంబులను త్రివిధంబగు భేదంబుచేఁ బ్రతీసంక్రమంబు లగుచు
నుండు నందు మహత్తత్త్వంబు ప్రళయసర్గంబది నారాయణసంకా
శంబున గుణవైషమ్యంబునం బొందు ద్రవ్యజ్ఞాన క్రియాత్మకంబైన
యహంకార తత్త్వంబు ద్వితీయసర్గంబు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు
లను పంచతన్మాత్రద్రవ్యశక్తియుక్తియుక్తంబైన పృథివ్యాదిభూత
సర్గంబు మూడవదియై యుండు జ్ఞానేంద్రియంబులైన త్వక్ష్పత్తు
శ్లోత్త్రజిహ్వఃస్పృహణంబులుఁ గన్గేంద్రియంబులైన వాక్పాణిపాదపా
యాపస్యములుననుదశవిధేంద్రియజననంబుచతుర్థసర్గంబు సాత్త్వికా
హంకారజనితంబైనసుమనోగణసర్గం బైదవసర్గంబైయొప్పనదిమనో
మయంబైయుండు జీవలోకంబునకు నబుద్ధికృతంబులైన కియావరణ
కివిక్షేపంబులంజేయు తామససర్గం బాఘవదైయుండు నియాత్రు
నీశ్వరునకు లీలాధంబులయిన ప్రాకృతసర్గంబులయ్యె నింక వైకృత
సర్గంబు లేడవది మొదలుగాఁ గలుగునని వినిపింతు వినుముపుష్ప
త్పత్తిరహితంబులై ఫలింజెడు నశ్వత్థోదంబర పనసస్యగ్రోధాదు
లైన వనస్పతులును బుష్పితంబులై ఫలచాకాంతంబులైన ప్రిహియవ
ముగ్గాద్యోషధులును కనారోహణానవేక్షంబులైన మాలతీమల్లి
కాదిలతలును ద్వక్పాసరంబులైనవేణ్వాదులునుగణిభూతమూలంబు
లును శిఖావిస్తృతంబులునునగులతావిశేషరూపంబులైన వీరుధం
బులును బుష్పవంతంబులయి ఫలప్రాప్తంబులగు చూతాద్విదుమం
బులును నవ్యకచైతన్యంబులు కనూర్ధ్వస్రోతంబులు సంతస్పర్శం
బులుఁదమఃప్రాయంబులునై స్థావరంబులయిన యాయాతు నేడవ
సర్గంబయ్యె నెనిమిదవసర్గం బిరువదియెనిమిదిభేదంబులుగలిగి శ్వస్త
నాదిజ్ఞానశూన్యంబులయి యాహారాదిజ్ఞానమాత్ర నిష్ఠంబులయి
ప్రూణంబువలన నెఱుంగం దగినవాని నెఱుంగుచు హృదయంబున
దీర్ఘానుసంధానరహితంబులైవర్తించు 7ద్విశేషంబులుగల వృషభ

1 సర్గము=స్వప్తి. 2 ఆపరణము=మూత్ర. 3 విక్షేపము=చలించుట. 4 స్యగ్రోధ=
మట్టిచెట్టు. 5 ఆరోహణానవేక్షము = ఎక్కుటకుఁ గోరనిది. 6 ఊర్ధ్వస్రోతము=
వైకి ప్రవహించునది. 7ద్విశేషము=కాలిగట్ట రెండుగాఁ జీలివది.

మహిషా¹జకృష్ణసూక²ోష్ట³గవయశిరుమేషముఖర నవకంబును
 నేకశఘంబుగల ⁴ఖరాశ్వాశ్వతర శార శరభ చమర్యాది షట్కం
 బును బంచనఖంబులుగల శునక ⁵శృగాల వృక వ్యాఘ్ర మూర్ఖాల
 శశ ⁶శల్యక సింహ కపి గజ కూర్మ ⁷గోధాముఖభూచరద్వాదశకం
 బును మకీరాది జలచరింబులును గంక గృధ్ర బక ⁸శ్యేన ⁹భాస
 భల్లూక బద్ధి హంస సారస చక్రవాక కాకో¹⁰లూకాదిభేచరంబు
 లును మొదలుగాఁ గలది తిర్యక్సర్గం బయ్యె నర్వాకోన్మితంబై
 యేకవిధంబగు మానుషసర్గంబు రజోగుణప్రేతంబై కర్మకరణ
 దక్షంబై నుఖంబంచును సుఖాబుగోరు నిది దొమ్మిదవ సర్గంబనం
 దగు నీత్రేవిధసర్గంబులు మైత్రసర్గంబులనంబడు నిక దేవ సర్గంబు
 విను మదియు నెనిమిది దెఱంగులు గలిగి యుండు నందు విబుధ
 పితృసురాదులు మూడును గంధర్వాపురసలొకటియు యక్ష
 రక్షస్సు లేకంబును భూతప్రేత పిశాచంబు లొకటియు సిద్ధచారణ
 విద్యాధను లేకంబును గిన్నరకింపురుషు లొకటియుంగా దేవసర్గం
 బయ్యె నిట్టి బ్రహ్మానిర్మితంబులైన దశవిధసర్గంబులు నెఱింగించితి
 నింక మనువులం దదౌతరంబుల నెఱింగించెదఁ గల్పానులయందు నీ
 ప్రకారంబున స్వయంభూతుండును నమోఘసంకల్పుండునునగు
 నప్పండరీకాక్షుండు రజోగుణయుక్తుడై ప్రస్త యగుచు స్వస్వ
 రూపంబయి విశ్వంబు నాత్మీయసామర్థ్యంబుం గల్పించెనయ్యా
 శ్వరునిమాయావ్యాపారంబులచే నీసృష్టియందు 11వద్యావర్తంబు
 లంబడి భ్రమించుచున్న మహీరుహంబులుం బోలెఁ బూర్వాపర
 భావంబు లెఱుంగం బడకుండు నీకల్పంబునందండు దేవాసురా
 దులు ప్రతిమన్వంతరంబునందును నిట్లు నామరూపంబులచే నిర్దే
 శింపంబడుదురు మఱియు నిందొక్క విశేషం బెఱింగించెదఁ
 గామారసర్గం జనునది దేవసర్గాంతర్భూతం బయ్యును బ్రాకృత
 మైకృతోభయాత్మకంబై దేవత్వమనుష్యత్వరూపంబైన సనతుమా
 రాదిసర్గంబనంబడె నమోఘసంకల్పుండు పుండరీకాక్షుండు దనుఁ
 దాన యిట్లు విశ్వభేదంబును గల్పించెనని మైత్రేయుండు విదురు
 నకుఁజెప్పి కాలలక్షణం బెఱింగించువాడై యిట్లనియె.

344

నీ. భువి దనకార్యాంశమును సంతము నన్య
 వస్తుయోగంబు నేవలన లేక
 ఘటపాదకజగత్కార్యంబునకు నిజ
 సమనాయకారణత్వమునఁ బరఁగి
 జాలసూర్యమహిమిసంగతగగనస్థ
 మగు త్రసరేణుషఁడంశ మరయఁ
 బరమాణు వయ్యెఁ దత్త్వరమాణువం దర్శ-
 గతి యెంత దడపు ♦ సతా-లమగును

తే. సూక్ష్మకాలంబు విను మది ♦ సూర్యమండ
 లంబు ద్వాదశరాశ్యాశ్శక్తికం బనంగ
 గలుగు జగమున నొకయేడుగడచి చననఁ
 గాలమెతగు నది మహాత్మా-ల మనఘ.

345

వ. అందుఁ బరమాణుద్వయం బొక్కయణు వగు నణుత్రితయంబొకఁ-
 త్రసరేణువగు నవి మూడుగూడ నొక్క త్రుటియగు నాత్రుటి
 శతం బొక్కవేధ యనంబరంగు నట్టివేధలు మూడుగూడ నొక్క
 లవం బనందగు నవి మూడైన నొక్కనిమేషం బనం జను నిమేష
 త్రయం బొక్కక్షణంబగు క్షణపంచకం బొక్క కాష్ఠ యనందగు
 నవి పదియైన నొక్కలఘువన నొప్పునట్టి లఘుపంచదశకం బొక్క
 నాడియనం బరంగు నట్టి నాడికాద్వయం బొక్క ముహూర్తం
 బయ్యె నట్టి నాడికలాక్షైన నేడైన మనుష్యులకు నొక ప్రహరం
 బగు నదియ యామంబనం జను దివసపరిమాణవిజ్ఞేయం బగునాడి
 కోన్నాన లక్షణం బెఱింగింతు వినుము షట్ఫలతామ్రంబునం
 బాత్రంబు రచియించి చతుర్మాషసువర్ణంబునం చతురంగుళాయా
 మశలాకంబుఁ గల్పించి దానం దత్పత్రమూలంబున 2ఛిద్రంబుఁ
 గల్పించి తచ్చిద్రంబునం శిబ్రస్థమాత్రతోయంబు పరిపూర్ణంబు
 నొందు సంతకాలం బొక్కనాడిక యగు యామంబులు నాలుగు
 సస నొక్కపగలగు రాత్రియు నిప్పగిది జరగు నట్టియహర్నిశంబులు
 గూడ మర్త్యుల కొకదివసంబగు నవి పదునేనైన నొక్కపక్షంబగు

శుక్లకృష్ణనామంబులం బరఁగిన యప్పుక్షంబులు రెండుగూడ నొక్క-
 మాసంబగు నది పితృదేవతలకు నొక్కదివసంబగు నట్టిమాసంబులు
 రెండైన నొక్కఋతువగు షణ్మాసంబు లరిగిన నొక్కయయనం
 బగు దక్షిణోత్తరనామంబులం బరఁగినట్టి యయనంబులు రెండు
 గూడి ద్వాదశమాసంబులైన నొక్క సంవత్సరంబగునట్టి సంవత్సర
 శతంబు నరులకుం బరమాయువైయుండుఁ గాలాత్ముండును సీశ్వ
 రుండునునైన సూర్యుండు గ్రహనక్షత్ర తారాచక్రస్థుండై పర
 మాణ్వాది సంవత్సరాత్మకంబైన కాలంబునంజేసి ద్వాదశరాశ్వా
 త్మకంబైన జగంబున సౌర బార్హస్పత్య సావనచాంద్రనాక్షత్రమాన
 భేదంబులం గానంబడుచున్నవాండై సంవత్సరపరీవత్సరేడావత్స
 రానువత్సరవత్సరనామంబులసృజ్యంబైనబీజాంకురంబులశక్తింగాల
 రూపంబైన స్వశక్తిచేత నభిముఖంబుగాఁ జేయుచుఁ బురుషులకు
 నాయురాది వ్యయంబులంజేసి విషయాసక్తి నివర్తింపఁజేయుచుం
 గోరికలు గలవారికి యజ్ఞముఖంబులంజేసి గుణమయంబులైన
 స్వర్గాదిఫలంబుల విస్తరింపఁజేయుచు గగనంబునఁ బరువు వెట్టు
 వత్సరపంచకప్రవర్తకుండగు మార్తాండునకుం బూజగావింపుమని
 మైత్రేయుండు వలికిన విదురుం డిట్లనియె.

346

క. నరపితృసురపరమాయుః, పరిమాణము లెఱుఁగ నాకుఁబలికితివిమునీ
 శ్వర యెఱిఁగింపు త్రిలోకో, పరిరోకవిలోక నైక ♦ పరులగువారిన్.

ఉ. పూనిన యోగసిద్ధి దగఁ ♦ బొందిన నేత్రయుగంబునఁ బహి
 ర్జానము గల్గియుండి భువ ♦ సంబులఁ జూచుచు నుండువారికి
 న్మానుగఁ గల్గు కాలగతి ♦ నా కెఱిఁగింపుము మునీంద్ర నాపుడు
 న్నానయశాలి యవ్వదురు ♦ నాదర మొప్పఁగఁజూచి యిట్లనున్.

సీ. జననత. కృతయుగ ♦ సంఖ్య నాలుగువేల

దివ్యవర్షములు ద♦దీయసంధ్య

తనమనూజేండ్లగు విను ♦ త్రేత వత్సర

త్రిసహస్రములగుఁ ద♦దీయసంధ్య

లాఱునూజేడ్డులు నగు ♦ ద్వాపరము రెండు

లోలి నన్నూ తేడు లొగిఁ గలియుగము న

హసన్వర్ష ములు సంధ్యాంశమరయ

తే. రెండునూతేడులును నిల్చి యుండుఁ జువ్వె

యనఘ సంధ్యాంశమధ్యంబునందు ధర్మ

మతిశయించును సంధ్యాంశమంగు ధర్మ

మల్ప మై కానఁబడు చుండు ననఘచరిత.

349

వ. మతియు ధర్మదేవత గృతయుగంబున నాలుగుపాదంబులును జ్యేత

యందు మూడుపాదంబులును ద్వాపరంబునం బాదద్వయంబును

గలియుగంబున నేకపాదంబును గలిగి సంచరించు నట్లగుటజేసి. 350

క. పాదవిభేదంబున మ, ర్యాదలును దఱుఁగు నధర్మ మాకొలఁదినె ¹యు

త్పాదిల్లి వృద్ధి బొందు ²ధ, రాదివిజులు పాదబుద్ధిరతు లగుదు రిలన్.

సీ. భూర్భువస్స్వరోకములకంటె బాడువునఁ

గడునొప్పు నత్యలోకంబునందు

నుండు బ్రహ్మకుఁజతుర్యగనహస్రము లేఁగ

దివ మొక్కటియగు రాత్రియును నిట్ల

చన ధాత నిద్రివో జగము లడంగు మే

ల్కానిచూడ మరల లోకములు వుట్టుఁ

దద్దినమ్మునఁ జతుర్దశమను లగుదు రం

దొక్కొకమనువున కొనర దివ్య

తే. యుగము లోలిని డెబ్బదియొక్కమాఱు

సనిసమనుకాలమయ్యె నమ్మనుకులంబు

సురలు మునులును సప్తర్షు లరయ భగవ

దంశమునఁబుట్టి పాలింతు రఖిలజగము.

352

క. హరి పితృ³సుపర్వతిర్య, జ్జురహూపములక జనించి నయమున- మన్వం

తరముల నిజన త్త్వంబునఁ, బరిపాలించును జగంబుఁ బౌరుష మొప్పక.

క. క్రమమునఁ ద్రైవిదిక సర్గము సెప్పంబడె సరోజగర్భుఁడు దివసాం

తమునఁ దమః⁴పిహితవరా, క్రముఁడై శయనించు నీద్రగైకొనియంతన్

1 ఉత్పాదిల్లు = వుట్టు.

2 ధరాదివిజులు = భౌమాత్ములు.

3 సుపర్వలు =

దేవతలు. 4 పిహితము = కప్పబడినది.

సీ. ఆరాత్రీ భవనత్రయము దమఃపిహిత మై
 భానుచంద్రులతో విలీన మైన
 సర్వాత్ముడగు హరి శక్తిరూపంబయి
 కడఁగి వెలుంగు సంకర్షణాగ్ని
 భవనత్రయంబును దవిలి దహింప న
 య్యనలకీలలఁ బొడమిన మహోష్ఠ
 మలమినఁ గమలి మహద్గోకవాసులు
 జనలోకమునకును జనుదు రపుడు

తే. విలయసమయసముత్కట విపులచండ

వాతధూతోర్మిజాలదుర్వారవార్ధి
 భవనములు ముంచు నమ్మాడు భవనములను
 దత్పయోరాశిమీఁదఁ బద్యావిభండు.

355

ఉ. చారుపటీర హీర ఘనసార తుషార మరాళ చంద్రికా
 పూర మృణాళ హఠ పరిపూర్ణ సుధాకర కాళ మల్లికా
 సారనిభాంగశోభితభుజంగమ తల్పమునందు యోగని
 ద్భ్రాతృజ్ఞానైంద్రియుండు క్షితరస్థితభూర్భువరాదిలోకుఁ డై.

356

క. జననలక్ష్మినివాహనంబు ల్బద్ధిని శ్శీనుతింపంగ నతుల దివ్యప్రభాచే
 దనర్చున్చు ప్రియతాపనిజలో,చనుఁడై వసియించు నతఁడు నముచితలీలన్.

వ. ఇవ్విధంబున.

358

సీ. కైకాస బహువిధ కాలగత్యుపలక్ష్మి
 తము లై యహోరాత్ర తతులు జరగ
 శతవత్సరంబులు జనులకుఁ బరమాయు
 పై నరీతిని బంకజాసనునకుఁ
 బరమాయు వగు శతాబ్దంబు లందుల నగ
 మరిగిన నదియ పరార్థమందు
 గాన పూర్వార్ధంబు గడచుటఁజేసి ద్వి
 తీయపరార్ధంబు దీనిపేరు

తే. గడఁగి పూర్వపరార్థాది కాలమందు
 బ్రహ్మకల్పాఖ్య నెంతయుఁ బరగు నందు

బ్రహ్మయుదయించుటంజేసి బ్రహ్మకల్ప
మనియు శబ్దాత్మకబ్రహ్మమనియు నెగడె.

359

క. విను మెన్నడు పంకజనాభుని నాభీసరసియందు భువనాశ్రయమై
తనరిన పద్మము వొడవడు, ననఘా యది పద్మకల్ప మన విలసిల్లున్.
ప. పూర్వపరార్థాదినిం గలిగిన బ్రహ్మకల్పంబుఁ జెప్పితి నింక ద్వితీయ
పరార్థంబు మొదల నెన్నఁడేని హరి 1 నూకరాకారంబు చాల్చె నది
2 వరాహకల్పం బనందగు నట్టి వరాహకల్పం బిపుడు వర్తమానం
బగు చున్నది నెఁడియు.

361

నీ. దీపింఁ గాలస్వరూపుఁడైనట్టి ప
ద్మాక్షుడనంతఁ డనాదిపురుషుఁ
డఖిల విశ్వాత్మకుఁ డగు నీశునకుఁ బర
మాణ్వాదియుగపరార్థాంత మగుచు
జరగు నీకాలంబు చర్చింప నొక్క ని
మేషకాలం బయి మెలఁగు చుండుఁ
గాని యీశ్వరునకుఁ గర్త గాఁజాల ది
క్కాలంబు విను మది గాక 3

తే. మందిరార్థాదికర్మాభిమాన శీలు
రైనవారికే నాశ్రయం బగుటఁజేసి
యరయ హరి తిద్గుణవృత్తికరుఁడు గాన్
కాల మమ్మేటి కెన్నఁడుఁ గర్త గాదు.

ప. మఱియు ఖోడశవికారయుక్తం బైన
బయి దశావరణంబులు గలిగి పంచాశతోక్తివిస్తీర్ణం బై బ్రహ్మాండ
కోశంబు దనర్చు చుండు.

363

చ. హరిపరమాణురూపమున నందు వసించి విరాజమానుఁడై
సరి వెలుఁ గొందు నిమ్ముల నసంఖ్యము లైన మహాండకోశముల్
నెఱిఁ దనయందు డింద నవసీరజనేత్రుఁ డనంతఁ డాద్యుఁడ
క్షురుఁడు పరావరుం డఖిలకారణకారణుఁడప్రమేయుఁడై.

364

1 నూకరము = అడవిపంది. 2 వరాహము = అడవిపంది. 3 అక్షుడు =
నాక్షనుడనివాడు. 4 అప్రమేయుడు = మితిలేనివాడు.

క. నిరతిశయోజ్జ్వలతేజ, స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషుని విష్ణుం
బురుషోత్తము వర్ణింపను, సరసిజభవభవుల కై న శక్యమెచెపుమా. 365

క. అని మైత్రేయుడు విదురుం

గనుఁగొని వెండియును బలికెఁ గాలాహ్వయుఁ డై
తనరిన హరిమహిమల నే

వినిపించితి నృప్తిమహిమ విను మెఱిగింతున్.

366

ప. పరమేష్ఠి యీశ్వరస్థాని నహమ్మను దేహాభిమానబుద్ధిం గల మో
హంబును నంగనానంగమ ¹సౌక్ష్మందనాది గ్రామ్యభోగేచ్ఛలు గల
మహామోహంబును దత్ప్రతిఘాతజాతం బైన కోధఁబు నందుఁ
గలుగు నంధతామిస్రంబును దన్నాశంబునం 'దహ మేవ మృతో ²స్మి'
యను తామిస్రంబును జిత్రవిభ్రమంబును నను నవిద్యాపంచక
మిశ్రంబుగా పర్యభూతావలం బుట్టించి యాత్మీయచిత్తంబునం
బాపనృష్టిఁ గల్పించుటకుఁ బశ్చాత్తాపంబు నొంది భగవద్ధ్యానా
మృతీపూతమానసుండై యూర్ధ్వరేతస్కులును బరమపవిత్రులును
నైన ననక నందన ననత్కుమార ననత్సుజాతు లను మునుల నత్వ
గరిష్ఠుల ధీరజనోత్తముల నార్యుల హరిప్రసన్నులంగా దివ్యదృష్టిం
గల్పించి. వాఙ్మలం జూచి. మీమీయంశంబులం బ్రజలం బుట్టించి
ప్రపంచంబు వృద్ధి బొందింపుం డనిన వారలు తద్వచనంబు లపహ
సించుచుఁ బద్మజుం గని మోక్షధర్ములును నారాయణపారాయణు
లును నై ప్రపంచ సేర్పాణంబునకుఁ బ్రతికూల వాక్యంబులు వలి
కిన నుదయించిన కోధభ్రతు బుద్ధిచే నిగ్రహింపఁబడినను సరవింద
సంభవుని భూమిభ్యంబు వలనం గోధస్వరూపంబున నీలలోహి
తుండు నిఖిలసరాగ్రజుం డై యుదయించుచు నాకృందనం బొన
రించె నంత.

367

మ. జననం బందిన నీలలోహితుడు గంజాతాననం జూచి యి
ట్లను నోచేప మదాఖ్య లెట్టివి మదీయావానముల్ వీర నా
శనయంబు నైఱిగింపవే యనుడు నయ్యంభోజగర్భుండు లా
లనముం దోవఁ గుమార నీజననవేశక రోదనం బిచ్చుటన్. 368

1 సౌక్ష్మందనములు=పూలు, గంధము. 2 పూతము=పవిత్రము. 3 ఆకృందనము=విడుపు.

తే. రుద్రానామంబు నీకు నిరూఢ మయ్యె

జంద్రసూర్యాలానిల సలిలగగన

పృథివి ప్రాణతపోహృదించ్రియములనగ

గలుగు నేకాదశస్థానములు వసింప.

369

వ. అని వెండియు మన్యు మను మహాకాల మహాచ్ఛివ ఋతధ్వజోరురే
తోభవ కాల వామదేవధృతవృతు లను నేకాదశనామంబులు గలిగి
ధీ వృత్త్యశనోమా నియు త్వర్వి రి లాంచి కేరావతీ సుధా దీక్షా
నామపత్నీ సమేతుండ వై పూర్వనియుక్తంబు లయిన నామంబులం
దత్తన్నీవానంబుల వసియించి ప్రజలం గల్పింపు మని నిర్దేశించిన
భగవంతుం డగు నీలలోహితుండు విశ్వగురుం డైన పితామహునిచే
నియుక్తుం డై సత్త్వాకృతిస్వభావంబుల నాత్మసము లైన ప్రజలం
గల్పించె.

370

ఉ. రుద్రానిచేత నీగతి నిరూఢమతిఁ సృజియింపఁబడ్డయా

రుద్రగణంబు లోలి నవరుడ్డతవిశ్వము మ్రొంగె నమ్మహా

పద్రవశాంతి కై యజుడు భర్గులఁ జూచి కుమారులార మీ

రాద్రావిలోకనానలభరంబునఁ గ్రాంగె నమస్తలోకముల్.

371

క. మీసృష్టి సాలు నింకఁ, ధీనత్తములార వినుడు ధృతి మీరు తపో
వ్యాసంగచిత్తులై చనుఁడా సన్దంగశములగు దృఢంబుగ మీకున్.

మ. భగవంతుం బురుషోత్తముఁ హరిఁ గృపాపాఠోధి లక్ష్మీశ్వరుఁ

సుగుణభ్రాజితు నచ్యుతుం బరుఁ బరంజ్యోతిం బ్రభుఁ సర్వభూ

తగణావాసు నధోక్షజఁ శ్రీతజనతాత్రైకపారీణు నా

జగదాత్ముం గను. చుందు రాద్యులు తపశ్శక్తి స్ఫుటజ్ఞానులై.

372

వ. అనిన విని.

374

ఉ. కైకొని యిట్లు పంకరుహగర్భ నియంత్రితృతులైన రుద్రు లు

ద్రోశముఁ దక్కి కానలకు ధీయుతులై తప మాచరింప శివ

స్తోకచరిత్ర నేగిరి చతుర్ముఖుఁ డంతఁ బ్రపంచకల్పనా

లోకనుఁడై సృజించె జనలోకశరణ్యుల ధీవరేణ్యులన్.

375

1 శ్రిత.....పారీణుడు = ఆశ్రయించిన జనులను రక్షింపటయం దానకి
గళవాడు, 2 అస్తోకము = అధికము.

తే. వినుము భగవ ¹ద్బలాన్వితవినుతగుణులు
భవనసంతానహేతు విస్ఫురణకరులు
పద్మనంభవతుల్యప్రభావయుతులు
పదురు గొడుకులు పుట్టిరి భవ్యయశులు.

376

సీ. అరవిందసంభవు నంగుష్ఠమున దత్తుఁ
డూరువునలనను నారదుండు
నాభిఁబులహుండు గర్జములఁబుల స్త్యుండు
త్వక్కున భృగువు హస్తమునఁగ్రీతువు
నాన్యంబునలన నయ్యంగిరనుండు పాణి
మున వసిష్ఠుండు మనమున మరీచి
గన్నుల నతీయుఁ గాఁ బుత్రదశకంబు
గలిగిరి వెంజియు నలినగర్భు

తే. దక్షిణస్తనమువలన ధర్మ మొదవె
మెన్ను వలనను నుదయించె విశ్వభయద
మైన మృత్యు వధర్మంబు నంద కలిగె
నాత్మఁగాముండు జననము నందె మఱియు.

377

సీ. భూయుగళంబునఁ గ్రోధంబు నధరంబు
నందు లోభంబు నాన్యమున వాణి
యును మేఘమందుఁ బయోధు లపానంబు
నందు నఘాశ్రయై న నిర్మతి
లాలితచ్ఛాయవలన దేవహూతివి
భుండు గర్జముండును బుట్టి రంత
నబ్జఁ జాత్మదేహమున జనించిన
భారతిఁ జూచి విభ్రాంతిఁ బొరసి

తే. పంచశరబాణనిర్భిన్న భావుఁ డగుచుఁ
గూతురని పాపమునకు నంకోచపడక
కవయఁ గోరిన జనకునిఁగని మరీచి
మొదలుగాఁగల యమ్ముని ముఖ్యులెఱిగి.

378

వ. ఇట్లనిరి.

379

ఉ. చాలు బురే సరోజభవ సత్పథవృత్తి దొఱంగి కూతు ని
1 ట్లాల్లి వైరమింప హృదయంబునఁ గోరుట ధర్మరీతియే
బేలరి వైతి నీతగవుఁ జెద్దతనంబును నేలపాలుగా
శీలము వోవఁ దట్టి యిటు నేసిన వారలు మున్ను గల్గిరే.

380

ఉ. నీవు మహానుభావుడ వనిఁద్యచరిత్రుడ విట్టిచోట రా
జీవభవుండు దా విధినిషేధము లాత్మ నెఱుంగఁ జయ్యె నీ
2 భావభవప్రసూనశరబాధితుడై తనకూతుఁ బొంపె బో
3 వావి దలంప లేకనుచు వారక లోకులు పువ్వు దిట్టరే.

381

క. పాపముదలఁపక నిమిషము, లోపల జెడుసౌఖ్యమునకులోనైతి తెఱుంగ
తేపో ధారుణి 4 “గామాన్ధోఽపి నపశ్యతి” యనంగఁ దొల్లియు వినమే.

మ. అని యిబ్బంగి ముసీందు 5 లాడిన కఠో 6 రాలాపముల్ వీనుల
న్విని లజ్జా 7 వనతాననుం డగుచు నానీరేజగర్భుండు న
య్యన దేహంబు 8 విసర్జనీయముగఁ జేయఁ దిక్కు లేతెంచి త
త్తనువుం డైకొనఁ బుట్టె దిక్కలితమై 9 తామిసగ్రహారముల్.

383

వ. అంత.

384

చ. ఉడుగక పంకజాతభవుఁ డొండొక దేహముఁ దాల్చి ధైర్యమున్
విడువక సృష్టిపూర్వ 1 సమవేతమునన్ సృజించునేర్పు దాఁ
బొడమమి కాత్మలోనఁ దలపోయుచు నుండఁ జతుర్ముఖంబులన్
వెడలె 10 ననూనహాపముల వేదము లంచితధర్మయు క్తితోన్.

385

తే. మఱియు 11 మఖములు మహితకర్మములుఁ దంత్ర
ములును నడవళ్లు నాశ్రమములుఁ దదీయ
ముఖచతుష్కమునందున పొడమె ననిన
విని ముసీందు 12 నిఁ జూచి యవ్విదురుఁ డనియె.

386

1 అలరి = దుశ్శీలుడు. 2 భావ... బాధితుడై = మన్మథుని పుష్పబాణములచే బాధితుడై. 3 వావి = వరుస. 4 కాంమాంధోపినపశ్యతి = స్త్రీవాంఛచే గుడ్డి పాడగు నతడు చూడజాలడు.

5 అలాపములు = మాటలు. 6 అవనత = మంపబడిన. 7 విసర్జనీయము = విడువదగినది. 8 తామిసగ్రహారములు = చీకటియు, మంచును. 9 సమవేతము = కూడిన సంబంధము నొందినది. 10 అనూనము = అధికము. 11 మఖము = యజ్ఞము.

క. తోయజనంభవుఁ డత్తతి

నేయేముఖమండలమున నేయేస్పష్టి

ధీయుతుఁడై సృజయించెను

బాయక యత్తెఱంగుఁ దెలియఁబలుకుము నాకున్.

387

వ. అని యిట్లు విదురుం డడిగిన మైత్రేయుం డతనితో నిట్లనియె
ఋగ్యజుస్సామాధర్వంబు లను వేదంబులును ¹ హోతృకర్మంబు
లయిన యప్రగీతమంత్రస్తోత్రంబు లగు శస్త్రంబులును ² సభ్యర్హ
కర్మం బైన యిజ్యయు సంప్రగీతస్తోత్రంబయినస్తుతియునుద్గాతృ
ప్రయోజ్యం బైన ఋక్సముదాయరూపం బగు స్తోమంబును బ్రాయ
శ్చిత్తంబగు బ్రహ్మకర్మంబును నాయుర్వేద ధనుర్వేదగాంధర్వ
వేదంబులను నుపవేదంబులును విశ్వకర్మ శాస్త్రంబగు స్థాపత్యం
బును బ్రాగిది ముఖంబుల నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ బాచమవేదం
బగు నితిహంపురాణంబులు సర్వముఖంబులం గలిగె మఱియుఁ గర్మ
తంత్రంబు లయిన షోడశ్యుక్త్యలును యజ్ఞనాగ్నిష్టోమంబులును నాస్తో
త్రామౌతిరాత్రీంబులును వాజపేయగోసవంబులును ధర్మసాదంబు
లైన విద్యాదానతపస్సత్యంబులును బ్రహ్మచర్యగృహస్థ వాసప్రస్థ
యత్యాశ్రమంబులును ననువీనికి నొక్కొక్కటికిం జతుర్విధంబులైన
వృత్తులును గలిగియుండు నందు సావిత్రీబస బ్రహ్మచర్యం బది
యుపనయనం బాదిగా దివసత్రయంబు గాయత్రీ జపించుటయ
స్సాజాపత్యం బన వేదప్రతిపత్తుప్రయం బందుఁ బ్రతివ్రతంబును
వృత్తులు సంవత్సరవర్యంతంబుగా నాచరింప నగు బ్రాహ్మంబు
వేదగ్రహణాంతంబు నాచరింపందగు బృహత్తన వైష్ణికం బియ్యవి
యను బ్రహ్మచారివృత్తిచతుష్టయంబును ననిష్ఠిద్ధకృష్ణాదివృత్తియగు
పార్తయు యజ్ఞనాదికర్మోపయుక్తంబైన యాచ్ఛాదిరూపధనసంచ
యంబును బదులయాచింప కుండు నయాచితం బగుశాలీనంబును క్షేత్ర
పతితక్షణేశకణనంగ్రహణ రూపంబగు శీలోఽఘంబును నను గృహస్థ
వృత్తులు నాలుగును నకృష్టపంచ్యాహారులగు వైఖానసంబును నూతన

¹ హోత = ఋగ్యదమంత్రములెఱిగిన ఋత్విక్కు. ² సభ్యర్హంబు =
యజ్ఞమునందు యజుర్వేదతంత్రము నడపువాడు. ³ ఉదాత = యజ్ఞమునందు సామ
వేద తంత్రము నడుపువాడు.

ఫలంబు లబ్ధంబైనఁ బూర్వసంచితపదార్థత్వాగంబు గల వాలఖిల్లు
 లును బాహ్యతఃకాలంబున నేదిమొక విలోకితు రద్దిక్కునకుం జని
 యచ్చట లభించు పదార్థంబుల భజించి జీవించు నొకంబరులును
 దమంత ఫలించి తరువతీతంబు లగు ఫలంబులఁ దినుచుండు ఘనపు
 లును నను చతుర్విధవృత్తులు గల వాప్రసనులుచు సావిత్రమవిహిత
 కర్మంబులం బ్రధానుం డగు కుటీచకుండును గర్మం బుపసర్జనంబు
 సేసి జ్ఞానప్రధానుం డయిన బహూదుండును గేవల జ్ఞానాభ్యాస
 నిష్ఠుండగు హంసుండును బ్రాప్తంబైన పరబ్రహ్మ తత్త్వంబు గల
 నిష్కరియుండును నను సన్న్యాసిచతుర్విధవృత్తులును మోక్షఫల
 ప్రదంబై యాత్మానాత్మవివేక విద్యారూపం బగు నాస్త్విక్షకియు
 స్వర్గాదిఫలప్రదంబై కర్మవిద్యారూప మగు త్రయియు జీవన
 ఫలప్రధానంబై కృష్యాదిరూపం బగు వార్తయు నర్థసంపాదనైక
 ప్రయోజనంబగు దండనీతియు మోక్షధర్మ కామార్థంబులైన
 న్యాయవిద్యా చతుష్టయంబును భూర్భువస్సువ యను వ్యావృత్తు
 లును బూర్వాది ముఖంబులవలన నుదయంచె మఱియు నతని
 హృదయాకాశంబు వలనం బ్రణవంబునుం రోమంబువలన నుష్ణి
 క్చందంబును ద్వగ్నింద్రియంబువలన గాయత్రీఛందంబును
 మాంసంబు వలనఁ ద్రిష్టుష్ఠంబును 2స్నాయువువలన ననుష్టు
 ష్ఠంబును నస్థివలన జగతీచ్ఛందంబును మజ్జవలన పంక్తిచ్ఛందం
 బును బ్రాణంబువలన బృహతీఛందంబును గకారాది పంచ
 వర్గాత్మకంబు లయిన స్పర్శంబులను జీవుండును నకారాది
 స్వరాత్మకంబైన దేహంబును నూష్ణంబు లను శవసహ వర్ణ
 చతుష్టయ రూపంబులగు నింద్రియంబులును సంతస్థంబు లగు
 య ర ల వ యను వర్ణంబులు వజ్జాది సప్తస్వర రూపంబు నాత్మ
 బలంబు నయిన శబ్దబ్రహ్మంబును జతుర్ముఖుని లీలావిశేషంబున
 నుత్పన్నం బయ్యె వ్యక్తావ్యక్తంబై వైఖరీప్రణవాత్మకంబైన శబ్ద
 బ్రహ్మంబువలనం బరమాత్మ యవ్యక్తాత్మకుం డగుటంజేసి పరి
 పూర్ణుండును వ్యక్తాత్మకుం డగుటంజేసి యంద్రాది శక్తువ

1 తరువతీతంబులు = వృక్షమునుండి పడినవి. 2 స్నాయువు = సన్ననినరము.

బృంహితుండునునై కానంబడుఁ బదంపడి యజుండు భూరిపీర్వవంతు
 లయినబుసిగణంబుల సంతతి యవిస్తృతంబని తలంచి పూర్వతను
 పరిగ్రహంబు సాలించి యనిషిద్ధ కామాసక్తంబైన దేహంతర
 పరిగ్రహంబుసేసి నిత్యంబుఁ బ్రజాసృష్టయందు వ్యాసక్తుండ నైన
 బ్రజ లభివృద్ధి నొందక యుండుట కేమికారణంబగు నని యచ్చెరు
 వొంది దత్వవృద్ధియగు విధం బాలోచించుచు దైవం బిచ్చట
 విఘాతుకంబు గాన తదానుకూల్యం బావశ్యకంబని దాని నెదురు
 చూచుచు యథోచితకృత్య కరణదక్షుం డగుచుండు చతుర్ముఖుని
 దేహంబు ద్వివిధం బయిన నట్టి రూపద్వయ విభాగంబు స్వరాట్టగు
 స్వాయంభువమనువును దన్మహిషి యగు, శతరూప యను
 కన్యకయుంగామిభువం బయిజనియించె నమ్మిథునంబువలనం బ్రియ
 ప్రతోతానపాదులను పుత్త్రద్వయంబు నాకూతి దేవహూతిప్రసూ
 తులను కన్యకాత్రయంబునుం గలిగి రందు నాకూతినిరుచికునకును
 దేవహూతిం గర్దమునకును బ్రసూతిందత్తునకును నిచ్చెనీరలవలనఁ
 గలుగు ప్రజాసంతతులచేత జగంబులు పరిపూర్ణంబులయ్యె.

—♦ స్వాయంభువమనువు ప్రజావృద్ధి సేయుట ♦—

క. అనిమైత్రేయుండుపలికిన, వినిమనమునహర్ష మొదవ♦విదురుఁడుమునినా
 ధునిఁ జూచి పలికెఁగ్రమ్మట, వనజోదరపాదభక్తి♦నశమాననుండై .

క. ఘనుండు స్వయంభువునకుఁ బ్రియ

తనయుండు స్వాయంభువుండు ♦ దైతేయవిభే

దనసేవాచతురుండును

జనవినుతుం డాదిరాజ ♦ సత్తముఁ డౌటన్.

390

క. అతనిచరిత్రంబువ్యా, హతసుఖదమునిఖల శిమంగళావహము సమం
 చితముం గావున బుధసే, విత నాకెఱుంగంగఁ బలుక♦వేమునితిలకా.

క. అదియునుగాకముకుందుని, పదకమలమరంద పాన ♦ పరవశులైపెం
 పొదవిన వారిచరిత్రము, సదమలమతి వినిన భవము ♦ సఫలముగాదే.

చ. అని విదురుండు పలికెన ద ♦ యాన్వితుండై మునినాథచంద్రుం డి
 ట్లను శ్రుతిశాస్త్రపాఠకలి ♦ తాత్పర్యుండైన నరుఁడు పద్మలో

చనచరణారవిందయుగ ధ్వజము గల్గిన సజ్జనుండు వొం
దినఫల మొందు భాగవత ధివ్య కథాశ్రవణాను రక్తిచేన్.

క. అని చెప్పి మునికులాగ్రణి

దనుజారి కథానుభావు ధ్వజ త్రిపురుగుతుండై

తనుప్రసాద బులకాంకురములు

మొనయంగ నానందబాష్ప ముల జడిగురియన్.

394

సీ. వినిపింపఁ దొడఁగె నా ధ్వజుని స్వామయంభున

డంగనాయకుండై ధ్వజయంభున

నకు మ్రొక్కి వినయవి నమితో త్తమాంగుండై

మాస్తముల్ మొగిచి యిట్లనెఁగఁ బ్రీతి

జీవరాసులకు రా జీవసంభవ నీవ

జననమణి విని తముల కరణ

హేతుభూతుండవు మా కెద్ది యాచరణీయ,

మైన కర్మము దాని నానతిమ్ము

తే. ఎట్టికర్మంబు సేసిన నెసఁగునీకు

నివహితంబైన సంతోష మాత్మజుండు

జనకునకు భక్తి బరిచర్య సలిపి కీర్తి

నంది నుతికెక్కి వర్తించు నంచు నిందు.

395

వ. కావున నెఱింగిపు మట్టి సత్కర్మంబు

క. అని పలికిన స్వామయంభున

మను మృదుభాషలకు నలరి మనమునఁ గమలా

సను డనురాగము ముప్పిరి

గొనఁ బ్రియతముండైన సుతున కును నిట్లనియెన్.

396

చ. మునుకొని తండ్రియాజ్ఞ ధరి మోచి నిజోచితకృత్యమేమి వం

చినఁ దనశక్తియు నెడ సేయక చేయుట పుండరిక లో

చనపదసేవ సేయుట పృ జాపరిపాలన శాలి యకాటయున్.

జనకునకు సుతుండు పరి చర్య లొనర్చుట సువ్వె పుత్రకా. 397

వ. కావున.

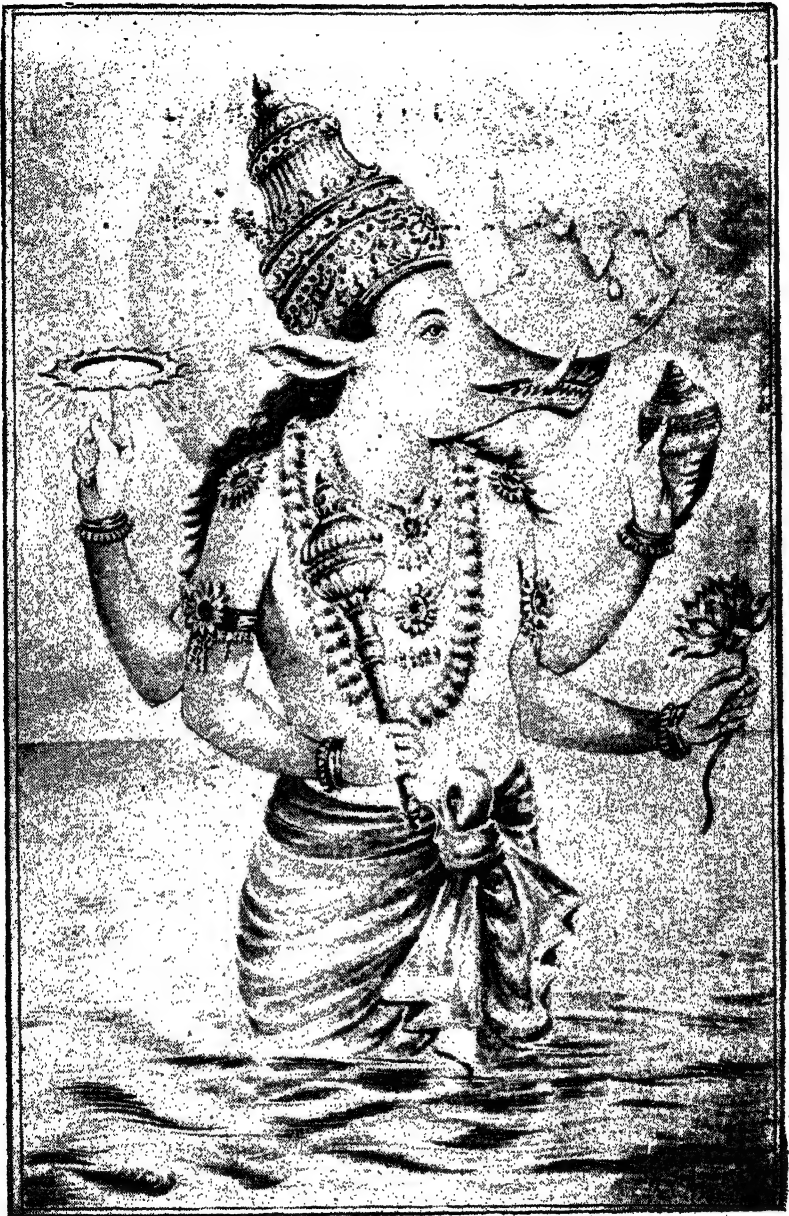

మ. వివరింపక హరి యజ్ఞమూర్తి బరముక ♦ విష్ణుక హృషీకేశుగే
 శవుఁ బద్మాక్షుగుఱించి జన్మములు శ ♦ శ్వద్భక్తిఁ గావింప మా
 ధవుఁ డాత్మగ బరితోప మొందు నతఁ డు ♦ దృష్టితః గైకొన్నలో
 కవితానంబులు 1దుష్టి నొందు ననఘా ! ♦ కావింపుమా యజ్ఞముల్
 చ. అకుటిలభక్తిఁ గేశవన ♦ మర్పణబుద్ధిఁ గ్రీతుక్రియల్ వాన
 ర్పక విపరీతులై యుముక ♦ తానులు దంచి ఫలంబు నందఁగా
 నక చెడునీతిసారక ధన ♦ వ్యయ మోటయ కాని మోక్షదా
 యక మగుచున్నతత్ఫలము ♦ నందరు విష్ణుపరాజ్యుఖిక్రియల్. 400
 ఉ. కావున యజ్ఞముల్ హరి వి ♦ కారవిదూరుగురించి చేయు సీ
 భావము సూనృతవ్రత శు ♦ భస్థితఁ జెందెడు నీకుమారులుక
 నీవును నీధరాభరము ♦ నెమ్మివహింపుము సజ్జనావలిం
 బోధము ధర్మమార్గమునఁ ♦ బుత్రక 2దోషలతాలవిత్రికా. 401
 క. అనవుడు నతనికి నతఁ డిట్లనియెక భవదీయమైన ♦ యానతి యెట్ల
 ట్లానరించెదనాకునునా, తనయులకువసించియుండఁదగు నెలవెందున్.

—♦ శ్రీయజ్ఞపరాహవతారాభివర్ణనము. ♦—

తే. అరయ లేడు విధాత యీ ♦ యఖిలజంతు
 జాతముల కెల్ల నాధార ♦ భూతమైన
 ధరణి యిప్పుడు ఘనజలాం ♦ తగిర్చిమగ్న
 మైనకతమునఁ జోటు లే ♦ దంటి దండ్రీ. 403
 క. కావున భూమ్యుద్ధరణము, గావించు నుపాయమిప్పుడు ♦ గైకొనినాకుక
 దేవానీ వెఱిఁగింపుము, నావుడుఁబద్మజుఁడుదనమ ♦ నంబునఁ డలచెక.
 మ. జలమధ్యంబున లీన మొందిన ధరా ♦ చక్రంబు నేనేర్చునన్
 నిలుపన్ వచ్చును బూర్వమంకు జగముల్ ♦ నిర్మించునాఁ డాది4న
 ప్పులఁ బుట్టించిన మీఁద నవ్వసుమతిం ♦ బుట్టించితిం బుత్రయ
 ప్పులలోఁ గ్రుంకి రసాతలాంతరమునం ♦ బొందెం గదా కప్పధ్వయున్.
 సీ. అఖిలజగత్కల్ప ♦ నాటోపములకుఁ బా
 ల్పడిన నాచేత నె ♦ బృంగి నిపుడు

1 కుష్టి = సంకృప్తి 2 దోషలతాల విత్రికా = పాపములను తీగలకుఁ గొడవలి
 పంటివాడా! 3 నిమగ్నము = మునిగినది. 4 అక్షయ = జలము. 5 పుధి = భూమి.

యజ్ఞ వరాహా వతారము

దగిలి 1విశ్వంభరో ♦ ద్ధరణంబుఁ గావింప
 నగు నని సర్వభూ ♦ తాంతరాత్ముఁ
 బుగుహోత్తముని నవ ♦ పుండ్రకాక్షు ల
 క్షీపతిఁ దనమన ♦ స్థితునిఁ జేసి
 తలపోయుచున్నఁ బ ♦ ద్భజానానకావివ
 రమ్మన యజ్ఞవ ♦ రాహమూర్తి

తే. యథా నంగుష్ఠమాత్ర దే ♦ హంబు తోడ
 జననమంది శివీయత్రల ♦ స్థాయి యగుచు
 క్షణములోపల భూరి గ ♦ జ ప్రమాణ
 మయ్యె నచ్చటి జనముల ♦ కశ్చతముగ.

406

సీ. అంతఁ బ్రజాసర్గ ♦ మందు నియుక్తులై
 నట్టి మరీచ్యాను ♦ లైన మునులు
 మనుకుమారకులు న ♦ మృనుసహితంబుగ
 యజ్ఞవరాహంబు ♦ నర్థిజూచి
 యిట్టి యాశ్చర్య మె ♦ ట్లందేనిఁ గలదె నా
 సారంధ్ర 4నిర్గత ♦ స్తబ్ధరోమ
 లోకంబు మనము వి ♦ లోకింప నంగుష్ఠ
 మాత్రమై యీక్షణ ♦ మాత్రలోన

శే. మహిమదీపింప రదంతిప్ర ♦ మాణమును మ
 హాన్నతంబైన గండకై ♦ లోపమంబు
 నయ్యె ననుచు వితర్కించి ర ♦ బ్ధభవుఁడు
 హర్ష విగురొత్తఁ జూచి యి ♦ ట్లని దలఁచె.

407

క. నామనమునఁగలదుఃఖి1వి, రామముఁ గావించుకొఱకు♦రాజీవాత్ముం
 డీమేర యజ్ఞవిరోధి, శ్రీమూర్తి వహించె నిది వి ♦ చిత్రముదలఁపన్
 వ. అని వితర్కించునమయంబున సూకరాకారుండయిన భగవంతుండు.

1 విశ్వంభరో ద్ధరణము = భూమిని పైకెత్తుట. 2 నానికానివరము = ముక్కు
 రంధ్రము. 3 వియత్రలము = ఆకాశము. 4 నిర్గతము = బయలుదేరినది. 5 దంతి =
 వినుగు. 6 కైలము = పర్వతము. 7 విరామము = విక్రాంతి. 8 పోతి = పంది.

తే. 1 ప్రళయ జీమూత సంఘాత ♦ భయది గూరి

గర్జనాటోపలోభ కృ ♦ ధ్వన గభీర

రావ మడలించ నపుడు రా ♦ జీవభయండు

మునులు నానంఁ గను బొంది ♦ రఃఘచరిత.

410

వ. అంత మాయావయవరాహఘుర్గురావంబు బ్రహ్మాండకోటర

పరిస్ఫోటనంబుఁ గావించి విని జనస్తపస్తత్యలోకనివాసు లయిన

మునులు ఋగ్యజుఁ సమంత్రంబుల విని తించిరి. యజ్ఞ వరాహ

రూపధరుం డయిన సర్వేశ్వరాడు సత్పురుషపాలనదయాపరుండు

గావున దిగ్గజేంద్ర లీలావిలోలుండై.

411

సీ. కకతినసటాచ్చటో ♦ తటజాతవాత ని

ద్ధూతజీమూత సం ♦ ఘాత మగుచు

4 తురనిభ సునిశిత ♦ ఖరపుటాహతచల

త్పణిరాజ దిగ్గజస్ర ♦ చయ మగుచుఁ

5 జండదంష్ట్రోత్థవైశ్వా ♦ నరాచ్ఛిస్రవ

ద్రజత హేమాద్రి ♦ విప్రంభ మగుచు

ఘోర గంభీర ఘుర్గుర ♦ భూరినిస్వన

పంకిలాఖిలవాద్ధి ♦ సంకులముగఁ

తే. బారలుఁ గెరలు నటించు ♦ నంబరము చెరల

రొప్పు 6 నువ్వురమెగయును ♦ గొప్పరించు

ముట్టై బిగియించు ముసముస ♦ మూరుకొనుచు

నడరు సంగరక్షితక్షోణి ♦ యజ్ఞ 7 ఘోణి.

412

1 ప్రళయ.....రావము = ప్రళయకాలపు మేఘముల సముదాయముయొక్క భయము కల్పించునట్టి పెద్దగర్జనవంటి సంభ్రమముతో బద్ధలుచేయఁబడిన దిక్కులుగల పెద్ద గంభీరధ్వని. 2 కోటరపరిస్ఫోటనము = కువారమును భేదించుట. 3 కతిన..... సంఘాతము = బిరుసైన జాలుయొక్క సముదాయమువలన నధికముగా పుట్టిన గాలిచేత నెగురఁగొట్టఁబడిన మేఘముల సముదాయముగలది. 4 తుర.....ప్రచయము = కత్తితో సమానమైన పదునుగల్గిన పుటములవంటి గిట్టలచేత కొట్టఁబడుటచేఁగదలిన యాదిశేష పుష్ప దిగ్గజములసమాహముకలది. 5 చండ.....విప్రంభము = వాడిగలకొరలనుండి పుట్టిన యగ్నిశ్వాలుల స్రవించుచున్న కైలాస మేరుపర్వతములను బోలినదియు 6 ఉప్పరము = ఆకాశము. 7 ఘోణి = పంది.

వ. మఱియు నయ్యజ్ఞ వరాహంబు.

సీ. తివిరి చతుర్దశ ♦ భువనంబులనుదొంతు

లొరగఁ గొమ్మలఁ జిమ్ము నొక్క-మాటు

¹పుత్తడికొండ మూఁ ♦ పురమును నొరయంగ

నుఱుకు రాపాడు నొక్క-మాటు

²ఖరముల సప్తసా ♦ గరముల కొంపిగా

నుక్కించి మట్టాడు ♦ నొక్క-మాటు

నాభీలరివాల వా ♦ తావతిచే మింటి

నొరసి బ్రద్దలుసేయు ♦ నొక్క-మాటు

తే. గన్నుఁగోనలఁపిన్పులిం ♦ గములు సెవర

నురుభయంకర గతిదోచు ♦ నొక్క-మాటు

పరమ యోగీంద్ర జనసేవ్య ♦ భవ్యవిభవ

యోగ్యమై కానఁగా నగు ♦ నొక్క-మాటు.

414

వ. ఇట్లు వివరించుచు బాత్తర్థధ్యందిన తృతీయోనవవరాహపుండ్రుని
యజ్ఞవరాహమూర్తియగు సర్వేశ్వరుండు మహాప్రళయంబునందు
యోగనిద్రావశుండైయుండు నవసరంబున నుదకస్థులైన భూమి
రసాతలగతం బైన దాని నుద్ధరించుటకు సముద్రోదరంబుఁదరియం
జొచ్చువేగంబుఁ నైరింపంజాలక సముద్రం దూర్పులను భుజంబు
తెత్తి విశీర్ణహృదయుండై యార్చునిపగిది 'యజ్ఞవరాహ! నన్ను
రక్షింపు రక్షింపు'మని యాక్రోశింప నిసితకరాళక్షుర తీక్షణంబు
లైన ఖురాగ్రింబుల జలంబులు విచ్చిన్నంబులు గావించి యపారం
బయిన రసాతలంబుఁ బ్రవేశించి భూమి బాడగను నవసరంబున.

క. శరనిధిలోన మహాగ్రా

9మరకంటకుఁ డెదురఁ గాంచె ♦ మఖమయగాత్రిక్

ఖరవిదళితకుల10గోత్రిక్

ధరణికళత్రిక్ గవేష ♦ ధాత్రిక్ 11బోత్రిన్.

1 పుత్తడికొండ = మేరువుపర్వతము. 2 ఖరము = గిట్టెలి విన్నులింగము = అగ్నికణము. 4 సవనము = యజ్ఞము, 5 డోర్మి = అల. 6 విశీర్ణ = చెదరిన. 7 కరాళము భయంకరము. 8 శరనిధి = సముద్రము. 9 అమరకంటకుండు = రాక్షసుండు. 10 గోత్రము = పర్వతము. 11 బోత్రి = వరాహము.

వ. ఇట్లు పొడగని దైత్యుండు రోషభీషణాకారుండై. 417

మ. గద సారించి యసహ్యవిక్రమ సమ ధ్రువాన్మూర్తిచే వేయగా
నది దప్పించి వరాహమూర్తి నిజదం ధ్రువాన్మూర్తిహతిం ద్రుంచెఁబెం
పొదవం గోధమదాతిరేకబలశౌ ధ్రువాన్మూర్తిహతిం ద్రుంచెఁబెం
పదచిబంఛాస్యము 2 సామజేంద్రుఁజలమొప్పంద్రుంచు చందంబునన్.

మ. దితిజాధీశుని నీగతిం దునిమి యు ధ్రువాన్మూర్తి దదియాంగశిశో
ణితపంకాంకితగండభాగుఁ డగుచు ధ్రువాన్మూర్తి దా నొప్పె వి
స్తృత సంధ్యాంబుద ధాతు చిత్రత సము ధ్రువాన్మూర్తిహతి
క్షీతి దంష్ట్రాగ్రమునన్ ధరించి జలరా శిం బాసి యేతేరంగన్
తే. బాలశీతాంశురేఖావిభాసమాన

ధవళ దంష్ట్రాగ్రమున నున్న ధరణి యొప్పె
హరికి నిత్యాన పాయనియైన లక్ష్మీ
నెరయఁ బూసిన కస్తూరి నికర మనఁగ.

420

— ధ్రువాన్మూర్తిహతిని బ్రహ్మాదులు స్తుతియించుట —

వ. లట్టి యజ్ఞపాత్రీమూర్తి జూచి కమలాసనపరీముఖు లిట్లని స్తుతి
యించిరి. 421

సీ. దేవ జితం జితం తే జితం పరమేశ !

సితయజ్ఞభావన శుత్రశరీర !

యనుచుఁ గారణసూక్తరా కారుఁ డగు నీకు

నతిభక్తి మొక్కెద మయ్య వరద

భవదీయరోమకూ పములందు లీనంబు

లైయుండు నంబుధు లట్టి 7 యధ్వ

రాత్మకమై తన రాగు నీరూపంబు

గానంగ రాదు దు ముర్ధ్వాపరుల

తే. కట్టినీకుఁ బ్రాణామంబు లాచరింతు

మఖలజగదేకకీర్తి ద యానువర్తి

1 పంచాస్యము = సింహము. 2 సామజము = ఏనుగు. 3 శోణితము = రక్తము.

4 క్షమాభ్యక్తు = పర్వతము. 5 శీతాంశురేఖ = చంద్రరేఖ. 6 జితం = జయింపఁబడినది.

7 అధ్వరము = యజ్ఞము.

భవ్యచారిత్ర) పంకజవ త్ర)నేత్ర)
చిరశుభాకార యిందిరాచి త్ర)చోర.

422

౪. అని వెండియు నిట్లు స్తుతియించిరి.

423

౧. ¹త్వక్కున నఖిలవేదములు రోమంబుల

యందును ²బర్హిస్సు లక్షులందు

నాజ్యంబు పాదంబులందుఁ జాతుర్వోత్ర)

కలితంబు లగు యజ్ఞ కర్మములును

³సుక్రక్కు తుండంబున ⁴సుగ్రవము నాసకను ని

డాపాత్ర) ముదరకోటరమునందు

శ్రీవణాస్యబిలములఁ జమనప్రాశిత్ర)ముల్

గళమున నిష్టితి)కంబు జిహ్వాఁ

తే. దగుఁ బ్రవర్ణము నగ్నిహోత్ర)ములు నీదు

చర్వణంబును సభ్యాపసభ్యు లుత్త

మాంగ మనువులు చయనము లగుఁ గిటీశ

యనుచు నుతియించి ర త్ర)తే యజ్ఞ విభుని:

424

వ. వెండియు ముహుర్ముహుర్భగవదావిర్భావంబు దీక్షణీయేష్టియగు
నీదు దంష్ట్రలు ప్రాయణీయం బను దీక్షానంత రేష్టియు నుదయనీయం
బను సమాప్తేష్టియు యుష్మద్రోతంబు సోమంబును ద్వదీయావస్థా
నంబు ప్రాత సువనాదులు నీదు త్వజ్ఞాంసాది సప్తధాతువు లగ్ని
ష్టోమోక్త్యుష్ణోడశీవాజ పేయాతిరాత్రాప్తోర్జ్యమంబు లను సంస్థాభేదం
బులును ద్వాదశాహోదిరూపంబులైన బహుయాగసంఘాతరూపం
బులు నగు నర్చన త్ర)ంబులు భవదీయశరీరసంధులు ససోమాసోమంబు
లగు యజ్ఞ క్ర)తువులు నీవ. మణియును నీవు యజనబంధనంబులచే
నొప్పుచుండు వదియునుంగాక.

425

క. ¹హోవరాపివి హవనేత్రపు, హవభోక్త్రపు నిఖిలహవఫలాధారుఁడవు
హవరక్షకుఁడవునగునీ, కలితముగ నుతులొన ర్తు మయ్య ముకుందా.

1. త్వక్కు = చర్మము. 2. బర్హిస్సు = అగ్ని. 3. సుక్రక్కు. 4. సుగ్రవము = యజ్ఞము
సంధ్యాభ్యుదయము చేయుట యపయోగించు గరిటెలవంటి పాత్రలు. 5. హవము =
యజ్ఞము.

తే. సత్త్వగుణమున సద్భక్తి సంభవించు

భక్తియుతముగఁ జిత్తంబు భవ్య మగును

హృదయపద్మంబునం దోలి నెఱుంగఁబడిన

యట్టి నీకు సమస్కార మయ్య వరద.

427

మ. అరవిందోదర 1తావక్సీన శివదంష్ట్రాగ్రావలగ్న త్తమా

ధర నద్యబ్ధి నదాటవీయుత సమిద్ధక్షాతలం బొప్పె భా

సుర కాసార జలాలవత్సర మదవ శుష్కండాలరాద్ధంత శే

ఖర సంసక్త విసేలవంకజము రేఖం బొల్పు దీపిపఁగన్.

428

వ. మఱియును.

429

మ. చతు రామ్నాయ వపు ద్విశేషధర చంచ త్సూకరాకార నీ

సితదంష్ట్రాగ్రావలగ్నమై ధరణి రాజలైం గులాద్రీంద్రా

జతశృంశిగోపరి లగ్న మేఘముగతిం జాలం దగ్గె నజ్ఞనాం

చితహృత్పల్వలలోల భరమణ లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 430

నీ. సమధికస్థావర జంగమాత్మకమైన

వసుమతీ చక్క మవక్కలీల

సుద్ధరించితి కరుణోపేతచిత్తుండ

వగుచు¹⁰నస్మన్మాత యయ్యెధరణి

మాతయాటల్లని మదిఁ దలంచెద వేనిఁ

జర్చింప మాకు విశ్వమున కీవు

జనకుండ వగుట¹¹యుష్మత్పత్ని భూదేవి

యగుట మాకును దల్లి యయ్యె నివుడు

తే. ధరకు నీతోడఁగూడ వందనమొనర్తు

మరణియందును యాజ్ఞకుఁ డగ్ని నిలువు

కరణి మీతేజ మీధరా కాంతయందు

నిలువ ధరణి ఐవిత్రీయై నెగడుఁగాన.

431

1 తావక్సీన = సయొక్క. 2 సిత = తెల్లనైన. 3 అవత్సర = దిన. 4 కుండాల రాజు = వసుగులలోరాజు. 5 శుంసక్తము = కూడుకొనినది. 6 అహ్నాయవపుః = వేదములవృత్తిరహితుడు. 7 విలగ్న = పొందిన. 8 ఉపరి = మీద. 9 కల్పలలోల = గుంటలోఁ దిరుగునట్టివాఁడా. 10 అస్మత్ = నాయొక్క. 11 యుష్మత్ = నీయొక్క.

చ. తలఁప రసాతలాంతర గత క్షితిః గ్రమ్మట నిల్పినట్టి నీ
 1 కలితన మెన్న విస్మయము గాదు సమస్తజగత్తు లోలి మై
 గలుగఁగఁ జేయు టద్భుతము గాక మహోన్నతి నీ వొనర్చు పెం
 వలరిన కార్యముల్ నడప నన్యులకుం దరమే రమేశ్వరా. 432

చ. సకల జగన్నియామక విచక్షణలీలఁ దనర్చునట్టి నం
 దకధర తావక స్ఫుర దుదారత మంత్రసమర్థుడైన యా
 జ్ఞకుఁ డరణికో హితాశనుని నిల్పిన కై వడి మన్నివాస మా
 టకుఁ దలపోసి యాక్షితి దృఢంబుగ నిల్పితి వయ్య యీశ్వరా. 433

చ. సలలితవేదశాస్త్రమయ 3 సౌకరమూర్తిఁ దనర్చుచుక రసా
 తలమున నుండి వెల్పుడు నుదారత మేను విదుర్పఁ దత్సటో
 చ్చలితములై న బిఁదువుల సాధుతపోజన సఖ్యలోక వా
 ముల మగు మేము దోగి పరిశుద్ధి వహించితి మయ్య మాధవా. 434

ఉ. విశ్వభవస్థితి ప్రళయవేశలయందు వికారసత్త్వముక
 విశ్వము సీవయై నిఖలవిశ్వము లోలి సృజంతు విందిరా
 ధీశ్వర యీశ కేశవ 4 త్రియామయ దివ్యశరీర దేవ నీ
 శాశ్వతలీల లిట్టివని నన్నతి నేయఁగ మాకు కళ్యణే. 435

సీ. పంకజోదర సీవపారకర్సుండవు
 భవదీయకర్మాబ్ధి పార మేద
 నెఱిఁగెద నని మది నిచ్చగించినవాఁడు
 పరికింపఁగా మతిభ్రష్టుగాక
 విజ్ఞానియే చూడ విశ్వంబు నీయోగ
 మాయాపయోనిధి మగ్నమౌటఁ
 దెలిసియుఁ దమబుద్ధిఁ దెలియని మూఢుల
 నే మన సఖులలోకేశ్వరేశ

తే. దానజనకోటి కలిసౌఖ్యదాయకములా
 వితతకరుణాసుధా 5 తరంగితము లై న

1 కలితనము = సామర్థ్యము 2 హితాశనుడు = అగ్ని. 3 సౌకరమూర్తి = అడవిపందియొక్కమూర్తి. 4 త్రియామయ = వేదమయుఁడా. 5 అపారము = అంతు లేనిది. 6 తరంగితములు = జలవిరియుచున్నవి.

నీకటాక్షేక్షణములచే నెఱయ మమ్ముఁ
జూచి సుఖులను జేయవే సుభగచరిత.

436

క. అనిబ్రహ్మవాదులగు స, స్మనివర్మలు భక్తియోగమున వినమితులై
మనమున మోదముముప్పిరి, గొనఁబొగడిరి¹ ఖురవిదళితగోత్రింబోత్రిన్.

ఉ. అంతట లీలఁ బోలె జగదాత్ముఁడు యజ్ఞ వరాహమూర్తి య
త్యంతగభీరభీషణ మహార్ణవత్రోయ సమూహమున్ ఖుర
క్రాంతముఁ జేసి కృష్ణుఁ ధరాతల మంబులమీఁద నిల్పి వి
శ్రాంతి వహింపఁజేసి గుణశాలి²దిరోహితుఁడయ్యెనయ్యెడన్. 438

ఉ. మంగళ మైనయీకథ సమంచితభక్తిఁ బఠింప విన్నవా
రిం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని శ్రీహరి సాలఁ బ్రసన్నుడౌను స
త్సంగతుఁడై న విష్ణుఁడు ప్రసన్నుఁడు చా నగునేని వారికిన్
మంగళముల్ లభించు ననుమానము లేదది గాక వెండియున్. 439

చ. హరి నిజదాసకోటికిఁ దదాశ్రయులై రమించునట్టి స
త్పురుషుల కిష్టవస్తుపరిపూర్ణ మనోరథసిద్ధి గల్గు సు
స్థిరమగు చున్న ముక్తియును సిద్ధముగాఁ జెలువారు నన్న న
స్థిరతర తుచ్ఛసౌఖ్యములు నేకుఱుటల్ మఱి చెప్ప నేటికిన్. 440

ఉ. కాన సరోజలోచను జగత్సవనీయ కథా సుధారసం
బానిసయట్టి జిహ్వా యనదనృకథా³లవణోదకంబులం
బాసము నేయఁ జూచునె సుపర్వమహిజమరందపానలా
భానుభవంబు నొందు మధువంబును బోవునె వేపచెట్లకున్. 441

క. అని మైత్రేయమునీందుని, డనఘుడువిదురునకుఁజెప్పినట్టి తెఱంగ
ర్జునపౌత్రునకున్ వ్యాసుని, తనయుఁడువినిపించిమఱియుఁదగనిట్లనియెన్.

క. అని చెప్పిన మైత్రేయుని, గనుఁగొని విదురుఁడుపల్కుఁ ఘనతరమగునా
దనుజకులాంతకు చరితము, విని తనియదు నా మనంబు విమలచరిత్రా.

చ. సవన వరాహమూర్తికథ సర్వము నీదము వింటి వెండియున్
వివరముగా వినం బలుకవే గుణసాంద్రమునీంద్రపుంద్రము.

1 ఖుర...గోత్రిక = గీటలచేతఁ జేల్పబడిన పర్వతఘుగలదానిని. 2 అక్రాంతము = అక్కరిమింపబడినది. 3 తిరోహితుడు = అంతరాసము పొందినవాఁడు. 4 లవణోదకము = ఉప్పునీరు. 5 సుపర్వమహిజము = దేవతావృత్తమైన కల్పవృక్షము.

ధవ గుణకీర్తనామృతవితానముఁ గర్ణపుటాంజలిన్ వెనం
జవిఁగొన కేల మాను జనసంతతికిన్ భవతాపవేదనల్.

444

వ. కావున.

445

సీ. శ్రీహరి యజ్ఞవరాహరూపముఁ దాల్చి
మించి హిరణ్యాక్షుఁడై ననుచు
నప్పుడు మునినాథ చెప్పితి నాతోడ
నవ్వరాహంబు దంష్ట్రాగ్రమునను
ధరణి నెబ్బంగిని ధరియించె హరికి హి
రణ్యాక్షుతోడ వైరమున కేమి
కారణ మసుర నేగతి సంహరించె దా
నింతయు నెఱిగింపు మిద్దచరిత

తే. యనిన మైత్రేయముని విదురునకు ననియె
హరిక¹థాకర్ణ నమునఁ బెంపారునీకు
జన్మ ఫలసిద్ధి యగుటకు సందియంబు
వలదు హరిమాయ విధి కైన వశమె తెలియ.

446

క. అనఘాత్మ నన్ను నీ వడిగిన యీకథ ధృవుఁడు విష్ణు కీర్తనవరతం
దనరిన నారదు నడుగ న,తని కతఁడెఱిగింప హరికథాశ్రవణమునన్.

తే. దండధరు బెల్చి డాకాలఁ దన్ని ధృవుఁడు
నిందునందును వానికి నెక్కినట్టి
విష్ణు సంకీర్తనం బరవిందభవుఁడు
దివిజులకుఁ జెప్పె నది నీకుఁ దేటపఱుతు.

448

వ. ఆకర్ణింపుము.

449

— మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల

జన్మవృత్తాంతం బెఱింగించుట. —

సీ. బలిసి దక్షప్రజాపతి తనూభవ దితి

సంతానరుచి మానసమునఁ బొడమ

నొకసాఁడు పుష్పసాయక శరనిర్భిన్న

భావ యై విరహతాపమున వచ్చి

పతిసమాగమవాంఛ ప్రభవంప నిజనాథు

సన్నిధి నిలిచి యస్థలితనియతి

నగ్నిజహ్వండును ¹ యజురధీశుండును

నగువిష్ణుఁ దనచి త్తమందు నిలిపి

తే. తగఁ ² బయస్సున నగ్నిహోత్రంబు సేసి

శికమలహితుఁ డస్త్రశైలనంగతుఁడు గాఁగ

హోమశాలాంగణమునఁ గూర్చున్న విభునిఁ

గశ్యపునిఁ గాంచి ఏమలవాక్యముల ననియె.

450

చ. గజవిభుఁ డుద్ధతి స్ననఁటికంబములన్ విదళించులీలఁ జి

త్తజుఁడు ప్రసూనసాయకవితానముచేత మదీయచి త్తమున్

గజబిజ సేసి పెన్వగలఁ గాటియ వెట్టఁగ నాథ నీపదాం

బుజములఁ గానవచ్చితిఁ బ్రభుత్వ మెల్లర్పఁగ నన్నఁగావవే. 451

వ. అదియునుంగాక నాతోడినవతులెల్లను భవత్కృపావిశేషంబున గర్భా

ధానంబులు వడసి నిర్భరానందంబున నుండంజూచి శోకవ్యాకులైతచి త్త

నై యున్న నన్న రక్షించుట పరమధర్మంబు నీవు విద్వాంసుండవు

నీయెఱుంగని యర్థంబు గలదే నీవంటిమహానుభావు లయిన నత్పు

రుషు లార్తు లైన వారికోర్కులు వ్యర్థంబులు గా కుండ దీర్చుట

ధర్మం బని వెండియు ని ట్లనియె. 452

క. పతిసమ్మానము వడసిన, సతులకు నభిమతపదార్థసంసిద్ధియు నూ

ర్జితయశముఁగలిగి లోకస్తుతమై చెలువారుచుండుఁజు వ్యే మహాత్మా.

క. తనధర్మపత్నివలనను, మునుకొని తాఁ బుత్రరూపమున నుదయించున్

విను దీప మందు ముట్టిం, చిన దీపము రెండు గావె శిఖియొక టయ్యున్.

క. కావున నీయర్థమ 4“యా, త్మావైపుత్ర్య”యని వేదతత్వలం దోల్చి

వావిరిఁ బలుకఁగ వినవే, ధీవర ననుఁ గావు మధికదీనం గరుణన్.

చ. పరకరుణామర్తిఁ దుహితృవత్సలతం దనరారునట్టి మ

ద్గురుఁ డొకనాఁడు మమ్ముఁ దనకూఁతుల నందఱఁ బిల్చి మీఱునో

హరు నెఱిగింపుఁ డిత్తుఁ గమలాననలార యటన్న నందులోఁ

బురుషవర్యేయేము పదుముప్పుర మర్చిలి నిఁ వరింపవే. 456

1 యజుస్సు-యజుర్యదము. 2 పయస్సు-సీరు. 3 శికమలహితుఁడు-నూర్మడు. ఆత్మావై పుత్ర్య = తానపుత్రుఁడు.

క. దిలియిగతిఁగామవిమో, హితమతిబహువచనములహృదీశునిఁబలుకన్
 ధృతిఁ గృపణఁ బతివ్రత నిజ, సతిఁగనికశ్యపుఁడు వలికెనల్లాపమునన్.
 వ. నీవు చెప్పినయట్లు పురుషులకు నంగనలవలన ధర్మార్థ కామంబులు
 సిద్ధించుఁ గర్మ భారుండు నావచేతం బయోధిఁ గడచుచందంబున
 గృహమేధి సర్వాశ్రమవాసుల సరసి రక్షించుచు నిజాశ్రమంబున
 వ్యసనార్థ వంబుఁ దరియింపంజేయు భార్య పురుషునందు నర్థంబు
 భార్యయందు సకలగృహకార్యభారంబునుం జేర్చి పురుషుండు
 నిశ్చింతండై సుఖించు చుండు మఱియు నితరాశ్రమదుర్జయంబు
 లైన యింద్రియశత్రువర్గంబుల భార్యాసమేతుండైన గృహస్థుండు
 దుర్గాధిపతియైనరాజు శత్రుసంఘంబుల జయించుచందంబున లీలా
 మాత్రంబునం జయించు నిట్టి కళత్రంబునకుం బ్రత్యుపకారంబు
 నేయ సకలగుణాభిరాములగు సత్పురుషులు నూతేండ్రకును జన్మాంత
 రంబులకు నైన సమర్థులు గారనిన మముబోటి వారలు నేయనో
 పుదురేయైన నీమనఁబునంగల దుఃఖంబు దక్కుమని యిట్లనియె. 457
 తే. తరళలోచన నీవు సంతానవాంఛఁ

జేసి వచ్చితివాఁ గులశీలవర్త

నములుగల భార్యమనమున నమరుకోర్కిఁ

దవిలి తీర్చుట పతికిఁ గర్తవ్య మరయ.

458

మ. తరుణీ యొక్కముహూర్త ముండు మిది సంధ్యాకాల మిక్కాలమం
 దరయన్ భూతగణా వృతుం డగుచుఁ శిగామారాతి లీల వృషే
 శ్వరయానంబున సంచరించుట నభావ్యం బయ్యె నీయుగ్గివే
 శ రమింపంగ నిషేధకర్మ మగు నేలా ధర్మమున్ పడఁగన్. 460

మ. అరవిందానన పీఠే నీమఱుది లీలాటోప రుద్రక్షమా
 చర ఝంఝానిలధూత పాంసుపటలచ్ఛన్నండు ధూమ్రైకదు
 ర్భరవిద్యోతిత కీర్ణభీషణజటాబద్ధండు భస్మాశ్రీవలి
 ప్రరుచిస్ఫారసువర్ణవర్ణు డగుచున్ భాసిల్లు నత్యుగ్రిం డై. 461

1 అవృతుండు = చుట్టుకొనబడినవాడు. 2 కామారాతి = శివుడు. 3 నిషేధము = నిషేధింపబడినది. 4 రుద్రక్షమ = శృకానభూమి. 5 పాంసువు = ధూళి. 6 శన్నండు = కప్పబడినవాడు. 7 కీర్ణము = నిండినది. 8 అవలిప = పూయబడిన.

- క. అనలనుధాకరరవిలో, చనముల వికసింపఁజేసి సమధికరోపం
 బునఁ జూచు చున్నవాఁడదె, వనితా! బంధుత్వమరయవలవదునుమ్మా.
- క. అతనికేఁ దలపోయ హితా, హితులునుసమాన్యులునువిహీనులునతిగ
 న్నిత్యులునులేరీశుఁడునమ, మతియునునిఖిలై క భూతమయుఁడై యుండున్.
- క. కావున మద్భా¹తభవ, ¹దేవరుఁ డని తరుణి సీమదిం జూడకు మా
 దేవాదిదేవుఁ ద్రిజగ, త్పావను నిఖిలై క నేత భగవంతు హరున్.
- వ. ఏమును సత్పురుషు లైన విజ్ఞానవంతులును భుక్తభోగం బై శి దూర
 తోన్యస్తం బైన పుష్పమాలికయునుం బోలె నమ్మహాత్ముని చర
 ణారవిందపదనాభిలాణియైన యవిద్యాదేవి సనునరించి వర్తింతు
 మదియునుం గాక.
- సీ. ఎవ్వనికరుణ బ్రహ్మాంద్రాదిదిక్పాల
 పరు లాత్మ పదవై భవములఁ దసరి
 రెవ్వనియాజ్ఞ వహించి వర్తించును
 విశ్వనేత్రీ యగు నవిద్యయెపుడు
 నెవ్వనిమహిమంబు లిట్టి వట్టివి యని
 తర్కింప లేవు వేదంబు లయిన
 నెవ్వని సేవెంతు రెల్లవారును సమా
 నాధికరహితుఁడై యలరు నెవ్వఁ
- తే. డట్టిదేవునిఁ ద్రిపురసంహారకరుని
 నస్థిమాలాధరుండు భిక్షాశనుండు
 భూతి లిప్తాంగుఁ డుగ్ర³ పరేతభూమి
 వాసుఁడని హాన్య మొనరించు వారుమఱియు.
- క. ధరశునకభోగ్యమును నిహ, పరదూరము నైన తనువు⁴బాధేయముగా
 నెఱి సమ్మి వస్త్రమాల్యా, భరణంబు లలంకరించు పామరజనులున్.
- క. ఘననిర్భాగ్యులుగా మదిఁ, గనుమనియారీతిబ్రీయకుఁగశ్యపుఁడెఱిగిం
 చినదితిగ్రీవ్ముఱఁబలికెను, మనసిజసాయకవిభిన్న మాన యగుచున్.

466

1 దేవరుఁడు = మగని తోఁబుట్టువు. 2 దూరతోన్యస్తము = దూరముగా నుంపఁబడినది. 3 పరేతభూమి = శ్మశానము. 4 పాధేయము = దారిబలము.

క. మునుకొని లజ్జావసతవ,దనయై పాణిశేతుకొంగు చాలిమి దూలం
బెనఁగొనియె 1వారకామిని, యనువున వినిషిద్ధకర్మమం దభిముఖయై.

వ. ఇట్లు సేసిన భార్యానిర్బంధంబునకుం దొలంగనేరక యీశ్వరునకు
నమస్కారం బొనరించి యేకాంతంబున నిజకాంతాసంగమంబు దీర్చి
సంగమానంతరంబున 2వార్చి స్నాతుండై పాణియామంబును
3విరజంబును సనాతనంబును నైన ఒప్పుగాయత్రి జపియించె
నంత.

470

క. దితియును నిషిద్ధకర్మ, స్థితికై మదిలోన సిగ్గు చిట్టాడఁగ నా
నతవనన యగుచు నోపశు,వతివలని భయంబు గల్గి పరమప్రీతిన్.

వ. కశ్యపుం గనుంగొని యిట్లనియె నమస్తభూతవతి యైన పరమేశ్వ
రుండు నాచేసిన యపరాధంబు నహించి మద్గర్భపరిపాలనంబు సేయుం
గాక రుద్రుండును మహాత్ముండును స్వయంప్రకాశుండును 4సలం
ఘ్యుండును సకామజన ఫలప్రాప్తుండును నిష్కామజనమోక్షప్ర
దుండును స్యస్తదండుండును ధృతదండుండును దుష్టశిక్షకుండును బర
మాత్ముండును జగదంతర్యామియు నిర్గుణుండును నిష్కాముండును
భక్తనులభుండును భగవంతుండును నగు నప్పరమేశ్వరునకు నమస్క
రించెద మతియు వడ్డునైశ్వర్యసంపన్నుండును జగదధిపతియు మహా
నుగ్రహశీలుండును నిర్దయపరిపాల్య వధూ రక్షకుండును సతీదేవీవతి
యునైన యానందేశ్వరుండు నన్ను రక్షించుం గాత మని నన్ను
తించి.

472

క. అర్భకులు లేని దగుటను, గర్భము నిజనాభువలనఁ గమలానన కా
విద్యూత మైనగర్భవి,నిర్భరపరితోష మాతృ నెలకొనియుండెన్. 473

వ. అంతః గశ్యపుండు దత్కాల సముచిత సంధ్యావందనంబులు దీర్చి.

క. ఆచెలికి గర్భచిహ్నము, లేచినఁ బరితోషమాతృ 5సేపారక మా
రీచుండు నిజతలోదరి,జూచి యకర్మమునకాత్మ స్రుక్కుచుఁ బలికెన్.

మ. సతి నీవేగతి నింద కోడక మనోజాతేక్షు కోదండ ని

ర్గతనారాచపరంపరాహతవిశీర్ణస్వాంత వై పావనం

1 వారకామిని = వేశ్య. 2 వార్చి = ఆచమించి. 3 విరజము = రక్షోగుణము లేనిది. 4 పశువతి = శివుడు. 5 అలంఘ్యుడు = చాటుటకు వీలులేనివాడు. 6 ఏసారక = అతిశయింపక.

- గతి లజ్జాభయధర్మముల్ విడిచి దుష్కలంబునందే రమిం
చితి బల్మిక్ నెలయాలి కైవడిని దుశ్శీలక్రియాలోలతన్. 476
- వ. అట్లగుటం జేసి. 477
- *క. సతి విను భూతగణపే, రితులై రుద్రానుచరులు 1 పృథుశక్తి నమ
న్వితులు గ్రకర్ము లతిశౌ, ర్యతములు భద్రానుభద్రులను నామములన్.
క. పరఃగినదర్శిద్ధతు లిద్దఱు గొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి 2 వేగై
నిరతము బుధజన పీడా, పరులై పర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్. 479
- తే. అట్టి దుష్కర్ములకును మహత్ము లలిగి
విశ్వవిదుడైన హరికిని విన్నవింప
నతఁడు కోపించి హరి కికులిశాయుధమున
గిరుల నఱకిన గతి వారి ధరణిఁ గూల్చు.
- క. అని కశ్యపుఁ డెఱిగించిన
విని దితి భయ మంది చాల విహ్వలమతియై
తనహృదయేళు ముఖాబ్జముఁ గనుగొని
యిట్లనియె విగతకాతుక యగుచున్. 481
- చ. ధర సుజూపరాధు లగు తామసచిత్తుల కెందు నాయువుక
సిరియు నశించి పోవు మృతి సేకుఱు శత్రులచేత నింత యా
నరయఁగ నిక్కువంబు భవదాతృజు లార్చ్యుల కెగ్గు సేయు భూ
సురుల కీక్రిధాగ్ని పాల్పడక శోభన మా హరిచేతి పంచతన్. 482
- చ. అనవుడుఁ గశ్యపుండు గమలానన కిట్లను నింతి నీవు చే
సినవిపరీతకర్మమునఁ జేకుఱె నిట్టియవస్థ దీనికిక
మనమునఁ దాప మొందకుము మాధవు పాదసరోజయుగ్మ చిం
తనమునఁజేసియున్ నను ముదంబునఁ గొల్చుటజేసియుం దగన్. 483
- తే. రమణి సీసుతులందు హిరణ్యకశిపు
వలన నుదయించువారిలోపల ముకుంద

* ఈపద్యము వాగితప్రకృతులం బాపట్టెడి.

1. పృథుశక్తి నమన్వితులు = గొప్ప శక్తితోఁ గూడుకొన్నవారు. 2. వేగం =
భారము. 3. విలీనమునాయుధము. 4. విక్రిధాగ్ని = కోపాగ్ని. 5. పంచతన్ = ధైర్యము.

పదసరోజాత విస్యస్త భావుడైః

తనయుః కుదయిషగలః కతి ధార్మికుండు.

484

. మఱియును.

485

. ఘనపుష్పాడు¹ స్వయంపా, ననుడగు సప్తస్యాతముని వరకీర్తిలతల్
శివసజభవాంజోదర మెల్లను నిండగఁ బర్వబుధలగాముండగుటన్.

తీ. వామలోచన వినుము దుర్వర్ణ హేమ

మగ్నిపుటమునఁ బరిశుష్టమై వెలుగు

నట్లు మప్తాత్మసంభవుఁ డియ్య వంశ

పావనుండగు హరిపాదభక్తుఁ డగుట.

487

తీ. అంచితాష్టాంగయోగ క్రియాశలాపు

లైన యోగీశ్వరులు సమృహనుభావు

నతులశీలస్వభావ విజ్ఞానసరణిఁ

దాముఁ జరియింప నాత్మలఁ దలఁతు రెపుడు.

488

శీ. ఆమహితాత్మకుండు సుగుణాంబుధి భాగవతోత్తముండు ల

క్ష్మీమహిళాధిపాథుఁ దులసీనళదాముఁ బరేశు నాత్మ హృ

త్తామరనంబునందుఁ బ్రియదంబున నిల్చి తదన్యవస్తువుం

దా మదిలో హసించు హరి దాన్య విహార వినిశ్చితాత్ముడై. 489

వ. అట్టి నీపాతుండు.

490

నీ. మహిత దేహద్యభిమానంబు దిగనాడి

చిరతరాలంపట శీలుఁ డగుచుఁ

. బరసమృద్ధికి నాత్మఁ బరితోష మందుచుఁ

బరదూళిమునకుఁ దాపమునుబొందు

నీవిశ్వ మంతయు నేవిభుమయ మని

యెవ్వనికరుణచే నెఱుంగ నయ్యె

నట్టియొశ్వరునిఁ దానాత్మసాక్షిగ మోద

మడరంగఁ జూచు ననన్యదృష్టి

తీ. నతినిదాఘ్రాగ్రసమయంబునందు నిఖిల

జంతుసంతాప మడఁగించు చందుమాడ్చి-

1 అస్వయంపావనుడు = వంశమునందుఁ బరిత్యజియినవాఁడు. 2 వసజభవాండు =
బ్రహ్మాండు. 3 నిహాసు = ఎండకాలము.

నఖలజగములదుఃఖంబు లపనయించు

రూఢి నాతఁ డజాతవిరోధి యగుచు.

వ. మఱియు హరిధ్యాననిష్కాగరిష్ఠుం డగు నమృహాభాగవతాగ్రగణ్యుండు.

క. విమలాంతరంగ బహిరంగములను స్వేచ్ఛానురూపకలితుం డగు నా
కమలాధీశ్వరుకుండల, రమణీయముఖంబుఁజూచుఁ బ్రమదం బెనఁగన్.

తే. మఱియు సీవిశ్వ మాహరిమయముగాఁగ
మనములోపలఁ దలఁచు నమ్మనువిభుండు
మను మహాత్ములలోన సీమచుమఁ డధికుఁ
డనఁగ నుతికెక్కు నంచుఁ గళ్యపుఁడువలుక.

క. విని తనతనయులు మధుసూ
దనుచే హతు లగుదు రనుచుఁ దనమనుమఁడు న
జ్జనసుతభాగవతుం డగు
ననుచు మదిం జాల దుఃఖహర్షము లొదవన్.

495

వ. ఉండునంత నాదితియుఁ గళ్యపవీర్యసంభృతం బైన గర్భంబు దుర్భర
తేజోభిరామఁబును నన్యతేజోవిరామంబును దినదినప్రవర్ధమానం
బును నై నివ్వటిల్ల నిజోదరస్థితు లైన కుమారు లమరదమనులై
వర్తింపఁగల రని చిఁతించుచు గర్భంబు శతవర్షంబులు ధరియించి
యున్నయనంతరంబు.

ఉ. ఆదితిగర్భమందు రుచిరాకృతితో నొకతేజ మన్యతే
జోదమలీల వెల్పుడి వసుంధరయన్ గగనంబు నిండి నం
ఛాదితపద్మబాంధవనిశాకరదీప్తులు గల్గి సూచికా
భేదమహాగ్రసంతమన భీషణమైన భయాకులాత్మలై.

497

చ. అమరగణంబు లెల్ల గమలాసను పాలికి నేగి తత్పదా
బ్జములకు మొక్కి యంజులులు ఫాలములం గదియంగఁ జేర్చి చి
త్తముల భయంబు సంభ్రమముఁ దార్కొన నిట్లని విన్నవించి రో
యమరకులాగ్రగణ్య దురి¹తార్ణ వతారణ! సృష్టికారణ!

498

ఉ. నీవు చరాచర ప్రచయినేతపు ధాతపు సర్వ లోకపా
లావళి మూలిభూషణుడ వంచితమూర్తివి దేవదేవ వా

ణీవర యాయజాండమున నీవు నెఱుంగని యర్థ మున్నదే
 భావమునం దలంపుము విషన్నుల మమ్ము భవత్ప్రియన్నులన్. 499
 వ. దేవా కార్యహం బగు చేతనాచేతనాత్మక ప్రపంచంబునకుఁ గార
 ణుండ వైన నీచేత నమస్తభువనంబులును సృజింపఁజేడియె నీవు
 సర్వభూతాత్మభావవిడుండవు లోకనాథ శిఖామణి భూతుండవు
 విజ్ఞానపీఠ్యుండ వవిద్యం జేసి యిట్టి స్రష్టృహంబు నొందితి గృహీత
 రజోగుణుండవు నీయందుఁ బ్రపంచంబు లీనంబై యుండు సుపక్వ
 యోగంబు నొంది నిష్కాములై ధ్యానంబున ని న్నరయుచు నిర్జిత
 శ్వాసేంద్రియాత్ములై భవత్ప్రియసాదంబు వడసినవారలకుం బరాభ
 వంబు లెక్కడి నెవ్వనివాగ్జాలంబుచే బాశబద్ధంబు లైన పశువుల
 చందంబున నిఖిలజీవులు వర్తింతు రట్టి నీకు నమస్కరించెద మహా
 రాత్రీవిభాగాభావంబున శిలుప్తకర్మంబు లగు లోకంబులకు నేమంబు
 గావింపుము శరణాగతుల మైన మమ్ము నతిశయకరుణారసపరిపూర్ణంబు
 లగు కటాక్షంబుల నీక్షించి రక్షింపుము. కశ్యపు వీర్యంబు దితిగర్భం
 బుననుండి నకలదిగ్బలయంబు నాశ్రమించి దారువందు వహ్ని
 చందంబున లీనంబై ప్రవృత్తం బగుచున్నదని విన్నవించిన బృందా
 రక నందోహంబులకు నానందంబు గందళింప నరవిందనందనుం
 డిట్లనియె

—♦ సనకసనందనాదులు వైకుంఠమున కరుగుట ♦—

- క. కీర్వాణులార యుష్మత్పూర్వజు లాత్మీయసుతులు పుణ్యులు విచర
 న్నిర్వాణులు సనకాదులు, సర్వంకషశేముషీ విచక్షణు లెందున్. 501
 క. వారలునిస్సృహులగుచున, వారణభువనంబులెల్ల వడిగ్రుమ్మరుచున్
 ధీరు లొకనాడు భక్తి, శ్రీరమణీశ్వరపదాబ్జ సేవానిరతిన్. 502
 చ. చని చని కాంచి రంత బుధనత్తము లందితనిత్యదివ్యశో
 భనవిభవాభిరామముఁ బ్రపన్న జనస్తవనీయనామమున్
 జననవిరామమున్ సుజననన్నుతేభూమము భక్తలోకపా
 లనగుణధామముం బరలలామముఁ జారు వికుంతధామమున్. 503

1 విదుడు = తెలిసినవాడు. 2 లుప్తము = లోపించినది. 3 కీర్వాణులు =
 దేవతలు. 4 బుధులు = దేవతలు. 5 వికుంతధామము = వె కుంఠము.

- ఉ. ఆమహానీయపట్టణమునందు వసించెడువార లాత్మని
 ప్కామఫలంబె సత్ఫలముగాఁ దలపోసి ముముక్షుధర్ములై
 శ్రీమహిళాధిపాంఘ్రి సరసీరుహ పూజ లొనర్చుచున్ మహా
 ద్దామ తదీయరూపములఁ దాల్చి సుఖించుచు నుండు రెప్పుడున్. 504
- చ. విగతరజ స్తమోగుణుఁడు విశ్రుతచారుయశుండు శుద్ధస
 త్త్వగుణుఁ డజుం డనాది భగవంతుఁ డనంతఁ డనంతశక్తియుక్
1. నిగమచయాంతము వేద్యుఁడు వినిశ్చల నిర్మల ధర్మమూర్తియు
 న్నగు హరివేరఁ బెం పెనఁగు నన్నగరోపవన్ము లిమ్ములన్. 505
- వ. మఱియుఁ గై వల్యంబు మూర్తీభవించిన తెఱంగునం బాలుపారుచు
 2. నైశ్చేయసనామంబున నభిరామం బై సతతంబును సకలర్షధర్మం
 బులు గలిగి యర్థిజనంబుల మనంబుల ఘనంబులుగ 3. నీరిక లెత్తిన
 కోరికలు సారికలు గొన నొసంగుచు నితర తరురహితంబులును గామ
 దోహనసహితంబులును బుష్పఫలభరితంబులును నైతనర్చనంతాన
 వసనంతానంబులు సమంచిత వసంతసమయ సౌభాగ్యసంప దభిశోభిత
 వాసంతికా కుసుమ విసర పరిమళబుళిత గళితమకరందలలితామోద
 ముదితహృదయులై యఖండ తేజోనిధియగు పుండరీకాక్షు చరిత్రంబు
 లుగ్గడింపలేక ఖండిత జ్ఞాను లయ్యును నిరతిశయవిషయసుఖానుభవ
 కారణం బగుట నిందిరానుందరీ రమణచరణసేవా విరమణకార్యై
 యున్నదని తలంచి తద్గంధపావకగంధవహునిం దిరస్కరించి
 నారాయణ భజనపరాయణులై చరియించు నుందరీయుక్తు
 లైన వైమానికులును వైమానికమానసోత్సేకంబుగం బౌరావత
 హంస సారస శుక పిక చాతక తిత్తిరి మయూర రథాంగముఖ్య
 విహంగ కోలాహలవిరామంబుగా సరవిందనయన కథాగానంబు
 లనూనంబులుగా మొరయ మదవదిండిందిర సందోహకలిత పుష్ప
 వల్లీమతల్లికలును సకుంతితచరిత్రుం డైన వికుంతనిలయుని కంతం
 బునం దేజరిల్లు విలసిత తలసీదామంబుం గనుంగొని యీతులసీ
 4. దామంబు హరిగళవిలగ్నం బై యుండు సౌభాగ్యంబు వడయుట

1. నిగమచయాంతము = ఉపనిషత్తు. 2. నైశ్చేయము = ముక్తి సంబంధమగు.
 3. తిత్తిరి = మొలక. 4. దామము = దండ.

కేమితపంబు గావించెనో యని బహుకరించుచందంబున నొప్పు
చందన మందార కుందారవింద పున్నా గనాగవకుళాశోకకురవకోత్పల
పారిజాతాది ప్రసూనమంజరులును మంజరీపుంజరంజిత నికుంజంబుల
యందు సుత్తుంగపీనకుచభారాకంఠితమధ్యంబులుఁ గటితటకనక
1 మేఖలాకలాపనిఁదోఁలాలితసీలమకూలశోభితపృథునితంబభరాలన
యాసహసిత కలహంసమయూరగమనంబులు ననమశరకుసుమశర
విలసితంబు నవహసించు నయనకమలంబులుఁ గలిగిన సుందరీ సందో
హంబులం దగిలి కందర్పకేళీవిహారంబుల నానందంబు నొందక
ముకుంద చరణారవింద సేవాపరిలబ్ధ మరకతవైడూర్య హేమమయ
విమానాయాధులై హరిదాసులు విహరించు పుణ్యప్రదేశంబులును
నిందిరాసుందరి తైలోక్యసౌందర్యఖని యైన మనోహరమూర్తి
ధరియించి రమణీయ శిరణితమణినూపురచరణారవిందయై నిజహృద
యేశ్వరుం డైన సర్వేశ్వరుని మందిరంబునం జూచుల్య దోషరాహి
త్యంబుగ వర్తింపం గరకమల భీమణీకృత లీలాంబుజాతయై తననీడ
కాంచనస్ఫటికమయ కుండ్యప్రదేశంబులం బ్రతిఫలింప శ్రీనికేతనుని
నికేతనసమ్మూర్ణన కైంకర్యంబ పరమధర్మంబుని తెలుపు చందంబునం
జూపట్టుచు నిజవనంబునం దనరు సౌరభాభిరామంబులగు తులసీ
దళదామంబుల నాత్మనాయకుని చరణారవిందంబుల నర్పించుచు
నొనలి మృగమదపు కటనలున మనలుకొని తుంపెనలాడు కురులను
లలిత తిలప్రసూన రుచిరాభ నానం దనరు మోముఁ దామర
విమలనలిలంబుల బ్రతిబింబింప నిజమనోనాయకుచేతం జూచితంబగుట
గాఁదలంచి లజ్జావనతపదనయైయుండఁజేయు ప్రవాళ లతీకాకులంబు
లైన కూలంబులుగల నడబొవులును గలిగి పుణ్యంబునకు శరణ్యం
బును ధర్మంబునకు నిర్మలస్థానంబును సుకృతమూలంబునకు నాల
నాలంబును నయి పోలుపొందుచుండు.

చ. హరివిముఖాత్మ లవ్యవిషయాదృతచిత్తులుఁ బావపర్వులు
5 నిరయనిపాతహేతువును నింద్యచరిత్రము నైనదుష్కథా

1 మేఖలము = బడ్డాణము. 2 రణితము = శ్వని. 3 ఆనలు = బురద.
4 తిలప్రసూనము = సువ్వుపువ్వు. 5 నిరయము = నరకము.

- నిరతిఁ జరించువారలును నేరరు పొందఁగ నిందిరామనో
హరచరణారవిందభజనాత్మకు లుండెడు గొంది నారయన్. 507
- వ. వెండియు. 508
- చ. హరిఁ బరమేశుఁ గేశవు ననంత భజింపఁగ ధర్మతత్త్వధీ
పరిణతిసాధనం బగు స్వభావముఁ దాల్చినయట్టి మర్త్యు లా
సరసిజనేతుమామయను భృశంబుగ మోహితు లై తదంఘ్రిపం
కరుహము లర్థి మైఁ గొలువఁ గానమిఁ బొందరు తత్పదంబునన్.
- చ. మఱియు సరోరుహోదరుని మంగళదివ్యకథానులాపని
ర్భరిపరితోషబాష్పకణబంధురచారుకపోలగద్గద
స్వరపులకీకృతాంగు లగు వారలు నిస్సృప్తహృదిత్తు లత్యహం
కరణవిదూరు లుందురు సుకర్మలయుండెడి పుణ్యభూములన్. 510
- వ. అందు. 511
- మ. వరవై కుంతము ¹ సారసాకరము దివ్యస్వర్ణశాలాంకగో
పురహర్త్యావృత మైన తద్భవన మంభోజంబు దన్మందిరాం
తరవిభాజిత ² భోగి గర్జిత తదుద్యద్భోగోపర్యంకముం
దిర వొందన్ వసియించు మాధవుడు దానేపారుభృంగాకృతిన్.
- వ. అంత 513
- మ. హరిచే బాలిత మైన కాంచనవిహారాహుడ మైనట్టి న
త్పురుషాసీకముచే దనర్చి విభవాపూర్ణప్రభావోన్నతిం
గర మొప్పారు తదీయోధామము జగత్కల్యాణమూర్తుల్ మునీ
శ్వరు లర్థిన్ నిజయోగశక్తిఁ బరితుష్టస్వాతు లై చెచ్చెరన్. 514
- వ. డాయం జని. 515
- చ. మరకతరత్నతోరణ సమంచితకుడ్యకవాటోగేహళీ
విరచిత వట్సుకక్ష్య లరవిందదళాక్షవిలోకనోత్సవా
దరమతి నన్యముం గనక దాటి యనంతర కక్ష్యయందు ని
ద్రుణును దదీయపాలుర సుదారసమాన వయోవిశేషులన్. 516

1 సారసాకరము = సరస్సు. 2 భోగి = ఆదిశేషుడు. 3 పర్యంకము = శయ్య.
4 భృంగము = తుమ్మెద. 5 ఆరూఢము = ఎక్క-బడినది. 6 ధామము = భవనము.
7 కుడ్యము = గోడ. 8 గేహళి = గడప.

సీ. కాంచన నవరత్న కటకాంగుళీయక
హారకేయూరమంజీరధరులఁ
గమనీయఃసౌరభాగత మత్త మధుకర
కలిత సద్గనమాలికా విరాజ
తోరస్థులుల గదాయతులను ఘనచతు
ర్బాహులు నున్న తోతాహమతుల
నారూఢరోషానలారుణితాక్షుల
భూలతాకాటిల్య ఫాల తలుల

తే. వేత్రిదండభిరాముల వెలయు న మ్ము

కుండశుద్ధాంతమండిఁగాలిందభూమి

నున్నయిద్దఱ సనకానియోగివరులు

నూచుచును వృద్ధు లయ్యు నాసుభగమతులు.

517

క. ధీరతఁ బంచాబ్దముల కు,మూరకు లై కానఁబడుచు మనమున శంకం
గూరక చతురాత్మకు శిలని, వారితగమనముల జాయవచ్చిన నెదురన్.

క. శ్రీ లలనేశ్వర దర్శన, లాలసు లై యేగు బుధలలాముల నతిదు

శ్చిలతఁ దద్వచన ప్రతి,కూలమతిం బోవకుండఁ గుటిలాత్మకు లై.

క. వారించిన వారలు బృం,దారకు లీక్షించు చుండ దారుణపటురో
షారుణితాంబకు లైరొద,వారించుచు వారు నచటివారును వినఁగన్.

ప. ఇ ట్లనిరి.

521

చ. పరము ననంత భక్తపరిపాలు సుహృత్తము నిష్ఠు సీశ్వరే

శ్వరు భజియింపఁ గోరి యనివారణ నిం దరుడేర నిచ్చలుక

భరితముదాత్ము లై కొలువఁ బాయక తద్భజనాంతరాయ త

త్పరమతి మాకు నిష్ఠు ిడరిపడ్డ దురాత్ముల నేడు గంటిరే. 522

ప. అని మఱియు ననకననందనాదు లిట్లనిరి. మీమనంబులస్వామిహితా

ర్థంబై నిష్కపటవర్తనుల మైన మాబోటులఁ 7 గుహకవృత్తిగల.

యితరజనంబులు భగవత్సదనంబుఁ బ్రవేశింతురో యనుశంకంజేసి

1 సౌరభము = సువాసన. 2 ఆశిందము = తలవాకిటి పక్కనుండుగది.

3 అనివారితము = అడ్డుపెట్టబడరానిది. 4 అంబకము = నేత్రము. 5 అంతరాయము = విఘ్నము. 6 అరిపడు = అడపడు. 7 గుహకము = వంచనము.

కొందఱుం బ్రవేశింపం జేయుటయుఁ గొందఱు వారించుటయు దావారికస్వభావం బని వారంపం దలంచితిరేనిఁ బ్రశాంతదివ్యమంగళవిగ్రహంబును గతవిగ్రహంబును భగవంతుండును విశ్వగర్భంబును నైనయాశ్వరుండు ప్రాప్యంబును బ్రావకంబును బ్రాప్తియు నను భేదశూన్యంబు గావున మహాకాశంబునందు ఘటపటాద్యాకాశంబులు వేటులేక యేకంబై తోచుచందంబున విద్వాంసు లగువా రమృతాత్ముని సకలాత్మభేద రహితునింగాఁ బాడగందు రదియునుం గాక లోకంబునందు రాజులు సాపరాధులయిన కింకరజనంబుల నాజ్ఞాపించుచందంబున నీశ్వరుండు దండించునో యనుభయంబునంజేసి వారించితిమని తలంచితిరేని భూసురవేషధారుల మైన మాకును వైకుంఠనాయకుం డైన సర్వేశ్వరునకును భేదంబు లేకుండుటంజేసి శంకసేయం బని లే దిట్లుగట యెఱింగి మందబుద్ధుల రై మమ్ము వారింఛిన యనుచితకర్మ లగు మీరలు మదీయశాపార్థులగుదురు గావున భూలోకంబునం గామకోధలోభంబులను శత్రువులు బాధించుట డని పలికిన.

523

క. వారలు విని తమమనముల, భూరిస్ఫుటచండకాండ 1 పూగంబులచే వారింప రాని భూసుర, దారుణ వాక్యముల కులికి తల్లడవడుచున్. 524

క. వరితాపంబును బొందుచు, సరసిజలోచనునిభులు సనకాదిమునీశ్వరులపదాంబుజములకుం, గరమర్థి మొక్కి నిటలఘటితాంజలులై వ. ఇ ట్లనిరి.

526

మ. పరయోగేశ్వరులార మమ్ము మది 2 నొవ్వక మీర లిట్లన్న నిష్ఠురవాక్యంబుల కింక మామనములకొ శోకింపగా రాదు సత్పురుషశ్రేణిఁ బరాభవించిన వృథాభూతాత్ముల మమ్ము మాదురితం. బింతకుఁ దెచ్చెమీఁదశుభముం 3 దూకొందు మేఘారయన్.

వ. అది యె ట్లంటిరేని.

ఉ. మీశరుణావలోకనసమేతులగా మముఁ జేయఁ జిత్తముల్ దూక్షింప నేని మాచనవుఁ ద్రోయక యీఁదగుఁ గామలోభముల్

1 పూగము = సమూహము. 2 నొవ్వక = నొవ్వుకొనక. 3 తూకొందుము = పూసుదుము, చొప్పుదుము.

గైకొని పుట్టుచోట నవకంజదళాక్షుని నామవిస్మృతిం

బైకొన కుండ దాననె శుభంబగు మీఁది మదీయజన్మముల్. 529

వ. అనుసమయంబున.

530

మ. హరి నచ్చేళుఁ డనంతుఁ డాకలకలం బాలించి 1 పద్మాలయా

సరసాలాపవినోద సౌఖ్యరచుచో నాలించి శుద్ధాంతమం

దిరమాణిక్యసు గేహభుజ్ గడచి యేతెంచెం బ్రహ్మార్తి నం

హరుఁడై నిత్యవిభాతిశోభనకరుండు మానితాకారుఁ డై. 531

వ. మఱియును.

532

చ. శరనిధికన్యకామణియు సంభ్రామ మొప్పగఁ దోడ రామనో

హరనిజలీలమై బరమహంసమునీశ్వర వంద్యపాద పం

కరుహములక వినుత్తు మణికాంచననూపుర మంజుషామముల్

వరుసఁ జెలంగ నార్యజన వంద్యుడు యోగిజనైకసేవ్యుఁడై. 533

చ. కరమణి హేమకంకణ నికాయ రుణంకృతు లుల్లసిల్ల న

చ్చరలిడు హంసపక్ష సిత చామర గంధవహోచ్ఛలత్సృధా

కరరుచిరాతవత్ర సుభగోప్పరివిలంబితహరవల్లరీ

సరనగళ త్తుపార కణ జాల విరాజిత మంగళాంగుఁడై. 534

వ. మఱియును.

535

సీ. నిఖలమునీంద్ర పర్ణిత సస్మిత ప్రిస

న్నాననాంబుజముచే నలరువాడు

విశ్రుత స్నేహార్ద్రావీక్షణ నిజభక్త

జన గుహళయుఁ డనఁ దనరువాడు

మాతాశ్యామాయమాన వక్షమున నం,

చిత్రవైజయంతి రాజిలువాడు

నతజనావన కృపామృత తరంగితములై

భాసిల్లు లోచనాబ్జములవాడు

1 పద్మాలయ = లక్ష్మీదేవి. 2 శరనిధికన్యక = సముద్రనికాతురు, లక్ష్మీ.

3 ప్రివిలంబితము = చేల్రాడుచున్నది. 4 శ్యామాయమానము = నల్లనైనది. 5 వైజయంతి = విష్ణునిమాలిక.

తే. నఖల యోగీంద్రజన సేవ్యుఁడైన వాఁడు
సాధుజనముల రక్షింపఁ జాలువాఁడు
భువనచూడా విభూషయై భూరిమహిమ
మించు వై కుంతపురము భూషించువాఁడు.

536

సీ. కటివిరాజిత వీరకౌశ్లేయశాటితో

వితత కాంచీగుణ ద్యుతి నటింప
నాలంబి కంఠహారావళి పృథలతోఁ
గాస్తుభరోచులు గ్రందుకొనఁగ
నిజకాంతిజుతటిద్వజకర్ణ కుండల
రుచులు గండద్యుతుల్ పొందిసేయ
మహనీయనవరత్నమయకీరీటప్రభా
నిచయంబు దిక్కులనిండఁ బర్వ

తే. వైనతే¹యాంసవిన్యస్త వామహస్త
కలితకేయూరలయకంకణమ్ము లొప్ప
నన్యకరతల శిభ్రమణీకృతానుమోద
సుందరాకారలీలారవింద మమర.

537

వ. మఱియుఁ జరణారవింద మంజుకింజల్కపుంజప్రభారంజితతులసీమరంద
బంధుర గంధానుబంధ మగంధి శిగంధవహస్వాదకలిత సేవాతత్పగులై
చనుడెంచు యోగీందులకు మానసానందకారియు బహిఃకరణాంతః
కరణపరితోష ప్రకీర్ణ రోమాంచ రుచి దాయకంబును బ్రభావూర్తి
యుక్తంబునునగు మూర్తితోడ నిజసౌందర్య వరకళా వినిర్జిత
శ్రీరమణీ సౌందర్య భాసమానుడగుచుఁ బాదచారియై యఖిల
విశ్వగురుండైన సర్వేశ్వరుండు వేంచేసె నప్పుడు.

538

చ. స్థిరశుభలీల నల్లరుగు దెంచిన యవ్యభిషేచిమారుణా
ధరనవ పల్లవస్ఫుర దుదంచిత కుండరుచిస్మితైక సుం
దరవద నారవిందము ముదంబునఁ దప్పక చూచి యమ్మునీ
శ్వరులు నిజాత్మలం దనివి సాలక వెండియుఁ జూచి రిమ్ములన్ . 539

1 అంసవిన్యస్తము = భుజమునందుంచఁబడినది. 2 భ్రమణీకృతము = తిప్పబడుచున్నది. 3 గంధవహఁడు = గాలి. 4 ప్రకీర్ణరోమాంచ = నిండినపులకలయొక్క. 5 విద్యుమము = పగడము.

చ. సునిశితభక్తిఁ దన్మృఖముఁ జూచినచూడ్కులు ద్విప్ప లేకయుం
గనుఁగొని రెట్టకేలకు నకల్మషభక్త 1విధూతభేదముల్
మునిజనచిత్తమోదములు ముక్తినివాస కవాటభేదముల్
వినుతవినూత్ననూపురిత వేదము లమ్మహానీయుపాదయి. 540

చ. కని నఖపద్మరాగ మణి కాంతి విభాసిత పాదపద్మము
లృనములయందుఁ గీల్కొలిపి లబ్ధమనోరథ యుక్తులై పునః
పునరభివృద్ధనంబులు విభూతి దలిర్ప నొనర్చి యోగమా
ర్గనిరతచిత్తులు 2 నెడకి కానఁగ లేని మహానుభావునిన్. 541

క. మానసమున నిలిపిరి త, ద్ధ్యానాస్పదుఁడైన వానిఁ దత్త్వజ్ఞులకుం
గాన నగువాని భక్తజనానందకరైకమూర్తి నలరిన వానిన్. 542

వ. మతీయుం జక్షుండియిగ్రాహ్యం బగు దివ్యమంగళవిగ్రహంబు
ధరియించి యున్న పురుషోత్తము నుదాత్త తేజోనిధిం జూచి ననకాదు
లిట్లని స్తుతియించిరి. 543

—♦ సనకాదులు సారాయణేశ్వరి స్తుతింతుట —

చ. వనజదళాక్ష భక్తజనవత్సల దేవ భవత్సుతుండు మ
జ్జనకుండు నైన వంకరుహజాతుండు మాకు రహస్య మొప్పు జె
ప్పిన భవదీయమంగళ గభీర పరిగ్రహవిగ్రహంబు మే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మై తగ మంటి మీశ్వరా.
సీ. దేవదుర్జనులకు భావింప హృదయనం

గతుండ వై యుండియుఁ గానఁబడవు

కడఁగి నీదివ్యమంగళవిగ్రహంబునఁ

జేసి నమంచితాశ్రితుల నెల్లఁ

జేకొని సంప్రీతచిత్తులఁగాఁ జేయు

దతిశయకారుణ్యమతిఁ దనర్చి

కమలాక్ష సర్వలోకప్రజాధిప భవ

దనుసరణాభిలాషానులాప

తే. విదితదృఢభక్తి యోగప్రవీణు లగుచు

నర్థిమై వీతరాగు లైనట్టియోగి

1: విధూతము = ఎగురకొట్టబడినది. 2 నిరతము = ఆసక్తి. 3 వీతరాగులు = పోయినరాగములుగలవారు.

జనమనఃపంకజాతనిష్ణామూర్తి

వనియెఱుంగుదు రయ్య ని న్నాత్మవిదులు.

545

క. యుక్తిం దలఁవ భవద్వ్యతి, రిక్తము లైనట్టి యితరదృఢకర్మంబుల్
ముక్తిదము లయిన నీపద, భక్తులు తత్కర్మములను బాటించిరిన్.

ఉ. కావునఁ గీర్తనీయ గత కల్మషమంగళ తీర్థకీర్తి సు

శ్రీవిభవ ప్రశస్త సుచరిత్రుడ వైన భవత్పదాబ్జ సే

వా విమలాంతరంగ బుధవర్గ మనర్గభంగి నన్యమున్

భావమునం దలంచునె కృపాగుణభూషణ పావశోషణ.

547

చ. పరమతపో విధూత భవపాపులమై చరియించు మాకు నే

డరయ భవత్పదాశ్రితుల కల్గి శపించిన భూరిదుష్కృత

స్ఫురణ శనత్పథైకపరిభూతులమై నిజధర్మహానిగా

నిరయము నొండఁగా వలసె నేరము వెట్టక మమ్ముఁ గావవే.

548

చ. కర మనురక్తి పట్టదము కమ్రసుగంధ మరంద వాంఛచే

దర మిడి శోతకంటక వృతస్ఫుటనవ్యతరప్రసూనమం

జరులను డాయుపోల్కిని భృశం బగు విఘ్నములన్ జయించు నీ

చరణనరోజముల్ గొలువ నమృతి వచ్చితిమయ్య కేశవా.

549

చ. అలరు భవత్పదాంబుజయుగాద్వితమై పోలు పొందునట్టియీ

తులసి పవిత్ర మైన గతిఁ దోయజనాభ భవత్కథాసుధా

కలితము లైన వాక్కుల నకల్మషయుక్తిని విన్నఁ గర్మముల్

విలసిల్లీలమై భువిఁ బవిత్రము లై విలసిల్లు మాధవా.

550

చ. మహితయశోవిలాసగుణశిమండన సర్వశరణ్య యిందియ

స్పృహలకుఁ గాన రాక శియతసీకుసుమద్యుతి నొప్పు చున్న నీ

సహజశరీర మిప్పుడు భృశంబుగఁ జూచి మదియదృక్కు లిం

దహహ! కృతార్థతం బొరసె నచ్యుత మ్రొక్కెద మాదరింపవే.

551

1 బుధనరము = పండితసముదాయము. 2 భవపాపులము = జన్మపాపము గలవారము. 3 అనన్యధైక పరిభూతులము = చెడుమార్గమునందు చరించుటచే మఱ్యముగా ననమానింపబడినవారము. 4 పట్టదము = తుమ్మెద. 5 కమ్రము = మసూ

వార్ము. 6 శోతకంటకావృతము = వాడియైన ముండచే నుట్టుకొనబడినది. 7 భృశము = అధికము. 8 మండనము = అలంకారము. 9 అకస్మి = సూర్యుని.

- క. అని సనకాదులు దత్తుఁ, వనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశమాననులై
వినిపించిన గోవిందుఁడు, మునివరులం జూచి పలికె ముదితాత్మం డై.
- వ. ఈయిరువురు జయవిజయాభిధానంబులుగల మదీయద్వారపాలకులు
వీరు మిమ్ముం గైకొనక మదీయాజ్ఞాతిక్రమణులయి చేసిన యప
రాధంబునకుఁ దగిన దండంబు గావించితి రది నాకు నభిమతం బయ్యె
ననియును గాక భృత్యవర్గంబు నేయు నపరాధంబు స్వామిదియి
కాన యీతప్పునకు మానసియుండ నైన నన్ను మన్నించి చ్చినన్ను
లగుదురు గాక యని వెండియు. 553
- చ. తనువునఁ బుట్టినట్టి బెడిదం బగు కష్టమహాగదంబుచే
వనరి తదీయచర్మము వివర్ణత నొందినరీతి భృత్యు లొ
ప్పనివని నేసినక విధులు బంధురచారుయశంబుఁ బేరుఁ బెం
పును బెడిపోయి దుర్యశముఁ బొందుచునుందురు? విష్టపంబులన్. 554
- చ. అలవడ నాకు మీవలన నబ్బిన తీర్థసుక్తిర్తనీయ న
ల్లలిత వినిర్మలామృతవిలాస యశోవిభవాభిరామ మై
వెలయు వికుంతనామ మపవిత్రమన శ్శృప్తపచాధమాదిలో
కులచేవి సోఁకఁ దళణమ కోరి పవిత్రులఁ జేయు వారలన్. 555
- తే. అట్టి నేను దలంప మీయట్టిసాధు
జనుల కపకార మర్థిఁ జేసిన మదీయ
బాహుసములై నఁ దుగ్గింతు నుత్సాహాలీల
నన్న నితరుల మీమోగిల నెన్న నేల. 556
- క. ధరణిమరోత్తమ నేవా, పరిలబ్ధం బయిన యట్టి పాతకనాశం
కర నిఖిలభవనపూత, స్ఫురితాంఘ్రిసరోజ తోయములు గలనన్నున్.
- క. అలఘుమతి విరక్తునిఁ గా, దలంపక నిశకుభకటాక్షదామక కలితా
ఖిలసంపద్విభవశ్రీ, లలనారత్నం బురస్థలంబును జెందెన్. 558
- చ. కృతువులు నేయుచో శిఖముఖంబున వేలుచునట్టి తద్భ్రుత
ప్లుతచరుభక్షణన్ ముదముఁ బొందదు నిస్సప్తహర్షమార్గ సం

1 అభిధానము = పేరు. 2 గదము = రోగము. 3 విష్టపము = లోకము.
4 యశము = కీర్తి. 5 శృప్తపము = చందాలులు. 6 పరిలబ్ధము = పొందినది.
7 తోయము = నీరు. 8 ప్లుతచరువు = అతిశయించుచున్నది.

గతుఁ డగు భూసురోత్తము ముఖంబున వేడ్కభుజించున య్యవి
స్తృత కబళంబునన్ మనము తృప్తి వహించినరీతి నిచ్చలున్. 559
సీ. సతతంబు నప్రతిహత యోగమాయా వి

భూతిచేఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొందునేను

నేమహీసురుల సమిద్ధ నిర్మల పాద

సలిస రజో వితానములు భక్తి

హృదయ సవరత్న 1కోటిరమునఁ దాల్తు

నట్టి నాచరణాంబుజాంబువులను

దవిలి ధరించి నద్యుపవిత్తాత్మలై

రర్చింజంద్రావతం సాది దేవ

తే. చయము లెవ్వఁడు బ్రాహ్మణజనులు దమకు

సపకృతుల్ నేసిరేని మాటలుగఁ డతఁడు

విప్రులను నన్నుఁ గాఁగ భావించు సతఁడు

ధర్మవద్ధతి నాప్రియతముఁడు వాఁడు.

560

ఉ. గోవితతిఁ ధరాదివిజకోటిని నన్నును దీనవర్గమున్

వావిరి భేదబుద్ధిఁ గనువార లధోగతిఁ బొంద నందు 3నా

శీవిష రోష విస్ఫురణఁ జెంది 4కృతాంతభటుల్ మహోగ్నిగృ

ధ్రావలివోలెఁ జించువుల నంగము లుద్ధతి నొంతు రెప్పుడున్. 561

చ. ధరణీసురోత్తముల్ బహువిధంబులఁ దమ్ముఁ బరాభవించినన్

దరహసితాస్యలై యతిముదంబున నిచ్చలుఁ బూజ నేయుచున్

సరసవచోవిలాసముల నన్నుతి నేయుచుఁ దండ్రి నాత్మజుల్

గర మనురక్తిఁ బిల్చుగతిఁ గైకొని పిల్చినవారు నానముల్. 562

క. వినుఁ డ య్యనఘచరిత్రుల

కనయముఁ బ్రియతముఁడ నగుచు నమ్ముడువోదున్

మును నన్ను 7భృగువు దన్నినఁ

గనలక పరితోషవృత్తి గైకొంటిఁగదే.

563

1 కోటిరము = కిరీటము. 2 చంద్రావతంసుఁడు = శివుఁడు. 3 అశీవిషము = పాము. 4 కృతాంతుఁడు = యముడు. 5 గృధ్రము = గడ్డ. 6 చంచువు = ముక్క. 7 భృగువు విష్ణువును తన్నుటఁ— బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులలో నెవరు ముక్తినివ్వ గలవారు మనులలో వివాదమురాఁక భృగువు పరీక్షించుటకై విష్ణువును దస్సెను.

సీ. పొలుచు నా మానసాంభోజాతభావంబు
 దెలియంగ లేక ¹యున్నట్లొలగుచు
 గడగి నాయానతిఁ గడచినఁ దద్దోష
 శలము వీరలకు సంపాద్యమయ్యె
 మునులార నాచిత్తమున నున్న సీతెను
 నిట్టిద భూమిపైఁ బుట్టి పీఠ
 లచిరకాలమున నాయంతికంబున కోల్పె
 నరుడెంచు నట్లుగా ననుమతింప

తే. వలయునని యమ్ముకుందుండు వలుకుటయును
 వినిమనంబున ననకాచి మునివరేణ్యు
 లమృహాత్ముని మృదుల భాషామృతంబుఁ
 దవిలికొలియు రోషశివదప్తులగుచు.

564

సీ. మునివరుల్ దమచిత్తములఁ దృప్తిఁ బొందక
 పంకజాతాక్షుండు వలికినట్టి
 పరిమితగంభీర బహుభార్గదుర్బవగా
 హములును విస్ఫురదమృతతుల్య
 మాధుర్యనుగుణ సమన్వితమ్ములు విని
 ర్గతశబ్దదోష నికాయములును
 నైనవాక్యములకు నాత్మలఁ బరితోష
 మంది యుల్లముల నెయ్యమున మనిచె

తే. శినాడయఁ డిప్పుడు నందించియో తలంప
 నర్థి నందించియో మత్కృతైకదండ
 మునకు నంకోచమందియో యనుచు నంశ
 యాత్ములగుచు వివేకించి యంతలోన.

565

క. నలినాక్షుండు దమదేనగృహగలిగిన భావంబుఁదెలిసి కౌతుక మొలయుం
 బులకీకృతాంగులై యుత్కలికన్ హర్షించినిటలఘటితాంజలులై రిరి
 క. భరితనిజయోగమాయాస్ఫురణం దనరారు నతివిభూతియు బలముం
 బరమోత్కర్ష ముంగల యీశ్వరునకునిట్లనిరి మునులు సద్వివరణమునన్.

తే. పాలుపు దీపింప నిత్య విభూతినాయ

కుండపు భగవంతుండపు ననఘుండపు నీవు

మత్కృతంబిప్పు నీకభిమత మటఁటి

వీత భవదీయ చారిత్ర మెఱుంగఁ దరమె.

568

ఉ. దేవగణాలి కెల్లఁ బుదేవతలై తనరారునట్టి వి

ప్రానలి కాత్మనాయకుండవై పెనుపొందిన నీకు నీధరా

దేవత లెల్ల నెన్న నధిదేవత లైరఁట యెట్టిచోద్యమో

దేవ సమస్తపావన సుధీజనతావన విశ్వభావనా.

569

చ. కమలదళాక్ష నీవలనఁ గల్గిన ధర్మము దావకావతా

రముల సురక్షితం బగుఁ దిరంబగు నీశ్వర నిర్వికార త

త్త్వమునఁ దనర్చు నిన్నరయఁ దత్ఫలరూపముఁ దత్ప్రభావగో

ప్యము నని పల్కుచుండురు కృపామయలోచన పాపమోచనం. 570

చ. మహిఁ దలపోయ నెవ్వని సమగ్ర పరిగ్రహమున్ లభింపని

స్పృహమతులై మునీశ్వరులు మృత్యుభయంబునఁ బాతు రట్టి న

న్దహిణవివేకశాలి గుణమండన నీకిల సినన్యసత్పరి

గ్రహ మది యెట్టిచోద్యము జగత్పరిపాలన నిత్యభేలనా.

571

నీ. సకతంబు నర్ధార్థి జనశిరోలంకార

పదరేణువులుగల పద్మ మనెడు

జలజకింజల్క నివ్వంద మరంద లో

భాగత భృమర నాయకుని పగిది

ధన్యజనార్పితో దంచితతులసికా

దామంబునకు నిజధామ మగుచు

భాసిల్లు భవదీయ పాదారవిందముల్

విలసితభక్తి సేవించుచుండి

తే. కమలనయన కృపావలోకనము లొలయ

నర్థి బొడసూపు భాగవతానురక్తిఁ

జేసి భవదీయమహిమంబు చిత్ర మరయ

చిరశుభాకార యిందిరా చిత్రచోర.

572

1 నిస్సృహుడు = కోరికలులేని వాడు. 2 అన్యసత్పరిగ్రహము = ఇతరుల మంచిని గ్రహించుట. 3 లోభాగత = ఆశచేపచ్చిన.

మ. చిరభాగ్యోదయ జేవజేవ లలిత శ్రీవత్సలక్ష్యాంగ యీ
వరవిప్రానుపదై కపుణ్యరజమే వర్ణంప సీ¹మేని కా
భరణం బంటివి సర్వలోకులకు విప్రశ్లేణి మాహాత్మ్య మీ
మోక్షంగం జెప్పటకై ధరించితిగదా యెన్నం బవిత్రాకృతిన్. 573

వ. అదియునుం గాక.

574

సీ. ధర్మమూర్తివి జగత్కర్తవు సగునీవు
ప్రోవంగఁ దగువారిఁ బోవవేని
నవిరళవేదోక్తమగు ధర్మమార్గ ము
సన్మార్గ మగుఁ గాన సత్త్వగుణ వి
శిష్టుండ వగుచు నీజీవసంఘము నేమ
మరసి రక్షింతు నీ దై న శక్తి
చేతను ధర్మవిఘాతుల దండించు
నీకు సంచితమైన నిగమధర్మ

తే. మార్గనాశక విధములు మదికి నింపు
గావు విప్రలయందు సత్కరుణ మోసి
ఘనతఁ బలికిన వినయవాక్యములునీకు
యుక్తమగుచుండు సతతంబు భక్తవరద.

575

వ. అట్లయినం బదులయెడ వినయంబులు వలికినఁ బ్రాభవహాని యగు
నని తలంచితి వేని.

576

తే. విశ్వమున కెల్లంగర్తవు విశ్వనిధివి
విశ్వసంరక్షకుండవై వెలయు నీకుఁ
గడఁగి ప్రాభవహాని యొక్కడిది దలఁప
వినయములు నీకులీలలై వెలయుఁగాన.

577

తే. మునుల మగు మమ్ము నతిమోదమునను నీవు
సత్కరించుట లెల్ల సజ్జనపరిగ్ర
హార్థ మై యుండుఁ గాదె మహాత్మ్య యొకటి
విన్నవించెద మీ జయ విజయులకును.

578

తే. అలిగి యేము శపించితి మంతకంటె

1 బెడిద మగు నాజ్ఞ సేయ నభీష్ట మేనిఁ

జేయు మదిగాక సమధిక శ్రీదసర్పఁ

జేసి రక్షించెదని రక్షింపుమిశ.

579

ప. అట్లయిన మాకుం బ్రీయం బగుం గావున ననవరాధులు సతనిర్ప
లాంతఃకరణులునైన వీరలకు నన్యతంబులు వలికితిమేని మమ్మయినం
జిత్తంబుకొలంది నాజ్ఞాపింపుమని కరకమలంబులు మొగిచిక్రతాంజలు
లై యున్న మునులం గరుణార్ద్రదృష్టిం గనుంగొని.

580

క. అసఘుఁడు భగవంతుం డిట్లనియెన్ మునులార వీర లలరన్ భవికిం
జనియచటనసురయోనిన్, జనియింతుఁడులోభమోహసంగతులగుచున్.

క. దేవజనావళి శివుపహతిఁ, గావించుచు సిఖిలభువన కంటకవృత్తిన్
జీవించుచు నాయెడి సంభావితవై రానుబంధ భావులు నగుచున్.

582

క. ఆహవముఖమున నను నతి, సాహసమున నెదిరిపోరి చక్రనిశితధా
రాహతిఁ దెగివచ్చెద రు, తాహ మెలర్పంగ నాదు నన్నిధి కంతన్.

ప. అదియునుంగాక.

584

క. ననువైరంబుననైనను, మనమునదలఁచుటను నానమక్తమున మదా
నన మీక్షించుచునీల్లుట, 4 నసఘాత్మకులై వసింతు రన్యత్పదవిన్.

585

క. వినుఁ డిలమీఁద నిఁ కెన్నఁటి, కిని బుట్టువు లేదు వీరికిని మీరలు వ
ల్లినయట్ల నాదుచిత్తము, నను దలఁతుం గాన మీమనంబుల నింకన్.

ఉ. దీనికిఁ జింతఁ దక్కుఁడు సుధీజనవుంగవు లన్నఁ బ్రీతు లై
యానలినాసనాత్మజు లనంతునిభావము దా మెఱింగి పెం
పూనినవేడ్కఁ దేలి తెలివొందినచిత్తములన్ నుతించి రం
భోనీధిశాయి నార్తజనపోషణ భూషణుఁ బాపశోషణున్.

587

ఉ. ఆ సనకాదు లంతఁ బులకాంకురముల్ నన లొత్త బాష్పధా
రాసుభగాక్షు లై మునికరణ్యవరేణ్యు నగణ్యు దేవతా
గ్రోనరు దివ్యమంగళశరీరముఁ జారుతదీయధామమున్
భాసురలీలఁ జూచి నవపద్మదళాక్షునకున్ వినము) లై.

588

1 బెడిదము = భయంకరము.

2 ఉపహతి = హాని.

3 ఈలుట = చచ్చుట.

4 అసఘాత్ములు = సాపములేనివారు.

5 సుభగము = శోభ.

- క. తమపలికిన భాషణములు, కమలోదరు భాషణములు గాఢ దలఁచుచు నె
య్యమునకొ వైష్ణవలక్ష్మీం, బ్రహ్మదంబునఁ బ్రస్తుతించి పరమేశ్వరుడేన్.
క. ఆమంత్రితృతై తగ నిజ, భామములకుఁ జరిచి నారు దడయక లక్ష్మీ
కాముఁడు జయవిజయుల నభి, రామంబుగఁజూచి పలికెరయ మొప్పారన్.
క. మీ రసురయోనియందు నని, వారితృతై జనన మంద వలసెను నేడు
ర్వారబలాధ్యుడ నయ్యను, వారింపఁగ నోప విప్రవచనము లెందున్.
క. అది గాన దనుజయోనిం, బవవడి జనియించి మోద్విషక్షుల రై మీ
మది నెపుడు నన్నెతలఁచుచు, వదలక నాచేతఁజచ్చి వచ్చెద రిటుకన్.
ఉ. పొండని యానతిచ్చి హరి పుల్లనరోరుహ పత్త్రచేత్తుఁడ
ఖండలముఖ్య దిగ్విర నికాయ కిరీట లన స్మరణోపభా
మంశితపాదపీఠుడు రమారమణీమణి దోడ నేగుడే
నిండినవేడ్క నేగ నిజనిర్మలపుణ్యనివాసభూమికిన్. 593
వ. అంత. 594
క. నిజతేజోహానిగ జయ, విజయులు ధరఁగూలి రపుడు విహ్వలు లగుచుం
ద్రుజగముల సురవిమాన, వ్రజముల హాహారవంబు గ్రందుగఁజెలఁగన్.
క. వారలె యా దితిగర్భా, గారంబున నున్నవారు గడఁగి తదీయో
దారఘనతేజ మిపు డని, వారణ మీతేజమెల్ల వమ్ముగఁ జేసెన్.
ఉ. ఇంతకు మూల మాహరి రమేశ్వరుఁ డర్థి నొనర్చుకార్యముల్
మింతలె సర్వభూతభవ వృద్ధి వినాశన హేతుభూతుఁడ
ద్యంతవికారశూన్యుఁడు దయానిధి మీయెడ మేలునేయు నీ
చింత దొఱంగి వేచనుఁడు చేకురు మీకు మనోరథార్థముల్. 597
క. అని వనజాననుఁ డాడిన, విని తద్వృత్తాంత మెఱిగి విబుధులు నాకం
బున కేగిరి దితి నిజనా, ఘని మాటలుదలఁచి యవరితోషముతోడన్.

—♦ జయవిజయులు దితియందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపురై పుట్టుట ♦—

తే. ఇంత తనసుతుల్ సురలఁగారింతు రనుచుఁ
దలఁచు చుండంగ నంత వత్సర శతంబు

1 ఆమంత్రితృతై = పెలపు తీసికొనబడినవాఁడు. 2 విపక్షులు = శత్రువులు.
3 వమ్ము = వర్షము. 4 కారింతురు = బాధపెట్టుదురు.

ననఁగ నట మీఁదఁ గనియెఁ గశ్యపుని దేవి

యఖిల లోకై క కంటకు లై న నుతుల.

599

ప. అయ్యవనరంబున.

600

తే. ధరణి గంపించెఁ గులపర్వతములు వడఁకె

జలధులు గలంగెఁ 1 దారకావళులు డులై

గగన మగలెను మొగ్గై దిక్కరులు దిశల

మిడుగులు లెగసెఁ బిడుగులు పుడమిఁ బడియె.

601

సీ. హోమానలఁబుల ధూమంబు లడరెను

బ్రతికూల వాయువుల్ బలసి వీచెఁ

దరువు లెల్లడ 2 విటతాటంబు లై కూలె

గ్రహ తారకావళి కాంతి మాసె

బెరసి 3 మొగిల్లు నెత్తురువాన గురిసెను

మెఱుఁగుల దెసల మిర్రిట్లు గొలిపె

4 స్వర్ణానుఁ డొగి నపర్వమున భానునిఁ బట్టెఁ

గైకొని చిమ్మచీకట్లు పర్వె

తే. మొనసి కుక్కలు మొటిగెను మోర లెత్తి

పగలు నక్కలు వాపోయేఖగము లార్త

రవము లిచ్చెను దేవతా ప్రతిమ లొరగెఁ

గన్నులను నశ్రుకణములు గ్రందుకొనఁగ.

602

క. మొదవులు నెత్తురుఁ జీమును

బిదికె గార్దభ రవంబు భీషణ మయ్యె

మద ముడిగెఁ గరుల కటములఁ,

బొదివెఁ దురంగముల వాలముల నిప్పు లొగిన్.

603

క. గుహలు రొదలిచ్చెఁ బాప, గ్రహమిత్రోతఁజెంది వక్కగతులను సామ్య
గ్రహములు వర్తించెను దు, స్సహ లేజోదితితనూజసంభవ వేళన్. 604

మ. భయదప్రక్రియ నట్లు దోచినమహాత్పాతంబు లీక్షించి సం
క్షయ కాలం బని కాని సాధు హాసనోగ్రికూరి దేవాహితో

1 తారకావళులు = నక్షత్రసమూహములు.

2 విటతాటము = తారుమాటు.

3 మొగిల్పు = మేఘములు.

4 స్వర్ణానుఁడు = రాహువు.

5 ఖగము = పక్షి.

- దయ సంక్షోభముగా నెఱుంగక నమస్తప్రాణసంఘాతము
 ల్భయమందెక సనకాదియోగిజనము బ్రక్క బుధేంద్రోత్తమా
 వ. అట్లావిర్భవించిన యనంతరంబు. 606
- మ. కుల శైలాభశోమః దనర రక్షోనాథు లత్కుగ్రోదో
 ర్భల మొప్పు బదనుత్తునక భర సలింహక త్తయూరకుం
 డల కాంచీ కటకాంగుళీయక కీటపల్లవ మంజరని
 ర్మలకాంతుల్ ములకింప నాత్మమచిచ్ఛేమిందీకృతార్కాంకులై. 607
- వ. ఉన్నసమయంబునం గళ్ళవుండు నిజతనూభవుల జూడఁ దలంచి దితి
 మందీరంబునకుఁ జనుచొచ్చి సంతులం గనుంగొని వారలకు నామకర
 ణంబు సేయం దలంచి. 608
- చ. దితి శివతరంబునందుఁ దనతేజము ము న్నిడినట్టిపుత్రు స
 ద్భుతచతుర్ హిరణ్యకశిపుం డినుపేర బ్రసూతివేళ నా
 దితి మును గన్నపట్టి రవితేజునిఁ గాంచనలోచనండు నా
 హితమతిఁ బేను వెట్టి చనియెక నిజనిర్మల పుణ్యభూమికన్. 609
- వ. అయ్యవసరంబున నతులతేజోవిరాజతుం డైన హిరణ్యకశిపుండు
 హిరణ్యగర్భవరదానగర్వంబునను మర్వార పరిపంథిగర్వోనిర్వాప
 ణాఖర్వభవజావిజృంభణంబునను నిఖిలలోక పాలాదుల జయించి స్వవశం
 బాసర్చి సంతృప్తాంతరంగుండై యొందునుం దనకు మృత్యుభయంబు
 లేక నిర్భయుండై సుఖంబుండై దత్తోదగుండైన హిరణ్యాక్షుండు
 ప్రతి దివసంబు జండవేదండ శుండదండమండిత భుజాదండంబున
 గదాదండబు ధరియించి తన్ను నెదిరి కదనంబు సేయం జాలిన
 యరివీరునిం గానక భూలోకంబెల్లఁ గ్రుమ్మరి దివంబునకు దాడి
 వెట్టి యందు సమరవిముఖులయిన బర్హిర్ముఖులం గనుంగొనివనజా
 నసవరప్రదానంబుఁ జింతించి హితులు నెలంగ నహితులు గలంగ

1 శైలాభ = శైలముతో సమానమైన. 2 మందీకృతార్కాంకులు = మంద
 ముగాఁ జేయబడిన నూర్యకాంతులుగలవారు. 3 జతరము = కడుపు 4 హిరణ్యగర్భుండు =
 బ్రహ్మ. 5 పరిపంథి = శత్రువు. 6 నిర్వాపణాఖర్వ = తీసివేయునట్టి తక్కువకాని.
 7 శుండము = తొండము. 8 కదనము = యుద్ధము. 9 అరి = శత్రువు. 10 దివము =
 స్వర్గము. 11 బర్హిర్ముఖులు = దేవతలు.

మహితే వై జయంతికాదామం బభిరామంబై వెలుంగం జరణంబుల
మణినూపురంబులు మొరయ నిజదేహద్యుతి దిక్కులం బిక్కటిల్లం
జనువెంచువానిం గని భీతచిత్తు లయి దేవతాగణంబులు గరుడునిం
గని పఱచు నురగంబులుంబోలె నిజ నివాసంబు లర్కనివాసంబులు
గాంచనావాసంబులుంగా నొనర్చి యెక్కడి కేసిం జనిన. 610

ఉ. శౌర్యము వోవఁ దట్టి నిజసాధనముల్ దిగ నాడి విక్రమా
దార్య పరాక్రమక్రమము దప్పఁగ భీతిలి పాటి రక్కటా
కార్యముఁ దప్పి ¹నాకు లని గైకొని యార్చి సుమేరుపర్వత
స్థైర్యుడు వార్ధిఁ జూచ్చె నతి దర్పిత భూరిభుజావిజృంభయై. 611

వ. ఇట్లు సాచ్చిన. 612

క. వరుణుని బలములు దనుజేశ్వరుతేజముఁ దేటిచూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము సెడి యెందేనిని, ఒఱచెం దజ్జలధి మధ్యభాగమునందున్.

క. అమరారి విపులనిశ్శ్వాస, నములం ²బ్రభవించినట్టి జలనిధిక్లా
లములను విపులగదాదం, డమునం బోనడిచె నతిదృఢం బగు శక్తిన్.

చ. మఱియును న మృహజలధి మధ్యమున నురవైరి పెక్కువ
త్సరములు గీడ నల్పి రివుసైన్య ³విదారణశౌర్య ⁴ఖేలనా
పరతఁ జరించి యవ్యరణపాలిత మైన లన ద్విభావరి
పురమున కేగి యందుఁ బరిపూర్ణత నున్న పయోధిసాధునిన్. 615

వ. మఱియును. 616

సీ. యాదోగణాధీశుఁ డగుచుఁ బాతాళభు
వనపరిపాలుడై తనరు చున్న
వరుణునిఁ గనుఁగొని పరిహసితోక్తుల
నిట్లను విశ్వమం దెన్నఁ గలుగు
సకలలోకైక పాలకులలో నతిబలా
ధికుఁ డని జగము నుతంపఁ దగిన
శూరుండ విపుడు నీపారుష మొప్పంగఁ
గదన రంగమున నన్నెదిరి చూడు

¹ నాకులు = స్వర్గమందుండువారు. ² ప్రభవించిన = వుట్టిన ³ విదారణ = చీల్చునట్టి. ⁴ ఖేలనము = ఆట.

తే. నీ భూజావికృతమంబును బాధవంబు
 నడఁతు నని పట్టుటయు విని యట్టివిభుఁడు
 1వగతు జయమును వృద్ధియు బలము నాత్మ
 బలముఁ దలపోసి దనుజుతో 2 బవరమునకు.

617

సమయముగాదనితనచి, త్రిమునంగలరోషవహ్నిఁ దాల్చిమియనుతో
 యములం దగనార్చుచును, శమితోత్తలబలకే దనుజ సత్తముతోడన్.

చ. మనమున శాంతిఁ బూని నియమంబున సంగర ముజ్జగించి యే
 ననయము నున్న హఠ నిపు హహవకేళిఁ జనింపరాదు నీ
 ఘనభూజవికృతి స్ఫురతి గాఢవిశృంభణమున్ జయింపఁ జా
 లిన పృథివీరు లెవ్వరును లేరు ముకుందుఁడు దక్క నెక్కడన్. 619

చ. గొనకొని యమ్మహాత్ముఁడు వికుఠి పురంబున నున్నవాఁడు దా
 5నని మొనఁ బెక్కుమారు లిభియాతుల నోలి జయించి శక్తి పెం
 పుననడి నన్నవీరుఁ డని భూజనకోటి నుతించు నందు వే
 చను మతఁ డిచ్చు నీకు నని సర్వముఁ దీతెడు సంతమిఁదటన్. 620

ఉ. నిందకు నోర్చి 6 యాజిమొస నిల్వఁగ నోవగ వీగి పాటు నీ
 పందల వెంటఁబడ్డ మగపతమె సర్వశరణ్యుఁ డైన గో
 విందుఁడు దీర్పు నీ పని వివేకవిహీన చనంగ నోవు డే
 నందుల కేఁగు మాతఁ డమరారులఁ బోర జయించు నిచ్చలున్.

వ. అదియునుం గాక.

క. పురుషాకృతిఁబ్రీతియుగమునఁ, బురుషోత్తముఁడవతరించిభూరిభూజావి
 స్ఫురణన్ దుష్టనిశాటుల, హరియించుచునుండు మునిగఁకార్చితవదుఁడై.

ఉ. కావున నావిభం 10దొడరి కయ్యము 11దయ్య మెఱుంగఁ జేసి ర
 ట్నోవర నీ భూజాబలము సొం పటి మేదినిఁ గూలి 12సారమే
 యావళి కాశ్రయం బగుదు వచ్చటి కిప్పుడ యేఁగుదేని నీ
 13చేవయు 14లావు నేర్పడును జెప్పఁగ నేటికి మీఁదికార్యముల్. 624

1 పగతుఁడు = శత్రువు. 2 బవరము = యుద్ధము. 3 తోయము = నీరు.
 4 ఉపశమితోష్ణలు = శాంతపు మాటలు. 5 అనిమొన = యుద్ధముయొక్క ముందు
 భాగము. 6 అభియాతులు = శత్రువులు. 7 సడిసన్న = నిందపోయిన శ్వాతిఁజెందిన.
 8, అజి = యుద్ధము. 9 నిశాటాలు = రాక్షసులు. 10 తొడరి = పూని. 11 దయ్యము =
 దేవుడు. 12 సారమేయము = పక్క. 13 చేవ = సారము. 14 లావు = బలము.

- చ. అని వరుణుండు వల్కిన దురాగ్రహ మెత్తి హిరణ్యలోచనుం
డనయము మానసంబున భయం బొకయించుక లేక సంగరా
వని నెదిరింతు నే డమరవర్ధను మష్టవిమర్దనుజ్ జనా
ర్ధను ననుచుక వికుంతనగర స్ఫుటసంచిత మార్గవర్తియై. 625
- క. చనునవనరమున నారద, మునివరుఁ డెదురేగుదెంచి ముదముదలిర్పక
దనుజేంద్రయెందుఁబోయెద, వనియడిగిన నారదునకు నతఁడిట్లనియెన్. 626
- చ. సరసిరుహోదరుం దొడరి సంగర మే నొనరించి యిందిరా
వరుని ననంతుఁ ద్రొంచి సురవైరికులంబుల కెల్ల మోదవి
స్ఫురణ ఘటింపఁ జేయుటకుఁ బూని వికుంత పథానువర్తియై
యరిగెద నన్న నమ్మునికులాగ్రేణి దానవ ¹నేత కిట్లనున్. 627
- చ. గురుభుజుఁ డమృతక్షౌత్తుండు వికుంతపురంబున నేడు లేడు భూ
భరము వహింప నాద్విశికిటిభావముఁ దాల్చి శిరసాతలంబునం
దరవుగ నున్నవాఁ డచటి కేగఁగ నోపుదువేని నేగు మం
దరయఁగఁ గల్గు నీకు ననురాంతకుతోడి రణం బవశ్యమున్. 628
- * హిరణ్యాత్ముండు యజ్ఞవరాహం బగు హరి నెదిరించి పోరుట. *
- చ. అనవుడు దానవేంద్రుండు ⁴హుతాశను కై వడి మండి పద్మలో
చను నెదిరించు వేడుకలు సందడిగొల్పు ననల్ప తేజుఁడై
ఘనగదఁ గేలఁ బూని త్రిజగద్భయదాకృతిఁ దాల్చి వేల్చిడిం
జనియె రసాతలంబునకుఁ జండభుజాబలదర్ప మేర్పడన్. 629
- ప. చని జలమధ్యంబున. 630
- క. దివిజారి యెదురఁ దగఁ గనె, నవిరళదంష్ట్రాభిరాము నమరలలాముం
గువలయభరణోద్ధాముక్, నవనమయ స్తబ్ధరోము జలదశ్యామున్. 631
- ప. అయ్యవనరంబున సూకరాకారుం డైన హరియు. 632
- క. వనజరుచినన్ని భములగు, తనలోచనయుగళదీప్తి దనరఁ దదాలో
కనముల దనుజాధీశుని, తనుకాంతి హరింపఁజేసెఁ దత్త్వణ మాత్రున్. 633
- ప. మఱియు నయ్యాదివరాహం బవార్యశౌర్యంబున మాటు లేని విహా
రంబునం జరియించు నట్టియెడ. 634

1 నేత = రాజు. 2 కిటి = అడివిపంది. 3 రసాతలము = పాతాళలోకము.
4 హుతాశనుడు = అగ్ని.

సీ. తుండ మొదళ్ళకుఁ జక్కఁ దునిసి పాటఁగ 'మోర
 గులకైలముల యమ్ముఁ గొంత దడవు
 బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలి చిల్లులు వోవఁ
 గొమ్ములఁ దాటించుఁ గొంతదడవు
 జలధు లేడును ఒంక నంకులంబై యింక
 ఖురముల మట్టాడుఁ గొంతదడవు
 నుడురాజు సూర్యుడు నొక్క మూలకుఁ బోవఁ
 గుఱుచవాఁము దిప్పఁ గొంతదడవు

తే. గునియుఁ గుప్పించు లంఘించుఁ గొప్పరించు
 నెగయు ధరఁ ద్రప్పు బొటియఁగా నేవు రేగి
 దాన వేందుగిని గుండెలు దల్లడిల్లుఁ
 బంది మెల్లన రణపరిపంథి యగుచు.

635

వ. మఱియును.

636

- క. కనుఁగవ నిప్పులురాలఁగ, నునిశితదంష్ట్రాగ్రోయుతవసుంధరుఁడగుచుం
 దన కెమరేతేఁ గని య, 'వ్వనచర మేరీతి నిపుడు వనచర మయ్యెన్.
 క. అని యాశ్చర్యభయంబులు, దనమనమునఁదొంగలింపఁ దనుజాధిపుఁ డి
 ట్లనియెన్ భీకరనూకర, తనువాంది చరించు దనుజదర్పాపహుతోన్.
 క. ఘననూకర మూఢాత్మక, వనరుహసంభూత యత్తవరదానమునం
 గనిన రసాతల గతభువి, యనయంబును నాయధీశమై వర్తించున్.
 క. గొనకొని నీవీధరణిం, గొనిపోకుము విడుము కాక కొని యేఁగెద వేఁ
 గొనియెదనీప్రాణముఁ గై, కొనుమిదె నామాటసలముకొననేమిటికిన్.
 క. మాయావి వగుచు నిప్పుడు, వాయక యూపుడమిఁ జోరభావంబున నీ
 పీయెడఁగొనిపోఁజాతునె, యాయతభుజబలముచేత నడఁపకయనుచున్.
 సీ. 10 అవిరళ యోగమాయా బలంబునఁ జేసి

యల్పపౌరుషమున నలరు నిన్ను

1 మోర = ముట్టె. 2 ఉడురాజు = చంద్రుడు. 3 యుత = కూడుకొనిన.
 4 వనచరము = మృగము 5 వనచరమయ్యెన్ = జలమునందు జరించునదయ్యెను.
 6 దత్త = ఇవ్వబడిన 7 గత = పొందిన 8 చలము = మాత్స్యర్యము. 9 ఆయత =
 విశాలమైన. 10 అవిరళ = ఎడతెగని.

సర్థిసంస్థాపించి యన్మత్సృహృద్భ్రత్య
 కలుల కెల్లను మోద మొలయఁ జేయఁ
 జెలు వేది మద్గదా 1 శీర్ణుడ వగు నిన్నుఁ
 గనుఁగొని దేవతాగణము లెల్ల
 నిర్మాలులై చాల నెఱి నశించెద రన్న
 విని యజ్ఞబోతియై వెలయు చున్న

తే. హరి సరోజాతభవ ముఖామరుల కెల్ల
 వచ్చు దురవస్థ కాత్మలో వంత నొంది
 నిశితదంష్ట్రాగ్రలసితయై నెగడు ధరణి
 దేవితో నొప్పె నా దేవదేవుఁ డంత.

642

క. సురరిపువాక్యాంకుశముల, గురుకుపితస్వాంతుడగుచుఁ గొమరారెవనుం
 ధరతోడ భీతినొందిన, కణిం గల కరికులేందుకరణిం బెలుచున్. 643

తే. నిశితసితదంత 2 రోచులు నింగి బర్వఁ
 3 గంధి వెడలి భయంక రాకారలీల
 నరుగు భీషణ 4 మఖ వరాహావతార

మొనరఁ దాల్చిన పద్మలోచనుని వెనుక.

644

క. కరివెనుకఁదగులు 5 నకము, కరణింజని చైత్యభిభుఁడుగదిసియిటులనుక
 దురితవయోనిధిఁ తరికిం, గిరికిణ్ ఖురదభితమేరుగిరికిణ్ హరికిన్. 645

క. నిందకు రోయక లజ్జం, జెందక వంచనను రణము సేసి జయంబుం
 బొందెదనని తలఁచుచు నిటు, పదగతిం బాట బంటు పఠమె నీకున్.

వ. అని యాక్షేపించినంబుండరి కాక్షుండు గోపాద్దీపితమానసుండై. 647

క. తోయములమీఁద భూమి న, నాయానత నిల్చి దాని కాధారముగాఁ
 దోయజనాభుఁడు దనబల, మాయతమతిఁబెట్టె సురిలు హర్ష ముహందన్.

తే. కుసుమముల వృష్టి బోరనఁ గుసె నంత
 విభవ మొప్పార దేవదుందుభులు మొరసెఁ

గడఁక వీతెంచె గంధర్వగానరవము

నందితము లయ్యె నప్పరోన ర్ధనములు.

649

1 శీర్ణుడు = కృశించినవాడు. 2 రోచులు = కాంతులు. 3 కంధి = సుమద్రము.
 4 మఖము = యజ్ఞము. 5 నకము = మొసలి. 6 తరికిన్ = దాటింపఁజేయువానికిన్.

- వ. అయ్యవసరంబున నయ్యజ్ఞ వరాహమూర్తిధరుండైన కమలలోచ నుండు గనకకుండల కేయూర్తగై వేయ కటకాంగుళీయక భూషణ రోచులు సింగి బర్వ సమరసస్కంధుండై.
- చ. ఘనగడఁ గేలఁ బూని మణికొంచన నవ్య విచిత్రవర్సమిం పానరంగఁజాల్చి దానవ నియుక్త దురుక్తి నిశాతబాణముల్ దన ఘనశీమర్మముల్ గలఁప దానవహంత నితాంతశౌర్యుడై కనలుచు వచ్చు నద్దనుజుఁ గన్గొని రోష విభీషణాకృతిన్. 651
- వ. ఒప్పి నుచు నిట్లనియె. 652
- మ. వినరా యోరి యమంగళాచరణ యుద్వృత్తిక ననుక నీ మది న్ననయంబుక వనగోచరం బగు మృగం బంచుం దలం తొర నే నెనయక వన్యమృగంబ యాదు బలియై యేతెంచు నీబోటి యీ శునకశ్రేణి వధింతు నే డనిమొనక సోఁ కోర్చి వర్తించినన్. 653
- క. బలిమి గలదేని నాతోఁ, గలనను నెదిరించి పోరఁ గడఁగుము నీకో ర్కులు నేడు దీర్తు నూరక,తలపోయవీకత్తనంబు దగదు దురాత్మా.
- చ. విను మది గాక సంగరవివేకవిశారదు లై నయట్టి న జ్ఞనములు మృత్యువాశచులఁ జాల నిబద్ధులు నయ్యు నీవలెక గొఁకొని యాత్మ సంస్తుతులకు ముద మందిరె యేల యీ విక త్తనములు బంటుపంతములై దైత్య కులాశమ యెన్ని చూడఁగన్.
- మ. ధృతిఁ బాతాళమునందు నీ వనెడి సంప్రీతిగ్రోనిక్షేప మే నతి దర్పంబునఁ గొందుఁ జూడు మిదె దేవారాతి న న్నెన్నె దా గతలజ్ఞం డన దాఁగి యుండి రణముం గావించు యువ్వద్దదా వితతదావితు నన్ను నే డెదురుచూ వే తీర్తు నీ కోరికల్. 656
- ఉ. ఎన్నఁ బదాతి యూధముల కెల్ల విభండవు పోటుబంట వై నన్ను రణోర్వి నే డెదిరినన్ భవదీయ బలంబు నాయువున్ మిన్నక కొందుఁ జూడు మిది మేరఁగ మేదిని పీతదైత్యమై వన్నెకు నెక్కఁజేసెద నవార్య పరాక్రమ విక్రముబునన్. 657

1 వర్మము = కవచము. 2 మర్మములు = ఆయువుపట్టులు. 3 సోఁఁ = తానుడు. 4 వికత్తనంబు = ఆత్మస్తుతి. 5 నిబద్ధులు = కటబడినవారు. 6 నిక్షేపము = నిధి.

- చ. నను నెదురంగఁ జాలిన ఘనంబగు శౌర్యము ధైర్యమున్ బలం
బును గలవేని నిల్పు రణభూమిని నీ హితులై న వారికిం
గరుగవ బాష్పపూరములు గగ్గిమ్మగ మాన్పగ నోపుడేనిఁ జ
య్యనఁ జనఁ బొమ్ము దానవకులాధమ యూరక¹రజ్జు లేటికిన్. 658
- క. నను నీట సంస్థాపించెద, నని పలికితి వంతవాడ వేడుపు నీకున్
సెనరై న చుట్టములఁబొడ, గనిరా యిదె యమునిపురికిఁగాపుర మరుగన్.
మ. అసి యిబ్బంగి సరోరుహాక్షుండు హిరణ్యాక్షున్ విడంబించి ప
ల్కిన హాసోక్తుల కుల్కి రోషమద సంఘేభాత చేతస్కుండై
కనుఁగ్రేవన్ మిడుఁగుర్లు సాల బాడమంగఁగిన్కమై దోఁకఁ ద్రా
క్కిన⁴కృష్ణారగ రాజమాడ్కి మదిలోఁ గీడ్పాటువాటిల్లగన్. 660
- క. చలి తేంద్రియుండై నిట్టూర్పులునిగిడించుచునుబాముముడివడరోహ
కులమానసుండై గదఁగొని, జలజాక్షున కెదురునడచెసాహసమొప్పన్.
వ అత్తటి హిరణ్యాక్షుం డతిభయంక రాకారుండై. 662
- మ. గద సారించి మదాసురేందుఁడు సమగ్రోక్రోధుండై మాధవుం
గుదియక వ్రేసిన వ్రేటు గైకొనక రక్షోహంత శౌర్యోన్నతక
గద గేలక ధరియించి దానిఁ దునుకల్ గావించినం దైత్యుండు
నృదుండై యొండు గదక రమావిభుని భీమపక్రియక వ్రేసినన్.
- చ. అది దనుఁ దాఁక కుండ దనుజారి గదా రణకోవిద క్రియా
స్వవోకరలాఘవకృమముఁ బ్రకొని చూపి విరోధ⁷పేరురం
బదరంగ వ్రేయ వాడు వివశాకులభావము నొంది యంతలో
మదిఁ దెలి వొంది వ్రేసె రిపుమానవిమర్దను నాజనార్దనున్. 664
- ప. ఇట్లు దలవడి యన్యోన్య జయకాంక్షల నితరేతర¹⁰తుంగతరంగతాడి
తంబు లగు దక్షిణోత్తర సముద్రంబుల చొద్రొంబునఁ బరస్పరశుండా
దండఘట్టిత మదాంధ గంధసింధురయుగంబు చందంబున రోషభీషణా
టోపంబులం దలవడుబెబ్బులుల గబ్బున నందరాపతిరేకంబున నెదిర్చి

1 రజ్జులు = వర్ణపుమాటలు. 2 సెనరు = దయ. 3 కినుకమై = కోపముతో.
4 కృష్ణారగము = కృష్ణసర్పము. 5 రక్షోహంత = రాక్షసులహింసించువాడు-విష్ణువు.
6 కరలాఘవము = చేతనేర్పు. 7 పేరురము = వికాలవత్సము 8 వివశాకుల భావము =
మూర్ఖ. 9 విమర్దనుడు = అణచువాడు. 10 తుంగతరంగ తాడితములు = ఎత్తైన

అంకెలు వైచు మదవృషభంబుల రభసంబున నవవ్యాసించాపరాక్ర
మ బున విక్రమించి పోరునెడ హిరణ్యాక్షుండు ¹నవ్యమండలభ్రమ
ణంబునం బరివేష్టించినం బుండరీకాక్షుండు దక్షిణమండల భ్రమణం
బునందిరిగి విపత్నువక్షం బెళవినంకాశం బగు గదాదండంబునం
బగిల్చిన వాడు దెప్పిటి తెలివొంది లేచి దనుజపరిపంథిఫాలంబు
నొప్పించె నప్పు డమ్మేటి వీరులు శోణితసిక్తాంగులై పుష్పితా
శోకంబులం బురుడించుచుం బాయుచు డాయుచు వేయుచు
రోయుచు నొండొరుల ⁴రుధిరంబు లాఘోజించుచుఁ దిరస్కార
పరిహాసోక్తుల నిచ్చుచుఁ బోరు సమయంబున నమ్మహాబలుల సమ
రంబుఁ జూచువేడ్కఁ బద్మసంభవుండు నిఖిల మునీంద్ర సిద్ధసాధ్య
దేవగణంబులతోడఁ జనుదెంచి ధరిత్రీ నిమిత్తంబున ననురవరుని
తోడం బోరు యజ్ఞవరాహున కిట్లనియె.

665

ఉ. అంచితదివ్యమూర్తి పరమాత్మక యీ కలుషాత్ముడైన ⁵స
క్తంచరుఁ డెక్కడీయ వర గర్వమున భువనంబు లెల్ల గా
రించు మదించి యిట్టి విపరీతచరితునిఁ దుర్లప కిట్లు పే
క్షించుట గాదు వీని బలినేయు వసుంధరకున్ శుభం బగున్.

666

క. బాలుండు గరమున నుగ్ర, ⁷వ్యాళము ధరియించి యాడువడువున రక్షః
పాలునిఁ దుర్లపకయూరక, ⁸పాలార్పుట నీతియే శుభ ప్రదయింకన్.

ప. అదియునుం గాక.

668

మ. అనఘా యీ ⁹యభిజన్మహూర్తమున దేవారాతి మర్దింపవే
ననయంబున్ మఱి దైత్యవేళ యగు సంధ్యాకాల మేతెంచినన్
ఘన మాయాబలశాలి యైన దనుజున్ ఖండింపగా రాదు గా
వున నీ వేళన తుంపు నజ్జనహిత పోదోగ్యగ రక్తుండవై.

669

1 నవ్యమండల పరిభ్రమణంబు = ఎడమనుండి తుడిచె వునకుఁ దిరుగుట. 2 అశని సంకాశము = పిడుగుతో సమానము. 3 శోణితసిక్తాంగులు = రక్తముతోఁ దడుపఁ బడిన శరీరులు. 4 రుధిరంబు లాఘోజించు = నెత్తురువాసనచూచు 5 సక్తంచరుండు = రాత్రి సంచరించువాడు, రాక్షసుండు. 6 అస్మదీయ = నాయొక్క. 7 వ్యాళము = పాము. 8 పాలార్పుట = ఉపేక్షించుట. 9 అభిజన్మ = పగలు 14 ఘడియలమీద 2 ఘడియలకాలము.

క. అని సరసిజగర్భుండు వ,ల్కినవచనము లర్థివిని 1నిలింపులు గుంపుల్
గొనిచూడనస్మితానన,వనజము సెలువొందనసురవరు కభిముఖుడై.

తే. పుండరీకాక్షుం డయ్యును భూరిరోష

నిరతిఁ దరుణారుణాంభోజ నేత్రుఁ డగుచు

ఘనగదాదండ మెత్తి రాక్షసుని శిహనువు

నుగ్రగతి మొత్తై వాఁడును శివోసరించె.

671

క. పరువడి దితిసుతుఁ డతిభీ, కరగదఁ జే బూని చిత్రగతులను బద్ధో
దరు డాసి చేతిగద సా,గరమునఁ బడనడిచె బాహుగర్వ మెలర్పన్.

వ. అంత.

673

తే. హరి నిరాయుషుఁ డైన సురారి సమర

ధర్మ మాత్మను దలఁచి యుద్ధంబుఁ దక్కి

నిలిచి చూచుచు నుండెను 4నింగి సమర

వగుల హాహారహంబులు భరిత మయ్యె.

674

క. సరసిజనేత్రుండు దనుజేశ్వరు సంగర ధర్మమునకు సమధికశౌర్య
స్ఫురణకుఁ దనచి త్తంబున, గరమాశ్చర్యంబునొంది కడఁక దలర్పన్.

మ. కుతలోద్ధర్త మనంబునం దలఁచె రక్షోరా డ్వధార్థంబుగా

దితిసంతాన కులాటవీ మహిత సంప్రప్రభాశుక్రమున్

సతతోద్యజ్జయశబ్దసన్ముఖర భాన్వచ్చక్రమున్ సంతతా

శీతనిర్వక్రముఁ బాలితప్రకటధాతీ చక్రముం జక్రమున్. 676

వ. అదియునుం బ్రచండ 5మార్తాండ మండల ప్రభా పటల చటుల

విద్యోతమానంబును బటునటజ్జ్వలికా పాస్త సమస్త కుపితారాతి

బలాఖర్వ దుర్వార బాహు గర్వాంధకారంబును ననన్య కమాకమా

నిన 6దాధరీకృత సాగర ఘోషంబును సకలదేవతాగణ జేగీయ

మానంబును ననంత తేజోవిరాజితంబును నిజప్రభా పటలపూరిత

బ్రహ్మాండకటాహంబునునై రయంబునం జనుదెంచి దనుజారి దక్షిణ

1 నిలింపులు = దేవతలు. 2 హనువు = చెక్కిలి, 3 ఓసరిలు = ప్రక్క-వనోదుగు

4 నింగి = ఆకాశము. 5 మార్తాండమండలము = సూర్య మండలము. 6 విద్యోత

మాణము = ప్రకాశించుచున్నది. 7 అధరీకృతము = తక్కువగాఁ జేయబడిన, 8 కటా

హము = కుండ.

కరసరోజంబు నలంకరించిన నా శుభాంగుండు రథాంగ పాణిమై
1దివంబున నమరగణంబులు జయజయ శబ్దంబులు వలుకె నసురవిభున
కెదురుగా నడచిన. 677

క. పొడగనిదనుజుడు పెదవులు, దడుపుచుఁ బొలివోనిబంటుతనమునఁబీరం
బుడుగక భీషణగదఁగొని, యడిచెన్ మఖమయవరాహునమితోత్సాహున్
క. 4. త్రిదశారినన్ను వ్రేసిన, గద బదమునఁబోవఁదన్ని కమలాక్షుడు పెం
పొదవగ మనమునమోదము, గదురగ లేనగవు వదనకమలము బొడువన్.

వ. ఇవ్విధంబున గదఁ బోవం దన్ని యసురవిభునితో నిట్లనియె. 680

చ. ఘనగదఁ గేలఁబూని భుజగర్వ మెలర్పఁగ నన్ను సంగరా
వని నెదిరింతు రార యనివారణ దైత్యకులేశ్వరాధమా
యనవుడు వాఁడు నుచ్చి గద సంబుజనాభుని వ్రేసె వ్రేసినం

దనుజ విభేది వట్టిగొనె 5 దార్ద్రుఁ డిహిందునిఁ బట్టుకై వడిన్. 681

క. దితిజుడు దనబల మప్రతి, హత తేజుం డగు సరోరుహాక్షుని శౌర్యో
న్నతిమీ, దఁబెట్టఁజుట, మతి నెఱిగియుఁబెనఁగె దురభిమానము పేర్చిన్.

వ. అంత. 682

సీ. 8 కాలానలజ్వల జ్వాలావిలోల క

రాశమై పెంపొందు శూల మంది

సురవైరి యజ్ఞసూకర హాపథరుడైన

వనజనాభునిమీఁద వైవ నదియు

సద్విజోత్తముమీఁదఁ జవలతగావించు

9 సభిచారకర్కంబు నట్ల బెండు

పడి పట తేఱ గని పద్మోదరుడు దానిఁ

జక్రధారాహతిఁ జండవిక్ర

తే. మమున నడుమన వడిద్రొంచె నమరభర్త

మహిత¹⁰దంభోలిచే గరుత్మంతువక్ష

1 దివము = స్వర్గము. 2 పొలిపొని = నశింపని. 3 వీరము = గర్వము. 4 త్రిదశారీ = దేవతల శత్రువైన రాక్షసుడు. 5 దార్ద్రుడు = గరుత్మంతుడు. 6 అహిందుని = సర్పశ్రేష్ఠుని. 7 అప్రతిహతము = అడ్డులేనిది. 8 కాలానల.....కరాశమై = పర్యాయ కాలాగ్నియొక్క మండు మంటలయొక్క కదలికవలె భయంకరమై. 9 సభిచారకర్క =

- మతిరయంబునఁ దుగ్గించిన గతిఁజెలంగి
సురలు మోదింప ననురులు సొంపుడింప. 684
- వ. అయ్యవసరంబున నయ్యసుర దనశూలంబు చక్రింబుచేత నిహతం
బండుటంగని. 685
- క. దితిజుడు రోషోద్ధతుడై, యతి నిష్కరముప్పిఁబాడిచె హరి నాలోశో
న్నతుఁడొప్పె గునుమమాలా, హతి దిగ్గజరాజుఁబోలె నతిదర్శితుడై.
- మ. హరిమీఁదఁ దితిసంభవుండు ఘనమాయాశోట్లు వుట్టించినన్
ధరణీచక్రిముఖిభూరిపాంసుపటల ధ్వాంతంబునం గప్పె భీ
కర పాషాణ పురీషమూతఁ ఘనదుర్గం ధాన్తి రక్తావళుల్
గురిసెన్ మేఘము లిభిపీఠిని మహాక్షోభక్రియాలోలమై. 687
- వ. మఱియును. 688
- చ. తవిలి విముక్తకేశ పరిధానము లుగ్రకరాళదంత తా
లువులును రక్తలోచనములుగ గల భూత విశాచధాకినీ
నివహము లంతరిక్షమున నిల్చి నిజాయుధ పాణులై మహా
రమముగ యక్షదైత్య చతురంగబలంబులఁ గూడి తోఁచినన్. 689
- వ. అంత. 690
- క. శ్రీనివసపాదుండగు నా, బిసరుహనేత్తుండు లోకభీకర మగునా
యసురాధిపుమాయా¹⁰విని, రసనకరంబైన శత్రురాజముఁబనిచెన్.
- క. ఆచక్రిభానుదీప్తి ధ, రాచక్రిమునందు నిండి రయమున నమ్మా
యాచక్రిము నడఁగించెను, నీచక్రిముడై న¹¹యామిసీచరునెమరన్.
- వ. అంత నిక్కడ. 693
- క. దితి దనవిభువాక్యంబుల, గతిదప్పదయనుచుఁ దలఁపఁగాఁ జన్నుల శో
ణిత ధార లొలికె¹²రక్షః, పతియగు ¹³కనకాక్షుపతనభావముదోపన్.

1 నిష్కరముప్పి = కఠినమైన విడికిలి. 2 భూరి...ధ్వాంతము = పెద్దదుమ్ము
యొక్క సమూహమువలని చీకటి. 3 పాషాణము = రాతి. 4 పురీషము = మలము.
5 అస్థి = ఎముకలు. 6 అభిము = ఆకాశము. 7 విముక్త...పరిధానములు = ఊలి
పోయిన జుట్టు, వస్త్రములు కలవి. 8 తాలువు = దవుడ. 9 శ్రీనివసపాదుఁడు =
యజ్ఞపురుషుఁడు. 10 వినిరసనకరము = తిరస్కరించునది. 11 యామిసీచరుఁడు =

వ. అయ్యవసరంబున ననురవిభుండు దనచేసిన మాయాశతంబులు గృత
ఘ్నునకుం గావించిన యుపకారంబులుంబోలె హరిమీఁదఁ బని
నేయక విఫలంబు లయినం ¹బాలివోవని బంబుతనంబునఁ బుండరీ
కాక్షుఁడేరం జనువెంచి బాహుయుగళంబు సాఁచి పూచి పొడిచి
రక్షోవై రివక్షంబుఁ బీడించిన నయ్యభోక్షజుండు దప్పించుకొని తలం
గినంజెలంగి దైత్యుండు నిష్ఠురం బగుముష్టిఁబొడిచిన ననురాంతకుండు
శిమిసిమింతుండుగాక రోషభీషణాకారంబున వానవుండు వృత్తా
నురుం దెగటార్చిన చందంబుఁ వచ్చివచ్చి నన్నిభం బగు నజుచేతం
గఱకు తనురకటితటంబుఁ జటులగతి వేసిన నాహిరణ్యాక్షుండు
దిర్దిరం దిరిగి ⁴యుద స్తలోచనుండై సోలి యెట్టకేలకఁ నెదురనిలువం
బడె నంత.

695

క. ⁵దిటచెడి లోఁబడె దైత్యుండు, నటికిఁ దండ్రివిభిన్నశత్రుమహోర
స్తటికిఁ ఖరఖరపుటికిం, గటితట హతకమలజాండ ఘటికిం గిటికిన్.

వ. ఇట్లు లోఁబడిన.

697

మ. * దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి మొత్తై గర్లమూలంబునం
⁶బవి సంకాశ కఠోరహస్తమున శుంభల్లిలమై దాన దా
నవలోకేశుండు రక్తనేత్రుఁ డగుచు నైన్యంబు వాటిల్లఁగా

భువిమీఁదం బడి సోలె మారుతహతోన్ము ⁷లావనీజాకృతిన్. 698

క. బుడబుడనెత్తురుగ్రక్కుచు, ⁸వెడరూపముదాల్చిగుడ్లువెలికుఱుకనిలం
బడి పండ్లు గీటుకొనుచును, విడిచెం బ్రాణములు దైత్యవీరుండంతన్.

తే. పడినదనుజేశ్వరునిఁ జూచి పద్మసంభ

వాది దివిజులు వెఱు గంది రాత్మలందు

నితఁడు వొందుట యెట్లొకో యాయవప్థ

నని తలంచుచు మఱియు నిట్లనిరి వరుస.

700

*మ. దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి యుద్రేకం బశేకంబుగాఁ బవిసంకాశ
కఠోర హస్తమున శుంభల్లిలమై వేరియ దానవ—అని పాఠాంతరము.

1 పోలెవ్రావని = నశింపని 2 మిసిమింతుండు = అలసినవాడు, 3 కటితటము =
నడుము. 4 ఉదస్త = తొలగింపఁబడిన. 5 దిట = దార్జ్యము. 6 పవిసంకాశము =
వజ్రమునుబోలిన. 7 అవనీజము = చెట్టు. 8 వెడరూపము = వికారము.

- మ. వరయోగిందులు యోగమార్గముల నెవ్వనిన్ మనోపిథి సు
స్థితకై లింగశరీరభంగమునకై చింతింతు రాపకజో
దరు¹ పాణ్యాహతిఁ దన్మృఖాంబురుహమున్ దర్శించుచుం జచ్చె దు
ర్భరితో త్తంనుండు దైత్యవల్లభుని సౌభాగ్యంబు దా నెట్టిదో. 701
- చ. సమ మతి వీరు శిదై త్యకుల శాసను పారిషదుల్ మునీంద్రశా
ఘమున శినికృష్ణజన్మమునఁ బైకొని పుట్టియు నేడు విష్ణుచే
సమయుటఁ జేసి మీఁద నగు జన్మమునక జలజాక్షు నిత్యవా
సమున వసెంతు రెన్నటికిఁ జావును బుట్టువు లేవు వీరికిన్. 702
- క. అని వెఱుగు నొంది పావన,తను వొందినయట్టి విశచ తామరసాక్షు
న్ననిమిష మునియోగిజనా,వనదత్తున్ దనుజు² కరటి వరహార్యక్షున్.
న. కనుంగొని. 704
- చ. వనజదళాక్ష యీజగతివారల మర్మము లీ వెఱింగి యీ
నునఁ బగఁబట్టు నీ³దివిజ నూదనుఁ జంపితి గాన యింక శో
భన మగు నంచు హస్తములు ఫాలములం గదియించి యందఱున్
వినమిత్తులై నుతించిరి వివేకవిశాలునిఁ బుణ్యశీలునిన్. 705
- వ. అంత. 706
- చ. సవనవరాహమూర్తి సురశాత్రువుఁ ద్రొంచిన మీఁద శిభారతీ
ధవముఖ దేవతాముని కదంబము దన్ను నుతించునట్టి సం
స్తవమున కాత్మలోనఁ బ్రేమదంబునఁ బొంది సమగ్రమంగళో
త్సవము దలిర్ప నందఱుఁ బ్రసాదవిలోకన మొప్పఁ జూచుచున్. 707
- చ. అరిగె వికంఠధామమున కమ్మహితోత్సవసూచకంబుగా
మొరసె శిసుపర్వదుందుభు లమోఘములై ధరణీతలంబునం
గురిసెఁ బ్రసూనవృష్టి¹⁰ శిఖకుండము లెల్లడఁ దేజరిలై భా
స్కరశశిమండలంబులు నిజద్యుతితో వెలుఁ గొందె నత్తఱిన్. 708

1 పాణ్యాహతి = చేతిదెబ్బ. 2 దైత్య...పారిషదుల్ = విష్ణునికింకరులు.
3 నికృష్టము = నీచము. 4 సమయుట = చచ్చుట. 5 కరటి = పసుగు. 6 హర్య
క్షము = సేంహము. 7 దివిజనూదనుండు = రాక్షసుండు. 8 భారతీ...కదంబము =
బ్రహ్మ మొదలయిన దేవతాముల సమూహము. 9 శిసుపర్వదుందుభి = దేవతల భేరి.
10 శిఖ = అగ్ని.

- క. అని యీపుణ్యచరిత్రము, వనరుహనంభవుడు 1 త్రిదివ వాసులకుం జెప్పినయది మైత్రేయుడువిడు, రునకెఱిగించినవిధంబురూఢముగాఁగన్.
- క. శుకయోగి పరీక్షిత్తున, కకుటిలమతి నెఱుంగఁజెప్పెనని సూతుఁడు నౌనకముఖ్యులై నమునివరు, లకుఁదెలియఁగఁజెప్పెమఱియులాలన మొప్పన్.
- వ ఇవిధంబున మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుండు సంతసితనని.
- క. అనఘంబగు నీచరితము, వినినఁ బఠించిన లభించు విశ్రుతకీర్తుల్ వనజోదరువదభక్తియు, మునుకొనియిహపరసుసౌఖ్యములుజనములకున్.
- వ. అని చెప్పి వెండియు సూతుండు మహర్షుల కిట్లనియె నట్లు పరీక్షిత్తు రేందుండు శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని ముసీంద్రా హిరణ్యాక్ష వధానంతరంబున వసుంధర సమస్థితి బొందినవిధంబును స్వాయంభువ మనువుఁ బుట్టించిన యనంతరంబున విరించి దిర్భగ్ధాతి జంతుసృష్టి నిమిత్తంబు లై నమార్గంబు లెన్ని సృజించె మహాభాగవతోత్తముం డయిన విదురుండు గృష్ణున కపకారంబు దలంచిన పాపవర్తనులగు ధృతరాష్ట్రపుత్రులం బాసి జనకుండగు కృష్ణద్వైపాయనునకు సముండగుచుఁ దన మనోవాక్కాయకర్మంబులు గృష్ణునంద చేర్చి భాగవతజనోపాసకుండై పుణ్యతీర్థ సేవా సమాలంబు యశోవిగత కల్మషుండగుచు మైత్రేయ మహాముని నేమి ప్రశ్నంబులడిగె నని యెల్లందెలియ నానతిమ్మనిన రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

713

- సీ. విమలాత్ముడైన యవ్విదురుండు మైత్రేయ
మునివరుఁజూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతిఁ
జతురాత్మ సకల ప్రజాపతియైనట్టి
జలజగర్భుఁడు ప్రజాసర్గమందు
మును ప్రజాపతులను బుట్టించి వెండియుఁ
జిత్తమం దేమి సృజింపఁదలఁచె
మును సృజించినయట్టి మును లమ్మరీచ్యాదు
లబ్జు నాదేశ మాత్మ నిలిపి

1 త్రిదివము = స్వర్గము. 2 పుణ్య...కల్పహండు = పుణ్యతీర్థములను సేవింతుటచే బొందిన కీర్తిచేతఁ బొయిన పాపములుకలవాఁడు.

తే. యర్థి నెట్లు నృజించిరి యఖిలజగము
మెఱసి మఱి వారు భార్యాసమేతులగుచు
నేమిసృజియించిరదిగాక కామినులను
బాసి యేమిసృజించి రా భద్రయశులు.

క. అందఱుఁ దమలోనై కృష్ణుఁ, జెందించో నేమిదగ నృజించిరి కరుణా
కందళితహృదయయిన్నియుఁ, బొందుగ నెఱిగింపుమయ్యబుధనుత నాకున్.

* చతుర్ముఖం ధోనస్య యతాదిదేవతాగణస్సృష్టిః జెలుపుట *

సీ. అనిన మునింద్రుఁడెట్లనియె జీవాదృష్ట
పరుఁడు మాయాయుక్త పురుషవరుఁడుఁ
గాలాత్మకుఁడు ననుకారణంబున నిర్వి
కారుఁ డై నట్టిజగన్నివానుఁ
డాది జాతక్షోభుఁ డయ్యె నమ్మేటి వ
లనను గుణత్రయంబును జనించె
నాగుణత్రయమునం దయ్యె మహత్తత్త్వ
మది రజోగుణహేతు వైన దాని

తే. యం దహంకార మొగిఁ ద్రిగుణాత్మకమునఁ
బొడమె మఱి దానివలనఁ బ్రభూత మయ్యె
బంచతన్మాత్ర లిండు సంభవము నొందె
భూతపంచక మీసృష్టిహేతు వగుచు.

716

వ. అవియును దమలోనఁ బ్రత్యేకంబ భవననిర్మాణకంబునకు సమర్థం
బులు గాక యన్నింటినంఘాతంబునఁ బాంచభౌతికం బైన హిరణ్య
యాండంబు సృజియించె నదియును జలాంతర్వర్తి యై వృద్ధి బొందు
చుండె నంత.

717

సీ. నారాయణాఖ్య నున్నతి నొప్పుబ్రహ్మంబు
సాహసోదివ్య వర్షంబు లోలి
వసియించి యుండె నావాసుదేవునినాభి
యందు సహసోనూర్యప్రదీప్తిఁ
దనరుచు నకలజీవ నికాయయుత మగు
పంకజాతంబు సంభవము నొందె

బరంగంగ నందులో భగవ దధిష్ఠితుం

డై స్వరా ట్టగు చతురాననుండు

తే. జనన మందెను దత్పద్మసంభవుండు

నామరూపగుణాదిసంజ్ఞాసమేతుఁ

డగుచు నిర్మాణ మొనరించె సఖిలజగము

వనజజాండు నిజచ్ఛాయవలన మఱియు.

718

సీ. తామిన్రమును సంధతామిన్రమును దమ

మును మోహమును మహామోహసంబు

నను పంచమోహ యాపాత్మకమైన య

విద్యుబుట్టించి యవ్వేళఁ దనక

నది తమోమయదేహ మని ధాత రోసి త

త్తనువు వినరించె ధాత్మముక్త

దేహంబు సతత త్తుత్తప్తప్తలకావాస

మును రాత్రిమయము నయ్యెను దలంప

తే. నందులో యక్షరక్షస్సులన జనింప

వారి కప్పుడు క్షుత్తప్తప్త వఱలఁ గొంద

తా చతుర్ముఖ భక్తింతమనిరి కొంద

ఱతని రక్షింపమని తగనాడి రంత.

వ. ఇట్లు వలుకుచు భక్తింతువారలయి ధాతసన్నిధికిం జనివ నతండు భయోవిహ్వలుండై 'యేను మీ జనకుండను మీరలు మత్స్యత్పూలరు నన్ను హింసింపకుండచుచు మా'మాజక్షత రక్షత'యను శబ్దంబులు వలుకం దన్నిమిత్తంబున వారలకుం గ్రమంబున యక్షరక్ష నామంబులు ప్రకటంబులయ్యె వెండియుం బ్రభావిభాసితంబైన యొక్క కాయంబు ధరియించి సత్త్వగుణగర్వితులుం బ్రభావంతులు నగు సుపర్వులం బ్రముఖులంగా సృజించి తత్ప్రభావయగాత్రి విసర్జనంబునేసిన నదిరియహోరూపంబై దేవతావల్లికి నాశ్రయంబయ్యె. మఱియు జఘనంబువలన నతిలోలుపులైన యసురలం బుట్టింప వార

1 చుక్త=వదలిపెట్టబడిన. 2 తుక్తు=అకలి. 3 తృప్త=వాహము. 4 అవాసము=ఉనికిపట్టు. 5 ధాత = బ్రహ్మ. 6 విహ్వలుండు=మనస్సుచెదిరినవాడు. 7 మాజక్షత=శక్తిగలవదను. 8 అనారోగ్యప్రమాద=షగలుయాపము.

లతి కాముకులగుటంజేసి య¹య్యజునిం జేరి మిథునకర్కం బపేక్షిం
చిన శివించి నగుచు నిర్లజ్జలయిన యనురులు దనవెంటం దగులం
బఱచి ప్రవన్నార్తిహారుండును భక్తజనానురూపనఃదర్శనండును
నైన నారాయణుం జేరి తత్పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యిట్లనియె.

క. రక్షింపుము రక్షింపు ము, పేక్షింపక వినుత నిఖిల బృందారక వి
శ్వక్షేమంకర విను మిటు, దక్షత నీయాజ్ఞ నేను దల నిడి వరునన్.

తే. ఈప్రజాసృష్టి కల్పనంబే నొనర్చ

నందుఁ బాపాత్ములైన యీయసురు లిపుడు

నను రమింపఁగ జాయ వచ్చినఁ గలంగి

యిటకు వచ్చితి ననుఁగావు మిద్దఁచరిత.

722

వ. అదియునుం గాక లోకంబువారలకుం గ్లేశంబు లొనరింపం గ్లేశంబునం
బొందిన వారల క్లేశంబు శిలవనయింపను నీవ కాక యితరులు గలరే
యని స్తుతియించినఁ బద్మజు⁴కార్పణ్యం బెఱుంగ నవధరించి వివిక్తా
ధ్యాత్మదర్శనం డగుచుఁ గమలసంభవ భవద్భోరతనుత్యాగంబునేయు
మని యానతిచ్చిన నతండు నట్ల చేసెనంత నదియును.

723

నీ. నవ్యకాంచన కరణ స్మణిసూపురారావ

విలసితపాదారవిందయుగళ

కాంచీ కలాప నంకలిత దుకూల వ

స్త్రస్సార శివులిననితంబబింబ

రాజితాన్యోన్య కర్కశవీన కరికుంభ

వృథు కుచభార కంపిత వలగ్న

మదిరారసాస్వాద మద విఘ్నార్ణిత చారు

సిత నవవికచ రాజీవనయన

తే. కియపరపక్షాప్తమీ శశాంకాభ నిటల

మదవ దలికుల రుచిరోపమాన శిచికుర

1 అజాడు = బ్రహ్మ. 2 విరించి = 2వృ. 3 అపనయించుట = తీసివేయుట.
4 కార్పణ్యము = లోభము. 5 రణత్ = ధ్వనిచేయుచున్న. 6 శ్రుతి ననితంబబింబ =
ఇనుక తిప్పలవంటి పిరుదులమండలము. 7 మదిరారసాస్వాదము = కలుతాగ్గుట.

లలిత చంపకకుసుమ విలాస నాన

హాస లీలావలోకన యజ్ఞపాణి.

724

క. అనఁ దగి సంధ్యారూపం, బున లలనారత్న మపుడు పుట్టిన దానిం
గనుగొనిదానవు ¹లుపగూ, హాస మొగిఁగావించిపలికిరందఱు, దమలోన్.

క. ఈసౌకుమార్య మీవయ, నీసౌందర్యక్రమఁబు నీదైర్యంబు
న్నీసౌభాగ్యవిశేషము, నేనతులకుఁగలదు చూడ నిది చిత్రమగున్.

చ. అని వెఱఁ గంది యద్దనుజు లందఱు నిట్లని రీతిలోదరిం
గని మన మంతమండియును గాముకవృత్తిఁ జరించుచుండఁగా
మనయెడ దీని చిత్తమున మక్కువ లేమికి నేమి హేతువో
యని బహుభంగులం బలికి రాప్రమదాకృతి యైన సంధ్యతోన్. 727

క. ఓకదళీస్తంభోరువ, యేకుల మేజాడదాన వెవ్వరిసుత వి
స్లేకాంతంబున నిచ్చట, నేకారణమునఁ జరించె దెఱిగింపుతగన్. 728

క. భవదీయచారురూప, ⁴ద్రవిణ లనత్పూజ్యభూమిఁ దగుమోహమునం
దవలినదుర్భరులను మముఁ, గవయపుపుష్పాస్త్రబాధ ఘనమయ్యెఁగదే.

ప. మఱియుఁ దదీయ సౌందర్యం ⁵బుగ్గడింపనలవిగాక చింతించుచు. 730

సీ. గురుకుచభార సంకుచి ⁶తావలగ్నంబు

దనరారు నాకాశతలము గాఁగ

లలితపల్లవపాణి తలమునఁ జెన్నొందు

చెండు ⁷పతత్పతంగుండు గాఁగ

సలలితసీల వేశలవృథు ⁸ధమ్మిల్ల

బంధంబు ఘనతమఃపటలి గాఁగఁ

బ్రవిమలతర కాంత భావ విలోకన

జాలంబు దారకా నమితి గాఁగఁ

1 ఉపగూహనము = కాగిలింత. 2 తలోదరి = పొముడ, స్త్రీ. 3 కదళీ...రవ = అనటి కంబములవంటి తొడలుగలయోస్త్రీ. 4 ద్రవిణలస త్పూజ్యభూమి = బంగారముతో నొప్పుచున్న పవిత్రమైనభూమి. 5 ఉగ్గడింప = చెప్ప. 6 ఆవలగ్నము = నడుము. 7 పతత్పతంగుండు = పక్షుచున్న నూర్యుండు. 8 ధమ్మిల్ల బంధము = బట్టముడి.

తే. గడగి మైపూత సాధ్యరాగంబు గాఁగ
 సంగనాకృతి నొప్పు సంధ్యావధూటిఁ
 గదిసి మనముల మోహంబు గడలుకొనఁగ
 ననురు లందఱు గూడి యిట్లనిరి మఱియు.

731

- క. వెలయఁగ బద్ధం బేక, స్థలమున నే యొప్పుఁగాని త్వత్పదపద్ధం
 బి బహుగతుల ననేక, స్థలములఁ దనరారుఁగాదె తరుణాబముఖి. 732
- క. అని దనుజులు దమమనముల, ననురాగము లుప్పతిల్ల నందఱు నానం
 ధ్యను బట్టికొనిరి వనజా, ననుడప్పడు హృదయమందు సంతసమందెన్.
- క. సరసిజభవుఁ డయ్యెడఁదన, కర¹మాఘాఁగింప నపుడుగంధర్వులు న
 పురసలుఁబుట్టిరిధాతయుఁ, బరువడినాత్మీయతనువుఁబాసిన నదియున్.
- వ. చంద్రికారూపంబైన దద్ధాత్రీంబు విశ్వావసు పురోగము లగు
 గంధర్వాపురో గణంబులు గైకొనిరి వెండియుం గమలగర్భుండు
 దందోన్మాదజృంభికా నిదారూపం బైన శరీరంబు చాల్చి పిశాచ
 గుహ్యకసిద్ధభూతగణంబులం బుట్టించిన వారలు దిగంబరులు ముక్త
 కేశులు నయినం జూచి ధాత లోచనంబులు ముకుళించి తద్దా
 త్రీంబు విసర్జనంబు గావించిన నది వారలు గైకొనిరి వెండియు
 నజుండు దన్ను నన్నవంతునింగాఁ జూతించి యదృశ్యదేహుం
 డగుచుం బితృసాధ్యగణంబులం బుట్టించిన వారలు దమ్ముఁ బుట్టించిన
 యదృశ్యశరీరంబునకుం గార్యం బగు దేవభాగంబుఁ గైకొనినం
 దత్కారణంబునం బితృసాధ్యగణంబుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుల
 హవ్యశవ్యంబు లాచరింతురు మఱియును.

735

సీ. సజ్జన స్తుత విను చతురతఁ బంకజా
 ననుడు ⁴దిరోధానశక్తివలన
 సర సిద్ధ విబుధ కిన్నరులను బుట్టించి
 తవిలి వారికిఁ దిరోధాననామ

1 అఘాఁగింప = వాసనజూడఁగ. 2 పురోగములు = ముందునడచువారు.
 3 కవ్యము = పితృదేవతల కియ్యదగిన అన్నము. 4 తిరోధానశక్తి = అంతర్ధానశక్తి.

ధేయ మైనట్టి యాదేహంబు నిచ్చెను
వెండియు భారతీ విభుడు దనకుఁ
బ్రతిబింబమగు శరీరమునఁ గిన్నరులఁ గిం
పురుషులఁ బుట్టింపఁ బూని వారు

తే. ధాతృప్రతిబింబదేహముల్ దాల్చి వరుస
నిద్ద టిద్దలు గవగూడి యింపు లొదవ
బ్రహ్మ పర మైనగీతముల్ వాడు చుండి
రంతఁ బంకజసంభవుఁ డాత్మలోన.

736

క. తననృప్తి వృద్ధి లేమికిఁ, గనలుచు శయనించి చింతఁ గరచరణాదుల్
గొనకొనికడలింపఁగరా, లిన¹ోమములుగ్రోకుండలి వ్రజమయ్యెన్.

క. వనజజుడు దన్నుఁగృతకృత్యునిఁగాభావించి యాత్మదుష్టివహింపఁ
మనమున నిఖిలజగత్పావనులగు మనులం దిలోకవరుల నృజించెన్.

సీ. పుట్టించి వారికిఁ బురుషరూపంబైన
తనదేహమిచ్చినఁ దగిలి వారు
గనుఁగొని మున్ను పుట్టినవారిఁ గూడి యా
వనజసంభవున కిట్లనిరి దేవ
యఖిల జగత్సృష్టవై న సీచేతఁ గా
వింపంగఁ బడిన యీ వితతసుకృత
*మాశ్చర్య కరము యజ్ఞాది క్రియాకాండ
మీమనుసర్గ ముండీడ్చు మయ్యెఁ

తే. దద్ధవిర్భాగములు మాకుఁ దవిలి జహ్ను
లందు నాస్వాదనములు సేయంగఁ గలిగె
ననుచు మనముల హర్షంబు లతిశయిల్ల
వినుతి సేసిరి భారతీవిభుని మఱియు

739

1 ఓమములు = వెండుకలు. 2 కుండలివ్రజము = పాముల సమదాయము.

* మాశ్చర్యకర మయ్యె నందు యజ్ఞాదిక్రియాకాండ మిది నిశ్చయంబు
కాండె— అని పాకాంతరము.

3 ఈడ్చుము = పొగడదగినది.

వ. వరతపోయోగ విద్యాసమాధియు క్తం బగుచు ఋషి వేషధరుండును
హృషీకాత్ముండును నై ఋషిగణంబులం బుట్టించి సమాధియోగై
శ్వర్యతపోవిద్యావీరక్తియు క్తంబగు నాత్మీయశరీరాంశంబు వారికిం
గ్రామంబున నొక్కొక్కనికి నిచ్చెనని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని
విదురుండు పరమానందంబునం బొంది గోవిందుచరణారవిందంబులు
డెందంబునం దలంచి వెండియు మైత్రేయునిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. వరగుణ స్వాయంభువ మనువంశం బిలఁ
బరమసమృతము దప్పదు తలంపఁ
గొనకొని తద్వంశమున మిథునక్రియఁ
జేసి ప్రజావృద్ధిఁ జెప్పి తీవు
అదియును గాక స్వాయంభువ మనువుకుఁ
బూని ప్రియవ్రతోత్తాసపాదు
లనుసందనులు గల రంటివి వారు న
ప్రదీప్వఃతి యైనధాత్రీ నెల్ల

తే. ధర్మమార్గంబు లేమియుఁ దప్పకుండ
ననఘలై యెట్లు పాలించి రయ్య వారి
చరిత మెల్లను సత్కృపా నిరతబుద్ధి
నెఱుంగ వినిపింపు నాకు మునీంద్రచంద్ర.

741

వ. అదియును గాక త న్మనువుత్రీయు యోగలక్షణసమేతయు నగు
దేవహూతియను కన్యకారత్నంబును స్వాయంభువుండు గర్దమునకు
నేవిధంబునం బెడ్లిచేసెనా దేవహూతియందు మహాయోగియైన
కర్దముండు ప్రజల నేలాగునంబుట్టించె. నదియునుంగాక కర్దముండు
రుచియను కన్యను దక్షప్రజాపతికి నిచ్చెనని చెప్పితి వా రుచియందు
నమ్మహాత్ముం డీ నృప్తి యేలాగునం బుట్టించె నవి యన్నియుం
దెలియ నాసతీయవలయునని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం
డిట్లనియె.

742

—♦ కర్దముఁడు భగవదనుజు వడసి జేవహూతిని బెండ్లియాడుట. ♦—

క. వినుమనఘకృతయుగంబున, మునిసాధుండయినకర్దముఁడు ప్రజలనృజిం
పను వనజసంభవునిచే, త నియుక్తుండగుచు మది ముదము సంధిల్లన్.

తే. ధీరగుణుఁడు సుసృతీ తీరమందుఁ

దవిలి పదివేలదివ్యవత్సరము లోలిఁ

దపము నేయుచు నొకనాఁడు జపనమాధి

నుడి యేకాగ్రచిత్తుడై నిండువేడ్క.

744

క. వరదుఁ బ్రసన్ను మనోరథ, వరదాన సుఖీలు నమరవంద్యుఁ యేతఁ
దురితవిదూరు సుదర్శన, కరుఁ బూజించిన నతండు కరుణాకరుడై.

వ. అంతరిక్షంబునం బ్రత్యక్షుంబైన.

746

సీ. తరణి సుధాకర కిరణసమంచిత

సరసీరుహోశ్వల సృగ్విలాసుఁ

గంకణనూపుర కైవేయ ముదిరికా

హార కుండల కిరీ టాభిరాముఁ

గమనీయ సాగర కన్యకా కాన్తుభ

మణిభూషణోద్భాసమాన వత్సు

నలలితదరహాస చంద్రికాధవళిత

చారుదర్పణ విరాజ త్కపోలు

తే. శంఖచక్రగదాపద్మ చారుహస్తు

సలికులాలక రుచిభాస్వ దలికఫలకుఁ

బీతకాశేయవాసుఁ గృపాతరంగి

త స్మితేక్షుఁ బంకజోదరుని హరిని.

747

వ. మఱియు శబ్దబ్రహ్మశరీరవంతుండును సదాత్మకుండును జ్ఞానైకవేద్యుం
డును శివైనతేయాంస విన్యస్త చరణారవిందుండును నయిన గోవిం
దుని గమంగొని సంజాతపార్వతిహరీపరవశుండును లబ్ధమనోరథుం
డును నగుచు సాష్టాంగ దండప్రణామంబులూచరించి తదనంతరంబ.

క. ముకుళితకరకమలుండయి, యకుటిలనదృక్తిపరవశాత్మకుండగుచున్
వికచాంభోరుహలోచను, నకు నిటనియెం దదాననముఁగనుఁగొనుచున్.

1 తరణి = సూర్యుఁడు. 2 కైవేయ...విందుడు = గరుత్మాంతుని భుజములపై
సంచరించిన పాగళమలములు గలవాఁడు. 3 అహరీ = ప్రవాహము.

సీ. అబ్జాత సకలభూతాంతరాత్ముడవనఁ
 దనరుచుండెడిసీదు దర్శనంబుఁ
 దలకొని సుకృత సత్ఫల భరితంబు లై,
 నట్టి¹యనేక జన్మానుసరణ
 ప్రకట యోగక్రియాభ్యాస నిరూఢు లై
 నట్టియోగీశ్వరు లాత్మగోరి
 యెంతురు యోగీశ్వరేశ్వర యే భవ
 త్స్పదారవింద సందర్శనంబు

జే. గంటి భవవార్ధిఁ గడవంగఁ గంటి² మంటిఁ
 గడగి నా లోచనంబుల కలిమినేడు
 తవిలి సఫలత నొందె మాధవ ముకుంద
 చిరదయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహర.

750

వ అదియునుం గాక దేవా భవదీయమాయావిమోహితులై³ హత
 మేధస్కులై సంసార⁴ పారావారోత్తారకంబులైన భవదీయపాదార
 విందంబులు దుచ్చవృత్తికాములయి నేవించి నిరయగతులైన వారికిం
 దత్కామయోగ్యంబులగు మనోరథంబుల నిత్తు వట్టినకాములైన
 వారి నిందించు నేనును గృహమేధధేనువు నశేషమూలయుం⁵ ద్రివర్గ
 కారణయు సమానశీలయునయిన భార్యం బరిణయంబుగా నపే
 షించి కల్పతరుమూలసదృశంబులైన భవదీయ పాదారవిందంబులు
 నేవించితి నయిన నొక్క విశేషంబుగలదు. విన్నవించెద నవధరిం
 పుమా. బహ్వత్కృతుండవయిన సీదు వచస్తంత్రనిబద్ధులై లోకులు
 కామహతులైరఁట. యేనును వారల ననుసరించినవాడనై కాలా
 త్కృతుండవై న సీకు నభిమతం బగునట్లుగాఁ గర్మమయంబైన భవ
 దాజ్ఞాచక్రింబు ననుసరించుటకుఁగాని మదీయ కామంబుకొఱకుఁ
 గాదు. భవదీయ మాయావినిర్మితంబును గాలాత్మకభూరివేగ సమా

1 అనేక...నిరూఢులు = అనేక జన్మల వరుసచే సృష్టమైన యోగాభ్యాసము
 చేసి బ్రసిద్ధిఁజెందినవారు. 2 మంటిని = బ్రతికితిని. 3 హతమేధస్కులు = మఁదబుదులు
 4 పారావారోత్తారకంబులు = సముద్రమును దాటించునవి. 5 త్రివర్గము = భర్తృ
 కామములు.

యు క్తంబును సత్పరంబునునైన బ్రహ్మాంబునందు భృమణశీలంబును
నధిమానసమేత త్రయోదశ¹మాసారంబును వృష్ణ్యత్తర శతత్రయా
హోరాత్రమయపర్వంబును ఋతుషట్కసమాకలిత² నేమియుం
జాతుర్మాస్య త్రయవిరాజిత³ నాభియు సపరిమిత క్షణలవాది పరి
కల్పితవత్ప్ర⁴ శోభితంబునుం గాలాత్మకభూరివేగ సమాయుక్తంబును
నైన కాలచక్రంబు సకలజీవ నికరాయుర్ద్రోసన తత్పరంబగుం గాని
కామాభిభూతజనానుగత పశుప్రాయులగు లోకుల విడిచి భవపరి
తాపనివారణ కారణంబయిన భవదీయచరణాతపత్రచ్ఛాయాసమా
శ్రియులై తాపకీగుణకథ⁵ సుధాస్వాదన రుచిరలహరీనిరసితసకల
దేహధక్కులైన భగవద్భక్త జనాయుర్వారణసమర్థంబు గాకుండునని
వెండియు.

751

మ. అనఘా యొక్కండ వయ్య నాత్మకృతమాయా జాతసత్త్వాదిశ
క్తి నికాయసితి నీజగజ్జనన వృద్ధిక్షోభ హేతుప్రభా
వ నిరూఢిం దగు దూర్ణనాభిగతి విశ్వస్తుత్య సర్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబు గడవ గా వచ్చునే యేరికిన్.

752

వ. దేవా శబ్దాది విషయసుఖకరంబగు రూపంబు వి సరింపజేయు తెల్ల
నన్నదనుగ్రహార్థంబుగాని నీకొఱకుం గా దాత్మీయమాయా పరివర్తిత
లోకతంత్రంబుగలిగి మదీయమనోరథ సుధాపివర్షి వైన నీకు
నమస్కరించెద.

753

మ. అని యిబ్బంగి నుతించినన్ విని సరోజాక్షుండు మోదంబునన్
వినతానందన శిశువోపరిచర ద్విభ్రాజిమానాంగుడై
యనురాగస్మిత చంద్రికాకలిత శోభాలోకుడై యమ్మునీం
దుగ్రిని గారుణ్య మెలర్పజూచి పలికెన్ రోచిష్టుడై వేల్చిల్చిడిన్.

క. మునివర యేకోరిక నీ, మనమున గామించి నను సమంచిత భక్తిన్
¹⁰ నెనరునబూజించితి నీ, కనయమునాశోర్కినఫలమయ్యెడుజుమ్మిన్.

1 మాసారము = నెలలను బండికంటియాశులుగలిది. 2 నేమి = బండికంటికిడ
కమ్మి. 3 చాతుర్మాస్య = నాలుగు మాసములయొక్క. 4 నాభి = చక్రపు
నడితూము. 5 గ్రసనము = మ్రింగుట. 6 అభిభూత=తిరస్కరింపబడిన. 7 అతపత్రము
= గొడుగు. 8 పివర్షి = వర్షము పురిపించువాడు. 9 కంఠ = నాంగుడు = మెడమని
కడలుడు. 10 నెనరు = ప్రేయము.

వ. అని యానతిచ్చి ¹ప్రజాపతిపుత్రుండునుసమ్మాట్టునునైన స్వాయ
భువమనువు బ్రహ్మవర్త దేశంబునందు సప్తార్ణవ మేఖలామండిత
మహీమండలంబుఁ బరిపాలించుచున్నవాఁ డమ్మహాత్ముం డిడపర
దివసంబున నిందులకు శతరూప యను భార్యా సమేతుండై ²భర్తృ
కామ యగు కూతుం దోడ్కొని భవదీయసన్నిధికిం జనుదెంచి
నీకు ³ననురూపవయస్కీల సంకల్పగుణాకర యైన తనపుత్రిం బరిణ
యంబు గావించు భవదీయమనోరథంబు సిద్ధించు ననుం జిత్తంబున
సంస్కరించుచుండు సమ్మనుకన్య నిను వరించి భవద్వీర్యంబువలన
సతిసౌందర్యవతు లయిన కన్యలం దొమ్మండ్రొం గను నాకన్యకానవ
కంబునందు ముసీందుగ్రీలు పుత్రోత్పాదనంబులు సేయంగలరు నీవు
మదీయశాసనంబును ధరియించి మ దర్పితాశేష కర్ముండవగుచు
నై కాంతిక స్వాంతంబున భూతాభయదాన దయాచరితజ్ఞానివై
నాయందు జగంబులుగల వనియు నీయందు నే గల ననియు నెఱింగి
సేవింపుము ⁴చరమకాలంబున ననుం బొందంగలవు భవదీయవీర్యంబు
వలన నేను నీభార్యగర్భంబుఁ బ్రవేశించి మత్కళాంశంబునఁ
బుత్తుండనై సంభవించి నీకుండత్వసంహిత నువన్యసింతు ⁵ని
జనార్దనుండు గర్దమున కెఱింగించి యతండు గమంగొను చుండ
సంతర్హితుండై.

756

చ. అతుల సరస్వతీ సరి దుదంచిత బాలరసాలసాలశో
భిత తటతంగరంగ మగు బిందుసరంబు ⁶వినిర్గమించి యం
చిత గరుడాధిరోహణము సేసి తదీయ గరుత్ప్రభాత రు
క్ప్రతతి విలక్షణ కృమ విరాజితనాదము విను ⁷మోదియై

757

చ. అరిగె వికుంఠ భామమున కంత నకామముండైన కర్దముం
డరయ విమోహియై మనము నందలి ముందటవచ్చు కోరికల్

1 ప్రజాపతి = బ్రహ్మ. 2 అపరదివసము = మరుసటిదినము. 3 భర్తృకామ =
భర్తయందుఁ గోరికకలది. 4 అనురూప = తగిన. 5 చరమ = చివర. 6 వినిర్గమించి =
దాటి. 7 అధిరోహణము = ఎక్కుట. 8 మోది = సంతోషించినవాడు.

- విరికొనుచుండఁ దత్త ణమ బిందునరంబున కేఁగి యిందిరా
వరుఁ దలపోయు చుండె జన వంద్యుఁడు భక్తి నితాంతచిత్తుఁ డై.
- వ. అంత స్వాయంభువుండు గనక ర ¹ ధారూఢుం డగుచు నిజభార్యా
సమేతుండై భర్తృవాంఛాపర యైన పుత్రికం దోడ్కొనుచు నిజతనూ
జకుం దగినవరు నన్వేషించుచు భువనంబునం గలయం గుమ్మరి
యెందునుంగానక వచ్చి వచ్చి. 759
- ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధ ముఖ్యుఁడు విష్ణుఁడుగర్దముక్ మహా
నందమెల్లర్చు జూచి నయనంబుల రాలినబాష్పముల్ ధరక
బిందువులై వెసం దొరగి పేర్చి నరస్వతిఁ జుట్టి పాటుటక
బిందుసోవరం బనెడి పేరఁ దనర్చిన పుణ్యతీర్థమున్. 760
- ఉ. అందుఁ దమాల సాల వకుళార్జున నింబ కదంబ పాటలీ
చందన నారికేళ ఘనసార శిరిష లవంగ యుగ మా
కంద కుచందన కృముక కాంచన బిల్వ కపిత్థ మల్లికా
కుంద మధూక మంజుల నికుంజములం దనరారి వెండియున్. 761
- క. పరివక్వ ఫలభరాఽత, తరుశాఖా నికర నివసిత స్ఫుట విహగో
త్కర బహుకోలాహలరవ, ² భరిత దిగంతములు గలిగిభవ్యంబగుచున్.
- క. అతినిశిత చంచుదళన, క్షుత³నిర్దత పక్వఫల రసాస్వాదనమో
దితరాజోశుకవచోర్థ, శ్రుతి ఘోషము సెలఁగళివణ సుఖదంబగుచున్.
- క. లలితోనమాకారపల్లవ, కలితాస్వాదనకమాయ కంఠవిరాజ
త్కలకంఠ పంచమస్వర, కిలనాదము లుల్లసిల్లఁ గడురమ్యములై.
- క. అతుల తమాలిమహీజ, ప్రతితిక్షణజాతజలద పరిశంకాంగీ
కృత తాండవఘోలన విల, సితపింఛవిభాసి బాల¹⁰శిఖినేవ్యంబై. 765
- క. కారండవ జలకుక్కుట, సారస బక చక్రివాక పట్టద హంసాం
భోరుమా కై రవ నవక, ప్లవ విరాజిత సరోరుహాకర యుతమై. 766
- క. కరి పుండరీక వృక కా, సర శశ భల్లూక హరిణ చమరీ హరి సూ
కర ఖడ్గ గవయ వలిముఖ, శరభ ప్రము¹¹ఖోగ్ర వన్య సత్త్వాశ్రయమై.

1 ఆరూఢుఁడు = ఎక్కినవాఁడు. 2 భరితదిగంతములు = నిండినదిష్కలచివరలు.
3 దళనము = ఖండించుట. 4 నిరత = బయలుదేరిన. 5 శుకము = చిలుక. 6 నమాకార
పల్లవము = తీయమామిడిచిగురు. 7 కలకంఠము = కోకిల. 8 కల = మమోహరమైన.
9 మహీజము = చెట్టు. 10 శిఖ = నెమలి. 11 ఊగ్రవన్యసత్త్వములు = భయంకరవృక్షములు.

ప. ఒప్పు నప్పురము తాపసోత్తముని యాశ్రమంబుఁ గనుంగొని మితపరి
జనంబులతోడం జొచ్చి యందు.

సీ. అంచిత బ్రహ్మచర్యవ్రత యోగ్యమై

విలసిల్లు ఘన తపోవృత్తిచేత

దేహంబు రుచిరనందీప్తమై చెలువొందఁ

గడుఁ గృశీభూతాత్మ కాయుఁ డయున్

1 నలినోదరాలాప నవసుధాపూరంబు

2 శ్రోత్రాంజలులఁ ద్రావి చొక్కియున్న

కతనఁ గృశీభూత 3 కాయుండుగాక జ

టా4వల్క 5 లాజన శ్రీవెలుంగఁ

తే. గమలపత్రవిశాల నేత్రములు దనర

నలిన సంస్కార నంచి 6 తానర్హనూత్న

రత్నమును బోలియున్న కర్దమునిఁజూచి

భక్తి నమ్మను 7 వెరఁగెఁ దత్పాదములకు.

769

ప. ఇట్లు వందనంబుగావించినం గర్దముండు దన గృహంబునకు విందై

చనుదెంచిన యమ్మనువు నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం 8 బరి

తుష్టునిం గావించి పూర్వోక్తంబైన భగవ 9 దాదేశంబు సంస్మరించి

స్వాయంభువున కిట్లనియె.

770

సీ. వరగుణాకర భగవద్భక్తియుక్తుండ

వైన 10 త్వదీయ పర్యటనమెల్ల

శిష్టపరిగ్రహ దుష్ట 11 నిగ్రహముల

కొఱకుఁ గదా పుణ్యపురుష మతియు

1 నలినోదరాలాపము = విష్ణువులూర్చినమాటలు. 2 శ్రోత్రాంజలులు = చెవులను దోసిక్కు. 3 కాయము = శరీరము. 4 వల్కలము = నారబట్ట. 5 అజనము = లేడిచర్మము. 6 అనర్ఘ్యము = నిరూపింపరాని విలువగలది. 7 ఎరఁగె = నమస్కరించెను. 8 పరితుష్టుని = సంతోషించినవాని. 9 ఆదేశము = ఆజ్ఞ. 10 త్వదీయ పర్యటనము = పరిటనము. 11 నిగ్రహము = చంపుట.

1 వనజహితాహిత వహ్నిసమీర 2 వై
వస్వత 3 వార్ధిప 4 వానవాత్మ
కుండ్రు హరిస్వరూపుడ వైన నీకును
మానితభక్తి నమస్కరింతు

తే. ననఘ నీవిష్ణు డే నేమి యఖిలలోక
జైత్రీ మగు హేమమణిమయ 5 స్వందనంబు
నెక్కి 6 కోదండపాణివై యిద్దసైన్య
పదవిఘ్ననచే భూమిభాగ మగల.

771

మ. 7 తరణిం బోలెఁ జరింప కున్న ఘననిద్రాం బొంది యెంచేని భూ
వర వద్దోదర కల్పితంబు లగు నీ వర్ణాశ్రమోదార వి
స్తర 8 పాథోనిధి సేతుభూత మహిమా చారక్రియల్ దప్పి సం
కరమై చోరభయంబునక 9 నిఖిలలోకంబుల్ నశించుం జమి.

772

వ. అని పలికి భవదాగమనంబునకు నిమిత్తం బెయ్యది యనవుడు
10 సమాహిత నకల నిత్యకర్మానుష్ఠానంబైన మునీంద్రునకు స్వాయుం
భువుం డీట్లనియె.

773

క. సరసిజగర్భుండు దనచే, విరచిత మైనట్టి వేద విశతలు నెల్లన్
ధర వెలయుంచుటకై బుధ,వర మిమ్ముం దనముఖింబువలన సృజించెన్.

క. దురితస్వరూప 11 పాట, చ్చర పీడం బొంద కుండ నకలక్షోణిం
బరిపాలించుటకై మము, సరివిందభవుండు భుజములందు సృజించెన్.

క. నెఱినట్టి జలభవునకుఁ, గర మంతఃకరణగాత్రీకములై వసుం
బరగిన బ్రహ్మక్షత్త్రీము, లరయ రమాధీశ్వరునకు నవసీయంబుల్.

వ. కావున హరిస్వరూపుడవై దుర్జనదుర్దర్శనుండ వయిన నినుం గనుట
మదీయభాగ్యంబున సిద్ధించె భవత్పాద 12 కంజ కింజల్క పుంజరంజితం
బైన మదీయ 13 మస్తకంబును దావక వచన సుఖాపూరితంబులై న

1 వనజహితాహితులు = సూర్యచంద్రులు. 2 వైవస్వతుండు = యముడు. 3 వార్ధి
పుండు = పరుణుడు. 4 వానవుండు = ఇంద్రుండు. 5 స్వందనము = రథము.
6 కోదండము = విల్లు. 7 వశః = సూర్యుండు. 8 పాథోనిధి సేతుభూతము = సమస్తభూము

శ్రవణంబులును మంగళాకరత్వంబున సాఫల్యంబునుం బొందె నేను
గృతార్థుండ నైతి దుహితృ స్నేహ దుఃఖ ¹పరిక్లిన్నాంతఃకరణుండనై
సకలదేశ శ్రీభ్రమణులున్నుండ నైన నావిన్నపం బవధరింపుమని
యిట్లనియె.

777

మ. వరయోగీశ్వర దేవహూతి యను నీ వామాక్షి మత్పుత్రి దా
వర లావణ్యగుణాధ్యులన్ వినియు నెవ్వారిన్ మదిం గోర కా
తురయై నారదుపంపునన్ మిము వరింతున్ వేగ యం చెంచె నీ
తరుణీభిక్షుఁ బరిగ్రహింపుము శుభోదా త్తక్రియాలోలతన్.

778

క. అమలిన శ్రీగృహమేధిక క, ర్మములకు ననురూపగుణవిరాజితశీల
శ్రీమములఁ దనరిన తరుణిం, బ్రీమదమునవరింపుమయ్యభవ్యచరిత్రా.

క. అనఘ విరక్తుల కై నం, దనయంత లభించుసౌఖ్యతతి వరింపం
జనదఁట కాముకులకు న, బ్బిన మానుదులే లభించుప్రియసౌఖ్యంబుల్.

క. వినుము ఫలారంభుడ ⁴గృహణుని నడిగినఁదనయశంబునుండగుమానం
బునుజెడుఁగావునఁదగినీ, వెనయవివాహేచ్ఛదగులు పెఱిగియిచటికిన్.

క. చనుదెంచితి మస్తతాప్రీ, ర్థనఁగై కొని మత్తనూజఁ దగ వరియింపుం
డనమునిస్వాయంభువునిం, గనుఁగొనిమరలంగఁబలికెఁగడుమోదమునన్

సీ. అనఘ నీచేత ⁵ననన్య దత్తముగఁ బ్రీ
తిప్రీతిం బై న యీతీవఁబోడి

కమనీయరూపరేఖావిలాసంబుల

మానిత లక్ష్మీ సమాన యగుచు

నొకనాటి రాత్రియం దిడుడురాజచంద్రికా

ధవళిత నిజసాధ తలమునందు

మహిత ⁷హిరణ్మయ మండరశోభిత

చరణ యై నిజసఖి సహిత యగుచుఁ

తే. శిగండుకక్రీడఁ జరియింప గగనమందు

వరవిమానస్థుఁ డగుచు విశ్వావసుండు

1 కరిక్లిన్నము = కష్టము. 2 భ్రమణము = తిరుగుట. 3 గృహమేధి = గృహ
స్థునియొక్క. 4 కృపణుడు = దీనుడు. 5 అనన్యదత్తము = ఇతరులకివ్వబడనిది.
6 తిడుడురాజచంద్రికాధవళితము = చంద్రునియొక్క తెల్లలచేత తెల్లగాఁజేయబడినది.
7 హిరణ్మయము = అరిగారనికారము. 8 కండుకము = చెండు.

నాగఁ దనరిన గంధర్వ నాయకుండు

తరుణిఁ జూచి విమోహియై ధరణిఁబడియె.

783

తే. పుండరీకాక్షు నెఱుంగని పురుషవశువు

లీ తలోదరి బొడగాన రేమి సెప్ప

నట్టి కొమరాలు భాగ్యోదయమునఁ దాన

వచ్చికామింప నొల్లనివాఁడు గలఁడె.

784

క. ఈకన్యారత్నమునకు, నాకును గుణరూప వర్తనంబుల యెడ నా

లోకింప నమమ కావునఁ, నైకొని వరియింతు విగతకల్మషవృత్తిన్. 785

క. విమలాత్మ దీని కొక¹నమ,యముగల దెఱిగింతు వినుగుణాకరయగునీ

రమణికి ²సపత్యవర్యం, తము వర్తింపుదు గృహస్థధర్మ క్రియలన్. 786

ఆ. అంతమీఁద విష్ణునాజ్ఞ యకాదలఁదాల్చి

శమదమాదియోగ సరణిఁ బొంది

సన్న్యసిండువాఁడ జలజనేతుని వాక్య

కారణమునఁ జేసి ధీరచరిత.

787

క. శ్రీవిభునివలన నీ లో, కావళి యాదయించుఁ బెరుగునడఁగునుమినురా

జీవభవాదుల కతఁడే, భూవర నిర్మాణ హేతుభూతుం డరయన్. 788

వ. అది గావున నమ్మహాత్ముని యాజ్ఞో³ల్లంఘనంబు సేయ రా దని

కర్తముండు వలికన విని స్వాయంభువుండు నిజభార్య యైన శతరూప

తలంపును బుత్రి యైన దేవహూతిచిత్తంబును నెఱిగినవాఁడై

మునిసమయంబున కియ్యకొని ⁴ప్రహృష్టహృదయుం డగుచు నమం

చిత గుణగణాధ్యం డయిన కర్తమునకు దేవహూతిని విధ్యుక్త

ప్రకారంబున వివాహంబు సేయించె దదనంతరంబ శతరూపయును

బాలిబర్హ⁵సంజ్ఞకంబు లై నవివాహోచిత దివ్యాంబరాభరణంబులు

దేవహూతికర్తముల కొసంగ నివ్విధంబున నిజకులాచారసరణిం బరిణ

యంబు గావించి విగత చింతాభరుం డై స్వాయంభువుండు

దుహితృవియోగవ్యాకులీతస్వాంతుండై కూతుం గొలిపించుకొని

1 సమయము = ఏర్పాటు. 2 అపత్యము = సంతానము. 3 ఉల్లంఘనము = దాటుట. 4 ప్రహృష్ట = సంతోషించిన. 5 సంజ్ఞకము = సురుగులది.

1. చుబుకంబుఁ బుడుకుచుఁ జెక్కిలి ముద్దుగొని శిరంబు మూర్కొని
 పేమాతిరేకంబున బొప్పధారా శిశుక్తమస్తకం జేసి తల్లి పోయి
 వచ్చెద నని చెప్పి కర్దమునిచేత నామంతి²తుండై నిజభార్యాసమే
 తంబుగ రథంబెక్కి సవరివారుండై. 789

చ. తరళతరంగ శివీచి సముదంచిత బిందుసర స్సరస్వతీ
 సరి దరవింద తుందిల లన త్తరుతీరనివాస సన్మనీ
 శ్వర నికరాశ్రమా⁴కలిత సంపదలం గనుగొంచు వేడ్క ము
 ప్పిరిగొన నేగె నాత్మపుటభేదన విస్ఫుటమార్గ వర్తియై. 790

వ. ఇట్లు సని చని బ్రహ్మవర్తదేశంబునందు. 791

నీ. ఎందేనిఁ దొల్లి లక్ష్మీశుండు యజ్ఞసూ
 కరమూర్తిఁ గై³ ని సరభసముగ
 నొడలు జాడించినఁ బుడమిపై రాలిన
 రోమజాలంబులు రుచిరహరిత
 వర్ణ మై పాలుపారువరకుశ⁷కాశ మ
 యంబును యజ్ఞక్రియాకలాప
 యోగ్యంబు నై చాల నొప్పరి⁸బర్హిస్సు
 సంభవించిన దాన సకలఋషులుఁ

తే. గోత్రపులొనరించి తద్విష్ణు కారులై న
 యసురులందు⁹ంచి రట్ల స్వోయంభువుండు
 విష్ణుపరముగ మఖముగావించి రుచిర
 మేధ నెలువొంద వచ్చి యాత్మీయపురము. 792

క. డాయం జనఁ బురజనము శిలు
 పాయనములు దెచ్చి యిచ్చి బహుగతుల నుతుల్
 నేయఁగ మంగళతూర్యము
 లాయతగతి మోయి జొచ్చె నంతఃపురమున్. 793

1. చుబుకము = గుండము. 2. శిశుక్త = తడుపబడిన. 3. వీచి = తరంగము
 4. అకలితము = కూడుకొనినది. 5. హరితవర్ణము = పచ్చరంగు. 6. కుశ = దర్భ
 7. కాశ = చెలు. 8. బర్హిస్సు = దర్భ. 9. ఉపాయనము = కానుక.

వ. ఇట్లు పోవేళించి తాపత్రయోషశమనం బగు భగవద్భక్తి వృద్ధి
బొందించుచు బుత్రమిత్ర కళత్ర సుహృద్భావసహితంబు పరమా
నందంబున. 794

మ. అతిభక్తిం బ్రతివాసరంబును హరి ¹వ్యాసంగుండై మాధ²వాం
కితగంధర్వవిపంచికాకలిత సంగీత ప్రబంధానుమో
దితుండై యిష్టవిభూతులందు ననురక్తిం బొంద కేహి³ద్దు న
చ్యుతనేవైక పరాయణుం డగుచు ⁴నస్తోకప్రభావోన్నతిన్. 795

మ. హరిపాదాంబు రుమాద్వయాప్సిత⁵తుల స్యామోదముం గొంచుఁ ద
చ్చరితంబుల్ దలపోయుచుం బొగుడుచుం జచ్చించుచుకా వించుఁ ద
త్పరిచర్యావృత్తిక్త ⁶సంసరణ సద్ధర్మార్థకామంబులం
⁷పరిభూతంబులు నేసి మోక్షపద సప్రాప్తికిరారంభుండై. 796

క. నిగమార్థగోచరుం డనఁ
దగు హరిచరిత ప్రసంగ తత్పరచిత్తుం
డగు నతనికి స్వాంతరగము
లగుయామము లొగి శివయాతయామము లయ్యెన్. 797

సీ. వెండియు నమ్మేటి విష్ణుమంగళకథా
కర్ణ సధ్యానానుగాననుతులు
నలుపుచు స్వస్వప్న జాగ్రత్తువు వులఁ
దలఁగించి యాపుణ్య తముఁడు దాను
జక్రిదానుఁడు గాన శారీరమానన
¹⁰దివ్యమానుష భౌతికవృథలను
దగులక నన్మునంద్ర శ్రేణికిం దగఁ
దనరువర్ణాశ్రమ ధర్మగతులు

తే. దప్పకుండంగ నడపుచుఁ దగిలి సర్వ
భూతహితవృత్తి నతుల విఖ్యాతలీల

1 వ్యాసంగుడు = అసక్తిగలవాఁడు. 2 అంకిత = గురుగౌరవ. 3 విభూతి =
విశ్వరూపము. 4 అస్తోకము = అధికము. 5 తులస్యామోదము = తులసియుక్త వాసన.
6 సంసరణము = సంసారము. 7 పరిభూతము = తిరస్కారము. 8 ఆయాత = గతించు.
9 నుషప్తి = నిద్ర. 10 దివ్య = దేవతాసంబంధమైన.

నేకసప్తతియుగము లస్తోకచరితుఁ
డగుచు వర్తించె సమ్మోద మతిశయిల్ల.

798

క. అని యమ్ముచరితమువిదు, రునకమ్మైత్రేయమునివరుడుదయతోడ
వినిపించి కర్దమునికథ, దనరంగ నెఱిగింతు నని ముదంబునఁబలికెన్.

—* కర్దమప్రజాపతి యోగభావంబుచే విమానంబు గల్పించి
భార్యతోఁ గూడ తాను విహరించుట, *—

వ. ఇట్లు స్వాయంభువుండు దేవహూతిం గర్దమునికి వివాహంబు నేసి
మరలి చనినం దదనంతరంబ దేవహూతియుఁ బతిభక్తి గలిగి ¹భవు
నికి ²భవాని పరిచర్య నేయు తెఱంగునఁ బతియ తనకు ³నేడు
గడయుంగా నెఱింగి యమ్మునీందుని చిత్తవృత్తికొలఁది దినదినంబు
నకు భక్తితాత్పర్యస్నేహంబులు రెట్టింపం బ్రీయశుశ్రూషణంబులు
గావించుచు ననూనతెజోవిరాజిత యగుచు, గామశ్రోధదంభలో
భాది గుణవిరహితయై శరీరశుద్ధి వహించి చతురసౌహార్దస్నేహం
బులుగలిగి పతియ దైవంబుగా భావించి మృదుమధుర వచనరచనయై
పతిభక్తి యేమటక వర్తింప దైవయోగంబు నైననుం దప్పింప
నమర్థం దైనకర్దముండు నిజసేవాయాసకృతీభూత దేవయై యున్న
దేవహూతిం గరుణాతరంగితాపాంగుండై కనుంగొని మంజుభాష
ణంబుల నిట్లనియె.

800

ఉ. మానితధర్మమార్గ మహిమస్ఫుట ⁴భూరి తపస్సమాధివి
ద్యోనిభృతాత్మయోగ సముపార్జితవిష్ణు కటాక్షలబ్ధ శో
భాసఘదివ్యభోగ బహు భద్రోవితానము లస్మదీయ సే
వానిరతి లభించు ననివారణ నిత్తును దివ్యదృష్టి యున్.

801

తే. నెలఁత తద్దివ్యదృష్టి నన్నియును నీకుఁ
గానవచ్చు విలోకింపు కమలపత్త్ర
నయనబామముడి మాత్రీన నాశమందు
నితరమగుతుచ్చభోగంబు లేమి నెవ్వ.

802

1 భవునికి = భువికి. 2 భవాని = పార్వతి. 3 నేడుగడ = రక్షమడు. 4 భూరి =
పు. రీ నిష్కర = తీర్పుబడిన. 5 సముపార్జిత = సంపాదించబడిన.

సీ. అనుపమరాజ్య దర్పాంధ 1చేతస్కులై
 పాపవర్తనులై న పార్థివులకు
 ధృతిఁ బొంద రాని యీదివ్యభోగంబులు
 నీదు పాతివత్వనిష్ఠఁ జేసి
 సంపాప్తములు నయ్యె నమత భోగింపుము
 కార్యసిద్ధియు నగుఁగాక నీకు
 ననుటయు నతివయు ననుపమయోగ మా
 యావిచక్షణవిభుం డైన కర్త

తే. మునిఁ గనుంగొని విగతాధియును నపాంగ
 కలిత లజ్జానతాస్య పంకజయు నగుచు
 వినయ సౌహార్దములఁజేసి విహ్వలంబు
 లయినపలుకులఁ బలికి నిల్లనియెఁ బ్రీతి.

803

వ. అనఘా¹యమోఘయోగమాయా విభుండవు సమర్థుండవు నయిన
 నీయందు నీయనుపమదివ్య భోగంబులుగలుగుట నిక్కంబని యెఱుంగు
 గుడు⁴భవత్సంగతి నన్నియు నాకుం గలుగు నయినను దేవా నీ వాన
 తిచ్చిననంతానపర్యంతం బైన శరీరసంగమ సమయంబు చిత్తంబునం
 దలంచి భవ దంగ సంగమంబుఁ గృపనేసి మన్నింపుము భవదీయ సం
 యోగవాంఛా⁵పరతం గృహీభూతంబయిన యీదేహం బేవిధంబున
 యుజ్జనభోజనపాన సుఖంబులం బరిత్యజిం బొందు నట్టి మన్మథ⁶నోర
 భంబుఁదీర్చ రతిరహస్యప్రకాశకంబగు కామశాస్త్రప్రకారం బుప
 శిక్షించి యందులకు నుచితంబు లయిన వివిధాంబరాభరణ
 7 మాల్యా⁸సినులేపన మందిరారామప్రముఖ నిఖిలవస్తువిస్తారంబు
 గావించి నన్నుం గరుణింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు నిజయోగమా
 యాబలంబునం దత్త ణంబ.

804

సీ. దివ్యమణి స్తంభదీప్తి జెన్నొందుచు

మరకతస్థలముల మహిమ దనర

1 చేతస్కులు = మనస్సుగలవారు. 2 విగతాధి = దుఃఖములుపోయినది.
 3 అమోఘ = వ్యర్థముకాని. 4 భవత్సంగతిన్ = నీవైవాహిక 5 పరత = అప్రక్షి.
 6 మన్మథము = స్వామి. 7 మాల్యము. = దండలు 8 అనులేపనము = పూతద్రవ్యము.
 9 అరామము = తోట.

నరవజ్ర) 1 కుడ్యక వాటశోభితములై
 విదుమిదేహాభి విఘ్న లమరః
 గోమ నొప్ప నవశాత కుంభకుంభములపై
 హరిసీల శకల విస్ఫురణ మెఱయఁ
 వగఁ బద్మరాగంపు 3 మొగడలఁ జెలువొందు
 వైదూర్య 4 వలభులు వన్నెఁ జూపఁ

తే. దరభతరధూత కేతుపతాక లాలయ

మంజుశీలత్వమంచిత మధుపకలిత
 సుమచి 5 రాంబమాన ప్రసూనరాజి
 మాలికల నొప్పు వివిధగృహాభి దనది.

805

క. మఱియును దుకూలచీనాం, బరకౌశేయాది వివిధ పట పరివృతమం
 దిర సుభగాకారంబై, యరుదార విచిత్ర ప్రికాలంకృతమై.

806

మ. లలితోద్ధాన వనాంతసంచరణలీలాలోలహుసాభిక్తో
 కిల 6 పారావత చక్రవాకశుక కేకివ్రాహ మంచ త్నము
 త్కలికం గృత్రిమపక్షులక్ నిజవిహంగశ్శ్రేణి యంచుం గుతూ
 హలియై పల్కుచు నాడుచుండుఁ బ్రతిశాఖారోహణవ్యాప్తులన్.

వ. వెండియు.

808

క. ఘనసౌధాంతర శయ్యా, సనకేభీగేహాకృతక జగతీధర శో
 భన చంద్రకాంత చారుభ, వన ఫలభరితావసీజ వంతము లగుచున్.

క. సకల ద్దుశోభితంబును, సకలశుభావహము సకలసంపత్కరమున్
 సకలోపభోగయోగ్యము, సకలేప్సితకామదంబు సదలంకృతమున్.

వ. అగుచు నొప్పుదివ్యవిమానంబుఁ గల్పించి తదీయసింహమావిశేష
 విచిత్రంబులు నిర్మించిన తానును దెలియం జాలని యద్భుతకర్మంబు
 లై న విమానంబు దేవహూతికిం జూపినం జూచి యమ్ముద్దియ సంత
 సింప కుండుట యెఱింగి సర్వభూతాంత రాశయాభిజ్ఞుండును సంత
 ప్తాంతగంగుండును నై నకర్తముం డి ట్లనియె.

811

1 కుడ్యము = గోడ. 2 విదుమిదేహాభి = పవడపుగడప. 3 మొగడు = ఇంటి
 పడికొప్పు 4 వలభి = ముంజారు. 5 ఆలంబమాన = వ్రేలాడుచున్న. 6 పారావతము =
 పాత్రురము 7 కృతకజగతీధరము = కృత్రిమపర్వతము. 8 కామదము = కోరికల

తే. అతివ భగవత్కృతంబును సఖిమంగ

భాకరంబును నగు నీ జలాశయమునఁ

దవిలి గుంకిన జంతువితాసములకుఁ

గామ్యఫలసిద్ధి నేకుఁబుఁ గాన నీవు.

812

క. ఉజ్జలముల నతిభక్తిని, మజ్జన మొనఁచి యీ విమానము వేడ్క
లజ్జవతి యెక్కవె యని, బుజ్జవ మొనఁగఁ గర్దముండు పల్కుటయున్.

ప. విని యాకువలయాక్షి పతిసేవాయాస మలినాంబరయు వేణీభూత

శిరోజయు ధూళి ధూనరితాతి కృశీభూతాంగయు శబల స్తనయు నై

భర్తృ నియోగంబున సరస్వతీ¹నలిసంభూత జుచరాశ్రయం బగు

బిందుసరోవరంబుఁ బ్రవేశించి తజ్జలంబులఁ గుంకి లిడుసమయం

బునఁ దద్వ్యాపూరమధ్యంబున రుచిరసూక్ష్మాంశుక ధారణులు

కిశోరవయఃపరిపాకకోభితలు నుత్పలగంధులు నగు కన్యాసహస్రం

బులు దేవహూతిం గనుంగొని యిట్లనిరి.

814

క. తరుణీ⁴ సంచితధర్మా, చరణల మగుమేము నీకు సదమలభక్తిం
బరిచర్యనేయనేర్తుము, కరుణాకలితేక్షణములఁగనుగొను మమ్మున్.

నీ. అని పల్కి డాని యయ్యతివకు⁵ సభ్యంజ

నోఽప్వర్తనములు పెంపొనరఁ జేసి

మలయజ కర్పూర మహిత వాసితహేమ

కలశోదకంబుల జలక మార్చి

ధవళ వస్త్రంబులఁ దడి యొత్తి సర్వాంగ

ధూపంబు లొసఁగి కస్తూరి యలఁది

మంజు⁷ శింజ న్దణి మంజీర కింకిణీ

కలరావ కలిత మేఖలలు రత్న

తే. భుజితతాటంకముదిక్కికా కంకణాది

సముచితానర్ఘ్య హేమ భూషణము లొసఁగి

1 సలిలహాసరు. 2 అంశుకము = వస్త్రము. 3 కిశోరవయస్సు = బాల్యము.

4 సంచిత=కూర్చబడిన. 5 అభ్యంజనము=తలంటుట. 6 మలయజను = మంచిగంధము.

7 శింజత్ = మోగుచున్న.

భవ్య మాల్యానులేపనాంబరము లిచ్చి
వడ్డసోపేత వివిధాన్నసమితిఁ దనఁచి.

816

వ. మఱియుం గనక చాత్రీరచితంబు లయిఁ కర్పూర నీరాజనంబు
లిచ్చి రుచిరాసనంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి శిదర్పణంబు నేతి కిచ్చినం
దత్ప్రతిఫలిత నిజదేహంబుఁ గనుంగొని కర్దముని పునంబునం దలం
చిన సతండునుం గన్యకా సహస్రంబును దత్తణుంబునఁ దన నన్నిధి
నుండుటఁజూచి నిజభర్తృ యోగమాయా ప్రభావంబునకు నద్భు
తంబు నొండె, నంతఁ గర్దముండునుం గృతస్నానయైన దేవహూతిం
గనుంగొని వివాహంబునకు ముందట నేచందంబునం దనరుచుండె
నాచందంబునం జెన్నొందుచుండుటకు నానందభరితుం డై భార్య
సహితంబుగఁ దత్కన్యకాసహస్రంబు గొలువ నిజవిమానానూఢుం
డై తారాగణాపదివృత్తిరోహిణీయుక్తుం డగుసుధాకరుండునుం బోలె
నొప్పుచుఁ దదనంతరంబ.

817

చ. చిర శుభమూర్తి యమ్ముని యశేషోద్దిగీశ విహారయోగ్యమున్
సురుచిర మందగంధవహశోభితమున్ నికటప్రధాతు ని
ర్ఘ్నర సరి దంబుశీతలతోతుషారము నై తనరారు మేరుకం
దరమున కేగి దేవవనితాయతుఁ డైన కుబేరుచాడువన్.

818

వ. మఱియును.

819

మ. అమరోద్భూత వనప్రదేశములు నవ్యారామభూముల్ దశ
శత్రుముదాదాభోజ విభాసి మానస సరఃకూలంబులున్ మంజుళుం
జములుం ¹⁰జైత్రరథంబు విస్ఫురిత విస్ఫంభంబునం జూచె నె
య్యమునం గర్దమయోగి ¹¹గామగ విమానానూఢుఁ డై చెచ్చెరన్.

వ. ఇవిధంబున సమస్త భూభాగంబును వాయువేగంబునం గలయం
గ్రుమ్మరి నిఖల నైమానికలోకంబు సతీశయించి లోకంబులం జరించె.
మోక్షదాయకుండు దీర్ఘపాదుండు నగు పుండరీకాక్షుని నన్నుతించి

1 నీరాజనము = హారతి. 2 దర్పణము = అర్ధము. 3 పరివృత్త = చుట్టుకొనబడిన.
4 సుధాకరుండు = చంద్రుడు. 5 దిగీశులు = దిక్పాలకులు. 6 తుషారము = మంచు.
7 కందరము = గుహ. 8 కముదము = కలువ. 9 మంజుములు = పొదరిండు.
10 జైత్రరథము = పుబేరుని యుద్ధానము 11 కామగము = కోరికచోటికిఁ బ్రేరేపించు.

నేవించు పుణ్యాత్ములకుం బొందరాని వదార్థములుగలవే. ఇట్లు కర్దముండు దేవహూతికి 24ల ధరాచక్రింబంతయు జూపి మరల సజ్జనివాసంబునకుం జనువెంచి కామకేళీ వినోదాత్మికయైయున్న భార్య 1నువలక్షించి రతిప్రసంగ వ్యాసంగంబు గైకొని ఒహవిధంబులయిన యిష్టోపభోగంబుల బహువత్సరంబు లొక్క ముహూర్తంబుగా జరపుచు సన్మోహన సరసావలోకనంబుల సముచితాలింగన సంభాషణంబులం గాలనిరూపణంబు నేయనేరక శతవత్సరంబులు గడపి తదనంతరంబు.

821

క. మునివరుఁ డొకనాఁడిమ్ములఁ, దసనిజదేహంబు సవవిధంబులు గావించి నయంబునఁ దద్విర్యముఁ, దసనతిగర్భమున సవవిధంబుగ నిలిపెన్.

క. అది కారణంబుగాఁబెంపొదవినమునివలన దేవహూతియుఁ గూతులేముదమునఁగనెదొమ్మండ్రొ, ముదితీయుమదిసంతసించెమునివరుఁడంతన్.

తే. సస్మ్యసింపంగఁ గోరిన సతి యెఱింగి

యాత్మఁ బొడమినసంతాప శిమగ్గలింపఁ

జింత వాటిల్లఁ జెక్కిటఁజేయి నేర్చి

పదములను నేల వ్రాయుచుఁ బలికెఁ బలికి.

824

సీ. అనఘ సంతాన పర్యంతంబు ననుఁగూడి

వర్తింతు ననుచుఁ బూర్వమునఁ బలికి

కూతుల నిచ్చితి కొమ రాఁ నిప్పుడీ

తరుణులు పతులను దమకుఁ దార

యరసి వర్తింతురోయని భీతి నొందెదఁ

గావున నీవుతిరికలకుఁ దగిన

వరుల సంపాదించి పరిణయంబులు నేసి

తత్త్వసంహిత నాకుఁ దవిలి తెలుపు

తే. నుతునిఁ గృప నేసి ననుఁ కావు నుజనవినుత

యర్థి సంసారదుఃఖంబు శివనయింప

1 ఉపలక్షించి = చూచి. 2 అగ్గలింపన్ = అధికముగ. 3 అపనయింప తీసివేయ.

నర్హుడవు నీవ కావె మోహమున నింత

కాల మూరకపోయె నేగతియు లేక.

825

చ. ఉపరతి వృత్తి నై హిక సుఖోపగతానుభవంబులందు ముక్
జవలతఁ గామభోగరతి సంగముఁ గోరి మహాత్మ నిన్ను న
చ్చుండలఁ పొప్పఁగాఁ బెలియఁ జాలక యే వరియించుటక భవ
త్కృప ఫలియించె ముక్తి నినుఁ గేవలభక్తి భజంపఁ గల్గదే. 826

వ. అదియును గాక.

827

చ. సమమతి నోష్ణ సత్పురుష సఖ్యము సన్గతి కారణంబు నీ
చ మతి విలోల దుష్పురుష సఖ్యము దుర్గతి హేతువంచుఁ జి
త్తమునఁదలంచి యోగిజనతానుత విఘ్నభజింతుఁ బ్రాణిసం
గమమునఁ బుణ్యపాపములు గైకొని పొందవె యెట్టివారలన్. 828

క. అనియిట్లువేదనాభర, మున మునుకుచుఁబలుకఁగర్దముఁడుమనువుత్రిం
గనుఁగొనిసరసిజనయనువ, చనములు మదిసంస్కరించి సతికిట్లనియెక.

క. మనుసుత నీమదిదూఖి, బునుబొందకు ¹మచిరకాలమున భగవంతుం
డనఘం డక్షరుఁడు జనార్దనుఁడు భవద్గర్భమందుఁదగవసియించున్.

క. పరనియమవతనిష్ఠా, చరణనియుక్తాతరంగ సమధికవై సం
భరితతపోధనదాన, స్ఫురితశృద్ధానుభక్తి పూర్వముగాఁగన్. 831

మ. హరి నారాయణు పాదపద్మములు సమ్యగ్భక్తిఁ బూజింపు త
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁడు మానసంబున భవత్పూజానుసంప్రీతుడై
కరమర్థిం దరుణీశిరోమణి భవద్గర్భస్థుడై యుండి తా
గరుణాంజేయు భవన్యనోజనిత సంకాశగ్రంథి విచ్ఛేదమున్. 832

—♦ దేవహూతి గర్భంబున విష్ణుఁడు గవీలాచార్యుండుగాఁ బుట్టుట. ♦—

చ. అసవుడు దేవహూతి హృదయంబున సంతసమంది యమ్మునీం
దురీనివచనకృమంబునఁ బరుక భగవంతు ననంతఁ బద్మలో
చను హరి విష్ణు నర్చనము నల్పుచు నుండఁగఁ గొన్ని కియబ్బముల్
చనునెడ దానవాంతకుఁడు నమ్మతిఁ ⁴కార్దమ మైన తేజమున్. 833

¹ అచిరకాలము = స్వల్పకాలము. ² గ్రంథివిచ్ఛేదము = ముడివిచ్ఛేదించుట.

³ అల్లములు = సంకల్పరములు. ⁴ కార్దమము = కరమసంబంధమైనది.

క. ధరియించి యమ్మునోందుని, తిరుకోగర్భంబువలన దనుజుని శమి-
తరుకోటరమునవై శ్వా, కనుకనుదయించిన గంబునక సేయించెన్.

సీ. అయ్యవనరమున నాకాశమున దేవ

తూర్వ ఘోషంబులు శివమాలమయ్యె

నందిత దేవతా బృందంబు లందఱ

కొరిసిరి మందార కుచుమనృష్టి

గంధర్వకిన్నర గానంబు వీతెంచె

నప్పరోగణముల యాట బొప్పె

వావిరి దిక్కులఁ గావిరి విరసెను

దవిలి వాడులకలంఠును మానె

తే. సాధుజనముల మనములు సంతోసి

హోమవహ్నులు ప్రభలఁ జెన్నొంది వెలిగె

గునుమఫలభారము లనొప్పె గుజములెల్ల

నర్వసస్యాళి చెన్నొంచె జగతిలోన.

855

ప. ఇట్టి మహోత్సవంబున దేవహూతికిం దత్త్వ బోధంబుఁ గావించు
కొఱకుఁ దదీయ గర్భంబున నుదయించిన పరబ్రహ్మస్వరూపుడైన
నారాయణుని దర్శించుకొఱకు మరీచిప్రముఖ మునిగణ సమేతండ్లై
చతుర్ముఖుండు ననుదించి యమ్మహాత్ముని దర్శించి కర్దమ దేవ
హూతులం గనుంగొని యిట్లనియె

5316

క. నతచరితులార మీరలు, కృతకృత్యులు విష్ణుపూజఁ గేవలభక్తిన్
మతి నిష్కవటులరై చే, సీతిరి తదర్చనఫలంబు నేకుతె మీకున్. 857

క. శ్రీతథయహరణఁడుమునిజన, నతచరితుఁడువరుఁడుమీమనోరథసిద్ధిన్
వితతంబుగఁగావించుటఁ, జతురత మీ జన్మ మీఁక సఫలతఁబొందెన్.

క. వినుడునకాములునై హరి, ననుపమభక్తిన్ భజించునవె ముక్తికై జా
లును మీపుణ్యంబేమని, కొనియాడఁగ వచ్చు నీతికోవిదులారా.

ప. అని వెండియుం గర్దమునిం గనుంగొని యిట్లను భవదీయ ? తనూ
భవలం బ్రకటశీల ప్రతాచారనంపన్నలైన మునివరేణ్యులకుం

1 కోటరము = చెట్టుకొట్ట. 2 తుములము = అధికము. 3 నందిత = సుతో-
పింపబడిన. 4 కుజములు = చెట్లు. 5 చతుర్ముఖుండు = బ్రహ్మ. 6 శ్రీతథయహరణఁడు =
అశ్రయించినవారియొక్క భయమును దీసివేయువాఁడు. 7 తనూభవలు = కుమార్తెలు.

జెండ్లి సేయు మట్లయిన వారివలనం బ్రజాన్మష్టి బహువిధంబుల
పృథ్వి బొందునట చెప్పి మఱియు నట్లనియె. 840

చ. అనఘ భవత్సుతుండు సముదంచిత తేజఃడు నై నయిమ్మహా
త్మునిఁ బరమేశు సీతు నజతున్ నలినాక్షు సమేయు నచ్యుతున్
ఘనుని ననంత నాద్యు నవికారుని నక్షరఁగాఁ దలంపు మీ
ఘనుఁడు సమస్తచేతనవికాయ ¹హృదీప్సితదాయి గావునన్. 841

సీ. మానితజ్ఞాన విజ్ఞానయోగంబులు
సనుచుపాయంబుల నొనరఁజేసి

యలపుమై గర్భజేవుల నుద్ధరించుట
కొఱకు నమ్మహితాత్మకుఁడు సమగ్ర

²హాటక రుచిజటా జూటుండు నత్ఫల్ల
పంకజనేత్తుండు పద్మవజ్ర

³హాలకులిశాంకుశ లలితరే ⁴ఖాంకిత
చరణతలుండును నత్త్వగుణుఁడు

తే. నగుచు నిన్నుడు సరసీరుహాక్షి సీదు
గర్భమం దుదయించును ఘనుఁడు సీకుఁ
దత్త్వబోధంబుఁ గావించుఁ దావకీన
హృదయసంగత సంశయ మెల్లఁ బాపు. 842

ప. మఱియును. 843

క. నుటికెక్కి సిద్ధగణ సే, వితుఁడై ఘనసాంఖ్యయోగ విలసితతత్త్వ
స్థితినిరతుఁ డగుచుఁగపిలా, ఖ్యతఁడనరి చరించు సీజగత్త్రయమెల్లన్.

క. అని పలికి యమృరీచిం, గని ⁵యుద్వాహార్థ మునిచి కమలజుడంతం
దననందను లగునారద, సనకాదులఁ గూడియాత్మనదనముకరిగెన్.

ప. అంత నాకర్షముండు గమలసంభవ ⁶చోడతుం డగుచు యథోచితం
బుగా నాత్మీయ దుహితల వివాహంబు సేయందలంచి మరీచికిం
గళ యనుకన్యకను నత్రికి నననూయను సంగిరసునకు శ్రద్ధను బులన్యు

1 హృదీప్సితదాయ = హృదయములోనుండు కౌరికలనిచ్చువాఁడు. 2 హాటక =
బంగారము. 3 హాలము = గాకలి. 4 అంకితము = గుర్తు. 5 ఉద్వాహము = వివాహము
6 చోడితుండు = శ్రీరేపింపఁబడినవాఁడు. 7 దుహిత = కుమార్తె.

నకు హవిర్భువును బులహునకు గతిని గోతువునకుఁ గ్రీయను భృగు
నకు ఖ్యాతిని వసిష్ఠునకు నరుంధతిని సభర్వునకు శాంతినింగా నిజ
కులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించిన వారును గృతదార పరిగ్ర
హులును గర్దమ కృతసంభావనాసంభావితులును నగుచు నతని
చేత ననుజ్ఞాతులై జాయాసహితులగుచు నిజాశ్రమభూములకుం జని
రిట్లు వర్తింప యుగత్రయంబు ననుటయుం గర్దముండు దేవోత్త
ముండగు విష్ణుండు దనమందిరంబున నవతరించి వసించి యుంటు
దనచిత్తంబున నెఱిగి 1 వివిక్తస్థలంబునకుం జని యచ్చటఁ గపిలునికి
వందనంబాచరించి యిట్లనియె.

846

సీ. చతురాత్మ విను మాతృకృతము లై నట్టి య

మంగళభూత కర్మంబులనెడి

దావాగ్ని శిఖలచే 2 దందహ్యమానులై

నట్టిజీవులు దుదముట్ట లేక

పాయక సంసారబద్ధులై యుందురు

* తద్భవ హేతుభూతంబులయిన

నకలదేవతలుఁ బ్రసన్నులు నగుదురు

బహుజన్మ పరిచిత పాప్తయోగ

తే. చిరసమాధి తపోనిష్ఠచే వివిక్త

దేశముల యోగిజనములు 3 ధృతల నే మ

హనుభావు విలోకింతు రట్టిదివ్య

పురుషరత్నంబ నాయుంటఁ బుట్టితీవు.

847

వ. మఱియు సంసారచక్ర 4 పరిభ్రామ్యమాణుల మగుచు 5 గ్రామ్యుల

మయిన మా వర్తనంబులును గణింపక మదీయగృహంబునం బూర్వం

బునం 6 బ్రతిశ్చుతంబులై న భవదీయవాక్యంబులు దప్పకుండ నను

గ్రహింప నుదయించితని వెండియు నిట్లనియె.

848

1 వివిక్తస్థలము = ఏకాంతప్రదేశము. 2 దందహ్యమానులు = కాల్పబుడిసహు.

* బహుశ్రేణులం బిట్లు వజ్రులుచుండ - అని పాశాంతరము.

3 కృతి = ధైర్యము. 4 పరిభ్రామ్యమాణులు = తిరుగుచున్నవారు. 5 గ్రామ్యులు = సామాన్యులు. 6 ప్రతిశ్చుతములు = వినబడినవి.

క. తలపోయెగ నపాకృత, బలయు క్తచతుర్భుజాది భవదవతారం
బులు నీకనురూపములై, పాలుపొందుంగాదె పరమపురుషమహాత్మా.
వ. అదియునంగాక 850

క. శివసయము భవదీయాశ్రిత, జనసంరక్షణముకొఱకు సమ్మతితోఁదా
ల్చినమానవరూపంబులు, ననురూపములయ్యె గాదె హరి నీ కెపుడున్.

క. సుమహితతత్త్వజ్ఞానా, ర్థము విద్యజ్ఞనగణాఁబు దవిలి నమస్కా-
రము లోలిఁ జేయుపదవీ, రము గలనినుఁ బొగడ వశమె రవణిల్లంగన్.

సీ. సమధికషడ్గు ధైశ్వర్య కారణుడవు
పరమేశ్వరుండవు ప్రకృతిపురుష.

మహదహంకారతన్మాత్రోత్పత్తిభక

హేతుకాలాత్మ విఖ్యాతధృతివి

జగదాత్మకుండవు చిచ్ఛక్తివి శినాత్మీయ

జరరనిష్ఠిప్రవిశ్వప్రపంచ

మును గలసర్వజ్ఞమూర్తివి స్వచ్ఛంద

శక్తియుక్తుండవు సర్వసాక్షి

తే. వగుచుఁగిలీఖ్యుడనరాదు నట్టి నీకు
ననఘ మొక్కెడఁ బుత్తుండవగుచు నీవు
నాకుఁ బుట్టినకతన 4బుణత్రయంబు
వలనఁ బాసితి నిక భక్తవరద నేను.

853

తే. మానితవృతయోగసమాధి నియతిఁ
జెంది భవదీయ పాదారవిందయుగము
డెందమునఁ జేర్చి శోకంబులందుఁ దొలగి
నంచరించెద సంచితస్థలములందు.

854

క. అని యిట్లు విన్నవించిన, మునిపుంగవుఁడై నకర్తమునివచనంబుల్
విని భగవంతుండగున, య్యనఘుఁడు కపిలండు వలికె నర్చిలి దోఁపన్.

సీ. నాచేతఁ బూర్వంబునం బ్రతికృత మైన
వచనముల్ దప్పక పరముసీంద్ర

1 అనురూపము = తగినది. 2 అనయము = నిత్యము. 3 అత్మీయజరరనిష్ఠిప్ర =

నీయింటఁ బుట్టితి నిర్హేతుకస్థితి
భూరిదయాగుణంబున ¹నవాప్త
సకలకాముడ నేను సన్మునివేషంబు
ధరియించుటెల్ల నాకొఱకుఁగాదు
విను మహాత్మకులై న మునులకుఁ బరమాత్మ
గురు సద్వివేకంబు నరసిచూపు

తే. తత్త్వబోధంబుకొఱకును చాల్చుఁబడిన
యంచిత వ్యక్తమార్గమైనట్టి దేహ
మని తలంపుము మత్స్వదభ్యాసభక్తి
శీఘ్రరాయణమహిమంబు దేజరిల.

856

క. సమధికనిష్ఠం గృతయో, గమునకొసన్న స్వస్తసకలకర్ముడవై మో
హముఁబొసిభక్తిచేమో, యముకై భజియింపుననువికారరహితుడై.

క. ననుబరమేశుఁ బరంజ్యోతిని ననఘు ననంతం దేవదేవు సకలభూ
తనికాయగుహశయనా, న్యునిన జూనాద్యంతశూన్యదురితవిదూరున్

క. తీరముగ భవదీయాంతః, కరణసరోజాత కరి కాతలయున ను
స్థిరుఁజేసియింద్రియంబుల, నిరసించి మనోంబకమున నెఱిగనుమనఘా.
వ. అట్లేని.

860

క. తనరినమోక్షమునొందెద, వని పలికినఁ గర్దముండు నమ్మునకుల చం
ద్రునివలగొని వందనములు, ఘనముగ నలిభక్తిఁజేసి కొతుకమలరక.

క. మునిగణసేవితమగువన, మునకుంజని యందు మానమున నిస్సంగుం
డునువహ్నిరహితుఁడనికే, తనుడై యాత్మైకశరణితత్పరుడగుచుక

వ. పరబ్రహ్మంబుఁ జిత్తంబున నిల్పి యహంకారంబు విడిచి మమత్వంబు
నిరసించి దయాగుణంబునంజేసి సకలభూతంబులందు సమత్వంబు
భజియించి శాంత¹⁰శేముషీగరిష్ఠం డగుచు నిస్తరంగం బగు వార్ధి
చందంబున ధీరుం డై నిఖిల ప్రపంచంబును వాసుదేవమయంబుఁగాఁ

1 అవాప్త = పొందబడిన. 2 ధీ = బుద్ధి. 3 సన్నత్యస్త = వధలిపెట్టబడిన
4 గుహశయ = గుహలందుశయించువాని. 5 అజా = పుట్టుకలేనివాని. 6 చిద్యంత
శూన్యన్ = మొదలు చివరలేనివాని. 7 మనోంబకము = మనస్సన్య కన్య. 8 అని
శేతస్థానం = నివాసస్థలములేనివాడు. 9 తత్పరుడ = అభక్తిగలవాడు. 10 శేముషీ
గరిష్ఠంబు = బుద్ధిచేగొప్పవాడు.

దలంచుచు భక్తియోగంబున భాగవతగతిం బొందె నని చెప్పి
వెండియు మైత్రేయుండు విదురునిం గనుంగొని కర్ణముండు వనంబు
నకుం జనినయనంతరంబ మాతృవత్సలుం డయినకపిలుండు బిందున
రంబున వసియించి యుండ దేవహూతి తత్త్వమార్గప్రదర్శకుం
డయిన నుతునింగనుంగొని బ్రహ్మవచనంబులు దలంచుచు నిట్లనియె.

— దేవహూతి పుత్రుం డైనకపిలునిచేఁ దత్త్వజ్ఞానంబు వడయుట —

క. ¹అనదింద్రియఘర్షణమున, వసుమతి ²నిర్విణ్ణ నగుచు వనరెడినా కీ
యనదృశ మోహత మో³విని, రసనంబనఘాత్యయే ⁴వెరవునఘటించున్.

క. ⁵పటుఘనసీరంధ్రతముఁ, పటలపరీవృతజగత్ప్రపంచమునకు ⁶నె
క్కటిలోచనమైమహితో, త్కటగుచివెలుగుదువుభానుకై వడిననఘా.

ఉ. భూరిమదీయమోహతమముం బెడఁ బాప సమర్థులన్యు లే
వ్వారలు సీవ కాక నిరవద్య నిరంజన నిర్వికార సం
సారలతా⁷లవిత్ర బుధనత్తమ సర్వశరణ్య ధర్మవి
స్తారక సర్వలోకశుభదాయక నిత్యవిభూతినాయకా. 866

చ. నిను శరణంబు జొచ్చెద ననింద్యతపోనిధి నన్నుఁ గావవే
యని తను దేవహూతి వినయంబున నన్నుతి నేసి వేడఁగా
ననువమసత్కృపాకలితుండై కపిలుం డనురాగ మొప్ప న
జ్ఞనోనిచోయాపవర్గఫల సాధన మై తగుతల్లి వాక్యమున్. 867

క. వినిమందస్మితలలితా, ననకములుం డగుచునెమ్మనమునఁ బ్రమోదం
బనయంబుఁగడలుకొననిజ, జననికినిట్లనియెఁబరమశాంతం డగుచున్.

క. విను జీవునిచిత్తము దా, ఘనభవబంధాపవర్గ కారణ మది యే
చినఁ ¹⁰దిగుణాన క్తంబయి, నను సంస్మృతిబంధకారణంబగు మఱియున్.

తే. అదియు నారాయణాన క్త మయ్యెనేని

మోక్షకారణ మగు నని మునికులాబ్ధి

1 అనదింద్రియ ఘర్షణము = అసత్కృత్యమైన యింద్రియములయొరిపిడి. 2 నిర్వి
ణ్ణము = దుఃఖము. 3 వినిరసనము = తిరస్కారము. 4 వెరవు = ఉపాయము. 5 పటు
వృతంచము = సమర్థమైనట్రియు, గొప్పదియు, దట్టమైనదియునగు చీకటియొక్క
సముదాయముచే కుట్టుకొనఁబడిన లోకమునంతను. 6 ఎక్కటిలోచనము = వికలైకత్వము.
7 లలితము = కొడవలి. 8 నిచయము = సముదాయము. 9 అపవరము = మోక్షము.
10 త్రిగుణాన క్తము = సత్త, రజ, సమోగుణములతోఁ గూడుకొనునది.

చంద్రుడన నొప్పు కపిలుండు జననితోడ

న రి వినఁజెప్పి మఱియు నిట్లనియెఁబ్రతి.

870

వ. మఱియుఁ జిత్తం బహం కారమమకార రూపాభిమాన¹జాతంబులగు
కామలోభాది కలుషవాత్సంతంబులచేత నెప్పుడు ²విముక్తంబై పరి
శుద్ధంబగు నప్పుడు సుఖదుఃఖ వివరిత్తంబు చేకూరఁపంబునై ప్రకృతి
కంటఁ బరుండును బరమపురుషుండును నిర్భేదనుండును స్వయం
జ్యోతియు సూక్ష్మస్వరూపుండును నితరవస్త్వంత³రాపరిచ్ఛిన్నుం
డును ⁴నుదాసీనుండును నైన పరమాత్మునిం దస్మయంబును ⁵హతౌ
జస్కంబునైన ప్రపంచంబును జ్ఞాన వైరాగ్యభక్తి యుక్తం బగు
మనంబుచేఁ బొడగాంచి యోగిజనులు పరతత్త్వసిద్ధికొఱకు నిఖి
లాత్మకుండైన నారాయణునందు ⁶నియుజ్యమానం బయిన భక్తి
భావంబువలన నుదయించి మార్గంబునకు నితరమార్గంబులు సరిగా
వండు విద్వాంసులు ⁷సంగంబింద్రియార్థాద్యనద్విషయంబుగ నొన
రింపఁబడి జీవునకు ⁸సశిథిలంబగు బంధంబునకుఁ గారణంబగుననియు
నదియె నద్విషయం బైన సంతఃకరణ ⁹సంయమన హేతుభూతం
బగుచు సాధుజనులకు ¹⁰సర్గళ మోక్షద్వారం బగుననియుఁ దెలియు
దురు సహనశీలురు సమస్తశరీరధారులకు సుహృత్తులును బరమశాంతు
లును గారుణకులునునై ¹¹పరిత్యక్తకర్మ ఫలస్వభావులును ¹²విస్మృప్త
స్వజనబంధుజనులునునై మత్ప్రదాశ్రయిలును మద్గుణధ్యాన పారీణి
లును మత్కథాప్రసంగ ¹³సంభరితశ్రవణానందులును నగుచు మదీ
యకథల నొడువుచు వినుచు నుండుపరమభాగవతోత్తముల నాధ్యా
త్మికాది తాపత్రయంబు దపింపఁ జేయం జాల దట్టిస్వస్థసంగవివరితు
లగు పరమభాగవతజనుల సంగం ¹⁴బవేక్షణీయం బది సకలదోష
నివారకం బగు నట్టి సత్సంగంబున సర్వప్రాణి హృత్కర్ణరసాయ

1 జాతము = పుట్టినది. 2 విముక్తము = విడువబడినది 3 వివరితము = వదిలి
పెట్టబడినది 4 అపరిచ్ఛిన్నుడు = భేదింపబడనివాడు. 5 నుదాసీనుడు = తగులనివాడు.
6 హతౌజస్కము = కాంతిచే కొట్టబడినది. 7 నియుజ్యమానము = నియోగింపబడినది.
8 సంగము = కూడిక. 9 అశిథిలము = నశింపనిది. 10 సంయమనము = ఆరాదునది.
11 ఆశ్రయము = ఆదుటనిది. 12 పరిత్యక్తము = వదిలిపెట్టబడినది. 13 విస్మృప్త = విడువఁ
బడిన. 14 సంభరిత = నిండిన 15 అవేక్షణీయము = కోరందగినది.

నంబు లగు మదీయకథాప్రసంగంబులు గలుగు మద్గుణాకర్ణ
నంబునం జేసి శీఘ్రంబుగఁ గ్రమంబునం గైవల్యమార్గదంబు లగు
శ్రద్ధాభక్తులుదయించు నదియునుంగాక యేపురుషుం డైననేమి
మద్విరచిత జగత్కల్పనాది విహరచింతచే నుదయించిన భక్తింజేసి
యింద్రియ సుఖంబులవలనను శిష్టవృత్తలై న యైహికా
ముష్మికంబుల వలనను విముక్తుం డగుచుఁ జిత్తగ్రహణార్థంబు
ఋజువులైన యోగమార్గంబులచే నయ్యుక్తుం డగు నట్టియోగి
ప్రకృతిగుణ సేవనంబుచేత వైరాగ్యగుణ విజృంభితంబైన జ్ఞాన
యోగంబుచేతను మదర్పిత భక్తియోగంబుచేతను బ్రత్యేకాత్మ
కుండ నైన నన్ను నంతఃకరణనియ్యుక్తునిం గావించునని చెప్పిన విని
దేవహూతి గపిలున డిట్లనియె.

871

- క. ఏభక్తి భవద్గుణవర, మైభవపాపప్రణాశమై ముక్తి శ్రీ
లాభమురయమునఁ జేయునొ, యాభక్తివిధంబుఁ దెలియనానతియివావే
వ. అదియునుంగాక భవదురితం బయిన యోగంబును దదంగంబులును
దద్గతతత్త్వావబోధంబును శివసాకల్యంబుగ మందబుద్ధివైన నాకున్నట్లం
బుగాఁ దెలియ నాన తిమ్మనినఁ గపిలుం డిట్లనియె.

872

- సీ. జనయిత్రీ విను మఱి నకలపదార్థ ప
రిజ్ఞానతత్త్వ పారీణమైన
శ్రియామ్నాయ విహిత కర్మాచారములు గల్గి
10తివుటమై వర్తింప దేవగణము
పూని నైవరికం బైననిర్వృత్తుక
మగు భగవత్సేవ మిగుల ముక్తి
కంటె 11గరిష్ఠంబు గావున నదియు భు
క్తాన్నంబు జీర్ణంబు నందఁ జేయు

1 అకర్ణనము = విసుట. 2 జగత్కల్పనము = లోకము సృష్టించుట. 3 దృష్ట
ప్రశంబులు = చూచినవి, వినినవి. 4 ప్రత్యేకాత్మకుండు = పరమాత్మ. 5 భవపాపప్ర
ణాశము = సంసారపాపములను నశింపజేయునది. 6 రయమున = శీఘ్రమున. 7 భవ
దురితము = నీవలనపుట్టినది. 8 సాకల్యముగ = పూర్తిగా. 9 ఆమ్నాయవిహితము =
చేదనవృత్తము. 10 తివుటమై = పూనికతో. 11 గరిష్ఠము = శ్రేష్ఠము.

తే. దీప్త జఠరాగ్నిగతి లింగ దేహనాశ
కంబు గావించు నదియును గాక విష్ణు
భక్తివై భవములఁ దేట పఱుతు వినుము
నద్గుణవాఙ్మత యోగలక్షణ¹సమేత.

874

చ. అమలినభక్తిఁ గొందఱు మహాత్ములు మచ్చరణారవిందయు
గృము హృదయంబునక² నిలిపి కౌతుకు లై యిత రేతరానులా
పముల మదీయదివ్యతను పారుషముల్ గొనియాడు చుండి మో
క్షము మదిఁ గోర నొల్ల రనిశంబు మదర్పితస్వకర్ములై.

875

సీ. పరికింపఁ గొందఱు భాగవతోత్తముల్
ఘనత కెక్కినపురాతనము లైన
చారుప్రసన్న శివక్రూరుణలోచన
ములు గల్గి వరదానకలితములుగఁ
దనరుమద్దివ్యావతార వైభవములు
మది నొప్పఁ జమయోగమహిమఁజేసి
యనుభవించుచుఁ దదీయాలాఃములు సన్ను
తించుచుఁ దివుటఁ దద్దివ్యవిలస

తే. దవయవోదారసుందరనవవిలాస
మందహాసమనోహరమధురవచన
రచనచే నపహృతమనఃప్రాణు లగుచు
నెలమి నుందురు శినిశ్శ్రేయసేచ్ఛ లేక.

876

మ. కణకక³ వారలు వెండి మోక్ష నిరపేక్షస్వాంతులై యుండి తా
మణిమాద్యష్టవిభూతినేవితము నిత్యానందసంధాయయుక్
గణనాతీతము నప్రమేయము నమగ్రీ⁴శము⁵ సర్వల
క్షణయు క్తంబును నైనమోక్షపదవిం గైకొందు రత్యున్నతిన్.

877

వ. ఇట్లు వొంది.

878

1 సమేత = కూడుకొనిన. 2 వక్త్రము = ముఖము. 3 నిశ్శ్రేయసేచ్ఛ=ము క్షిణ్శ్రోరిక.
4 నిరపేక్ష స్వాంతులు = కోరని మనస్సుకలవారు. 5 అణిమాద్యష్టవిభూతి నేవితము =

క. తనరుదు రప్పణ్యాత్మలు, జనయిత్ర మదీయకాలచక్ర 1గ్రసనం
బునునొందక నిత్యంబగు, ననుపమ సుఖవృత్తినుందురది యెట్లన్నఁ.

మ. సముద్రై స్నేహముచే సుతత్వమును విశ్వాసంబుచేతఁ నఖి
త్వము జాలఁ హితవృత్తిచేతను శిశుహృత్వై బుఁ నుమంత్రోప్రదే
శముచేతఁ నిజ శిదేశికుండనఁగ నిచ్చుల్ పూజ్యుఁ డౌనిష్టదై
వమునై వారికిఁ గాలచక్రభయముల్ వారింపుదుం గావునన్.

వ. అని యిట్లు దేలుపుచు మఱియు నిట్లనియె.

881

చ. విను మదిగాక యీభువి దివిం బలుమాఱుఁ జరించునాత్మ దా
ధనపశుపుత్రమిత్రవనితాతత్విపై, 4దగులంబు మాని న
న్ననఘుని విశ్వతోముఖు ననన్యగతిఁ భజియించెనేని వా
నిని ఘనమృత్యుహాపథవ 5సీరధి నేడరియింపఁ జేయుదున్. 882

సీ. రూఢిఁ బ్రధానపూరుష నాయకుండను

భగవంతుఁడను జగత్ప్రభుఁడనై న

నాకంటె నన్యులఁ గైకొన తగిలిన

యాత్మలు భవభయం బందుదు రది

గావున నాయాజ్ఞఁ గడవంగ నోడుటఁ

జేసి వాయువు పీచు 6శిఖ వెలుంగు

7నినుఁడు దపించుఁ దా నిందుండి వర్షించు

భయమంది మృత్యువు పరువు వెట్టుఁ

తే. గాన విజ్ఞానవై రాగ్య కలితమైన

భక్తియోగంబునంజేసి పరమపదము

కొఱకు నయ్యోగివరులు మచ్చరణభజను

లగుచుఁ జరియింపుదురు నిర్భయాత్ములగుచు.

883

క. గురుభక్తిం జిత్తము మత్పరమై విలసిల్లునంత పర్యంతము న

త్పురుషులకిహలోకంబునఁ, జరతరమోక్షోదయంబు నేకుఱుచుండున్.

1 గ్రసనము = మ్రింగుట. 2 శుహృత్వంబు = స్నేహితము. 3 జేశిఖఁడు = గురువు. 4 దగులము = ఎక్కువమానక్తి. 5 సీరధి = నముద్రము. 6 శిఖ = అగ్ని. 7 నినుఁడు = మారుఁడు.

క. అనియిట్లు నన్నుసీందుగ్గుడు, జననికి హరిభక్తియోగ సంగతి నెల్లఁ
వినిపించుచు వెండియు నిట్లనియెన్ నమ్మాదచిత్తుడగుచుఁ గడంకన్.

వ. అవ్వా యివ్విధంబున భక్తియోగ ప్రకారంబు సెప్పితి నింకఁ దత్త్వ
లక్షణంబు వేఱువేఱు యెఱింగింతు నే తత్త్వగుణంబుల నెఱింగి
నరులు ప్రకృతి గుణంబులవలన విముక్తు లగుదురు హృదయగ్రంథి
విచ్ఛేదకంబు నాత్మదర్శన రూపంబునగు నాజ్ఞానం బాత్మ నిఃశ్చేయ
సకారణంబు గావున దాని నెఱింగింతు నందు నాత్మస్వరూపం బెట్టి
దనిన ననాదియుఁ బురుషుండును సత్త్వాది గుణశూన్యుండును బ్రకృతి
గుణ విలక్షణుండును బ్రత్యక్షస్వరూపుండును స్వయంప్రకాశుండును
మఱియు నెవ్వనితోడ నీవిశ్వంబు నమన్వితంబగు నతండు గుణత్ర
యాత్మకత్వంబున వ్యక్తంబును భగవత్సంబంధియునగు ప్రకృతి
యందు యదృచ్ఛచే లీలావళంబునం బ్రవేశించిన నా ప్రకృతి గుణ
త్రయ మయందైన రూపంబయిన ప్రజాసర్గంబుఁ జేయం గనుం
గొని యప్పుడు మోహితుండయి విజ్ఞాన తిరోధానంబునంజేసి
గుణత్రయాత్మకంబయిన ప్రకృతి త్యక్తానంబున నన్యోన్యమేళనం
బగుటయు నంతం బ్రకృతిగుణంబుఁ దనయందు నారోపించుకొని
క్రియమాణంబులగు కార్యంబులవలనం గర్తృత్వంబు గలిగి సంసార
బద్ధుండై పారతంత్ర్యంబు గలిగియుండుఁ గర్తృత్వశూన్యుం డగు
నీశ్వరుండు సాక్షియగుటంజేసి యాత్మకుం గార్యకారణ కర్తృత్వం
బులు ప్రకృతిత్వధీనంబులనియు సుఖదుఃఖ భోక్తృత్వంబులు ప్రకృతి
విలక్షణుండయిన పురుషునివనియు నెఱుంగుదురని చెప్పిన విని దేవ
హూతి గపిలున కిట్లనియెఁ బురుషోత్తమా! ప్రకృతిపురుషులు సద
సదాత్మక ప్రపంచంబునకుఁ గారణభూతులు గావున వానిలక్షణంబు
సదసద్వివేక పూర్వకంబుగా నానతిస్మృతిన భగవంతు డిట్లునియె..

క. క్రమమునఁ ద్రిగుణము నవ్యక్తము నిత్యము సదసదాత్మకము మఱియుఁ బ్రధా
నము ననఁగాఁ బ్రకృతివిశేషము లదియు విశిష్టమనిరి సద్విదు లెలమిన్.

వ. అందుఁ బ్రకృతి ¹చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకంబై యుండు నది యెట్లునినం బంచమహాభూతంబులును ²బంచతన్మాత్రాలును జ్ఞానకర్మాత్మకంబు లయిన ³తత్త్వక్షృణ్మహోత్తర జిహ్వఘ్రాణంబులు వాక్వాణి పాద పాయూపస్థంబులు నను దశేంద్రియంబులును మనోబుద్ధి చిత్తా హంకారంబు లను సంతఃకరణ చతుష్టయంబును నను చతుర్వింశతి తత్త్వాత్మకంబైన నగుణ బ్రహ్మసంస్థానంబు సెప్పితి నిటమీఁదఁ గాలంబను పంచవింశతతత్త్వంబు సెప్పెద నది గొఁదఱు పురుష శబ్దవాచ్యుండైన యీశ్వరుని పేరుమంబు గాలశబ్దంబునఁ జెప్పం బడు నందు రందు నహంకార మోహితుండై ప్రకృతి నొందు జీవుండు భయంబుఁజెందుఁ బ్రకృతి గుణసామ్యంబునంజేసి వర్తించి నిర్వి శేషుండగు భగవంతుని చేష్టావిశేషంబు దేనివలన ⁴నుత్పన్నం బగు నదియ కాలంబని చెప్పంబడు నదియు జీవరాశ్యంతర్గతం బగుటంజేసి పురుషుండనియు వాని బహిర్భాగ వ్యాప్తింజేసి కాలంబనియుఁ జెప్పంబడు నాత్మమాయంజేసి తత్త్వాంతర్గతుండయిన జీవునివలన ⁵క్షుభితంబయి జగత్కారణంబగు ప్రకృతియందుఁబరమపురుషుండు దనవీర్యంబు వెట్టిన నా ప్రకృతి హిరణ్మయంబైన మహత్తత్త్వంబు వుట్టించె నత సకలప్రపంచ బీజభూతుండును లయవిక్షేపశూన్యం డును నగు నీశ్వరుండు దన నూత్నవిగ్రహంబునందు నాత్మగతం బైన మహదాది ప్రపంచంబుల వెలింగించుచు స్వతేజో విపత్తింజేసి యాత్మ ప్రసాదపనంబు నేయునట్టి తమంబును గ్రసించెనని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

888

క. దివ్యమగు వాసుదేవా,ది పూహచతుష్టయంబు త్రిజగములందున్ నేవ్యంబనిచెప్పంబడు, భవ్యగుణా దాని నెఱుంగఁ బలికెద నీకున్. 889

సీ. సత్త్వప్రధానమై స్వచ్ఛమై శాంతమై

⁷యూర్జితమృతంబుల నోసరించి

1 చతుర్వింశతి = యిరువది నాలు, 2 పంచతన్మాత్రాలు = శబ్దస్పర్శరసరూప గంధములు, 3 తత్త్వం = చర్మము, 4 ఉత్పన్నము = వుట్టినది. 5 క్షుభితము = కలఁగి పేట్టుబడినది. 6 ప్రసాదపనము = తీసివేయుట. 7 యూర్జితము = ఆకలి, దాహము, శోకము, మోహము, ముసలితనము, మరణము.

సురుచిర ¹షాడుణ్య పరిపూర్ణమై నిత్య
 మై భక్తజనసేవ్యమై తనర్చి
 వలనొప్పుచుండు నవ్వాను దేవప్రహ
 మంతమహత్తత్వమందు నోలి
 చూడీ గిరియాశక్తిరూపంబు గల్గు న
 హంకార ముత్పన్న మయ్యె నదియు

తే. సరవి వైకారికంబుఁ దైజసముఁ దామ
 సంబు నామూఁడు దెఱఁగుల జరగు నందుఁ
 దనరు వైకారికము మనస్సునకు నింది
 యములకును గగనముఖభూతముల కరయ. 890

వ. అది దేవతారూపంబున నుండుఁ దైజసాహంకారంబు బుద్ధిప్రాణం
 బులుం గలిగి యుండుఁ దామసాహంకారం బిందియ మేళనంబున
 నర్థమాత్మింబై యుండు మఱియును. 891

సీ. అట్టి యహంకారమం దధిష్ఠించి సా
 హస్య ఫణామండ లాభిరాముఁ
 డై తనరారు ననంతఁడు సంకర్ష
 ణుం డనఁ దగు పురుషుండు ఘనుఁడు
 మహితభూతేంద్రియ మానసమయుఁడు నై
 కర్తృత్వకార్యత్వ కారణత్వ
 ప్రకట శాంతత్వ ఘోరత్వమూఢత్వాది
 లక్షణ లక్ష్మితోల్లాసి యగుచు

తే. నుండు నమ్మేటి రెండవ ప్రాహ మనఁగ
 ఘనవికారంబుఁ బొందు వైకారికంబు
 వలన వినుము మనస్తత్వ మెలమిఁబుట్టె
 మఱియు వైకారికంబును మాత వినుము. 892

వ. అది యెట్లు లంఘిని సామాన్యచింతయు విశేషచింతయు ననందగు
 సంకల్ప వికల్పంబులంజేసి కామ సంభవం బనంబడు నెద్ది యని

రుద్ధాఖ్యం బయిన పూహం బదియ ¹హృషీకంబులకు నధీశ్వరంబయి
 నశల యోగింద్రీ నేవ్యం బగుచు శరదిందీపర శ్యామం బయి యుండు
 మెడియుం దై జనంబువలన బుద్ధితత్త్వంబు వుట్టె దానిలక్షణంబులు
 ద్రోవ్యప్రకాశకంబై న జ్ఞానంబును నింద్రియానుగ్రహంబును సంశయం
 బును మిథ్యాజ్ఞానంబును నిద్రయు నిశ్చయంబును స్మృతియు ననందగి
 యుండు మఱియుఁ దై జసాహంకారంబువలన జ్ఞానేంద్రియ కర్తృద్రీ
 యంబులును గ్రియాజ్ఞానసాధనంబులును గలిగి యుండుఁ బాణింబు
 నకుం గ్రియాశక్తియు బుద్ధికి జ్ఞానశక్తియు నగుటంజేసి యింద్రియంబు
 లకుఁ దై జసత్వంబు గలిగి యుండు భగవ ద్భక్తి ప్రేరితం బయిన
 తామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు వుట్టె దానివలన నాకా
 శంబును నాకాశంబువలన శోతేంద్రియంబును బుట్టె శోత్రంబు
 శబ్దగ్రాహి యయ్యె శబ్దం బర్థంబునకు నాశ్రియంబై శోతకు జ్ఞాన
 జనకం బయ్యె మఱియు శబ్దతన్మాత్రంబువలన నాకాశం బయి
 యా యాకాశంబు భూతంబులకు బాహ్యభ్యంతరంబుల నవకాశం
 బిచ్చుటయు నాత్మప్రాణేంద్రియాదులకు నాశ్రియం బగుటయు
 నను లక్షణంబులు గలిగియుండుఁ గాలగతిచే వికారంబు నొందు శబ్ద
 తన్మాత్ర లక్షణం బగు శివభంబువలన స్పర్శంబును స్పర్శంబు వలన
 వాయువును వాయువుచే స్పర్శగ్రాహియై త్వగింద్రియంబును బుట్టె
 మృదుత్వంబును గతినత్వంబును కై త్వంబును నుష్ణత్వంబును నను నివి
 స్పర్శంబునకు స్పర్శత్వం బని చెప్పంబడు మఱియు వాయువునకుఁ
²జాలంబును పరస్పర విభాగకరణంబును దశమైశనంబును ద్రోవ్యశబ్ద
³నేతృత్వంబును నగు నందు గంధవంతం బగు ద్రోవ్యంబును ప్రాణేం
 ద్రియంబు నొందించుట ద్రోవ్యనేతృత్వంబు దూరస్థం బగు శబ్దంబును
 శోతేంద్రియగ్రాహ్య మగు నట్లానరించుట శబ్దనేతృత్వంబు
 నకేంద్రియాత్మకత్వంబు ననునవి లక్షణంబులై యుండు దైవ
 ప్రేరితంబై స్పర్శతన్మాత్రగుణకం బగు వాయువువలన రూపంబును
 దానివలనఁ దేజంబును బుట్టె రూపంబు నేత్రేంద్రియ గ్రాహకం

1 హృషీకము = ఇంద్రియము. 2 నభము = అకాశము. 3 చాలనము = కదలుట.

4 మేళనము = కూడిక. 5 నేతృత్వము = ప్రభుత్వము.

బయ్యె నేత్రగతం బయిన రూపంబునకు ¹నువలంభకత్వంబును ద్రావ్యాకార సమత్వంబును ద్రావ్యంబునకు ²నువసర్జనం బగుటయు ద్రావ్యపరిణామ ప్రతీతియు నివి రూపవృత్తు లనంబడు. దై జనంబు నకు సాధారణంబు లగు ధర్మంబులు ద్రావ్యతంబనం బ్రకాశంబు ³పచనం బనఁ దండులాదుల పాకంబు పిపాసానిమి త్తంబైన పానంబు త్సున్నిమి త్తకం బైన ⁴యోదనంబు హిమమర్దనం బగు శోషణంబు నను నివి వృత్తులై యుండు రూపతన్మాత్రంబువలన దైవ ⁵చోదితంబై వికారంబు నొందు తేజస్సువలన రసతన్మాత్రంబు వుట్టె రసతన్మాత్రంబు వలన జలంబు వుట్టె జిహ్వాయను రససేంద్రియంబు రసగాహకంబయ్యె నారసం బేకంబై యుండు ధూతవికారంబునం జేసి కషాయ తీక్ష్ణ క⁷ట్వమ్ల మధురాది భేదంబుల ననేక విధంబయ్యె వెండియు సాంస్థిక ద్రావ్యవికారంబునంజేసి కియార్ద్రం బగుటయు ముద్గగట్టుటయుఁ దృప్తిచాతృత్వంబును శీవనంబును దద్వైక్లబ్య నివర్తనంబును మృదూకరణంబును దాపనివారణంబును గూఢగతం బయిన జలంబు దివియ మఱియు నుద్గమించుటయు ననునివి జలవృత్తు లనంబడు రసతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితంబై వికారంబునం బొందిన జలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు వుట్టె దాని వలనం బృథ్వియుఁగలిగె ఘ్రాణంబు గంధగాహకం బయ్యె నందు గంధం బేకం బయ్యు వ్యంజనాదిగతం బయి హింగాద్వి నిమిత్తం బయిన మిశ్రగంధం బను కరంభంబును గృంజనాదిగతం బయిన పూతి గంధంబును ఘనసారాదినిమిత్తం బైనసుగంధంబును శతపత్తాది గతంబగు శాంతగంధంబును లశునాదిగతం బైన యుగ్రగంధంబును ⁶బర్యుషితచిత్రాన్నాదిగతం బయిన యాఘ్రగంధంబును ద్రావ్యావయవవైషమ్యంబునంజేసి యనేక విధంబై యుండు నదియునుంగాక ప్రతిమాదిరూపంబులంజేసి సాకారతాపాదనంబగు భావనంబును జలాదివిలక్షణ త్రియాంతరనిరపేక్షం బయినస్థితియు జలాద్యాధారత

1 ఉపలంభకత్వము = అనుభవము, 2 ఉపసర్జనము = అప్రధానము, 3 పచనము = వండుట, 4 ఓదనము = అన్నము, 5 చోదితము = శ్రేయోకము, 6 తీక్ష్ణ = చేదు, 7 అమ్లము = పులుపు, 8 ఆర్ద్రము = తడుపఁబడినది, 9 పర్యుషితము = చలిది.

యను ధారణంబును నాకాశాద్యవచ్చేదకత్వంబును సకలప్రాణిపుం
స్వాభివ్యక్తికరణంబును నను నివి పృథ్వీవృత్తు లనంబడు నని చెప్పి
వెండియు నిట్లనియె సభోసాధారణ గుణశబ్దవిశేష గ్రాహకంబు
శోత్రంబును వాయుసాధారణగుణవిశేషగ్రాహకంబు స్పర్శంబును
దేజోసాధారణగుణవిశేషగ్రాహకంబు చక్షురింద్రియంబును సంభో
సాధారణ గుణవిశేషగ్రాహకంబు రసనేంద్రియంబును భూమ్య
సాధారణగుణ విశేషగ్రాహకంబు ఘ్రాణేంద్రియంబును నాకాశాది
గుణంబు లగుచు శబ్దాది కార్యంబు లగు వాయ్యాదులందుఁ గారణా
న్వయంబున నన్నిటికిం బృథ్వీసంబంధంబు గలుగుటంజేసి భూమి
యందు శబ్దస్పర్శరూప రసగంధంబులు గలుగుట మహదాది పృథి
వ్యంతంబు లగు నీయేడుతత్త్వంబులు పరస్పరమిళితంబులై భోగా
యతనం బగు పురుషునింగల్పింప నమర్థంబులై యున్నం జూచి
కాలాదృష్టసత్త్వాదులంగూడి జగత్కారణుండును దైగుణ్యవిశిష్టం
డును సశేషనియామకుండును నిరంజనాకారుండును నగు సర్వేశ్వ
రుండందుఁ బ్రవేశించునంత నన్యోన్యక్షుభితంబులై మిళితంబులై న
మహదాదులవలన నధిష్ఠాత్మచేతనరహితంబగు నొక యండంబు
వృట్టె నందు.

893

సీ. గురుశక్తియౌ విగాట్పురుషుండు సంభవం
బయ్యె నయ్యండంబు సర్వబూదివి
యంబుముఖావరణంబు లొక్కొకటికి
దశగుణితంబులై తవిలి యావ
రణములై యుండును గ్రీమమున లోకంబు
లకు మేలుకట్లపోలికఁ దనర్చి
పంకజోదరునిరూపము విలసించును
లోలత జలములోఁ దేలుచున్న

తే. హేమమయమైన యండంబులో మహాను
భావుఁడభవుండు హరి దేవదేవుఁ డఖిల
జేత. నారాయణుండు ప్రవేశించి యపుడు
విష్ణుపదభేదనంబు గావించి యందు.

894

సీ. కరమొప్పగా విరాట్పురుషుండు వెలుగొందు
 నా విరాట్పురుషుని యాననంబు
 వలనను వాణియు వాణితో వహ్నియు
 నానంబువలనఁ బ్రాణములఁగూడి
 ఘ్రాణేంద్రియంబయ్యె ఘ్రాణంబువలనను
 వాయువులును బాణ వాయువులును
 నందు నక్షులు చక్షువందు సూర్యుండును
 నం దభిధ్యానంబు నర్థజేయఁ

తే. గర్ణములు జాతమయ్యెఁ దత్కర్ణసమితి
 వలన శ్రోత్రేంద్రియంబు దిక్కులును గలిగెఁ
 ద్వక్కుచే శ్మశ్శ్రోమ వితానకములు
 నోషధివారితమును భవమొందె మఱియు.

895

తే. దానివలనను మేధ్రంబు గానఁబడియెఁ
 బరఁగ రేతంబువలన నాపంబు వుట్టె
 గుదమువలన నపానంబు నుదయమయ్యె
 దానివలనను మృత్యువు దగజనించె.

896

క. కరముల వలనను బలమును, నిరవుగ నారెంటివలన నిందుఁడుఁ బాదాం
 బురుహంబు లవలనగతియు, నరుదుగనారెంటివలనహరియును గలిగెన్.

క. ఘననాడీపుంజమువల, నను రక్తము దానివలన నమలును జతరం
 బున నాకలియును దప్పియు, ననయము నారెంటివలన నబ్జులువుట్టెన్.

క. విను హృదయమువలనను మన
 మును మనమునఁ దుహినకరుండు బుద్ధియుఁ జిత్తం
 బున బ్రహ్మయు ష్టేత్యజ్ఞం
 డును గలిగిరి యవ్వారాజుండు బూరుషతన్.

899

ప. మఱియు విరాట్పురుషునందుద యించిన వ్యప్తిరూపంబు లగు నాకా
 శాదిభూతంబులును శబ్దంబు మొదలగు భూతతన్మాత్రంబులును
 వాగాదీంద్రియజాతంబును దదధిదేవతలును దమంతన సమష్టిరూపుం
 డగు ష్టేత్యజ్ఞం బ్రవృత్తిప్రవర్తకుం జేయఁ ననమర్థంబు లయ్యె నె
 టనిన దేవాధిష్ఠితంబు లగు నింద్రియంబులు, దాము వేరేర

యయ్యాశ్వరుం బ్రవృత్తున్ముఖుం జేయ నోపక కృమంబునం
 దత్త దధిష్ఠానాదుల నొందె నందు నగ్ని వాగిందియంబుతోడ
 ముఖంబు నొంది వ్రవర్తించిన విరాట్కార్యం బగు వ్యష్టిశరీరజాతం
 బనుత్పన్నంబయ్యె నంతనానయు ఘోషే ద్రియంబుతోడ వాయువుం
 గూడిన నట్టిదయయ్యె. నాదిత్యుండు చక్షురిందియంబుతోడ నేత్రం
 బుల నొందిన వృథాభూతంబయ్యె. దిగ్దేవతాకంబగు కర్ణంబు
 శ్రోత్రేంద్రియంబుతోఁ గూడిన విరాట్కార్య పేరణాయోగ్యం
 బయ్యె. నోషధులు రోమంబులం ద్వగింద్రియంబుఁజెంద విఫలం
 బయ్యె. నదైవంబగు మేథ్రంబు రేతంబునొందిన దత్కార్యకరణా
 దక్షంబయ్యె. బదంపడిగుదంబు మృత్యువుతోడ నపానేంద్రియంబుఁ
 జేరిన నది హైన్యంబునొందె. విష్ణుదేవతాకంబులగు చరణంబులు
 గతితోఁగూడిన నసీశ్వరంబులయ్యె. బాణేంద్రియంబు లింద్రదైవ
 తంబులగుచు బలంబునొందిన శక్తిహీనంబులయ్యె. మరియు నాడులు
 ననదీకంబులై లోహితంబునొందిన నిరర్థకంబులయ్యె. నుదరంబు
 సింధువులతోడం జేరి త్సుత్పిపాసలంబొందిన వ్యర్థంబయ్యె. హృద
 యంబు మనంబుతోడం జంధ్రునొందిన నూరకయుండె. బుద్ధిబ్రహ్మాధి
 దైవతంబై హృదయంబునొందిన నిష్ఫలంబయ్యె. జిత్తం బభిమా
 నంబుతో రుద్రునింజెందిన విరాట్కార్యజాతం బనుదూఢితంబయ్యె.
 నంతః జైత్తుండగు క్షేత్రజ్ఞుండు హృదయాధిపానంబునొంది చిత్తం
 బుతోడం బ్రవేశించిన విరాట్పురుషుండు నలికార్యభూత బ్రహ్మం
 డంబునొంది ¹ప్రవృత్తున్ముఖి క్షముండయ్యె. సుప్తుండగు పురుషునిం
 బ్రాణాదులు దమబలంబుచే భగవ దప్రేరితంబు లగుచు సుతావనా
 సమర్థంబు లగు చందంబున నగ్నాదులు స్వాధిష్ఠానభూతంబు లగు
 నింద్రియంబులతోడ దేవాదిశరీరంబుల నొందియు నశక్తంబులయ్యె
 నని మఱియు నవ్వీరాట్పురుషుని ననవరతభక్తింజేసి విరక్తులై
 యాత్మలయందు వివేకంబుగల మహాత్ములు చింతింపుదురనియుఁ
 బ్రకృతిపురుష వివేకంబున మోక్షంబును బ్రకృతి సంబంధంబున
 సంసారంబును గలుగుననియుఁజెప్పి మఱియు ని ట్లనియె.

900

1 ప్రవృత్తున్ముఖులు = ప్రవృత్తికనుగుణము లెనవారు.

సీ. జననుత నత్వరజస్తమోగుణ మయ

మైన పాకృతకార్య మగుశరీర
గతుడయ్యుఁ బురుషుండు గడఁగి పాకృతములు
నగు సుఖ దుఃఖమోహములవలనఁ
గర మనురక్తుండు గాఁడు వికారవి
హీనుఁడు ద్విగుణరహితుఁడు నగుచు
బలసి నిర్మలజల పశ్చిమింబితుం డైన
దినకరుభంగి వర్తించునట్టి

తే. యాత్మ ప్రకృతిగుణంబులయందుఁ దగులు
వశి యహంకారమూఢుఁ డై తొడరి యేను
గడఁగి నిఖలంబునకు నెల్లఁ గర్త నని ప్ర
సంగవశతను బ్రకృతిదోషములఁ బొంది.

901

క. సుర తిర్య జ్జనుజ స్థా, వరరూపము లగుచుఁ గర్మవాసనచేతం
బర వై నమిశ్రయోనులఁ దిరముగ జనియించి సంస్మృతిం గైకొని తాన్.

క. పూని చరించుచువిషయ, ధ్యానంబునఁజేసి స్వాప్ని కార్థాగమనం
ధానమురీతి ననత్పథ, నూననుడగుచు భ్రమించు మతిలోలుండు.

ప. అట్లు గావున.

904

తే. పూని మోక్షార్థి యగువాఁడు దీనిఁ దీవ్ర
భక్తియోగంబుచేత విరక్తిఁబొంది
మనము వశముగఁ జేసి యమనియమాది
యోగమార్గక్రియాభ్యాస యుక్తిఁజేసి.

905

సీ. శ్శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁడై సత్యమైనట్టి మ
ద్భావంబు మత్పద సేవనంబు
వర్జిత మత్కథావర్ణనంబును సర్వ
భూత సమత్వమిజాతవైర
మును బ్రహ్మచర్యంబు ఘనమాన మాదిగాఁ
గల నిజధర్మ సంగతులఁజేసి

1 స్వాప్ని...రీతి = నిద్రయందలి ప్రయోజనముల కూడికవలె 2 శ్శ్రద్ధాగరిష్ఠుడైన నొకఁడగుచు 3 అజాతవైరము = విరోధములేకపోవటం.

సంతుష్టుఁడును ¹మితాశనుఁడు నేకాంతియు

మననశీలుఁడు ²వీత మత్సరుఁడు

తే. నగుచు మిత్రోత్వమునఁ గృపఁ దగిలి యాత్మ

కలిత విజ్ఞానియై ³బంధకంబులైన

ఘనశరీర పరిగ్రహోత్కంఠయందు

నాగ్రహమునేసి వర్తింప నగును మఱియు.

906

వ. జీవేశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబునంజేసి ⁴నివృత్తం బునునబుద్ధి దదవస్థానం
బునుం గలిగి ⁵దూరీభూతేతర దర్శనంజ్ఞానంబునంజేసి
చక్షురిందియింబున సూర్యుని దర్శించుచందంబున నాత్మనాయకుం
డయిన శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి ⁶నిరుపాధికంబై మిథ్యా
భూతం బగు సహంకారంబున సద్రూపంబుచే బ్రహ్మానందం
బగుచుఁ బ్రధానకారణంబునకు ⁷సాధిష్ఠానంబును గార్యంబునకుఁ
జత్తువుంబోలె బ్రహ్మానందంబును సమస్తకార్యకారణానుస్యూతంబును
బరిపూర్ణంబును సర్వవ్యాపకంబును నగు బ్రహ్మంబును బొందు నని
చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

907

సీ. విను మాత్మవేత్తకు విష్ణుస్వరూపంబు

నెఱుంగంగఁబడు నది యెట్లటన్న

⁹గగనస్థుఁ డగు ¹⁰దినకరుకేరణచ్ఛాయ

జలముల గృహ ¹¹కుడ్యజాలకముల

వలనఁ దోచిన ప్రతిఫలితంబుచేత నూ

హింపంగఁబడినయ ¹²య్యినునిపగిది

నర్థి మనోబుద్ధ్యహంకరణత్రయ

నాడీప్రకాశమునను నెఱుంగ

1 మితాశనుఁడు = మితముగా భుజించువాడు. 2 వీతమత్సరుఁడు = అనూయ
లేనివాడు. 3 బంధకము = అడ్డు. 4 నివృత్తంబు = మరలింపబడినది. 5 దూరీభూత =
దూరముగాఁ జేయబడినది. 6 నిరుపాధికము = ధర్మచింతలేనిది. 7 అధిష్ఠానము = ప్రభా
వము. 8 అనుస్యూతము = ఎడతెగనిది. 9 గగనస్థుఁడు = అకాశమునందున్నవాడు.
10 దినకరుఁడు = సూర్యుడు. 11 కుడ్యజాలకములు = గోడలు, కిటికీలు. 12 ఇనుడు =
సూర్యుడు.

తే. వచ్చునాత్మస్వరూపంబు వలఁతి గాఁగఁ
జిత్తమునఁ దోచు నంచిత శ్రీఁ దనర్చి
యమృహఁమూర్తి సర్వభూతాంతరాత్ముఁ
డగుట నాత్మజ్ఞులకుఁ గాన నగును మఱియు.

908

ప. జీవుండు సుషుప్త్యాద్యవస్థలయందుఁ బరమా త్మానుషక్తుం డైన
భూతాదితత్త్వంబులు లీనంబులై ప్రకృతియందు వాసనామా
త్రంబు గలిగి యకార్యకరణంబులు గాకున్న సుషుప్తిసమయంబునం
దాను నిస్తంద్రుం డగుచు నితరంబుచేతఁ గప్పబడనివాఁడై పర
మాత్మానుభవంబు నేయు చుండు నని చెప్పిన విని దేవహూతి
యిట్లనియె.

909

సీ. విమలాత్మ యీపృథివికిని గంధమునకు
సలిలంబునకును రసంబునకును

నన్యోన్యమగు అవినాభావసంబంధ

మైనసంగతిఁ బ్రకృత్యాత్మలకును

సతతంబు నన్యోన్యసంబంధమైయుండు

ప్రకృతి దా నయ్యాత్మక బాయు పెట్లు

దలపోయ నొకమాటు తత్త్వబోధముచేత

భవభయంబులనెల్ల బాయు పెట్లు

తే. చచ్చి క్రమృతఁ బుట్టని జాడయేది
యిన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్నుఁ
గరుణ రక్షింపవే దేవగణసుసేవ్య
భక్తలోకానుగంతవ్య పరమపురుష.

910

ప. అనిన భగవంతుం డిట్లనియె ననివృత్తం బయిన స్వధర్మంబునను
నిర్మలాంతఃకరణంబు నను సునిశ్చితంబైన మద్భక్తియోగంబునను
సత్సాధాశ్రీవణసంపాదితంబైన వైరాగ్యంబునను దృఢప్రకృతిపురుష
యాథాత్మ్యం బగుజ్ఞానంబునను బలిష్ఠంబయి కామానభివ్యంగం

1 సకలభూతాంతర్యామి = సకలభూతములలో పలనండువాడు. 2 సుషుప్తి = నిద్ర. 3 అనుషత్తుండు = కూడుకొనినవాడు. 4 అవినాభావసంబంధము = ఎడతెగని సంబంధము. 5 అనుగంతవ్యుండు = పొందతగినవాడు. 6 కామానభివ్యంగం =

బగువిరక్తివలనఁ దపోయుక్తం బయిన యోగంబునను దీప్రంబయిన
చిత్తైకాగ్రతంజేసి పురుషునిదగు ప్రకృతి 1దందహ్యమానంబై
తిరోధానంబును బొందు నదియునుంగాక యరణ్యగతంబైనవహ్నిచే
నరణి దహింపఁబడు చందంబున జ్ఞానంబునను దత్త్వదర్శనంబుననుం
జేసి నిరంతరంబు బలవంతంబును దృష్టదోషంబును నగు ప్రకృతి
జేవునిచేత భుక్తభోగయై విడువంబడు నని చెప్పి. 911

క. వినుప్రకృతిన్ జమహిమం, బునఁదనలోనున్నయట్టిపురుషునకుఁ మహా
శునశునశుభవిస్ఫురణం, బసయముఁగావింపఁజాల దదియెట్లనినన్. 912

చ. పురుషుఁడు నిద్రావోఁ గలలఁ బొందుననర్థకముల్ ప్రబోధముం
దరయఁగ మిథ్యలై పురుషునందు ఘటించనికై వడిం బరే
శ్వరునకు నాత్మనాథునకు నర్వశరీరికిఁ గర్మసాక్షికిం
బరువడిఁ బొంద వెన్నఁటికిఁ బ్రాకృతదోషము లంగనామణి. 913

ప. అని వెండియు నిట్లనియె. 914

సీ. అధ్యాత్మతత్పరుం డగువాఁడు సెక్కుఁ

స్థంబులఁ బెక్కు-కాలంబులందు

బ్రహ్మపదపాప్తి పర్యంతమును బుట్టు

సర్వార్థవై రాగ్యశాలి యగుచుఁ

బూని నాభి క్తులచే నుపదేశింపఁ

బడినవిజ్ఞానసంపత్తిచేతఁ

బరఁగఁ బ్రబుద్ధుడై బహువారములు భూరి

మత్ప్రసాదపాప్తి మతిఁ దనర్పు

తే. నిజపరిజ్ఞానవిచ్ఛిన్న నిఖిలసంచ

యుండు శినిర్ముక్తలింగదేవఁడు నగుచు

ననఘయోగీంద్రహృదేయ మగుమదీయ

దీప్యభామంబు నొందు నందీప్తుఁ డగుచు. 915

ప. మఱియు నణిమాద్యపైశ్వర్యంబులు మోక్షంబున కంతరాయంబులు

గావున వానియందు శివిగతసంగుండును మదీయ చరణసరోజస్థిత

1 దందహ్యమానము = కాల్పబుడినది. 2 నిర్ముక్తము = పదలిపెట్టబడినది.
3 912 వచనము - మాదికవేదనము.

లలితాంతరంగుండును నగువాఁడు మృత్యు దేవతనవహించి మోక్షంబునొందునని చెప్పి వెండియు యోగలక్షణప్రకారంబు వినిపింతు వినుమని భగవంతుండైన కపిలుండు సృపాజ్ఞత కిట్లనియె. 916

క. ధీనులయ్యును యోగవిధానంబునఁజేసి మనము దగ విమలంబైన మానితమగు మత్పదముం, బూనుదురా యోగధర్మముల నెఱిగింతు.

ప. అది యెట్లనిన శక్తికింబడి స్వధర్మాచరణంబును శాస్త్రవినిష్ఠధర్మకర్మంబులు మానుటయు దైవికంబైన వచ్చిన యర్థంబువలన సంతోషించుటయు మహాభాగవత శ్రీపాదారవిందార్చనంబును గామ్యధర్మ నివృత్తియు మోక్షధర్మంబులయందు రతియు మితంబైన శుద్ధంబయిన యాహారంబు నేవయు విజనంబయి నిర్వాధకంబయిన స్థానంబున నుండుటయు హింసారాహిత్యంబును సత్యంబును 1 నస్తేయంబును దనకెంత యర్థంబువయోగించు నంత యర్థంబు స్వీకరించుటయు బ్రహ్మచర్యంబును తపశ్శాచంబులును స్వాధ్యాయవతనంబును బరమపురుషుండైన సర్వేశ్వరుని యర్చనంబును మానంబును నాసనజయంబును స్థైర్యంబును బాణవాయు స్వవశీకరణంబును నిందియ నిగ్రహ రూపంబైన ప్రత్యాహారంబును మనంబుచే నిందియంబుల విషయంబులవలన మరలించి హృదయమందు నిలుపుటయు దేహగతంబైన మూలాధారాదిస్థానంబులలో నొక్కస్థానంబునందు హృదయగతంబయిన మనస్సుతోడంగూడఁ బ్రాణధారణంబును వైకుంఠంబైన సర్వేశ్వరుండు ప్రవర్తించిన దివ్యలీలా చరిత్రాధ్యనంబును మానసైకాగ్రీకరణంబును బరమాత్మయగు పద్మనాభుని సమానాకారతయును నిదియునుంగాక తక్కిన ప్రతీదానాదులంజేసి మనోదుష్టంబయినయనన్వార్ధంబునుబరిహరించి జితప్రాణంబై మెల్ల నయోజించి శుచియైన దేశంబునం బ్రతిష్ఠించి విశ్రాంతాననంబై యభ్యస్తకుశాజనచేలోత్తరాననంబైన యాననంబు నేసి ఋజు కాయంబై ప్రాణమార్ధంబును శిగుంభక 4 రేచక 5 పూరకంబులంగోళి శోధనంబు నేసి కుంభక పూరకంబుల

1 అస్తేయము = దొంగతనములేమి. 2 ప్రత్యాహారము = విషయములవలన నిందియములను మరపించుట. 3 కుంభకము = ఊపిరిని పట్టుట. 4 రేచకము = ఊపిరి విడుచుట. 5 పూరకము = ఊపిరిని పూరించుట.

చేతంబ్రతికూలంబుగావించిచంచలంబయినచిత్తంబునుస్థిరంబుగావించి
 తీవ్రంబయిన యమంబునం బ్రతప్తంబయి విగత సమస్తదోషంబగు
 1 చామికరంబుకరణివిరజంబు నేసి జితమారుతుండగుయోగికిం గ్ర
 మ్మృణంబౌణాయామంబను పావకునిచేత వాతిపిత్ర శ్రేష్ఠంబులను
 దోషంబుల భస్మీకరణంబు నేసి ధారణంబుచేత గిల్పింబులను
 బ్రత్యాహరణంబుచేత సంసర్గంబులను దహనంబు నేసి ధ్యానంబుచేత
 రాగంబుల సత్త్వాదిగుణంబులను నివారించి స్వనాసాగ్రావలోక
 నంబు నేయుచు.

918

సీ. డర 2 దరవిందనుందరప త్తైరుచిరాక్షు
 నలలిత శ్రీవత్స కలితవత్స
 నీల 3 నీరదనీల నీలోత్పలశ్యాము
 నలికులాకులమాలి కాభిరాముఁ
 గాన్తుభకలిత ముక్తాహరయుతకంఠ
 యోగిమానసపంక జోపకంఠ
 సతతప్రసన్నస 4 స్మితవదనాంభోజ
 దినకరకోటి నందీప్రతేజ

తే. సలలితానర్ఘ్య రత్నకుండలకిరీట
 హారకంకణకటక కేయూరముద్రి
 కాతులారోటిభూషు భక్తప్రపాషుఁ
 5 కింకణీయుత మేఖలా కీర్ణ జఘను.

919

వ. మణియు.

920

సీ. కంజాతకింజల్క పుంజరంజిత 6 పీత
 కాశేయవాసు జగన్నివాసు
 శత్రుభీకరచక్ర 7 శంఖగదాపద్మ
 విహిత చతుర్బాహు విగతమోహు
 నుతభక్తిలోక మనోనేత్ర 8 వర్ధిష్ఠ
 లాలిత సద్గుణాలంకరిష్ఠ

1 చామికరము = బంగారము. 2 అరవిందము = పద్మము. 3 నీరదము =
 మేఘము. 4 స్మితము = చిరునవ్వు. 5 కింకణీ...జఘను = చిరుగంటలతో కూడు

వరకు మారక వయః పరిపాకు 1 సుశ్లోకు

సుందరాకారు యశోవిహారు

తే. సకలలోక నమస్కృత చరణకములు

భక్తలోక పరిగ్రహ ప్రకటణీలు

దర్శనీయమనోరథ దాయః గీర్త

నీయతీర్థయశో మహనీయమూర్తి.

921

వ. వెండియు.

922

క. అనుపమగుణసంపూర్ణుని, ననఘుని సుస్థితుని గతుని రాసీను శయా

సుని 2 భక్తవృద్ధహాశయ, సుని సర్వేశ్వరు ననంతు నుతనచ్ఛరితుఁ

మ. విమలంబై పరిశుద్ధమై తగు మనోవిజ్ఞానతత్త్వ ప్రబో

ధమతిఁ నిల్పి తదీయమూర్తి విభవధ్యానంబుగావించి చి

త్తము సర్వాంగవిమర్శన క్రియలకుం దార్పింపి ప్రత్యంగముఁ

సుమహాధ్యానము సేయఁగావలయుఁబో శుద్ధాంతరంగంబులఁ. 924

వ. అది యెట్టిదనిన

925

సీ. హలకులిశాంకుశ జలజధ్వజచ్ఛత్ర

లాలితలక్షణ లక్ష్మితములు

సలలితనఖచంద్ర చంద్రికా 3 నిరూత

భక్తమానస 4 తమః పటలములును

సురుచి 5 రాంగుష్ఠనిష్ఠూతగంగాతీర్థ

మండితహరజటా మండలములు

నంచితధ్యాన సారాయణ జనభారి

కలుషవర్షతదీప్త 6 కులిశములును

తే. దాసలోకమనోరథ దాయకములుఁ

జారుయోగి మనఃపద్మ పట్పదములు

ననఁగఁ దనరినహరి చరణాబ్జములను

నిరుపమధ్యానమునమది నిలుపవలయు.

926

1 సుశ్లోమఁడు = కీర్తిగలవాఁడు. 2 భక్త... శయను = భక్తులహృదయమను
గుహయందు శయనించువానిని. 3 నిరూత = ఎగురకొట్టబడిన. 4 తమః = చీకటి.
5 ఆంగుష్ఠనిష్ఠూతము = బొటన వ్రేలుచే తోయబడినది. 6 కులిశము = వజ్జాయుధము

- చ. ¹కమలజాతయై ²సురనికాయనమంచిత సేవ్యమానయై
కమలదళాభ సేత్రీములు గల్గి హృదీశ్వర భక్తి నొప్పు న
³కమల ⁴నిజాంకపీతమునఁ గైకొనియొత్తు వరేళు ⁵జానుయ
గ్గము హృదయారవిందమున మక్కువఁజేర్చి భజింపఁగాఁదగున్. 927
- ఉ. చారు ⁶విహంగవల్లభు భుజంబులమీఁద విరాజమానను
శ్రీరుచి నుల్లసిల్లి ⁷యతఃసీకునుమద్యుతిఁ జాలనొప్పు పం
కేరుహనాభు ⁸సూరువు ⁹లకిల్పిషభక్తి భజించి మానసాం
భోరుహమందు నిల్పఁదగుఁ బో మునికోటికి నంగనామణీ. 928
- క. ¹⁰పరిలంబితమృదు వీతాంబర ¹¹కాంచీగుణనినాద భరితంబగు న
ప్పురుషోత్తముని¹²నితంబముఁదరుణీభజింపవలయుఁదద్దయుఁబ్రీతిన్.
- క. విను భువనాధారత్వంబునఁ దగి విధిజనన హేతుభూతంబగు న
వ్వనజాతముచేఁ గడు మిం, చిన హరినాభీనరస్సుఁ జింతింపఁదగున్. 930
- తే. దివ్య మరకతరత్నసంఘీప్తలలిత
కుచములను మాత్మికావళిరుచులఁ దనరి
యిందిరాదేవినదన మై యెనక మెనఁగు
వక్ష మాత్మను దలపోయవలయుఁ జమ్ము. 931
- మ. నిరతంబు భజియించునజ్జనమనోసేత్రాభిరామైకను
సీరదివ్యప్రభ గల్గుకొన్తుభరుచి శ్లిష్టంబు నై యొప్పునా
వరయోగీశ్వర¹³పంద్యమానుఁ డగు సర్వస్వామి లక్ష్మీశు¹⁴కం
ధర మాత్మం గదియించి తద్గుణగోధ్యానంబు సేయం దగున్. 932
- క. ఘనమందరగిరిపరివ, ర్తన¹⁵నికపోజ్జ్వలితకనకర¹⁶త్నాంగదముల్
దన రార లోకపాలకు, లను గలిగినబహుశాఖలను దలఁపఁ దగున్.

1 కమలజాడు = బ్రహ్మ. 2 సురనికాయము = దేవతలసమూహము.
3 కమలంబుజుడే. 4 నిజాంకము = తనవొడ. 5 జాను యుగ్మము = మోకాళ్ళ
బంటు. 6 విహంగవల్లభుడు = గరుత్మంతుడు. 7 ఆతఃసీకునుమద్యుతి = నూనె యవిసి
పువ్వుయొక్క కాంతి. 8 సూరువు = తొడ 9 లకిల్పిషము = దోషముకాని. 10 పరి
లంబిత = కేళిలాడుచున్న. 11 కాంచీగుణనినాదము = మొలనూలిధ్వని. 12 నితంబము =
పిరుదు. 13 పంద్యమానుడు = నమస్కరింపదగినవాడు. 14 కంధరము = మెడ.

వ. మఱియు 1 విమతజనాసహ్యంబు లైన 2 సహస్రారంబులు గలుగు
 సుదర్శనంబును సరసిజోదరకరసరోరుహంబందు రాజహంసరుచిరం
 బయిన 3 పాంచజన్యంబును 4 నరాతిభటశోణితకర్దమలిప్తాంగం బై భగ
 వత్ప్రీతికారిణి యగు 5 కామోదకియును బంధురసుగంధగంధాను
 బంధమంభరగంధవ 6 హాహూయమానపుష్పంధయ రుంకారనినద
 విరాజితం బైన వైజయంతీవనమాలికయును జీవత త్వం బైన 7 కాన్తు
 భమణియును బ్రత్యేకంబ ధ్యానంబు సేయు దగు వెండియు భక్త
 సంక్షణార్థం బంగీకరించు దివ్యమంగళవిగ్రహంబున కనురూపంబును
 మకరకుండలమణినిచయమండిత 8 ముకుగోపమాననిర్మలగండమండ
 లంబును సంతతశ్రీనివాసలోచన పంకజకలితంబును లాలితభూలతా
 9 జుష్టంబును మధుకరసమానరుచి 10 చికురవిరాజితంబును నైన ముఖ
 కమలంబు ధ్యానంబు గావింప వలయు మఱియు శరణాగతుల కభయ
 ప్రదంబు లగుచు నెగడుపాణిపంకేరుహంబుల మనంబునఁ దలంప
 వలయు.

934

క. గురు ఘోరరూపకం బైన, పరఁగెడుతాపత్రీయం బుపశమింపఁగ శ్రీ
 హరిచేత నిస్పృహములగు, కరుణాలోకములదలంపఁ గాఁ దగు బుద్ధిన్
 క. ఘనరుచి గలమందస్మిత, మునకనుగుణమగుప్రసాదమును జిత్తమునఁ
 మునుగొని ధ్యానము సేయం, జను యోగిజనాళి కెపుడు సౌజన్యనిధి.
 తే. పూని 10 నతశిరు లైనట్టి భూజనముల
 శోకబాష్పంబుజలధి 11 సంశోషకంబు
 సత్యదారతమము హరిహాస మెపుడుఁ
 దలంపఁగావలె నాత్మలోఁదవిలి వినుము.

937

సీ. మునులకు 12 మకరకేతనునకు మోహనం
 బైన స్వకీయమాయావిలాస

1 విమతజనాసహ్యము = దుష్టజనులకు సహింపరానిది. 2 సహస్రారంబులు =
 నేయియాకులుగలది. 3 పాంచజన్యము = విష్ణునిశంకము. 4 అరాతి...అంగంబు =
 శత్రుభటుల రక్తమును బురదచే పూయబడిన శరీరముగలది. 5 కామోదకి = గద.
 6 ఆహూయమాన = పిలువబడిన. 7 ముఖము = అర్ధము. 8 జుష్టము = సేవింపఁ
 బడినది. 9 చికురములు = వెండుకలు 10 నత = వంగిన. 11 సంశోషకము = ఎండఁ
 చేయునది. 12 మకరకేతనుడు = మన్మథుడు.

మున రచితం బైన భూమండలంబును
మునిమనఃకుహర సమ్మోదమానుఁ
డగునీశ్వరుని మందహాసంబు నవపల్ల
వాధరకాంతిచే నరుణ మైన
మొల్ల మొగ్గలకాంతి నుల్లసం బాడెడు
దంతవంక్తిని మదిఁ దలఁప వలయు

తే. వెలయ నీరీతి నన్నియు వేఱువో॥

సంచిత ధ్యాననిర్మల స్థానములు గ
మనములోఁగను మని చెప్పి మఱియుఁ బలిక
దేవసూతికిఁ గపిలుండు దేటపడఁగ.

938

సీ. ఈప్రకారమున సర్వేశ్వరునందును
బ్రీతిలబ్ధభావసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జిరతరసదృక్తిచే బ్రవృద్ధం బైన
యతిమోదమునఁ బులకితశరీరుఁ
డగుచు మహోత్కంఠ నానంద బాష్పముల్
జడిగొనఁబరిత్రోవజలధిఁ గుంకి
భగవత్స్వరూప మై భవగుణగ్రాహక
మగుచు మత్సంబంధ మనుకరించి

తే. సుమహిత ధ్యానమునఁ బరంజ్యోతియందు
మనముఁ జాల నియోజించి మహిమఁ దనరు
మోక్షపద మాత్మలోన నవేక్ష నేయు
ననఘవర్తనుఁడైన మహాత్ముఁ డెపుడు.

939

ప. అది గావున ముక్తి నపేక్షించుమహాత్ముం డగు వానిచిత్తంబు విము
క్తం బైన భగవద్వ్యతిరీక్తాశ్చర్యంబు గలిగి విషయాంతరశూన్యం
బై విరక్తిం బొందుటం జేసి పురుషుండు శరీరభావంబుల ననన్యభా
వం బగు నిర్వాణపదంబు నూహించు తేజంబు దనకంటె నధికం
బగు తేజంబుతోడినమానాకారంబు నగు చందంబు నిచ్చగించు
నెండియు.

940

సీ. పురుషుఁడు చరమ మై భవి నన్యవిషయని
 వృత్త మై తగ నివర్తించు చిత్త
 వృత్త్యాదులను గల్గి వెలయంగ నాత్మీయ
 మగుమహిమ నునిష్ఠుఁడై లభించు
 సుఖదుఃఖముల మనస్సునఁ దలంపక యహం
 కారధర్మంబులుగాఁ దలంచి
 యనయంబు సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వము గల్గు
 నతఁడు జీవన్ముక్తుఁడందు

తే. లతఁడు నేచందమున నుండు ననిన వినుము
 తనశరీరంబు నిలుచుటయును జరించు
 టయును గూర్చుండుటయు నిఁ కేమియు నెఱుంగ
 కర్థి వర్తించు విను తల్లి యతఁడు మఱియు.

941

వ. 1 మదిరాసానంబునం జేసి మత్తుం డగు వాఁడు దనకుఁ బరిధానం
 బగు నంబరంబు మఱచి వర్తించుచందంబునఁ దనశరీరంబు దైవా
 ధీనం బని శివశర్వరం బని తలంచి యాత్మతత్త్వనిష్ఠుం డై యుపే
 షించు నదియునుం గాక సమాధియోగంబునం జేసి సాక్షాత్కృ
 తాత్మతత్త్వంబు గలవాఁడయి స్వాప్నికశరీరంబుచందంబున యావ
 త్కర్మఫలానుభవపర్యంతంబు పుత్రదారసమేతం బగు ప్రపంచంబు
 ననుభవించి యటమీఁదఁ బుత్రదారాదిసంబంధంబువలనం బాసి
 వర్తించు.

942

సీ. సుతదారమిత్రానుజలకంబై మర్త్యుండు
 భిన్నుఁడై వర్తించుచున్నరీతి
 4 విస్ఫులింగోల్కుఖివుల ధూమములచే
 5 హవ్యవాహనుఁడు వేఱియినరీతి
 వల నొప్ప దేహంబువలన నీజీవాత్మ
 పరికింప భిన్నరూపమున నుండు

1 మదిర = కల్లు. 2 పరిధానము = కట్టుపుట్టము. 3 శర్వరము = నశించునది.
 4 విస్ఫులింగము = నిప్పుకణము. 5 హవ్యవాహనుఁడు = అగ్ని.

దవిలి భూ ింద్రియాంతఃకరణంబుల

భాసిల్లు చున్న యాప్రకృతిరూప

తే. బ్రహ్మమున కాత్మ దాఁబృథగ్భావ మగుచు
ద్రష్ట యయి బ్రహ్మసంజ్ఞచే దనరు చుండు
సఖిలభూరిప్రపంచంబు లందుఁ దన్నుఁ

దవిలి తనయందు సఖిల భూతములఁ గనుచు.

948

వ. వెండియు.

944

సీ. వరుస సిననన్యభావంబులఁజేసి భూ

తావళియందుఁ దదాత్మకత్వ

మునఁ జూచు నాత్మీయ ఘనతరోపాదాన

ములయందుఁ దవిలి యిమ్ముల వెలుఁగు

నిట్టి దివ్యజ్యోతి యేక మయ్యును బహు

భావంబులను దోచు ప్రకృతి గతుఁడు

సగుచున్న యాత్మయుఁ బొగడొందు దేవతి

ర్యజ్ఞనుష్య స్థావ రాది వివిధ

తే. యోనులను భిన్న భావంబు నొందుటయును

జాలఁగల్గు నిజగుణ వైషమ్యమునందును

భిన్నుడై వెల్లుఁగావునఁ బేర్చి యదియు

దేహసంబంధి యగుచు వర్తించుచుండు.

945

క. భావింప సదనదాత్మక, మైవెలయుచు దుర్విభావ్యమగుచు స్వకీయం
బై వర్తించుచుఁ బ్రకృతిని, భావమునఁదిరస్కరించుభవ్యస్ఫూర్తిన్.

వ. ఈయాత్మ నిజస్వరూపంబునఁజేసి వర్తించు నని కపిలుం డెఱింగిం
చిన విని దేవహూతి వెండియు నిట్లనియె మహాత్మా మహదాది
భూతంబులకుం బ్రకృతి పురుషులకుం గల్గిన పరస్పర లక్షణంబులను
దత్స్వరూపంబులను నెఱింగించితి వింక సీప్రకారంబున సాంఖ్యంబు
నందు నిరూపింపంబడునట్టి ప్రకారంబును భక్తియోగమాహాత్మ్యం
బును బురుషుండు భక్తియోగంబునఁజేసి సర్వలోక విరక్తుం డగునట్టి

యోగంబును బ్రాణిలోకంబునకు సంసారం బనేకవిధం బయి యుండుఁ గావునఁ బరాపరుండవై కాలస్వరూపి వై ననీస్వరూపంబును నేనీవలని భయంబునంజేసి జనులు పుణ్యాకర్మంబులు నేయుచుండుదురుమిథ్యా భూతం బైన దేహంబునందు నాత్మాభిమానంబు నేయుచు మూఢుండై కర్మంబులందు నానక్తం బైనబుద్ధింజేసి విభ్రాంతుం డగుచు సంసారస్వరూపం బగు మహాంధకారంబునందుఁ జిరకాల పోనువుం డైనజనునిఁ 1బ్రబోధించుకొంటు కు యోగభాస్కరుండవై యావిర్భవించిన పుణ్యాత్ముండవు గావున నాకు నిన్నియుం దెలియ నవి స్తరంబుగా నానతియ్య వలయు ననిన దేవహూతికిఁ గపిలం డిట్లనియె.

947

—♦ కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును దెలియఁజేయుట. ♦—

- క. నలినాయతాక్షి విను జనముల ఫలసంకల్పభేదమునఁజేసి మదిం గలభక్తియోగమహిమం, బలవడఁగ ననేకవిధములనఁదగునవియన్.
- వ. వివరించెదఁ దామనరాజుససాత్త్వికాదిభేదంబులం ద్రివిధంబై యుండు నందుఁ దామనభక్తి ప్రకారం బెట్టి దనిన.

949

- తే. సతతహింసాతిదంభమాత్సర్యరోష తమములను జేయుచును భేదదర్శియగుచుఁ బరఁగనాయందుఁగావించుభక్తిదలఁప దామనం బనఁదగు వాఁడు తామనుండు.

950

- క. ఘనవిషయప్రావీణ్యము, లను సుమహేశ్వర్యయశములను బూజాద్య ర్హుని నను నర్థి భజించుట, చను రాజసయోగ మనఁగ సౌజన్యనిధి.
- చ. అనుపమపాపకర్మ పరిహారముకై భజనీయుండైనశో భనచరితుం డితుం డనుచు భావమునం దలపోసి భక్తిచే ననితరయోగ్యతఁ భగవదర్పణబుద్ధి నొనర్చి కర్మముల జనహితకారియై నెగడ సాత్త్వికయోగ మనంగఁ జొప్పడున్.
- చ. మనుసుత మద్గుణశ్రవణ మాత్ర లభించినయట్టి భక్తిచే ననఘుండ సర్వశోభన గుణాశ్రీయుండన్ బరమేశ్వరుండనై

952

తనఁ నన్నుఁ జెందిన ¹యదాత్తమనోగతు లవ్యయంబులై
వననిధిగామి యైనసురవాహిని బోలె ఫలించు నిమ్మలన్. 953

క. హేయగణరహితుఁడనఁగల, నాయందులభ క్తిలక్షణముఁదెలిపితి నకా
బాయక నిర్హేతుకముగఁ, జేయు మదీయవృత్తైక చిరతరభక్తిన్.

వ. సీమాము లయిన మదీయభక్తులకు నట్టిభక్తియోగంబు సాలోక్య
సాస్థి సామీప్య సారూప్య సాయుజ్యంబులకు సాధనంబుగావున
మహాత్ములగు వారు నిజమనోరథఫలదాయకంబు లయిన మదీయ
సేవావిరహితంబు లయిన యితరకర్మంబు లాచరింప నొల్లరు దీని
నాత్యంతిక భక్తియోగంబని చెప్పదురు సత్త్వరిజున్తమో గుణ
విహీనుండయిన జనుండు మత్సమానాకారంబుఁ బొందునని చెప్పి
మఱియు నిట్లనియె. 955

సీ. నిత్యనైమిత్తిక నిజధర్మమున ⁴గురు
శ్రీధాగరిష్ఠతఁ జతురపాంచ
రా ⁵త్కృతహాసమానరాధనక్రియలను
నిష్కామనంబున నెఱి మదీయ
విగ్రహదర్శనవినుతిపూజావంద
నధ్యానసంశ్రివణములఁ గర్మ
సంగి గాకుండుట నజ్ఞనప్రకరాభి
మానంబు నొందుట హీనులందుఁ

తే. జాల ⁶సనుకంపసేయుట నములయందు
మైత్రి నెఱపుట యమనియమక్రియాది
యైనయోగంబుచేత నాధ్యాత్మికాధి
భాతికాదులఁదెలియుట పలుకుటయును. 956

వ. మఱియును. 957

క. హరిగుణమంగళకీర్తన, పరుండై తగ ⁷నార్జవమున భగవత్పరులం
గరమనురక్తి భజించుట, నిరహంకారముననుండు నిశ్చలుఁడగుటన్.

1: ఉదాత్తము = అధికము. 2 గామి = పోవునది. 3 సురవాహిని = గంగ.
4 గురుశ్రీధ = అధికశ్రీధ. 5 ఉత్తము = చెప్పబడినది. 6 అనుకంప = దయ, 7 అర్జ
వము = ఋజుమారము.

క. ఇవి మొదలు గాఁగఁ గలుగుభ, గవమద్దేశస్వధర్మకలితుండై వీ
నివలనఁ బరిశుద్ధగతిం, దవిలినమది గలుగుపుణ్యతముఁ డెయ్యెడలన్.

తే. గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టఁ
డనఁగ నొప్పిన ననుఁ బొందు నండ గొనక
పవనవశమునఁ బువ్వులపరిమళంబు
ఘ్రాణమున నావరించినకరణి మెఱసి.

960

చ. అనిశము సర్వభూతహృదయాంబుజవ ద్ధి యనం దనర్చునీ
శు నను ¹నవజ్జ సేసి మనుజుం డొగి మత్ప్రీతిమార్చనావిడం
బనమున మూఢుండై యుచితభక్తిని నన్ను భజింపఁ డేని న
మ్మనుజుండు భస్మకుండమున మానక వేల్చిన యట్టివాఁ డగున్.

సీ. అబ్జాక్షి నిఖిలభూతాంతరాత్ముండనైన
నాయందు భూతగణంబునందు
నతిభేదదృష్టి ²మా యావులై సతతంబుఁ
బాయక నైరానుబంధ నిరతు
లగువారి మనములఁ దగులదు శాంతి యెఁ
న్నటికైన నేను నా కుటిలజనుల
మానక యెపుడు సామాన్యధికద్రవ్య
సమితిచే మత్ప్రదార్చన మొనర్చు

తే. సర్థినాచిత్తమున ³ముదం బందకుందు
ననుచు నెఱిగించి మఱియు నిట్లనియెఁ గరుణఁ
గలితనద్గుణజటిలుఁ డక్కఱిలుఁ డెలమిఁ
దల్లితోడ గుణవతీమతల్లితోడ.

962

సీ. తరళాక్షి విను మచేతన దేహములకంటెఁ
⁴జేతనదేహముల్ శ్రేష్ఠ మందుఁ
బ్రాణవంతంబులై స్పర్శనజ్ఞానంబు
గలుగు చైతన్య వృక్షములకంటె
ఘనరస జ్ఞాన సంకలిత చేతను లుత్త
ములు రసజ్ఞానంబు గలుగువాని

1 అవజ్జ = నిర్లక్ష్యము. 2 మాయాపులుక పటులు. 3 మదము = సంతోషము.

కంటె గంధజ్ఞాన కలితబృందంబులు

గడుశ్రేష్ఠములు వానికంటె శబ్ద

తే. వేదు లగుదురు శ్రేష్ఠులై వెలయుశబ్ద

విదులకంటెను సదూప¹ వేదులై న

వాయసాదులు శ్రేష్ఠముల్ వానికంటె

వరుస² బహుపాదు లుత్తముల్ వారికంటె.

963

క. తలఁపఁజెతున్నదు లధికులు, బలకొనిమఱివారికంటె, బాదద్వయముం

గలమనుజులెలఘుతములి, మ్ములవారలయందువర్ణ ములునాల్గరయన్.

వ. అందు,

965

సీ. తలఁప భౌహృణు లుత్తములు వారికంటెను

వేదవేత్తలు వేదవిదులకంటె

విలసిత వేదార్థవిధులు వారలకంటె

సమధిక శాస్త్రసంశయము మాన్పు

మీమాంసకులు మఱి మీమాంసకులకంటె

నిజధర్మవిజ్ఞాన⁴ నిపుణు లరయ

వారికంటెను సంగవర్జితచిత్తులు

దగవారికంటె సద్ధర్మపరులు

తే. ధార్మికులకంటె నుత్తమోత్తములు వినుము

మత్సమర్పిత సకలధర్మ స్వభావ

మహిమములు గల్గి యితరధర్మములు విడిచి

సమత వర్తించు నప్పణ్యతముడు ఘనుడు.

966

వ. అట్టివాని.

967

క. కని సకలభూతగణములు, మనముననానందజలధిమగ్నములగుచున్

ఘనబహుమానోపురస్సర, మనయముఁ బాట్టిల్ల వినుతు లర్థిం జేయున్.

వ. అంత నీశ్వరుండు జేవన్మరూపానుప్రవిష్టుండై యుండు నట్టి భగ

వంతుం డాచి భక్తియోగంబున నేని యోగంబున నేని బురుషుండు

1 వేదులు = తెలిసికొనునవి. 2 బహుపాదులు = అనేకపాదములుకలవి.

3 అలఘులు = గొప్పవారు. 4 నిపుణులు = సమర్థులు. 5 సంగవర్జితచిత్తులు = సంస్కృతింబిన మనస్సుగలవారు. 6 పురస్సరము = కూడుకొనుట. 7 అనుప్రవిష్టుండు = ప్రవేశించినవాడు.

పరమాత్మంబాండుఁ బ్రకృతిపురుషాత్మకంబును దద్వ్యతిరిక్తంబును నైనదైవంబు నై కర్మవిచేష్టితం బగుచు నుండు నదియ భగవద్రూపం బిట్టి భగవద్రూపంబు భేదాస్పదంబగుచు నద్భుతప్రభావంబు గలకాలం బనియుఁ జెప్పంబడు నట్టికాలంబు మహాదాది తత్త్వంబులకును మహత్తత్త్వాభిమాను లగు జీవులకును 1 భయావహం బగుటంజేసి సకలభూతంబులకు నాశ్రయంబగుచు సంతర్థతంబై భూతంబులచేత భూతంబుల గ్రహించుచు యజ్ఞ ఫలప్రదాత గావున వివశీకృతభూతుండై ప్రభుత్వంబు భజించి విష్ణుండు ప్రకాశించుచుండు నతనికి మిత్రుండును శత్రుండును బంధుండును లేఁ డట్టి విష్ణుండు సకలజనంబులయం దావేశించి యప్రమత్తుండై 2 ప్రమత్తులయిన జనంబులకు సంహారకుండై యుండు నతనివలని భయంబునం జేసి వాయువు వీచు సూర్యుండు దపించు నిందుండు వర్షించు నక్షత్రగణంబు వెలుంగుఁ జందుండు ప్రకాశించుఁ దత్తత్కాలంబుల వృక్షలతాదు లోషధులతోడంగూడి పుష్పఫలభరితంబు లగు 3 సరిత్తులు ప్రవహించు సముద్రంబులు మేరులుదప్పక యుండు సన్ని ప్రజ్వలించు భూమి గిరులతోఁగూడ బరువునఁ గుంగ వెఱచు నాకాశంబు సకలజనంబులకు నవకాశంబొచ్చు మహత్తత్త్వంబు జగత్తునకు వంకుర స్వరూపంబు గావున సప్తావరణావృతంబగు లోకంబును స్వదేహంబు విస్తరింపజేయు గుణాభిమానులగు బ్రహ్మాదులు సర్వేశ్వరునిచేత జగత్సర్గంబునందు నియోగింపబడి ప్రతిదినంబు నయ్యయినర్గంబునయ నప్రమత్తులై యుండుదురు పితృదులు పుత్రోత్పత్తిఁ జేయుదురు 4 కాలుండు మృత్యుసహాయుండై 5 మారకుండై యుండుఁ జరాచరాత్మకంబగు సకల ప్రపంచంబు భగవదధీనంబై యుండునని చెప్పి కపిలుండు వెండియు నిట్లనియె.

969

క. నెఱి నిట్టినిఖిలలోకే, శ్వరుని పరాక్రమముఁ దెలియ సామర్థ్యం బెవ్వరికిని గలుగదు మేఘము, 7 గరువలివిక్రమముఁ దెలియఁగాలేనిగతికొ.

1 భయావహము = భయముగలుగచేయునది. 2 వివశీకృతభూతుండు = వివశ్యము చేసికొనబడినవాడు. 3 ప్రమత్తుడు = శరీరము మఱచినవాడు. 4 సరిత్తులు = నదులు. 5 కాలుండు = యముడు. 6 మారకుండు = చంపువాడు. 7 గరువలి = గాలి.

క. మగువా విను సుఖహేతుక, మగునర్థముదొరకమికి మహాదుఃఖమునం
దగులుదు రిది యంతయు నా, భగవంతునియాజ్ఞ జేసిప్రాణులుమఱియున్.

సీ. పూని యసత్యంబులైన గృహక్షేత్ర

పశు ధన సుత వధూ బాంధవాది

వివిధవస్తువులను ధునివముగా మది నమ్మి

వజ్రులు దుర్మతయగు వాడు జంతు

సంఘాతమగు దేహ సంబంధమున నిల్చి,

యర్థి నయ్యెయోనులందు జొరంగ

ననుగమించును వానియందు విరక్తుండు

గాక యుండును నరకస్థుడైన

తే. దేహి యాత్మీయదేహంబు దివిరి వదల

లేక తనకది పరమ సౌఖ్యాకరంబు

గాంగ వర్తించు నదియును గాక యతఁడు

దేవమాయావిమోహిత భావుండగుచు.

972

క. ఘనముగఁబుత్రవధూపశు, ధనగృహరక్షణమునందుండ తృప్తియలన్
మనమునఁదలపోయుచుదిస, దినమున్ దందవ్యామాన దేహుండగుచున్.

క. అతిమూఢవృద్ధులఁడగుచు దు, రితకర్మారంభమునఁజరించుచుండదుణి
కృతగోప్యభాషణములను, సుతలాలనభాషణములఁజొక్కుచుమఱియున్.

క. విను మింద్రియపరవశుడై, మునుకొని తత్కూటధర్మములుగలదుఃఖం
బనయమునుఖిరూపంబుగ, మనమునఁదలపోసితదభిమానుండగుచున్.

క. సతతముఁ దమతమసంపా, దిత మగు నర్థములచేత ధృతిఁబరులకుఁ గు
త్సితమతి హింసలు సేయుచు, నతిమూఢమనస్కులగుచు నాత్మజనములన్.

తే. పూని రక్షించుచును వారి భుక్త శేష

మనుభవించుచు నంత జీవనము వోవఁ

గడఁగి మఱి మఱి యపరార్థకాముఁ డగుచు

నత్వ మెడలి కుటుంబపోషణమునందు.

977

సీ. బలిమిసాలక మందభాగ్యుడై 1 కుమతియై

పూని యప్పుడు క్రియాహీనుఁ డగుచుఁ

దవిలి వృథా ప్రియత్నంబులు సేయుచు
మూఁడు డై¹ కార్పణ్యమునఁ జనించు
నట్టియకించునుఁ డగువానిఁ జూచి త

ద్వారసుతాదు లాత్మలను వీఁడు
గడు నశ క్తుఁడు పో²వఁగఁ జాలఁ డితఁ డని
శి³సెగ్గింతు రర్థిఁ గృషీవలుండు

తే. ⁴బడుగు ముసలెట్టు రోసిన పగిది నంత
నలేఁడు నేవెంటలను నుఖం బంద లేక
తాను బోపించుజనులు దక⁵ దనరఁ బో⁶వ
బ్రదుకు ముదిమియు మిక్కిలి బాధ పఱుప.

978

క. ⁷వెడయాపుఁదాల్చి బాంధవు, ⁸లడలఁగనిర్యాణమునకు నభిముఖుఁడై
లైడలఁగఁజాలకశునకము, వడుపునఁగుడుచుచును మేను వడవడవడఁకన్.
సీ. అతిరోగపీడితుఁ డై మందమగు జత

రాగ్నిచే మిగుల శి⁹ల్పాశి యగుచు
మొలసి వాయువుచేత మీఁదికి నెగసిన

కన్నులు కథమునఁ గప్పఁబడిన
నాశంబులను గంతనాశంబుఁను ఘుర

ఘురమను శబ్దంబు దొరయ బంధు
జనులమధ్యంబున శయనించి బహువిధ
మఁలఁ దన్నుఁ బిలువంగఁ బలుకలేక

తే. చటులతర కాలపాశ వశంగ తాత్మ
డగుచుబిడ్డలఁ బెండ్లాము నరసిపో¹⁰చు
చింతవికలములై న శి¹¹హృషీకములును
గలిగి విజ్ఞానమును బాసి కష్టఁడగుచు.

980

వ. అంత మరణావస్థంబొందు సమయంబున నతి భయంకరాకారము
సరభ నేక్షణులునగు యమదూత లిద్దఱు దనముందట నిలిచినంజూచి

1 కార్పణ్యము = లోభము. 2 అకించునుడు = దరిద్రుడు. 3 శి³సెగ్గింతురు = అనష్టింతురొందురు. 4 బడుగు = అశక్తుడు. 5 వెడయాపు = పిచ్చిరూపము. 6 అడలగ = భయపడగ. 7 అల్పాశి = కొంచెము భుజించువాడు. 8 హృషీకములు =

- 1 త్రస్తహృదయుండై 2 శక్త్యన్మాత్రంబులు విడుచుచు యపహాశం
బులచే గళంబున బద్ధుండై శరీరంబువలన నిర్గమించి యాతనా శరీ
రంబు నవలంబించి బలాత్కారంబున దీర్ఘంబై దుర్గమంబగు మార్గం
బును బొంది రాజభటులచే నీయమానుండగుచు దండనంబున కభి
ముఖుండై చను నపరాధి చందంబునఁ జనుచుండి, 981
- చ. అనయము మూర్ఛనొందు శునకావళిచేతను భక్త్యమానుడై
యనుపమ కాలకింకర భయంకరతర్జన గర్జనంబులఁ
మనము గలంగ దేహము నమస్తముఁ గంపము వొందఁగాఁ బురా
తన భవపాపకర్మ నముదాయముఁ జిత్తములోఁ దలంచుచున్. 982
- సీ. అనుపమ క్షుత్తృష్ణ అంతర్వ్యధలఁజేయ
రుంఝూ నిలజ్వలజ్వలనచండ
భానుప్రదీప్తి తప్తం బైన వాలుకా
మార్గానుగతతప్తమానగాతుఁ
డై నీఁపుఁ గళచే నడువంగ వికలాంగుఁ
డగుచు మార్గమునందు నచట నచటఁ
బాల మూర్ఛిల్లి యాశ్రియశూన్యమగు నీళ్ల
మునుగుచు లేచుచు మొనసి పాప
తే. రూప మయిన తమముచే నిరూఢుఁ డగుచు
వెలయఁ దొంబది తొమ్మిది వేలయోజ
సములదూరంబు గల యమనగరమునకుఁ
బూని యమభటుల్ గొంపోవఁ బోవునంత. 983
- ప. ఇట్లు మహాపాపాత్ముం డైన వాఁడు ముహూర్తత్రయకాలంబునను
సామాన్యదోషి యగువాఁడు ముహూర్తద్వయంబునను నేగి యాత
నం బొందు నందు. 984
- క. పట్టుదురు శోఽపలను వడిఁ, బెట్టుదు¹⁰రసిప త్రికలను బెనుమంటల యం
దొట్టుదు రొడళ్లు నలియఁ, మట్టుదు రప్పావచిత్తు మత్తుం బెలుచున్.

1 త్రస్త్ర = భయపడిన. 2 శక్యము = చలము. 3 నీయమానుడు = తీసికొని
పోబడినవాడు. 4 అంతర్వ్యధలు = లోపలిబాధలు. 5 అనిలము = గాలి, 6 జ్వల
నము = అగ్ని. 7 వాలుక = ఇసుక. 8 తప్తమానము = తపింపబడినది. 9 కళ =

- ఉ. మఁతురు ¹తప్తతోయముల మొత్తుడు రుగ్రగదాసిధారలం
 ద్రొంతుడు పొట్టపేవులు వధింతురు మీఁద ²నిభేంద్రపంక్తి శీతా
 ప్పింతురు ఘోరభంగిఁ గఱపింతురు పాములచేత బిట్టు దొర
 బ్బింతురు మీఁద గుండ్లు దినిపింతురు దేహముఁ గోసి కండలన్.
- ఎ. మఱియుఁ గుటుంబపోషణంబునఁ గుక్కింభరుం డగుచు నధర్మపరుం
 డై భూతద్రోహంబున నతిపాపం డై నిరయంబునం బొంది నిజధనం
 బులు గోలుపడి మొఱవెట్టి నాపన్నునిచందంబునం బరస్పరసంబంధం
 బునఁ గల్పింపంబడిన తమిస్రాంధతామిన్ రారవాదులగు నరకంబు
 లంబడి తీవ్రంబులయిన బహు యాతనల ననుభవించి క్షీణపాపుం
 డై పునర్నరత్వంబునం బొందుననచెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 987
- ♦ కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తిక్రమంబుఁ చెలుపుట. ♦—

నీ కై కొని మఱి పూర్వ కర్మానుగుణమున
 శశ్వత్ప్రకాశకుం డీశ్వరుండు
⁴ఘటకుండుగావునఁ గ్రమ్మఱజేపుండు
 దేహనంబంధంబుఁ దివిరితాల్పు
 దొరకొని పురుష శేతోబిందునంబంధి
 యై వధూగర్భంబునందుఁ జొచ్చి
 కై కొని యొకరాత్రిఁ ⁵గలిలంబు పంచరా
 త్రముల ⁶బుద్బుదమును దశమదివస

తే. మందుఁ ⁷కర్కంధు వంతయా నంతమీఁదఁ
⁸బేళియగు నంతమీఁదటఁ బేర్చియండ
 కల్పమగు నొక్క నెల మస్త కమును మాన
⁹యమళ మైనను గరచరణములుఁబొడము. 988

వ. మఱియు మానత్రియంబున నఖిరోమాస్థి చర్మంబులు లింగచ్ఛద్రొం
 బులును గలిగి నాలవమానంబున నప్తధాతువులును బంచమమానం

1 తప్తతోయము = వేడినీరు. 2 ఇభేంద్రపంక్తి = ఉత్తమములగు ఏనుగుల
 నముదాయము. 3 రొప్పింతురు = తొక్కింతురు. 4 ఘటకుండు = చేయవాడు.
 5 కలిలము = ఎరుంగరానిది. 6 బుద్బుదము = బుడగ. 7 కర్కంధువు = రోగుపండు.

బున త్సు త్ప్రప్ణలునుగలిగి వస్తమానంబున మావిచేతం బాదువంబడి
తల్లి కుత్సుని దక్షిణభాగమునం దిరుగుచు మాతృ భుక్తాన్నపానం
బులవలనఁ దృప్తింబొందుచు సేధమాన ధాతువులుగల్గి జంతుసంక్షీరం
బగు విఘ్నాత్రీ గర్తంబందుఁ దిరుగుచుఁ గిమిభక్షిత శరీరుండై
మూర్ఖులం బొందుచుఁ దల్లి భక్షించిన కటుతిన్తోష్ణలవణక్షారామ్లా
1 ద్యుల్బణంబులై నరసంబులచేతఁ బరితప్తాంగుం డగుచు జరాయువునఁ
గప్పంబడి బహిఃప్రదేశంబునందు 2 నాంత్రంబులచేత బద్ధుండై కుక్షి
యందు శరంబు మోపికొని 3 భుగ్నం బైన పృష్ఠ గ్రీవోదరుండై
స్వాంగచలనంబునందు నసమర్థుండగుచుఁ బంజరంబునం దుండు
శకుంతంబు చందంబుననుండి దైవకృతంబైన జ్ఞానంబునం బూర్వ
జన్మ దుష్కృతంబులం దలంచుచు దీర్ఘోచ్ఛ్వాసంబు సేయుచు
నే సుఖశేషంబునుం బొందక వర్తించు నంత నేడవ నెలయందు
లబ్ధజ్ఞానంబుండై చేష్టలు గలిగి 4 విట్క్రిమిసోదరుండై యొక్కదిక్కున
నుండక నంచరించుచుం బ్రసూతిమారుతంబులచేత నతివేషితుం
డగుచు యాచమానుండు దేహాత్మదర్శియుఁ బునర్గర్భవాసంబునకు
భీతుండు నగుచు బంధన భూతంబగు సప్తధాతువులచే బద్ధుండై
కృతాంజలిపుటుండు దీనవదనుండునై జీవుండు దానెవ్వనిచే నుదరం
బున వసియింప నియమింపంబడె నట్టి సర్వేశ్వరుని నిట్లని స్తుతి
యించు.

989

—* గర్భస్థుం డగుజీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట *—

క. అనయమును భువనరక్షణ, మునకై స్వేచ్ఛానురూపమునఁ బుట్టెడివి
ష్ణుని భయవిరహితమగుపద, వనజయుగం బర్ధిఁగొల్తు వారనిభక్తిన్
వ. అదియునుం గాక పంచభూతవిరహితం డయ్యుం బంచభూతవిరచితం
బైనశరీరంబునందుఁ గప్పంబడి యింద్రియగుణార్థ చిదాభాసజ్ఞానం
బుండైన నేను.

991

నీ. ఎవ్వఁడు నిఖిలభూతేంద్రియసయ మగు

మా 5 యావలంబనమహితకర్మ

1 ఉల్బణము = పొంగు. 2 అంత్రము = కేగు. 3 భుగ్నము = వంగినది.

ఒడ్డుండై వర్తించుపగిది దందవ్యామా
 నం బగు జీవచింతనమునందు
 నవికారమై శుద్ధమై యఖండజ్ఞాన
 మున నుండు వానికి ముఖ్యచరితు
 నకు నకుంతితశౌర్యునకుఁ బరంజ్యోతికి
 సర్వజ్ఞునకుఁ గృపాశాంతమతికిఁ

తే. గడగియుఁ బ్రకృతిపురుషులకంటె బరముఁ
 డయినవానికి మొక్కిచ్చెద నన్నదీయ
 దుర్భరోదగ్రభీకరగర్భసరక
 వేదనలఁ జూచి శాంతిఁ గావించుకొఱకు.

992

సీ. అనవుడు సుతునకు జనని యిట్లనుఁ దగ
 మహితాత్మ యెవ్వని మహిమచేత
 ఘనమోహులై గుణకర్మనిమిత్తసాం
 సారికమార్గసంచారములను
 1ధృతి సెడి యలసి యేదిక్కు నెఱుంగక
 హరిపదధ్యానంబు నాత్మ మఱచి
 యుండువారలకు నేయుక్తియు నమృహా
 పురుషుననుగ్రహబుద్ధి లేక

తే. తద్గుణధ్యాన తన్నూర్తిదర్శనములు
 గోచరించుట యెట్లు నాకును బ్రబోధ
 కలితముగఁబల్కు మనవుడఁ గపిలుఁ డనియె
 నంబతోడను సుగుణశివదంబతోడ.

993

ప. అట్టి యీశ్వరుండు గాలత్రాయంబునందును జంగమస్థావరాంతర్యామి
 యగుటంజేసి జీవకర్మమార్గంబులం బ్రవర్తించువారు తాపత్రయ
 నివారణంబుకొఱకు భజియింతు రని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 994

క. జనయిత్రి గర్భమందును
 ఘనకృమివిహృత్రైక్తగర్తములోనక

మునుగుచు జఠరాగ్నిని దిన

దినమును దంతవ్యమాన దేహుండగుచున్.

995

ఆ. దీనవదనుఁ డగుచు దేహి యీదేహంబు

వలన నిర్గమింపఁ దలఁచి చనిన

నెలల నెన్నికొనుచు నెలకొనిగర్భంబు

వలన వెడలఁ దోయువాడు గలరె.

996

వ. అని తలంచుచు దీనరక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుండు దీన్ను గర్భ

సరకంబువలన విముక్తునింజేయ నమ్మహాత్మునికిఁ బ్రత్యుపకారంబు

నేయ లేమికి నంజలిమాత్రంబు సేయందగునట్టి జీవుండనైన నేను

శమదమాదియుక్తంబైన శరీరంబునందు విజ్ఞాన దీపాంకురంబునం

బురాణపురుషు నిరీక్షింతు నని మఱియు నిట్లనియె.

997

సీ. నెలకొని బహుదుఃఖములకు నాలయ మైన

యీగర్భనరకము నేను వెడలఁ

జాల బహిఃప్రదేశమునకు వచ్చిన

ననుపమదేవ మాయా విమోహి

తాత్పర్యంబునై ఘోరమైనట్టి సంసార

చక్రమందును బరిశ్రమణశీలి

నైయుండ వలయుఁ దానది గాక గర్భంబు

నం దుండు శోకంబు ¹నవనయించి

తే. యాత్మ కనయంబు సారథి యైనయట్టి

రుచిర విజ్ఞానమునఁ దమోరూప మైన

భూరిసంసారసాగరోత్తారణంబు

సేసి యీయాత్మనరసి రక్షించుకొందు.

998

వ. మఱియును.

999

చ. వరఁగుచు నున్నదుర్వ్యసన శిభాజనమై ఘనదుఃఖముల మై

యరయఁగఁ బెక్కుతూంట్లుగలదై క్రిమిసంభవ మైనయట్టి దు

స్థరబహుగర్భవాసములనంగతి మాన్పుటకై భజించెదన్

నరసిజనాభ భూరిభవసాగర తారక పాదపద్మముల్.

1000

క. అని కృతనిశ్చయఁడయి యేచినవిమలజ్ఞాని యగుచు జీవుఁడు గర్భంబున వెడల నొల్లకుండం, జనియెడు నవమాసములును జననీ యంతన్.

వ. దశమమాసంబున వాని నధోముఖుం గావించిన నుచ్చాసనిశ్శాన్వసంబులు లేక ఘనదుఃఖభాజనుండు విగతజ్ఞానుండు 1 రక్తదిగ్ధాంగుండునై విష్ణాస్థకిమియుంబోలె నేలం బడి యేడ్పుచు జ్ఞానహీనుండై జడుండునుంబోలె నుండి యంత నిజభావానభిజ్ఞులగు నితరులవలన వృద్ధిం బొందుచు నభిమతార్థంబులం జెప్పనేరక యనేకకీటనంకలం బయిన పర్యంకంబునందు శయానుండై యవయవంబులు 2 గండూయమానంబులై నఁ గోక నేరక 3 యాసనోత్థానగమనంబుల నశక్తుండై తన శరీరచర్మంబు మశకమత్కుణమక్షికాదులు వొడువఁ గిమ్ములచే వృథంబడు క్రిమియుంబోలె దోధూయమానుండై రోదనంబు నేయుచు విగతజ్ఞానుండై మెలంగుచు శైశవంబునం దత్తత్క్రియాను భవంబుఁగావించి పాగండవయస్సునఁ దదనుహంబు లగునధ్యయనాది దుఃఖంబు లనుభవించి తదనంతరంబ యావనంబు ప్రిప్తంబైన నభిమతార్థఫల ప్రిప్తికి సాహస పూర్వంబు లగు వృథాగ్రహంబులు నేయుచుఁ బంచమహాభూతార్థంబు బగు దేహంబందుఁ బెక్కుమాటు లహంకార మమకారంబులం జేయుచుఁ దదర్థంబు లైన కర్మంబు లాచరించుచు సంసారబద్ధుం డగుచు దుష్టురుషసంగమంబున శిశోద్దరపరాయణుండై పర్తించుచు నజ్ఞానంబునంజేసి 4 వర్ధివృత్తమాణ రోషుం డగుచుఁ దత్ఫలంబులగు దుఃఖంబు లనుభవించుచుఁ గాముకుండై నిజనాశంబునకు హేతువులగు కర్మంబులం బ్రవర్తించుచుండు మఱియును.

1002

సీ. జనయిత్రీ సత్యంబు శౌచంబు దయయును

ధృతియు మౌనంబు బుద్ధియును సిగ్గు

క్షమయును యశమును శమమును దమమును

మొదలుగాగల గుణంబులు నశించు

1 రక్తదిగ్ధాంగుఁడు = రక్తముచేఁబూయఁబడిన శరీరముకలవాఁడు. 2 గండూయమాసములు = దురదశలవి. 3 ఆసనా...గమనములు = కూర్చుండుట, లేచుట, నడచుట. 4 వర్ధివృత్తమాణు = పుదిపొందుచున్న.

జనుల క¹సత్సంగమున నని యెఱిగించి

వెండియు నిట్లను వినుము మూఢ

హృదయులు శాంతివిహీనులు దేహత్మ

బుద్ధులు సంగనా మోహపాశ

తే. బద్ధకేళీమృగంబుల పగిదిఁ దగిలి

పరవశస్వాతముల శోచ్యభావులైన

వారిసంగతి విడువంగవలయు నందు

సంగనా సంగమము దోష మండు గాన.

1003

వ. దీని కొక్క యితిహాసంబు గలదు. దొల్లి యొక్కనాడు ప్రజాపతి
దనకూతురయిన భారతి శ్రమ్యగీరూపధారిణియై యుండఁజూచి
తదీయ రూపరేఖావిలాసంబులకు నోటువడి వివశీకృతాంతరంగుం
డును విగతతృపుండును నై తానును మృగరూపంబునొంది కేతదను
ధావనంబు హేయంబని తలంపక ప్రవర్తించెం గావున సంగనా
సంగమంబు వలన దన్మదీయ నాభీకమలసంజాత చతుర్ముఖార్చిత
మరీచాద్యుద్భూత కశ్యపాదికల్పిత దేవమనుష్యాదులందు మాయా
బలంబునం గామినీజనమధ్యంబున విఖండితమనస్కుండు గాకుండ
బుండరీకాత్ముండై న నారాయణముమీకిం దక్క నన్యులకు నెచ్చరికిం
దీరదని వెండియు నిట్లనియె.

1004

తే. రూఢీ నామాయ గామినీ రూపమునను

బురుషులకు నెల్ల మోహంబు బొందఁజేయుఁ

గాన పురుషులు సతుల సంగంబుమాని

యోగవృత్తిఁ జరించుచు నుండవలయు.

1005

క. ధీరతతో మత్పదసర, నీరుహ నేవానురక్తిఁ జెందినవారల్

నారీసంగము నిరయ, ద్వారముగామనములందుఁదలఁపుదు రెందున్

క. హరిమాయావిరచితమై, తిరుణీరూపంబు దాల్చి ధరఁ బర్విన¹⁰బం
ధురత్మణపరివృతకూపము, కరణినదియుమృత్యురూపకంబగుమఱియున్.

1 అసత్సంగము = దుష్ట సహవాసము. 2 శోచ్యము = శోకింపఁదగినది. 3 మృగీ
అడతడి. 4 తృప్త = సిగ్గు. 5 అనుధావనము = అశుచరించి పరుగెత్తుట. 6 హేయము =
నిచము. 7 ఉద్భూతము = పుట్టినది. 8 విఖండితము = భేదంపఁబడినది. 9 నిరయము =

చ. ధనపశుమిత్రపుత్ర) వనితా గృహకారణభూత మైన యీ
తనువున నున్న జీవుడు పదంపడి యట్టిశరీర మెత్తి తా
1 ననుగతమైన కర్మఫల మందక పోవఁగ రాదు మింటఁ బో
యిన భువి దూతినన్ దిశల కేఁగిన నెచ్చటనైన డాఁగినన్. 1008

వ. అట్టి పురుషగూఢంబు నొందిన జీవుండు నిరంతర స్త్రీసంగంబుచే
విత్తాపత్యగృహాదిపదం బగు స్త్రీత్వంబు నొందు నీ క్రమంబున
నంగనారూపుం డగు జీవుండు మన్మాయచే బురుషగూఢంబు
నొంది ధనాదిపదంబు డగు భర్తను నాత్మబంధకారణం బగు మృత్యు
పునుగ నెఱుంగ వలయు మఱియు 3 జీవోపాధిభూతంబగు లింగ
దేహంబుచే స్వావాసభూతలోకంబుననుండి లోకాంతరంబు నొందు
చుం బౌరబృహకర్మఫలంబుల ననుభవించుచు మరలం గర్మాదులం
దానర్తుండగుచు మృగయుండు గాననంబున ననుకూల సుఖప్రదం
డైన నను మృగంబునకు మృత్యువగు చందంబున జీవుండు భూతేంద్రి
య మనోమయం బైన దేహంబు గలిగియుండు నట్టి దేహానిరో
ధంబె మరణంబు 4 నావిర్భావంబె జన్మంబునుం గాన సకలవస్తు
విషయజ్ఞానంబు గలుగుటకు జీవునకు సాధనంబు చక్షు దింద్రియం
బగు 5 ద్రష్టృదర్శనీయ యోగ్యతాప్రకారంబున జీవునకు జన్మయగ
ణంబులు లేవుగావున భయకార్యణ్యంబులు విడిచి సంభోషంబు
మాని జీవప్రకారంబు జ్ఞానంబునం దెలిసి ధీరుడై 6 ముక్తసంగుం
డగుచు యోగవైరాగ్యముక్తం బైన సమ్యక్జ్ఞానంబున మాయా
విరచితం బైన లోకంబున దేహాదులు దానక్తిమాని వర్తింపవలయు
నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 1009

సీ. గృహమందు వర్తించు 7 గృహమేధులగువారు
మహితధర్మార్థకామములకోరికకు

1 అనుగత = తగిన. 2 విత్తాపత్యములు = ధనసంతానములు. 3 ఉపాధి =
సర్వచింత. 4 ప్రదుడు = ఇచ్చువాడు. 5 నిరోధము = అడ్డుబాటు. 6 అవిర్భావము =
ప్రబుట. 7 ద్రష్ట = చూచువాడు. 8 ముక్తసంగుడు = సర్వము వదిలినవాడు =
1 మానసేగులు = గూఢనులు.

సంప్రీతు లగుచుఁ దత్సాధనా¹నుష్ఠాన
నిరతులై వేదనిర్ణీత భూరి
భగవత్సుధర్మ త ద్భక్తి²పరాజ్ఞులు
లై దేవగణముల ననుదినంబు
భజించుచును భక్తిఁ శిబైత్వకకర్మముల్
నేయుచు నెప్పుడు శిష్టచరితు

తే. లగుచుఁ దగ దేవపితృనువృతాధ్యులయిన
కామ్యచిత్తులు ధూమాది గతులఁ జంద్ర
లోకమును జెంది పుణ్యంబు ⁴లుప్తమయిన
మరలి వత్తురు భువికి జన్మంబునొంద,

1010

వ. అదియునుం గాక.

1011

తే. ప్రవిమలానంత భోగితల్పంబునఁడు
యోగనిద్రాభువై హరియున్న వేళ
నఖిలలోకంబులును నిలయంబునొందు
నట్టిసర్వేశ్వరునిగూర్చి యలఘుమతులు.

1012

మ. పరికింపక నిజభక్తి యుక్తిగరిమం బాటిల్లు పంకేరుహా
దర విన్యస్త సమస్తధర్మముల శాంతస్కాంత లై సంగముం
⁷బరివర్జించి విశుద్ధచిత్తులగుచుం బంకేజవత్⁵క్షణే
తరధర్మైకనివృత్తులై సతతమున్ దైత్యారి జింతించుచున్.

1013

సీ॥ మఱియు సహంకార మమకారశూన్యులై
యర్థి వర్తించుచు శివర్చిరాది
మార్గగతుండును మహనీయచరితుండు
విశ్వతోముఖుండును విమలయశుండు
జగదుద్భవస్థాన సంహారకారణం
డవ్యయుం డజుండుఁ బరాపరుండుఁ
బురుషోత్తముండు నవపుండరీకాక్షుండు
నై నపర్వేశ్వరునందుఁ బొంది

1 అనుష్ఠాన నిరతులు = కర్మలయందాసక్తిగలవారు. 2 పరాజ్ఞులు = అయి
ష్టులు. 3 పైత్వకకర్మలు = పితృకర్మలు. 4 లుప్తము = లోపించినది. 5 భోగి = సర్వము.

తే. మాని¹తా పునరావృత్తి మార్గమయిన
ప్రవిమలానంద తేజోవిరాజమాన
దివ్యపదమున సుఖయించు ధీరమతులు
మరలి రాచెన్నటికిని జన్మములఁబొంద.

1014

వ మఱియుఁ బరమేశ్వరదృష్టిచే హిరణ్యగర్భు సుపాసించువారు సత్య
లోకంబున ద్విపరార్థావసానం బగు ప్రళయంబుదనుకఁ బరుండగు
చతురాననం బరమాత్మరూపంబున ధ్యానంబు నేయుచు నుండి
పృథివ్యప్రేక్షో వాయ్వాకాశ మాన సేంద్రియ శబ్దాదిభూతాదుల
తోడంగూడ లోకంబును బ్రకృతియందు లీనంబు నేయ సర్వేశ్వ
రుండు సకల సంహర్తయగు సమయంబున గతాభిమానంబులుగల్గి
బ్రహ్మలోకవాసు లగు నాత్మలు బ్రహ్మతోడంగూడి పరమానంద
రూపుండును సర్వోత్కృష్టుండును నగు పురాణపురుషుం బొందుదురు
గావున నీవు సర్వభూత హృదయ పద్మనివాసుండును శ్రుతానుభావుం
డును నిష్కళింకుండును నిరంజనుండును నిర్ద్వంద్వండును నగు పురుషుని
భావంబుచే శరణంబు నొందు మని చెప్పి మఱియు నిల్లనియె. 1015

మ. సకలస్థావరజంగమ ప్రతితికేం జర్చింపఁ దా²నాఘ్నః³
యకలంక శిశు⁴త్తిగర్భుండుం బరముండు నై నట్టి యీశుండు నే
వకయోగీంద్ర కుమారసిద్ధముని దేవశ్రేణి యోగ ప్రవ
ర్తకమై తన్ను భజింపఁ జూపు సగుణబ్రహ్మంబు లీలాగతిన్. 1016

సీ. అట్టి సర్వేశ్వరుం డయ్యయికాలంబు
లందును దద్గుణవ్యతికరమున
జనియించు చుండు నీచాడ్వన ఋషి దేవ
గణములు దమతమకర్మ నిర్మి
తై శ్వర్య పారమేవ్యములందుఁ బురుషత్వ
మునఁబొంది యధికారములు వహించి
వర్తించి కృష్ణుల వత్తురు మఱి కొంద
తాయాథకర్మానుసార మైన

1 అమనరావృత్తి = తిరిగిరాని. 2 అఘ్నః = సంపన్నుడు. 3 శిశు = పేదము.

తే. మనములను జాలఁ గలిగి ధర్మములయందు

శ్రద్ధతోఁ గూడి 1యప్రిషిద్ధ మైన

నిత్యనైమిత్తికాచారనిపుణు లగుచుఁ

దగి రజోగుణకలిత చిత్తములు గలిగి.

1017

వ. సకాములై యింద్రియజయంబు లేక పితృగణంబుల నెల్లప్పుడుఁ

బూజించుచు గృహంబులయందు వర్తించి హరిపరాజ్ముఖు లగు

వారు త్రైవిర్గకపురుషులని చెప్పంబడుదురు.

1018

* చ. వినుతగుణోత్తరుండు సురువిక్రముఁడైన హరికా భజించి త

న్ననన లనత్కథామృతము మానుగఁ గోలుట మాని దుష్కథల్

విని ముద మందుచుదురు వివేకవిహీనత నూరఁబండి యా

త్మను మధురాజ్యభక్ష్యములు మాని పురీషము కేఁగుచాడ్చునన్.

చ. అలవడ ధూమమార్గగతులై పితృలోకముఁ బొంది పుణ్యముం

బాలిసినవారు దొంటితమ పుత్రులకుం దగఁ దాము వుట్టి వి

హ్వలమతి గర్భగోళపత నాదిపరేత ధరాక్రియాంతమై

వెలసిన కర్మమిం దనుభవించురు గావున నీవు భామినీ.

1020

క. విను సర్వభావములఁ బరముని ననఘు ననంతం నీశుఁబురుషోత్తమున

నన్దనమునభజియింపుముముద, మునఁబునరావృత్తి లేని ముక్తిలభించున్.

న. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె భగవంతుండగు పాను దేవునియందుం

బ్రయుక్తంబగు భక్తియోగంబు బ్రహ్మసాక్షాత్కారసాధనంబు

లగు నైరాగ్యజ్ఞానంబులం జేయునట్టి భగవద్భక్తియుక్తంబైనచిత్తం

బింద్రియవృత్తులచే నమంబులగు శిన్ధుంబులందు వైషమ్యంబును

బ్రీయాప్రియంబులును లేక నిస్సంగంబు సమదర్శనంబు హేయో

3పాదేయవిరహితంబునై యాయాథంబైన యాత్మపదంబు నాత్మచే

* చ. వినుతగుణోత్తరుండు సురువిక్రముఁడు న్నగునట్టి విష్ణుకీ, ర్తన రుచిరామృతంబు పోమదంబునఁ గోలుట మాని దుష్కథల్, విని ముద మందువారలు వివేక విహీనత నూరఁ బండి యా, త్మను మధురాజ్యభక్ష్యములు మాని పురీషము మెక్కుచాడ్చునన్.—అని పాఠాంతరము.

1 అప్రిషిద్ధలు=నిషేధింపబడినవి. 2 అర్థములు=వస్తువులు. 3 ఉపాధేయము=గౌహింసముగ

జూచుచుండు జ్ఞానపురుషుండును బరబ్రహ్మంబును బరమాత్ముం
డును నీశ్వరుండునునగు పరమపురుషుం డేకరూపంబు గలిగియుండియు
దృశ్యదృష్ట కరణంబులచేతం ¹బృథగ్భావంబును బొందుచుండు
నిదియ యోగికి సమగ్రింబగు యోగంబునంజేసి పాస్యంబగు
ఫలంబుగావున విషయవిముఖంబులగు నిద్రీయంబులచేత జ్ఞాన
సూపంబును హేయగుణరహితంబును నగు బ్రహ్మంబు మనో
విభ్రాంతింజేసి శబ్దాదిధర్మం బగునర్థరూపంబునం దోచునది
యెట్లు లద్ధాకారంబునం దోచు నని యడిగితివేని నహంకా
రంబు గుణరూపంబునంజేసి త్రివిధంబును భూతరూపంబునం బంచ
విధంబును నింద్రియరూపంబున నేకాదశ విధంబును నైయుండు
జీవరూపుం డగు విరాట్పురుషుండు జీవవిగ్రహం బైన యండం
బగుజగంబునం దోచు చుండు దీని శ్రద్ధాయుక్తం బయినభక్తిచేత
యోగాభ్యాసంబునంజేసి ²సమాహితమనస్కుండై నిస్సంగత్వంబున
విరక్తుండై నవాడు వాడగను చుండు నది యంతయు ³బుధజనపూజ
నీయచరిత్రపు గావున నీకుం జెప్పితి సర్వయోగసంపాప్త్యం డగు
నిర్గుణుండు భగవంతుం డని చెప్పిన జ్ఞానయోగంబును మదీయభక్తి
యోగంబును ననురెండు నొక్కటియ యింద్రియంబులు భిన్నరూపం
బులు గావున నేకరూపం బయిన యర్థం బనేక విధంబు లగు న
స్లేకం బగు బ్రహ్మం బనేకవిధంబులుగఁ దోచు మఱియును. 1022

సీ. అంబ నారాయణుం డఖిలశాస్త్రములను

సమధికానుష్ఠిత ⁴సవనతీర్థ

దర్శనజప తపోధ్యయనయోగ క్రియా

దానకర్మంబులఁ గావఁబడక

యేచినమనము బాహ్యేంద్రియంబుల గెల్చి

నకల కర్మ త్యాగ సరణినొప్పి

తలకొని యాత్మ తత్త్వజ్ఞానమున మించి

యుడుగక వైరాగ్యయుక్తిఁ దనరి

1 పృథగ్భావము = నేరువిధము. 2 సమాహితము = చక్కగానుంచబడినది.
నిబుదులు = పండితులు. 4 సవనము = యజ్ఞము.

తే. మహితఫల సంగరహిత ధర్మమునఁ దనరు

నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖలహేయ

గుణములనుబాసి కల్యాణ గుణవిశిష్టఁ

డైన హరి నొందుఁ బరమాత్ము ననఘుండగుచు.

1023

వ. అది గావున నీకుం జతుర్విధ భక్తియోగప్రకారంబుఁ దేటపడ నెఱింగించితి నదియునుంగాక కామరూపయగు మదీయగతి జంతు పులయందు నుత్పత్తివివాశరూపంబులనుండు నవిద్యా కర్మనిర్మితంబు లైన జీవునిగతు లనేక ప్రకారంబులై యుండు నదియు జీవాత్మ వానియందుం బ్రవర్తించి యాత్మగతి యిట్టిదని యెఱుంగకయుండు ననీచెప్పి మఱియు నిట్లనియె నిట్టి యతీరహస్యంబగు సాంఖ్య యోగ ప్రకారంబు ఖలునకు నవిసీతునకు ¹జడునకు దురాచారునకు డాంబికునకు నింద్రియలోలునకుఁ బుత్రదారాగౌరవాద్యత్యంతానక్త చిత్తునకు భగవద్భక్తిహీనునకు విష్ణుదాసులయందు ద్వేషపడువానికి నుపదేశింప వలవదు శృద్ధానంపన్నుండును భక్తుండును విసీతుండును ననూయారహితుండును సర్వభూతమిత్రుండును ²శుశ్రూషాభిరతుం డును బాహ్యార్థజాత విరక్తుండును శాంతచిత్తుండును నిర్గుత్సరుండును శుద్ధాత్ముండును మద్భక్తులయందుఁ బ్రేమగలవాఁడును నన్య కాంతావిముఖుండును నిష్కాముండును నగు నధికారికి నుపదేశింప నర్హంబగు నీ యుపాఖ్యానం బేపురుషుండేనిఁ బతివ్రతయగు నుత్తమాంగనయేని శృద్ధాభక్తులు గలిగి మదర్పిత చిత్తంబునకొ వినుఁ బఠియించు నట్టిపుణ్యాత్ములు మదీయదివ్యస్వరూపంబుఁ బ్రాప్తింతు రని చెప్పి నని మైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు నిట్లనియె నీ ప్రకారంబునం గర్దమ³దయిత యైన దేవహూతి గపిలుని వచనంబులు విని నిర్ముక్తమోహపబల యగుచు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించి తత్త్వవిషయాంకితసాంఖ్యజ్ఞానప్రవర్తకం బగు స్తోత్రంబు నేయ నుపకరిమించి కపిలున కిట్లనియె.

1024

1 జడుడు = మందబుద్ధి. 2 శుశ్రూషాభిరతుడు = సేవచేయుటయందాసక్తి

సీ. అనయంబు విను మింద్రియార్థమనోమయం
 బును భూతచయమయంబును నశేష
 భూరిజగద్ద్విజభూతంబును గుణప
 వాహకారణమును వలను మెఱయు

నారాయణాభిఖ్య నాఁ గల భవదీయ
 దివ్యమంగళమూర్తి దేజిల్లు
 చారు భవద్గర్భ సంజాతుఁ డగునట్టి
 కమలగర్భుండు సాక్షాత్కరింప

తే. లేక మనమునఁ గనియె సనేకశక్తి
 వర్గములు గల్గి సుగుణప్రవాహహూప
 మంది విశ్వంబు దాల్చి సహస్రశక్తి
 కలితుఁ డై సర్వకార్యముల్ గలుగఁజేయు.

1025

వ. అంత.

1026

తే. అతులభూరియుగాంతంబు నందుఁ గవల
 శిశువ వైయ్యంటి కుక్షినిక్షిప్త నిఖిల
 భవననిలయుండవై మహాంభోధిసదుమఁ
 జారువటపత్రి తల్ప సంస్థాయి వగుచు.

1027

తే. లీల నాత్మీయపాదాంగుళీఃవినిర్గ
 తామృతము గోళినట్టి మహాత్మ నీవు
 గడఁగి నాపూర్వభాగ్యంబు కతన నిపుడు
 పూని నాగర్భమున నేడు వుట్టితయ్య.

1028

వ. అట్టి పరమాత్ముండవయిన నీవు.

1029

సీ. వరుస విగ్రహపారవశ్యంబుననుజేసి

రఘురామ కృష్ణ వరాహ నార
 సింహాది మూర్తు లంచితలీల ధరియించి
 దుష్టనిగ్రహమును శిష్టపాల
 నమును గావించుచు నయమున నద్ధర్మ
 నిరతచిత్తులకు వర్ణింపఁదగిన

చతురాత్మతత్త్వ విజ్ఞానప్రదండవై
వర్తింతు పనఘ భవన్మహత్త్వ

తే. మజునకయినను వాకు²వ్వ నలవిగాదు
నిగమజాతంబు లయిన వరింపలేవ
యెఱిగి సంస్తుతి నేయ నే నెంతదాన
వినుతగుణశీల మాటలు వేయునేల.

1030

వ. అదియునుంగాక.

1031

క. ధీమహిత! భవ స్మంగళ, నామస్మరణానుకీర్తనము గల హీనుల్
శ్రీమంతు లగుదు కిరగ్ని, ప్టోమాది కృదాళికంటె శుద్ధులు దలఁపన్.

వ. అదియునుంగాక.

1033

క. నీనామస్తుతి శ్వేపచుం, డైనను జహ్నుగ్రామందు ననుసంధింప
వానికిసరి భాసురుడుం, గానేరడు చిత్రమిది జగంబులనరయన్.

ఉ. ఈవిధ మాత్మలందెలిసి యెప్పుడు సజ్జనసంఘముల్ జగ
త్పావన మైన నీగుణ కథామృత మాత్మలఁ గొలి నర్వతీ
ర్థావళిఁ గుంకినట్టిఫల మందుదు రంచు సమస్తవేదముల్
వాదిరి బబ్బుఁ గావునను వారలు ధన్యులు మాన్యులు త్తముల్.

వ. అది గావునఁ బరబ్రహ్మంబవును బరమపురుషుండవును బ్రత్యక్షునో
విభావ్యుండవును సమస్తజనసాహానివారక స్వయంప్రకాశుండవును
వేదగర్భుండవును శ్రీమహావిష్ణుండవును నగు నీకు వందనంబు లాచ
రించెద నని స్తుతియించినం బరమపురుషుండును మాతృవత్సలుండును
నగు కపిలుండు గరుణారసార్ద్రహృదయకమలుం డైన జనని క్లిటనియె.

తే. తవిలి సుఖరూపమును మోక్షదాయకంబు

నైన యాయోగమార్గ మే నంబ నీకు
నెఱుంగ వివరించి చెప్పితి నిది దృఢంబు
గాఁగ భక్తి ననుష్ఠింపు కమలనయన.

1037

2 నిగమజాతము = వేదసమూహము. 3 అగ్నిష్టోమము = ఇది ఒకయజ్ఞము.

4 శ్వేపచుడు = చండాలుడు. 5 భావ్యుండు = భావింపబడువాడు.

క. భవన్ముక్తి లభించుం, గావున నేమటక తలచు కైకొని దీనిక
వావిరి నొల్లని వారికిఁ, దావలమగుమృత్యుభయము, దవ్వగునుఖమున్.

క. అని యిట్లు దేవహూతికి, మనమలరగఁగఁపిలుఁ డాత్మ మార్గం బెల్లక
ఁనిపించి చనియె నని విడు, రునకుక మైత్రేయమునివరుం డెఱిగించెన్.

వ. అట్లు కపిలుం డేగినఁ బిదప దేవహూతియు బుత్తుండు సెప్పిన
యోగమార్గంబున విజ్ఞానంబు గలిగి యుండియుం బెనిమిటి యెన
కర్తమునిం దనయుం డైన కపిలునిం బొసి ¹నష్టవత్స యగు గోవు
చందంబునం దల్లడిల్లుచుఁ గపిలమహామునిం దలంచుచుం గర్దమతప
స్సామర్థ్యంబున నైనయట్టి.

1040

ఉ. మానితి సౌభ ప్రసవ మంజుల పక్వఫల ²ప్రవాళ భా
రాసతతఃచూతపోతవిట పాగ్నినికేతన రాజకీర స
మ్యాసి సుఖానులాప పరిమండిత కర్దమతాపసాశ్రమో
ద్యానవన ప్రదేశ కమలాకర తీర నికుంజ పుంజముల్.

1041

వ. వెండియు.

1042

సీ. అంచిత స్ఫటికమయ స్తంభదీప్తిచేఁ

గొమరారు మరకత కుడ్యములను

సజ్జతివజ్రాలనజ్జలరుచులచే

భాసిలు నీల సోపానములను

దీపించు చంద్రాకాంతో ⁵కపలోవేదుల

విదుమగేహళీ విలసితముల

హాటకరత్న కవాట శోభితముల

నలరిన సౌధశాలాంగణముల

తే. వరపయః ఘనపటల పాండుర కరీంద్ర

దంతనిర్మిత ⁷ఖిట్వాతి ధవళపట్ట

రచితశయ్యాభు ⁶ను జతురంతయాన

కనకపీఠాదివస్తు సంఘముల నెల్ల.

1043

1 నష్టవత్స = దూడపోయినది. 2 ప్రవాళము = చిగురుటాకు. 3 నత = వంగిన. 4 చూతము = మామిడిచెట్టు. 5 ఉపలము = తాయి. 6 వేది = అరుగు. 7 ఖిట్వాము =

వ. మఱియు వికచక్షమలకుముద సౌగంధిక బంధుర సుగంధానుబంధిగంధ
 . వహ శోభితంబును నరవింద ¹నివ్వందకందళిత మరందరసపానమద
 నదిందిందిర సందోహ ఝంకారసంకలంబునునై చెలువారు బావులు
 గలిగి పురందరసుందరీనందితంబైన కర్దమాశ్రమంబుఁ బరిత్యజించి
 కుటిలంబులైన శిశుంతలంబులు జటిలంబులుగా ధరియించి సరస్వతీ
 బిందునగోవరంబులం ²దివివ.వణస్నానంబు గావించుచు సుగ్రతీపో
 భారంబునం గృశీభూతశరీరయై నిజకుమారుండును బ్రసన్నవద
 నుండును గపిలనామధేయుండును నగు నారాయణుని సమస్తస్వస్త
 చింతలచే ధ్యానంబు నేయుచుఁ బ్రవాహరూపంబైన భక్తియోగం
 బునను నధిక వైరాగ్యంబునను యుక్తానుష్ఠానజాతంబైన బ్రహ్మత్వా
 పాదకం బగు జ్ఞానంబునను విశుద్ధమనంబును గలిగి. 1044

సీ. అనయంబు నాత్మనాయకుండును విశ్వతో
 ముఖుఁ డనంతఁడు పరముఁడు నజుండు

చతుగుండు నిజపరిజ్ఞాన దీపాంకుర

మహిమ నిరస్త నమస్తభూరి

మాయాంధకారుఁ డమేయుఁ డిశ్వరుఁడగు

నాపరబ్రహ్మంబునం దవిరత

బద్ధతత్త్వజ్ఞాన పరతచే నిర్ముక్త

జీవభావమున విశిష్టయోగ

తే. భవ్యసంపాప్తనిర్మల బ్రహ్మభావ

ములను గలిగి సమాధిచే నెలమి దనరు

నపునరావృత్తమగు త్రిగుణప్రధాన

తత్త్వములనొప్పి సంతతోదారనియతి. 1045

తే. కలలఁ దోచినవస్తు సంఘముల మేలు

కని కనుంగొనఁగాలేని మనుజు పోల్కిఁ

బొలఁతి దనయాత్మమఱచి యిమ్ముల నధూమ

మైన ³పావకుగతి నుండె సంతలోన. 1046

1 నివ్వందకందళిత = స్రవిండుచున్నట్టియు, వికసించినట్టియు. 2 శుంతలము =
 జెండుగిక్. 3 త్రివణస్నానము = మూడుసంధ్యల స్నానముచేయుట. 4 నిరస్తము =
 తీసివేయబడినది. 5 సావకుడు = అగ్ని.

క. గురుయోగశక్తిచే నంబరతలమున కెగసి సత్కృపామయుడగు నా
పరవాను దేవుచరణాంబురుహయుగన్యస్తచిత్తమును గల దగుచున్.

వ. ఇట్లు కపిలోక్తమార్గంబున దేవహూతి శ్రీహరియందుఁ గలసె
నయ్యంగనారత్నంబు మోక్షంబునకుం జనిన జ్ఞేత్రంబు సిద్ధిపదంబను
పేరంబరఁగి ప్రసిద్ధి వహించె నంత నక్కడఁ గపిలుండు దల్లిచేత
ననుజ్ఞాతుండై సిద్ధచారణ గంధర్వాప్సరోముని నివహ¹సంస్త్రాయ
మానుం డగుచు సముద్రినిచేత దత్తార్హణ పూజానికేతనంబులు
వడసి సాంఖ్యాచార్యాభిప్స్తుతంబగు యోగంబు నవలంబించి లోక
త్రయశాంతికొఱకు సమాహితుండై స్వపితృశ్రమంబు విడిచి
యుదగ్భాగంబునకుం జనియె నని మైత్రేయ మహాముని విగుడున
కిట్లనియెఁ దండ్రీ యీ యుపాఖ్యానంబు నాకు గోచరించినరీతి
నీకుం జెప్పితి నిది కపిల దేవహూతి సంవాదం బత్యంతపావనంబు
గపిల ప్రణీతంబు నయిన యోగంబు దీనిం బరమభక్తి యుక్తుండై
యెవ్వండు పఠించు నెవ్వండు విను నట్టి పుణ్యాత్ములు విగతపాపులై
గరుడధ్వజుండై న పుండరీకాక్షుని శ్రీచరణారవిందంబులం బొందుదు
రని మైత్రేయుండు విదురున కెఱింగించిన విధంబున శుకయోగీం
ద్రుండు పరీక్షింపఁ ద్రువనకుం జెప్పెనని సూతుండు శౌనకాదిమహా
మునులకు నీకథావృత్తాంతంబు సెప్పిన విని స్రవ్యవృత్తవృద్ధయులై
మునికులోత్తమా భవద్వాక్పూరం బగు భగవత్కథామృతంబు
గోగ్రీలు చుండ మామనంబులు దనివోవ దింకను దరువాతి వృత్తాం
తంబులు మాకు విశదంబులుగ వినిపింప నీవ యర్హుండ వని యడు
గుటయు.

1048

చ. జనకసుతామనోవిమల సారస కోమల²చంచరీక చం
దన శరదెందు కుంద హర తార మరాళ పటీర చంద్రికా
వినుత యశోవిశాల రఘువీర దర త్రితపద్మపత్త్ర లో
చన³ నిటలాంబక ప్రకటచాప విఖండన వంశమండనా.

1049

1 సంస్త్రాయమానుడు = స్తుతింపఁబడినవాడు. 2 చంచరీకము = తుమ్మెద.
3 నిటలాంబకము = శివుడు.

తరలము. పరమపావన విశ్వభావన బాంధవ ప్రకరావనా
 శరధిశోషణ సత్యభాషణ సత్కృపామయభూషణా
 దురితతారణ సృష్టికారణ దుష్టలోకవిదారణా
 ధరణిపాలన ధర్మశీలన దైత్యమర్దనఫలనా.

1050

మాలిని. దివిజగణశరణ్యా దీపితానంతపుణ్యా
 ప్రవిమలగుణజాలా భక్తలోకానుపాలా
 భవతిమిరదినేశా భానుకోటిప్రకాశా
 కువలయహితకారీ ఘోరదైత్యసహారీ.

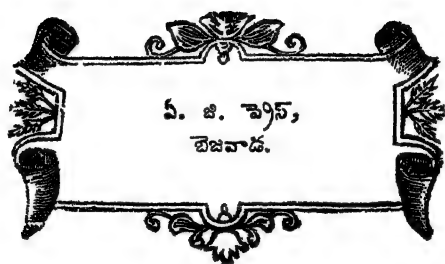
1051

గద్యము. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రీ
 పుత్ర సహజాండ్రిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభాగ
 వతం బను మహా పురాణంబునందు విదురసీతీయు విదురుని తీర్థా
 గమనంబును యుద్ధవ సందర్శనంబును గౌరవ యాదవ కృష్ణాది నిర్వా
 ణంబును గంగాద్వారంబున విదురుండు మైత్రేయుని గనుటయు
 విదుర మైత్రేయసంవాదంబును జగదుత్పత్తిలక్షణంబును మహాదాదుల
 సంభవప్రకారంబును మహాదాదులు నారాయణు నభినందించుటయు
 విరాడ్విగ్రహప్రకారంబును శ్రీమహాభాగవతభక్తికారణంబగు పద్మ
 సంభవు జన్మప్రకారంబును బ్రహ్మతవంబును బరమేష్ఠికిఁ బుండరీ
 కాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు బ్రహ్మకృతం బైన విష్ణుస్తోత్రంబును
 గమలసంభవుని మానససర్గంబును బరమాణువుల పుట్టువును భూర్భు
 వస్సువరాదిలోక విస్తారంబును గాల దివస మాస వత్సరాది నిర్ణయం
 బును నాయుఃపరిమాణంబును జతుర్భుగ, పరిమాణంబును బద్మ
 సంభవునృప్తిభేదనంబును సనకాదుల జన్మంబును స్వాయంభువ
 మనువు జన్మంబును శ్రీహరివరాహావతారంబును భూమ్మృద్ధరణం
 బును సూకరాకారుండైన హరిని విధాత స్తుతియించుటయు దితికశ్య
 పసంవాదంబును గశ్యపుండు రుద్రునిం బ్రశంసించుటయుఁ గశ్యపు
 వలన దితి గర్భంబు ధరియించుటయుఁ దత్ప్రభావంబునకు వెఱచి
 దేవతలు బ్రహ్మసన్నిధికిం జని దితిగర్భప్రకారంబు విన్నవించు
 టయు సనకాదులు వైకుంఠంబున కరుగుటయు నందు జయవిజ
 యుల కలిగి సనకాదులుశపించుటయు శ్రీహరి దర్శనంబును

బ్రాహ్మణప్రశంసయు సనకాదులు హరిని నుతించుటయు హిరణ్య
కశిపుహిరణ్యాక్షులజన్మ ప్రకారంబును హిరణ్యాక్షుని దిగ్విజయంబును
సవనవరాహహిరణ్యాక్షులయుద్ధంబును బ్రహ్మస్తవంబును హిరణ్యాక్ష
వధయు నమరగణంబులు శ్రీహరి నభినందించుటయు హరి వరా
హావతార విస్తజనంబు నేయుటయును దేవతీర్థజ్ఞునిష్ఠాదులసంభ
వంబును గర్దమమహామునితపంబునకు సంతసించి శ్రీహరి ప్రత్యక్షం
బగుటయుఁ గర్దముండు స్వామిభవమనువుతొలి యైన దేవహూతిం
బడినాయం బగుటయు దేవహూతిపరిచర్యలకు సంతసించి కర్దముండు నిజ
యోగకలితం బగు విమానంబునందు నిలిచి సహస్రదాసీపరివృత
యైన దేవహూతిం గూడి భారతాదివర్షంబులు గలయం గుమ్మరు
టయు దేవహూతి గర్దమునివలనఁ గన్యకానవకంబును గపిలునిం
గనుటయుఁ దత్కన్యకా వివాహంబులును గర్దమునితపోయాత్రయు
గపి దేవహూతినంవాదంబును శబ్దాదిపంచతన్మాత్రల జన్మ ప్రకారం
బును బ్రహ్మాండోత్పత్తియు విరాట్పురుషకర్మేంద్రియపరమాత్మ
ప్రకారంబును బ్రకృతి పురుషవివేకంబును నారాయణుని సర్వాంగ
స్తోత్రంబును సాంఖ్యయోగంబును భక్తియోగంబును జీవున కైన
గర్భసంభవ ప్రకారంబును జంద్రసూర్యమార్గంబును చిత్రమార్గం
బును దేవహూతినిర్యాణంబును గపిల మహాముని దపంబునకుం జను
టయు నను కథలం గల తృతీయస్కంధము.

1052

ఓం తత్సద్బ్రహ్మసమమ్.

శ్రీ మ దాంధ్ర
భాగవతము

బమ్మెర పోతనామాత్య విరచితము

అష్టమ స్కంధము

ల ఘ టీ క

శ్రీ కవిశేఖర అబ్బకాజా
హనుమంతరాయశర్మ పాకయాజిగారు

పీ టీ క

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు

శకావధానులు, హనుమకొండ.

వాణీని రేతనము

గాంధీనగరం బెజవాడ.

1940

ఇతరులకు రూ 1-0-0 నభ్యులకు స్కంధము 1 క రూ 0-9-0

పీఠిక

శ్రీ కైవల్యముగోరి భాగవతము జాత్రోక్తి బద్ధంబుగా
 లోకప్రీతిమొయి రచించితివి నీలోనున్న విజ్ఞానము
 మా కర్పించితి నద్వితీయకవితా మాధుర్యధారానుధా
 సేకంబుం బొనరించి; నిశ్చలతపస్వి పోతరాజాగ్రణీ.

పోతనామాత్యుని భాగవతభాగములలో గవితాపరిణతి నొందినది అష్టమ స్కంధము. ఇందలి గజేంద్రమోక్షణము వామనచరిత్రము ఆంధ్రసోదరుల రసనాం చలమునఁ దాండవించుచున్నది. గజేంద్రుని యాక్రందనము, బలిచక్రవర్తి మహా త్యాగశీలము, వామనుని యమాయక జీవితసీమము, విశ్వరూపవిజృంభణము ఆంధ్ర వాఙ్మయమున నితరమహాకవులెవ్వరు చూపని చూపింపఁజాలని పవిత్రదృశ్యములు ఈ స్కంధమునందు శ్రీపోతరాజు కవితాప్రవాహము ఆంధ్రవాఙ్మయవీరజ్యేష్ఠమున నెట్లు ప్రవహించినదియు మూలమునలేని క్రొమ్మెఱుంగులు తెలుగుకయితచెలిక నెటు లలవ రించినదియుఁ దెలిసికొనుట ప్రకృతము గాకపోదు.

శ్రీశుకులతోఁ బరిక్షిన్యతారాజు సప్తమస్కంధపరిమితమగు భాగవతకథలుజెప్పిన పిమ్మటఁ దనివినొందక యిట్లు ప్రశ్నించెను 'దేశికోత్తమా! నాకు స్వాయంభువ మనువు వంశమున బూర్తిగా నెఱింగించితివి, గర్భాశ్రమధర్మముల తెఱుంగు నివేదించి తివి. మిగిలిన మనువుల చరిత్రముల వివరింపుము భగవానుఁ డగుశ్రీహరి యేయే మన్వంతరములలో నేయేయవతారములు ధరించి ధర్మోద్ధరణము లోకోద్ధరణము నొన రించెనో ప్రకృత మేమిచేయుచున్నాఁడో నుం దేమిచేయనున్నాఁడో యాజ్ఞయిమ్మని కోరెను. అందులకు బ్రహ్మవిదగ్రగణ్యుఁ డగుశుకమహర్షి యిట్లు చెప్పెను. ఇంతకు మున్ను స్వాయంభువమనువును గూర్చి వివరించితిని గదయ్యా! స్వాయంభువునకు జీవహూతియందుఁ గపిలుఁ డుదయించినకథ వినిపించితిని. ఆకూలియందు యజ్ఞుఁ డనుపేర శ్రీహరి యుదయించిన యంశము జెప్పదును. మొదటి మనువు స్వాయం భువుఁడు. రెండవమనువు స్వారోచిషుఁడు. మూడవ మనువు ఉత్తముఁడు, నాలుగవ మనువు తామసుఁడు. అపు డే హామేధునకు హరిణియందు శ్రీహరిజనించి "గ్రహని బద్ధుడైన గజరాజువిడిపించి ప్రాణభయమువలనఁ బాపికాచె" ఇట్లు శ్రీశుకులు చెప్పఁ గా గజేంద్రమోక్షణకథ పరిక్షిత్తు వివరింపఁ గోరెను. ఇదియ అష్టమస్కంధము నందలి కథాంశమున కారంభము. సంగ్రహరూపముగాఁ దక్కిన మనుష్యులవృత్తాంత ములతోఁ గూడఁ బదునాలుగురు మనుష్యుల వృత్తాంతములు అష్టమస్కంధముతో నభివర్ణితము లయ్యెను. అష్టమస్కంధములో ముఖ్యములగు ఘట్టములు మూడు. మొదటిది గజేంద్రమోక్షణము, రెండవది క్షీరసాగరమధనము. మూడవది మత్స్యవ తారకథనము. సంస్కృతమున ఇదవది నాలుగుపద్యములతో నున్న అష్టమస్కంధమును రచన తరముగాఁ బెంచఁదగినచోటులఁ బెంచి 745 పద్యములలోఁ గవికులమూర్ధన్యుఁ

దగు శ్రీబమ్మెరపోతరాజు సులలితముగాఁ దెలింగించెను. ఇందు టుప్తపూరణములు ప్రక్షిప్తములు సంతగా లేవు.

పోతనామాత్యుఁడు గజేంద్రుఁడు విహరించిన యరణ్యమును వర్ణించుటలోఁ గొంతస్వాతంత్ర్యము జూపినాఁడు. మూలములోఁ ద్రిమూటపర్వతపు లోయయగు ఋతుమంతమన వటుణుని యుద్యానవనము కథాస్థానము. పోతనామాత్యుఁడో త్రిమూటమునే కథారంగముగాఁ గైకొని తనవర్ణనావైచిత్ర్యచేతైతరణ్యముల నుద్యాన వనములకంటెఁ జక్కగఁ దిద్దినాఁడు. కిన్నెరకింపురుషాడుల సంగీతములచే గుహలు మాటుమోగుచుండఁ బరసింహధ్వనులుగాభావించి యచటిసింగములు దిశలుమాటు మ్రోగునట్లు గర్జించుచుండెనని (౨-౬) మూలముననుండఁ సింహసంకులదేశములు గజ విహరరంగములుగా నుంట సృభావవిరుద్ధమని దానినివిడిచి పోతనఁబోచితి కాపాడి నాఁడు. వనవరసమునందు మూలములోని యలఁతపలుకుల నొక్కొక్కదీర్ఘసమాసము లో విశేషికరించి ప్రకృతిసిద్ధసాభాగ్యపరంపరల నందు నించి మృదుమధురరచనాచాతు ర్యముచే భయంకరారణ్యమును గజరాజములక్రీడోద్యానముగాఁ బోతన మార్చి వేసినాఁడు.

యూధనాయకుఁడగు గజేంద్రుని వనవిహరము, మధుకరముల శృంగారవిచేష్టి తములు వనగజముల జలక్రీడావిహరములు మకరివిజృంభణము వ్యాసస్పృష్టిలోఁ దేని యవూర్వకలవనములు. గజేంద్రునకును మకరిని జరిగిన సంగ్రామము గజేంద్రుని ప్రతిఘటనప్రయత్నము మకరివిజృంభణము వర్ణించుటలోఁ బోతనామాత్యుఁడు మూలము లేని స్వతంత్రరచనము నెంతయొ యలరించి తనకవితానైపుణ్యము నొక్కమాటు తుద ముట్టునట్లు చూపించినాఁడు. కాననే గజేంద్రమోక్షణము మూలముకంటె రమణీయ తరము. విపులము.

గజేంద్రుని యార్తపరిచేవనమునందలి స్తోత్రము సర్వమతములవారికిని ననుసంధింప దగు వేదాంతార్థప్రతిపాదకము. భక్తిపారవశ్యమునఁ బోతన మూలముకంటె రసవం తముగ మనోజ్ఞముగఁ గరుణభాయివ్యుగ వానినిఁ దెలింగించినాఁడు.

“తం తద్వదార్త ముపలభ్య జగన్నివాసః

స్తోత్రం నిశమ్య ... ..”

అను మూలమును దీసికొని పోతరాజు తన హృదయన నాఁటిభగవలీలావిలాసా దికములు వైకుంఠధామమునందలి లక్ష్మీనారాయణుల శృంగారక్రీడాదికములు మాహించి

“అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబు దా
పల మందారవనాంతరామృత సరః ప్రాంతేందు కాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమావినోదియగు నావన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వల నాగేంద్రము పాపిపాపి యనఁ గుయ్యాల్పించి సంరంభియై.

యను పద్యము మొదలుకొని గజేంద్రరక్షణమువఱకును గల రసవత్తరఘట్టము సంతయు సత్కర్తవచనాచార్యముతో అనన్యసామాన్యప్రసంగపన్ని వేశములతో నత్యద్భుతముగాఁ జెంది పోతన తనకవిత్వాపాటనమును విజృంభింపఁ జేసినాఁడు.

“అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసాధము దాపల ” అను వఱకుఁ బోతరాజులిఖించి యావలిభాగము వ్రాయుటకుఁ దోచక యెందేనేగి కొంతతడవు నకు వచ్చి మిగిలినభాగము పూర్తి సేయఁబోవ సంతకుమున్నె యదిపూర్తి చేయఁ బడి యుండెను. ఎవ రిది పూర్తి చేసినది యాశ్చర్యావిష్టఁడై పోతన తనపుత్రిక నడుగఁ దండ్రీ! ఇంతకుమున్నె గదా! మీరువచ్చి లిఖించి పోయినది. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఆపుడు పోతరాజు పుత్రికను జూచి తల్లీ! ఇంతకుముందుఁ బద్యభాగమును రచించినది నేను గాదు. భగవానుఁడే నాచేయనున వచ్చి పద్యము ముగించి పోయి నాఁడు. అజ్ఞానినగుటచే నాకీశ్వరగండర్వవభాగ్యము కలుగలేదు. నీవే ధన్యరాల పని పుత్రిని గొండాడెను. మూలములో లేని యాపద్యముల కల్పనము భగవద్రచిత మని యాంధ్రలోకముందు నేటికిని ఆస్తికసత్తములు విశ్వసించుచున్నారు.

శ్రీహరి గజేంద్రరక్షణమువఱకు సురంభమున “సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేవోలు బంధించుడు ” తానొంటిగ బయలువెడలెనని పోతన రచింప శ్రీనాథుడు పరిహసించుచుయుఁ బోతరాజు ప్రతిక్రియారూపమున భగవంతునకుఁగల యార్తావన సురంభము వెల్లడించుటయు నాంధ్రసోదరులు పరంపరగా నేటికిఁ జెప్పుకొందురు

ఈఘట్టమువందుఁ గలపద్యములన్నియు సమూల్యరత్నములు. గజరాజు విహరించు సరోవరమును ఆర్థాలంకారముచేఁ గుసుమకొమలినిగాఁ బోతన మార్చినాడు. (చూ 50 వచనము) పంపజాకరమును శ్లేషానుప్రాణితముగ విచిత్రభంగి నభివర్ణించి నాఁడు. అంతయుగాదు లక్ష్మీదేవి క్రివిష్టని ప్రయాణసురంభము తిలకించి పడినవోట్రు పాటు మనోజ్ఞతరము.

“క. అడిగెదనని కడువడిజను

నడిగిన దనుమగుడ నుడువడని నడ యుడుగున్

వెడవెడ సిడిముడి తడఁబడ

నడుగిడు నడుగిడదు జడిమ నడుగిడు వెడలక.”

ఇందు లక్ష్మీదేవి సహజముగ్ధలక్షణము లభివర్ణితములు. అంతయుగాదు. వృత్త్యనుప్రాసము. అందు సర్వలఘుకందము. ఇటులె పోతన భావప్రచురణమునకుఁ జిత్రకవితాకాశలమునకు రసవత్తరములగు ఘట్టములలోఁ దావైసంగి “నేనందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యెయెడలక” అను ప్రతిజ్ఞను గల్పనమునఁ బరవకుండయ్యును మఱువలేదు.

అన్యమస్కంధములో మోహినీవర్ణనము, దేవామరశంకరామము, ఈశ్వరుని మోహింపఁజేయు మోహినీశృంగారలీలలు, “అబలా పోకుము పోకువేయనుచు ”

డగు శ్రీబమ్మెరపోతరాజు సులలితముగాఁ దెలిగించెను. ఇందు అప్రపంచములు ప్రక్షిప్తములు సంతకాలేవు.

పోతనామాత్యుడు గజేంద్రుడు విహరించిన యరణ్యమును వర్ణించుటలోఁ గోతస్యాతంత్ర్యము జూపినాఁడు. మూలములోఁ ద్రిమాటపర్యంతపు లోయయగు ఋతుమంతమన వత్తును యుద్వానననము కథాస్థానము. పోతనామాత్యుడో త్రిమాటమునే కథారంగముగాఁ గైకొని తనవర్ణనావైచిత్ర్యచే శైత్యరణ్యముల నుద్వాన వనములకంటెఁ జక్కగఁ దీర్చినాఁడు. కిన్నరకింపురుషాదుల సంగీతములచే గుహలు మాటుమ్రోగుచుండఁ బరసించావ్యసలుగాభావించి యచటిసింగములు దిశలుమాటు మ్రోగునట్లు గర్జించుచుండెనని (౨-౬) మూలముననుండఁ సింహాసంకులదేశములు గజ విహారరంగములుగా నుంటు సృభావవిరుద్ధమని దానినివిడిచి పోతనడోచితి కాపాడి నాఁడు. వనవర్ణనమునందు మూలములోని యలఁతపలుకుల నొక్కొక దీర్ఘ సమాసము లో విశేషితరచి ప్రకృతిసిద్ధస్తాభాగ్యపరంపరల నందు నించి మృదుమధురరచనాచాతు ర్యముచే భయంకరారణ్యమును గజరాజములక్రీడోద్వానముగాఁ బోతన మార్చి వేసినాఁడు.

యూఢశాయకుండగు గజేంద్రుని వనవిహారము, మధుకరముల శృంగారవిచేష్టి తములు వనగజముల జలక్రీడావిహారములు మకరివిజృంభణము వ్యాసస్పృష్టిలోఁ దేని యపూర్వకల్పనములు. గజేంద్రునకును మకరికిని జరిగిన సంగ్రామము గజేంద్రుని ప్రతిఘటనప్రయత్నము మకరివిజృంభణము వర్ణించుటలోఁ బోతనామాత్యుడు మూలము లేని స్వతంత్రరచనము నెంతయొ యలరించి తనకవితానైపుణ్యము నొక్కమాటు తుద ముట్టునట్లు చూపించినాఁడు. కాననే గజేంద్రమోక్షము మూలముకంటె రమణీయ తరము. విపులము.

గజేంద్రుని యార్తపరిదేవనమునందలి స్తోత్రము సర్వమతములవారికిని ననుసంధింప దగు వేదాంతార్థప్రతిపాదకము. భక్తిపారవశ్యమునఁ బోతన మూలముకంటె రసవం తముగ మనోజ్ఞముగఁ గరుణభూయిష్ఠముగ దానినిఁ దెలిగించినాఁడు.

“ తం తద్వదార్త ముపలభ్య జగన్నివాసః

స్తోత్రం నిశమ్య ... .. ”

అను మూలమును దీసికొని పోతరాజు తన హృదయమున నాటిభగవలీలావిలాసా దికములు వైకుంఠధామమునందలి లక్ష్మీనారాయణుల శృంగారక్రీడాదికములు నూహించి

“ అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబు దా పల మందారవనాంతరామృత సరః ప్రాంతేందు కాంతోపలో త్పలవర్యంకరమావినోదియగు నాపన్నప్రసన్నుండు వి హ్వల నాగేంద్రము పాహిపాహి యనఁ గుయ్యాల్పించి సంరంభియై.

యను పద్యము మొదలుకొని గజేంద్రరక్షణమువఱకును గల రసవత్తరఘట్టము సంతయు సత్కార్యరచనాచాతుర్యముతో అనన్యసామాన్యప్రసంగసన్నివేశములతో సత్యద్భుతముగాఁ జెంచి పోతన తనకవితాపాటనమును విజృంభింపఁ జేసివాడు.

“ అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలపాదంబు చాపల ” అను వఱకుఁ బోతరాజులిఖించి యావలిభాగము వ్రాయుటకుఁ దోచక యెందఁజేసి కొంతతడవు నకు వచ్చి మిగిలినభాగము పూర్తి నేయఁబోవ సంకతుమున్నె యదిపూర్తిచేయఁ బడి యుండెను. ఎవ రిది పూర్తి చేసిరని యాశ్చర్యావిప్లవఁడై పోతన తనపుత్రుక నడుగఁ దండ్రీ! ఇంతకుమున్నె గదా! మీరువచ్చి లిఖించి పోయినది. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అప్పుడు పోతరాజు పుత్రుకను జూచి తల్లీ! ఇంతకుముందుఁ బద్యభాగమును రచించినది నేను గాదు. భగవానుడే నాజేషమున వచ్చి పద్యము ముగించి పోయి నాఁడు. అజ్ఞానినగుటచే నాకీశ్వరసందర్శనభాగ్యము కలుగలేదు. నీవే ధన్యురాల పని పుత్రిని గొండాడెను. మూలములో లేని యాపద్యముల కల్పనము భగవద్రచిత మని యాంధ్రలోకమునందు నేటికేని ఆస్తికసత్తములు విశ్వసించుచున్నారు.

శ్రీహరి గజేంద్రరక్షణమునకు సంరంభముఁ “సిరికిం జెప్పఁడు శంభవక్రియు” ముం జేవోయి బంధింపఁడు ” తానొంటిగ బయలువెడలెనని పోతన రచింప శ్రీనాథుఁడు పరిహసించుటయుఁ బోతరాజు ప్రతిక్రియారూపమున భగవంతునకుఁగల యార్చనన సంరంభము వెల్లడించుటయు నాంధ్రసోదరులు పరంపరగా నేటికిఁ జెప్పుకొందురు.

ఈఘట్టమునందుఁ గలపద్యములన్నియు సమూల్యరత్నములు. గజరాజు విహరించు సరోవరమును అర్చాలంకారముచేఁ గుసుమకోమలనిగాఁ బోతన మార్చినాడు. (చూ 50 వచనము) పంకజాకరమును శ్లేషానుప్రాణితముగ విచిత్రభంగి నభివర్ణించి నాఁడు. అంతయుగాదు లక్ష్మీదేవి శ్రీవిష్ణుని ప్రయాణసంరంభము తిలకించి పడినలోట్రు పాటు చున్దోజితరము.

“ క. అడిగెదనని కడువడిజను

నడిగిన దనుమగుడ నుడువడని నడ యుడుగున్

వెడవెడ సిడిముడి తడఁబడ

నడుగిడు నడుగిడదు జడిమ నడుగిడు వెడలఁ.”

ఇందు లక్ష్మీదేవి సహజముగలక్షణము లభివర్ణితములు. అంతియేగాదు. వృత్త్యనుప్రాసము. అందు సర్వలఘుకందము. ఇటులే పోతన భావప్రచురణమునకుఁ జిత్రకవితాకాశలమునకు రసవత్తరములగు ఘట్టములలోఁ దానెసంగి “ నేనందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యెయెడలఁ” అను ప్రతిజ్ఞను గల్పనమునఁ బరచకుండఁజూపును మఱువలేదు.

అష్టచక్రంధములో మోహినీవర్ణనము, దేవామరశర్మగామము, ఈశ్వరుని మోహింపఁజేయు మోహినీశృంగారలీలలు, “ అబలా పోకుము పోకువేయనుచు ”

మోహిని మెంటుబడు శివుని ప్రాకృతచేష్టాదికములు, అమరావతి వరసములు కావ్య దృష్టితోఁజూచిన నెంతోని నిలువగలఘట్టములు. పోతరాజు సర్వజ్ఞత్వమునకు సర్వ తంత్రస్వల్పత్రత్వమునకు అత్యున్నతకీర్తికాకల్యాణములు. 264, 266, 267 పద్యములు అచ్చతెనుంగుకూర్పులతో నలరి మోహినిసౌందర్యమునకు మెఱుంగుఁ బెట్టుచున్నవి. ఇవి మూలమునఁ గానరాని తెలుంగు కెలుంగులు.

వామనచరిత్రము చాదాపు ౨౫౦ పద్యములు గల యద్భుత కావ్యము. సర్వరస నిలయము. అంధ్రకవులలో నెవరియందును గానరాని యద్భుతప్రతిభ - అనన్యసాధ్య మగు సంభాషణవైఖరి. అపూర్వమగు వరససంపత్తి యందుఁ బ్రతిపద్యమున గోచ రించును. మూలము నొక్కమాటు చదివి లోన జీర్ణించుకొని పోతరా జీభాగమును స్వతంత్రకావ్యముగా నాటుక ఫక్కిగా వివిధపాత్రముల యద్భుతసన్నివేశములతో లోకోత్తరముగా వామనచరిత్రమును రచించినాఁడు. ఇందలి నాయక నాయకులు తదిర పాత్రములుపోతన యద్భుతకవితామృతసంసిక్తులై వాఙ్మయ మున్నంతఃకటకు సజీవులై యుండఁగల ధన్యాత్ములు.

వామనుఁడు కపటమెఱుంగని ముగ్ధబాలుఁడు. బలి స్వాత్మనాశనమునకు జంకని త్యాగవీరుఁడు. తత్పత్నియగు వింధ్యావళి పత్యనుజ్ఞాతత్పరయగు ఉత్తమసాధ్యి. శుక్రుఁడు రాజనీతిచేత్ర. వివిధభావములుగల యిన్నిపాత్రముల నొకచో సమావేశపఱచి సుగ్రహహరూపముగఁ గల్పింపబడిన మూలగ్రంథములోని కథ పోతరాజు మనోహర ముగాఁ బించినాఁడు. బలిచక్రవర్తి నుడువులు అనర్థరత్నములు. కవితాగుణముచేఁ గూడ అనర్థరత్నములు. ప్రతిపద్యము శృంగారము. రసాస్పదము. శుక్రుఁడు బలిచక్ర వర్తితో “వల దీదానము గీనము అన్నాఁడు. బలిచక్రవర్తి శుక్రునితో “రాజ్యము గీజ్యముక సతతమే” అన్నాడు “కారే రాజులు” “మీదై నాకరంబుంట మేల్గాదే” “ఈ చిన్నిపాపని త్రోసిపుచ్చగఁ జిత్త మొప్పుదు” అను పద్యములలో బలిచక్రవర్తి పవిత్రజీవితము ప్రతిబింబించుచున్నది.

పురాణములందును గీతలయందును గావ్యములందును ఇతిహాసములందును విశ్వ రూపవర్ణనము గలదుగాని పోతరాజువలె రసవత్తరముగా విస్మయకరముగా వ్రాసిన వారు లేరు. విశ్వరూపవర్ణనములోని ఈ క్రింది పద్యములు తెలుగునందెగాదు మాతృ భాషయందుఁగూడఁ గవనంపని యపూర్వభావభరితములు. అనన్యసామాన్యములు.

“ఇంతింతైవఱుఁ డింతయై మఱియుఁ దానింతై నభోవీధిపై
నంతై తోయదమండలాగ్రమున కల్లంతై ప్రభారాశిపై
నంతై చంద్రునికంతయై ధ్రువునిపై నంతై మహార్వాటిపై
నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్రహ్మాండాంతసంవర్ధియై.

“రవిబింబం బుపమింపఁబాత్రమగు శుత్రంబై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృతియై గళాభరణమై సావర్ణకేయూరమై

భవిష్యత్కాలమై కటిస్థలి నుదంచద్దంటయై నూపుర
ప్రవరంబై పదపీతమై వటుండు చా బ్రహ్మాండమున్ నిండుచోన్.”

అ. 27

పోతనామాత్యుని కవితలో ముఖ్యముగా గోచరించు సుగుణములు. నిరర్థక
మగు విచిత్రకవితాధార-పదలాలిత్యము-ప్రసాదసంపద-అంతియగాదు పాత్రముల కను
వగు భాషయు వ్రాయుటలో నీతఁ డెక్కిన ప్రతిభాకాలి. అంత్యనియమములు,
శబ్దాలంకారచిత్రములు, మృదుమధుర సమాసములు గూర్చి యీ యా ఘట్టములలో
శృంగారాదిరసములకుఁ దావ్రునంగి కథాభాగములు రసప్రవాహములుగాఁ జేసి యార్ధ
క్షేత్రమును బవిర్రొమ్మెనర్పిన యీ కవి ధన్యుఁడు. ఇటులే యీతని కవితాసుగుణముల
సంతేని చెప్పవలసియున్నదిగాని మా స్వల్పశక్తి యీ కృషి కనువైనది కాదు.

వాణీనికేతనము ప్రచురణాధికారులు పోతనచిత్రపటముప్రచురించిన తరువాత
యొకవిమర్శనము వెలువడి ప్రత్యుత్తరముతో నాగినది. పోతనామాత్యుని వర్ణంతి
భాగ్యనగరవాసులు ఆపూర్వభక్తిశ్రద్ధలతో నొనర్చిరి. తెలుఁగుతల్లి యీ కార్యక్రమము
సనుసరించిన వాఙ్మయమంతయుఁ బ్రచురించినది. పోతన నివాసస్థలచ్చ యంతరించి
ఓరుగల్లువాడము నిచ్చినది. “ఆలర్కంఘ.మివసర్వతో ప్రవృత్తం” అన్నట్లు మఱల
భోగినీదండకము పోతనరచితము కాదని యీమధ్య నొకనిందాగర్భితవ్యాసము ప్రచు
రింపఁ బడినది. నిస్సారమగు నీ వ్యాసమునకు వాఙ్మయమునఁ దావేలేదు. పోతన
భోగినీదండకము రచించెనుటకు మామిత్రుని యంతరాత్మ యంగీకరించుటలేదంటు.
వాఙ్మయ సేవకులగు మహామహులందఱి యంతరాత్మ యంగీకరించినది. పోతరాజు
సర్వజ్ఞ సింగనకమకాలికులు. “ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి” అను పోతనపద్యము
పూర్వమాతనికి రాజులకు నింతయో యంతయో సంబంధము గలదని తెలుపుచున్నది.
సర్వవిధముల భోగినీ దండకము పోతన రచితమనుటకు విశ్వసింపఁదగు పరిస్థితి లేర్పడి
నవి. గ్రంథాంతరమున అన్నమ యనియు దండకమున పోచమయనియు కేలయుండ
వలెనని విమర్శకుల చెక్కిరింపు. ఇది నామాంతరము కాఁగూడదాయని సమాధానము.
దీనికి రేచెర్లవారి వంశములోఁ బూర్వులగు పురుషులకు నామాంతరములుగలవు గాని
శ్రీల కున్నవాయని విమర్శనము. విలయుండఁగూడదనియే సమాధానము. ఈ చర్చ
సర్వధా త్యజింపఁదగినది. ఏదోమిషతో సుప్రసిద్ధులగు వీరేశలింగము పంతులువారి
వ్రాతను అవల తన్ని వేయునాన్నానని పోతన కైవసమతమవలంబింపలేదని వాదించి
మఱిమిప్పింతును ఖబర్దార్ అని పేరుగల వారి నొందించి “యేనకేవాప్యపాయేన ప్రసి
ద్ధః పురుషోభవత్” అని తలంచి వివాదములోదిగు విమర్శకసోదరుని వ్రాతలను
ఉపేక్షాదృష్టితో విడిచివెట్టి పూర్వమువలె భోగినీదండకము పోతనకృతమనియే విశ్వ
సిండుచున్నారము.

కవితా విలాసము,
విక్రమ సం॥ వైశాఖ
శు ౧౦ లు

ఇట్లు భాషాసేవకులు,
కేవాద్వి రమణకవులు,
కతావధానులు.

ప ప య నూ చి క

అ ప్త మ సు-ం థ ము

గజేంద్రమోక్షము కథాప్రారంభము	పేజీ	4
క్షీరసాగర మథన కథాప్రారంభము	...	82
శివుండు దేవప్రార్థితుండై హాలాహలమును బాసము సేయుట	...	49
పాలకడలిం దరచునెడ నైరావతాదులు జనించుట	...	52
విష్ణుమూర్తి మోహినీ స్వరూపంబు నొందుట	...	59
జేవాసుర యుద్ధము	...	84
హరి దన మోహినీ స్వరూపంబుచే నీశ్వరుని మోహింపజేయుట	...	77
వామన చరిత్ర కథాప్రారంభము	...	87
వామనమూర్త్యా విర్భావ ఘట్టము	...	103
బలిచక్రవర్తికడకు వామనమూర్తి రమ్మలెంచుట	...	105
వామనమూర్తి విశ్వరూపమునొంది విజృంభించుట	...	121
మత్స్యవతార కథాప్రారంభము	...	136

ఇ ం దు చి త్ర ప ట ము లు

గజేంద్ర మోక్షము	పేజీ	4
వామన చరిత్రము	...	87
మత్స్యవతారము	...	136

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

అష్టమస్కంధము

1 మన్నామ 2 పయోద

శ్యామ 3 ధరాభల్లలామ 4 జగదభిరామా
5 రామా జనకామ 6 మహా

ద్దామ 7 దశరథరామా.

1

వ. 8 మహానీయ గుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు 9 నిఖిల పురాణ
వ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె నట్లు¹⁰ ప్రాయోప
విష్టుండైన పరీక్షిన్ను రేండుండు శుకయోగీండుం గనుంగొని. 2
క. వినఁబడియెను స్వాయంభువ మనువంశము వర్ణధర్మమర్యాదలతో
మనుజుల¹¹ దనుజులవేల్పులజననంబులు స్రవ్యలెల్లశనియించుటయున్.

1 శ్రీమత్ + నామ = మంగళకరమైన పేరుగలవాడా! 2 పయోదశ్యామ = వానమబ్బు
వంటి కాంతి గలవాడా! (రాముడ!) 3 ధరాభల్లలామ = భూమిని భరించిన రాజు
లలో శ్రేష్ఠుడ! 4 జగదభిరామ = లోకమున కంతటికీ జక్కనయినవాడ! 5 రామా
జనకామ = శ్రీలోకమునకు మనస్సుకు నివంటివాడా! 6 మహా.....ధామ = ప్రకాశించు
గుణస్తోమమునకు నివాసమైనవాడా! 7 దశరథరామా = దశరథుని కొమరుడైన
రాముడా! 8 మహా.....లు = గొప్పగుణములచేత శ్రేష్ఠమైనవారు. 9 నిఖిల...
వైఖరి = అన్ని పురాణములను, వానియందలి కథలను విరివిగా తెలియునట్లు యర్థమును
విశదముగా బటకు విధము. 10 ప్రాయోపవిష్టుడు = తూర్పుకొనలంగల దర్భిల్లమై
నిలచి పుణ్యకథలు విందు జావనున్నవాడు. 11 దనుజులు = దనువనువాని కులమునఁ
బుట్టినవారు రక్కసులు.

శ్రీ మ దాంధ్ర భాగవతము

ఉ. ఏమనుకాలమందు సారి యీశ్వరుఁ యేటికి సంభవించె నే
మేమి యొసర్చె నమ్మనువుఁ లేరతఁ డేక్రియఁ జేయుచున్నవాఁ
డేమి నటించు మీఁదగత శ మెయ్యది సజ్జనులైనవారు ము
న్నేమని చెప్పుచుందురు మునీశ్వర నాకేఁగింపవే దయన్. 4

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 5

క. ఈకల్పంబున మనువులు ప్రాకటముగ నార్దురైరిపదునలువురలో
లోకములజనులపుట్టువులొక ధితములయ్యెవరు సోనఖిలములువుపా.

వ. ప్రథమమచువైన స్వామయంభువునకు నాకూతి దేవహూతులను నిరు
వురుఁ గూఁతులుగలరు. వారికిఁ గ్రమంబునఁ గపిలయజ్ఞనామంబుల
లోకంబులకు ధర్మజ్ఞానబోధంబు సేయుకొఱకు హరి పుత్రు
త్వంబు నొందె నందుఁ గపిలుని చరిత్రంబు మున్నఁ జెప్పంబడియె,
యజ్ఞనిచరిత్రంబు సెప్పెద వినుము. 7

మ. శతరూపాపతి గామభోగవిరతికై శ సంతృక్త భూభారుడై
సతీయుం దానును గానకేఁగి శత్రవర్షంబుల్ సునందానదిక
5వ్రతయై ఏకపదస్థుడై నియతుడై శ వాచంయమస్ఫూర్తితో
గతదోషుండు తపంబుసేసె భువనభ్రాతంబుగా భూస్థలికై. 8

వ. ఇట్లు తపంబు సేయుచు స్వామయంభువమనువు తన మనంబులోన.

సీ. సృష్టిచే నెవ్వఁడు శ చేతనపడకుండు

సృష్టి యెవ్వనిచేత శ చేజనించు

10 జగములు నిద్రింప శ జాగరూతనొంది

యెవ్వఁడు బ్రహ్మాండ శ మెఱుంగుచుండు

1 కల్పము=ప్రవృత్తి దేవుని పునఃకాలము. 2 ఆకథితములు=విశదముగాఁబలుకం
బడినవి. 3 శతరూపాపతి=శతరూపవేనిమిటి (స్వామయంభువమనువు) 4 సంతృక్త భూభా
రుడు=బొద్ది గావిడిచిన రాజ్యమువలని బరువు. 5 వ్రతి=తపోవ్రతమున బూనినవాఁడు. 6 ఏకపదస్థుడు=ఒంటికాలిమీఁద నిలిచినవాఁడు. 7 వాచంయమస్ఫూర్తి = మానుల
యొక్క స్వరూపస్వభావములతో నిండినవాఁడు. 8 చేతనపడకుండు=కలంపబడడు,
లేక తెలియబడకుండు. 9 ఎవ్వనిచేత=ఎదేవుని ప్రకృతివికారకార్యము. 10 జగ ..
...చుండు = లోకములు సజింపఁగా సాక్షియై యే దేవుఁ డంతయుం దెలియునో.

నాత్మకాధారంబు 1 నెవ్వడే
 నెవ్వని నిజధనం 2 బిందవట్టు
 బొడగానరాకుండు 3 బొడంగను వెవ్వడే
 నెవ్వనివృత్తికి 4 నెగురులేడు

అ. జననవృద్ధి విలయ 5 సంఘటించెందక
 యెవ్వ డెడవ కుండు 6 నెల్లయెడలఁ
 యన్మహత్వతత్వ 7 సంజ్ఞ నెవ్వఁడు దాన
 విశ్వరూపుఁ డచఁగ 8 విస్తరిల్లు. 10

వ. అని మఱియు 2నిరహంకృతుండును నిర్గతబుద్ధుండును 3నిరాశియు
 బరితూర్ణుండును ననన్య ప్రేరితుండును 4నృశిక్షాపరుండును నిజ
 మార్గసంస్థితుండును నిఖల ధర్మ భావనుండును నైన పరమేశ్వరు
 నకు నమస్కరించెద నని 5యుపనిషదర్థంబులు పలుకుచున్న
 మనువుం గనుంగొని. 11

క. రక్కసులు దినఁగఁ గడఁగిన వెక్కసముగ యజ్ఞనామవిష్టుండువారిం
 జక్కడిచే 6జక్రధారల మిక్కుటముగ వేల్పులెల్ల 7మేలనిపొగడన్.

వ. ఇది ప్రథమమన్వంతరం బింక ద్వితీయమన్వంతరంబు వినుము. 12
 నీ స్వారోచిషుం డన 8 7సప్తార్చిబిడ్డఁడు

మనువు వానికి నామ్యోమత్సుషేణ
 రోచిష్మదాదు లారూఢపుత్రులు ధాత్రి
 నేలిరి రోచనుఁ 9 డింద్రుడయ్యె
 నధికులు తుషితాదు 10 లమరులూర్జస్తంబ
 ముఖ్యు లాధ్యులు సప్త్రమునులు నాఁడు

1 నెవ్వడేను=విదేవుఁ డహంకృతివాచ్యుడో? 2 నిర్ + అహంకృతుండు=అహం
 కారముఁ జెందనివాఁడు. 3 నిర్ + ఆశి=తన కేయాధారము లేనివాడు, 4 నృశిక్షా
 పరుండు=నరుల శిక్షించుటయందుఁ గోరికగలవాఁడు(జనార్దనుండు), 5 ఉపనిషత్ +
 అర్థములు=జీవునకు సంసారమునుండి విడుదల గలిగించి తానే బ్రహ్మము అను
 నిశ్చయము గలిగించెడి మాటలయందలి అభిప్రాయములు, 6 చక్రధారలు=చక్రము
 యొక్క పదనైన అంచులు, 7 సప్తార్చి బిడ్డఁడు = (యేడునాలుకలు గల) అగ్ని
 క్రాదుకు.

వేదశిరుం డను శ విప్రుని దయితకుఁ

దుపితకుఁ బుత్తుడై శ తోయజాత్ముఁ

ఆ. డవతరించెను విభుల్దన నశీత్యప్తన
హస్రమునులు నధికు శ లయినవారు
ఘను లనుగ్రహింపఁ శ 1కొమారకబ్రహ్మ
చారి యగుచు నతఁడు శ సలిపె వ్రతము.

14

వ. తదనంతరంబ.

సీ. మనువు మూడవవాఁడు శ మనుజేంద్రయుత్తముం

డనఁ బ్రియవ్రతునకు శ నాత్యజుండు

పాలించె నిలయెల్లఁ శ బవనస్పంజయయజ్ఞ

హోత్రాదు లాతని శ పుత్తు) లధిక

గుణులు పసిష్ఠుని శ కొడుకులు ప్రమథాదు

లైరి సప్తర్షులు శ నమరవిభుఁడు

సత్యజిత్తునువాఁడు శ సత్యభద్రాదులు

సురలు ధర్మనికిని శ సూనృతకును

ఆ. బుట్టి సత్యనియతిఁ శ బురుషోత్తముఁడు సత్య

సేనుఁ డనఁగ దుష్టశీలయుతుల

దనుజయక్షపతుల శ దండించె సత్యజి

న్మిత్రుఁ డగుచు జగము శ మే లనంగ.

16

గజేంద్రమోక్షణ కథాప్రారంభము

వ. చతుర్థమనువు కాలప్రసంగంబు వివరించెద.

17

సీ. మానవాధీశ్వర శ మనువు నాలవవాఁడు

తామసుం డనఁగ నుత్తమునిభ్రాత

పృథ్వీపతులు కేతు శ వృషనరఖ్యాత్యాను

లతని పుత్రులు పదుగు శ రధిక బలులు

సత్యకవారివీర శ సంజ్ఞలు వేల్పులు

త్రిశిఖినాశుమువాఁడు శ దేవ విభుఁడు

1 కొమారక బ్రహ్మచారి=(కృష్ణారదళ) పిల్లనడుగు కుట్టుఁడు.

మునులు శ్లోతిర్వ్యోమ శ ముఖ్యులు హరిపుష్టై
హరిమేధునకుఁ బ్రీతిహరణియుదు

ఆ. గ్రాహబద్ధుఁ డయిన శ గజరాజు విడిపించి
ప్రాణభయమువలనఁ శ బాపి కాచె
హరి దయాసముద్రుఁ శ డఖిలలోకేశ్వరుఁ
డనిన శుకునిఁ జూచి శ యవనివిభుఁడు.

18

క. 1 నీరాటవనాటములకుఁ బోరాటం బెట్లు కలిగెఁబురుషోత్తముచే
నారాట మెట్లు మానెను ఘోరాటవిలోనిభద్రకుంజరమునకున్.

క. మునినాథ యీకథాస్థితి
వినిపింపుము వినఁగఁ నాకు శ వేడుకపుష్టై
వినియెదఁ గర్ణేంద్రియముల
బెనుఁబండువునేయ మనముఁ శ బ్రీతింబొందన్.

20

క. ఏకథలయందుఁ బుణ్యశ్లోకుఁడు హరి నెప్పఁబడునుఁ సూరిజనముచే
నాకథలు పుణ్యకథ లని యాకర్ణింపుదురు పెద్దలతి హర్షమునన్.

వ. ఇవిధంబునఁ బ్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బాద
రాయణి నడిగెనని చెప్పి సభాసదులయిన మునుల నవలోకించి
సూతుండు పరమహర్ష సమేతుండై చెప్పె నట్లు శుకుండు రాజున
కిట్లనియె.

సీ. రాజేంద్ర విను సుధారాశిలో నొకపర్వ
తము త్రికూటం బనఁ శ దనరు చుండు

యోజనాయుత మగు శ నున్నతత్వంబును

నంతియ వెడలుపునతిశయిల్లుఁ

2 గాంచనాయస్సార శ కలధౌతమయములై

మూఁడుశృంగంబులు శ మొనసియుండుఁ

1 నీర్ + అట + వన + అటములన్ = నీట దిరుగుడు, మొసలి, అడవి దిరుగుడులు,
ఏనుగులు, 2 కాంచన + అయస్సార + కలధౌతమయములు = బంగారు, ఇనుము,
ండిచే నిండినవి.

1 దటశృంగబహురత్న శ్ ఛాతుచిత్రితములై

దిశలు 2 భూనభములు శ్ దేజరిల్లు

తే. శిభూరిభూజలతాకుంజ శ్ పుంజములును

మ్రోసి పటతెంచు నెలయేటి శ్ మొత్తములును

మరిగి తిరిగెడు దివ్యవిమానములును

జలులఁ గ్రీడించు కిన్నరశ్చయముఁ గలిగి.

23

వ. అది మఱియును మాతులుంగ లతంగ లుంగ చూత కేతకీ భల్లాత
కామ్రాతక సరళ పసప బదరీ వకుళ వంజుళ వట కుటజ కుండ
కురవక కురంటక కోవిదార ఖర్జుర నారికేళ సింధుచార చందన
పిచుమంద మందార జుబూ జంబీర మాధవీ మధూక తాల
తక్కోల తమాల హింతాల రసాల సాల ప్రియాళు బిల్వామలక
క్రముక కదంబ కరవీర కదళీ కపిత్థ కాంచన కందరాళ శిరీష
శింశుపాశోక పలాళ నాగ పున్నాగ చంపక శతపత్ర మరువక
మల్లికా మతల్లికా ప్రముఖ నిరంతర వసంత సమయ సౌభాగ్య
సంపదంకురిత పల్లవిత కోరకీత కుసుమిత ఫలిత లలిత విటప విటపి
వీరున్ని వహలంకృతంబును⁴ మణివాలుకానేక విమలకపులిసతరంగిణీ
సంగత విచిత్రవిద్రుమలతామహోద్యాన శుక పిక నికర నిశిత
సమంచిత చంచూపుట నిర్దళిత శాఖ శాఖాంతర పరివక్ష్య ఫల
రంధ్ర ప్రవర్ణిత రసప్రవాహబహుళంబునుఁ గనకమయ సలిల
కాసార కాంచన కుముద కల్పార కమల పరిమళ మిళిత కబళాహార
సంతతాంగీకారభార పరిశ్రాంత కాంతా సమాలింగిత కుమార
మత్త మధుకర విటసముదయ సమీప సంచార సముదంచిత
శకుంత కలహంస కారండవ జలకుక్కుట చక్రవాక బక బలాక
కోయష్టిక ముఖర జలవిహంగ విసర వివిధకోలాహల బధిరీభూత

1 తట.....తములు = త్రికూటపర్వతము దరిసెత్తములందలి రత్న కాంతుల
చేత ఆలంకరింపఁబడినవి (కర్తృ భూనభములు) 2 భూనభములు = భూమి ఆకాశము.
3 భూజ.....ములు = చెట్లతీగలు పొదలుయొక్క గుంపులు. 4 మణివాలుకా = మణుల
యొరఫీడివలనఁ గలిగిన యిసుకపంటిపొడి, 5 పులిసతరంగిణి = ఇసుక దిన్నెలతోడినది.

భూసభాంతరాళంబునుఁ దుహినకరకాంత మరకత కమలరాగ
వజ్ర వైడూర్య నీల గోమేధక పుష్కరాగ మనోహర కనక
కలఘోతమణిమయానేక శిఖర తటదీపహరమాణ విద్యాధరవిబుధ
సిద్ధ చారణ గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష మిధునసంతత సరస
సల్లాప సంగీతప్రసంగ మంగళాయతనంబును గంధగజ గవయ
గండ్భేరుండ ఖడ్గ కంఠీరవ శరభ శాస్త్రుల శశ చమర శల్య
భల్ల సారంగ సాలావృక వరాహ మహిష మర్కట మహారగ
మాదాలాది నిఖిల మృగనాథ సమూహ సమర సన్నాహ సం
రంధ సంఛకిత శరణాగతశమన కింకరంబునై యొప్పు నపుర్వత
సమీపంబునందు. 24

క. 1 భిల్లీ 2 భిల్లి 3 లులాయక భల్లుక ఘణి ఖడ్గ గవయ ౪ వలిముఖచమరీ
5 ఝిల్లీ హరి శరభక కిటిమల్లాద్భుత కాక ఖిముకరమయమగునడవి.

శా. అన్యాలోకనభీకరంబులు 7 జితాశానేక పానీకముల్
వన్యేభంబులు గొన్ని శుత్రతనులై ౪ 8 ప్రజ్యావిహారాగతో
దన్యత్వంబున 9 భూభూదరదరీరద్వారంబులం దుండి సా
జన్యక్రీడల నీరుగలి పడి కాసారాపగాహార్థమై. 26

ఆ. అంధకార మెల్లఁగదిగుహంతర
వీధులందుఁ బగులు ౪ వెఱచి డాఁగి
యెడరువేచి సంధ్య ౪ నినుఁడు వృద్ధతనున్న
వెడలె సనఁగ గుహలు ౪ వెడలెఁ గరులు. 27

క. తలఁగవు కొండల కైసను
మలఁగవు సింగముల కైస ౪ మారొనుకడిమిం
దలఁగవు పిడుగుల కైసను
నిల బలసంపన్నవృత్తి ౪ నేనుఁగుగున్నల్. 28

1 భిల్లీ=బోయత, 2 భిల్లి=బోయవాడు, 3 లులాయక=దున్నపోతు, 4 ఝిల్లీ=మిడుత, 5 కిటిమల్లు=అడవిపంది గున్న, 6 ఖిముక=గుడ్డగూబ, 7 జిత + ఆశ + అనేకప + అనీకముల్ = దిక్కులయందలి యేనుఁగు సంపుటం గలిచినది, 8 ప్రజ్యా...త్వంబున = సంపుటాట్టి తిరుగుటవలన గలిగిన దప్పిచేత, 9 భూరి...రంబు = పెద్దకొండ నడిమిదారులు.

- సీ. పులుల మొత్తంబులు శ పొదరిండ్లలోదూఱు
 ఘోరభల్లూకముల్ శ గుహలుసొచ్చు
 1 భూదారములు నేల శ బొటియలలో డాగు
 2 హరిదంతములకేగు శ హరిణచయము
 మడుపులఁ జొఱబాఱు శ మహిషసంఘంబులు
 గండశైలంబులఁ శ గపులుప్రాకు
 వల్మీకములు సొచ్చు శ కవనభుజంగంబులు
 4 నీలకంఠంబులు శ నింగికెగయు
- తే. వెఱచి చమరీమృగంబులు శ విసరువ్రాల
 చామరంబుల విహరణ శ శ్రమము వాయ
 భయదపరిహేల విహరించు శ భద్రకరుల
 గాలి వాతినమాత్రాన శ జాలిఁ బొంది. 29
- క. మదగజదానామోదముఁ
 గదలనితమకములఁ ద్రాని శ కడుపులునిండం
 బొదలుచుఁ దుమ్మెదకొదమల
 కదుపులు జంజు మృతంచు శ గానము సేసెన్. 30
- క. శ్రేణి యొకటి యొరుప్పియకును
 మాటికి మాటికిని నాఁగ శ మదజలగంధం
 బేటి కని తన్నుఁ బొందెడి
 బోటికి నందిచ్చు నిండు శ బోటుదనమునన్. 31
- క. అంగీకృతరంగస్థా
 తంగీమదగంధ మగుచు శ దద్దయు వేడ్కన్
 సంగీతవిశేషంబుల
 కభృంగీగణ మొప్పె మ్రాని శ పెట్టెడిమాడ్కిన్. 32

1 భూదారములు = అడవిపండులు, 2 హరిల్ + అంతములు = దిక్కుల చివరలు,
 3 వనభుజంగములు = అడవిపాములు, 4 నీలకంఠంబులు = నల్లని మెడలుగల నెమిళ్లు,
 4 రంగగంధము = ప్రకాశించెడు ఆడు ఏనుగు మదజలవాసన, 5 భృంగీగణము = ఆడు
 తుమ్మెదగుంపు,

శ్రీ మహావిష్ణువు గజేంద్రుని రక్షింప నేలెంచుట.

క. వల్లభలు వాళ్ళ మునుపడ

వల్లభ మని ముసరిరేని 1 వారణదానం
బూల్లక మధుకరవల్లభ
లుల్లంబులఁ బొందిరేల్ల 2 యల్లాసంబుల్.

33

వ. అప్పుడు.

34

మ. 2 కలభంబుల్ సెరలాడుఁబల్వలము లా 3 ఘోషించిమట్టాడుచున్
ఫలభూజంబులు రాయుచుం జివురుజొంపంబుల్ వడిన్ మేయుచుం
బులులం గాతెనుపోతులన్ మృగములం 4 బోనిక శిక్షించుచుం
గొలఁకుల్ సొచ్చి కలుచుచున్ 5 గిరులవై గొట్టిల్లు గోరాడుచున్.

క. తుండంబుల మదజలవృత

గండంబులఁ గుంభములను 1 ఘట్టన సేయం
గొండలు దలక్రిందై పడు
బెండుపడున్ విశలు నూచి 2 బెగడున్ జగముల్.

35

క. ఎక్కడఁ జూచిన లెక్కకు

నెక్కువయై యడవి నడచు 1 నిభయాభముల్
నొక్కకరినాధుఁ డెడ తెగి
చిక్కె నొకకరేణుకోటి 2 సేవింపంగన్.

37

వ. ఇట్లు వెనుక ముందట నుభయపార్శ్వంబుల తృపార్థితంబులై
యరుగుదెంచు నేనుంగుగములం గానక తెఱంగు దప్పి తొలం
గుపడి యీశ్వరాయత్తబైన చిత్తంబు సంవిత్తంబు గాకుం
డుటంజేసి తానును దనకరేణుసముదయంబును నొక్కతెరువై
పోవుచు.

38

సీ. పల్వలంబుల లేత 1 పచ్చిక మచ్చికఁ

జెలుల కందిచ్చు న 2 చ్చికము లేక

నివురుజొంపములఁ గ్రా 3 వ్వెలయు పూఁగొమ్మలఁ

బ్రాణవల్లభలకుఁ 4 బాలువెట్టు

ఘనదాసశీతల 5 కర్ణతాళంబుల

దయితల చెమటార్పు 6 దనువు లరసి

1 వారణదానము=వినుగు లిచ్చెడు మదజలధారలు, 2 కలభంబుల్=ఈడువచ్చిన
అడువినుగులు, 3 ఫల్వలములు=చిన్నమడుగులు, 4 గిరులు=కొండలు, 5 తనువులు=

మృదువుగాఁ గొమ్ముల శ్ర మెల్లన గళములు

నిపురుచుఁ బ్రేమతో శ్ర నెఱపు వలపు

తే. పిఱుచు చక్కట్ల డగ్గటి శ్ర పేమతోడ

దాసె మూర్ఛిని దివికే తొం శ్ర డంబు సాచు

1 వెద వివేకించుఁ గ్రీడించు శ్ర విశ్రమించు

మత్తమాతంగమల్లంబు శ్ర మహిమతోడ.

39

సీ. తనకుంభములపూర్ణ శ్ర తకు డిగ్గి యువకుల

కుచములు పయ్యెద శ్ర కొంగులీగఁ

దనయాగంగంభీర శ్ర తకుఁ జాల కబలల

యానంబు లందెల శ్ర నండగొనఁగఁ

దనకరశ్రీఁ గని శ్ర తలఁక బాలలచిఱు

దొడలు 2 మేఖలదీప్తి శ్ర దోడుపిలువఁ

దనదంతరుచి కోటి శ్ర తరుణులనగవులు

ముఖచంద్రదీప్తుల శ్ర ముసుంగుపిగువఁ

తే. దనదు లావణ్యరూపంబుఁ శ్ర దలఁచి చూడ

నంజనాభ్రము కపిలాది శ్ర శిహరిదిభేంద్ర

దయితలందఱుఁ దనవెంటఁ శ్ర దగిలి నడవఁ

గుంభివిభుఁ తొప్పె నొప్పుల శ్ర కుప్పవోలె.

40

న. మఱియు నానాగహనవిహరణమహిమతో మదగజేంద్రంబు

మార్గంబుఁ దప్పి పిసాసాపరాయత్తచిత్తగ్రుణ మత్తకరేణువుల

మొత్తంబునుం దానునుం జనిచని.

41

మ. అటఁగాంచెం గరిణీవిభుండు 4 నవపు శ్ర ల్లాంభోజక హారమున్

కెనటదిందీవరచారముం గమతమీ శ్ర నగ్రాహదుర్వారమున్

వట హింతాల రసాల సాల సుమనో శ్ర వల్లికుటీరముం .

జటులోద్ధూతమరాళచక్రబక్సం శ్ర చారంబుఁగాసారమున్. 42

వ. ఇట్లనన్యపురుషసంచారంబై నిష్కళంకం బైన యస్పంకజాకరంబుఁ

బాడఁగని.

43

1 వెద=బుతుకాలము (సమయము), 2 మేఖల=నజలయెడఁగాము, 3 హరిత్ + ఇభ + ఇల్ల = దిక్కుల యెనుగురాజులు, 4 నవ.....రమున్ = క్రొత్తగా విచ్చిన తామరపువ్వుల కొలను, 5 నటత్ + ఇందీవర + వారము = కదలుచున్న నల్లకలువల గుంపు.

సీ. తోయజగంధంబుఁ శ్ర దోగిన చల్లని
మెల్లనిగాడ్పుల శ్ర మేనులలరఁ
గమలనాళాహార శ్ర విమలవాక్కులహంస
రవములు సెవులపరదపులు సేతు
1 పుల్లదిందీవరాంభోరుహమోదంబు
ఘోణరంధ్రంబుల శ్ర గారవింప
నిర్మలకల్లోల శ్ర నిర్లతాసారంబు
తడనగవ్వారముల శ్ర వాకు దీర్ఘఁ

తే. త్రివిగదభివసాభాగ్యదీప్తమైన
విభవ మీతుణములనును శ్ర విగు సేయ
నరిగి పంచేంద్రియవృక్షారములను
మఱచి మత్తైభయాభంబు శ్ర మఱుఁగు సొచ్చె.

44

క. తుండంబులఁ బూరించుచు
గుండంబులఁ జల్లుకొనుచు శ్ర గభగభరవముల్
మెండుకొన వలుదకడుపులు
నిండన్ వేదండకోటి శ్ర నీటిం ద్రావెన్.

45

వ. అప్పుడు.

46

4 మ. ఇభలోకేంద్రండు మాస్తరంధ్రముల నీరరెక్కించి పూరించి 8 చం
డభూమార్గంబున కెత్తి నిక్కివడి నుడ్డాడించి పింజింప నా
రభటిక నీరములోనఁ బెల్లెగసి నక్కిగ్రాహపాతీనముల్
నభమందాడెడు మీనకరగటముల గన్బట్టెన్ సురల్ మ్యాన్వడన్.

వ. మఱియు నగ్గజేంద్రంబు వీనితర్గభవిహారంబున.

48

సీ. కిరణీకగోజ్జిత శ్ర కంకణచ్చటఁ దోగి

సెలయేటి నీలాద్రి శ్ర చెలువుఁ జెగడు

1 పుల్ల... మోదంబు=బాగుగా విచ్చిన నల్లకలువపూల వాసనలు, 2 నిర్మి..... సారంబు=తేటలైన యలలనుండి కాఱిన నీటితుంపురులు, 3 చండ+భ+మార్గంబు నకు=భయంకర నక్షత్రముల దారికి, 4 ఇభ... ప్రాస్తడక్-వీని తాత్పర్యము, తా. ఏనుఁగుల తేండు తొండము లెజ్జలగుండ నీరు నిండించి అకాశమునకుఁ జిమ్మివేయఁగా, అనీటితో వచ్చిన పెద్దచేపలు మొసళ్ళు, అక్కడనుండిన మీన, మకర రాశులను బాధింపగా దేవతలు శూచి వెరగండిరి.

1 హస్తి నీహస్త విశ్మయస్త పద్మంబుల

2 వేయి గన్నులవాని శ వెరవు సూపుఁ

గలభన తీర్ణ శ కష్టారరజమునఁ

గనకాచలేంద్రంబు శ ఘనతఁ దాల్చుఁ

గుంజరీ చిత శ కుముదకాండంబుల

ఫణిరాజమండన శ పృథ వహించు

ఆ. మదక రేణుముక్త శ మాక్తి కశుక్తుల

మెఱుగు మొగిలుతోడ శ మేలమాడు

నెదురు లేనిగరిమ శ నిభరాజమల్లంబు

5 వనజగేహ కేళి శ వ్రాజులనపుడు.

49

వ. మఱియు నాసరోవరలక్ష్మి 7 మదగజేంద్ర వివిధవిహార వ్యాకులిత

నూతన లక్ష్మీవిభవయై కియనంగ విద్యానిరూఢ పల్లవ ప్రబంధ

పరికంపిత శరీరాలంకార యగు కుసుమకోమలియును బోలె

9 వ్యాకీర్ణచికురమత్త మధుకర నికరయు 10 విగతరసవదనకమలయు

11 నిజస్థానచలితకుచరథాంగయుగళయు 12 లంపటిత జఘనపులినత

లయు నైయుండె నంత.

50

నీ. 18 భగభగాయిత భూరిబుద్బుదచ్చటలతోఁ

గదలుచు దివికి భంగంబు లెగయ

భువన భయంకర శ 14 పూతా రరవమున

ఘోరనకగ్రాహ శ కోటిబెగడ

1 హస్తి...బులక=ఆడేనుగులచే నుంచబడిన తామరలచేత, 2 వేయి...వాడు= ఇంద్రుడు (నీనికి గౌతమ కాపముచేత వేయిగన్నులుగా శరీరమున యోనులు ప్రకాశించెను.) కిల.....మునక=ఆడేనుగులచే దేబడిన యెఱ్ఱదామర పుష్పాద్వితేత, 4 కంజ.....బులక=ఆడేనుగులచే నుంచబడిన కలవకాడలచేత, 5 వనజగేహ కేళి=తామర కొలనులో దిరుగుట, 6 సరోవరలక్ష్మి=కొలనను కలిమిచేడ, 7 మద.....విభవ= పొగరెక్కిన యోనుగురేయొక్క నీటి జల్లులాటవలనఁ గలిగిన కలతనలని కలిమి వెంపుగలదై, 8 అనంగ...బోలె=మగ్గుభవిద్యా పాఠేణుడైన కోడెకాని కౌశిలించెదలిన మేని యలంకారములుగల పూబోజీవలె. 9 వ్యాకీ.....రయు=చిక్కువడిన వెండుకలనెడు పొగరెక్కిన తుమ్మెదలు గలదియు, 10 విగత.....లయు=ఇరిగిన మొగము లేటగల కమలములుగలదియు, 11 నిజ.....ళయు=ఉన్న పట్టు వదలిన చచ్చుగవయను జక్కువపట్టు జంటగలదియు, 12 లంప.....తలయు=కదలం జారిన పిలుదుచట్టంపు టిసుకలిపైలు గలదియు. యొ. తా|| గజరాజుచేత గలతపెట్టబడిన కొలనులక్ష్మి క్రీడల

1 వాలవిత్తేప దుర్వారఘంఘానిల

వశమున ఘుమఘుమోవర్తమడరఁ

3 గల్లోలజాల సంఘట్టనంబులఁ దటీ

తరుల మూలంబులై శ ధరణిఁ గూల

తే. సరసిలోనూడి పొడగని శ సంభ్రమించి

యుదరి కుప్పించి లాఘించి శ హుంకరించి

భానుఁ గబళించి పట్టు 4 స్వర్రాభానుపగిది

నొక్క మకరేంద్రుఁ డిభరాజు శ నొడిసిపట్టె.

51

క. వడిఁ దప్పించి కరింద్రుఁడు

నిడుదకరం బెత్తి వేయ శ సిరాటంబుం

బొడ వడఁగినట్లు జలముల

వడి కడువడిఁ బట్టెఁ బూర్వోపద యుగళంబున్.

52

చ. పదములఁబట్టినం దలఁకుఁ బాటొకయింతయులేక శూరతక్

మదగజవల్లభుండు ధృతిరమంతుండు దంతయుగాంత ఘట్టనం

జెవరఁగఁజిమ్మె నమ్మకరించిప్పలు పాదులుఁదప్ప నొప్పఱున్

వదలి జలగ్రహంబు కరివాలము మూలముఁ జేరెఁగోరులన్.

53

క. కరిఁ దిరుగుచు మకరి సరసికిఁ

గరి దరికిని మకరిఁ దిగుచు శ గరికరి బెరయన్

గరికి మకరి మకరికిఁ గరి

భర మనుచును నతలకుతల శ భటు లదిరిపడన్.

54

వ. ఇట్లు కరిమకరంబులు రెండును నొండొండ సముద్దండ దండంబు

లై తలవడి నిఖల లోకాలోకన భీకరంబులై యన్యోన్యవిజయశ్రీ

కరంబులై సంక్షోభితకమలాకరంబులై హరిహరియును గిరిగిరియు

నుం దాఁకి పిఱుతివియక పెనంగు తెఱంగున నీరాటం బయిన

పోరాటంబునం బట్టుచు వెలికి లోనికి దిగుచుచు గొలంకు

గలంకం బొందఁ గడువడి నిట్టట్టుఁ బడి తడఁబడక బుడబుడానుకా

రంబులై బుగులు బుగుల్లను చప్పళ్లతో నురువులుఁగట్టుచు

జలంబు లుప్పురం బెగయం జప్పరించుచు దప్పక వదనగహ్వ

1 వాల...నిల=నోక విసరున గల్గిన పెనుగాలి, 2 అవర్తము = సుడితిరుగుట,

3 కలో... చూల-తరగములతోగలిసిన యొకపిడిచేత బిడ్డలొగలి చెటు మొదలు తై

రంబుల నప్పల్లించుచు నిశితనితాంతమరంత దంతకుంతంబుల నిఁ
తంతలు తునియలయు నవృశంబునం బునుకఁచిప్పలుఁ గుదుళ్ళుఁ
దప్పి రక్తంబులుఁ గ్రమ్ముదేర హుమ్మని యొక్కుమ్మడిం
జమ్ముచు నితరేతర సమాకర్షణంబులం గదలక పదంబుల మొదలి
పట్టు వదలక కున్నలైవర్తించుచు బరిభ్రమణవేగంబున జలంబు
లఁ దిరుగుచు మకరకమఠకర్కటగండకమండూకాది సలిల నిల
యంబుల ప్రాణంబులు క్షీణంబులుగా నొండొటిగ దాచు రభ
సంబున నిక్కలువడ మృక్కంద్రొక్కుచు మెండుచెడి బెండుపడి
నాచుగుల్లసిష్పశండంబులఁ బరస్పర తాడనంబులకు నడ్డంబు
గా నొడ్డుచు నోలమాసగోనక గెలుపుఁ దలంపులు బెట్టిదంబు
లై చెట్టింప నహారాత్రంబులుం బోలెఁ గ్రీమ క్రీమ వీజ్యంభ
మాణంబులై బహుకాల కలహ విహారంబులై నిర్గతనిద్రాహారంబు
లై యవకృష్ణరాక్రీమఘోరంబులై పోరుచున్న సమయంబున. 55
క. జవమును జలమును బలమును

వివిధములుగఁ బోరు కరటి శ్రీ వీరతకు భువి

దివి మకరమీన కర్కట

నివహము లొక్కటన మిత్త్ర శ్రీ నిలయముఁబొందె. 56

శా. ఆటోపంబునఁ జమ్ము ణోమ్మగల 1వ శ్రీ జాగ్రీల దంతంబులం
దాటించుకొ మెడఁజుట్టి పట్టి హరిదో శ్రీ ర్దండాభయండాహతికొ
నీటం మాటికి మాటికిం దిగువఁగా శ్రీ 2నీరాటము స్పీటిపోరాట
న్నోటమిపాటుఁ జూపుటకర శ్రీ క్యాటంబు వాచాటమై. 57

ప. అప్పుడు.

58

ఆ. మకర్త్రోడఁ బోరు శ్రీ మాతంగ విభుని నొ

క్కరుని డించి పోవఁ శ్రీ గొల్ల రాక

గోరి చూచుచుండె శ్రీ 4గుంజరీయూథంబు

మగలు దగులుఁగారె శ్రీ మగువలకును. 59

59

తా॥ ఏనుఁగు వీరాటోపమునకు భయపడియు జలచరమైన మకరము పోరుచుండగా
ఆకాశముననుండు మకరమీన కర్కటములు నూర్చుని మఱుగు జొచ్చిన జయ్యెను.

1 ప్రజాగ్రీల దంతంబులు=వజ్రముతో సమానమైన దార్ద్రగ్రీల ఏనుగు దంతాలు,

వ. అంత.

60

ఆ. 1 జీవనంబు దనకు శ్రీ జీవనంబై యుంట
నలవుఁ జలము నంత శ్రీ కంత కెక్కి
మకర మొప్పె డస్సె శ్రీ మత్తేభ మల్లంబు
బహుళపక్ష శీత శ్రీ భాను పగిది.

61

మ. ఉటుకుం గుంభయుగంబుపై శిహాకేయియన్ శ్రీ హామ్యంచుఁ
బాదంబులన్ నెఱయం గంతము వెన్నదన్న నెగయుశ్చేలా
గతిన్ వాలముం జటచున్ నుగ్గుగఁదాఁకు ముంచు మునుగున్ శ్రీ
శల్యంబులున్ దంతముల్ విఱుంగన్ వేయించు బాంచి పొంచి
కదియున్ శ్రీ వేదండయూధోత్తమున్.

62

మ. పొడగానం బడకుండ డాఁగు వెలికిం శ్రీ బోవంగదానడమై
పొడసూపుం జరణంబులం బెనఁగొనుం శ్రీ బోరాక రారాక బె
గ్గడిలం గూలంగ దాఁచులేచుతటి ను శ్రీ ధ్వాతించు లఁఘించు బ
ల్విడిఁ జీరుం దగులన్ మలంగునాడియున్ శ్రీ వేధించుఁ గ్రోధించుచున్.

వ. ఇట్లు విస్మితనక్రిచక్రింబయి నిర్వక్రివిక్రిమంబున నల్పహృదయ
జ్ఞానదీపంబు నతిక్రిమించు మహామాయాంధకారంబునం బోలె
నంతకింతకును తానహకలహసన్నాహబహువిధజలావగాహంబయిన
గాహంబు మహాసాహసంబున బోలె మఱియు.

64

శా. పాదద్వంద్వము నేలమోపి పవనున్ శ్రీ బంధించి పంచేదియో
న్మాదంబుం బరిమార్చి బుద్ధిలతకున్ మాతాకు హత్తించి శ్రీ
ష్టేదబ్రహ్మపదావలంబనగతిం శ్రీ గ్రీడించు యోగీంద్రు మ
ర్యాదన్ నక్రిము విక్రిమించె గరిపాదాకాంతినిర్వక్రిమై.

65

ఆ. 5 వనగజంబు నెగచు శ్రీ వనచారిఁ బొడగని

7 వనగజంబకాన శ్రీ 8 వజ్జిగజము

వెల్లనై సురేందు శ్రీ వేచి శిశుభాంధులు

పట్టఁ బట్టనీక శ్రీ బయలువార్కె.

1 జీవనము=నీళ్లు, బ్రతుకు, 2 మత్తేభమల్లము=పొగరెక్కిన యేనుగుగున్న, శిహా=సింహము, చిలుక, పాము, కప్ప, త్రిమూర్తులు, దిక్పాలకులు, నూర్యచంద్రులు, 4నిర్ + ఘేద.....గతి=శోక రహితమైన బ్రహ్మపదమునొందు మార్గము, 5 వనగజము=అడవి నోచుగు. 6 వనచారి=నీటిదిరుగు మొసలి, 7 వనగజము=తోటయందలి యేనుగు,

ఉ. ఊహ గలంగి జీవనపు శ్రీ టోలమునంబడి పోరుచున్ మహా
 మోహలతానిబద్ధపడఁగఁ మున్ విడిపించుకొనంగ లేక సు
 దేహముఁబొందు 1 దేహీక్రియ శ్రీ దీనదశన్ గజముండె 2 భీమణ
 గానోహదురంతదంతపరి శ్రీ ఘట్టితపాదఖురాగ్రశల్కమై.

67

వ. ఇవ్వినంబున.

68

క. అలయక సాలయక వేసట

నాలయక గరి మకరితోడ శ్రీ నుద్దండత రా

శ్రులు సంధ్యలు దివసంబులు

సలిపె బో గొక్క వేయి శ్రీ సువత్సరముల్.

69

మ. పృథుశక్తి గజ మాజలగ్రహముతోఁ శ్రీ బెక్కెండ్లు పోరాడి సు

శిథిలంబై తనలావు వైరిబలముం శ్రీ జింతించి మిథ్యామనో

రథ మింకేటికి దీని గెల్వ సరి బో శ్రీ రంజాల రా దంచు న

వృథమై యిట్లనుఁ బూర్వపుణ్యఫలది శ్రీ వృజ్ఞాన సంపత్తితోన్.

శా. ఏరూపంబున దీనిగెల్తు నిట మీఁ శ్రీ దేవేల్పుఁ జింతింతు నె

వ్వారిం జీరుదు నెవ్వ రడ్డమిఁక ని శ్రీ 4 వ్వారిప్రచారోత్తమున్

వారింపం దగువార లెవ్వ రఖిల శ్రీ వ్యాపారపారాయణుల్

లేరే మొక్కొద దిక్కుమాలిన మొత్తాలింపం బ్రపుణ్యత్మకుల్.

శా. వీనానానేక పయూథముల్ వనములో శ్రీ నం బెద్దకాలంబు స

న్మానింపక దశలక్షకోటి కరిణీ శ్రీ నాథుండనై యుండి 6 మ

ద్దానాంభః పరిపుష్ట చందస లతాం శ్రీ తచ్చాయలం దుండ లే

కీ నీరాశ కిలెల వచ్చితి భయం శ్రీ బెట్లోక దే యీశ్వరా. 72

ఉ. ఎవ్వనిచే జనించు జగ శ్రీ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై

యెవ్వనియందుఁడిందుఁ బర శ్రీ మేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు మూలకారణం

1 దేహీ=దేహమును భరించినవాడు (జీవుడు), 2 భీమణ.....శల్కమై=భయం
 కరమైన మొసలియొక్క భరింపశక్తిమూకాని పండ్లయొక్క. యొఱిపిడి గలిగిన కాలి
 గిట్టులు గలదై (ఇది ఏనుగునకు విశేషణము), 3 పూర్వ.....సంపత్తితోన్=తోలింపి
 పుట్టువునందు సంపాదించిన పుణ్యఫలము వలన గలగిన చెడని జ్ఞానసంపదతో, 4 వారి
 ప్రచారోత్తమున్=నీటఁదికుగు జంతువులలో బలమైనది (మొసలి) 5 నాన+అనేక
 పయూథముల్=ఁగ్ని యేనుగుగుంపులు (అనేకపము=ఒకటికంటె ఎక్కువ అవయవ
 ములతో నీరు త్రాగునది. తొండమునల్లి నోట బోసికొనునది.) 6 మద్దాన.....
 ఛాయలందున్=నా మదజల ధారలచేత నిండిన గంధపుజెట్ల పూవునీడలందు, 7 డిందున్=
 కనుపడకుండబోవు.

బెవ్వఁ జనాదిమధ్యలయుఁ శ బెవ్వఁడు సర్వముఁ దానయైనవాఁ
బెవ్వఁడు వాని శివాత్మభవు శ నీశ్వరునే శరణంబు వేడెదన్.

౩. ఒకపరి జగములు వెలి నిడి

యొకపరి లోపలికిఁ గొనుచు శ నుభయముఁ దానై

సకలాన్ధసాక్షి యగు న

య్యకలంకుని నాత్మమూలు శ న్నన్దలంతున్.

74

౪. లోకంబులు లోకేశులు లోకస్థులుఁ ద్రేపదమున న్నలోకం బగుపెం
జేడిటి కవ్వల నెవ్వం దేకాకృతి వెలుంగు నతని శ నే సేవింతున్.

౫. సర్తకునిభంగిఁ బెక్కుగు

మూర్తులతో నెవ్వఁ జాచు శ మునులు దివిజులు

గీర్తింప నేర రెవ్వని

వర్తన మొరు లేఱుంగ రట్టి శ వాని నుతింతున్.

76

౬. 4ముక్తసంగులైన శ మునులు కదిదృక్కులు

సర్వభూతహితులు శ సాధుచిత్తు

లసద్భవప్రతాప్యు శ లై కొల్తు రెవ్వని

దివ్యపదము వాడు శ చిక్కు నాకు.

77

సీ. శభవము దోషంబు రూ శ పంబుఁ గర్మంబు నా

వ్యాయములు గుణము నె శ వ్యనికి లేక

జగములఁ గలిగించు శ సమయించుకొఱకు నై

నిజమాయ నెవ్వఁ డి శ న్నియునుఁ దాల్చు

7 నాపరేశ్వరుకు న శ శివంతశక్తికి బ్రహ్మ

శక్తిర్నరూపికి 10 రూప శ హేనునకునుఁ

1 అత్మభవు=తనంతట తానే కలిగినవాడు. 2 తా॥ లోకములు, వానిని బాలించు వారు, జనులు నశించినతరువాత పెద్దచీకటికవలె వెలుగుచు ఒక్కండైన వానిని గొలిచెదను. 3 అట్రాడువానివలె నన్నివస్తువు లందుండి ఆడుచు, తన నడవడి మునులు దేవతలు కోనియాహలేనంతటి దైయుండగా వెలుంగు వానినుతించెద. 4 ముక్తసంగులు=విడువంబడిన పెండ్లము కొడుకుల మాడికలవారు. 5 కదిదృక్కులు=అత్మమజూచు కోర్కెలుగల వారు. 6 భవము...గుణములు=పుట్టుక, తప్పు, రూపము, పని, పేరులు, ఆలవాట్లు. 7 అపరేశ్వరుడు=ప్రళయమైన పరమపదమునకు ప్రభువు, 8 అనంతశక్తి=మేరలేని సామర్థ్యము గలవాడు, 9 ఇద్ధరూపి=ప్రకాశించురూపము గలవాడు, 10 రూపహేనుడు=రూపములేనివాడు (నిరాకారుడు).

1 జ్యోతిచాదునికి 2 సాక్షికి 3 నాత్మరుచికిని

బరమాత్మనకుం బర బ్రహ్మయునకు

ఆ. మాటల 4 నెఱుకల 5 మనముల జేరంగ

గాని నుచికి సత్య 6 గమ్యుడగుచు

నిపుణుడైనవాని 7 నిమగ్నతకు మెచ్చు

వాని కేనానర్తు 8 వాదనములు.

78

సీ. శాంతిని కేవలవర్గ 9 సాఖ్యసంపేదికి

నిర్వాణభర్తకు 9 నిర్విశేషం

నకు ఘోరునకు 8 గూఢు 9 నకు 9 గుణభక్తికి

సామ్యున కధికవి 9 జ్ఞానమయున

10 కఖలేంద్రియద్రష్ట 9 కధ్యక్షునకు 11 బహు

క్షేత్రజ్ఞునకు దయా 9 సింధుమతికి

12 మూలప్రకృతి కాత్మ 9 మూలున కఖలేంద్రి

యజ్ఞాపకునకు దుః 9 ఖాంతకృతికి

ఆ. నెటి 13 సత్య మనెడి 9 నీడతో నెలుంగుచు

నుండు 14 నెక్కటికి మ 9 హోత్తరునకు

నిభిల కారణునకు 9 నిమగ్నరణునకు న

మనురింతు నన్ను 9 మనుచుకొనుట.

79

క. 15 యోగాగ్ని 16 దగ్ధకర్మలు, యోగీశ్వరు లేమహాత్మునాం డెఱుంగక స

1 చిత్రచారు = విచిత్రమైన సదవధికలవాడు. 2 సాక్షి = చూచువాడు, కిత్రురుచి = స్వయంప్రకాశుడు. 4. ఎఱుక = పూర్వజ్ఞానము. 5 అపవర్గ.....నికి = దుఃఖములేని సుఖమేగిన వానికి, 6 నిర్వాణభర్తకు = దుఃఖముల నశింపజేయు ప్రభువునకు 7 నిర్విశేషునకు = తనవంటే జేరైనది లేనివానికి 8 గూఢునకు = మృదయగుచుండుండువాడు. కాన గూఢుడు. "గుహాయాం విశ్వమూర్తిష" అని మంత్ర పుష్పము. 9 గుణభక్తి = గుణభక్తులు గలది, కలవాడు అనగా బ్రకృతి పురుషులు. 10 అఖి.....ద్రష్ట = అన్ని ఇంద్రియాలు చేయుననులు చూచువాడు. 11 బహు.....జ్ఞాన = అన్ని శరీరములందుండి తెలిసికొనువాడు. 12 మూలప్రకృతి = లోకములకు జగతినిములకు మొదలు అయి. అనగా పురుషునం దెప్పుడు ప్రకృతి పురుషులకు వాదనల కలిసియుండుటనే సమగ్రా కృష్ణుడు ఒక్కటిగా జెప్పెవాడు. 13 అసత్యమనునీడ = కల్మష (మృత్యు) 14 ఎక్కటికి = ఒక్కడైనవానికి. 15 యోగాగ్ని = యోగముగా మంత్రజపమాద్యారాది దేవతయందు మనస్సు నిల్పుట. అట్లు నిలుకడఁ జెడిన మనుస్సులకంగలిన వేడిమియే యోగాగ్ని. 16 దగ్ధకర్మలు = అయోగాగ్ని చేత దగులఁజెట్టబడిన

ద్యోగవిభావిత మనముల, బాగుగ పోవుచున్నవనముధమతుకా.

సీ. 1 సర్వాగమాహ్వానం క జలధికి నవవర్ష
మయునికి నుత్తమ క మంరిగునకు
2 నకలగుణారణి క చ్చన్న బోధాగ్నికే
దనయాంత రాజ్యం క ధన్యమతికి
3 గుణాలయోద్ధేక్షిక క గురుమానసునకు 4 సం
వృత్తకర్మ ని క వివర్తితునకు
5 క లేనినాబోధి క పశువులపాదము
లహంచుచానికి సమ క మంతరాత్ముఁ

ఆ. 1 నెలుంగునాని క తచ్చిన్నునకు నిధగ
వంతునకుఁ దనూజ క పశునివేళ
దారసక్తల యీచ క వారికందంగ రాని
వాని కాచుంతు క మందనములు.

81

వ. మఱియును.

82

సీ. వరధర్మకామార్గ క వర్జితవామలై
విలుపు లేవ్వాని సే క వించి యిష్ట
గతిఁ బొందుచురు చేరి క కాంక్షించువారి క
వ్యయదేహమిచ్చు నె + వ్యాడుకరుణ
ముక్తాత్ము లేవ్వని క మునుకొని చింతింతు
రానందవార్ధిమ క గ్నాంతరంగు

1 సర్వ+ఆగమ+అహ్మయ + జలధి=నీల పూజావిధాన శాస్త్రమునకు వేదము నకు స్థానమైనవాఁడు, 2 నకలగుణ + అరణి + చ్చన్న + బోధ + అగ్ని=సర్వ, రజ, స్తమోగుణము లను జమ్మికొయ్యిచేతఁ గప్పబడిన గురుబోధయనెడు అగ్నిగలవానికి, జ్ఞాపకముఁబుజ్జములందు జమ్మికొయ్యి సరణిగా (ప్రకృతిగా) జేసి యట్టి మఱి యొక గూఁడుమేకు (పురుషుడుగా) జేసి త్రిప్పగాఁ గలుగునదే, తేజోరూపమైన యగ్ని. అదే దేవుడు, 3 గుణ... నకు=మూఁడు గుణాలు నశించిన తెనుకఁ బ్రకాశించు ఆత్మగలవానికి, 4 సంవ... నకు=ప్రకృతిజేతం బ్రవర్తింపం జేయఁబడిన కర్మ లను సాగనీక ఆణంచినవానికి, 5 అచ్చిన్న సకు=(భేదించు) సరకుటకు వీలుగానివానికి, 6 భగవంతునకు=సంపద, ప్రకాశము, బుద్ధ్యర్థము, సద్బలములు, అతిమాది సర్వశక్తులు పుష్టి స్థితి సంహార తిరోధాన అనుగ్రహశక్తులు కలవానికి, 7 అవ్యయదేహము=నిశి

1 లేకాంతు లెవ్వని శ నేమియు గోరక

భద్రచరిత్రంబు శ బాడు చుందు

అ. రామహేను నామ్య శ శివవ్యక్తు సభ్యాత్మ

యోగగమ్యుః బూర్ణు శ నున్నతాత్మ

బ్రహ్మ మయినవాని శ బరుని సతీంద్రియు

నీశు కిదూరు 4నూత్ము శ నేభజింతు

83

వ. అని మఱియు నిట్లని వితర్కించె.

84

సీ. 5పావకుం డర్చుల శ భానుండు దీప్తుల

నెబ్బంగి నిగిడింతు శ రెట్లడంతు

రాక్రియ 7నాత్మక శ రావళిచేత బ్ర

హృద్దుల వేల్పుల శ నఖిలజంతు

గణముల జగముల శ ఘననామరూపభే

దములతో మెఱయించి శ తగనడంచు

నెవ్వఁడు మనము బు శ క్షీంద్రియంబులుఁ దాన

యై గుణసంప్రవా శ హంబు నెఱపు

తే. శ్రీశ్రీనపుంసక పురుషమూ శ ర్తియునుఁగాక

శిర్యగమరనరాది మూ శ ర్తియునుఁగాక

కర్మగుణభేద సడసత్ప్ర శ కాశిఁగాక

మెనుక 10నన్నియుఁ దా నగు శ విభుఁదలంతు.

85

1 ఏకాంతులు=తనకంటె వేరువస్తువులేదని అన్ని వస్తువులందుం దానేకలననెడి నిశ్చయముతో నెక్కడ నైనను యోగనిష్ఠతో, దనను దాను మఱచి యొడలు దెలియనివారు. 2 ఆవ్యక్తుని=మనస్సుచేత వాక్కుచేతఁ గార్యములచేత నిట్టివాఁడని యిట్టివస్తువని నిర్ణయింపఁబడుటకు వీలుకాని వానిని; 3 దూరు=ప్రకృతి వ్యాపారముల నన్నిటిని తిరస్కరించువానిని, 4 నూత్ము="అణోరణియామ్" అను శ్రుతిచేత హృదయ గుహయందలి ప్రకృతివ్యాసల చివర భాగమునం దణుస్వరూపమునఁ గోచరించు వానిని, 5 పావకుం డర్చులక = అగ్ని దేవుఁడు మంటలను, 6 భానుండు దీప్తులను = సూర్యుఁడు కాంతులను 7 ఆత్మకర + ఆవలి=తన కిరణము లను చేతులచే (బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాదులను నామరూపభేదములతో బ్రకాశింపఁజేయువాఁడు) 8 శ్రీ..... గాక=అడుది మగవాఁడు పేడవాఁడుగా నుండక, తిర్య.....గాక=అడముగా నిలుపుగా ఆకాశమున భూమిని వానిమధ్యను దిరుగు జంతువులుగా నుండక, 10 అన్నియు దానగు విభుక=ప్రకృతి వశమున అన్ని నామరూపభేదములుగ వోళ్లు ప్రభువగు దేవుని

క. కలం డండురు దీనులయెడఁ

గలం డండురు వరమయోగి శ్రీ గణముల పాలం

గలం డండురు రన్నిదిశలనుఁ

గలండు కలం డండురువాఁడు శ్రీ గలండుో శేఁడుో.

86

నీ. కలుగఁజే నాపాలి శ్రీ కలిమిసందేహింపఁ

గలిమిలేములు లేకఁ శ్రీ గలుగువాఁడు

నాకడ్డ పడరాఁడే శ్రీ నలి నసాధువులచేఁ

బడినసాధులకడ్డ శ్రీ పడెడఁవాఁడు

చూడఁడే నాపాటుఁ శ్రీ జూపులఁ జూడకఁ

జూచువారలఁ గృపఁ శ్రీ జూచువాఁడు

లీలతో నామొఱా శ్రీ లింపఁడే మొఱుగుల

మొఱులెఱుంగుచుఁ దన్ను శ్రీ మొఱుగువాఁడు

తే. యఖిలరూపులుఁ దనరూప శ్రీ మైనవాఁడు

ఆదిమధ్యాంతములు లేక శ్రీ యలరువాఁడు

భక్తజనములదీనుల శ్రీ పాలివాఁడు

వినఁడే చూడఁడే తలఁపడే శ్రీ వేగ రాఁడే.

87

క. విశ్వకరు విశ్వదూరుని

విశ్వాత్ముని విశ్వవేద్యు శ్రీ విశ్వ నవిశ్వ

శాశ్వతు నజు బ్రహ్మప్రభు

నీశ్వరునిం బరమపురుషు శ్రీ నే భజియింతున్.

88

వ. అనిపలికి తనమనంబున నగ్గజేత్రుం డీశ్వరసన్ని శానంబుఁగల్పించు

కొని యిట్లనియె.

89

శా. లా వొక్కొంతయులేదు ధైర్యము విలోలం బయ్యె బాణంబులున్

తావులోదప్పెను మూర్ఖవచ్చె దనువున్ శ్రీమంబయ్యెడిన్

నీవే తప్ప నితఃపరం బెఱుఁగ మ శ్రీ న్నింపం దగున్ దీనునిన్

రావే యీశ్వర కావవే వరద సం శ్రీ తక్షింపు భద్రాత్మకా. 90

క. వినుదంట జీవులమాటలు

సను దంట చనరానిచోట్ల శ్రీ శరణార్థుల కో

యను దట పిలిచిన సర్వముఁ

గను దట సందేహమయ్యెఁ గరుణానాథీ

91

ఉ. ఓకమలాప్త యో వరద శ్రీ యోప్రతిపక్షవిపక్షదూర కు

య్యో కవియోగవంద్యసుగు శ్రీ నోత్తమ యోశరణాగతామరా

నోకహ యో మనీష్యరమ శ్రీ నోహర యోవిమలప్రభావ రా

వే కరుణింపవే తలచు శ్రీ వేశరణార్థిని నన్నుగావవే.

92

వ. అని పలికి మఱియు శివరక్షితరక్షకుండైన యీశ్వరుం డా పన్నుం

డైన నన్నుఁగాచుఁ గాకయని నింగి నిక్కి చూచుచు నిట్టూర్పులు

నిగిడించుచు బయ లాలకించుచు న గ్గంజేంద్రుండు మొలసేయు

చున్న సమయంబున.

93

ఆ. శివశ్రవమయత లేమి శ్రీ వినియు నూరకయుండి

రంబు జాసనాదు శ్రీ లడ్డ పడక

విశ్వమయఁడు విభుఁడు శ్రీ 4విష్ణుండు 5జిష్ణుండు

భక్తియుతున కడ్డ శ్రీ పడఁ దలంచె.

94

మ. అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో శ్రీ నా మూలసాధంబు డా

పలమందార వనాంతరామృత సరః శ్రీ ప్రాంతేందు కాంతోపలో

త్పలపర్యంకరమా వినోదియగు నా శ్రీ పన్న ప్రసన్నుండు వి

హ్వలనాగేంద్రము పాహిపాహి యనఁగుర్య్యాలించి సందంభిడై.

మ. సిరిసిం జెప్పుఁడు శంఖచక్రయుగముం శ్రీ జేదోయి సుధింపఁ జే

పరివారంబునుఁ జీరఁ 7డభ్రగపతి శ్రీ బన్నింపఁ డా కర్ణికాం

తర ధమ్మిల్లముఁ జక్కనొత్తఁడు 9వివా శ్రీ దప్రోథిత శ్రీకుచో

పడచేలాంచలమైన వీడఁడు 10గజ శ్రీ ప్రాణావనోత్సాహిడై.

96

1 శరణ + ఆగత + ఆమర + అనోకహ = మరుగుచేర వచ్చినవారికిఁ గల్పవృక్షము వంటివాడ, 2 అగ.....కుడు = రక్షింపబడనివారిని రక్షించువాడు. 3 విశ్వమయఁడేకదలఁ గలవానియందుఁ గదలలేని వానియందు వాకేలాగు నిండియుండుకత్తి 4 విష్ణుండు = అంతట నిండినవాడు, 5 జిష్ణుండు = జయశీలఁడు, 6 మందార..... వినోది = మందారవనమందు అమృతసరోవరముప్రక్క వంద్రకాంతశిలయందు గల్లకలువ పూవుల పానుపుమీద లక్ష్మీదేవితోఁ గ్రడించువాడు, 7 అభ్రగపతి = ఆకాశము నందు దిరుగు పక్షిరాజయిన గరుత్మాంకుని, 8 కర్ణికా.....ల్లము = పూవుమొగ్గల చేత నలంకరింపబడిన వెండ్రుకలముడి, 9 వివాద.....చలము = క్రీడయందు భార్య లక్ష్మితో దర్శించుచు ఒడిసి పట్టిన ఆమె మెటచెఱుగు కొన, 10 గజ.....

వ. ఇట్లు భక్తదాసాలను పరాయణులను నిఖిలజగతు హృదయారవింద సదనుండును నగు నారాయణుండు కలకులేంద్ర విజ్ఞాత నానాపథ పేనాలాపంబు లాకర్ణించి లక్ష్మీకాంతా వినోదంబులం దగులు సాలించి సంభ్రమించి దిశలు నిరీక్షించి గజేంద్రరక్షా పరత్వంబు సంగీకరించి నిజపరికరంబు మరల నవిభవించి గగనంబున కున్నమించి వేంచేయునప్పుడు.

97

మ. తనవెంట నీరి లచ్చివెంట ననవో కథ ప్రాతమక దానినె ననిను బక్షింద్రుండు వానపాతను ధనుః కళామోదకీరంభుచ త్రనికాయంబును నారదుండు శిష్యజనీ కౌతుకుండు రావచ్చినో య్యన వైకుంఠపురంబునం గలుగునా కౌబాలగోపాలమున్.

వ. తదంతరంబుముఖారవింద మకరందబింబు సందోహపరిష్కంధనా సందేం దిందిర యగు నయ్యుందిరాదేని కోవిందకరారివింద సమా కృప్యమాణ సంవ్యాసచేలాంచల యయిపోవుచు.

99

మ. తన వేంచేయు పదంబు బేర్కొనఁ దనాభక్తీజనాలాపముల్ వినెనో మ్రుచ్చులు మ్రుచ్చిలించినో ఖలుల్ వేదప్రపంచంబులక దనుజానీకము దేవతానగరిపై కదండైత్యనో భక్తులం గని చక్రాయుధుండేడి చూపుడని శిశుకాంఠించినో హర్షుల్.

వ. అని వితర్కించుచు.

101

గళా. తాటంకాచలంబుతో భోజనలక్ష్మీమ్మల్లి అంభింబుతో శాటీముక్తరుచంబుతో నదృశచరచత్కాంచితో కీర్ణ లా లాటాలేపముతో మనోహరికరాగ్నిత్రరీయంబుతో గోటీందుప్రభతో నురోజభరసంకోచద్విలగ్నంబుతోన్.

102

1 అప.....తిమ=కంఠిపుకాంతా జనంతానము, 2 శ్వజనికౌతుకుండు=సేనా నాయకుడైన వివ్వశ్నేనుడు, 3 కౌబాలగోపాలము=పీల్చులు మొదలు భూపతులైన రాజుల వరకు గలవారు, 4 ముఖా.....యిందిరాదేవి=మోముదమ్మి పూదేనె చుక్కలగుంపు గ్రోలుటచేర గలిగిన యల్లాసముతోడి తుమ్మెదలుగల లక్ష్మీదేవి, 5 గోవింద..... చలము=గోవుల కిట్లుండెన శృష్టుని హస్తపద్మచేత లాగబడినదై ప్రేలాడు వైట చెరంగునోలు గలది. 6 తా|| కదలిక చే ప్రేలాడు చెవిదుద్దులతో, భుజముపై మెదలియాడు వెండ్రుకలముడితో వైటచెరంగుం దొలంగిన గుబ్బలతో, శాయచున్న గజ్జలయొడా ణముతో, చెదరన మోముపులితో, మనోనాయకునిచేత లాగబడిన వైటకొంగుతో, పెక్కుచందురుల కాంతితో, స్తనముల బరువుచే మాగాడు నడుముతో.

క. అడిగెద నని కడువడిఁ జను

నడిగినఁ దను మగుడ నుడువఁ శ్ జని నడ యుడుగుఁ
వెడవెడ సిడిముడి తడఁబడ

నడు గిడు నడు గిడు జడిమ శ్ నడుగిడు నెడలఁ.

103

సీ. నిటలాంకము లంట శ్ నివృత జంజు మృని

ముఖసరోజము నిండ శ్ ముసరుఁ డోట్లు

సఖులఁ జోవఁగఁ జిల్లు శ్ లల్ల నల్లన చేరి

2యోష్ఠబింబద్యుతు శ్ లొడియనుఱుకు

శుకములఁ తోలఁ 3జగత్సురీనములకు 4మం

దాకినీ పాతీనరలోక మెసఁగు

మీనపంక్తుల దాట శ్ మెయిదీఁగత్తో రాయ

5శంపాలతలు మింట శ్ సరణిఁగట్టు

ఆ. శంఠలను జయింపఁ జెక్రవాకంబులుఁ

గుచయుగంబుఁ దాకి శ్ క్రొవ్వునూపు

మెలత 7మొగుల పిఱిది శ్ మెఱుఁగుఁ దీవయుఁ బోలె

8జలదవర్ణ వెనుకఁ శ్ జనెడునపుడు.

104

మ. 9వినువీధిఁ జనుదేరఁ గాంచి రమరుల్ శ్ విష్ణు 10సురారాతి జీ

వనసంపత్తి నిరాకరిష్టుఁ గరుణాఁతర్ధిష్టు యోగింద్రహృ

ద్యనవరిష్టు సహిష్టు భక్తజనబృంద ప్రాభవాలంకరి

ష్టు 11సప్రాధోజనదిందిరాపరిచరిష్టు జిష్టు 12రోచిష్టునిఁ.

105

వ. ఇట్లు వొడగని.

106

మ. చనుదొచెక్ ఘనుఁ డల్లవాడె హరి పరజ్ఞం గంటిరే లక్ష్మీ శం

ఖనినాదం బదె చక్ర మల్లదె 18భుజంగధ్వంసియుఁ వాడె క్ర

1 నిటల + అలకము = మొగముమీది ములగురులు, 2 ఓష్ఠబింబము = వెదవి దొండ పండు, 3 శక్తుస్త్రీనము = కన్న చేపలు, 4 మందా.....కము = గంగాదియందలి ముది చేపలగుంపు, 5 శంపాలతలు = మెఱుపుతీగలు, 6 చక్రవాకము = జక్కవపిట్ట, 7 మొగుల .....దీవ = వన్నమేఘులు వెంబడి మెఱుపుతీగ (వెసిమిటి పెన్నంటి లక్ష్మీ) 8 జలదవర్ణము = వర్షా కాలమేఘమువంటి శరీరము గలవాడు (కృష్ణుడు). 9 వినువీధిఁ = ఆకాశమార్గమున, 10 సురా.....ష్టు = రాక్షసుల ప్రాణసంపదను దివస్కరించిన వాని, 11 సప్రా.....పరిచరిష్టు = పడుచు దైన లక్ష్మీదేవితోఁ దిరుగువాని, 12 రోచిష్టు = కాంతి గలవానిని. 13 భుజంగధ్వంసి = పాముల తేటకాడు (గరుత్మంతుడు.)

న్నన మేతెంచె నటంచు వేల్పులు సమా నారాయణాయేతిని
స్వనులై మొక్కిరి మింట హస్తీదురివర్ణ వక్రకిం జక్రకిం. 107

వ. అయ్యవసరంబునఁ గుంజరేంద్రపాలన పరవశ్యంబున దేవతానమ
స్కారంబు లంగీకరింపక మనస్సమాన సంచారులై నియిపోయి,
కొంతదూరంబున శింశుమారచక్రంబునుంబోలె గురుశుమకరకుశీర
మీన మిథునంబై కిన్నరేంద్రుని భాండాగారంబునుంబోలెస్వచ్ఛ
మకరకచ్ఛపంబై భాగ్యవంతుని భాగ్యభోయూబునుం బోలె యనరాగ
జీవనంబై వైకుంఠపురంబునుం బోలె శంఖచక్రకమలాంకృతం
బై సంసార ప్రకారంబునుం బోలె ద్వంద్వసంకులపంకసంకీర్ణంబై
యొప్పు నగ్నంకజాకరంబు బొడగని. 108

మ. కరుణాసింధుఁడు శౌరికవారిచరముకొలుపింపఁగాఁ బంపె శివ
త్వరితాకంఠిభూమిచక్రము 10మహోద్భవస్ఫులింగచ్ఛటా
పరిభూతాంబరశుక్రము 11బహువిధబ్రహ్మాండభాండచ్ఛటాం
తరనిర్వక్రము 12బాలితాళుల సుధాంధశ్చక్రముం జక్రము. 109

వ. ఇట్లు వంచిన.

110

1 హస్తీ.....వక్రకిం = ఏనుఁగు సొందిన దురవస్థను దొలగించినవానికిని. 2 మకర
కుశీర మీన మిథునంబు = మొసలి ఎండ్రకాయ చేకంటలుగల కమలాకరము
ఈపేరుగల రాశులుగల శింశుమార చక్రము 3 స్వచ్ఛమకరకచ్ఛపము = పరివర్ధమైన
మొసళ్లు తాబెళ్లు గల కమలాకరము (మకర కచ్ఛపములను ధవళుతోట్టు గల కుశీర
భాండాగారము) 4 సరాగజీవనము = అనురాగముతోడి ప్రసంగం గల భాగ్యవంతుని
భాగ్యము (తియ్యదనముం గలిగించు నీర్లుగల కమలాకరము) 5 శంఖ.....తము =
శంఖము, చక్రము, లక్ష్మీదేవితోఁ గూడినది వైకుంఠము. శంఖములు, చక్రవాకపక్షులు
కమలములతోఁ గూడినది తొలను. 6 ద్వంద్వ.....కీర్ణము = (చెంతర్థములు) కలిమి
లేములు, మేలుకీడులు మొదలైనవానిచేత గలతపడుట యను పాపముతోఁ గూడియుం
డునది సంసారచక్రము. జలజంతువుల జంటలచే గలతపడుటయను బురదతోఁ గూడినది,
7 పంకజాకరము = తొలను. వైవానికెట్లె యూహించవలెను. 8 వారిచరము = నీటం
దిరుగు మొసలి. 9 సత్త్వ.....చక్రము = తొందరగాఁ గదలింపఁబడిన భూవలయము.
10 మహో..... శుక్రము = మిక్కిలి పెలుగునిష్పరవ్వలగుంపుచే నిండిన యాకాశ
ప్రకాశము, 11 బహు.....వక్రము = సకలలోకముల మధ్యను వంకరలేకుండ సాగినది.
12 పాలి..... చక్రము = క్రిందిపంబడిన దేవతానమనాము (గల చక్రము.)

శా. 1 అంభోజాకరమధ్య నూతన సలిగన్వాలింగన క్రిడ నా
రంభుండైన 2 వెలుంగుతేనిచెలు వారక వచ్చి నీట గుభుల్
గుంభధ్వానముతోఁ గొలంకువు కలంకం బొందఁగాఁజొచ్చి 3 ము
ష్టాంభోవర్తివసించు చక్కటికి డారయం బోయి 4 హృద్వేగమై.

శా. భీమంబైతలఁ ద్రుంచి ప్రాణములఁ బా శ పెం జక్రమాశుక్రియన్
హేమక్ష్మాధరదేహముం జకితవశ్యేభేంద్ర సందోహముం
గామ క్రోధనగేహమున్ గరటి ర శక్తప్రావగాహంబు ని
స్సీమోతాహమమవీతదాహముజయశ్రీమోహమున్ గ్రాహమున్.

వ. ఇట్లునిమిషస్వర్ణసంబునగుదర్శనంబుమకరితలఁద్రుంచునవసరంబున.

8 క. మకర మొకటి రవిఁ జొచ్చెను

మకరము మఱియొకటి ధనదు శ మాటున డాఁగెన్

మకరాలయమునఁ దిరిగెడు

మకరంబులు కూర్మరాజు శ మఱువున కరిగెన్. 114

మ. తమముం బాసిన రోహిణీవిభుక్రియన్ శ దర్పించి సంసారదుః
ఖము వీడ్కొన్న పిరక్తచిత్తుని గతిన్ శ గ్రాహంబు పట్టుట్టి పా
దము లల్లార్చి క రేఖకావిభుఁడు సౌం శ దర్శనంబుతో నొప్పె 9 సం
భ్రమదాశా కరిణీకరోజ్జ్వలసుధాం శ భస్మాన్నన విశ్రాంతుఁడై. 115

శా. పూరించెన్ హరివాంఛజన్యముఁ గృపాం శ భోరాశిసౌజన్యముఁ
10 భూరిధ్వానచలాచలీకృతమహా శ భూతప్రచైతన్యమున్

1 అంభోజా.....రంభుండు = తామరకొలనునందలి నడిమి క్రొత్తతామర
పూఁబోడిని కాగిలింపుకొనుట యనెడు నాటక మొదలిడిన వాడైన 2 వెలుంగుతేని
చెలువు=కిరణములకుఁ బ్రభువైన నూర్యుని యందము (కలది పక్రము.) 3 దుష్ట+
అంభో+న 2=చెడ్డదియైన మకరము, 4 హృద్వేగము=మనోవేగము, 5 ఆశుక్రియన్=
వేగముగ, 6 కామ.....హము=కోరికకు, కోపమునకు స్థానమైనది, 7 సుదర్శనము=
విష్ణుచక్రము, 8 తా|| మకరరాశి నూర్యుని. మకరమను ధనపుకొట్టు తుజేరుని, మకర
లయమైన కొలసలోని మొసళ్ళు కూర్మరాజును, చక్రమునకు భయపడి వారి మఱుగు
జొచ్చెను. 9 సంభ్రమ.....శ్రాంతుఁడై=సంతోషమున దిక్కులమోయు సేయగుట
తొండములతో జల్లిన అమృతముతో సమానమైన నీటిమునుకలవలన పోయిన క్రమ
గలవాఁడు (గజరాజు.) 10 భూరి... ..చైతన్యమున్=వెద్ద మోక్షవలన కదలి కదల

సారోదారశితప్రభాచకిత ప శ్రీ రజన్యాది రాజన్యమున్
 కూరీభూతవిపన్న దైన్యమును 1 ని శ్రీ ధూతద్విషత్తైన్యమున్. 116
 మ. మొరసెన్ నిర్జరముందుభుల్ జలరుహ శ్రీ మోదంబులైవాయువుల్
 దిరిగెం బువ్వులవానజల్లుఁ గురిసెన్ శ్రీ దేవాంగనాలాస్యముల్
 పరఁగెన్ దిక్కులయందు జీవ జయశ శ్రీ బద్ధానముల్ నిండె సా
 గరముప్పొంగెఁ దరంగచుబితనభో శ్రీ గంగాముఖాంభోజమై. 117

క. నిడుద యగు కేల గజమును
 మడువున వెడలంగఁ దిగిచి శ్రీ మదజలరేఖల్
 దుడుచుచు మెల్లనఁ బుడుకుచు
 నుడిపెన్ విష్ణుండు చుఃఖ శ్రీ ముర్వీనాథా. 118

క. శ్రీహరి కరసంస్పర్శను
 దేహము దాహంబు మాని శ్రీ ధృతిఁ గరిణీసం
 దోహంబుఁ దాను గజపతి
 మోహనఘోకారశబ్ద శ్రీ ములతో నొప్పెన్. 119

క. కరముల మెల్లన నివ్రుచుఁ
 గర మనురాగమున మెఱసి శ్రీ కలయుం బడుచుం
 గని హరికతమునఁ బ్రదికినఁ
 గరపీడన మాచరించె శ్రీ గరిణులు మరలన్. 120

సీ. జననాథ దేవల శ్రీ శాపవిముక్తుడై
 పటుతరగ్రాహరూ శ్రీ పంబుమాని
 ఘనుఁడు హూహూనామ శ్రీ గంధర్వుఁ డప్పుడు
 తనతొంటి నిర్మల శ్రీ తనువుఁ దాల్చి
 హరికి నవ్యయునకు శ్రీ నతిభక్తితో మ్రొక్కి
 తవిలి కీర్తించి గీ శ్రీ తములు వాడి
 యాదేవు కృప నొంది శ్రీ యందంద మఱియును
 వినత శిరస్కుండై శ్రీ వేడ్కతోడ

టి. దళితపావుఁ డగుచు శ్రీ దనలోకమున కేగు
 నపుడు శౌరిగేల శ్రీ నంటి తడవ

హస్తిలోకనాథుఁ శ్రీ డజ్ఞానరహితుఁడై

విష్ణురూపుఁడగుచు శ్రీ వెలుంగు చుండె.

121

మ. అవసీనాథ గజేంద్రుఁ డామకరితో శ్రీ నాలంబుఁ గావించె మున్
ద్రవిళాధీశుఁ డతండు పుణ్యతముఁ డిం శ్రీ ద్రద్యుమ్న సాముండువై
ష్ణవముఖ్యుండు గృహీతహాననియతిన్ శ్రీ సర్వాత్మ నారాయణున్
సవిశేషంబుగఁ బూజసేసెనుమహా శ్రీ శైలాగ్రభాగంబునన్. 122

దు. ఒకనాఁడానృపుఁడచ్యుతుఁ మనములోనూహించుచున్ మానియై
యకలంకస్థితి నున్నచో గలశజుండ్చొప్పటికిన్ రాగ లేవక పూజిం
పక యున్న మానిఁ గని న శ్రీ వ్యక్రోధుఁడై మూఢ లు
బ్ధకిరీడ్రోత్రమ తొనిఁ బుట్టుమని శాశ్ర పంచిచ్చె భూవల్లభా. 123

క. మునిపతి నవమానించిన

ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్న విభుడుఁ శ్రీ శాంజరయోని

జననం బందెను విప్రులఁ

గని యవమానింపఁ తగదు శ్రీ ఘనపుణ్యులకున్.

124

క. కరినాథుడయ్యె నాతడు

కరులైరి భటాదులెల్ల శ్రీ గజమై యున్నన్

హరిచరణసేవకతమునఁ

గరివసునకు నధికముక్తి శ్రీ గలిగెమహాత్మా.

125

ఆ. కర్మతంత్రుడగుచు శ్రీ గమలాక్షుఁ గొల్పుచు

నుభయనియతవృత్తి శ్రీ నుండెనేనిఁ

జెడును గర్మమెల్ల శ్రీ శిధిలమై మెల్లన

ప్రబలమగుచు విష్ణు శ్రీ భక్తిసేడదు.

126

క. చెడుఁ గరులు హరులు ధనములుఁ

జెడుదురునిజసతులు సుతులుఁ శ్రీ జెడు చెనఁటులకుం

జెడక మను నట్టిగుణులకుఁ

జెడని పదార్థములు విష్ణు శ్రీ సేవానిరతుల్.

127

వ. అప్పుడు జగజ్జనకుం డగు నప్పరమేశ్వరుండు దరహాసితముఖకమల
యగు శివకమల కిటనియె.

128

- క. బాలా నావెను వెంటను
హేలక్ వినువీధి నుండి శ యేతెంచుచు నీ
1 చేలాంచలంబుఁ బట్టుట
కాలో నేమంటి నన్ను శ సంభోజముఖి. 129
- క. ఎఱుంగుదు తెఱవా యెప్పుడు
మఱవను సకలంబు నన్ను శ మరచిపయెడలన్
మఱతు సనియెఁగి మొఱంగక
మఱవక మొఱ యిడిరయేని శ మఱియన్యములన్. 130
- వ. అని పలికిన శివరవిందమందిర యగు నయ్యిందిరాదేవిశిమందస్మిత
చంద్రికాసుందరవదనారవిందయగుచు ముకుందన కిట్లనియె. 131
౪. దేవా దేవరయదుగులు
భావంబున నిలిపి కొలుచు శ పని నాపనిగా
కోవల్లభ యే మనియెద
నీ వెంటన వచ్చు చుంటి శ నిఖిలాధిపతి. 132
- క. దీనుల కు య్యాల్లింపను జీనుల రక్షింపమేలురదీవనఁ బొందక
దీనావన నీ కొప్పును దీనపరాధీన దేవ శ దేవమహేశా. 133
- వ. అని మఱియును సముచితసంభాషణంబుల సంకించుచున్న యప్పుర
మ వైష్ణవీ రత్నంబును సాదర సరస సల్లాప మందహాస పూర్వ
కంబుగా నాలింగనంబుగావించి సపరివారుండై గరుడ గంధర్వ సిద్ధ
విబుధగణజేగీయమానుండై గరుడారూఢుడగుచు హరి నిజసద
నంబునకుం జనియె నని చెప్పి శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 134
- సీ. నరనాథ నీకును శ నాచేత వివరింపఁ
బడిన యీకృష్ణాను శ భావ మైన
గజరాజమోక్షణ శ కథ వినువారికి
యశము లిచ్చును గల్మ శ పాపహంబు
దుస్సప్తనాశంబు శ దుఃఖసంహారంబు
బ్రాహ్మన మేలొకంచి శ పూతవృత్తి

1 చేలాంచలము=వైటచెఱంగు, 2 అరవింద మందిర=తామరపువ్వు యిల్లుగాగల

నిత్యంబుఁ బరియించు శ నిర్మలాత్మకులైన

విప్రులకును బహు శ విభవ మమరు

తే. సంపదలు గల్గుఁ బీడలు శ శాంతిఁ బొందు

సుఖము సిద్ధించు వర్ధిల్లు శ శోభనములు

మోక్ష ముపచేతిదై యుండు శ ముదము సేరు

ననుచు విష్ణుండు ప్రీతుండై శ యానతిచ్చె.

135

వ. అని మఱియు సప్తరమేశ్వరుండ్రిట్లని యానతిచ్చె నెవ్వరేని నపర
తాత్రాంతంబున మేల్కొంచి సమాహితమనస్కులయి నన్నును
నిన్నును సీసరోవరంబును శ్వేతద్వీపంబును నాకుంబియంబైన
సుధాసాగరంబును హేమనగంబును నిగ్గిరికందర కాననంబులను
వేత్రకీచక వేణులతాగుల్మసురపాదపంబులను నేనును బ్రహ్మాయు
ఘాలలోచనంబును నివసించియుండు నక్కొండ శిఖరంబులను
గామోదకీ కాస్తుభ సుదర్శన పాంచజన్యంబులను శ్రీదేవిని శేష
గరుడవాసుకి ప్రహ్లాద నారదులను మత్స్య కూర్మ వరాహాద్యవ
తారంబులను దదవతారకృతకార్యంబులను సూర్య సోమ పావకు
లను బ్రణవంబును ధర్మతపస్సత్యంబులను వేదంబును వేదాంగంబు
లను శాస్త్రంబులను గోభాసురసాధుపతివ్రతాజనంబులను జంద్ర
కాశ్యపజాయాసముదయంబును గౌరీగంగాసరస్వతీకాశిందీసునందా
ప్రముఖ పుణ్యతరంగిణీనిచయంబును నమరులను నమరతరువు
లను నైరావతంబును నమృతంబును ధృవుని బ్రహ్మర్షి నివహం
బును బుణ్యశ్లోకులయిన మానవులను సమాహితచిత్తులై తలంచు
వారలకుఁ బ్రాణావసానకాలంబున మదీయంబగు విమలగతి
నిత్తునని శివ్యాపీకేశుండు నిర్దేశించి శంఖంబు పూరించి సకలమర
వందితచరణారవిందుడై విహగపరివృథవాహనుండై వేంచేసె విబు
ధానీకంబు సంతోషించె నని చెప్పి శుకుండు రాజున కిట్లనియె. 136

క. గజరాజ మోక్షణంబును

నిజముగఁ బరియించునట్టి శ నియతాత్ములకుఁ

గజరాజవరదుఁ డిచ్చును

గజతురగ స్వందనములుఁ శ గైవల్యంబుఁ.

137

క. తామసుతమ్ముడు రైవత
నామకుఁ డై వెలసె మనువు శ చలువురమీఁదకు
భూమికేఁ బ్రతివింధ్యార్జున
నామాదులు నృపులు మనువు శ నందనులు నృపా.

138

సీ. మునులు హిరణ్యరో శ ముండు సూర్యబాహుండు
వేదశీఘ్రం డను శ వీరు మొదలు
నమదులు భూత ర శ యాదులు శుభ్రుని
పత్నివికుంతాఖ్య శ పరమసాస్య
యాయుద్ధతకుఁ బుత్రుఁ శ డై తనకళలతో
వైకుంఠం డనఁ బుట్టి శ వారిజాక్షు
డవనిపై వైకుంఠ శ మనియెడి లోకంబు
గల్పించె నెల్ల లో శ కములు మ్రొక్క

తే. రమయెదుర్కోలు సేకానె శ రాజముఖ్య
తదనుభావంబు గణములుఁ శ దలఁపఁదరమె
యీధరా రేణుపటలంబు శ నెఱుంగవచ్చుఁ
గాని రాదయ్య హరిగుణ శ గణము సంఖ్య.

139

వ. తదనంతరంబ.

140

సీ. చక్షుస్తనూజుండు శ చాక్షుషుం డను వీరుఁ
డాటవ మను వయ్యె శ నవనినాథ
భూమిశ్వరులు పురుః శ పురుషసువ్యహ్నాదు
లాతని నందను శ లమర విభుండు
మంత్రద్యుమాఖ్యుఁ డ శ మర్చ్యు లాప్యాదికు
లాహవిష్కర్షిర శ కాది ఘనులు
మునులందు విభుండు సు శ భూతికి వైరాజ
నకుఁబుట్టి యజితుండు శ నాఁగ నొప్పె

ఆ. నతఁడ కాండే కూర్మ శ మై మరదరాద్రిని
నుదధి జలములోన శ నుండి మోచె
నతఁడ చువ్వె దివిజు శ లద్ధింప నమృతాంధ్ర
ద్రచ్చి యిచ్చె నా ను శ ధారసంబు.

141

క్షీరసాగర మథన కథాప్రారంభము.

- వ. అని పలికినం బసీక్షిన్ను రేండుండు మునీంద్రుల కిట్లనియె. 142
- మ. విను మున్నేటికిఁ ద్రచ్చె పాలకడలికా రవిష్ణుండుసూర్యాకృతికా
వనధింబొచ్చి యదెట్లు మోచె బలుక శ్రవ్యంబైన శైలంబు దే
వనికాయం బమృతంబు నెట్లు వడసెకా శ్రవారాశి నేమేమి సం
జనితం బయ్యె మునీంద్ర చోద్యము గదా శ్రవ్యంబుం జెప్పంగదే.
- క. అప్పటినుండి బుధోత్తమ
చెప్పెడు భగవత్కథా వి శ్రేషంబులు నా
కెప్పుడుఁ దనవి జనింపదు
సెప్పుఁగదే చెవులు నిండ శ్రీహరికథలున్. 144
- వ. అనిమతీయు నడుగంబడినవాడై యతని నభినందించి హరి
ప్రసంగంబు సెప్ప నుపక్రమించె నని సూతుండు ద్విజుల కిట్లనియె
నట్లు శుకుండు రాజంజూచి. 145
- క. కసిమసింగి యసురవిసరము
లసిలతికల సురల నెగవ శ్రవసువులు వెడలం
బసఁ జెడిరి పడిరి కెడసిరి
యనమసమరవిలసనముల శ్రవను వెడలి నృపా. 146
- క. సురపతివరుణాదులతో
సురముఖులు గొందఁ జరిగి శ్రవసురైలముపై
సురనుతుఁ డగు నజఁ గని యా
సురదుష్కృతిఁ జెప్పిరపుడు సాలయుచు నతులై. 147
- క. దుర్వాసుశాపవశమున
నిర్వీర్యత జగములెల్ల శ్రవశ్రీకములై
పర్వతరిపుత్రోఁ గూడ న
పర్వము లయి యుండె హతసు శ్రవపర్వభులై. 148
- అ. నెలపువెడలివచ్చి శ్రవస్తేజులైనట్టి
వేల్పుగములఁ జూచి శ్రవేల్పుఁ బెద్ద
పరమపురుషుఁ దనఁచి శ్రవణతుండై సంఘల్ల
పద్మవదనుఁ డగుచు శ్రవలికెఁ దెలియ. 149

క. ఏనును మీరును గాలము

1 మానవతిర్వగ్లాతా ద్రు శ మస్వేక్షజముల్

మానుగ నెవ్వనికళలము

వానికి మ్రొక్కుదము గాక శ వగవంగ నేల.

150

క. వధ్యుడు రక్షణీయుఁడు

సాధ్యుఁడు మాన్యుఁ డని లేక శ సన్గతాఁ

వధ్యాదు లొనర్చు నతం

డాద్యంతవిధానమునకు శ నర్హుఁడు మనకుఁ.

151

క. వరదునిఁ బరము జగద్గురుఁ

కరుణాపరతంత్రు మనము శ గనుఁగొన శక్తి

జ్వరములు నెడు నని సురలకు

సరసిజని చెప్పి యజితు శ సదనంబునకుఁ.

152

(బరగఁగఁ బద్మజుఁడు నెప్పి, పరమశ్రీతిత్. పాశాతాపః.)

వ. అంతదానును దేవతా సమూహంబును నతిరయంబునరిజని

వినయంబునఁ గానంబడని యువ్వభు నుద్దేశించి దైవికంబులగు

వచనంబుల నియతేంద్రియుండై యిట్లని స్తుతియించె.

153

సీ. ఎవ్వనిమాయకు శ నితయుమోహించి

దఱిమి యెవ్వనిమాయ శ చాటరాదు

తనమాయ నెవ్వఁ డిం శ తయు గెల్చినట్టివాఁ

డెవ్వనిఁ బూడగాన శ రెట్టిమునులు

సర్వభౌతములకు శ సమవృత్తి నెవ్వడు

చరియించుఁ దనఁజేత శ జనితమయిన

ధరణి పాదములు చి శ త్రము సోముఁడగ్నిము

ఖంబు గన్నులు సోమ శ కమలహితులు

తే. నెవులు దిక్కులు రేతంబు శ సిద్ధజలము

మూఁడు మూర్తులపుట్టిల్లు శ మొదలి నెలవు

గర్భ మఖిలంబు మూర్ధంబు శ గగనమగుచు

మలయు నెవ్వఁడు వాని న శ మస్కరింతు.

154

వ. మఱియు నెవ్వని బలంబున మహేంద్రుఁడును బ్రసాదంబున దేవ

1 మానవ...జముల్ = మానుజులు పశువులు కొండలు చెట్లు సెమటవలన బుట్టు

తలును గోపంబున రుద్రుండును బరుషంబున విరించియు నింది
యంబులవలన వేదంబులును మునులును మేఘంబునఁ బ్రజాప
తియును వక్షంబున లక్ష్మీయు ఛాయ వలనఁ బితృదేవతలును
స్తనంబులవలన ధర్మంబును బృష్ఠంబువలన సధర్మంబును శిరంబు
వలన నాకంబును విహాసంబువలన నప్పరోజునంబులును ముఖంబు
వలన విప్రులును గుహ్యంబున బ్రహ్మంబును భుజంబులవలన
రాజులును బలంబును నూరువులవలన వైశ్యులును నైపుణ్యంబును
బదంబులవలన శూద్రులును నవేదంబును సధరంబున లోభంబును
నుపరి రదచ్ఛదంబువలనఁ బ్రీతియు నాసాపుటంబు వలన
ద్యుతియు స్పర్శంబునఁ గామంబును భూయగళంబున యమం
బును బక్షంబునఁ గాలంబును సంభవించె నెవ్వనియోగమాయా
నిర్జితంబులు (జనితంబులు, విహితంబులు) ద్రవ్య వయః కర్మ గుణ
విశేషంబులు చతుర్విధసర్గం బెవ్వనియాత్మతంత్రం బెవ్వనివలన
సిద్ధించి లోకంబులును లోకపాలురునుఁ బ్రతుకుచుండురు పెరుఁ
గుచుండురు దివిజలకు నాయువు సంధంబు బలంబునై సగంబులకు
నీశుండై ప్రజలకుఁ బ్రజనుండై ప్రజావనక్రియాకాండనిమిత్త
సంభవుండగుజాతవేదుండై యంతస్సముద్రంబున ధాతుసంఘాతం
బులం బ్రపచించు బ్రహ్మమయుండై ముక్తికి ద్వారంబై యమృ
తమృత్యుస్వరూపుండై చరాచర ప్రాణులకుఁ బ్రాణంబై యోజ
స్సహోబలవాయురూపంబులైన పాణేంద్రియాత్మశరీరకేతుండై
పరమమహాభూతియగు నప్పరమేశ్వరుండు మాకుఁ బ్రసన్నుండ
గుంగాక యని మఱియును.

155

క. మొదల జలమిడిన భూజము

దుది నడుమను జల్లఁదనము శ దొరకొనుమాడ్కి

మొదలను హరికిని మ్రొక్కిన

ముద మొందుదు మెల్ల వేల్పు శ మూకలు నేను.

156

క. ఆపన్నులగు దిదృక్షుల

కోపుణ్య భవన్ముఖాబ్జ శ మొయ్యన తఱితోఁ

బ్రాహ్మింపఁ జేయు సంపద

నో పరమదయానివాసః శ్రీ యుజ్జ్వలతేజా. 157

వ. అని యిట్లు దేవగణసమేతుండై యనేక విధంబులం గీర్తించుచు నున్న పరమేష్ఠి యందుఁ గరుణించి దయాగర్హితుండగు విశ్వ గర్భుం డావిర్భవించె. 158

మ. ఒకవేయర్కులు గూడి గట్టి కమ్మపై శ్రీ యుద్యత్ప్రభాభూతితో నొకరూపై చనుదెంచుమాడ్కి హరి దానొప్పారె నావేలుపుల్ వికలాలోకనులై 1 విషణ్ణమతులై శ్రీ విభ్రాంతులై మ్రోలఁ గా నక శంకించిరి కొంతవ్రోన్ము విభుఁ గా శ్రీ సం బోలునే వారికిఁ.

వ. అక్కడ. 160

సీ హంకిరీట కే శ్రీ యూరకుండలపాద

కటక కాంచీలతాశ్ర కంకణాది

2 కౌస్తుభోపేతుంబు శ్రీ శిగామోదకీశంఖ

చక్రశరాసన శ్రీ సంయుతంబు

మరకతశ్యామంబు శ్రీ సరసిజనేత్రంబుఁ

గర్జాభరణకాంతి శ్రీ గండయుగముఁ

గలితకాంచనవర్ణ శ్రీ కౌశేయవస్త్రంబు

శ్రీవనమాలికా శ్రీ సేవితంబు

అ. నై మనోహరంబు శ్రీ నై దివ్యసౌభాగ్య

మైన యతనిరూపు శ్రీ హర్షమెసఁగఁ

జూచి బ్రహ్మహరండు శ్రీ సురలును దానును

బొంగి నమ్రుండగుచు శ్రీ భాగడఁ దొడఁగె. 161

క. జననస్థితి లయదూరుని

మునినుతు నిర్వాణసుఖ స శ్రీ ముద్రుని సుగుణం

దనుతనునిఁ బృథుల పృథులుని

ననఘాత్ము మహానుభావు శ్రీ నభినందింతుఁ.

162

1 విషణ్ణమతులు=మొద్దుపొరిన మనస్సుగలవారు, 2 కౌస్తుభము=విష్ణువు అొమ్మున నుండు రత్నము, 3 కౌమోదకీ=అయన గడ, 4 శరాసనము=కర్ణము అయన విల్లు, 5 కౌశేయ వస్త్రము=పట్టువస్త్రము, 6 వనమాలిక=అయన మెడయందలి తులసీదళ మల దండ.

- పురుషోత్తమ సీ రూపము
పరమశ్రేయంబు భువన శ పంతుల కెల్ల
స్థిరవైదిక యోగంబున
వరుసను మీయంద కాన శ వచ్చెను మాకున్. 163
- క. మొదలును నీలో దోచెను
నుదియును నటం దోచె నడుము శ దోచెను నీవే
మొదలు నడుము దుది సృష్టికి
గదియఁగ ఘటమునకు మన్ను శ గతియగు మాడ్కిన్. 164
- క. నీ మాయచేత విశ్వము
వేమాటు సృజింతు వనుచు శ విష్ణుడవనుచున్
ధీమంతులు గుణపదవిని
నేమంబున సగుణుడైన శ నినుఁ గాంతు రొగిన్. 165
- ఆ. అన్న మవనియందు శ నమృతంబు గోవుల
యందు వహ్ని సమిధ శ లందు నమర
యోగవశతఁ బొందు శ నోజను బుద్ధిచే
సగుణ నిన్నుఁ గాంతు శ రాత్మవిదులు. 166
- మ త్తకోకిలము.
పట్టులేక బహుబ్రకారవి శ వన్నచిత్తుల మైతిమే
మెట్టకేలకు నిన్నుఁ గంటి మ శ భీష్మితార్థము వచ్చుఁ బె
నెట్టయైన దవానలంబున శ వేగు నేనుఁగు మొత్తముల్
నిట్టవేర్చిన గంగలోపల శ నీరుగాంచిన చాడ్పునన్. 167
- మ త్తకోకిలము.
నీకు నేమని విన్నవించుము శ నీవు సర్వమయుండ వై
లోకమెల్లను నిండియుండఁగ శ లోకలోచన నీపదా
లోకనంబు శుభంబు మాకును శ లోకపాలకు లేను నీ
నాకవాసులు నీవ వహ్నిఁ ద శ నర్చు కేతుతత్త్వియన్. 168
- వ. అని కమలసంభవ ప్రముఖులు వినుతి నేసిరని చెప్పి నరేంద్రునకు
శుకుం డిట్లనియె. 169
- శా. ఈరీతిం బతురాననాదినుతుండై శ యేవార ! జీమూతగం
భీరంబైన రవంబునం బలికె సం శ ప్రీతాత్ముండ యాశ్చర్యం

- దారోహూచిత కాయులక నవవిముః శ్చాపాయుతిం బ్రేయులం
1 ప్రాచ్యోగ్రమనన్త మ్రాస్త్యననవారి శ్చానన్వీక వేల్పులక.
- క. ఓహలవ యోసులైర్వర
యోహినిబలతటాక్ష యోసు శ్చోత్తములారా
దానవృలతోడ నిష్పృశు
మానుగ బోరామి లిగి శ్చ మనుచు యొక్కక. 171
- వ. అది యెట్లుచేసెని. 172
- క. ఎప్పుడు దనుకును శిశుత్వము
సోష్ణుడు సంహారక దిపులం శ్చ జూచియుం దనమైం
గప్పికొని యుండవలయును
నొప్పుగ నహి మూషకమున శ్చ కొదింగిన భంగిక్. 173
- క. 4 అమృతోత్పాదన యత్నము
విమలమతింజేయు టొప్పు శ్చ వేల్పులు వినుచీ
యమృతంబుఁ ద్రావి జంతువు
5 అమృతగతిక బ్రహ్మచుండు శ్చ నాయుర్వ్యక్తిక్. 174
- నీ. 6 పాలమున్నీటి లో శ్చ పల సర్వతృణల తౌ
షధములు దెప్పించి శ్చ చాలనైచి
తుందరశైలంబు శ్చ 7 మంథానగముగఁ జేసి
తనర వాసుకే దరి శ్చ త్రాడునేసి
నా సహాయతచేత శ్చ నలి నందఱును మీరు
తరువుండు వేగము శ్చ తండ్రు లగుచు
ఫలము మీఁదయ్యెడు శ్చ బహుశదుఃఖంబులం
బడుదురు దైత్యులు శ్చ పాపమతులు
- ఆ. అలస కేమిలేక శ్చ యఖిలార్థములుఁ గల్గు
9 విషధిలోన నొక్క- శ్చ విషము వుట్టుఁ

1 ప్రాచ్యో...నల్పులు = పూర్వకర్మమును భయంకర సముద్రమంతు తరచబడిన గొప్ప కోరికలుగలవారు (వేల్పులు), 2 నిటలతటాక్ష=మొగమున కన్నుగలవాడ! (కివుడ!) 3 సత్త్వము=(కాలేశుణము) బలము, 4 అమృ...యత్నము=చావులేసి

- గలఁగి వెఱవ వలదు శ కామరోషంబులు
వస్తుచయమునందు శ వలదుచేయ. 175
- వ. అని యాదేశించి. 176
- క. 1 అంతాదిరహితుఁ 2 డచ్యుతుఁ
డంతర్ధానంబు నొందె శ కింజఘాలాక్షుల్
సంతోషంబునఁ దమతమ
కాంతాలయములకుఁ జనిరి శ గౌరవ మొప్పక. 177
- క. కయ్యంబు సేయ నొల్లక
నెయ్యంబున నతులు వెట్టి శ నిరరనికరం
బియ్యప్పనములు వెట్టుచుఁ
దియ్యంబునఁ గొల్చె బలిని శ దేవదేవిన్. 178
- క. పస సెడి తనకును వశమై
సుసరముతో గొల్చుచున్న శ సురసంఘములక
గసిమసఁగి చంపఁ బూనిన
నసురుల వారించె బలియు శ నతినయయుక్తిక. 179
- వ. అట్లు వారిచి 4 వైరోచని రాక్షస సముదయంబున కిట్లనియె. 180
- క. పగవారు శరణు చొచ్చిన
మగతనములు నెఱపఁ దగదు శ మగవారలకుక
దగు సమయ మెఱుంగ వలదే
మగటిమిఁ బాటింప వలద శ మర్దులతోడక 181
- వ. అని పలికి కొలువు కూటంబున సురనికర పరివృత్తుండై నిఖిలలోక
రాజ్యలక్ష్మీ సహితుండై యఖిలవిబుధవీర విజయాహంకార నిజా
లంకారుండై సుఖంబునంగొలుపున్న విరోచన నందనుం గని శచీ
విభుం డుత్తమ సచివుండునుంబోలె సాంత్య వచనంబుల శాంతిం
బొందించి పురుషోత్తమ శిక్షితంబైన నీతిమార్గంబున శంబరూనికిం
బ్రయంబు నెప్పి యరిష్టనేమి ననునయించి త్రిపురవాసులగు దాన
వుల నొడంబడిచి జంభునిసమ్మతంబు సేసికొని హయగ్రీవుని
-
- 1 అంతాదిరహితుఁడు=వివర మొదలు లేనివాఁడు, 2 అచ్యుతుఁడు=చావులేని
వాఁడు (హరి) 3 కింజఘాలాక్షులు=బ్రహ్మరుద్రులు, 4 వైరోచని=నిరోచనుని కొమా
రుఁడు (బలిచక్రవర్తి), 5 పురుషోత్తమ శిక్షితము=ఉత్తమ పురుషుఁడైన విష్ణువుచేత
శిక్షింపబడినది (స్వాధ్యాయార్హము).

విగ్రహంబు మాన్చి నముచి తారక బాణాదులతో సఖ్యంబు నెఱపి
విప్రచిత్తికిం బొత్తు హత్తించి శకుని విరోచనప్రహేతులకుఁ
బోరామి సూపి మయమాలి సుమాలి ప్రముఖులకు మైత్రి యెఱి
గించి కుంభ నికుంభులకు సౌజన్యంబుఁ గైకొలిపి పోలోమ కాల
కేయ నివాతకవచాదులయెడ బాంధవంబు బ్రకటించి వజ్రదంష్ట్రకి
సశక్తుండై యితర దానవైత్య సమూహంబువలన నతి
స్నేహంబు సుపాదించి మనకు సక- నెలియండ విడ్డలకు
నొడ్డారంబు లేమిటికి నేకకార్యపరత్వంబున నజ్ఞంబులేక బ్రదుకుద
మన్యోన్యవిరోధంబు లేల తొల్లి యన్యోన్యవిరోధంబున నలంగితి
మిదిమొదలు దనుజ నివిజసముదయంబులకు రాజు విరోచనసంప
నూప మనమండఱ మతని పంపు సేయంగలవార ముభయకులం
బును వడ్లనట్టి యుపాయం బెఱింగింతు నని యన్యుతజలధి మథన
ప్రారంభకథనంబు దెలియఁజెప్పెనట్లు సురాసురయూధంబులు
జలి 1 బలారాత్రి ప్రముఖంబులై పరిమోద్యోగంబున సుధాసంపాద
నాయ తచిత్తులై యైకమత్యంబు నొంది యమందగమనంబున
మందర నగంబునకుం జని.

182

సీ. 2 వాసవవర్ధకి శ వాడిగాఁ జఱచిన

3 కుద్దాలముఖములఁ శ గొఱత ద్రవ్వ
4 ముసలాగ్రములు సాన్చి శ మొదలిపాతగలించి
దీర్ఘపాశంబులఁ శ ద్రిండు సుట్టి
వెకలించి బాహుల శ బీడ్చించి కదలించి
పెల్లార్చి తమతమ శ పేరు వాడి
వెఱికి మీఁదికి నెత్తి శ పృథులహస్తంబులఁ
దలల భుజంబులఁ శ దరలకుండ

తే. నాని మెల్లన కుంజుతప్పు శ టడుగు లిడుచు
భార మధికంబు మఱవక శ పట్టుఁ డనుచు
మందరనగంబుఁ దెచ్చి ర శ మందగతిని
దేవదైత్యులు జలరాశి శ తేరువువట్టి.

183

1 బలారాత్రి = బలుడనువానికి విరోధి (ఇంద్రుడు), 2 వాసవవర్ధకి = ఇంద్రునియొక్క వృషభుని (విశ్వక్సేను), 3 కుదాలము = గుదలి, 4 ముసల + అగ్రము = రోకలి కొన

- క. మందరము మోవనోపమి
నందఱుపైఁ బడియె నదియు శ నతిచోద్యుఁ గాఁ
గొందఱు నేలం గలిసిరి
కొందఱు నుగ్గయిరి చనిరి శ కొందఱు భీతికా. 184
- క. ఏలా హరికడ కేఁగితి
మేలా వారణాంకి నుగ్గిక శ హేలన నైన్
న్మూలనగు నేసి తెచ్చితి
మేలా వెక్కంఁడు మడిసి శ రేలా నడుమకా. 185
- క. నీటికి మముఁ బనివంచెను
నేటికి దమబోఁటివారి శ కింతలు పను లిం
కేటికి రాఁడు రమేశ్వరుఁ
డేటి కుపేక్షించె మఱవ శ నేటికి మనలకా. 186
- వ. అని 1కులకుధర పతఃజన్యంబగు 2దైన్యంబు సహింపనోపక వల
వించుచున్న దివిజ దితిజల భయంబు మనంబున నెఱింగి సకల
వ్యాపకుండగు హరి దత్తహింపంబున. 187
- మ. గరుడారోహకుఁడై గదాదిధరుఁడై శ కారుణ్య సంయుక్తుఁడై
హరికోటిప్రభుతో నొహళోవెఱవకుం శ డంచుం బ్రదీపించి త
ద్గిరిఁ గేలకా నలువొంద గంధుకము మా శ డ్కిం బట్టి క్రీడించుచు
స్వరూపాలోకసుధకా సురాసుదల ప్రా శ ఇంబుల్ సమర్థించుచుకా.
- క. వారలు గొలువఁగ హరియును
వారాన్నిధి కరుగు మనఁగ శ వసుధాధరముకా
వారిజనయనునిఁ గొంచు న
వారితగతిఁ జనియె 4విహగ శ వల్లభుఁ డఱుతకా. 189
- క. చని జలరాశితటంబున
వనజాక్షుని గిరిని డించి శ వందనములు స
ద్వినుతులు నేసి ఖగేంద్రుఁడు
రవనివినియెను భక్తి నాత్మ శ భవనంబునకుకా. 190
- వ. అప్పుడు. 191

1 కుల ..... జన్యము = మేలికొండలపైని పాటున గలిగిన, 2 దైన్యము = దీనత్వము,

3 హరికోటిప్రభు = కోటిసూర్యప్రకాశము, 4 విహ...భుడు = పక్షిరాజు (గరుడుడు),

- నీ. భూనాథ వివర్యుఁ ఁ భోగీంద్రు వాసుకిఁ
 బిలిపించి యతనికిఁ ఁ బ్రయము నెప్పి
 ఫలభాగ మీ నొడఁ ఁ బడి సన్ముతునిఁ జేసి
 మెలగు చేతుల ఁ మేను నివిరి
 నీవనా కెవ్వఁ ఁ నేర్పఁ కివని కియ్య
 కొమ్మని యతనికై ఁ కోలు వడసి
 పిచ్చి పుం గొండ ని ఁ వ్కుంబకంబుగఁ జేసి
 ఘడ్డించి యతని భో ఁ గంబుఁ జుట్టి
- ఆ. కడఁగి యమ్మతజలధిఁ ఁ గలశంబుఁ గావించి
 త్రచ్చు సవసరమునఁ ఁ చలఁపు లమర
 బద్ధవస్త్రుకేశ ఁ భార్గులై యారెండు
 గములవారు తరువఁ ఁ గదిసి రచట. 192
- వ. తదంతరంబ. 193
- క. వాణియును దేవానీకము
 నురగేంద్రనితలలు వట్టి ఁ నుద్యోగింపఁ
 హరిమాయాపరవశులై
 సురవిమతులు గూడి పలుకఁ ఁ జొచ్చిరి కషిమి. 194
- మత్తకోకిలము.
 స్వచ్ఛ మైన ఫణంబు మీరలు ఁ సకల బట్టి మధింపఁగాఁ
 2బుచ్చ మేటికి మాకుఁ బట్టఁగఁ ఁ బూరుషత్వము గల్గి మే
 3మచ్చ మైన 4తపోబలాధ్యయ ఁ నాన్వయంబులవార మై
 యిచ్చయుంతుమె 5తుచ్చవృత్తికి ఁ నిండుమాకుఁఫణాగ్రముతో 195
- వ. అని పలుకు దనుజులం జూచి. 196
- క. విస్మయముఁ బొంది దానవ
 6ఘస్మరుఁ డహిఫణము విడువఁ ఁ గైకొని యసుధుల్
 విస్మితముఖులై యార్చి 7ర
 విస్మితము గొనిరి సురలు ఁ వీరకం దోకన్. 197

1 కన్వంపుఁగొండ=మందరపర్వతము, 2పుచ్చము=తోక, 3 అచ్చము=స్వచ్ఛము,
 4 తపో + బల + అధ్యయన + అన్వయములు - 5తుచ్చవృత్తి = సీచవ్యాపారము, 6ఘస్మ

వ. ఇట్లు సమాకర్షణస్థానభాగ నిర్ణయంబు లేర్పడుచుకొని దేవతలు
పుచ్చంబునుబూర్వదేవతలు ఫణంబులుం బట్టి పయోరాశి మధ్యం
బుసం బర్వతంబు వెట్టి పరమాయ త్తచిత్తులై యమృతార్థంబు
త్రచ్చు చున్న సమయంబున.

198

క. విడు విడుడని ఫణి పలుకంగ

గడుభరమున మొదలఁ గునఁచు శ్రీ గలుగమి గెడవై

బుడబుడరవమున నఖిలము

వడవడ వడఁకఁగ మహాద్రి శ్రీ వసంధి మునింగెన్.

199

ఉ. గౌరవమైన భారమనఁ శ్రీ గవ్యపుఁగొండధరింప లేక దో
శ్శారవిహీనులై యుభయ శ్రీ సైనికులుం గడుసిగ్గుతో 2నకూ
పారతటంబునం బడిరి శ్రీ పౌరుషముం జెడి పాండవేయ యె
వ్వారికి నేరఁబోలు బలఁ శ్రీ వంతపుదైవము నాక్రమింపగన్. 200

క. వసనిధిజలములలోపల

మునిఁగెడి గిరిఁ జూచి ముఖ శ్రీ మునఁ జింతాభిక్త

మునిఁగెడి వేల్పులఁ గనుఁగొని

వసజఃత్తుండు వాద్ధినడుమ శ్రీ వారలు సూడన్.

201

కూర్చ వ కార క భా ప్రారంభము

సీ. సవరనై లక్షయో శ్రీ జనముల వెడలుపై

కడుఁ గఠోరము నైన శ్రీ కిర్పరమును

నద నైన బ్రహ్మాండ శ్రీ మైన నాహరించు

ఘనతరం బగు ముఖ శ్రీ గహ్వరంబు

సకలచరాచర శ్రీ జంతురాసుల నెల్ల

మ్రుంగి లోఁగొను నట్టి శ్రీ మేటికడుపు

విశ్వంబుపై తేలు శ్రీ విశ్వంబుపైఁ బక్ష

నాఁగినఁ గదలని శ్రీ యట్టికాళ్ళు

తే. వెలికి లోనికిఁ జను దెంచు శ్రీ విపులతుండ

మంబుజంబులఁ జోలెడు శ్రీ నక్షియుగము

సుందరంబుగ విష్ణుండు శ్రీ సురలత్రోడి

కూర్చిసెలువొంద నొకమహా శ్రీ కూర్మమయ్యె.

202

మ. 1 కమతము బై జలరాశిఁ జొచ్చి 2 లఘు ముక్తాశుక్తి చందంబునన్
నమవద్రొంద్రము నెత్తె వాసుకీ మహా శ నాగంబుతో వ్రలతో
నమరేంద్రాదులు మూలికంపములతో శ నానాఁగదేబాపుతే
కమలాక్షా శరణంచు భూదిశలు నాశకాశంబునున్ మ్రోయఁగక.

వ. ఇవ్వధంబున.

204

క. శిరసిగాండ్రలోన నొకఁ డట

4 శరగడవకుఁ గుదురు నాఁక శ త్రాడఁట చేరులో

దరిగవ్వంబును దానఁట

హరిహరి హరిచిత్రలీల శ హరియే యెఱుఁగున్.

205

ఆ. జలధిఁ గడవసేయ శ శైలంబుఁ గవ్వంబు

సేయ భోగిఁ ద్రాడు శ సేయఁ దరువ

సిరియు సుధయుఁ బడయ శ శ్రీవల్లభుఁడుఁ దక్క

నొరుఁడు శక్తిమంతుఁ శ డొకఁడు గలఁడె.

206

ఆ. గొల్లవారిబ్రతుకు శ గొఱఁ తనవచ్చునె

గొల్లరీతిఁ బాల శ కుప్ప ద్రచ్చి

గొల్లలైరి సురలు శ గొల్లయ్యె విష్ణుండు

సేటు లేనిమందు శ సిరియుఁ గనిరి.

207

వ. ఇట్లు సురాసురయూధంబులు హరిసనాధంబు లయి కవచంబులు
నెట్టంబులు వెట్టికొని పుట్టంబులు పిరిచుట్లు సుట్టికొని కరంబులుఁ
గరగబుల నప్పళించుచు భుజంబులు భుజంబుల నొరయుచు లేండు
లేండు దరువఁ దొడంగుఁడు రండని యమందగతిం బెరుగుఁద్రచ్చు
మందగొల్లల చందంబున మహార్ణవ మధ్యంబున మంథా
యమానమందర మహీధరవిలగ్న భోగిభోగాద్యంతంబులం గరం
బులం దెమల్చుచుఁ బెనుబొబ్బలం బ్రహ్మాండకటాహంబు నిర్భరం
బయి గుబ్బుగుబ్బని యురులు కొండకవ్వంబుగుత్తి జిఱజిఱం
దిరుఁగు వేగంజున ఛటచ్చటాయ మానంబులయి బుగులు బుగు
ళ్ళను చప్పుళ్ళుపురం బెగసి లెక్కకు మిక్కిలి చుక్కల
కొమ్మల చెక్కుల నిక్కలువడు మిసిమిగల మీఁది మీఁగడ

పాలతేట నిగ్గుఁ దుంపరల పరంపరలవలన నిజకరక్రమక్రమా
 కర్షణ పరిభ్రాంత ఫణిఫణా గర్భ సముద్భూత నిర్భర విషకీలికీలా
 జాలంబుల నప్పటప్పటికి నుప్పతిల్లిన దక్షిణాంశాక మందగతిం
 జెందక యకూపార వేలాతట కుటజ కుసుమగుచ్ఛపిచ్చిల స్వచ్ఛ
 మకరందసుగంధిగంధవహంబులం గ్రొంజెనుట నీటిపెను వఱద
 గములొడళ్ళ నిగుర నొండొరులం బరిహసింపుచుఁ బేరువాడి విల
 సించుచు మేలు మేలని యుగ్గడించుచుఁ గాదు కాదని భంగించుచు
 నిచ్చు మెచ్చని మచ్చరంబులవలన వనధి పలమానవైశాఖవనం
 ధరాధర పరివర్తన సముజ్జనిత ఘుమఘుమారావంబును మధన
 గుణాయమాన మహాహీంద్రముఖ ముహూర్ముహూర్చులితభూరి
 ఘోర 1 పూత్కార ఘోషంబును గులకుధరపరిక్షేపణక్షోభిత
 సముల్లంఘన సమాకులితంబులై వెఱచఱచి గుబురుగుబుర్బులై
 యొరలు కమత కర్కట కాకోదర మకర తిమి తిమింగిల మరాళ
 చక్రవాక బలాక భేక సారసానీకంబుల మొఱలునుం గూడికొని
 ముప్పిరిగొని దనుజ దివిజభటాట్టహాస తర్జన గర్జన ధ్వనులు నలు
 పురియై మొత్తి నత్తై న దిశ్చదిగంతభిత్తులును బేఁతైత్తి పెల్లగిలం
 ద్రుళ్లంచుఁ గికురు పొడుచుచు నొకఁడొకనికంటె వడియునుం
 గడపునుం గలుగఁద్రచ్చుచుఁ బంతంబు లిచ్చుచు సుధాజననంబు
 జింతించుచు నూతనపదార్థంబులకు నెదుళ్ళు సూచుచు నెంతదడవు
 ద్రత్తుమని హరి నడుగుచు నెడపడని తమకంబుల నంతకంతకు
 మురువు డింపక త్రచ్చు సమయంబున.

208

క. అప్పాల వెల్లిలోపల

నప్పటి కప్పటికి మంద శ రాగము దిరుగం

జప్పుడు నిండె నజాండము

సెప్పెడిదే మజునిచెవులు శ సిందఱ గొనియెన్.

209

వ. అంత నప్పయోరాశిమధ్యంబున.

210

క. ఎడమఁ గుడి మునుపు దిరుగుచు

గుడి నెడమను వెనుకఁ దిరుగు శ కులగిరి గడలిం

- గడలేడల సురలు: నసురలు:
 వాడినొడి ఘోషము మొరలు: దుదియును విగువన్. 211
- క. వడినొని కులగిరి: నరునంగ
 జనినిధి భగనునకనుక: ధృషభాగిణముల్
 సుడివడ: దడలుడు: నెలకులు:
 బడు భయపడి నెగసి బయలు: బడు నురలిపడుకా. 212
- క. అమరాసురకర విజరి
 భ్రమణ భరాధర వరేంద్ర: భ్రమణంబును దా:
 గమతేనుప్రేపు క్రిలును
 శమియింపంగ జాల నయ్యె ♦ జగతీనాథా. 213
- వ. తదనంతరంబ. 214
- క. ఆలోలజలధిలోపల
 నాలో నహి విడిచి సురలు: నసురలు: బజవ
 గీలాకోలాహలమై
 1 హాలాహలవిషము పుట్టె ♦ నవనీనాథా. 215
- వ. అదియునుం 2 బ్రళయకాలాఘోర ఫాలలోచన లోచనానలశతంబు
 చందంబున నమందంబై విలయదహన సహస్రంబు కైవడి వడియై
 కడపటి పట్టపగలింటి వెలుంగుల లక్ష తెలుంగున శివుర్లక్షితంబై
 తుది రేయి వెలింగిన మొగిలుగములవలనం బడు బలుపిడుగుల
 వడుపున బెడిదంబై పంచభూతంబులుం దేజోరూపంబులైన
 చాడ్పున దుస్సహంబై భుగభుగాయమానంబులైన పొగలును
 జటచిటాయ మానంబులైన విస్ఫులింగంబులును ధగధగాయ
 మానంబులైన నెఱమంటలును గలిగి మహర్ణవ మధ్యంబున
 మందరనగం బమంధరంబుగం దిరుగునెడ జనియించి పటపటాయ
 మానంబై నింగికి బొంగి దిశలకుం గేలుసాచి బయల్లు ప్రబ్బి
 కొని తరిగవ్వంపు: గొండ నండగొనక నిగిడి కడలి నలుగడలకుం
 బఱచి దరుల కుటికి సురాసుర సముదయంబులం దరికొని గిరివర
 గుహగవ్వారంబుల సుడివడక కులశిఖరి శిఖరంబుల నెరగలివడి

గహనంబులదహించి కుంజమంజరీ పుంజంబుల భస్మంబుసేసి జన పదంబులేర్చి నదీనదంబు తెరియించి దిక్కుంబి కుంభంబులు నిక్కలు వడనిక్కి- తరణితారామండలంబులపై మిట్టించి మహర్లోకంబు దరికొని యుపరిలోకంబునకు మాటు గొనలిడి సుడివడి ముసరుకొని బ్రహ్మాండగోళంబు సిటిలిపడణ్ దాటి పాతాళాది లోకంబులకు వేళ్లువాటి సర్వలోకాధికంబై శక్యంబుగాక యెక్కడఁజూచినం దానయై కురంగంబు క్రియం గ్రేళ్లుకుచు భుజంగంబు విధంబున నొడియుచు సింగంబు భంగి లంఘించుచు విహంగంబుపగిది నెగయుచు మాతంగంబుపోలికి నిలువంబడుచు నిట్లు హాలాహలదహనంబు జగంబులం గోలాహలంబు సేయు చున్న సమయంబున మెలకుసెగల మిడుకంజాలక నీతైన దేవతలును నేలంగూలిన రక్కసులును 1డుల్లినతారకలును గీటడంగిన కిన్నరమిథునంబులును గమరిన గంధర్వవిమానంబులును జీకాకు పడిన సిద్ధచయంబులును జిక్కువడిన గ్రహంబులును జిందఱ వందఱలయిన వర్ణాశ్రమంబులును నిగిరిపోయిన నదులును నింకిన సముద్రంబులును గాలిన కాననంబులును బొగిలిన పురంబులును బానుఁగుపడిన పురుషులును బాక్కిపడిన పుణ్యాంగనా జనంబులును బగిలిపడిన పర్వతంబులును భస్మంబులైన ప్రాణి సంఘంబులును వేదగిన లోకంబులును వివశలైన దిశలును నొడ్డ గెడవులైన భూజచయంబులును నఱవఱలైన భూములున్న నై యకాలవిలయ కాలంబై తోచుచున్న సమయంబున. 216

క. బుడ్డారింది విషంబున కడ్డము చనుదెంచి కావ శ సధికులు లేమిన్ గొడ్డేటి మ్రుందిరాలన బిడ్డన నెడలేక జనులు శ పృథ్వీనాథా. 217

వ. అప్పుడు. 218

మ. చని కైలాసముఁజొచ్చి శంకరుని వా శ సద్వారముంజేరి యీ శుని దౌవారికు లడ్డపడ్డదల మం శ చుం జొచ్చి కుయ్యోమొఱో విను మాలింపుము చిత్తగింపుముదయన్ శ వీక్షింపుమం చంబుజా సనముఖ్యుల్ గని రాత్తరక్షణకళా శ సరంభునిన్ శంభునిన్. 219

- క. వారులు దీనతవచ్చుట
గూరిమిత్రో నెజ్జిగి దత్తు ౧ కూతురు వాను
జేరోలగమున నుండి ద
యారతుడై 1 చంద్రచూడు ౨ దేవసర మిచ్చెన్. 220
- వ. అప్పుడు భోగిభూషణులకు సాష్టాంగ దండప్రణామములు
గావించి ప్రజాపతిముఖ్యుని ప్లని స్తుతియించి. 221
- సీ. భూతాత్మ భూతేశ ౧ భూతభావరూప
దేవ మహాదేవ ౨ దేవవద్య
యూలోములకెల్ల ౩ నీశ్వరుడవు నీవ
బంధమోక్షములకు ౪ బ్రభుడ పవ
యా రక్షరణ్యుండ ౫ వగు గురుడవు నిన్ను
గోరిభజితురు ౬ కుశలమతులు
సకలసృష్టిస్థితి ౭ సంహారక రువై
బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యుల ౮ బరంగు దీవు
- ఆ. పరమగుహ్య మయిన ౧ బ్రహ్మంబు సదసత్త
మంబు నీవశక్తి ౨ మయుడ వీవ
శబ్దయోని వీవ ౩ జగదంతరాత్మవు
నీవ ప్రాణ మరియ ౪ నిఖిలమునకు. 222
- క. నీయంద సంభవించును
నీయంద వసించి యుండు ౧ నిఖిలజగములుకొ
నీయంద లయము బొందును
నీయందరము సర్వభూత ౨ నిలయము రుద్రా 223
- సీ. అగ్నిముఖంబు శివ ౧ రాపరాత్మక మాతృ
కాలంబు గతి రత్న ౨ గర్భపదము 3
4 శ్వసనంబు నీయూర్పు ౫ కరసన జలేశుండు
దిశలు గర్జంబులు ౬ దివము నాభి

1 చంద్రచూడుడు=చంద్రుడు జడముడి యందుగలవాడు, 2 శబ్దయోనివీవ=శబ్దము బుట్టెడు ఆకాశరూపముగలవాడవు నీవే, 3 పరాపరాత్మకము=ఇహపరములు గలది, 4 శ్వసనము=వాయువు, 5 కరసన=నాలుక, 6 జలేశుడు=వరుణుడు.

నూర్వ్యండు గన్నులు శ్రీ శుక్లంబు సలిలంబు

1 జతరంబు జలధులు శ్రీ శివదలు శిరము

సర్వాపధులు రోమ శ్రీ చయములు శల్యంబు

లద్రులు మానస శ్రీ మమృతకరుణ

తే. శివందములు ధాతువులు ధర్మ శ్రీ సమితి హృదయ

4 మాన్యపంచక ముపనిష శ్రీ దాహ్వాంబు

నయిన నీరూపు పరతత్త్వ శ్రీ మైశివాఖ్య

మై స్వయంజ్యోతియై యొప్పు శ్రీ నాద్య మగుచు.

224

క. కొండలు గలఁ డందురు నినుఁ

గొండలు లేడందు రతఁడు శ్రీ గుణిగాఁ డనుచు

గొండలు గలఁ డని లేఁ డని

కొందల మందుదురు నిన్ను శ్రీ గూర్చి మహేశా.

225

సీ. తలఁపఁ బ్రాణేంద్రియ శ్రీ దృవ్యగుణస్వభా

వుడవు కాలక్రిత శ్రీ వ్రలును నీవ

సత్యంబు ధర్మ మ శ్రీ క్షరము ఋతంబును

నీవ ముఖ్యుండవు శ్రీ నిఖిలమునకు

ఛందోమయుండవు శ్రీ సత్వరజస్తమ

శ్చేక్షుండ వై యుందు శ్రీ సర్వరూప

కామపురాధ్వర శ్రీ కాలగరాదిభూ

తదోహభయము చో శ్రీ ద్యంబు గాదు

తే. లీల లోచనవహ్నిస్థ శ్రీ లింగశిఖిల

నంతకాదులఁ గాల్చిన శ్రీ యట్టిసీకు

రాజఖండవతంస పు శ్రీ రాణపురుష

దీనరక్షక కరుణాత్మ శ్రీ దేవ దేవ.

226

ఆ. మూఁడుమూర్తులకును శ్రీ మూఁడులోకములకు

మూఁడుకాలములకు శ్రీ మూలమగుచు

1 జతరము=కడుపు, 2 చడలు=అకాశము, 3 ఛందములు=వేదములు, 4 ఆస్య పంచకము=పది మొగములు, (ఈశ్వరని ముఖములు, 1 సద్యోజాతము, 2 వామదేవము, 3 ఆఘోరము, 4 ఈశానము, 5 తత్పరుషము,) 5 సత్వ...శ్చేక్షుండవు =

భేద మగుచుఁ దుది స ర్ భేదమై యొప్పురు
బ్రహ్మమనఁగ నీవ ర్ ఫాలనయన.

227

క. సదస త్తత్త్వపరాపర

ససనం బగు నిన్నుఁ బొగడ ర్ జలజభవాదుల్
నెదవులుఁ గదలుప నెఱతురు

వదలక నినుఁ బొగడ నెంతి ర్ వారము చుద్రా.

228

మత్తకోకిలము.

బాహుశక్తిసురాసురుల్ సని ర్ పాలవెల్లిమధింప హః
లాహలంబు జనించె నేరి క ర్ లంఘ్య మై భువనంబు గో
లాహలంబుగఁ జేసి చిచ్చుచు ర్ లాఁముంగొని ప్రాణిసం
దోహమున్ బ్రదికింపజే దయ ర్ దొంగిలింపఁగ నీశ్వరా

229

క. లంపటము నివారింపను

సంపదఁ గృప నేసి జయము ర్ సంపాదింపం

జంపెడివారి వధింపను

సంసారఁగ నీక చెల్లు ర్ సోమార్థధరా

230

క. నీకంటె నం యోగుంగము

నీకంటె బరులు గావ ర్ నేరరు జగముల్

నీకంటె నొడయఁ జెప్పఁడు

లోకంబుల కెల్ల నిఖిల ర్ లోక స్తుత్యా.

231

వ. అని మఱియు శభినందించుచున్న ¹ప్రజాపతిముఖ్యులం గని సకల
భూతసముండగు నద్దేవదేవుండుడనప్రియసతికిట్లనియె.

232

శివుండు దేవప్రార్థి కుండె హాలాహలమును బానము నేయుట

క. కంటె జగములదుఃఖము

నింటె జలజనితవిషము ర్ వేడిమి ప్రభువై

యుంటకు నార్దులయాపద

గెంటింపఁగ ఫలము గాదె. ర్ కీర్తి మృగాక్షి.

233

క. ప్రాణేచ్ఛ వచ్చి చొచ్చిన

ప్రాణుల రక్షింపవలయుం ర్ బ్రభువుల కెల్లం

- బ్రాణుల కీర్తురు సాధులు
ప్రాణంబులు నిమిషభంగు శ్రీ రము లని మగువా. 234
- క. పరహితము నేయ నెవ్వఁడు
పరమహితుం డగును భూత శ్రీ పంచకఋణకుం
బరహితమె పరమధర్మము
పరహితునకు నెవరు లేదు శ్రీ పర్యేందుమాఖి. 235
- క. హరి మది నానందించిన
హరిణాక్షి జగంబులెల్ల శ్రీ నానందించున్
హరియును జగములు మెచ్చంగ
గరళము వారించు టొప్పు శ్రీ గమలదళాక్షి. 236
- క. శిక్షింతు హలహలమును
భక్షింతును మధురసూక్ష్మ శ్రీ ఫలరసము క్రియన్
రక్షింతుఁ బ్రాణికోట్లను
వీక్షింపుము నీవు నేఁడు శ్రీ వికచాబ్జముఖి. 237
- వ. అని పలికిన పాణివల్లభునకు వల్లభ దేవా దేవరచిత్తంబు కొలది
నవధరింతుగాక యనిపలికె ననిచెప్పిన నమ్మనీందున్ డిట్లనియె.
- మ. అమరన్ లోకహితార్థమంచు నభవుండొ గాకయంచాడె బో
యమరుల్ భీతిని మ్రింగవే యనిరి లో శ్రీ యంభోజగర్భావళుం
దముఁగావన్ హరలెమ్ము లెమ్మనిరిపూ శ్రీ తాఁ జూచి కన్గట న
య్యమ ప్రాణేశ్వరు నెట్లు మ్రింగుమనె సత్యయ్యగ్రాసలజ్వాలలన్.
- వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 240
- క. మ్రింగెడువాఁడు విభుం డని
మ్రింగెడిదియు గరళమనియు శ్రీ మేలని ప్రజకున్
మ్రింగుమనె సర్వమంగళ
మంగళసూత్రంబు నెంత శ్రీ మది నమ్మినదో. 241
- మ. తనచుట్టున్ సురసంఘముల్ జయజయధ్వనంబులన్ బొబ్బిడ
ఘన గంభీరరవంబుతో శివ్రుఁడు లో శ్రీ కదోహి హుం సోకు ర
మ్మని కెంగేలఁ దెమల్చి కూర్చి 1కడిగా శ్రీ నంకించి జంబూఫలం
బని సర్వంకషమున్ మహావిషము నాహరించె హేలాగతిన్. 242

- వ. అయ్యశిరశ మహాగరళ దహనపాన సమయంబున, 243
- మ. కదలం బాటపు ¹పాపపేరు లొడలక శ ఘర్మాంబు జాలంబు పుట్టదు నేత్రంబులు నెట్టగావు నిజజూ శ టాచంద్రుడుం గంపంచుకొవదనాంభోజము వాడదావిషము నాశహ్వనించుచో జాయుచోఁ బదిలుండై కడిసేయుచోఁ దిగుచుచో శభక్షించుచో మ్రొంగుచోఁ.
- క. ఉదరము లోకంబులకును
సదనంబగు తెఱిగి శివుడు శ చటులవిమాగ్నిం
గుమరుకొనఁ గంతబిలమునఁ
బదిలంబుగ నిలిపె నూత్మ శ ఫలరసముక్రియన్. 245
- క. మెచ్చిన మచ్చిగఁ గలిగిన
నిచ్చిన నీ వచ్చుఁగాక శ యిచ్చ నొరులకుం
జిచ్చుఁ గడిగొనఁగ వచ్చునె
2చిచ్చుటరూ పచ్చుపడిన శ శివునకుఁ దక్కన్. 246
- ఆ. హరుడు గళముచుండు శ హాలాహలము వెట్టఁ
గప్పుఁ గలిగి తొడవు శ కరణినొప్పె
సాధురక్షణంబు శ సజ్జనులకు నెన్న
భూషణంబుగాదె శ భూవరేంద్ర. 247
- వ. తదనంతరంబ. 248
- క. గతళంబుఁ గంతబిలమున
హరుడు ధరించుటకు మెచ్చి శ యకా నౌ ననుచుకొ
హరియు విరించియు నుమయును
సురనాథుడుఁ బొగడి రంత శ సుస్థిరమతితోఁ. 249
- క. హాలాహలభక్షణకథ
హేలాగతి విన్నవ్రాయ శ నెలమిఁ బఠింపకొ
శివ్యాళానలవృశ్చికముల
పాలై చెడ రెట్టిజనులు శ భయవిరహిత్తులై. 250
- వ. మఱియు నారత్నాకరంబు సురాసురులు ద్రచ్చు నెడ. 251

1 పాపపేరులు=పాముల దండలు, 2 చిచ్చుటరూపు=అగ్నిరూపము, (శివుఁ డగ్ని రూపుడు, పంచభూతముల వాని వివరణము, 1 బ్రహ్మ=భూమి, 2 విష్ణువు=జలము, 3 రుద్రుడు=అగ్ని, 4 జీవుడు=నాయువు, 5 అత్మ = ఆత్మలు) 6 వ్యాళ +

పాలకదలిం దరుచునెడ నైవావతాదులు జనించుట

- క. తెల్లనిమేనును నమృతము
జిల్లున జల్లించుపాదుఁగు శ శితశృంగములుం
బెల్లుగ నధులకోర్కులుఁ
వెల్లి గొలుపు మొదవు పాల శ వెల్లిం బుట్టెన్. 252
- ఆ. అగ్నిహోత్రి యనుచు శ నాసురభిని దేవ
మునులు వుచ్చికోనిరి శ మున్నె టింగి
విబుధసంఘములకు శ వెరవుతో నధ్వర
హవులు వెట్టుకొఱకు శ నవనినాథ. 253
- వ. మఱియు నాజలరాశియందు. 254
- క. సచ్చంద్రపాండురంబై
1 యుచ్చైశ్చైవ మనఁగ దురగ శ మొగి జనియించెం
బుచ్చికోనియె బలిదైత్యుం
డిచ్చగొనం డయ్యె నింద్రుఁ శ డీశ్వరశిక్షన్. 255
- క. ఒకపగునురమును బిఱుఁచును
నెఱిందోకయు ముఖము సిరియు శ నిర్మలఖురమున్
కుఱుచ చెవులుఁ దెలిగన్నులుఁ
దఱచగు కందంబుఁ జూడఁ శ దగు నాహరికిన్. 256
- వ. అంత నా పాలకుపుయందు. 257
- క. దంతచతుష్టాహతి శై, లాంతంబులు విఱిగిపడఁగ శ నవదాత 2 కుభృ
తాంతంబగు నైరావణ, దంతావళ ముద్భవించె శ ధరణీనాథా.
- క. తడలేని నడవు వడిగల
యొడలును బెనునిడుదకరము శ నురుకుంభములున్
బెడఁగై యువతుల మురివపు
నడకలకున్ మూలగురు వ శ నన్ గజమొప్పెన్. 259
- వ. మఱియు సత్తరంగిణీవల్లభ మథించు నయ్యెడ. 260
- ఆ. ఎల్లఋతువులందు శ నెలరారి పరువమై
యింద్రువిరులతోఁట శ కేపుడెచ్చి

1 ఉచ్చైశ్చైవము=నిక్కిలించిన చెవులుగల తెల్ల గుఱ్ఱము, 2 కుభృత్కాంతము =

కోరి వచ్చువారి శ కోరుల నీనెడు

1 వేల్పుమానిన పాల శవల్లెబుట్టె.

261

వ. మణియును గొండకవ్వంబున గడలి మధింప నప్పరోజనంబు
జనించె నంత.

262

క. కొక్కారు మెఱుంగు మేనులు

గిక్కిరిసిన చన్నుగవలు శ గ్రిస్సినపడుమల్

పిక్కటిలియున్న తుఱుములు

జక్కని చూపుటను దివిజ శ సతులకు నొప్పెన్.

263

వ. వెండియు నారత్నాకరంబునంను సుధాకరుండుద్భవించి విరించి
యనుమతంబున దన యథాస్థానంబునం బ్రవర్తించు చుండెనంత.

క. తొలుకారు మెఱుంగు కైవడి

తళతళ మని మేను మెఱవ శ ధగధగ మనుచున్

గలుముల నీనెడుచూపుల

జెలువంబుల మొదలితుంకి శ సిరివుట్టె నృపా.

265

నీ. పాలమున్నీటిలో శ పలి మీఁచి మీఁగడ

మిసిమిజిడ్డునఁ జేసి శ మేనువడసి

క్రొక్కారుమెఱుంగుల శ కొనల క్రొత్తభుకుల

మేనిచే గల నిగ్గు శ మెఱుంగుసేసి

నాఁటినాఁటికిఁ బ్రోది శ సవకంపుఁదీవల

నునుఁబోద నెయ్యంబు శ నూలుకొలిపి

క్రొవ్వారు కెడమ్మి శ కొలఁతునఁ బ్రొద్దునఁ

బాలసిన వలపులఁ శ బ్రోది వెట్టి

తే. పసిండిచంపకదామంబు శ బాగుఁ గూర్చి

వాలు క్రొన్నెలచెలుపున శ వాడిఁదీర్చి

జాణతనమునఁ జేతుల శ జడ్డు విడిచి

3 నలువ యీకొమ్మనొగిఁ జేసి శ నాఁడు నేఁడు

266

క. కెం పారెడు నధరంబును

జం పారెడి నడుము సతికి శ 4 శంపారుచులన్

1 వేల్పుమాను=కల్పవృక్షము, 2 గ్రిస్సిన=(క్రియ్యభావుననుండి పుట్టిన విశేషణము) దీని క్కొత్తకము (గ్రిస్సిన=చిక్కి, 3 నలు + వ=వాలుగు నోళ్లుగలవాఁడు (బహు)

- సౌం పారు మోముఁ గన్నులుఁ
బెం పారుచునొప్పు గొప్ప శ్రీ పిఱుఁదును గుచమూల్. 267
- వ. అని జనులు వొగడు చుండ. 268
- సీ. తరుణికి మంగళ శ్రీ స్నానంబు సేయిత
మని పెట్టె నింద్రుఁ డ శ్రీ సర్వ మైన
మణిమయశీతంబు శ్రీ మంగళవతు లైన
వేలుపుగరితలు శ్రీ విమలతోయ
పూర్ణంబు లైయున్న శ్రీ పుణ్యాహకలశంబు
లిడిరి పల్లవముల శ్రీ నిచ్చె భూమిఁ
గడిమి గోవులు ! పంచ శ్రీ గవ్యంబులను నిచ్చె
మలసి వసంతుండు శ్రీ మధువాసంకె
తే. మునులు గల్పంబుఁజెప్పిరి శ్రీ మొగిలుగములు
పణవగోముఖకాహళ శ్రీ పటహమురజ
శంఖవల్లకి వేణుని శ్రీ స్వనము లిచ్చెఁ
బాడి రాడిరి గంధర్వ శ్రీ పతులు సతులు 269
- క. పండితసూక్తులతోడుతఁ
దుండంబులు సాచి తీర్థ శ్రీ తోయము లెల్లం
దుండముల ముంచి దిగ్వే
దుండంబులు జలకమాడ్చె శ్రీ దరుణిమణికిన్. 270
- సీ. కట్టంగఁ బచ్చని శ్రీ పట్టుఁబుట్టపుదోయి
ముదితకుఁ దెచ్చి సరముదుగ్గి డిచ్చె
మత్తాళినికరంబు శ్రీ శిమధ్వాశ మూఁగిన
వైజయంతీమాల శ్రీ వరుణుఁ డిచ్చెఁ
గాంచన కేయూర శ్రీ కంకణకింకిణీ
కటకాదులను విశ్వ శ్రీ కర్మ యిచ్చె
భారతి యొకమంచి శ్రీ తారహారము నిచ్చెఁ
బాణిపద్మము నిచ్చె శ్రీ బద్ధభవుఁడు

1 పంచగవ్యము=అపొవలసం గలుగు 5 వస్తువులు, (పాలు, వెఱగు, నీయి, పేడ, మూత్రము), 2 మత్త+అలి+నికరము=మత్తాళినికరము=పొగరికిన తుమ్మెదమొత్తము,

ఆ. గుండలీ వ్రజంబు శ గుండలముల నిచ్చె
 పుత్రులు భద్ర మైన శ నుతులు సేసె
 నెలలోకములకు శ నేలికసాని వై
 బ్రదికె దనుచు దిశలు శ పలికె సభిప. 271

వ. మఱియును. 272

సీ. పలుకుల నమృతంబు శ సిలుక నెవ్వనితో
 భాషించె వాడెపో శ బ్రహ్మయనగ
 నెలయించి కేంగెల శ నెవ్వని వరియించె
 వాడె లోకములకు శ వల్లభుండు
 మెయిడిగె నెవ్వని శ మేనితోగె గదియించె
 వాడెపో పరమ స శ రవ్యజ్ఞమూర్తి
 నెలతుక యెప్పుడు శ నివసించె నేయింట
 నాయిల్లు పరమగు శ నమృతపదము

ఆ. సంతి చూపునాట శ నెచ్చోటి కచ్చోటు
 జిహ్వా భనదధర్మ శ జీవితంబు
 గొమ్మపిన్న సగవు శ గురుతరముఖిని
 వారణంబు సృష్టి శ కారణంబు. 273

వ. మఱియు సకొమ్మ నెమ్మనంబున. 274

సీ. భావించి యొకమాటు శ బ్రహ్మాండ మంతయు
 నాటల బొమ్మరి శ ల్లని తలంచు
 బోలించి యొకమాటు శ భవనంబు లన్నియు
 దనయింటిలో దొంతు శ లని తలంచు
 బాటించి యొకమాటు శ బ్రహ్మాదిసురులను
 దనయింటిలో బొమ్మ శ లని తలంచు
 గొనకొని యొకమాటు శ కుంభినీచక్రంబు
 నలవడ బొమ్మసే శ లని తలంచు

ఆ. సాలసి యొక్కమాటు శ సూర్యేందురోచుల
 నచటిదీపకభిశ శ లని తలంచు
 భామ యొక్కమాటు శ భారతీదుర్గల

వ. తదనంతరంబ.

276

ఆ. చంచరీకనికర శ ఝంకారనినదంబు

దనరు నుత్పలముల శ దండఁ వెట్టి

మేఘుకోటినిడిమి శ ¹మెఱుంగుఁబుత్తడిమాడ్కి...

సురలనడుమ నిల్చె శ సుందరాంగి.

277

క. ఆకన్నులు నాచన్నులు

నాకురు లాపిఱుందు నడుము శ నాముఖ మాన

వ్యాకారముఁ గని వేల్పులు

సీకాకునఁ బడిరి కలఁగి శ శ్రీహరి దక్కన్.

278

వ. అట్లు నిలిచి దశదిశలం బరివేష్టించి యున్న యక్షరక్షసిద్ధ

సాధ్య దివిజ గరుడగంధర్వచారణ ప్రముఖ నిఖిల యూధంబులం

గనుంగొని ²అప్పురాణప్రౌఢ కన్యకారత్నంబుఁ దన మనంబున

నిట్లని విత్కొంచె.

279

సీ. విదువ నై యుండ శ నలవడ దొకచోట

నొకచోట సవతితో శ నోర్విరాదు

తగ నొకచోట సం శ తత వైభవంబుఁ గా

దొకచోట వేడిమి శ నుండఁ బోల

దొకచోటఁ గరుణలే శ దొక్కింత వెదకిన

నొకచోట డగ్గటి శ యుండఁ బెట్టి

నెఱయంగ నొకచోట శ నిలుకడ సాలకు

చర్చింప నొకచోట శ జడతఁ గలదు

ఆ. కొన్ని చోట్ల కామ శ గుణగరిష్ఠంబులు

క్రోధసంయుతములుఁ శ గొన్ని యెడలు

గొన్ని మోహ లోభ శ కుంతితంబులుఁ గొన్ని

ప్రమదమత్సరాను శ భావకములు.

280

వ. అని సకల సత్పురుషజనన వర్తనంబులు మానసిచి పరిహరించి.

సీ. అమర ముత్తైదువ శ నై యుండ వచ్చును

వరుసకుసవతు లె శ వ్యగును లేరొ

¹ మెఱుంగు పుత్తడి=మెఱసెడి బంగారము, ² అప్పురా...రత్నముఁజి తొల్లింకి పోడ కనెమిను.

వెలయంగ నశ్శాంత శ విభవ మీతని యిల్లు
 శృంగారచందన శ శీతలుండు
 గలగఁ డెన్నఁడు శుద్ధ శ కారుణ్యమయమూర్తి
 విమలుండు గదిసి సే శ వింప వచ్చు
 నెఱి నాడి తిరుగఁడు శనిలుకడఁ గలవాఁడు
 సకల కార్యములందు శ జడత లేదు

ఆ. సాధురక్షకుండు శ షడ్వర్గ రహితుండు
 నాధుఁ డయ్యెనేని శ నడప నోపు
 సతఁడె భర్త యనుచు శ నింతి సరోజాక్షుఁ
 బుష్పదామకమునఁ శ బూజ సేసె. 282

క. ఇందీవరదామమున ము
 కుందునిఁ బూజించి తనకుఁ శ గూడి వసింపఁ
 మందిరముగఁ దద్వృక్షము
 నందంద సలజ్జవృష్టి శ నాలోకించెన్. 283

ఆ. మోహరుచులవలన శ ముద్దియ దల యెత్తు
 సిగ్గువలన బాల శ శిరము వంచు
 నింతి వెఱపువలన శ నెత్తదు వంపదు
 తనదు ముఖము ప్రాణ శ దయితుఁ జూచి. 284

క. హరి సూచిన సిరి సూడదు
 సిరి సూచిన హరియుఁ జూడ శ సిగ్గును బొందున్
 హరియును సిరియునుఁ దమలో
 సరిఁజూపులఁ జూడ మరుండు శ సందడి వెట్టెన్. 285

చ. జగముల తండ్రియై తనరు శ శౌరి జగంబులతల్లి నిందిరం
 దగ నురమందుఁ దాల్చె నటఁ శ దత్త-రుణారసదృష్టిచేఁ బ్రజల్
 మగుడఁగఁ దొంటిభంగి నతి శ మంగళసాధ్యపతిత్వ సంపదన్
 నెగడిన లోకముల్ గని రసనేక శుభంబులఁబొంది రత్తఱిన్. 286

వ. అట మున్న యబ్ధిరాజు దనయందునున్న యమూల్యంబయిన కౌస్తు
 భంబు పేరటి యనర్హమణీరాజంబు నయ్యెంబుజాక్షునకు సమర్పిం
 చిన దానిం దనవత్సస్థలంబున ధరియించె, నప్పు డయ్యాది
 లక్షియు శ్రీవత్సకాశుజ వెజయంతి వనమాలికాతామసరాద్య

లంకృతంబైన పుండరీకాక్షు వక్షస్థలంబున వసియించె నయ్యవన
రంబున. 287

శా. మోసా శంఖమృదంగ వేణురవముల్ నమున్నాడి పెంజీకటుల్
వాసెన్ సర్తనగానలీలసురల్ శ భాసిల్లి రార్యుల్ జగ
ద్వాసుల్ విష్ణుని బ్రహ్మరుద్రముఖుల్ శ¹ తల్లింగమంత్రంబులం
బ్రాసక్తి వినుతించి రుల్లసిత పు శ ష్ప శ్రేణి వర్షించుచున్. 288

క. ఆపాల వెల్లికూతురు
దీపుల చూపులను దోగి శ తిలకింపఁ బ్రజల్
చేపట్టిరి సంపదలనుఁ
బ్రాపించెను మేలు జగము శ బ్రదిక నరేంద్రా. 289

క. పాలేటి రాచకన్నియ
మే లారెడు చూపు లేక శ మిడుమిడు కంచుం
జాలిం బురపురఁ బొక్కుచుఁ
దూలిరి రక్కసులు కీడు శ దోచిన నధిపా. 290

క. వారిధి దరువఁగ నంతట
వారుణి యన నొక్కకన్య శ వచ్చిన నసురుల్
వారిజ లోచనుసమ్మతి
వారై కైకొనిరి దాని శ వారిజనేత్రన్. 291

వ. మఱియు దరువం దరువ నప్పయోరాశియందు. 292

సీ. తరుణుండు దీర్ఘదో శ ర్దండుండు గంబుకం
ధరుండు పీతాంబర శ ధారి శ్రుంగి
లాసితభూషణా శ లంకృతుం డరుణాక్షుఁ
డున్నతోశస్కుఁ డ శ త్యుత్తముండు
నీలకుంచిత కేశ శ నివహుండు జలధర
శ్యాముండు మృగరాజ శ సత్త్వశాలి
మణికుండలుండు రత్న శ మంజీరుఁ డచ్యుతు
నంశాంశసంభవుం శ డమలమూర్తి

ఆ. భూరియాగభాగ శ భోక్త ధన్వంతరి
యానఁగ నమృతకలశ శ హస్తుఁ డగుచు

1 త, ల్లింగమంత్రంబులన్ = ఆ గుణులు మంత్రములచేత, 2 శ్రుంగ్య=పూలడండల

- నిఖిల వైద్యశాస్త్ర శ్రీ నిపుణుఁ డాయుర్వేది
1 వేల్పు వెజ్జఁ గడలి శ్రీ వెడలివచ్చె. 293
- వ. తదనంతరంబ. 294
- ఆ. అతని చేతనున్న శ్రీ యమృతకుంభము సూచి
శేరలువొడిచి సురలఁ శ్రీ గికురువెట్టి
పుచ్చికొనిరి యసుర శ్రీ పుంగవు లెల్లను
మాటులేని బలిమి శ్రీ మానవేంద్ర. 295
- వ. వెండియు. 296
- ఆ. చావులేని మందు శ్రీ చక్కఁగ మనకఁజెప్ప
ననుచుఁ గడవ నసురు శ్రీ లాఁచికొనిన
వెఱుచి సురులు హరికి శ్రీ మొఱులు వెట్టిరి సుధా
పూర్ణఘటముఘ్రాయెఁ శ్రీ బోయెననుచు. 297

శ్రీ విష్ణు మూర్తి మోహినీ స్వరూపంబునొందుట

- వ. ఇట్లు శరణాగతులైన వేల్పుల దైన్యంబు పైడగని భృత్యజనకా
మదుండగు నపురమేశ్వరుండు మీరలు దుఃఖంప వలన దేను
నామాయాబలంబునం జేసి మీయర్థంబు మరల సాధించెద నని
పలికెఁ దత్సమయంబున నయ్యమృతపూరంబు నేమ త్రావుడు
మనితమకించు దైత్యదానవ జనంబుల లోపల నమంగళం బగుకలి
సంభవించిన కతంబునఁ బ్రబలు లగు రక్కసుల విలోకించి సత్ర
యాగంబునందు నడచు చందంబునఁ దుల్యత్రయాస హేతువులగు
సురులను సుధాభాగంబున కర్ణులగుదురు గావునఁ బంచికుడుచుట
కర్తవ్యంబిది సనాతనం బగుధర్మం బగుటంజేసి యయ్యమృతకుం
భంబు విడువుండని దుర్బలులగు నిశాచరుల జాతమత్సరులై ప్రబ
లులైన తమవారల వారించుచున్న సమయంబున. 298
- ఆ. ఒకనిచేత నుండ శ్రీ నౌకఁడు బలిష్ఠుడై
పుచ్చికొనిన వానిఁ శ్రీ బాదుగఁ బట్టి
యంతకంటె నధికుఁ శ్రీ డమృతకుంభము నెత్తి
కొంచుఁ బాతెఁ బరులుఁ శ్రీ గుయ్యడంగ. 299

వ. అంత.

300

సీ. మెత్తనియడుగుల శ మెఱుంగారుజానువు
 లరఁటికంబములదో శ క్షై నతొడలు
 ఘన మగు జఘనంబుఁ శ గడులేతనడుమును
 బల్లవారుణకాంతి శ పాణియుగము
 గడుదొడ్డపాలిండ్లు శ గంబుకంతంబును
 బింబాధరముఁ జంద్ర శ బింబముఖముఁ
 దెలిగన్నుఁగవయును శ నలికుంతలాబులు
 బాలేందుసన్నిధి శ ఫాలతలము

తే. సమరఁ గుండలకేయూర శ హఃరకంక
 కాదు లేపార మంజీర శ నాద మొప్ప
 నల్లనవ్వలఁ బద్మద శ కాక్షుఁ డసుర
 పతుల నడంగింప నాఁడూర శ పంబుఁ దాల్చి.

301

వ. అయ్యవసరంబున జగన్మోహనాకారంబున.

302

సీ. పాతిండ్లపైనున్న శ పయ్యెద జాటించు
 జాటించి మెల్లన శ జక్కనొత్తు
 దక్కు దక్కును గండ శ ఫలకంబు లొలయించు
 నొలయించి కెంగేల శ నుజ్జగించుఁ
 గడుమెఱుంగులు వాఱు శ కడకన్ను లల్లార్చు
 నల్లార్చి తెప్పల శ నండఁగొలుపు
 నవరసదరహాన శ చంద్రికఁ జలికించుఁ
 జలికించి కెమ్మోవిఁ శ జిక్కుపఱచు

తే. దభితధమ్మిల్ల కుసుమగం శ వమ్ము నెఱపుఁ
 గంకణాది ఝణంకృతుల్ శ గడలుకొలుపు
 నొడలికాంతులు పట్టులే శ కులుకఁబాఱు
 సన్నవలిపంపుఁ బయ్యెద శ సౌకళింప.

303

వ. ఇవ్విధంబున వక్కపట యువతీరత్నంబు జగన్మోహనదేవతయునుం
 బోలె నెమ్మొగంబు తావికి మత్తిల్లిన తేటిమొత్తంబులన్ గెలిచి
 చిగురుజొంపంబుల నెడగలుగ జడియుచు ముఱియుచుండ రాక్షస

సీ. అవుగదే లావణ్య శ్ర మవుగదే మాధుర్య
మవుగదే సతి సవ శ్ర యావనాని
యెటనుండి వచ్చితి శ్ర వేమి యిచ్చెంచెదు
నీనామ మెయ్యది శ్ర నీరజాక్షి
యమర గంధర్వ సి శ్ర ధ్వాసురచారణ
మనుజకన్యలకు నీ శ్ర మహిమ గలదె
ప్రాణచిత్తేంద్రియ శ్ర పరిణామదాయియై
నిర్మించె బో విధి శ్ర నిన్ను గరుణ

తే. వనితగళ్యపు సంతతి శ్ర వార మేము
భ్రాతృము సురలకునిధ్ధ శ్ర పౌరుషులము
జ్ఞాతులకు మాకు 1 నేకార్థ శ్ర సంగతులకుఁ
బాలుదీప్తిని యర్థంబు శ్ర బంచియిమ్ము.

305

క. సభ యైయుండెద మిందట
మధయంబున వచ్చుకొలది శ్ర నమ్మతంబును నీ
విభరాజగమన తప్పక
విభజింపు వివక్షపక్ష శ్ర విరహిత మత్తివై.

306

వ. అని మందలించిన దైత్యులం గని మాయాయువతీరూపుండగు
హరి తనవాడి వాలు జూపుటంపటలవలన వారల తాలుముల
నగలించి చిటునగవు లెగయ మొగమెత్తి యిట్లనియె.

307

క. సుందరులగు పురుషులఁ గని
పొందెడు నాయందు నిజము శ్ర వుట్టునె మీకున్
బృందారక రిపులారా
చెందరు కామినుల విశ్వ శ్ర సింపరు పెద్దల్.

308

క. పలుకులు మధురస ధారలు
దలఁపులు నానాప్రకార శ్ర దావాసలముల్
సెలుములు శిసాలావృకములు
సెలువల నమ్ముటలు వేద శ్ర సిద్ధాంతములే.

309

క. నా నేర్పుకొలది మీకును
మానుగ విభజించి యిత్తు శ్ర మానుడు శంకం

గానిం డనపుడు నిచ్చిరి

దానపు లమృతంపుఁ గడవఁ శ్ దగుణీమణికిన్.

310

క. ఆశాంతాలోకనములు

నాశీతలభాషణములు శ్ నాలాలితముల్

రాశిపరంపర లగుచుం

బాశములై వారిన్తోట్లు శ్ బంధించె నృపా.

311

వ. ఇట్లు సుధాకలశంబు కేల నంకికొని మందస్మితభాషణంబుల సుం
దరీరూపుం డగు ముకుందుండు మేలుఁగీ డనక యేనుఁ బంచి
యిచ్చిన తెఱంగున నంగీకరించుట కర్తవ్యం బనపుడు సగుం గాక
యని సురాసుర దైత్యదానవసమూహం బుపవసించి కృతస్నానై
హూమంబు లాచరించి విప్రులకు గోభూషిరణ్యాదిదానంబులు
సేసి తదాశీఃప్రవచనంబులు గైకొని ధవళపరిధానులై గంధ
మాల్యధూపదీపాలంకృతం బగు కనకరత్నశాలా మధ్యంబునఁ
1 బ్రాగ్రకుశక్షీశంబులం బూర్వదిశాభిముఖులై పంక్తులుఁగొని
యున్న సమయంబున.

312

క. శ్రోణీభర కుచయుగభర

వేణీభరములను డస్సి శ్ వివిధాభరణ

కౌణియయి యవిద వచ్చెను

బాణిసరోజమున నమృతశ్రభాండముఁ గొంచున్.

313

క. భాసురకుండలభాసిత

నాసాముఖకర్ణగండ శ్ నయనాంచల యై

శ్రీసతి యగు సతిఁ గని దే

వాసురయూధంబు మోహ శ్ మందెనరేంద్రా.

314

వ. అప్పుడు.

315

క. అసురుల కమృతము ప్రాయుట

వాసఁగదు పాములకుఁ బాలురప్రొసిన మాడ్కిక

దొసఁ గగు నంచును వేటొక

దెసఁ గూర్చుండఁగఁ బెట్టె శ్ దేవాహితులక.

316

వ. ఇట్లు రెండుపంక్తులుగా నేర్పరచి.

317

సీ. వేగిర పడకుండీ శ వినుండు దానవులార
తడవు సేయకవత్తు శ దైత్యులార
యటుప్రక్కఁ గూర్చుండు శ డని కన్ను లల్లార్చి
చనుగవపయ్యెద శ జాణఁదిగిచి
వదినె మఱిందుల శ వావులు కల్పించి
మర్మంబు లెడలించి శ మఱుంగుసేసి
మెల్లనినగవుల శ మేనులు మఱపించి
కడుజాణమాటలఁ శ గాకుపఱచి

ఆ. యసురవరుల నెల్ల శ సడకించి సురలను
దడవు సేయవలదు శ ద్రావుఁ డనుచు
వచ్చుకొలఁది సమృత • వారి విభాగించె
దరుణి దివిజులెల్ల శ దనిసిపొగడ.

318

వ. అయ్యవసరంబున.

319

సీ. మనకు వేల్పులకును • మందట లేకుండఁ
బంచి పెట్టెదనని శ పడఁతి పూనె
దా నేలతప్పును శ తప్పుదుతరఞ్మాక్షి
గాక రమ్మనుచు వే శ గంబ వీర
మఱుమాట లాడదో • మఱిచూడ కంఠునో
చనుగవఁ గప్పునో శ చాలుననుచు
నొండాడఁ గలుగుచు శ యొక్కింత సొలయునో
మనయెడఁ గందునో శ మగువ యనుచు

ఆ. నెలతఁ చూడ్కిగముల శ నీరై కరంగుచు
బ్రణయభంగభీతి శ బద్ధులగుచు
నూరకుండుగాని శ యువిద తే తెమ్మని
యడుంగ జాలరైరి శ యసురవగులు.

320

వ. అప్పుడు.

321

మ. అమరవ్రాతములోనఁ జొచ్చి దివిజం శ డై రాహుఁ పీయూషపా
నము సేయంగని చంద్రభాస్కరులు సశస్త్రి సేయ నారాయణం

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

డమరారాతిశీరంబు చక్రహతిఁ దుర్న్మాడెన్ సుధాసిక్త మై
యమరత్వంబును జెందె మూర్ధముఁ దదన్మాంగంబు నేలంబజ్జన్.

ఆ. అజుండు వానిలిరము శ నంబరవీధిని,

గ్రహము సేసి పెట్టెగారవిం చె

శాండు పర్యములను శ వైరంబు దప్పుక

భానుచంద్రములను శ బట్టు చుండు.

323

క. ఒకబొట్టుఁ జక్క-చుండంగ

సకలసుధారసము నమర ♦ సంఘంబులకుం

బ్రకటించి పోసి హరి దన

సుకరాకృతిఁ దాల్చె నమర ♦ శూరులు బెగడన్.

324

మ. అమరుల్ రక్కసులుం బ్రయాసబలసత్త్వార్థాభిమానంబులన్

సములై లబ్ధవికల్పులైరి యమరుల్ శ సంశ్రేయముం బొంది ర

య్యమరారుల్ బహుదుఃఖముల్ గనిరి తా శ మత్యంతదోగ్ధర్వులై

కమలాక్షున్ శరణంబువేడని జనుల్ ♦ కల్యాణసంయుక్తులే. 325

దే వా సు ర యు ధ్ధ ము

క. దానవు లమృతము ద్రావం

బూని పయోరాశిఁ ద్రచ్చి శ పోగిలిన మాడ్కిన్

శ్రీనాథపరాజ్ఞులు లగు

హీనులు వొందంగఁ జాల శ రిష్టార్థంబుల్.

326

క. శోధించి జలధినమృతము

సాధించి నిలింపవైరి ♦ చక్షుర్గతులన్

రోధించి సురల కడి హరి

భోధించి ఖగేంద్రు నెక్కి ♦ సోయె నశేంద్రా.

327

క. శుద్ధముగ సురల కమృతము

సిద్ధించిన నసురవరులు శ సిడిముడిపడుచుం

గ్రుద్ధులు నానాయుధస

న్నుద్ధులు నయి యుద్ధమునకు శ నడచిరి బలిమిన్.

328

క. ధన్యులు వైరోచనిశత

ననోన్యస్యరణము బాహుః

సిన్యాసంబులను బేర్చి శ యేసిరి కడిమిన్.

329

మ. అరుదై కామగమై మయాసురకృతం శ బై లోకితాలోక్యమై
వరశస్త్రాస్త్రసమేతమై తరశమై శ వైహాయసంబై మహా
సురయోధాన్వితమైన యానమున సంశోభిల్లఁ బూర్ణేందుసు
స్థిరకాంతి బలిచామరధ్వజచమూదీప్తస్థితి ముందటన్. 330

వ. మఱియు నముచి శంఖర బాణ ద్విమూర్ధ కాలనాభ శకుని జంభా
యోముఖ ప్రహేతి హేతి భూతసంత్రాస హయగ్రీవ కపిలేష్వ
లోత్కల మేఘదుందుభి మయ త్రిపురాధిప విప్రచిత్తి విరోచన
వజ్రదంష్ట్ర తారకారిష్టార్పణేమి శుంభ నిశుంభ శంకుశిరఃప్రము
ఖులునుపాలోమకాలకేయులును నివాతకవచప్రభృతులునుదక్కిన
దండయోధులునుం గూడికొని యరదంబులం దురగంబుల మాతం
గంబుల హరిణంబుల హరి కిరి శరభ మహిష గవయ ఖడ్గ గండభే
రుండవమరీ జంబుక శార్దులగోవుపాది మృగంబులను గంక గృధ్ర
కాక కుక్కుట బకశ్యేన హంసాది విహంగంబులను దివి తిమింగి
లాది జరచరంబులను నరులను నసురసురనికరవికృతవిగ్రహ
రూపంబులగు జంతువులను నారోహించి తమకు నడియాలంబు
లగు గొడుగులు షడగలుజోడుఁ గైదువులు పక్షిరలు బొమిడి
కంబులు మొదలగు పోటుముట్లయితంబుగఁ గైకొని వేటువేట
మొనలై విరోచన నండనుండగు బలిముందట నిలువంబడిరి. దేవేం
ద్రుండును నైరావతారూఢుండై నైశ్వార వరుణ వాయు షండ
ధరా ధృవేక నిర్జరవాహినీ సందోహంబునుఁ దాను నెదురుపడి
పిటుతివియక మోహరించెనట్లు సంరంభ సన్నాహసముత్సా
హంబుల రెండుదెఱుంగుల వారునుం బోరాడు వేషకల మీఁటగు
మాటల సందడించుచున్న సమయంబున.

331

సీ. వజ్రదంష్ట్రించిత శ శివ్యజనంబులును బర్హ

చామరంబులు సిత శ చ్ఛత్రములును

జితవర్ణధ్వజ శ చేలంబులును వాత

చలితోత్తరోష్ఠిష శ జాలములును

జప్సుశ్చ నెనఁగు భూ శ మణ కంకణంబులుఁ

జండాంశురోచుల శ శస్త్రములును

వివిధభేటకములు శ వీరమాలికలును

బాణపూర్ణములైన శ తూణములును

ఆ. నిండి పెచ్చురేఁగి శ నిర్జతాసురవీర

సైన్యయుగ్మకంబు శ సాలనొప్పె

గ్రాహతతులతోడఁ శ గలహంబునకు వచ్చు

సాగరములభంగి శ జనవరేణ్య.

382

క. భేరీభాంకారంబులు

2వారణఘోంకారములును శ వరహరిహేషల్

భూరిరధ4 నేమిరవములు

ఘోరములై పెల్లగించెఁ శ గులశైలములకా.

383

వ. ఇవిధంబున నుభయబలంబులును మోహరించి బల్హిలో నిఁద్రుం
డును దారకునితో గుహుండును హేతితో వరుణుండును బ్రహే
తితో మిత్తుండును గాలనాభునితో యముండును మయ్యునితో
విశ్వకర్మయు శంబరునితోఁ ద్వష్టయు విరోచనితో సవితయు
సముచితోఁ బరాజితుండును వృషపర్షునితో నశ్వదేవతలును
బలిసుతబాణాది పుత్రశతంబులతో సూర్యుండును రాహువుతో
సోముండును బులోమునితో ననిలుండును శుంభనిశుంభులతో
భద్రకాళీదేవియు జంభునితో వృషాకపియును మహిషునితో
విభావసుండును నిల్వలవాతాపులతో బ్రహ్మపుత్రులును దుర్మర్ష
ునితోఁ గామదేవుండును నుత్తలునితో మాతృకాగణంబును
శుక్రునితో బృహస్పతియు నరకునితో శనైశ్చరుండును నివాత
కవచులతో మరుత్తులును గాలేయులతో వసువులు నమరులును
జాలోములతో విశ్వేదేవగణంబును గ్రోధవశులతో రుద్రులును
నివిధంబునం గలిసి పెనంగి ద్వంద్వయుద్ధంబు సేయుచు మఱియు
రథికులు రథికులను పదాతులు పదాతులను వాహనారూఢులు
వాహనారూఢులనుం దాఁకి సింహనాదంబులు సేయుచు సట్టహా

అష్టమ స్కంధము

సంబులిచ్చుచు నాహ్వనంబులొసంగుచు నన్యోన్యతిరస్కారంబులు
 సేయుచు బాహునాదంబుల విజృంభించుచుఁ బెనుబొబ్బల
 నుబ్బిరేఁగుచు హుంకరించుచు నహంకరించుచు ధనుర్ధ్వజంబులఁ
 డంకరించుచు శరంబుల నాటించుచుఁ బరశువుల నఱకుచుఁ
 జక్రంబులం జెక్కుచు శక్తులం దునుముచుఁ గళలం బెట్టుచుఁ
 గుఠారంబులఁ బొడుచుచు గదల నడుచుచుఁ గరంబులఁ బొడు
 చుచుఁ గరవాలంబుల వ్రేయుచుఁ బట్టిసంబుల నొంచుచుఁ
 బ్రాసంబులం ద్రెంచుచుఁ బాశంబులం గట్టుచుఁ బరిఘంబుల
 మొత్తుచు ముసలంబుల మోడుచు ముద్గరంబులఁ రుభిపించుచు
 1 ముష్టివలయంబుల ఘట్టించుచుఁ దోమరంబుల నుఱుముచు శూలం
 బులఁ జిమ్ముచు నఖింబులం జేరుచుఁ దర్జునైతంబుల టున్వయ
 నుల్ముకంబులం జూఁడుచు నిట్లు బహువిధంబులం గలహవివహ
 రంబులు సలుపు నవసరంబున భిన్నంబులైన శిరంబులును విచ్చి
 స్సంబులైన కపాలంబులును వికలంబులైన కపోలంబులును జిక్కు
 వడిన కేశబంధంబులును భగ్నంబులైన దంతంబులును గృత్తంబు
 లైన భుజంబులును ఖండితంబులైన కరంబులును విదళితంబులైన
 మధ్యంబులును వికృతంబులైన వదనబింబంబులును వికలంబులైన
 నయనంబులును వివిక్లిరంబులయిన కర్ణంబులును వివిక్లిరంబులైన
 నాసికలును విఱిగివడిన యూరుదేశంబులును విసంధులయిన పదం
 బులునుఁ జిరిగిన కంకటంబులును రాలిన భూషణంబులును
 వ్రాలిన కేశనంబులును గూలిన ఛత్రంబులును మగ్గిన గజం
 బులును నుగ్గయిన రథంబులును నుఱుమైన హయంబులునుఁ
 జిందఱవందఱులైన భటసమూహంబులును నొకలెడు కొకప్రాణం
 బులును బొకలెడు మేనులును నుబ్బియాడెడు భూతంబులును
 బాతెడు రక్తప్రవాహంబులును గట్టలుగొన్న మాంసంబులును
 నెగసి తిరిగెడి కబంధంబులునుఁ గలకలంబులుసేయు కంకగృధ్రాది
 విహంగంబులు నయి యొప్పు నప్పొ రతి భూరంబయ్యె నప్పుడు.
 శా. నాకాగ్ధశుం బదింట మూఁట గజముకాశ నొల్గింట గుఱ్ఱంబులకా
 ఏకాశ్రుంబున సారథిం జొనిపె ద్రోశ్యేంద్రుండు దా నాక స

1 ముష్టివలయము=విడికలి చుట్టు, 2 విక్లిరము=చెడలినది, 3 విక్లిరము=వదలినది,

ల్లోకాధీశుడు ద్రుంచి యన్నిటిని దోడ్తో నన్నిభల్లంబులకా
రాకుండకా రిపువర్గముం నడిమి 1 గీర్వాణారి యగ్నింపగకా. 335
సీ. తన తూపులన్నియుఁ శ దరమిడి శక్రండు

నటికిన జోడు విశ్వనువు మెఱసి
బలి మహాశక్తిచే శ బట్టిన నదియును
నతఁడు ఖండించె స్రవ్యదృశ్యముగ
మఱి ప్రాశశూలతో శ మరములు గైకొన్న
దోడ్తోడ నవియును శ దునిమివైచె
సంతటఁ బోక యోయ్యది వాఁడు సాగించెఁ
దొడరి తా నదియును శ దురుముసేసె

ఆ. సమరభర్త విరధుఁ శ డై తన పగఱకుఁ
నాఁవఁబడక వివిధ శ కపటవృత్తి
నేర్పు మెఱసి మాయ శ నిర్మించె శిమింతును
వేల్పుగములు సూచి శ వెఱఁగుపడగ.

336

వ. ఇట్లు దానవేంద్రునిమా యావిశేషవిధానంబున సురానీకంబులపైఁ
బర్యతంబులు వడియె దావాగ్నిదఁదహ్యమానతరువర్షంబులు
గురిసె సటుంకశిఖరనికరశిలాసారంబులు గప్పె మహారగ
దందశూకంబులు గఱచె వృశ్చికంబులు మీఱె, వరాహవ్యాఘ్రు
సింహంబులు గదిసి విదళింపకా దొరకొనియె వనగజంబులు మట్టి
మల్లాడం జొచ్చె శూలహస్తులు దిగంబరులు నై రండు రండని
బలుతకఁగులుశతసహస్రసంఖ్యలు భేదనచ్చేదనభావణంబులాడం
దొడంగిరి వ్యోతవదనులు గదాదండధారులుశివాలంబితకేశభారులు
విపాశులు నై యనేక రాక్షసవీరులు పోసీకు పోసీకుఁడు తునుము
తునుముం డని వెనుతగిలిరి కరుష గంభీరనిర్భాతసమేతంబులయిన
జీమూతసంఘాతంబులు వాతాహతంబులై యుప్పతిల్లిన నిప్పుల
కుప్పలు మంటలు ప్రోవులుం గురిసె మహాపవనవిజృంభితం బైన
కార్చిచ్చు ప్రళయానలంబుచందంబునం దరికొనియెఁ 4 బ్రచండ

1 గీర్వాణారి=దేవగోళి, 2 మింతును=అకాశమందు, 3 ఆలం...భారులు=క్రేలు
కొండ్రుకల బరువు గలవారు, 4 ప్రచండ...భీషణంబు=చురుకైన గొప్పగాలిచే, గద

అష్టమ స్కంధము

జంఘానిల ప్రేతసముత్తుంగతరంగావర్తభీషణంబయిన మహార
వంబు నెలియలికట్టి దాటి వెల్లివిరిసిన ట్లమేయంబయి యుండె
నానమయంబునం బ్రళయకాలంబునుంబోలె 1మిన్ను మన్నును
రేయిం బగలు నెఱుంగ రాదయ్యె నయ్యవసరంబున. 337

క. ఆ యనురేందుని బహుతర

మాయాజాలంబులకును 3 మా తెఱుంగ 2వ

జ్ఞాయుధముఖరాదిత్యుల

పాయంబున బొంది చిక్కు 3 వడిరి నరేంద్రా.

338

వ. అప్పుడు.

339

క. ఇ య్యసురులచే జక్కితి

మెయ్యది దెరు వెందు జొత్తు 3 మిటు వొలయంగదే

యయ్యా దేవ 3జనార్దన

కుయ్యో కుయ్యో యటంచు 3 గూయిడి రమయల్.

340

వ. అని మొఱయిడు నవసరంబున.

341

మ. విహగేంద్రాశ్వనిరూఢుడై 4మణిరమా 3 విభ్రాజితోరనుడై

బహుశస్త్రాస్త్రమహాభుజాకలితుడై 3 భాస్వతిరీటాదిదు

స్సహాడై సవ్యశిశంగచేలధరుడై 3 సంపుల్లపదాక్షుడై

విహితాలంకృతితోడ మాధవుడు దా 3 వేంచేసె నచ్చటికిన్.

చ. అసురుల మాయ లన్నియును 3 నబ్బదళాక్షుడు వచ్చి సంతటక

గసిబిసియై నిరర్థమయి 3 గ్రక్కున బోయెను నిద్రనొంది సు

తసమున మేలుకొన్నగతి 3 దాల్చి చెలంగిరి వేల్పు లందఱుం

బససెడకే లయుండు హరి 3 పాదపరిష్కృతి సేయ నాకుదల్.

వ. అయ్యెడ.

344

అ. కాలనేమి ఘోర 3 కంఠీరవము నెక్కి

తార్జ్యశిరము శూలరథారంబాడువ

నతని పోటుముట్టు 3 హరి గేల నంకించి

దానం జానం బొడిచె 3 దైత్యవరుని.

345

1 మిన్ను మన్ను = ఆకాశము భూమి, 2 వజ్ర...త్యులు = వజ్రధరుడైన యింద్రుడు
మొదలైన దేవతలు, 3 జనార్దనుడు = ప్రళయకాలమున దుష్టజనుల బాధించి చంపు
వాడు (విష్ణువు), 4 మణి...స్కుడు = కాన్తుభుము లక్ష్మితోగూడిన అమృతభాగము

క. పదపడి మాలి సుమాలులు

బెదరించినఁ దలలుఁ దుంచెఁ ॥ 1 బృథుచక్రహతిఁ

గదఁ గొని గరుడుని తెక్కలు

సెదరించిన మాల్యవంతు ॥ శిరముఁ వేసెన్.

346

వ. ఇట్లు పరమపురుషుండగు హరికరుణా పరత్వంబునా బ్రతుకపలభ
మనసులైన వరుణ వాయు వానవప్రముఖులు పూర్వంబున నెవ్వ
రెవ్వరితోఁ గయ్యంబు సేయుదురు వారు వారలం దలపడి
నొప్పించి రయ్యవసరంబున.

347

క. బాహుబలంబున నిందుఁడు

సాహసమున బలిని గెలువ ॥ సమకట్టి సము

త్సాహమున వజ్ర మెత్తిన

హోహనినదంబు సేసి ॥ రథలజనములున్.

348

వ. ఇట్లు సముద్యతభిరహస్తుం డై యిందుండుఁ దనపురోభాగంబు
నం బరాక్రమించుచున్న విరోచననందను నుపలక్షించి యిట్లనియె.

మ. జగతికి వైరి మొఱంగి గెల్పుటదియున్ శౌర్యంబె ధైర్యంబె తా
మగవాడయ్యను దన్నుఁ దా నెఱిగి సామర్థ్యంబునుంగల్గియున్
బగవానిం గని డాఁగెనేని మెయి సూరపం జాలఁడేనిం గటా
కరే బంధులు దిట్టరే బుధులుఁ గరన్యల్ గూర్తురే దాననా.

శా. మాయల్ సేయఁగఁరాదు పో నగవులేమాత్తోడిపోరాటముల్

దాయా చిక్కితి వ్రక్కలించెదవడిఁ ॥ 2 దంభోలి ధారాహతిఁ

నీయిష్టార్థములెల్లఁ జూడుము వెనక ॥ నీవారలం గూడుతో

నీయాటోపము నిర్జరేందుఁ డడఁచుక ॥ నేఁడాజలో దుర్మతి.

వ. అని యుపాలంభించిన విని విరోచన నందనుం డిట్లనియె.

352

శా. నీవే పోటరివే సురేంద్రతెగడన్ ॥ నీకేల గల్పొటముల్

లేవే యెవ్వరిసాలఁ బోయినవిమే ॥ లీడుల్ కివిరిచ్చాగులుం

ద్రోవంజాలుధు రెవ్వెఘానమున సం ॥ తోషింపశోకింపనా

దైవం బేమి కరణ్ణలామలకమే ॥ దర్పొక్తులుం బాడియె.

353

ఆ. జయము లవజయములు ॥ సంపదలాపద

4లనిలచలిత నీపి ॥ కాంచలములు

1 బృదులహస్తుడు=వజ్రము చేతియందు గలవాడు, 2 దంభోలి ధార=వజ్రాయుధము

- చంద్రకళలు మేఘుల చయములు దరంగలు
మొఱుగు లమరవర్యుల మిట్టిపడకు. 354
- వ. అని యిట్లాక్షేపించి. 355
- క. వీరుండు దానవనాథుండు
నారసముల నింద్రు మేనల నాటించి మహా
ఘోరాయుధకల్పము లగు
శూరాలాపములు సెవులఁ శ జొనిపెన్ మరలన్. 356
- వ. ఇట్లు తథ్యవాదియైన బలిచే నిరాకృతుండై. 357
- క. శత్రువు నాక్షేపంబునఁ
1దోత్రాహతగజముభంగిఁ శ ద్రుట్లచు బలి నా
2వృత్తిరి వీచివైచిన
3గోత్రాకృతి నతండు నేలఁ శ గూత నరేంద్రుడా. 358
- క. చెలికాని పాటుంగనుఁగొని
బలిసఘండుగు జంభుఁ డతుల శ బాహు శక్తి
జెలితనము సాలనెఱపుచు
నిలు నిలుమని వీరక దాఁకె శ నిర్జరనాథున్. 359
- క. పంచాసనవాహనుండై
చంచస్థిద జంభుండైతి శ శైలారిని దాఁ
కించి సురేభంబును నొ
ప్పించి విజృంభించి యార్చి శ నేర్చెం గడిమిన్. 360
- క. వీరక సెడి ఘనగదాహతిఁ
దోఁకయు గదలింపలేక శ దాస్సహపీఠన్
మ్రోఁకరిలఁ బడియె నేలను
సోఁ శోర్వక దిగ్గజంబు శ సుడివిడి గొంచున్. 361
- వ. అయ్యెడ. 362
- క. సారథి వేయిహయంబుల
తే రాయితపరచి తేర శ దేవేంద్రుండు దా
నారోహించెను దైత్యుండు
దారత మాతలిని శూల శ ధారం బొడిచెన్. 363

అ. శూలనిహతి నొంది శ్రుకుక యార్చిన

సూతు వెలవకంచు శ్రురవిభండు

వానిశిరముఁ గునిమె శ్రువజ్రహతంబున

దైత్యసేనలెల్ల శ్రుదల్లడిల్ల.

364

చ. చని సురనాథుచేఁ గలన శ్రుజంభుఁడు సచ్చుట నారమండు సె

ప్పిన విని వానిభ్రాతలు గ శ్రుభీర బలాధికుఁ డాబలుండు పా

క నముచు లాపురందరునిఁ శ్రుగాంచి ఖగోక్షులఁ దూలనాడుచున్

ఘనజలధారలన్ నగముఁ శ్రుగప్పిన చాడ్పునఁ గప్పిరమ్మలన్. 365

నీ. విబుధలోకేంద్రుని శ్రువేయుగుఱ్ఱంబుల

నన్నికోలల బలుఁ శ్రుడదరనేసె

నిన్నూటమాతలి శ్రునిన్నూటరథమును

నారీతి నిండు ప్ర శ్రుత్యంగకమును

వేధించె బాకుండు శ్రువింటవాఁ డస్త్రంబు

లేయుటఁ దొడుగుట శ్రుయెఱుంగరాదన

కనకపుంఖంబుల శ్రుకాండంబు లొక పది

యేనింట నముచియు శ్రునేసి యార్చె

ఆ. బలిమి నిట్లు ముగురు శ్రుపగవాని రథసూత

సహితు ముంచి రస్త్ర శ్రుజాలములను

వనజలోకసఖుని శ్రువాసకాలంబున

మొగిలుగములు మునుఁగ శ్రుముంచునట్లు.

366

వ. అయ్యవసరంబున.

367

మ. అమరారాకులబాణజాలముల పా శ్రులైపోయితే చెల్లరే

యమరాధీశ్వర యంచు ఖన్నతరులై శ్రుయంభోధిలోఁ జంచల

త్యమును గ్రుంకు వణిగ్జనంబులక్రియన్ శ్రుదైత్యాధిప వ్యూహము

ఘ్రమునం జిక్కిరి వేల్పులందఱు విప శ్రుద్ధ్వంసంబులం జేయుచున్

శా. ఓహో దేవతలార కుయ్యడకుఁ డే శ్రునున్నాడఁ సంచంబుభృ

ద్వాహుం డాశరబద్ధపంజరము నం శ్రుతం జించి తేజంబునన్

నాహోవేతరథంబుతోడ వెలికిన్ శ్రువచ్చెన్ 1నిశాంతోల్లస

స్వాహాత్స్వంబునఁ దూర్పునం బొడుచు నాశ్రమాండుచందంబునన్

వ. ఇట్లు వెలువడి.

370

చ. విజిగిన సేనఁ గాంచి సుర శ్రీ వీరుఁ డొహా యని బిట్టువీరి కృ
మృతఁ బురికొల్పి పాకబల శ్రీ మస్తకముల్ నిశితాస్త్రధారలన్
నెఱసినతీక్ష్ణవజ్రమున శ్రీ నేలకు వ్రాల్చెను వానిచుట్టముల్
వెఱచిరి తన్నుమూపతులు శ్రీ విహ్వలులైచెడి పాటి రార్తితోన్.

వ. అప్పుడు నముచి నిలువబడి.

372

మ. తనచుట్టంబులఁ జంపె నీడనుచు ను శ్రీ ద్యుతోద్ధిగోకాత్ముడై
కనకాంతంబును నశ్రమసారమయమున్ శ్రీ ఘంటాసమేతంబు నై
జనదృష్టస్సహ మైన శూలము నొగిన్ శ్రీ సానించి నైచెన్ సురేం
ద్రునిపై దీన హతుండవొదని మృగేంద్రుని బోలి గర్జించుచున్.

తా. ఆకాశంబున. వచ్చుశూలమును జం శ్రీ భారాతి ఖండించి నా
నాకాండంబుల వానికంతము దెగెన్ శ్రీ దంభోళియున్ వైచెన్.
స్తోకేంద్రాయుధమున్ సురారిగళముం శ్రీ మ్రంపంగ లేదయ్యె వాఁ
డాకంపింపక నిల్చె దేవవిభుఁ డశత్యాశ్చర్యముం బొందగన్.

వ. ఇట్లు నిలిచి యున్న నముచిం గనుంగొని వజ్రంబు ప్రతిహతం
బగుటకు శంకించి బలభేది దనమనంబున్.

375

సీ. కొండలతెక్కలు శ్రీ ఖండించి నై చుచో

వజ్ర మెన్నఁడు నింత శ్రీ వాఁడి సెడదు

వృత్రాసురాదుల శ్రీ విదళించుచో నిది

దిరుగ దెన్నఁడు పని శ్రీ దీర్చి కాని

యింద్రుండఁగా నాకో శ్రీ యేను దంభోళియుఁ

గాదాకో యిదిప్రయో శ్రీ గంబు సెడనో

దనుజాధముఁడు మొన శ్రీ తాఁకుఁ దప్పించెనో

భినురంబు నేడేల శ్రీ బెండువడియె

అ. ననుచు వజ్రవగవ శ్రీ నార్ద్రగుహంబులఁ

జావ కుండఁ దపము శ్రీ సలిపె నీతఁ

డితర మెద్ది యైన శ్రీ నింద్రప్రయోగింపు

వైశ మనుచు దివ్యవారి వలికె.

376

- వ. ఇట్లా దేశించిన దివ్యవాణిహలుకు లాకర్ణించి పురంజరుండు. 377
- ఆ. ఆత్మబుద్ధిఁ దలచి శ్రీ యార్ద్రాంబు శుష్కంబు
గాని సాధనంబు శ్రీ ఘన మనుచు
నది యమర్చి దాన శ్రీ నమరులు మెచ్చంగ
నముచిశిరముఁ ద్రుంచె శ్రీ నాకవిభుండు. 378
- వ. అయ్యవసరంబున. 379
- సీ. పురుహూతు నగ్గించి శ్రీ పుష్పాంజలులు నేసి
మునులు దీవించిరి శ్రీ ముదముతోడ
గంధర్వముఖులు శ్రీ ఘనులు విశ్వావసుఁ
డును బరావసుండు నింశపెనయఁ బాడి
రమరాంగనాజను శ్రీ లాడిరి దేవతా
దుందుభులును మోసె శ్రీ దురములోన
వాయువహ్నికృతాంత శ్రీ వరుణాదులును బ్రీతి
ద్వంద్వలఁ గెల్చి రుద్రద్దండవృత్తి
తే. నల్పమృగముల సింహంబు శ్రీ లట్లతోలి
రమరవర్యులు దనుజుల శ్రీ నదటువాయ
నజుండు ప్రతీర నారదుఁ శ్రీ డరుగుఁడెంచె
దైత్యహరణంబు వారింప శ్రీ ధరణినాథ. 380
- వ. వచ్చి సురలకు నారదుం డిట్లనియె. 381
- శా. సిద్ధించె నురలార మీకమృతము శ్రీ శ్రీనాథసంసారపులై
వృద్ధి బొందితి రెల్లవాళలును విశేషమిల్ మృతిం బొందిరి
యద్ధంబేటికి నింక జాలుఁ బనిలేదోహా పురే యంచు సెం
బద్ధాలాపములాడి మాన్చె సురలం శ్రీ బాండవ్యవంశాగ్రీణి.
- వ. ఇట్లు నారదవచన నియుక్తులై రాక్షసులతోడి సంగ్రామంబు
సాలించి సకలదేవముఖులును ద్రివిప్రఫంబునకుం జనిరి. హత
శేషులైన దైత్యదాసపులు విషణ్ణుండైన బలిం దోడ్కొని పశ్చిమ
శిఖరంబుఁ జేరిరి. విధ్వంసమానకంధరులై . వినష్టదేహులగు
1 యామినీచరులనెల్లను శుక్రుండు మృతసంజీవని యైన తన విద్య
వెంపునం జేసి బ్రదికించె. బలియును భార్గవానుగ్రహంబున మిగత

శతీర వేదనుండై పరాజితుండయ్యును లోకకాలవిచక్షణుం డగు
టంజేసి దుఃఖపడక యుండెనని చెప్పి రాజునకు శుకుం డిట్లనియె
సీ. కైలాసగిరిమీఁద శ ఖండేందుభూషణుం

డొకనాఁడు గొలుపున శ నున్న వేళ
నంగనయై విష్ణుఁ శ డనురుల వంచించి

సురలకు నమృతంబు శ నూఱు లిడుట
విని దేవియును దాను శ వృషభేంద్రగమనుండై

కడువేడ్కభూత సం శ ఘములు గొలువ
మధుసూదనుం డున్న శ మందిరంబునకేగి

పురుషోత్తమునిచేతఁ శ బూజవడసి
తే. తానుఁ గూర్చుండి పూజించె శ దనుజునైఁ

గుశలమేమీకు మాకునుఁ శ గుశలమంచు

మధురభాషల హరిమీద శ మైత్రినెఱపి

హరుఁడు పద్మాక్షుఁజూచి యి శ ట్లనియెబ్రీతి.

384

సీ. దేవ జగన్మయ శ దేవేశ జగదీశ

కాలజగద్వ్యాప్త శ కస్వరూప
యఖిలభావములకు శ నాత్మయు హేతువు

నైన యీశ్వరుఁడ వా శ ద్యంతములకు
మధ్యంబు బహియును శ మఱిలోపలయు లేక

పూర్ణమై యమృతమై శ భూరిసత్వ
మానంద చిన్మాత్ర శ మవికార మాద్య మ

నన్య మశోకంబు శ నగుణ మఖిల

తే. సంభవస్థితిలయమూల శ దంభకంబు

నైన బ్రహ్మంబు నీవ నీ శ యంఘ్రియుగము

నుభయసంగవిస్మృత్తులై శ యున్నమునులు

గోరి కైవల్యకాములై కొల్తురెపుడు.

385

సీ. భావించి కొందఱు శ బ్రహ్మంబు నీవని

తలపోసి కొందఱు శ ధర్మమనియుఁ

జచ్చించి కొందఱు శ సదసదీశ్వరుఁడని

పరవిఁ గొందఱు శ కి శ సహితుఁడనియుఁ

జితించి కొందఱు శ్చిరతరంగ డవ్యయుఁ

డాత్మతంత్రుఁడు పరుం శ్చధికుఁ డనియుఁ

దొడరి యూహించుచు శ్చతుది నవ్యయ ద్వయ

సనసద్విశిష్ట సం శ్చ్రయుఁడ వీవు

తే. తలఁచ నొక్కింత వస్తుభే శ్చ దంబుఁ గలదె

కంకణాదులు బసిండి యొ శ్చ క్కటియకాదె

కడలు పెక్కొన నాచ్చి యొ శ్చ క్కటియకాదె

భేదమంచును నిను విక శ్చ ల్పింపవలదె.

386

సీ. యద్విలాసము మరీ శ్చ చ్యాచు లెఱుంగరు

నిత్యుడనైయున్న శ్చ నేను నెఱుంగ

యన్మాయసంఘలై శ్చ యమరాసురాదులు

వనరెద రఱుయున్న శ్చ వార లెంత

యేరూపమునఁ బొంద శ్చ కేపారుదువు నీవు

రూపివై సకలంబు శ్చ రూపునేయ

రక్షింపఁ జెఱుపఁ గా శ్చ రక్షమైన సచరాచ

రాఖ్యమై విలసిల్లు శ్చ దంబరమున

తే. ననిలుఁ డేరితి విహరించు శ్చ సట్లనీవు

గలసి వర్తింతు సర్వాత్మ శ్చ కత్వమొప్పు

జగములకు నెల్లబంధ మో శ్చ త్తములు నీవ

నీవ సర్వంబుఁ దలపోయ శ్చ నీరజాక్ష.

387

మ. ఘనతన్ నీమగసోఁడుముల్ పలుమఱుం శ్చ గన్నారఁ గన్నార మే

నిన్ను విన్నారము చూడ మెన్నఁడును మున్ శ్చ నీయాఁడుఁ

జందంబు మో హిని వై దైత్యులఁ గన్నుఁ బ్రామియమృతం శ్చ

బింద్రాదిదేవాళి కిచ్చిననీరూపముఁ జూపుమా కుతుకముం శ్చ

జిత్తంబునం బుట్టెడిన్.

388

క. మగవాఁడ వయ్య జగములఁ

దగిలించి చిక్కులను జెట్టు శ్చ దంటకు నీకున్

మగువతనంబున జగములఁ

దగులము బొందింప నెంత శ్చ దడవు ముకుందా.

389

వ. అని పలుకుచున్న శూలపాణిచే నవేక్షితుండై విష్ణుండు భావగం
భీరం బగు నవ్వు నివ్వటిల్ల నవ్వామదేవున కిట్లనియె. 890

శా. శ్రీకంఠా నిను నీవ యేమటకుమీ శ చిత్తంబురంజించెదన్
నాకద్యేషుల డాగురించుటకుఁ నై శ నాఁ డేను గైకొన్నకాం
తాకారంబు 1బగన్నిమజ్జనమునీశ్ర కైజూచెదే జూపెదం
గైకోస్వర్ణములండుకాముకులుసంశకల్ప ప్రభావంబులన్ 891

హరి దనమోహినీరూపంబుచే నీశ్వరుని మోహింపఁ జేయుట

వ. అని పలికి కమలలోచనుం డంతర్హితం డయ్యె న య్యుమాస
హితుం డయిన భవుండు విష్ణు డెట్లు వోయెనో యెందుఁ జొచ్చెనో
యని దశదిశలం గలయనవలోకించుచుండం దనపురోభాగంబున.
నీ. ఒకయెలదోటలో శ నొకపీఠి నొకనీడఁ

గుచకుంభములమీఁది శ కొంగుఁదలఁగఁ
గబరికాబంధంబుఁ శ గంపింప నుడుటి పైఁ
జికురజాలంబులు శ సిక్కువడఁగ
సనుమాన మై మధ్య శ మల్లాడఁ జెక్కులఁ
గర్జకుండలకాంతి శ గంతులిడఁగ
నారోహభరమున శ నడుగులుఁ దడఁబడ

దృగ్దీప్తిసంఘంబు శ దిశలఁ గప్ప

తే. వామకరమున జాతిన శ వలువఁ బట్టి
కనకనూపురయుగళంబు శ గ అనంగఁ
గంకణంబుల ఝణఝణాత్కార మెసఁగ
బలిచేనాడు ప్రాయంపు శ టింతిఁగనియె. 893

వ. కని మున్ను 2మగువ మరగి సగమయిన మగవాఁ డమ్మగువ
వయోరూపగుణ విలాసంబులు దన్ను నూరింపం గనుతెప్ప
ప్రేయక తప్పక చూచి మెత్త నయిన చిత్తంబున 894

శా. ఈకాంతాజనరత్న మెవ్వరిదొకోరయీ యాఁడురూపంబుమున్నే
కల్పంబులయందుఁ గాన మజుఁ డీరయింతిన్ శృజింపంగఁ దా

1 బగల్ + నిమజ్జనము, 2 మగువ.....తాఁడు=పార్వతియందలి ప్రేమచే నర్థ
శరీరమునిచ్చి తానర్హవారీశుఁడని పేరుపొందిన వాఁడు.

లేకుం డెల్ల నిజంబు వల్లభత నీ శ్రీ లీలావతిం జేరఁగా

నే కాంతంఁకుఁ గలండ్లా కీర్తడలకు నా శ్రీ కీయంతి సిద్ధించునే. 395

వ. అని మఱియుం జెఱకువెలుతుని మెఱవడిఁ దరపిన నెఱబిరుదు
వెఱంగుపడం దెఱవ దుఱిమిఁకొనిన తుఱుముబిగిముడి వదలి కదలి
భుజముల మెడల నొడలనదిరి చెదరిన కురులు నొసలి మృగమద
తిలకంపుటసలు మసల విసవిస నగుమొగము మెఱుంగులు దశది
శలం బసలుకొలుపఁ జిఱునగవు మెఱయఁ నునుఁ జెమటం దడం
బడి పులకరములు గులకరములు గొన హృదయానందకందం బగు
కందుకంబు గరారవిందంబునం దమర్చి యకుంసం జేర్చి చెక్కున
హత్తిచి¹ చుబుకంబు మోపి² చూచుకంబులంగదియించి సఖంబుల
మీటుచు మెల్ల మెల్లన గెల్లాడు కరకమలంబులం గనకమణి
వలయంబులు ఝణఝణ యనం గుచకలశంబు లొండ్లాంటి
శౌరయ నెడమఁ గుడిం దడంబడఁ గ్రమ్మననెగురఁ జిమ్ముచు
నెగురఁ జిమ్మి తనకుఁదానె కొన్ని చిన్ని పన్నిదంబులు సేసికొని
బడుగునడుము బెడఁకి వడ వడ వడంక నఱితి సరులుఁ గలయం
బడఁ దిరుగుచు తిరుగునెడఁ బెనఁకువలుగొనఁ జెవులొడవుల
రుచులు³ గటముల నటనములు సలుపఁ బవిత్రితిరిగి యొడియుచు
నొడిసి కెలంకులన్ జడియుచు జడిసి జడనుపడక వలువ నెలవు
వదలి దిగంబడం గటిస్థలంబున⁴ గాంచీకనకమణికింకిణులు మొరయఁ
జరణకటకమ్ములు గల్లు గల్లు మనం గరకంకణమణిగణములు
మెఱయ వెనుకొని యుఱికిపట్టుచుఁ బట్టి పుడమిం బడవైచి పాటు
వెంటన మింటికెగసి గెంటక కరంబునం గరంబు దిరంబయి పలు
మఱు నెగయనడుచుచు నెగయునెడం దిగంబడుతఱిని నీలంపు
మెఱుంగునిగ్గు సోగపగ్గంబుల వలలు వైచి రాఁదిగిచినపగిది వెను
కొనంగ విలోకనజాలంబులు నిగిఁజించుచు మగిడించుచుఁ గరలాఘ
వంబున నొకటి పది నూఱు వేయిసేసి నేర్పులు వాటించుచు
నరుణచరణకమలరుచుల నుదయశిఖరశిఖరతరణికరణిసేయుచు
ముఖచంద్రచంద్రికలఁ జంద్రమండలంబులు గావించునెడనెడ

1 చుబుకము=గడ్డము, 2 చూచుకములు = చన్న మొసలు, 3 కటములు=చెక్కిళ్లు,
4 గాంచీ...ణులు = గజల యొడఁబడుముక, బంగారు గంటల చప్పుడు

నురోజదుర్గనిర్గతచేలాంచలంబుఁజక్కనొత్తుచుఁగఁపొలఫలకాలోల
 ఘర్మజల బిందుబృందంబుల నఖాంకురంబుల నోసరించుచు నధర
 బింబారుణసంభ్రాంతసమాగతరాజకీరంబులం జోపుచు ముఖసరోజ
 పరిమళాస్తకమత్తమధుకరంబుల నివారించుచు మందగమనాభ్యాస
 కుతూహలాయత్తమరాళయుగ్మంబులకుండలంఁగుచు విలాసవీక్షణా
 సందితమయూరమిథుసంబుఁజు నెడగలుగుచుఁ బాదరిండ్లయీఱ
 ములకుంబోకమలంఁగుచు సరసకిసలయాస్వాడకాముక కకలకంఠదం
 పతులకుఁ రాదూరమగుచు దీఁగయుయ్యెలలనూఁగుచు 4 మాధవీ
 మండపంబులెక్కుచుఁగునుమరేఁజుపటలంబులగుబృథ్వీ వ్రాఁకుచు
 మకరందస్యందబిందుబృందంబు నుత్తరించుచుఁ గృతకశైలంబుల
 నారోహించుచుఁ బల్లవపీఠంబులం బధిశ్రమంబు వుచ్చుచు లతా
 సౌధభాగంబులఁ బాడనూపుచు నున్నతకేతకీస్తంభంబుల నొర
 గుచుఁబుష్పదళిఖచితవాతాయనంబులందొంగిచూచుచుఁ గమల
 కాండపాలికల నాలంబించుచుఁ జంపకశేహాళీమధ్యంబుల నిలువం
 బడుచుఁ గదళికాపత్రికవాటంబుల నుద్ఘాటించుచుఁ బరాగనిర్మిత
 సాలభంజికానివహంబుల నాదరించుచు మణికుట్టిమంబుల పురి
 యుచుఁ జంద్రకాంతవేదికల నొలయుచు రత్నపంజరశారకానివ
 హంబులకుం జదువులుసెప్పుచుఁ గోరినక్రియం జూచుచుఁ జూచిన
 క్రియ మెచ్చుచు మెచ్చినక్రియ వెఱఁగుపడుచు వెఱఁగుపడిన
 క్రియ మఱచుచు మఱవక యేకాంతం బగు నవ్వనాంతంబున
 ననంతవిభ్రమంబుల జగన్మోహినియై విహరించుచు నున్న సమ
 యంబున.

396

ఆ. వాలుఁగంటివాఁడి శ వాలారుఁ జూపులఁ
 శూలి ధైర్య మెల్లఁ శ గోలుపోయి
 తఱలి యెఱుక లేక శ మఱచె గుణంబుల
 నాలి మఱచె నిజగ శ ణాలి మఱచె.

397

వ. అప్పుడు

398

1 కపోలఫలకము=చెక్కిలి పలక, 2 మయూరమిథునము = నెమిళజంట, 3 కల
 కంఠదంపతులు=కోనెల యాలుమగలు, 4 మాధవి=వనలక్ష్మి, కల్లు, తేనె. 5 పుష్ప

ఆ. ఎగుర వైచి పట్ట శ నడలేమిఁ చేదప్పి

వ్రాలుబంతి గొనఁగ శ వచ్చు నెడను

బడఁతి వలువ వీడి శ పడియె మారుతహతి

జంధ్రధరుని మనము శ సంచలింప.

399

మ. 1 రుచిరాపాంగిని వస్త్రబంధనపరన్ శ రోమాంచవిభ్రాజితం

గుచభారానమితం శిగరద్వయపుటీ శ గూఢీకృతాంగిం జల

త్కచబంధం గని మన్మథాతురత నా శ కంపించి శంభుండు ల

జ్జ చలింపం దనకాంత నూడఁ గదిసెం శ జంద్రాస్య కేల్దమ్మికిఁ.

ఆ. పదము సేర వచ్చు శ ఫాలాక్షుఁ బూడగని

చీర వీడి పడిన శ సిగ్గుతోడ

మగువ నగుచుఁ దరుల శ మాటున డాఁగెను

వేల్పుజేఁడుఁ నబల శ వెంటఁ బడియె.

401

మ. ప్రబలోద్భృత్కరిణిం గరింద్రుండు రమిం శ పన్వచ్చులీలన్ శివుం

డబలా పోకుము పోకమీయనుచు డా శ యంబాటికెంకేలఁ ద

త్కబరీబంధము వట్టి సంభ్రమముతోఁ శ కాఁగిశ్చనోలార్చె నం

తబహిప్రక్రియ నెట్టకేనిఁ గదియం శ దద్భాహుత ర్ముక్తయై. 402

సీ. వీడి వెన్నున నాడు శ వేణీభరంబుతో

జఘనభారాగత శ శ్రాంతితోడ

మాయావధూటియై శ మరలి చూచుచుఁ బాటుఁ

విష్ణు నద్భుతకర్ము శ వెంటఁదగిలి

యీశాను మరల జ శ యించె మరుం డనఁ

గరిణి వెన్నును కరి శ కరణిఁ దాల్చి

కొండలు నేలులు శ గొలఁకులు వనములు

దాఁటి శంభుండు ససం శ దన్మహాత్ము

తే. నిర్మలామోఘవీర్యంబు శ నేలమీఁదఁ

బడినచో లెల్ల వెండియుఁ శ బైడియయ్యె

ధరణి వీర్యంబువడఁ జన్నుఁ శ దానెటింగి

దేవమాయాబడత్వంబు శ దెలిసెహరుండు.

403

క. జగదాత్మకుఁ డగు శంభుఁడు

మగిడెనుహరి నెఱింగి తనదు శ్రీ మాహాత్మ్యమునకా

1విగతత్రపుఁ డై నిలిచెను

మగువతనం బుడిగి హరియు శ్రీ మగవాఁ డయ్యెకా.

404

ఆ. కాము గెలువవచ్చుఁ శ్రీ గాలారిగావచ్చు

పుత్రుజయముఁ గలిగి శ్రీ మెరయవచ్చు

నాఁడువారిఁచూపు శ్రీ టంపట గెలువంగ

వశముగాదు త్రిపుర శ్రీ వైరి కైన.

405

వ. ఇట్లు పురుషాకారంబు వహించినహరి హరునకిట్లనియె.

406

సీ. నిఖిలదేవుఁ త్తమ శ్రీ నీవైకృత్య రుఁడుఁడక్క

నెవ్వఁడు నామాయ శ్రీ నెఱుంగ నేర్పు

మానిని యైన నా శ్రీ మాయచే మునుఁగక

ధృతి మోహితుండ వై శ్రీ తెలిసి తీవు

కాలరూపంబునఁ శ్రీ గాలంబుతోడ నా

యందును నీమాయ శ్రీ యధివసించు

నీమాయ నన్ను జ శ్రీ యింపనేరదు నిజ

3మకృతాత్మ్యలకు నెల్ల శ్రీ ననుపలభ్య

తే. మిపుడు నీనిష్ఠ పెంపున శ్రీ నెఱింగి తనుచు

సత్కరించిన సఖ్యంబు శ్రీ సాల నెఱిపి

దక్షతనయగణంబులుఁ శ్రీ దన్నుఁగొలువ

భవుఁడు విచ్చేసెఁ దననిజ శ్రీ భవనమునకు.

407

శా. సారావారము ద్రచ్చుచో గిరిసము శ్రీ ద్యద్భారమై కచ్చుసా

కారుండైన రమేశువర్తనము నా శ్రీ కరింపఁగి కింప సం

సారాంభోనిధిలో మునుంగు కుజనులో శ్రీ సుక్రేశ్వరముంబొంది వి

స్తారోదారసుఖంబుఁ జెందుదురు తోధ్యంబెంతయుకా భూవరా.

మ. ఎలమిక్ దైత్యుల నాఁడురూపమున మోహింపించిపీయూషముం

జలితాపన్నులకున్ సురోత్తములకుంశ్రీజక్కన్ విభాగించి ని

హృదయేఽర్చితం విలసిల్లు శ్రీవిభవనిఁ దశస్థానావధూరూపముం
దలతున్ మొక్కుదునాత్మలోననురితధాన్వంతార్కరూపంబుగన్.

వ. అని జెప్పి శుకుం డిట్లనియె.

410

తే. సరవరాధీశ యిప్పుడు శ సడచు చున్న
వాఁడు సప్తమమనువు ²వై శ వస్వతుండు
శ్రాద్ధదేవుండనందగు శ జనవరేణ్య
పదురు నందను లతనికిఁ శ బ్రకటబలులు.

411

వ. వార లిక్ష్వాకుండును సభంగుండును ధృష్టుండును శ్రాత్రుయు సరి
వ్యంతుండును నాభాగుండును దిష్టుండును గరూశకుండును
బృహద్ధాండును వసుమంతుండును సనువారు పదుగురురాజులు
పురందరుండనువాఁ డింద్రుం డాదిత్యమరుదశ్వివసు రుద్రసంజ్ఞలుఁ
గలవారు దేవతలు గౌతమకశ్యపాత్రి విశ్వామిత్ర జమదగ్ని భర
ద్వాజ వసిష్ఠ లనువారు సప్తర్షులయి యున్న వారందుఁ గశ్యపున
కదితి గర్భంబున విష్ణుండు వామనరూపుండై జనియించి 4 యంద్రా
వరజుండయ్యె నిప్పుడేడు మన్వంతరంబులు సెప్పంబడియె రాఁగల
మన్వంతరంబులును శ్రీహరి పరాక్రమంబునుం జెప్పెద ⁵దత్తావధా
నుండ వై విను మని శుకుం డిట్లనియె.

412

సీ. జననాథ సంజ్ఞయు శ ఛాయయు సనువారు

గల రరుగనకు విశ్వోకర్మ తనయ

లిరువురు వల్లభ శ లిట మున్న చెప్పితిఁ

బరంగు దృఢీయయు శ బడబ యనఁగ

సంజ్ఞకు యముండును శ శ్రాద్ధదేవుండును

⁶యమునయుఁ బుట్టిరి శ హర్ష మెసఁగ

1 దురితం.....రూపంబుగన్ = పాపము నెడి చీకటికి నూర్చుండుగా నెంచుకొని.

2 వైవస్వతుండు=వివస్వతుని కొడుకు, 3 శ్రాద్ధదేవుండు=శ్రద్ధతో విధిని నెరవేర్చు
జేలుపు—యముండు. 4 ఇంద్ర + ఆవరజుండు=ఇంద్రుని లక్ష్ముండు (వామనుడు లేక
విష్ణువు), 5 దత్త + ఆవధానుండు=పొందనైన హెచ్చుతక్ గలవాడు. 6 యమున =

ఛాయకుఁ 1దపతియు శ సావర్ణియును శ నై

శ్చరుఁడునుఁ గలిగిరి శ సంవరణుఁడు

తే. దపతి నాలింగఁ నైకొనెఁ శ దా వరించి

యశ్వియుగళంబు బడబకు శ నవతరించె

వచ్చు నస్త్రమవసువు సావర్ణి వాఁడు

తపము సేయుచు నున్నాఁడు శ ధరణినాథ.

413

క. ఒకపరి సూచిన వెండియు

నొకపతి నూడంగ లేక శ యుండు సిరులకై

యొకనొకనిచేటు వేళకు

నొకఁ డొక్కఁడు మనువుఁగాచి శ యుండు నరేంద్రా.

414

వ. సూర్యసావర్ణిమన్వంతరంబుగ నతనితనయులు నిర్మోహవిరజస్కా-

ద్యులు రాజులును సుతపోవిరజోమృతప్రభులనువారు దేవతలును

గాఁ గలరు గాలవుండును దీప్తిమంతుండును బరశురాముండును

ద్రోణపుత్రుఁ డగు నశ్వత్థామయుఁ గృపుండును మజ్జనకుండగు

బాదరాయణుండును ఋష్యశృంగుండును సప్తర్షి లయ్యెదరు

వారలిప్పుడు దమతమయోగబలంబుల నిజాశ్రమమండలంబులఁ

జరియించుచున్నవారు విరోచననందనుం డగు బలి యింద్రుం

డయ్యెడు నని చెప్పి శుకుం డిట్లనియె.

415

సీ. బలి మున్ను నాకంబు శ బలిమి మైఁ జేకొన్న

వామనుం డై హరి శ వచ్చి వేడఁ

బాదత్రయం బిచ్చి శ భగవన్నిబద్ధుం డై

సురమందిరముకంటె శ సుభగమైన

సుతలలోకంబున శ సుస్థితి నున్నాఁడు

వెత లేక యటమీఁద శ వేదగుహికి

నాసరస్వతికిఁ దా శ నట సార్వభౌముండు

నాఁ బ్రభు వయి హరి శ నాకవిభునిఁ

1 తపతి=పశ్చిమవాసిని (నదములు)-స్త్రీరూపమును వహించి వివాహములాడు మర్యాద కలదు. జ్ఞాపకము—(యమనకే కాళిందియని పేరు. ఈమె కృష్ణుని వరించెను. తపతి సంవరణుని వరించె. నర్మద పురుకుత్సుని వరించె. 1 కాళిందీ పరిణయము. 2 తపతి

అ. బదవిహీనుఁ జేసి శ బలిఁదెచ్చి నిలుపును
 బలియు నిర్జరేంద్రుఁపదము నొందు
 నింద్రపదము హరికి శ నిచ్చినకటమున
 దాసఫలము సెడను శ ధరణినాథ.

416

వ. అట మీఁదటికాలంబున వరుణుండనుం డగు బ్రహ్మసావర్తి శోమ్మి
 పవమను వయ్యెడు నోని కొడుకులు శ్చతకేతు దీప్తకేతుప్రము
 ఖులు రాజులును బరమరీచిగర్గాదులు నిర్జరులును నశ్చతుం డను
 వాఁ డింద్రుండును ద్యుతిమత్ప్రభులులగు వారలు ఋషులును
 నయ్యెద రందు.

417

అ. ననుజహరణుఁ డంబు శ ధార కాయుష్మంతు
 నకు జనించి రక్ష శ ణంబు సేయ
 మూఁడులోకములను శ మోదంబుతో నేలు
 సద్భుతాఖ్య నొప్పు శ నమరవిభుఁడు.

418

వ. మఱియు నుపశ్లోకసుతుం డగు బ్రహ్మసావర్తి దశమ మనువయ్యెడి
 దత్తుత్తుల్లు భూరిషేణాదులు భూపతులును హవిష్మత్ప్రము
 ఖులు మునులును శంభుండను వాఁ డింద్రుండును విబుధాద్యులు
 నిర్జరులును నయ్యెదరందు

419

అ. విశ్వస్రజనియింట శ విభుఁడు విమూచికి
 సంభవించు నంశ శ సహితుఁ డగుచుఁ
 జెలిమి శంభుతోడఁ శ జేయు 1విష్వక్సేనుఁ
 డనఁగ జగముఁగాచు శ నవనినాథ.

420

వ. మఱియుం దదాగమివ్యత్కాలంబున ధర్మసావర్తి పదునొకండవ
 మనువయ్యెడి మనుతనూజులు సత్యధర్మాదులు పదుండు ధరణీ
 పతులును విహంగమ కామగమన నిర్వాణరుచులను వారు సుర
 లును వైధ్యులు డనువాఁ డిందుండును నరుణాదులు ఋషులును
 నయ్యెద రందు.

421

అ. అంబుజాతనేతుఁ శ డానూర్యనూనుఁ డై
 ధర్మసేతు వనఁగఁ శ దగ జనించి

వైభవాశ్వుడగుచు శ్రీ వైభవతుఁ డలరంగఁ
గరుణఁ ద్రిజగములనుఁ శ్రీ గావఁ గలఁడు.

422

వ. మఱియుఁ దద్భవివ్యత్సమయంబున భద్రసావర్తి పుండ్రుండవ మను
వయ్యెడి నతని నందనులు దేవనమనదేవదేవజ్యేష్ఠాదులు వను
ధానిపతులును ఋతుధాముఁ డనువాఁ డింద్రుండును హరితా
దులు వేల్పులును: దప్రమాన్తి తప్రగ్నాధులు ఋషులును
నయ్యెద రందు.

423

ఆ. జలజలోచనుండు శ్రీ సత్యతపస్సాన్వ
తలకు సంభవించుఁ శ్రీ దనయుఁడగుచు
ధరణిఁ గాచు నంచి శ్రీ తస్వధామాఖ్యుఁడై
మనువు సంతసింప శ్రీ మానవేంద్ర.

424

వ. మఱియుం దదేవ్యత్కాలంబున నాత్మవంతుఁ డగు దేవసావర్తి
పదుమూఁడవ మను వయ్యెడి మనుకుమారకులు చిత్రసేన
విచిత్రాదులు జగతీనాయకులును సుకర్మసుత్రామ సంజ్ఞలు
గలవారు బృందారకులును దివస్పతి యనువాఁ డింద్రుండును
సింహాతత్త్వదర్శాద్యులు ఋషులును నయ్యెద రందు.

425

ఆ. ధరణిదేవహోత్ర శ్రీ దయితకు బృహతికి
యోగవిభుండు నాఁగ శ్రీ నుద్యవించి
వనజనేత్రుఁ డాది శ్రీ వస్పతి కెంతయు
సౌఖ్యమాచరించు శ్రీ జగతినాథ.

426

వ. మఱియు నట వచ్చుకాలంబున నింద్రసావర్తి పదునాలవ మను
వయ్యెడి మను నందనులు గంభీరవస్వాదులు రాజులును బవిత్ర
చాక్షుషు లనువారు దేవగణంబులును శుచి యనువాఁ డింద్రుం
డును నగ్ని బాహు శుచి శుక్రమాగధాదులు ఋషులును
నయ్యెద రందు.

427

తే. తనర సత్రాయణునకు విరతానయందు
భవము నొందెడి హరి బృహద్రాసుఁ డనఁగ
విస్తరించుఁ గ్రియాతంతు శ్రీ విసరములను
నాకవాసులు ముద మంద శ్రీ నరవరేణ్య.

428

క. 1 జగతీశ త్రికాలములనుఁ

బాగ దొందు మనుప్రకాశములు సెప్పఁ బడెం

దగఁ బడునలుపురు మనువులుఁ

డెగ యుగములు వేయు నడవ శ దివ మజాన కగుక. 429

వ. అనినఁ బరీక్షిస్తే రేందుగిడు శుకయోగింద్రాన కీర్తనియె. 430

ఆ. ఈపదంబు లంకు శ నీమనుప్రముఖుల

నెవ్వరనుచు వార శ లేమికతన

నధికవిభవ్యలైరి శ హరి యేల జనియించె

నెఱుంగఁ బలుకు నాకు శ నిద్దచరిత. 431

వ. అనినం బారాశర్యకుమారుం డీర్తనియె. 432

సీ. మనువులు మునులును శ మనుసుతు లిందుగిలు

నమరులు హరియాజ్ఞ శ నడఁగువారు

యాజ్ఞాదు లందఱు శ హరిపాదపాకృతు

లామనువులు దత్తేశ్వరహాశక్తి.

జగముల నడవుదు శ రొగి నాల్గయుగముల

కడపటఁ గాలసంశగ్నిస్తమైన

నిగమచయంబును శ నిజతపోబలముల

మరలఁ గాంతరు ఋషివరులు దొంటి

తే. పగిది ధర్మంబు నాలుగు శ పాదములనుఁ

గలిగి వర్తిల్లు మనువులు శ గమలనేత్రు

నాజ్ఞఁ దిరుగుదు రేలుదు శ రవనిపతులు

జగతి భాగించి తమతమ శ సమయములను. 433

వ. మఱియుం బ్రాపులయినవారల నింద్రపదరంబులను బహుప్రకారం

బుల దేవపదంబులను హరి ప్రతిష్ఠించు చుండు వారలు విహిత

కర్మంబుల జగత్త్రయంబునుం బరిపాలింతురు లోకంబులు సువృష్టు

లై యుండు. 434

1 తా॥ జరిగిన, జరుగుచున్న, జరుగనున్న మూడడు కాలములందలి పడునలుపురు మనువుల విషయము చెప్పబడినది. మనువులు పడునలుపురు వేయియుగముల పరిమాణకాలములో నొకరివెన్న, ఐకరు నడుతురు, అది బ్రహ్మకొకనాటి పగటికాలము.

సీ. యోగీశరూపుఁడై శ యోగంబుఁ జూపుచు
 మానిరూపమునఁ గ శ ర్మంబుఁ దాల్చు
 సర్గంబు సేయిఁ బ్ర శ జాపతి రూపుఁడై
 యింద్రుఁడై దైత్యుల శ నేపడంచు
 జ్ఞానంబు నెఱిగించు శ జతుర సిద్ధాకృతిఁ
 గాలరూపమునఁ బా శ కంబుసేయు
 నానావిధాకార శ నామరూపంబులఁ
 గర్మలోచనులకుఁ శ గానబడఁడు

ఆ. చనిన రూపములనుఁ శ జనురూపముల నింక
 జనఁగ నున్నరూప శ చయము నతఁడు
 వివిధుఁడై యనేక శ వృత్తుల వెలిగించు
 విష్ణుఁడవ్యయుండు శ విమల చరిత.

435

వా ను న చ రి త్ర క థా ప్రా రం భ ము

వ. అనిన భూవరుం డిట్లనియె. 436
 మ. బలి నంభోరుహనేత్రుఁ డేమిటికినై శ పాదత్రయిన్ వేడె ని
 శ్చలుఁడున్ బూర్ణుఁడు లబ్ధకాముఁడు రమారసంపన్నుఁడై తాఁబర
 స్థలికిన్ దీనునిమాడ్కి నేలచనియెం శ దప్పేమియున్ లేక ని
 ష్కలుషున్ బంధన మేలచేసెను వినంశకాతూహలం బయ్యెడిన్.
 వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 438

సీ. పురుహూతుచే నొచ్చి శ పోయి భార్గవులచే
 బలి యెట్టకేలకు శ బ్రదికి వారి
 చిత్తంబు రాఁగొల్చి శ శిష్యుఁడై వర్తింప
 వారు నాతనిభక్తి శ వలన మెచ్చి
 విశ్వజిద్యాగంబు శ విధితోడఁ జేయింప
 భవ్యకాంచన పట్ట శ బద్ధరథము
 నర్చు¹వాజులఁ బోలు శ హారులుఁ గిగంఠీరవ
 ధ్వజము మహాదివ్య శ ధనువుఁబూర్ణ

తే. 1 తూణముగళంబుఁ గవచంబుఁ శ దొలుతహామ

పావకుండిచ్చె 2 నమ్మాన శ పద్మమాలఁ

గలుష హరుఁడగు తనతాత శ కరుణానాసఁగె

సోమసంకాశశంఖంబు శ శుక్రుడిచ్చె.

439

వ. ఇవ్విధంబున.

440

క. పాణియు శిరధియుఁ గృపాణియుఁ

4 దూణియు 5 ధన్వియును స్రగ్వి శ తురగియు దేహ

త్రాణియు ధిక్కృతవిమత

ప్రాణియు 6 మణికనకవలయ శ పాణియు నగుచున్.

441

మ. పలుదాసంబుల విప్రులం దనిపి తరద్భద్రోక్తులం బొంది పె

ద్దలకున్ మ్రొక్కి- విశిష్టదేవతల సంరతర్భక్తిఁ బూజించి ని

ర్మలుఁ బ్రహ్లాదునిఁ జీరి నమ్రశిరుఁడై శ రాజద్రభారూఢుడై

వలిఁగెన్ దానవభర్త 7 కైలశిఖరో శ ద్వేలద్ర వాగ్విప్రభన్.

442

క. శిదండిత మృత్యుకృతాంతులు

ఖండిత సురసిద్ధసాధ్య శ గంధర్వాదుల్

పిండితదిశు లమరాహిత

దండాధిశ్వరులు సములు శ దన్నుం గొలువన్.

443

క. చూపుల గగనము మ్రింగుచు

నేపున దివి భువియు నాత శ లీతలసేయన్

రూపించుచు దనుజేంద్రుడు

ప్రాపించెను దివిజనగర శ పథము నరేంద్రా.

444

వ. ఇట్లు బలవంతుఁడగు బలి సురేంద్రుని సాధింప సమకట్టి దండగమ

నంబుసేసి నిడుదవయనంబులం జని చని.

445

1 తూణము=అంబులపొది, 2 అమ్మానపద్మమాల=వాడని తామరపూలపండు, 3 శిరః=శిరము గలవాడు, 4 తూణి=అంబులపొది గలవాడు, 5 ధన్వి=ధనము గలవాడు, 6 మణి.... పాణి=మణులచేత బంగారుచేత జేయబడిన కిడియములచేయి గలవాడు, 7 కైల.... ప్రభా=కొండ నెత్తమునం కైట్టరాయిడివలన గలిగిన నెద్దమంట

వామనమూర్తి విశ్వరూపము నొంది విజృంభించుట.

క. సురలోక సముద్ధరణము
నిరత్రస్త్రీకరణ మఖిల శ నిగమాంతాలం
కరణము భవసంహరణము
హరిచరణము నీటఁ గడిగె శ నసురోత్తముఁడున్.

మ. కనియెం బుణ్య¹జనాకము² 2 విగతరోగ³ స్వప్న⁴పీడాన్న⁵ఖా
దన సంకోశము⁶ బుష్పవల్లవ ఫలోద్ధామ⁷ 3 ద్రుమానీకము⁸
4 స్వనితోద్ధాతపతాకముం బ్రవిచర⁹ ద్వైమానికానీకము¹⁰
ఘన గంగానలైకము¹¹ 5 మఘవయుక్త¹² శ్రీకము¹³ 6 నాకము¹⁴.

వ. కని రక్కసులతోడను వెక్కసంబై చాల్పు గల వేల్పుల నెలపు
దటియం జొచ్చి చెచ్చెరముందటికిం జని చని ముందట నెడపడక
మొన మోసి యిగురుచు చిగురు తలిరాకుజొంపంబున 7నన
మొగుడు మొగ్గి యగవిరి నెఱవిరి గుత్తి పింవె పూచ దోరగాయ
పండు గెలకతండంబుల వ్రేగులాగ తేక మూగి వీరివ్రేకలగు
వ్రూకుల ప్రోకలకుఁ బేట లగు వెందోటలును దోటల
గాటంబు లై నివ్వటిల్లు మవ్వంపుఁ గ్రొవ్విరులకుఁ గవలు వివ్వక
కసిమసలు గలిగి ముసరి కొసరి పూని పోని తేనియలాని విసరు
గలిగి మసరు కవిసి క్రొవ్వి రిమ్మగొని జమ్ముజమ్మునచు జంజా
టించు తేటిదాటులును దాటువడక నాటుకొని పూవిడుచు
కూడి జోడువీడక క్రొమ్మాపులకమ్మనికొమ్మల నిమ్మల ముసరి
పసిమిగల కిసలయమ్ములు వొసంగ మెసంగి కిసరువడక కసరు
సెడి బిట్టరట్టడి తనంబు లలమి మించి కరాళించు కోయిలల
మొత్తంబులును మొత్తంబులై చిత్తంబుల మత్తంబులుగఁ దత్తఱం
బునం దియ్యనిఱండలకుఁ గయ్యంబులు నేసి చయ్యన నేసరేగి
బేసంబులు గాసంబులు గొని వాసికెక్కి పలుబాస లాడుచు
బహుప్రకారంబు లగు కీరంబులునుఁ గీరంబులకు సరిగడచి
మింట నంట నెగసి పెట్టలం బట్టి చీరి యిట్టట్టుచనక నెట్టుకొని నెల
పుల వ్రాలుచు నింపుఁగలరవమ్ములుఁ గలుఁగు రికలరవమ్ములును

1 జనాకము=జన సముదాయము, 2 విగత.....శోకము=విడువంబడిన రోగములు, కలలు, పీడలు, తినుటలు, దుఃఖములు లేనిది, 3 ద్రుమానీకము=చెట్లగుంపు, 4 స్వనితో.....పతాకము=తనయందలి హుంకారముచేత ఎగురగొట్టఁబడిన కత్తువుల రథముల పేర్కెములు గలది, 5 మఘ.....శ్రీకము=నూరు యజ్ఞాలు చేయనైన యింద్రుని నైభవముతో గూడినది, 6 నాకము=క=నుఖము. అది కానిది అకము అనగా దుఃఖము అది లేనిది స+అకము (నాకము)=నుఖము. 7 నన= పువు, 8 కలరవము = మంచి

గలరవమ్ము చలనందొలంకుల కొలంకుల కెలంకుల గడంకలం
 బ్రియల నిజకొని క్రమ్మి దొమ్మి సేసి యెలదమ్మిత్తూడుల
 వాడులగు 1 చంచువుల జించి మెక్కి చొక్కి మిక్కిలి కలకలం
 బడుచు నలబలంబులు సేయు కలహంసంబులను హరిహరబిజినత
 వికసనముల వికవిక నగుచుం బడంగలిగి మెసమెసమొలచు పసిండి
 కెందమ్ము లిందిరా మందిరమ్ముల చందమ్ములుగ నందమ్ము లగు
 కొలంకులును కొలంకుల కరళ్యదడిసి మహవడ మహంసుచు నల్లి
 బిల్లులు గొనిసాగిన తీగెయిండ్లగండ్ల యీటమాట దొరములు
 సెడి పలువిరుల కమ్మవలపుల న్నేగునం దూటతేకి యిడిగిలం
 బడుగాడ్పులును గాడ్పులవలన నెగసి గగనమున నిరిసి పలువ
 న్నెలం జెన్నగు మేలుకట్టు బుట్టంబుల తెటంగున దట్టంబులయిన
 కుసుమశరరాగంబులును బరాగంబులసరాగంబులగువాంగువ్రంతల
 చెంతల గుంపులు గొనిగటికిజొంపంబుల 4లంపులు దిని మంపులు
 గొని పెల్లనెమర్లు వెట్టుచు నొడుగుల పొడుగులు గడల వాడల
 వాడల జాడలం బరుగు లిడు దూడల క్రీడల వేడుకలం గూడు
 కొని యిండ్ల వాకిండ్లకుం జేరి పౌరులకోరికల కనుసారిక లగుచు
 నమృతంబుఁగురియు కామధేనువులునుఁ గామధేనువులకు నిలువ
 నీడలగుచు నడిగిన జనమ్ములకు ధనమ్ములు ఘనమ్ముగఁబుడకు కల్ప
 తరువులును కల్పతరువుల పల్లవనుంజరులఁ గుంజరులకు విడిచి
 యిచ్చుచు మచ్చికలకలిమి నిచ్చు మెచ్చుచుఁ గృతకగిరులదలుల
 సిరులనడకు పడఁతులనడలకు గురువు లగుచు మెఱయు మారువుల
 నొత్తరించు మత్తేభంబులును నిభంబుల సరస నొరసికొని వరుసఁ
 బరుసఁదనము లెడలి సుకరము లగు మకరతొరణస్తంభంబులునుఁ
 తొరణస్తంభంబులచేరువ నిలిచి చెఱకువిలుతుం దొఱవెఱకిన
 బెడిదము లగు నవకంపుమెఱుంగుం జిగురుటడిదముల తెటంగున
 నిలుకడ సంపదలు గలుగు శంఖల సొంపునం గరచరణాది శాఖలు
 గల చంద్రరేఖలపోడిమిని వాహినిగల మోహినీవిద్యల గ్రద్దనఁ
 జూపులకుం దీపు లొదమించుచు మర్మకర్మంబు వశంబు లరయు

1 చంచువు = పక్షిమూక్కు, 2 శరరాగము = పువ్వుడి 3 సరాగము = లోరిక

యశంబులు గలిగి యనూనంబు లగు విమానంబు లెక్కి- చచ్చి
 పచ్చిన సచ్చరిత్రులకుం డెచ్చెర నెరుదు చని తూకొని తోడ్కొని
 సోపు రంభాదికుంభికుంభ మచల కలకలంబులునుఁ గలహంస
 కారండవ కోకసారసప్రుండ గుండరసుందరియు 2 నిందివరారివింద
 నందదిందిదిరయు శివభంగయు 4 సభంగయునగు గంగనింకికింబొం
 గెనోయని మిగుల నిగులునడఁ బొగడ్తుకెనె-న యగడ్తులును నగ
 డ్దుల మిన్నేటి తేటనీటనీటులీనుపాటి సూటిచల్లురాటలమేటికూటు
 ముగొనుచు నేదిన భోజనకస్యకా వారంబులును వారవనితా
 సుపూజిత విరాజితదేహాళి హేతుంబులగు గోవురకనకకవాటంబు
 లును గవాటవేదికాఘటిత మణిగణకిరణోదారంబులగు నింద్ర
 నీల స్తంభగంభీరతలును గంభీర విమల కమల గాగపాలికామాలి
 కావారంబు లగు చతుర్ద్వారంబులును ద్వారదేశింబుల చావిశృం
 గావ భృండి ప్రోద్దులైక పెద్దరక్క-సుల వేల్పుల కయ్యంబులు
 సెయ్యంబులం జెప్పికొనుచున్న యత్రుశత్రుధారులు శూరులు
 సయిన మహాద్వారపాలకవీరులును వీరరసజలధి వేలోదారంబు
 లయి శుద్ధస్ఫటిక బద్ధ మహాతానంబులగు సోపాన సుభగాకా
 రంబులును సుభగాకార ప్రదీపంబులగు వజ్రమహారజిత 7 వప్రంబు
 లును వప్రోపరివజ్రకుడ్య శిరోభాగ చంద్రకాంత తరుణ హిమకర
 కిరణముఖరంబులగు 9 సాలశిఖరంబులును 10 శిఖరస్తోమధామనికృత్త
 తారకంబులును దారకారమణి శిలాకరోరంబు లగుచు మిగుల
 గరిత యగు నగరిసిరి మీఱినమరు మొగులు వొడగని నిలుకడ
 లకు నలువ నడిగికొని పడసిన పసిండి తెరలవలువల 8 బెడంగునం
 దోరంబులగు ప్రాకారంబులునుఁ బ్రాకారకాంచనాంచిత యుద్ధ
 సన్నద్ధ మహాఖర్వగంధర్వవాహినీపాలకంబులగు మరకతా 11 బ్రూల

1 కుంభికుంభకుచలు = వినుగు మూత్రరమునంటి గుబ్బుచన్నులు గలవాడు (అడువారు) ? ఇందీన..... 2 నిందిర = కలువతామరపూలచేత సంతోషించుచు మృదులు,
 3 సభంగ = చెననిది, 4 సభంగ = అలలతోఁ గూడినది, 5 మిన్ను + ఏటి = అకాశగంగ,
 6 వీర..... దారంబు = వీరులకుం గలగు అవేశమను సముద్రపుఁ జెల్లెలికట్టవెంతు,
 7 వప్రము = కోటచుట్టుగోడ, 8 వజ్రకుడ్యము = వజ్రముతోఁ గట్టిన గోడ, 9 సాలము =
 ప్రాకారము, 10 శిఖర..... బులు = కోట బురుజులయందలి యింద్లచే వేరుచేయబడిన

కంబులును నట్టలకోత్తుంగవజ్రమయ స్తంభోదంచనంబులును
 బరభటప్రాణవంచనంబులునముదంచనంబులునగు దంచనంబులును
 దంచనంబుల తుదలు రథంబులయిరునులు నొరసికొనం గోటయీ
 వలియావలి తివియనిదివియలకరణి రుచిరమాలసంచు బచరించు
 నహిమకర హిమకరమండలంబులును హిమకరమండలంబు నిద్దంపు
 టద్దంబని మూగి తొంగిచూచుచు నకఫలకంబులఁ గులకములుఁ
 గొను నలకములం దరపి తిలకములం దెఱంగు పఱుచుకొను సమ
 యముల వెనుక నొదిగి కదిసి ముకురంబులం బ్రశిఫలితు లైనపతు
 లితరసతుల రతులకనుమతులని కనుకనిక మరలిసిడ తలంగిన గలంగి
 చని కాంతులు వొలయ నలయు ముగుదలకు నేకాంతంబులై గగన
 సముత్సేధంబులైనరాజసాధంబులును సాధంబుల సీమల ముత్తి
 యంపుసరులతోడి నిబ్బరపుగుబ్బ చన్నులచెన్నులం బ్రక్కలం
 జక్కలపదువులుండ మండిత సాధశిఖరంబులకు శృంగారంబుల
 యిన భృంగారంబులును భృంగారశయనజాలకడోలికా 1నిక్రేణి
 కాది విశేషరమ్యంబు లయిన హర్యంబులును హర్యకనక
 గవాక్షరంధ్రనిర్గత కర్పూరకుంకుమాగరుధూప ధూమంబులును
 ధూమంబులు జీమూతస్తోమంబు లని ప్రేమంబు లుబ్బ గొబ్బనం
 డబ్బాటు పబ్బంబు లబ్బె నని మరులుఁగొని పురులవన్నియల
 సిరులు సరులుగొనం గుటవిటములఁ దటవెట నటించుచుఁ బలు
 కులు విరిసి కీకురుపైనుచు శివలతేని మఱువుఁ జదువుల టీక లనం
 గేక లిడు నెమిళ్ళును నెమిళ్ళ పురులనారలు నారు లగు రతనంపు
 విండ్ల నినదములను తలంపుల దోకలు జడిసి వీకలు మెఱసి
 మూకలుఁ గొని దివి కెగరి రవికిం గవిసిన రాహుప్రక్రియందివిఁ
 దడబడు పడగలును బడగలును గొడుగులును దమకు నాలంబు
 లకు నడియాలంబులుగఁ దోరంబులైన సారంబుల బీరంబులు
 మెఱసి బెబ్బులుల గబ్బునం గరుల సిరుల సింగంబుల భంగుల
 శరభంబుల రభసంబుల ధూమకేతువులరీతుల వైరింజీరికిం గొనక
 శంకలుడిగి అంకెలిడుచు లంకెలై లెక్కకు మిక్కిలి యగుచు రక్క-

సుల చక్కటి యొక్కటికయ్యముల దయ్యము తెఱుంగందిగుగు
వీరభటు 1 కదంబులును గదంబకరవాలశూలాదుల మెఱుంగులు
మెఱపుల తెఱుంగులం దిశల చెఱుంగులం దుఱుంగలింప నేమి నిస
దంబులు దలములగు నుఱుములుగ నడమొగిళ్ళ పెల్లునంబ్రవర్షిత
రథి కమనోరథంబులగు రథంబులగములును గములుఁ గొని గమన
వేగంబువలన హరిహరుల నగి గాలిం జాలింబడం గేలికొని ఘనంబు
లగు మనంబులం దెగడి నెగడు సురంగంబులగు తురంగంబులును
రంగదుత్తుంగ విశదమదకలకరటి కటతటజనిత మదసలిల కణ గణ
విగళిత దశశతనయన భుజసరళ మిళిత లలిత నిఖిలదిగధిపతి శుభకర
కనకకటక ఘటిత మణి సముదయసముదిత రేణువర్ణదుర్గమంబు
లయిన నిర్వక్రమార్గంబులును మార్గస్థలోపరిగతాగతశతతా
యుతానేక గణనాతీత రోహణాచల తట విరాజమానంబులగు
విమానంబులును విమానవిహరమాణ సుందర సుందరీ సందోహ
సంవాదిత భూరిభేరివీణా పణవ మృదంగ కాహళ శంఖాదివాదనా
నూన గాన సాహిత్య నృత్యవిశేషంబులును విశేషరత్న సంఘటిత
శృంగార శృంగాటకవాటికా దేహదేహలీ ప్రదీపంబులును దీపాయ
మానమానిత సభామండప ఖచిత రుచిర చింతారత్నంబులునుం
గలిగి రత్నాకరంబునుం బోలె ననిమిషకౌళిక వాహినీ విశ్రుతంబయి
2 శ్రుతి వాక్యంబునుంబోలె నకల్మష సువర్ణ ప్రభూతంబయి భూత
పతికంఠంబునుం బోలె 3 భోగిరాజ కాంతంబయి కాంతాకుచంబు
నుం బోలె 4 సువృత్తంబయి వృత్తజాతంబునుం బోలె సదా గురు
లఘు నియమాభిరామం బయి రామచంద్రుని తేజంబునుం బోలె
ఖరదూషణాది 5 దోషాచరానుపలబ్ధు బయి లబ్ధవర్ణ చరిత్రంబునుం
బోలె విమలాంతరంగ ద్యోతమానం బయి మానధనుని నడవడి
యునుంబోలె 6 సన్మార్గ భాతి సుందరంబయి సుందరోద్భాసంబునుం

1 కదంబము = సముదాయము లేక కడిమిచెట్టు, అయ్యక విశేషము. 2 శ్రుతి =
విశేషించిన భగవానుని వాక్యములు (వేదము), 3 భోగిరాజకాంతము=భోగమనుభవించు
రాజులచేత మనోహరమైనది, పాములతోనిచేత మనోజ్ఞమైనది, 4 సువృత్తము=బాగుగా
గుండ్రమైనది, మంచినడవడికతో గూడినది, 5 దోషాచరములు=రాక్షసులు, 6 సన్మార్గము=
మంచిగారి లేక ఆకాశము.

బోలె 1 రంభాంచితాశోక శివున్నాగంబయి పున్నాగంబునుం బోలె
సురభీసునునో విశేషంబయి శేషాహిమ స్తకంబునుం బోలె
నున్నత ఊమావిశారదంబయి శిశారద సముదయంబునుం బోలె
ధవళజీమూత ప్రకాశితం బయి సిద్ధేతరాజిన దానంబునుం బోలె
సరసతిలోత్తమంబయి యుత్తమపురుషవచనంబునుంబోలె ననేక
సుధారస ప్రవర్ణం బై వర్షాదియునుం బోలె నుల్లసదింద్రగోపం
బయి రిగోపతిమూపురంబునుంబోలె విచక్షుకారార్యాలంకృతం
బయి కృతార్థం బంబ యశురావతీనామ నగరంబు సేరం జని
కోటచుట్టునుం బట్టు గలుగ బలంబుల జలంబున విడియంబంచి
పొంది మార్గంబు లెల్ల సరికట్టుకొని యేనుటకయుండె నంత. 447

క. మాయరు నగవులకును గను

మాయరుకాలంబుకలన శ్రీ మునియగు ఖలులక

డాయరు పుణ్యజనంబుల

బాయరు సురరాజు వీటి శ్రీ ప్రమదాజనముల్.

448

వ. అప్పుడు.

449

క. దుర్భరదానవశంఖావిశృంభిత ధ్వనులు నిండి శ్రీ విబుధేంద్ర వధూ
గర్భములు వగిలి లోపలి యర్భకతతు లావు రనుచునాక్రోశించెన్.

వ. అంత.

451

సీ. బలి వచ్చి విడియుట శ్రీ బలభేరి వీక్షించి

గట్టిగాఁ గోటకుఁ శ్రీ గాపు వెట్టి

దేవవీరులఁ దాను శ్రీ దేవతామంత్రిని

ఠప్పించి సురవైరి శ్రీ రాకఁ జెప్పి

ప్రళయా నలునిభంగి శ్రీ భాసిల్లు చున్నాఁడు

హారరాక్షసులను శ్రీ గూడినాఁడు

మన కోడి చని నేఁడు శ్రీ మరలవీఁ డేతెంచె

నేతపంబున వీని శ్రీ కింత వచ్చె

1 రంభ=దేవకాంత, అరటిచెట్టు, 2 పున్నాగము = యేనుఁగు, మగపాము, ఒక
చెట్టు, శిశారద=శరత్కాలము, సరస్వతి, 4 జీమూతము=చీరటి, మేఘము, 5 రిగోపతి=
పునఃభము, ఆవుఁడు, 6 ఆర్యాలంకృతము = పార్యుతిచేత పెద్దలచేత బ్రకాశించునది,
అయిన సురపటులము బలిచుకనగి

ఆ. నీదురాత్మకునకు శ నెవ్వఁడు దో డయ్యె
నింక వీని గెల్వ శ నేది త్రోవ
యేమి నేయువార శ మొక్కఁడు ముగియె
నెదురు మోహరింప శ నెవ్వఁడొప్పు.

452

క. మ్రింగెడు నాకాళింబుఁడు
బొంగెడు నమరాద్రికంబుఁ శ బండ్లవై పోవు
మ్రింగెడు గాలాంతరుక్రియ
భంగించును మరలఁబడ్డ శ బండ్లవై పోవు.

453

క. ఈరాదు రాజ్య మెల్లనఁ
బోరాదు రణంబు నేయఁ శ బోయితిమేనిక
రారాదు దనుజుచేతను

1 బారా దిటమీఁద నేమి శ జాడ మహాత్మా.

454

వ. అనిన సురరాజునకు సురాచార్యు డిట్లనియె.

455

నీ. వినవయ్య దేవేంద్ర శ వీనికి సంపద

బ్రహ్మవాదులు భృగు శ ప్రవరు లగ్ని
నిచ్చిరి రాక్షసు శ నెదురను నిలువంగ

హరి యాశ్వురుఁడు దక్క శ నన్యజనుల్లు
నీవును నీసముల్ శ నీకంటె నధికులుఁ

జాలరు రాజ్యంబు శ నాలు నీకు
విడిచి పోవుట నీతి శ విబుధనివాసంబు

విమతులు నలఁగెడు శ వేళ నూచి

తే. మరలి మఱునాఁడు వచ్చుట శ మామతఁబు

విప్రబలమున వీనికి శ వృద్ధివచ్చె

వారిఁగై కొనఁగిట మీఁద శ నాఁడి నెడునుఁ

దలఁగు మందాఁకరీపుఁ పేరు శ దలఁపవలదు.

456

క. పరు గెలువ వలయు నొండెను

సరి పోరఁగవలయు నొండె శ జావలెనొండె

1 బారాదు=వచ్చు ధాతువు. దాని రూపములు చావు, చా వాని వ్యతిరేక మధ్య
మోత మవును. రూపము బారాదు=చావరాదు. ఎందుచేత ననగా వారు ఆమరులు=

సరి గెలుపు మృతియు దొరకమి

సరసంబుగ మున్న తొలగి శ చనవలె నొండె.

463

వ. అనినఁ గార్యకాలప్రదర్శి యగు బృహస్పతివచనంబు విని కామ
రూపులై దివిజులు త్రివిష్టపంబు విడిచి తమతమ పొందుపట్లకుం
జనిరి బలియునుం బ్రతిభట వివర్జిత యగుదేవధాని నఖస్థించి జగ
త్త్రయంబునుం దన వశంబు సేసికొని ఎవ్వవిజముండై పెద్దకాలంబు
రాజ్యంబుసేయు చుండె శిష్యవత్సలు లగు భృగ్వాదు లతనిచేత
శిత్వాశ్వమేధంబులు సేయించిరి లత్కాలంబున.

458

శా. అర్థుల్ వేడరు దాతలుం జెడరు స శ ర్హారంభముల్ పండుబ్ర
త్యంబుల్ లేరు మహోత్సవంబులను దే శ వాగారముతో వొల్పుఁబూ
ర్ణార్థుల్ విప్రులు వర్షముల్ గురియఁ కారలార్హంబు లై ధాత్రికి
సార్థంబయ్యె వసుంధరాత్వమను శేంశ్రదాశీసు రాజ్యంబున.

459

వ. అంత.

సీ. తనతనూజలప్రాాలు శ దనుజులు గొనుటయు

వేల్పు లెల్లను డాంగ శ వెడలుటయును

భావించి సురమాత శ పరితాపమునఁ బొంది

వగ ననాథా కృతి శ వనరుచుండ

నాయమ్మ పెనిమిటి శ యగుకశ్యపబ్రహ్మ

మఱి యొకనాఁడు స శ మాధి మాని

తనకుటుంబిని యున్న శ ధామమునకు నేగి

నాతిచే విహితార్చ శ నములువడసి

ఆ. వంది వ్రాలి కుంది శ వాడినయిల్లాలి

వదన వారిజంబు శ వడువుఁ జూచి

చేరఁ దిగిచి మగువ శ చిబుకంబు వ్రడుకుచు

వారిజాక్షి యేల శ వగచె దనుచు.

461

వ. అమృతాత్మం డిట్లనియె.

462

మ. తెఱవాఁ విప్రులు పూర్ణులే చెలఁగునే శ దేవార్చనాచారముల్
తఱిఁగో వేలుతురే గృహస్థులు సుతుల్ శ ధర్మానుసంధానులే
నెఱి నభ్యాగతకోటి కన్నమిడుదే శ నీరంబునుం బోయుదే

అ. అన్నమైనఁ దక్ర శ మైనఁ దోయబైన
 శాకమైనఁ దనకుఁ శ జరగుకొలఁది
 నతిధిజనుల కడ్డ శ మాడక యిశరేని
 లేమవారు కలిగి శ లేనివారు. 464

వ. మఱియు. 465

అ. నెలఁత విష్ణునకును శ నిఖిలదేవాత్ముని
 1కాననంబు శిఖియు శ నవని సురులు
 వారు దనియఁ దనియు శ వనజాతలోచనుఁ
 డతఁడుఁ దనియ జగము శ లన్నిదనియు. 466

క. బిడ్డలు వెఱతురె నీకట గొడ్డంబులు సేయకెల్లకోడండ్రును మా
 తొడ్డారింపక నడతురె యెడ్డము గాకున్న దేమృగేశ్వర యింటన్.

వ. అని పలికినం బతికి సతి యిట్లనియె. 468

ఉ. ప్రేమ యొకింత లేక దితి శ బిడ్డలు బిడ్డల బిడ్డలు మహా
 భీమబలాఘ్యులై తనదు శ బిడ్డల నందఱఁదోలి సాహసా
 క్రామితవైరు లయ్యు నమ శ రావతి నేలుచు నున్నవారు నీ
 కేమని విన్నవించు హృద శ యేశ్వర మేలుఁదలంచి చూడవే.

క. అక్కా చెల్లెండ్రయ్యును
 దక్కరు నాతోడిపోరు శ దానున్ దితియున్
 రక్కసులు సురల మొత్తగ
 నక్కట వల దనదు చూచు శ నానా ననుచున్. 470

నీ. ఎండ కన్నెఱుంగని శ యింపుని యిల్లాలు
 పలుపంచలును జాలి శ బడియె నేడు
 త్రిభువన సామ్రాజ్య శ విభవంబు గోల్పోయి
 దేవేంద్రుఁ డడవుల శ దిరిగె నేడు
 కలిమి గారాబు బి శ డ్డలు జయంతాదులు
 2శబరార్భకుల నెంటు శ జనిరినేడు

1 అనఁసం.....సురులు=విష్ణుమూర్తి మఖిమ, అగ్నిహోత్రుఁడు, బ్రాహ్మణులందఱు.
 “అగ్నిర్యుభిష్ బ్రాహ్మణోఽగ్ని మఖమాసీత్” (అని శ్రుతి.) 2 శబరార్భకులు =ఎఱు
 కలవాండ్ర పిల్లలు.

నమరుల కాధార శ్రమగు నమరావతి

యసురుల కాటప శ్రీ ట్టయ్యై నేంప

ఆ. బలి జగముల నెల్ల శ్రీ బలియుచు నున్నాడు

వాని గెలువరాదు శ్రీ వాసపునకు

యాగ భాగమెల్ల శ్రీ నతఁ డాహరించును

గడఁగి సురల కొక్క శ్రీ కబళమీఁడు.

471

క. ప్రజలకు నెల్లను సముండవు

ప్రజలను గడుపారఁగన్న శ్రీ బ్రహ్మపు నయ్యుం

బ్రజలందు దుష్టమతులను

నిజముగ శిక్షింపవలదె శ్రీ నీపు మహాత్మా.

472

మ. సురలక సభ్యుల నార్తులక విరఘులక శ్రీ శోకంబువారింది ని

ర్జరధానిక నిలువంగ రాత్రిచరులక శ్రీ శాసింప సత్కార్యమే

వెర వేరీతి ఘటిల్లునట్టి క్రమమున్ శ్రీ వేగంబ చింతింపవే

కరుణాలోకసుధార్మురిం దనుపవే శ్రీ కళ్యాణసంధాయకా.

473

వ. అనిన మనోవల్లభవలుకు లాకర్ణించి ముహూర్త మాత్రంబు

చింతించి విజ్ఞానదృష్టి నవలంబించి భావికాలకార్యంబు విచారించి

కశ్యపబ్రహ్మ యిట్లనియె.

474

మ. 1జనకుం డెవ్వఁడు 2జాతుఁ డెవ్వఁడు 3జనిస్థానంబు లెచ్చోటు సం

జననం బెయ్యది మేను లేకొలఁదిఁ సంసారంబు లేరూపముల్

వినుమాయంతయు విష్ణుమాయ దలఁపక వేతేమియున్ లేదు మో

హ నిబంధంబు నిధాన మింతటికి 4జాత్రయా విన్నఁబో నేటికిన్.

475

వ. అగు నయిననుం గాలోచితకార్యంబు నెప్పెద.

476

మ. భగవంతుం బరముం జనార్దనుఁ గృపా శ్రీ పారీణ సర్వాత్మకున్

జగదీశున్ హరిసేవసేయు మతఁడున్ శ్రీ సాంగత్యముం బొంది నీ

కగు నిష్కర్థములెల్ల నిచ్చు నిఖిలాత్థవాప్తి సేకూరెడిన్

భగవత్సేవలఁ బొందరాదె బహు శ్రీ సాభాగ్యంబులం బ్రేయసీ.

వ. అనిన గృహస్థునకు గృహిణి యిట్లనియె.

478

క. నారాయణుఁ బరమేశ్వరు

నేరీతిఁ దలంతు మంత్ర శ్రీ మెయ్యది విహితా

1 జఁకుండు=తండ్రి, 2 జాతుండు = పుట్టినవాఁడు, 3 జనిస్థానము = పుట్టుకచోటు
! జాయ=భార్య.

చారంబు లేప్రకారము

లారాధన కాలమెద్ది శ్రయానతి యీవే.

479

వ. అనిన గశ్యప్రజాపతి సతికిఁ బయోభక్షణం బనువ్రతం బుపదే
శించి తత్కాలంబునుఁ దన్మంత్రంబును దద్విధానంబును దదుప
వాస దాన భోజన ప్రకారంబులును నెఱింగించిన నదితియును
ఫాల్గుణమాసంబున శుక్లపక్షంబునఁ బ్రథమ దినసంబునన్ దొర
కొని పండ్రెండు దినంబులు హరిసమర్పణంబుగా వ్రతంబుసేసి
వ్రతాంతంబున నియతయై యున్న యెడఁ జతుర్బాహుండునుఁ 1 త
వాసుండును శంఖచక్ర గదాధరుండునునై నేత్రంబుల కగోచరుం
డైన నారాయణదేవుండు పృత్యక్షంబైనం గనుంగొని.

480

క. కన్నుల సంతోషాశ్శులు

చన్నులపైఁ బటవఁ బులక శ జాలము లెసఁగన్

శిసన్నతులును సన్నతులును

సున్నతరుచిఁ జేసి నిటల శ యుక్తాంజలియై

481

క. చూపుల శ్రీపతిరూపము

నాపోవక త్రావి త్రావి శ హర్షోద్ధతయై

వాపుచ్చి మందమధురా

లాపంబులఁ బొగడె నదితి శ లక్ష్మీనాథున్.

482

సీ. యజ్ఞేశ విశ్వంభ శ రాచ్యతశ్రవణ మం

గళ నామధేయ లో శ కస్వరూప

యాపన్నభక్తజ శ నార్తివి ఖండన

దీనలోకాధార శ తీర్థపాద

విశోద్భవ స్థితి శ విలయకారణ భూత

సంతతానంద శ శ శ్వద్విలాస

యాయువు దేహంబు శ ననుపమలక్ష్మీయు

వసుధయు దివముఁ ద్రి శ వర్తములును

1 తేజాసుండు=పచ్చని పట్టుచువ్వలన గలవాఁడు (నారాయణుండు) 2 సత్ +
నతులు = సన్నతులు = మేలైన నమస్కారములు, సన్నతులు = మేలైనస్తోత్రములు,
3 నిట... జలి=మొగము సగమునకెత్తిన దోసిలి (గలది) 4 తీర్థపాద= గంగాదేవి

- తే. ¹వైదికజ్ఞానమును ముక్తి శ్రవైరిజయము
నిన్నుఁ గొలువని నరులకు శ్రవణయఁగలదె
వినుతమందార గుణహార శ్రవేదసార
ప్రణతవత్సల పద్మాక్ష శ్రవరమపురుష. 483
- ఆ. అసురవరులు సురల శ్రవదలించి బెదరించి
నాకమేలు చున్న శ్రవనాటనుండి
కన్నకడుపుఁగాన శ్రవకంటఁ గూరుకు రాదు
కడుపుఁబొక్కుమాన్ని శ్రవకావవయ్య. 484
- వ. అనిన విని దరహాసిత వదనం డయి యాశ్రితకామధేనువైన
యప్పమేశ్వరుం డిట్లనియె. 485
- శా. నీకోడండ్రును నీకుమారవరులు శ్రవనీనాథుఁడు శ్రవసం
క్లోకింపఁ నతులుంబతుల్ మిగుల సరమోదింప రాత్రించరుల్
శోకింపఁ భవదీయగర్భమునఁ దేజోమూర్తి జన్మించెదన్
నాకున్ వేడుక పుట్టు నీసుతుఁడనై శ్రవనర్తించి వర్తింపఁగాన్. 486
- మ. బలిమి దైత్యులఁ జంప రాదు వినయోపాయంబునంగాని సం
చలనం బొందకు నేను నీనియతికి శ్రవసద్భక్తికి మెచ్చితిఁ
బలివిద్వేషియునా శ్రవనింపగణముం శ్రవపాలోమియు మెచ్చదై
త్యులరాజ్యంబు హరింతు నింద్రునికినిర్ముఖ దుఃఖ మింకేటికి.
- క. నీరమణుని సేవింపుము
నారూపము మానసించి శ్రవనలి నీగర్భా
గారంబు వచ్చి పొచ్చెద
గారామునఁ బెంప వమ్మ శ్రవకరుణా నన్ను. 488
- క. ఏలింతు దివము సురలనుఁ
బాలింతు మహేంద్రయవతి శ్రవభాగ్యశ్రీలం
దూలింతు దానవుల ని
రూలింతు రిపుప్రియాంగముల భూషణముల్. 489
- వ. అని యిట్లు భక్తజనపరతంత్రుం డగు శ్రవరాణపురుషుం డానతిచ్చి

1 వైదికజ్ఞానము=వేదవిహిత కర్మలను జేయవలయునను జ్ఞానము (తెలివి), శ్రవనింప
గణము=దేవతాసమూహము, శ్రవపాలోమి = పులోమిని పూతులు శ్రవ (ఇంద్రుని
పెండము) 4 మానసించి=మనమున విలి. 5 గర్భాంబుగాము= కడుపను బిలు.

తిరోహితుండయ్యె నయ్యదితియుఁ గృతకృత్య మై సంతోషం
బునఁ దనమనోవల్లభుం డగు కశ్యపునాశ్రయించి సేవించు చుండె
నంత నొక్క దివసంబున. 490

. ఘనసమాధినుండి శ కశ్యపుఁ డచ్యుతు
నంశ మాతృ నొలయ శ నదితియందుఁ
దనదువీర్య మధిక శ తరము సేర్చెను గాలి
శిఖిని వారువందుఁ శ జేర్చినట్లు. 491

5. ఇట్లు 1కశ్యప చిరతర తపస్సంభృత వీర్య ప్రతిష్ఠగర్భయై 2సురల
తల్లి యుల్లంబున నుల్లసిల్లుచు నుండె నంత. 492

6. చలచల నై పిదపిద నై
గలలం బై కరుడు గట్టి శ గళనాళముతోఁ
దల యేర్పడి గర్భంబై
నెలమసలం 3జీరచిక్కె శ నెలఁతకు నధిపా. 493

క. నెలఁతకుఁ జూలై నెలరె
న్నెల లై మఱి మూడు నాల్గు శ నెల లై వరుసక
నెల లంత కంత కెక్కఁగ
నెలలును డగ్గటియె నసుర శ నిర్మూలతకుఁ 494

క. 4మహితతర మేఘమాలా
పిహితాఘుతచండ భానుబింబప్రభతో
విహితాంగంబులఁ గశ్యపు
గృహిణీగర్భమున శిశువుఁ శ గ్రీడించె నృపా. 495

క. తనకడుపున నొక యిటువునఁ
వనరుహగర్భాండభాండ శ 5వనధిచయంబుల్.
గొనకొని జగములు నిడుకొని
దనుగతిఁ గడు నడఁగి మడిఁగి శ తనరెడు బెడఁగై. 496

వ. అంత నక్కాంతాతిలకంబు క్రమక్రమంబున. 497

1 కశ్యప.....గర్భ = కశ్యపుఁడు ఎంతకాలమునుండియో చేసిన తపస్సు వలన
గూడిన వీర్యముచేత నిలిచిన కడుపుగలది, 2 సురలతల్లి=జీవతల తల్లి అదితి, 3 చీర
చిక్క=గర్భమగుట, 4 మహిత.....ప్రభతో=గాప్పవైన మబ్బులవడఁగచేత గప్పిన

మ. నిలిపెఁ తోపుల 1బృంహిమ 2విశదిమ 3సేత్రంబులం జూచుకం
బుల నాకాళిమ 4మేఖలం ద్రధిమ నెఁమోహనం గాఁగొండిమ
స్థలిమిం జన్నుల శ్రోణిపాళి గరిమ 5 నృధ్యంబున 6 బృంహిమ
స్థలితాత్మ 8లఘిమన్ మహిమహిమ మేఘ 9 గర్భదుర్వారమై.

క. పెట్టుచురు నుదట భూతిని

బొట్టిడుదురు మేనఁ బట్టు 3 బుట్టపువోయిం

బెట్టుచురు వేల్పులమ్మకుఁ

గట్టుచురు సురక్ష పడఁతి 3 గర్భంబునకుఁ.

499

వ. ఇవిధంబున.

500

జే. 10విశ్వగర్భుఁడు దనగర్భ 3 వివరమందు

బూటపూటకుఁ బూర్ణుడై 3 పాటకరింప

ప్రేక జూలాలితనమున 3 వేల్పుఁ బెద్ద

పొలఁతి కంతట నీళ్లాడు 3 ప్రాధ్వలయ్యె.

501

వ. తదనంతరంబునం 11 జతురాననుండగుగుడెంచి యదితి గర్భపరిభ్రమ

విభ్రముండగు నప్పరమేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లని స్తుతియించె. 502

సీ. త్రిభువన జయరూఢ 3 దేవ త్రివిక్రమ

పృథులాత్మ 12 శిపివిష్ట 3 13 పృష్ఠిగర్భ

క్రీత 14 త్రినాథ 15 త్రి 3 పృష్ఠ జగంబుల

కాద్యంత మధ్యంబు 3 లరయ నీవ

జంగమస్థావర 3 జననాదిహేతువు

నీవ కాలంబవై 3 నిఖిల మాతృ

లోపల ధరియింతు 3 లోనిజంతుల నెల్ల

16 ప్రాంతంబులోఁ గొని 3 సుందరతను

1 బృంహిమ=అలసత్వము, కదలికలేకుండు, 2 విశదిమ = స్వచ్ఛమైన భావశక్తియు,
3 కాళిమ=నల్లదనము, 4 మేఖలం ద్రధిమ=గజలయోధాణమున గట్టితనము, 5 పొండిమ
=తెల్లదనము, 6 శ్రోణి...గరిమ=పిలుచువైపున బలిసేతనము, 7 బృంహిమ=ఎక్కువ
తనము, లావు, 8 లఘిమ=కొద్దితనము, 9 మహిమ=గొప్పతనము, 10 విశ్వగర్భుఁడు=
లోకమంతయుఁ దనలోపల నిమిడ్చికొనినవాఁడు, 11 చతుః + అననుఁడు = నాలుగు
మొగములు గలవాఁడు, చతుర + అననుఁడు=చతుర్థార్థమైన వాక్కుతోగూడిన
ముఖము గలవాఁడు, 12 శిపివిష్ట=జీవులం దుండువాఁడు, 13 పృష్ఠి=అదితిదేవి పూర్వ

తే. బ్రహ్మలకు నెల్ల సంభవ శ భవన మీవ
డివమునకుఁ బాసి దుర్దశ శ దిక్కు లేక
శోకవార్ధి మునింగిన శ సురలకెల్లఁ
దేల నాథార మగుచున్న శ తెప్పవీవ.

503

క. విచ్చేయు మదితిగర్భము
చెచ్చెర వెలువడి మహాత్మ శ చిరకాలంబున్
విచ్చలవిడి లే కమరులు
ముచ్చటపడి యున్నవారు శ ముదమందింపన్.

504

వామనమూర్త్య విద్భవఘట్టము

వ. అని యిట్లు కమల సంభవుండు వినుతినేయు సయ్యవనరంబున. 505
మ. రవిమధ్యాహ్నమునం చరింప గ్రహతా శ రాచంద్రభద్రస్థితిన్
1 శ్రవణద్వాదశినాఁడు 2 శోణనభిజి శ త్సంజ్ఞాత లగ్నంబున్
భువనాధీశుఁడు పుట్టె వామనగతిం శ బుణ్యవ్రతోపేతకున్ .
దివిజాధీశ్వరుమాతకుం బరమ పా శ తివ్రత్య విఘ్నతకున్. 506
వ. మఱియు నద్వైపుండు శంఖచక్రగదాకమల కలితచతుర్భుజుండునుఁ
బిశంగవర్ణ వస్త్రుండును మకరకుండల మండితగండభాగుండును
శ్రీవత్సవక్షుండును కనలినచక్షుండును 4 నిరంతర శ్రీవిరాజితరోలంబు
కదంబవిలంబిత వనమాలికా పరిష్కృతుండును మణికనకాంచిత
కాంచీవలయాంగద కిరీటహరణసూపురాలంకృతుండునుఁ గమనీయ
కంఠ కొస్తుభాభరణుండును నిఖిలజనమనోహరణుండును నై యవత
రించిన సమయంబున.

507

శా. చింతంబాసిరి యక్షతార్త్వ సుమన శ సిద్ధోరగాధీశ్వరుల్
సంతోషించిరి సాశ్వ చారణ మునీశ బ్రహ్మ విద్యాధరుల్
గాంతిం జెందిరి భానుచంద్రములు రం శ గద్గీత వాద్యంబులన్
గంతుల్ వైచిరి మింటఁ గింపురుఘులు శ గంధర్వులుం గిన్నరుల్.

1 శ్రవణద్వాదశి=శ్రవణానక్షత్రముతోఁ గూడిన ద్వాదశి, 2 శోణ.....బునన్=అభిజిత్తున పేరుగల లగ్నము (రెండుజాములవేళ) 3 సలివచక్షుఁడు = తామరపూవు లేకులవంటి కన్నులు గలవాఁడు, 4 నిరంతర.....పరిష్కృతుండు=ఎప్పుడు గాంతి వలనఁ బ్రశాంశించు తుష్కెడలగుంపుచేత ప్రేలాడనైన తులసీవనమాలికచేతం జుట్టరి బడిన వాఁడు, 5 నూపురము=అండె, 6 కింపురుఘులు, కిన్నరులు=అశ్వములు.

- క. దిక్కులకావిరి వాసెను
నెక్కువ నిర్మలత నొందె శ నేకు పయోధుల్
నిక్క-మెయి నిలిచె ధరణియుఁ
జుక్క-లతోవయును విప్ర శ సుర సేవ్యములై. 509
- క. ముంపుఁగొని విరులవాసల
జొంపంబులు గురియు సురలు శ సుమనోమఘప్రల్
తుంపర లెగయఁ బరాగపు
రొంపుల భూభాగమతి ని శ రూపిత మయ్యెన్. 510
- వ. తదనంతరంబ. 511
- అ. ఈ మహానుభావుఁ శ డెట్లెంతకాలంబు
నుదరమందు నిలిచి శ యుండె ననుచు
నదితి వెఱుగుపడియె శ నానందజయశ్శబ్ద
ములను గిశ్యపుండు శ మొగి నుతించె. 512
- వ. అంత నవ్విభుండు సాయుధసాలంకారం బగు తన దివ్యరూపంబు
నుజ్జగించి రూపాంతరం బంగీకరించి కపటవటుచందంబున నుప
సయన వయస్కుండైన వామనబాలకుండై తల్లిముందటఁ గుమార
సముచితాలాపంబు లాడుచుఁ గ్రీడించు సమయంబున నదితియుం
దనయవిలోకన పరిణామపారవశ్యంబున. 513
- అ. నన్నుఁ గన్నతండ్రి శ నాపాలి దైవమ
నాతఃఫలంబ శ నాకుమార
నాదుచిన్నివడుగ శ నాకులదీపక
రాఁగ దయ్య భాగ్య శ రాశి వగుచు. 514
- క. అన్నా రమ్మని డగ్గఱఁ
జన్నులపా లేటువాఱ శ సంక్షేషిణి యై
చిన్నారి మొగము నివ్రుచుఁ
గన్నారం జూచె గన్న శ కడుపై యుండన్. 515
- క. పురు డీబోటికి నిందిర
పురు డంబిక గాక యొరులు శ పురుడే యనుచున్
బురుటాలికిఁ బదిదినముల

వ. అంత సబ్బాలునకు సంతసంబున మహర్షులు కశ్యపప్రజాపతిం
బురస్కరించుకొని సముచితోపనయన కర్మకలాపంబులు సేయి
చిరి సవిత సావిత్రి నుపదేశించె బృహస్పతి యజ్ఞోపవీతంబునుఁ
గశ్యపుండు ముంజియుఁ గౌపీనం బవిత్రయు ధరణి కృష్ణాజినం
బును దండంబు వసస్పతి యగు సోమండును గగనాధిష్ఠాన
దేవత ఛత్రంబునుఁ గమండలుపు బ్రహ్మయు సరస్వతి యక్ష
నూలకయు సప్తర్షులు గుశవవిత్రంబులు నిచ్చిరి మఱియును. 517

క. భిక్షాపాత్రిక నిచ్చెను

యజ్ఞేశుండు వామనునకు శ నక్షయ మనుచు

సాక్షాత్కరించి పెట్టెను

భిక్షునకు భవాని పూర్ణ శ భిక్ష నరేంద్రా.

518

క. శుద్ధ బ్రహ్మర్షి సమా

రాహుండై విహితమంత్ర శ రాజిఁ జనువుడు

బ్రాహ్మణులగు సనలంబున

వృద్ధాచారమున వటుండు శ వేల్పున్ గడఁకన్.

519

బలిచక్రవర్తి కడకు వామనమూర్తి యేకెంచుట

వ. ఇట్లు కృతకృత్యుండైన 2మాయామాణవకుండు దేశాంతర సమా
గతులగు బ్రాహ్మణులంగొందఱ నవలోకించి యిట్లనియె. 520

క. వత్తురె విప్రులు వేడఁగ

నిత్తురె దాతలును వేడఁగ శ నిష్కర్థములం

దెత్తురె మీరును సంపద

లిట్టెఱఁగున దానవీరుఁ శ డెవ్వఁడొ నెప్పుడొ.

521

వ. అనిన సఖిలదేశీయులగు భూనురు లిట్లనిరి.

522

మ. కలరుక్ దాతలు నిత్తురుక్ ధనములుం శ గామ్యార్థముల్ గొంచువి
ప్రులు నేనెంతురుగాని యీవిని బలింగబోలన్ వదాన్యుండు లేఁ
డలఘుండై యొనరించె సద్వరశతం శ బాభార్గవానుజ్ఞచే
బలి వేడఁ బడయంగ వచ్చు బహుసం శ పల్లాభముల్ వామనా.

1 డాప, నయనము = జ్ఞానశ్రేణియుం జూపించెడి మంత్ర ముపదేశించెడి కర్మను
చేయుట ఇదే వడుగని పలుకఁబడును. 2 మాయామాణవకుండు = మాయా

- వ. అని తెలియం జెప్పిన బ్రాహ్మణులవచనంబు లాలకించి లోకంబు
లకుం బ్రీతి పుట్టింపఁ బయినంబై లాభవచనంబులుఁ గైకొనుచుఁ
దల్లించిండుల వీడ్కొని శుభముహూర్తంబునం గదలి. 524
- క. ప్రక్షిణదివిజవల్లభ రత్నాషరతంత్రుఁ డగుచు శ్రీ రాజీవాక్షుం
డాక్షణమున బలియింటికి భిక్షుగమనంబు సేసెఁ బేదకోకముత్తోక్.
- స. హరిహరి సిరి యురమునఁ గల
హరి 1 హరిహాయుకొలకు దనుబు శ్రీ నడుగం జనియెన్
బరహితరతమతియుతు లగు
దొరలకు నడుగుటయు నొడలి శ్రీ తొడవగుఁ బుడమిన్. 526
- క. సర్వప్రపంచ గురుభర
నిర్వాహకుఁ డగుటఁజేసి శ్రీ నెత్తిఁ జనుదేరన్
భిర్బుద్ధిప్రేగు సహింపక
నుర్వీస్థలిఁ గ్రుంగె మ్రొగె శ్రీ నురగేంద్రుండున్. 527
- వ. ఇట్లు సని చని. 528
- క. 4 శర్మద యమదండక్షత
వర్మద నతి కఠినముక్తి శ్రీ వనితాచేత్తో
మర్మద నంబు నివారిత
7 నుర్మద నర్మదఁ దరించె శ్రీ క్రోవన్ వటుండున్. 529
- వ. దాటి తత్ప్రవాహంబున కుత్తరతటంబునందు. 530
- శా. శిచండస్ఫూర్తి వటుండుఁ గాంచె బహుధాశజల్పన్ని శాటంబు ను
ద్దండాహూతము నీభ్యబిభ్యదమృతాం శ్రీ ధస్సిద్ధకూటంబు వే
దండాశ్వధ్వజనీకవాటము మహూ శ్రీ ద్యద్ధామసంఘన్న మా
ర్తండస్యందన ఘోటమున్ బలిమఖాం శ్రీ తర్వేది కావాటమున్.

1 హరిహాయుడఁడఁడై ప్రవహును గుఱుము గలవాడు ఇంద్రుండు. 2 భిర్బుద్ధుడు =
బాటివాడు. 3 ప్రేగు = బరువు. 4 శర్మదఁడు = సుఖమిచ్చునది. 5 యమ.....ద =
యముని దండము నలనిదెబ్బను తగులకుండంజేయు కవచమిచ్చునది. 6 చేత్తో = మర్మద =
మనస్సునందలి లోతు విషయముం చెలుపునది. 7 దుర్మదఁడెడల గారు. 8 కా. వామ
నుడు అన్నింటి (బడాయి) డంబములు పలుకు రక్కసులను, తొండరతో రావించిన
మునిరాజులు అమృతపానముచేసిన దేవతలు సిద్ధులకూడికను, ఏనుగు గుఱుపు
కుక్కలు గలవాకిండును, హోమధామముచేత కప్పంబడిన సూక్ష్మధపు గుఱు

వ. కని దానవేంద్రుని హయమేధవాటి దళియం జొచ్చు నయ్యవ
సరంబున. 532

శా. శంభుండో హరియోపయోజభవుఁడో శండాంశుఁడో పన్నీయో
దంభాకారత వచ్చెఁ గాక ధరణిన్ శ ధాత్రీసుయం జెవ్వఁడి
శుంభద్యోతనుఁ డీమనోజ్ఞతనుఁ డంగమన్ 1 విస్మయభ్రాంతులై
సంభాషించిరి బ్రహ్మచారిఁ గని త శ త్సభ్యుల్ రహస్యంబుగన్.

క. గుజగుజలు ప్రౌవువారును

గజబిజఁ బడువారుఁజాలఁ శ గలకలపడుచున్

గజబిజ యైరి సభాస్థలిఁ

బ్రజలెల్లను బొట్టివడుగు ♦ పాపని రాకన్.

534

వ. ఆసమయంబున బలి సభామండపంబుఁ దఱియంజొచ్చి.

535

సీ. చవులుగాఁ జెవులకు శ సామగానంబులు

సమవు శినుద్గాతల శ చదువు వినుచు

మంత్రతంత్రార్థ సు శ బంధభావములు పే

ర్కొనెడి హోతలతోడఁ శ గూడికొనుచు

హోమకుండంబులం శ దున్న త్రేతాగ్నుల

వెలిఁగించు యాజక శ విత్తతిఁ గనుచు

దక్షులై బహువిధా శ ధ్వరవిధానంబులు

సెప్పెడు సభ్యులఁ శ జేరఁ జనుచుఁ

తే. బెట్టుగోరెడు వేడుక శ వట్టుపఱుచు

నదితిపుట్టువు లచ్చికి శ నాటవట్టు

గోరి చరియించె సభలోనఁ శ గొంతఁదడవు

పుట్టువెన్నఁడు నెఱుఁగని శ పొట్టివడుగు.

536

వ. మఱియును.

537

క. వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు

నఱిముఱిఁ గుబురులకుఁ జనుచు శ హరిహరియనుచున్

మఱుఁగుచు నులుకుచు దిఱదిఱఁ

గురుమట్టపుఁబడుచు వడుగుఁ శ గొంత నటించెన్.

538

౪. కొందఱతోఁ జన్మించునుఁ

గొందఱతోఁ జటలు సెప్పు శ్రీ గోష్ఠిం చేయుం

గొందఱతోఁ దర్కించును

గొందఱతోఁ ముచ్చటాడుఁ శ్రీ గొందఱ సప్తస్.

539

వ. మఱియు ననేకవిధంబుల నందఱకు నన్నిరూపులై వినోదించుచు.

క. వెడవెడ నశకలు నడచుచు

నెడనెడ నడుగిడఁక నడచి శ్రీ యిల నున్నబడ గా

బుడిబుడి నొడుపులు నొడుపుచుఁ

జడిముడి తడఁబడఁగ వడుగు శ్రీ సేనై రాజుకా.

541

వ. ఇట్లు షగఱి మాయాభిక్షుకుండు రక్షోవల్లభుం జూచి యిట్లనియె.

మ. ఇతఁడే దానవచక్రవర్తి సురలో శ్రీ కేంద్రాగ్నికాలాది ది

క్షతిగర్వాపనయప్రవర్తి గతలో శ్రీ భస్మార్తి నానామఖ

వ్రతదానప్రవణానువర్తి సుమనో శ్రీ రామామనోభేదనో

ద్ధతచంద్రాతపకీర్తి సత్యకరుణా శ్రీ ధర్మోల్ల సన్మాత్రిదాకా.

543

వ. అని కుశ పవిత్రాక్షత సంయుతంబగు దక్షిణ హస్తంబు

సాచి యిట్లనియె.

544

ఉ. శిష్టస్తి జగత్త్రియీభువన శ్రీ శాసనకర్తకు హాసమాత్రని

ధ్వస్తనిలింపభర్తకు ను శ్రీ దారపదవ్యవహర్తకున్ ముగ్ధిం

ద్రస్తుతమంగళాధ్వరనిరధానవిహర్తకు నిర్జగత్

స్యస్తసువర్ణసూత్రపరిహర్తకు దానవలోకభర్తకున్.

545

వ. అని దీవించి కరచరణాద్యవయవంబులు ధరించిన వేదరాశియుం

బోలె ముందట నకుటిలుండును జఙ్గిలుండును సదండఘతుం

1 తా॥ రక్కసుల రాగాజు, ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతల గర్వము నడంప జరిగిన వాడు, నశించిన లోభగుణము గలవాడు, చేసిన యజ్ఞము లన్నిటియందు నిచ్చు పనియందే తిరిగినవాడు, దేవకాంతల మనస్సును కలతపెట్టెడి వెన్నెలబోలు కీర్తి గలవాడు, దయాశత్రుములతోఁగూడిన విధులచే నిండినవాడు ఈవి లియేనా? యని యడిగెను.

2 తా॥ (వామనుడు) ముల్లోకములం దనయాజ్ఞాచొప్పున నడపించువాడు, చిలు సప్తచేతనే చలింపజేసిన యింద్రుడు గలవాడు, ఇచ్చుట చేతనే హేచ్చుతగ్గుల నిర్ణయించువాడు, మునులచే పొగడందగిన యజ్ఞవిధానము గలవాడు, దేవతాశ్రీల మంగళమాత్రాలు హరించిన వాడైన రక్కసులతోని కుభమగు.

డునుఁ 1 గత్తులంబిత భిక్షాపాశ్రమండునుఁ గరకలితజలకమండలుం
డును మనోహరవదనచంద్రమండలుండును మాయావాదననటుం
డును నగు వటునింగని దినకరకిరణ విహితంబులైన గ్రహంబుల
చందంబునఁ దిరోహితులై భృగువులుఁ గూర్చున్నయెడల లేచి
సేమంబడిగి తియ్యనిమాటల నాదరించిరి బలియును సమస్కరించి
తగినగద్దెయ నునిచి పాదంబులుఁ దుశించి తన ప్రాణవల్లభ పసిండి
గిండియల నుదకంబులువోయ వడుగు కొమరునిచరణంబులుఁ
గడిగి తడియొత్తి తత్సమయంబున.

546

ఆ. వటుని పాదశౌచ శ వారి శిరంబునఁ
బరమభద్ర మనుచు శ బలివహించె
నేజలము గిరిశుఁ శ 2 డిందుజూటుండు దేవ
దేవుఁ డుద్వహించె శ ధృతి శిరమున.

547

వ. మఱియు నయ్యజమానుం డభ్యాగతున కిట్లనియె.

548

మ. వడుగా యెవ్వరివాడ వెవ్వడవు సం శ వాసస్థలం బెయ్యది
య్యెడకున్ సీవరుదెంచుటన్ సఫలమత్యైవంశమున్ జన్మముం
గడుఁగన్యాత్ముడ నైతి సీమఖము యోగ్యం బయ్యె నాకోరికల్
గడతేతెన్ సుహృతంబులయ్యెశిఖులుం శ గల్యాణమిక్కాలమున్.

మ. వరచేలంబులూ మాడలో ఫలములో శ వస్యంబులో గోవులో
హరులో రత్నములో రథంబులూ విశిష్టాన్నంబులో కన్యలో
కరులో కాంచనమో నికేతనములో శ గ్రామంబులో భూములో
ధరణీఖండమొ కాక యేమడిగెదో శ ధాత్రీసురేంద్రోత్తమా. 550

వ. అని ధర్మయుక్తంబుగాఁ బలికిన వైరోచనివచనంబులు విని సంతో
షించి యీశ్వరుం డిట్లనియె.

551

సీ. ఇది నాకు నెల వని శ యేరీతిఁ బలుకుదు

నాక చోటనక యెందు శ నుండ నేర్తు

నెవ్వనివాడ సం శ చేమని నుడువుదు

నాయంతవాడ శ నై నడవనేర్తు

1 కత్తు.....[తుండు = చంకను ప్రేలాడు విశ్వప్రసాత్ర గలవాడు. 2 ఇందు
జూటుండు=చంద్రుడు ఇడముడియందుఁ గలవాడు.

- నీ నడవడి యని శ యెట్లు వక్కానితుఁ
 బూని 1 ముప్పొకల శ బోవనేర్తు
 నది నేర్తు నిది నేర్తు శ నని యేలఁ దెచ్చుంగే
 నేరువు లన్నియు శ నేర నేర్తు
- తే. నొరులుఁ గారు నాకు శ నొరులకు నే నెఱుంగు
 నొంటివాడఁ జుట్ట శ మొకఁడు లేఁడు
 సిరియుఁ దొల్లి గలదు శ చెప్పిన నా తెంకి
 నుజనులందుఁ దఱచు శ సొచ్చి యుండు. 553
- వ. అది యట్లుడ విన్ను.
- సీ. జననాథ నీమాట శ సత్వంబు నమ్మిరి
 దంబు గులార్థంబు శ ధర్మయుతముఁ
 గరుణానువర్తులు శ ఘనసత్త్వమూర్తులు
 కాని మీకులమందఁ శ గలుగరారులు
 రణభీరువులు శ వితరణభీరువులు లేరు
 ప్రత్యర్థు లధ్వంశ శ స్రబ్ధికొనిన
 దానశోఽడిమమునఁ శ దనువును రథికులై
 మీతాత లందఱు శ నేటిమగలు
- ఆ. మీ కులంబునందు శ మెఱయుఁ బ్రహ్లాదుండు
 మింటి చంద్రమాడ్కి శ మేలిరుచులఁ
 బ్రథితకీర్తితోడ శ భవదీయవంశంబు
 నీరరాశిభంగి శ నెగడుచుండు. 554
- వ. తొల్లి మీమూడవతాత హిరణ్యాక్షుండు విశ్వజయంబు సేసి
 గణాయుధుండై భూతలంబున బ్రతివీరులం గానఁ సంచరింప
 విష్ణుండు వరాహరూపంబున నతని సమయించెఁ దద్భ్రాతయగు
 హిరణ్యాకశిపు డదివిని హరి పరాక్రమంబునకు నాశ్చర్యంబు
 నొంది తనజయంబును బలంబును బరిహసించి గ్రద్దన నుద్దవిడి
 నద్దనుజ మర్దను మందిరంబునకుం జనియె నప్పుడు. 555

1 ముప్పొకలు=రజోగుణ, సత్వగుణ, తమోగుణ మార్గములు. 2 రణభీరువులు=
 ముద్దమనిన జడియువారు, 3 వితరణభీరువులు = దానము చేసిన ధనము తరిగిపోవు

- క. శూలాయుధహస్తం డై 1కాలాశ్చతివచ్చు దనుజులగని విష్ణుండుం
గాలజ్జిత మాయాగుణశీలత నిట్లని తలంచెఁజిత్తములోనన్. 556
- మ. ఎదురై పోర జయింప లా నితనిఁ గా శ కెందేనియుగ బోవ భీ
ప్రదుండై ప్రాణాలంకోలుమృత్యువుక్రియంఁజెవచ్చుచంచుంగీయా
విదుఁ డబ్బాక్షుండు సూక్ష్మసూక్ష్మమున నాశపేశించె శిశిశ్వాస రం
ధ్రదిశన్ దైత్యుజ్ఞాపితంబుమునఁ బ్రత్యక్షక్రియాభీరుండై. 557
- వ. అంత నద్దైత్యవల్లభుండు వైష్ణవాలయంబు సాచ్చి వెదకి హరిం
గానక కోపంబు మానక మిన్ను మన్ను సన్దేషించి త్రిదిసంబు
నరసి దిశలం బరికించి భూవివరంబులు వీక్షించి సముద్రంబులు
వెదకి పురంబులు శోధించి వనంబులు విమర్శించి సాతాళంబు
పరీక్షించి జగంబున నదృష్టశత్రుండై మార్గణంబు సాలించి తనలో
నిట్లనియె. 558
- క. పగవారిండు మడియ నోవును
దెగఁదేనియు నెమరుపడఁడె శ దేహధరులకుం
దెగినయెడఁ బగఁజిమిందనుఁ
బగఁగొనఁ దగ దనుచు నుడిగెఁ శ బ్రాభవశక్తిన్ 559
- వ. అతండు మీప్రసతామహుం డతనిగుణంబు లనేకంబులు గల వని
యట్లుండనిమ్ము. 560
- క. ఆతురభూసురగితిఁ శబురు
హూతాదులుఁ దన్ను నేంప శ నొగిఁ గొండచుచున్
మీతండ్రి యిచ్చె నాయువు
నేతన్మాత్రుండవె నీవు శ నీలోకమునన్. 561
- క. ఏలితివి మూఁడుజగములుఁ
దోలితి వింద్రాదిసురులఁ శ దొల్లిటివారిం
బోలితివి దాసగుణములఁ
సోలితివి పిశాచరాక్షసులఁ పక్షింకన్. 562
- వ. అదియునుం గాకి. 563

క. రాజ్యంబు గలిగెనేని

బూజ్యులకును యాచకులకు శ భూమిసురులకు

భాజ్యముగ బ్రకుకడేని

1 ద్యాజ్యంబులు వానిజన్మ శ ధన గేహంబుల్.

564

క. మున్నెన్ను గురు వదాన్యులు

నెన్నెడుచో నిన్నుఁ ద్రిభువ శ సేసెను డనుచు

న్నిన్నిదినంబులనుండియు

నెన్నెడు నినుఁ బెట్టు మనుచు శ నిండ్రము సేయన్.

565

ఆ. ఒంటివాడ నాకుఁ శ నొకటిరెం డడుగుల

మేర యిమ్ము సొమ్ము శ మేర యెల్లఁ

గోర్కిఁదీర బ్రహ్మ శ కూకటి ముట్టెద

దాన కుతుకసాంద్ర శ దానవేంద్ర.

566

వ. అనినఁ బరమయాచకునకుఁ బ్రదాత యిట్లనియె.

567

ఆ. ఉన్నమాట లెల్ల శ నొప్పును విప్పుండ

సత్యగతులు వృద్ధ శ సమృతంబు

లడుగఁ దలచి కొంచె శ మగిడితివ్రా చెల్ల

దాత పెంపు సొంపుఁ శ దలఁపవలదె.

568

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

మ. వసుధాఖండము వేడితో గజములకు శ వాంఛించితోవాజులకు

పెన నూహించితో కోరితో యువతులకు శ పీఠించి కాంక్షించితో

పసి బాలుండవు నేరవీ వడుగ నీరభాగ్యంబు లీపాటిగా

కసురేంద్రుండు పదత్రయంబడుగ నీయల్పంబు నీనేచ్చనే. 570

వ. అనిన మొగంబునం జిఱునగవు మొలకలెత్త గృహ మేధికి మేధావి
యిట్లనియె.

571

మ. గొడుగో జన్మిదమో కమండలునై నారకుఁ ముంజియో దండమో

వడు గేనక్కడ భూము లెక్కడ కరుల్ శ వామాత్ము లశ్వంబు లె

క్కడ నిత్యోచితకర్మ మెక్కడ మదారకాంత్రామితం బైన మూఁ

డడుగుల్ మేరయ త్రోవ కిచ్చుటది బ్రహ్మాండంబు నాపాలికిన్.

1 క్యాజ్యంబులు = విడువఁదగినవి. 2 అది బ్రహ్మాండంబు = ఆ మూఁడడుగుల

వ. అదియునుం గాక.

573

క. వ్యాప్తిం బొందక వగవక

ప్రాప్తంబగు లేశమైనఁ శ బదివే లనుచుం

వృత్తిం జెందని మనుజుఁడు

సప్తద్వీపముల నయినఁ శ జక్కంబడునే.

574

శా. ఆశాపాశము దాఁగడుకొ నిడుపులే శ దంతంబు రాజేంద్ర ¹నా

రాశిప్రావృతమేదినీవలయ సా శ మ్రాజ్యంబు సేకూడియుకొ

గాసిం బొందిరిఁగాక వైన్యగయ భూ శ కాంతాదులు స్మర్థకా

మాశక బాయఁగ నేర్చిరే మును నిజా శ శాంతంబులం జూచిరే.

సీ. సంతృప్తఁ డిమూఁడు శ జగములఁ బూజ్యండు

సంతోషి కెప్పుడుఁ శ జరఁగుసుఖము

సంతోషిఁ గాకుంట శ సంసారహేతువు

సంతసంబున ముక్తి శ సలియఁ దొరకుఁ

బూటపూటకు జగం శ బుల యదృచ్ఛాలాభ

తుష్టిని దేజంబు శ తోన పెరుఁగుఁ

బరితోవహీనతఁ శ బ్రభ సెడిపోవును

జలధార ననలంబు శ సమయునట్లు

ఆ. నీవు రాజవనుచు శ నిఖిలంబు నడుగుట

దగవుగాదు నాకుఁ శ దగినకొలఁది

యేను వేడికొనిన శ యీ పదత్రయమునుఁ

జాలదనక యిమ్ము శ చాలఁ జాలు.

576

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న ఖర్వునకు నుర్వీదానంబునేయం దలంచి

శిశురకలిత సలికలశుండైన యవ్వితరణ గుణముఖరునింగని నిజ

విచారయుక్త దనుజరాజ్య చక్రకుండగు శుక్రకుం డిట్లనియె. 577

సీ. దనుజేంద్ర యీతఁడు శ ధరణీసురుఁడుఁ గాఁడు

దేవకార్యంబు సా శ ధించుకొలుకు

1 వారాశి.....సామ్రాజ్యంబు = సముద్రముచే జాట్టఁబడిన భూచక్రమేలు
వైభవము. శిశుర.....శుండు = చేతితో జేరియున్న నీటిపాత్ర గలవాఁడు (బలిచక్రవర్తి)
3 నిజ.....చక్రకుండ = రాక్షసరాజ్యము పోవునను నీగులు గలవాఁడు (శుక్రకుండు)

హరి విష్ణుఁ డవ్యయుం శ డదితిగర్భంబునఁ
 గశ్యప సూనుడై శ కలిఁగెనకట
 యెఱుంగఁ కీతనికోర్కి శ నిచ్చెద నంటివి
 డైత్యసంతతి కుప శ ద్రవము వచ్చు
 నీలక్ష్మిఁ దేజంబు శ నెలపు నైశ్వర్యంబు
 వంచించి యిచ్చుఁ దా శ వాసపునకు

ఆ. మొనసి జగము తెల్ల శమూఁడుపాదంబుల
 నఖిలకాయుఁ డగుచు శ నాక్రమించు
 సర్వధనము విష్ణు శ సంసర్జనము సేసి
 బడుగుపగిది నెట్లు శ బ్రదికెదీపు.

578

క. ఒక్కపదంబున భూమియు
 నొక్కటఁ ద్రొదిలెంబుఁ ద్రొక్కి శ యున్నతమూర్తి
 దిక్కులు గగనముఁ దానై
 వెక్కిన మై యున్న నెందు శ వెడతెడు చెపుమా.

579

నీ. ఇచ్చెద నని పల్కి శ యీకున్న నరకంబు
 ద్రోవ నీవును సమ శ ర్థుడవుఁగావ
 యేదానమున నాశ శ మేతెంచు నదియును
 దానంబుఁ గాదండు) శ తత్త్వవిదులు
 దానంబు యజ్ఞంబుఁ శ దపముఁగర్మంబును
 దావిత్తవంతుడై శ తలఁడవలయుఁ
 దనయింటఁ గల సర్వ శ ధనమును నైదుభా
 గములుగా విభజించి శ కామమునకు

ఆ. నర్థమునకు ధర్మ శ యశముల కాశ్చిత
 బృందములకు సమతఁ శ బెట్టునట్టి
 పురుషుఁ డిందు నందు శ బూర్ణుడై మోదించుఁ
 1దన్ను మానిచ్చేతఁ శ దగవుఁ గాదు.

580

వ. అదియునుం గాక యీయర్థంబునందు బహుభంగి ¹ బహ్వృచగీ
తార్థంబుఁ గల దొక్కటి సావధానుండ వై యాకర్ణింపుము. 581
సీ. అంగీకరించిన శ నఖిలంబుఁ బోవుచో

నన్మతంబుఁగాదు లే శ దశిన నధిప
2యాత్మవృక్షముమూల శ మన్మతంబు నిశ్చయ
మన్మతమూలముఁగల్గ శ నాత్మనెడదు
పుష్పఫలములాత్మ శ భూజంబునకునత్య
మామాని ను బ్రదుకమి శ నదియుఁజెడును
ఫలపుష్పములులేక శ పనసెడి వృక్షంబు
మూలంబుతో వృద్ధిఁ శ బొందుఁగాదె

తే. చేటుఁ గొఱఁతయు లఘిమయుఁ శ జెందకుండ
నిచ్చు పురుషుండు నెడకుండ శ నిద్దచరిత
కాక నంచితసత్యసం శ గతి నటంచు
నిజధనం బర్ధికిచ్చిన శ నీకులేడు. 582

ఆ. సర్వ మయినచోట శ సర్వధనంబులు
నడుగ లేదటంచు శ నన్మతమాడు
చెనఁటివండ నేమి శ నెప్పుఁ బ్రాణముతోడి
శవమువాఁడు వాని శ జన్మమేల. 583

వ. మఱియు నిందొక్క విశేషంబుఁ గలదు వివరించెద. 584

ఆ. వారిజాక్షులందు శ వైవాహికములందుఁ
ప్రాణవిత్తమాన శ భంగమందుఁ
జకితగోకులాగ్ర శ జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చు నఘము శ వొందఁ దధిప. 585

మ. కులముఁ రాజ్యముఁ దేజముఁ నిలుపుమీరకుబుండు విశ్వంభరుం
కిడలతిం బోఁడు త్రివిక్రమస్ఫురణవాఁ శ నై నిండు బ్రహ్మాండముం

1 బహ్వృచగీతార్థము = వివరించిన మాటలయందలి భావము. 2 ఆత్మవృక్షము
మూలపుష్పము=శరీరమను చెట్టువలె అబద్ధమే నెడలు. 3 అలఁతి=కొంచెము.

గలఁడే మాన్పు నొకండు నాపటుకు శ్రీ లాకర్ణింపుకర్ణంబులన్
 వల దీదానము గీనముం బనువుమాః వర్ణిక్ వదాన్యోత్తమా. 586
 వ. అని యిట్లు హితంబు వలుకుచున్న కులాచార్యునకు తుణమాత్ర
 నిమిలితలోచనుం డయి యశస్వి యిట్లనియె. 587

సీ. నిజమాన తిచ్చితి శ్రీ సీవు మహాత్మక
 మహినిగృహస్థ ధ శ్రీ శ్రమంబు నిదియు
 యర్థంబుఁ గామంబు శ్రీ యశమును వృత్తియు
 నెయ్యది ప్రార్థింప శ్రీ నిత్తుననియు
 నర్థలోభంబున శ్రీ నర్థిఁ బొమ్మనుటెట్లు
 పలికి శ్రేదనుకంటెఁ శ్రీ బాప మెద్ది
 యెట్టి దుష్కర్మని శ్రీ నేభరించెదఁ గాని
 సత్యహీనుని మోవఁ శ్రీ జాలననుచుఁ

తే. బలుకడే తొల్లి భూదేవి శ్రీ బ్రహ్మతోడ
 సమరముననుండి తిరుగక శ్రీ చచ్చుకంటెఁ
 బలికి బొకక నిజమునఁ శ్రీ బరంగుకంటె
 మానధనులకు భద్రంబు శ్రీ మఱియుఁగలదె. 588

క. ధాత్రిని హలికునకును సు
 త్రేతము బీజములు నొకటఁ శ్రీ జేకుఱుభంగిం
 జిత్రముగ దాత కీవియుఁ
 బాత్రము సమకూరునట్టి శ్రీ భాగ్యముగలదే. 589

శా. కాశే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే శ్రీ గర్వోన్నతిం బొందరే
 వారేరి సిరి మూటఁ గట్టికొని పో శ్రీ వంజాలిరే భూమిపైఁ
 బేరైనం గలదే శిబిప్రముఖులుం శ్రీ బీర్తిక యశఃకాములై
 యీరే కోర్కెలు వారలన్ మఱచిరే శ్రీ యిక్కాలమున్ భార్గవా.

క. ఉడుగనికృతువులఁ దపములఁ
 బొడగనఁ జననట్టిపొడవు శ్రీ పొడవునఁ గుఱుచై

యడిగెడి నలు ననుబోటికి

నిడ తాదే మహానుభావ శ్రి యిష్టార్థంబుల్.

591

శా. ఆదిక శ్రీసతికొప్పుమై దనవుపై శ్రి నంసోత్తరీయంబుపై

బాదాబ్జంబులపై గపొలతటిపై శ్రి బాలిండ్లపై నూత్నమ

రాద్యం జెందు కరంబుగ్రిందగుటమీఁ శ్రి దై నాకరంబుటమేల్

గాడేరాజ్యము గీజ్యముక సతతమే శ్రి కాయంబు నాపాయమే. 592

మ. నిరయంబైన నిబంధమైన ధరణీ శ్రి నిర్మూలనంబైన ను

ర్మరణంబైన గులాంతమైన నిజముక శ్రి రానిమ్ము కానిమ్ము పో

హరుండైన హరియైన నీరజభవుం శ్రి డభ్యాగతుండైన నాఁ

దిరుగక నేతదు నాదుజిహ్వా వినుమా శ్రి భీవర్య వేయేటికిన్. 593

ఆ. నొడివినంతవట్టు శ్రి నుసలక యిచ్చుచో

నేలకట్టు విఘ్నం శ్రి డేటిమాట

గట్టనేని దాన శ్రి కరుణించి విడుచును

విడువకుండ నిమ్ము శ్రి విమలచరిత.

594

క. మేరువు దలక్రిందైనను బారావారంబు లింక శ్రి బాటిన లోలో

ధారుణి రజమైపోయిన దారాధ్వము బద్ధమైనదప్పక యిత్తున్.

మ త్త కో కి ల ము.

ఎన్నఁడుం బరువేడఁ బోడట శ్రి యేకలుండఁట కన్నవా

రన్నదమ్ములు నైన తేరఁట శ్రి యన్నివిద్యల మూలగో

స్థిన్నైటింగిన పోతగుజ్జఁట శ్రి చేతుల్లాగ్గి వసింపనీ

చిన్నిపాపని ద్రోసి పుచ్చంగఁ శ్రి జిత్తమెత్తమసత్తమా. 596

వ. అని యిట్లు 4సత్యపదవీప్రమాణ తత్పరుండును వితరణకుతూహల

సత్పరుండును విమలయశస్కుండును దృఢమనస్థుండును నియత

సత్యసంధుండును వర్ధిజన కమలబంధుండును నైన బలింజూచి

శుక్రుండు గోపించి మదీయశాసనం బతిక్రమించితివి గావున శీఘ్ర

1 నిరయము=నరకము. 2 తారా + అధ్వము = చుక్కలదారి. 3 విద్యల మూల గోష్ఠి = (జ్ఞాన) ఉపనిషత్తుల మొదలెట్టిదాయని విశారణ చేయుట. 4 సత్య..... రుండు=నిజము వట్టులే తార్కాణగా జేయుటయందు గోరిక గలవాడు.

కాలబునఁ 1బదభ్రష్టుండువుఁ గమ్మని శాపంబొచ్చె టలియును
గురుశాపతప్తం డయ్యె ననృతమార్గంబున కభిముఖుండుఁ గాకుండ
నప్పుడు. 597

ఆ. బ్రదుక వచ్చుఁగాక శ బహుబంధనము లైన
వచ్చుఁగాక లేమి శ వచ్చుఁగాక
జీవధనములైనఁ శ జెడుగాక పడుఁగాక
మాటఁ దిరుఁగలేరు శ మానధనులు. 598

వ. అయ్యవసరంబున. 599

ఆ. దనుజలోకనాథు శ దయిత వింధ్యావళి
రాజవదన మదమ శ రాశ గమన
వటునికాళ్ళుఁగడుగ శ వరహేమఘటమున
జలముఁదెచ్చె భర్త శ సన్నయెఱిఁగి. 600

వ. అయ్యవసరంబునఁ గపటవటునకు న ద్దానవేంద్రుం డిట్లనియె. 601

క. రమ్మా శమాణవకోత్తమ
లెమ్మా నీహంఛితంబు శ లే దనకిత్తుం
దెమ్మా యడుగుల నీటు రా
నిమ్మా కడుగంగవలయు శ నేటికిఁ దడయన్. 602

వ. అనిన విని. 603

మ. శిబలిదై త్యేంద్ర కరద్యయీ కృతజల శప్రక్షాళనవ్యాప్తికి
జలజాతాత్ముఁడు సాఁచె యోగినుమన శ స్సంపార్థిత శీదముం
గలితానమృతమాలలాటపదవీ శ కస్తూరి కాశాడమున్
వలినామోదము రత్ననూపురితనాశనావేదముం బాదమున్. 604

1 పదభ్రష్టుడు = ఉన్నచోటునుండి తొలగింపఁ బడినవాఁడు. 2 మాణవకోత్తమ = బ్రహ్మచారులలో శ్రేష్ఠుఁడా! శి తా॥ కామర వృత్తులవంటి కన్నులుగల విష్ణువు యోగుల మనస్సులందు పొగడదగిన సంపద నిచ్చునట్టి, వంచిన లక్ష్మీముఖమందలి కస్తూరి చర్మగలట్టి, కామరభూవు వాసనగలిగినట్టి వేదము లను అందెల ధరించినట్టి పాదము బలిచక్రవర్తి రెండుచేతులచేఁ గడిగించు కొనుటకుం బాచెను.

క. 1 సూతలోక సముద్ధరణము

నిరతశ్రీకరణ మఖిల ర నిగమాంతాలం

కరణము భవసంహరణము

హరిచరణము నీటం గడిగె ర సమస్తోత్తమఁడున్. 605

వ. ఇట్లు ధరణీసుర దక్షిణచరణ ప్రత్యేకసంబు సేసి వామపాదంబు

గడిగి తత్పావన జలంబు శిరంబునం జల్లుకొని వార్చి దేశకాలాది

పరిగణనంబు సేసి. 606

శా. విప్రాయ ప్రకటప్రతాయ భవతే ర విష్ణుస్వరూపాయ వే

దప్రామాణ్యవిదే త్రిపాదధరణిం ర దాస్యామి యంచుం కిగ్రియా

క్షిప్తుండై దనుజేశ్వరుండు వడుగుం ర జేసాచి పూజించి బ్ర

హ్మప్రీతమ్మని ధారవోసె భువనం ర బాశ్చర్యముం బొందగన్.

వ. తత్కాలంబున. 608

ఆ. నీరథారం బడంగ ర నీక యడ్డంబుగాఁ

గలశరంధ్ర మాఁప ర గాను దెలిసి

హరియుఁ గావ్యునేత్ర ర మటం గుశాగ్రంబున

నడువ నేకనేత్రుఁ ర డయ్యె నతఁసు. 609

వ. అంత. 610

మ. కలమరారాతికరాక్షతోజ్ఞితప విర త్సాంభాకణశ్రేణీకిం

గమలాధీశ్వరుఁ డొడ్డై ఖండితది వౌ ర కస్వామి జిన్మస్తముం

1 తా|| రాక్షసరాజు స్వర్గమును సంపాదించినట్లు, యెప్పుడు మేలుగూర్చు ఉపనిషత్తులచే అలంకరింపబడినట్టి, పుట్టుకం దొలగించినట్టి కాలు కడిగెను.

జ్ఞాపకము—అ కాశమే విష్ణుపదము. దానినుండి శబ్దబ్రహ్మము గలిగినది. అదే ఉపనిషత్తులు పలుకు నర్థము. కాన విష్ణుపాదము కానిచే నలంకరింప బడినది.

2 విప్రాయ.....దాస్యామి=వేదము జదివినవాఁడు, విశదమైన బ్రహ్మచర్యవ్రతము గలవాఁడు, సర్వవ్యాపకుడైవాని రూపము వహించినవాఁడు, వేదప్రమాణవాక్యాలని నేటింగినవాఁడు నైవామనుని కొఱకు మూఁడడుగుల భూమివిచ్చి

3 క్రియాక్షిప్తుండు=తొందరతో జేసిన పుగలవాఁడు. 4 కావ్యుడు=కావ్యార్యులు.

5 తా|| లక్ష్మీభరయైన విష్ణువు, ఇంద్రవిరోధిం గలిచినట్టి, కమలచేత దెనచి పట్టుకొనబడినట్టి, లక్ష్మీదేవి స్వస్థుఁ.....శ్రీదేవి చనుకొనలయం దుంచబడినట్టి, హస్తమును, పరివ్రజన రీతినొంది జారిన నీళ్లు జడనల కొఱకు క్రింద బట్టెను.

గమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమా శ కాంతాకుచోపాస్తమున్
విమల శ్రీకుచశాతచూచకతటీ శ విన్యస్తమున్ హస్తమున్.

క. మునిజననియమాధారను

జనితాసుర యువతినేత్ర శ జలకణధారన్

దనుజేంద్ర నిరాధారను

వనజాక్షుండు గొనియె బలివి శ వర్జితధారన్.

612

ల. కమలనాభు నెఱిగి శ కాలంబు దేశంబు

నెఱిగి శుక్రమాట శ లెఱిగి నాశ

మెఱిగి పాత్ర మనుచు శ నిచ్చె దానము బలి

మహి వదాన్యుఁ డొరుండు శ మఱియుఁ గలఁడె.

613

క. బలిసేసిన దానమునకు

నలినాక్షుండు నిఖలభూత శ నాయకుఁ డగుటం

గలకల మని దశదిక్కులు

బలిబలి యని పొగడె భూత శ పంచక మనఘా.

614

క. క్షీతిదానమిచ్చు నతఁడును

నతికాంక్షఁ బరిగ్రహించు శ నతఁడును దురిత

చ్యుతులై శతవత్సరములు

శతమఖిలోకమునఁ గీడ శ సలుపుదు రెలమిన్.

615

వ. అట్లుగావున నేదానంబును భూదానంబునకు సదృశంబు గానేరను

గావున వసుంధరా దానంబిచ్చితి నుభయలోకంబులగి గీ యిసుకృ

తంబులు వడయుమని పలికి యమ్మాయావటుం డిట్లనియె.

616

క. ఇదియేమి వేడి తని నీ

మది వగవక ధారవోయు శ మా సత్యము మె

పొడవఁగఁ గోరినయర్థం

బిడియిచ్చుట ముజ్జగంబు శ లిచ్చుట మాకున్.

617

వ. అని పలికిన వటుని పలుకులకు హర్షనిర్భర చేతనుండు

వైరోచనుండు.

618

ఆ. పుట్టి నేర్చుకొనెనొ శ పుట్టకనేర్చెనో
యిట్టి బుద్ధులిట్టి శ పొట్టివడుగు
పొట్ట నున్న నెల్ల శ బూమెలు నని నవ్వి
యెలమి ధరణిదాన శ మిచ్చె నపుడు.

619

వామనమూర్తి విశ్వరూపము నొంది విజృంభించుట.

ఆ. గ్రహమునీంద్ర సిద్ధ శ గంధర్వకిన్నర
యక్షపక్షి దేవ శ తాహిపతులు
వాగడి రతని పెంపు శ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్యకోటి మొరసె.

620

వ. ఇట్లు ధారాపరిగ్రహంబు సేసి.

621

శా. ఇంతింతై వటుఁ డింతయై మతియుఁ దా శ సంతై సభోవిధిపై
నంతై తోయదమండలాగ్రమున క శ ల్లంతై ప్రభారాశిపై
నంతై చంద్రుని కంతయై ధ్రువునిపై శ నంతై మహర్వాటిపై
నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్ర శ హృతదాంత సంవర్ధయె. 622

మ. శవిబింబం బుపమింపఁ బాత్రముగు ఛ శ త్త్రింబై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృతియై కళాభరణమై శ సౌవర్ణ కేయూరమై
1 ఛవిమత్కంకణమై కటిస్థలి నుదం శ చక్రంబయ్యె నూపుర
ప్రవరంబై పదపీఠమై వహించు దాశబ్రహ్మాండమున్ నిండుచోన్.

వ. ఇట్లు విష్ణుండు గుణత్రయాత్మకం బగు విశ్వరూపంబు ధరియించిన
భువియును నభంబును దివంబును దిశలును దిశాఛిద్రంబులును
సముద్రంబులునుఁ జలదళులభూత నివహంబులుం దానయై యేకీభ
వించి క్రమక్రమంబున భూలోకంబునకుం బొడవై భువర్లోకంబు
నతిక్రమించి సువర్లోకంబును దలకడచి మహర్లోకంబు దాటి జనో
లోకంబునకు మీఁదై తపంబునకు కనుచ్చితుండై సత్యలోకంబు
కంటె నొన్నత్యంబు వహించి యెడ లిటములు సంధులు రంధ్ర
ములు పొందు నిండి మహాదేహమహితుండై చరణతలంబున

1 ఛవి.....ణము=కాంతిలోకగూడిన హస్తకంకణము, 2 ఉచ్చితుండు=వెరిగిన వాడు.

రసాతలంబునుఁ బాదంబుల మహియును జంఘుల మహిధీంబులును ¹జానువులఁ బతత్త్రిసముదయంబులును నూరువుల నింద్రసేన మర్కటంబులును వాసస్థలంబున సంద్యయు ²గుహ్యంబునఁ బ్రజాపతులును జఘనంబున దనుజులును నాభిని నభంబును నుదరంబును నుదధిసప్తకంబును నురంబునఁ దారకానికరంబును హృదయంబున ధర్మంబును నురోజంబుల ఋతుసత్యంబులును మనంబునఁ జంద్రుండును వక్షంబునఁ గమలహస్త యగులక్ష్మీయుఁ గంతంబున సామాదిసమస్త వేదంబులును భుజంబులఁ బురందరాది దేవతలునుఁ గర్ణంబులదిశలును శిరంబున నాకంబును శిరోజంబుల మేఘంబులును నాసాపుటంబున వాయువును నయనంబుల సూర్యుండును వదనంబున వహ్నియు వాణి నఖిలచ్ఛందస్సముదయంబును రసనంబున జలేశుండును భ్రూయుగళంబున విధినిషేధంబులును తెప్పల నహోరాత్రంబులును లలాటంబునఁ గోపంబును నధరంబున లోభంబును స్పర్శంబునఁ గామంబును రేతంబున జలంబును బృష్ఠంబున నధర్మంబును గ్రీవణంబుల యజ్ఞంబులును ఛాయల మృత్యువును నగవులవలన ననేకమాయావిశేషంబులును రోమంబుల నోషధులును నాడీప్రదేశంబుల నదులును నఖిలంబుల శిలలును బుద్ధి నజుండును బ్రాణంబుల దేవర్షి గణంబులును గాత్రంబున జంగమస్థావరజంత్రు సంఘంబులును గలవాఁడయి జలధరనినద శంఖ శార్ఙ్గ సుదర్శన గదాదండ ఖడ్గాక్షయ గాణ తూణీర విభ్రాజితుండును మకరకుండల కిరీట కేయారహారకటక కంకణ కౌస్తుభమణి మేఖలాంబర వనమాలికా విరాజితుండును సునంద నంద జయ విజయ ప్రముఖ పరిచరవాహినీ సందోహపరివృతుండును నమేయ తేజోవిరాజితుండునునై బ్రహ్మాండంబు దనమేని కప్పు తెఱంగున నుండ విజృంభించి.

624

1 జానువుల.....సముదయంబు=మోకాళ్లయందు 2. శ్రీ సముదాయము, 2 గుహ్యంబు = దావదగిన మగుగుహలు.

మ. ఒకపాదంబున భూమిఁ గప్పి దివి వేరే తొంటుక నిరోధించియెం
డొకటక మీఁదిజగంబులెల్లఁ దొడి నొంఁదొంటిక విలంఘించి ప
ట్టక బ్రహ్మాండ కలాహముం బెటిలి వేంఁడ్రంబై పగుల్ గాన రా
నొక్కడై ¹వాగ్ద్యుగలభ్యుండై హరివిభుంఁడొప్పారె విశ్వాకృతిక.

ఆ. ఒకపదంబుక్రింద శ నుర్య పద్మమునంటి
కొన్నపంకలవము శ కొమరుఁదాల్చె
నొకటిమీఁదఁ దమ్మి శ కొదిఁగినతేఱి నా
వెలసె మిన్ను నృప తీరవిక్రమమున.

626

వ. తత్సమయంబున.

627

ఆ. జగము లెల్లదాటి శ చనినతీరివిక్రము
ఁచరణనఖరచంద్ర శ చంద్రికలను
బానుఁగుపడియె సత్య శ మున బ్రహ్మతేజంబు
దివసకరునిరుచుల శ దివియవ్రాలె.

628

సీ. భవబంధములఁ బాసి శ బ్రహ్మలోకంబునఁ

గాఁపురంబులు సేయు శ ఘనులు రాజు
లామరీచ్యాదులు శ నా సనందాదులు

నా దివ్యయోగీంద్రు శ లచట నెపుడు
మూర్తిమంతంబులై శ మోయు పురాణ త

ర్కామ్నాయనియమేతి శ హాసధర్మ

సంహితాదులు 4గురు శ జ్ఞానాగ్నినిర్దగ్ధ

కర్మలై మఱియును శ గలుగునట్టి

ఆ. వారలెల్లఁ జొచ్చి శ వచ్చి సర్వాధిపు

నంఘ్రిఁ జూచి మొక్కిరి శ రథికభక్తి

1 వాక్ +ద్యుక్ +అలభ్యుండు = పలుకులచేత చూపులచేత పొందుటకు వీలుకానివాఁడు
2 తా|| ఒకపాదము భూమియనెడు పద్మమున నంటుకొనిన కొంతము బురదవలెను,
మఱొకటి ఆకాశమునం దొదిగి ఆపద్మమునందలి తేనెత్రాగుటకున్న తుమ్మెదవలెను
వామనుఁడు రెండుపాదములచే భూమ్యాకాశములఁ గప్పివేసెను, 3 చరణ.....కలు
= కార్ణగోళ్లనెడు వెన్నెలలు, 4 గురు.....కర్మలు = గురుని ఉపదేశమునఁ గలి
గిన జ్ఞానమనెడు అగ్నిచేత మొదలంటం దగులఁబెట్టిన కర్మలు గలవాడు (సన్న్యాసులు)

దమమనంబులందుఁ శ దలంచు నిధానంబుఁ

గంటిమనుచు నేడు శ మంటిమనుచు.

629

మ. తనపుట్టిల్లిదె పొమ్మటంచు నజాఁకుం శ దన్నాభి పంకేరుహం

బు నిరీక్షించి నటించి యున్నతపదం శ బుగ జూచి తత్పాదసే

చనముం జేసెఁ గమండలూదకములం శ జల్లించి తస్యోయముల్

వినువీధిం బ్రవహించె దేవనదినా శ విశ్వాత్మకీర్తిప్రభృత్.

630

వ. తత్సమయంబున.

631

సీ. యోగమార్గంబున శ నూహించి బహువిధ

పుష్పదామంబులఁ శ బూజ సేసి

దివ్యగంధంబులుఁ శ దెచ్చి సమర్పించి

ధూపదీపములఁ దో శ ద్దోడ నిచ్చి

భూరిలాజాక్షతం శ బులుసల్లి ఫలములుఁ

గానిక లిచ్చి రా శ గములఁ బొగడి

శంఖాచిరవములు శ జయఘోషములుఁ జేసి

కరుణాంబునిధి త్రివి శ క్రమ యటంచు

ఆ. బ్రహ్మ మొదలు లోక శ పాలురుఁ గొనియాడి

రెల్లదిశల వసచ శ శేష్యుండు

జాంబవంతుఁ డరిగి శ చాపె భేరిధ్వని

వెలయఁజేసి విష్ణు శ విజయమనుచు.

632

క. అన్ని జగంబులఁ దా నై

యున్నజగన్నాథుఁ జూడ శ నొగి భావింపం

గ న్నందక మన మందక

సన్నతులం జేసి రపుడు శ సభ్యులు బలియున్.

633

వ. అంత నొయ్యన పూర్వప్రకారంబున వామనా కారంబు వహించి

యున్నవామనునింగని పదత్రయవ్యాజంబున నితండు సకలమహీ

మండలంబు నాక్రమించెఁ గపటవటురూపతిరోహితుం డగు విష్ణుం

డనియెఱుంగక మనదానవేంద్రుండు సత్యసంధుండు గావునమాటఁ

దిరుగక యిచ్చె, నతనివలన నేరంబు లేదీకుబ్బుండ ప్రతిహత జేజుః

ప్రభావంబున సజ్జకంటుగా నిజగంబులం పరిగ్రహించి 1 పర్వన్యాదులకు విసర్జనంబు సేయం దలంచియున్నవాఁ డీపాఱునిం దూఱి పాఱునీకనిజ్జించుటఁగరంబొత్తనంబులునుగర్జనంబులునుఁ జేయుచు వజ్రాయుధాది మరుజ్జేత లగు హేతి ప్రహేతి విప్రచిత్తి ముఖ్యులయిన రక్కసులు పెక్కిండుక్రమ మిగిలి యుద్ధంబునకు సన్నద్ధులై పరశుపట్టిసభల్లాదిసాధనంబులు ధరియించి కసిమసంగి ముసరికొని దళదిశలఁ బ్రసరించినఁ జూచి హరిపరిచరులు సునంద నంద జయ జయంతవిజయ ప్రబలోద్భల కుముద కుముదాక్ష తార్త్య పుష్ప దంత వివ్వక్సేన శ్రుతదేవ సాత్వతప్రముఖులగు దండనాథులయిత వేదండసముదండబలులుఁ దమతమ యూధంబుల నాయుధంబుల తోడం గూర్చుకొని దానవాసీకంబులంఁ బరలోకంబున కనుచు వారలై వారల నెదుర్కొని కదనంబునకున్ బరవసంబు సేయుచున్నం గనుంగొని శుక్రు శాపంబుఁ దలంచి దనుజవల్లభుం డిట్లనియె.

634

సీ. రాక్షసోత్తములార శ రండు పోరాడక

కాలంబు గాదిది శ కలహమునకు

సర్వభూతములకు శ సంపదాపదలకు

బ్రభువైన దైవంబుఁ శ బరిభవింప

మన మోపుదుమె తొల్లి శ మనకు రాజ్యంబును

సురలకు నాశంబు శ సొరిదినిచ్చి

విపరీతముగఁ జేయు శ వేల్పు నేమందము

మనపాతి భాగ్యంబు శ మహిమగాక

తే. వెఱచి పలుమాఱుఁ బాఱెడి శ విష్ణుభటులు

మిమ్ము నెగచుట దైవంబు శ మేరగాదె

మనకు నెప్పుడు దైవంబు శ మంచదగును

నాఁడు గెలుతము పగవారి శ నేడు వలదు.

635

వ. అదియునుం గాక.

636

క. బలుదుర్గంబులు సచివ్రలు

బలములు మంత్రోపధములు శ బహుశేముషియు

గలిగియు సామో శాయం

బులఁ గాల మెఱింగి నృపుడు శ వోరుటయొప్పున్.

637

వ. అట్లు గావున రణంబున శత్రుల కిప్పుడెవరు మోహరించుట
కార్యంబుఁ గాదుమనకుం దగు కాలంబున జయింతము నలంగక
తొలంగుం డనిన దలంగి భాగవత భటపలాయితృత్త చిక్కి రక్క-
సులు రసాతలంబునకుం జని, రంత వారి హృదయం బెఱింగి
తార్క్త్యనందనుండు యాగసుత్యాహంబున వారుణ సాశంబుల
నసుర వల్లభుని బంధించెనంత.

638

క. బాహులుఁ బదములుఁ గట్టిన

శ్రీహరి కృపగాక యేమి శ నేయుదునని సం

దేహింపక బలి నిలిచెను

హాహరవమెసఁగె దశది శ గంతములంపున్.

639

క. సంపద సెడియును దైన్యము

గంపంబును లేక తొంటి శ కంటెను బెంపుం

దెంపును నెఱుకయు ధైర్యము

వంపనిసురవైరిఁ జూచి శ వటుఁ డిట్లనియెన్.

64

సీ. దానవ త్రిపదభూ శ తల విత్తు నంటివి

ధరణిఁ జంద్రాగ్రు లెం శ దాఁక నుండు

రంతభూమియు నొక్క శ యడుగయ్యె నాకును

స్వర్లోకమును నొక్క శ చరణమయ్యె

సీసామ్ము నకలంబు శ నేఁడు రెండడుగులు

గడమపాదమునకలఁ గలదె భూమి

నిచ్చెద నన్నర్థ శ మీని దురాత్ముండు

నిరయంబు వొందుట శ నిజముగాదె

తే. కాన దుర్గతికినిఁ గొంత శ కాల మరుగు
కాక యిచ్చెదవేని వే శ గల నాకు
నిపుడు మూడవపదమున శ కిమ్ముఁజూపు
బ్రాహ్మణాధీనములు దోవ శ బ్రహ్మవశమె. 641

వ. అని యిట్లు వాచునుండు పలుక 1 సత్యభంగసందేహ విషదిగ్ధశల్ప
నికృతృహృదయుం డయ్యును విషణ్ణుండుఁ గాక వైరోచని ప్రసన్న
వదనంబుతోడఁ జిన్ని పోడవడుగున కిట్లనియె. 642

ఆ. సూనృతంబుఁగాని శ సూడియదు నాజిహ్వా
బాంకఁజాల నాకు శ బాంకులేను
నీ తృతీయపదము శ నిజము నా శిరమున
నెలపు నేసి వెట్టు శ నిర్మలాత్మ. 643

అ. నిరయమునకుఁ బ్రాప్త శ నిగ్రహంబుఁకును
బదవిహీనతకును శ బంధనమున
కర్ధభంగమునకు నఖిల శ దుఃఖమునకు
వెఱవ దేవ బాంక శ వెఱచినట్లు. 644

వ. అదియునుం గాక. 645

సీ. తల్లిదండ్రులు నన్న శ దమ్ములు జెలికాండు)
గురువులు శిష్యింపఁ శ గొఱతవడునె
పిదప మేలగుఁగాక శ పృథుమదాంధులకును
దానవులకు మాకుఁ శ దఱి యెఱింగి
శివిభ్రంశచక్షువు శ వెలయ నిచ్చుటఁజేసి
గురువులలో నాది శ గురువ వీవ
నీవు బంధించిన శ నిగ్రహమో లజ్జ
యో నష్టియో బాధ శ యో తలంప

తే. నన్ను నెదిరించి పోరాడి శ నిరతారు
లాదియోగిందు) లందెడు శ నట్టి టెంకి

1 సత్య.....హృదయుండు = నిజము చెడుననెడి యనుమానవిషముతోఁగూడిన
బాణముచేఁబ్రతుమ్మబడిన మనస్సుగలవాఁడు, 2 విభ్రంశచక్షువు=విభ్రష్టజ్ఞానశీత్రము.

నందరే తొల్లి పెక్కండ్రు శ హర్ష మూర్తి

(వైరభక్తులుఁ గట్టిగా శ వలయుఁగాక)

యీశ నీయెడ దుర్లభ శ మేమికలదు.

646

మ. చెలియే మృత్యువు చుట్టమే యముఁడు సంసేవాగులే కంకరుల్

శిలలం జేసెనె బ్రహ్మ దన్ను దృఢమే శ జీవంబునోచ్చెల్ల రే

చలితంబొట యెటుంగ రీకపట సు శ సారంబు నిక్కంబుగాఁ

డలఁచుక మూఁడు¹ సత్యదానకరుణా శ ధర్మాచ నిన్నుత్తుండ.

నీ. చుట్టాలు దొంగలు శ సుతులు ఋణస్థులు

కాంతలు సంసార శ కారణములు

ధనము లస్థిరములు శ దను వతిచంచల

గార్యాధ్యులన్యులు శ గడచుఁగాల

మాయువు సత్వర శ మైశ్వర్య మతిశీఘ్ర

మనికాదె తమతండ్రి శ సతకరించి

మాతాత సాధుసోమృతుఁడు ప్రహ్లాదుండు

నీ పాదకమలంబు శ నియతిఁ జేరె

తే. భద్రుఁ డతనికి మృతిలేని శ బ్రతుకుఁ గలిగె

వైరులై కాని తొల్లి మా శ వారుఁగాన

రథివై వచ్చినీవు న శ న్నడుగు తెల్లఁ

బద్మలోచన నాపుణ్య శ ఫలముగాదె.

648

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న యవసరంబున.

649

శా. ఆదైత్యేంద్రుఁడు పీనవత్సు నవప శ ద్వాత్సుం బిశంగాం బరా

చ్చాపుక నిర్మలసాధువాడు ఘనసం శ సారాదివిచ్ఛేదు సం

శ్రీదుక భక్తిలతాతిరోహితహరి శ శ్రీపాదు 2నిష్ఠేదుఁ బ్ర

హ్లాదుక బోధకశావినోదుఁ గనియెక హర్షంబుతో ముందటన్.

వ. ఇట్లు సమాగతుండైన తమతాతం గనుంగొని విరోచన సంపన్నుండు

శివారూపాశబద్ధుండు గావునఁ దనకుం దగిన సమసాగరంబు

¹ సత్య.....దృక్పడు=నిజము పలుకుట, ఒకరి కేదేని నిచ్చుట, దలచుట, విధిని నెరవేర్చుట తోనైనవానిని విడిచినవాడు. 2 నిఃభేదు = దుఃఖములేనివాని
3 వారుణపాశబద్ధుండు = వరుణుని కుంభంభమైన పాశములచేత గట్టబడినవాడు.

సేయ రామిజేసి¹ సంకులశ్రువిలోలలోచనండు సిగ్గుపడి(నతశర
స్కుంధై) నమ్రభావంబున మ్రొక్కునెల్లించె, నంతఁ బ్రహ్లాదుండు
మఖమండపంబున సునందాది పరికరసమేతుండు కూర్పున్న వా
మనదేవునిం గని యానందబాష్పజలంబులుఁ బులకాంకురంబులున్
నెరయదండప్రణామం బాచరించి యిట్లన విన్నవించె. 650

సీ. ఇతనికి మున్ను నీ శ విండ్రపదం బిచ్చి
నేడు త్రిప్పటయును శ నెఱయ మేలు
మోహనాహంకృతి శ మూలంబు గర్వాంధ
తమనవికారంబు శ దాని మాన్చి
కరుణ రక్షించుటఁ శ కాక బంధించుటే
తత్వజ్ఞునకు మహేం శ ద్రవ్య మేల
నీపాదకమలంబు శ నియతిఁ గొల్చినదాని
జోలునే సురరాజ్య శ బోగపరత

తే. గర్వమేపారఁ గన్నులు శ గానరావు
చెవులు వినరావు చిత్తంబు శ సిక్కువడును
మఱచు నీసేవ లన్నియు శ మహిమ మాన్చి
మేలు సేసితి నీవేటి శ మేర సూపి. 651

వ. అని పలికి జగదీశ్వరుండును నిఖిలలోక సాక్షియు నగు శాయణ
దేవునకు నమస్కరించి ప్రహ్లాదుండువలుకుచున్న సమయంబున. 652

మ. 2తతమ త్రద్విపయానయై కుచనిరుంధచ్ఛోశ సంవ్యానయై
ధృత బాహ్మంబువితాన యై కరయుగా శ ధీనాలికస్థాన యై
పతిభిక్షాం మమ దేహి కోమలమతే శ పద్మాపతే యంచుఁ ద
త్పతి వింధ్యావళి సేరవచ్చెఁదిజగద్రితామనున్ వామనున్. 653

వ. వచ్చి యచ్చేడియ తచ్చరణసమీపంబునం బ్రాణతయైనిటువంబడి
యిట్లనియె. 654

1 సంకు...చనుడు = కలిసిన వేడి కన్నీళ్ళతోగూడిన కన్నులు గలవాడు,
2 తా॥ బలిసిన యేనుఁగు గున్న నడకగలదియు, ఉలికిన గబ్బిగుబ్బలవలన నడ్డుకొన్న
విడుచు గాలి గలదియు, వేడి కన్నీళ్ళు గలదియు, తెలుగున హెచ్చు కేలదోయి
గలదియు, నైన వింధ్యావళి (బలిచక్రవర్తి భార్య) మృదువైన మనస్సుగల లక్ష్మీపతి !

క. నీకుం గ్రీహార్థము లగు

లోకంబులఁ జూచి పరులు శ్ర లోకులు కుమతులఁ

లోకాధీశుల మందురు

లోకుములకు రాజ వీవ శ్ర లోకస్తుత్యా.

655

క. కా దనఁడు పొమ్ము లే దీ

రా దనఁడు జగత్త్రయైక శ్ర రాజ్యము నిచ్చెకా

నాదయితుఁ గట్ట నేటికి

శ్రీదయితా చిత్తచోర శ్ర శ్రితమందాల.

వ. అని యిట్లువిధాన్యవళియుం బ్రహ్మాదుండును నిన్న వించునవసరంబున

హిరణ్య గర్భుండు సనుదెంచి యిట్లనియె.

657

సీ. భూతలోకేశ్వర శ్ర భూతభావన దేవ

దేవ జగన్నాథ శ్ర దేవవంద్య

తనసొమ్ము నకలంబుఁ శ్ర దప్పక నీకిచ్చె

దండయోగ్యుఁడుగాడు శ్ర దానపరుఁడుఁ

గరుణింప నర్హుండు శ్ర గమలలోచన నీకు

విడిపింపు మీతని శ్ర వెరపుదీర్చి

లోయపూరము నల్లి శ్ర దూర్వాంకురంబులఁ

జేరి వీపదము ల శ్ర ధ్వించునట్టి

తే. భక్తియుక్తుఁడు లోకేశ శ్ర శుదయు నిశించు

నీవు ప్రత్యక్షముగవచ్చి శ్ర నేఁడు వేఁడ

నెఱిగి తన రాజ్యమంతయు శ్ర నిచ్చినట్టి

బలికే దగునయ్య దృఢపాశ శ్ర బంధనంబు.

658

వ. అని వలికిన బ్రహ్మవచనంబులు విని భగవంతుం డిట్లనియె.

659

సీ. ఎవ్వనిఁ గరుణింప శ్ర నిచ్చయించితిని వాని

యఖిలవిత్తంబు నే శ్ర నవహరింతు

సంసారగురుమద శ్ర స్తబ్ధుడై యెవ్వఁడు

దెగడి లోకము నన్ను శ్ర ధిక్కిరించు

నతఁ డెల్లకాలంబు శ్ర నఖిలయోనులఁజుండుఁ

బుట్టుచుఁ దుర్గతిఁ శ్ర బొందుఁ బదప

తే. యేకవిధమున విమల్బుడై శ యెవ్వఁడుండు
వాఁడు నాకూర్చి రక్షింప శ వలయువాఁడు
1 స్తంభలోభాభిమాన నం శ సార విభవ
మత్తుడై చెడనొల్లఁడు శ మత్పరుండు. 660

శా. బద్ధుండై గురుశాపతప్తుఁ డయితా శ బంధుప్రజత్యక్తుడై
సిద్ధేశ్వర్యముఁ గోలుపోయి విభవ శ క్షీణుండునై పేదయై
శుద్ధత్వంబును సత్యముం గరుణయున్ శ సాంపేమియుం తప్పఁడు
ద్బుద్ధుండై యజయాఖ్యమాయ గెలిచెంబుణ్యుం డితం డల్పుఁడే.
ఁ. అనురనాథుఁ డనుచు శ ననఘుని ముర్యాద
యేను జూతమనుచు శ నితవలక
నిజము వలికె నితఁడు శ నిర్మలాచారుండు
మేలుమేలు నాకు శ మెచ్చువచ్చు. 662

క. సావర్ణి మనువువేళను
దేవేంద్రుండగు నితండు శ దేవతలకు డు
ర్భావిత మగు నాచోటికి
రావించెద నతమీఁద శ రక్షింతు దయన్. 663

క. వ్యాధులుఁ దప్పులు నొప్పులు
బాధలుఁజెడి విశ్వకర్మ శ భావితదనుజా
రాధితసుతలాలయమున
నేధితవిభవమున నుండు శ నితఁ డందాఁకన్. 664

వ. అనిపలికి జలించూచి భగవంతుం డిట్లనియె. 665

సీ. సేమంబు నీ కింద శ సేన మహారాజ
జెఱవకు మేలు నీ శ వితఠణంబు
వేలువు లందుండ శ వేడుక పడుదురు
దుఃఖంబు లిడుమలు శ దుర్మరణము
లాతురతలు నొప్పు శ లం దుండువారికి
నొందవు సుతల మం శ దుండు సీవు

నీపంపు సేయని శ నిర్జఠారాతుల

నాచక్ర మేతెంచి శ నటకుచుండు

ఆ. లోకపాలకులకు శ లోను గావోడ

నన్య లెంతవార శ లచట నిన్ను

నెల్ల ప్రొద్దువచ్చి శ యేను రక్షించెదఁ

గరుణతోడ నీకు శ గానవత్తు.

666

క. దానవ దైత్యులసంగతిఁ

బూనిన నీయసురభావ శ మును దోడ్తోమ

ధ్యానమునఁ దలఁగి పోవును

మానుగ సుతలముననుండు శ మామా యాజ్ఞక.

667

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న ముమ్మూర్తుల ముదుక వేల్పు తియ్యని

నెయ్యంపుఁ బలుకుఁ జెఱకు రసంపు సోనలు వీనుల తెరువులం

జొచ్చి లోను బయలునిండి తెప్పలకప్పు దప్పం ద్రోచికొని కనుఁ

గవకొలంకుల నలుఁగులు వెడలిన చందంబున సంతసంబునం

గన్నీరు మున్నీరై పటవ నురఃఫలకంబునం బులకంబులు కులకంబు

లయి తిలకంబు లొత్తఁ గేలు మొగిడ్చి నెక్కిన్న వేడుకం

ద్రొక్కుదు వడుచుఁ జిక్కని చిత్తంబునఁ జిక్కనిమాటల రక్క

సుల తేడిటనియె.

668

ఉ. ఎన్నడు లోకపాలకుల శ నీకృపఁ జూడని నీవు నేడు న

న్నున్నతుఁజేసి నాబ్రదకు శ నోజయు నానతియిచ్చి కాచి తీ

మన్నన లీ వయారసము శ మాటల పెద్దటికంబుఁ జాలవే

పన్నగతల్పు నిన్నెఱిగి శ పట్టిన నాపదఁ గల్గనేర్చునే.

669

వ. అని పలికి హరికి నమస్కరించి బ్రహ్మకూట బ్రణామంబుసేసి యిం

దుధరునకు వందనం బాచరించి బంధవిముక్తుండై తన వారలతోఁ

జేరికొని బలి సుతలంబునకుం జనియె, నంత హరికృపావశంబునం

గృతార్థుండై కులోద్ధారకుం డయిన మనుమనిం గని సంతోషించి

ప్రహ్లాదుండు భగవంతున కిట్లనియె.

670

నీ. చతురాననుడు నీ ప్రసాదంబు గానఁడు

శర్వుఁ డిలక్ష్యుల శ జాడఁ బొందఁ

డన్యుల కెక్కడి శ దసురులకును మాకు

దుర్లభుండవు నీవు శ దుర్గపాలుఁడ వైతి
పద్మజాదులు భవ శ త్పాదపద్మ
మకగండ సేవన శ మహిమ నైశ్వర్యంబు
లందిరికాక యే శ మల్పమతుల

తే. మధికదుర్యోధులము కుత్సి శ తాత్మకులము
నీ కృపాదృష్టి మార్గంబు శ నెలవు సేర
నేమి తపమాచరించితి శ మెన్నఁ గలమె
మమ్ముఁగాచుట చిత్రంబు శ మంగళాత్మ.

671

వ. అదియునుం గాక.

672

ఆ. సర్వగతుఁడవయ్యు శ సమదర్శనుఁడవయ్యు
నొకట విషమవృత్తి శ నుండు దరయ
నిచ్చలేనివారి శ కీవు భక్తులు గోరు
తలఁపులిత్తు కల్ప శ తరువుమాడ్కి.

673

వ. అని విన్నవించు చున్న ప్రహ్లాదుం జూచి పతమపురుషుం డిట్లనియె.

తే. వత్స ప్రహ్లాద మేలు నీ శ వారు నీవు
సారిది మనుమనిఁ దోడ్కొని శ సుతలమునకుఁ
బయనమై పొమ్ము నే గదా శ పాణి నగుచు ఁ జేరి
రక్షింప దురితంబు శ సెంద దచట.

675

వ. అని యిట్లు నియమించినం బరమేశ్వరునకు నమస్కరించి వలగొని
1కర కమల పుట ఘటిత నిటలతటుండై వీడ్కొని బలిం దోడ్కొని
నకలాసుర యూథంబునుం దాను నొక్క మహాబలద్వారంబు
సొచ్చి ప్రహ్లాదుండు సుతలలోకంబునకుం జనియె, సంత బ్రహ్మ
వాదులయిన యాజకుల సభామధ్యంబునం గూర్చున్న శక్రునిం
జూచి నారాయణుం డిట్లనియె.

676

ఆ. ఏమిఁ గొఱఁతవడియె శ నీతని జన్మంబు
విస్తరింపు కడమ శ విప్రవర్య
విషమ మయిన కర్మ శ విసరంబు బ్రాహ్మణ
జనులు సూచినంత శ సమతఁ బొందు.

677

వ. అనిన శుక్రుం డిట్లనియె.

678

సీ అఖిలకర్మంబుల శ కధినాథుడవు నీవ
 యజ్ఞేశుడవు నీవ శ యజ్ఞపురుష
 ప్రత్యక్షమున నీవు శ పరితుష్టి నొందినఁ
 గడమేలఁ కల్గునే శ కర్మములకు
 ధనదేశ కాలార్హ శ తంత్రమంత్రంబులఁ
 గొఱతలు నిన్నుఁ బే శ స్కొనిన మాను
 నయినఁ గావించు నీ శ యానతి భవదాజ్ఞ
 మెలఁగుట జనులకు శ మేలుఁగాదె

తే. యితకంటెను శుభము నా శ కెచటఁ గలుగు
 ననుచు హరిపంపు శిరమున శ నావహించి
 కావ్యుడనురేంద్రు జన్మంబు శ కడఱుచీరై
 మునులు విప్పులు సాహాయ్య శ మునఁ జరింప.

679

వ. ఇవిధంబున వామనుండయి హరి బలినడిగి మహిం బరిగ్రహించి
 తనకు నగ్రిజుండగు నమరేంద్రునకుం ద్రిదివంబు సదయుండయి
 తొసంగె నతరి దక్ష భృగుప్రముఖ ప్రజాపతులును భభ్రుంధును
 గుమారుండును దేవర్షి పితృగణంబులును రాజులును బానును
 గూడికొని చతురాననుండు గళ్యపునకు నదిటికి సంతోషంబుగా
 లోకంబులకు లోకపాలురకు వామనుండు వల్లభుండని నీయమించి
 యంత ధర్మంబునకు యశంబునకు లక్ష్మీకి శుభంబులకు దేవతలకు
 వేదంబులకు వ్రతంబులకు స్వర్గాపవర్గంబులకు నుపేక్షించు
 ప్రధానుండని సంకల్పించె నా సమయంబున.

680

క. కమలజాంబు లోకపాలురు
 నమరేంద్రునిఁ గూడి దేవ శ యానంబున న
 య్యమరావతికిని వామను
 నమరం గొనిపోయి రంత శ నటమీద నృపా.

681

ఆ. బల్లిదంపువోడు శ ప్రాపున నింద్రుని
 కింద్రపదము నేరు శ టిట్లుగలిగె
 దనకు నాభ్యుదయ శ తమ్ముడుఁ గలిగినఁ

క. పాలడుగడిమి మేలడుగం

డేలడు భిక్షించి యన్న శ కిచ్చెఁ ద్రిజగమున్

1 వేలుపులతల్లి కడపటి

చూలుం బోలంగఁ గలరె శ సొలయనితమ్మన్.

683

ఆ. కడుపు 2 బదరగాఁగ శ గొడుకులఁ గనుకంటె

దల్లి కొకఁడె చాటు శ బల్లిదుండు

త్రిదశగణముఁ గన్న శ యదితి గానుపుదీఱఁ

జిన్ని మేటివడుగుఁ శ గన్న యట్లు.

684

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు వామన భుజపాలితం బగు త్రిభువనసామ్రాజ్య విభవంబు మరల నంగీకరించె, నప్పుడు బ్రహ్మయు శర్మ్యండునుఁ గూమారుండును భృగుప్రముఖు లయిన మునులునుఁ బితృదేవతలును దక్షాదిప్రజాపతులును సిద్ధులును వైమానికులును మణియుం దక్షిణవారలును బరమాద్భుతప్రకారుండైన విష్ణుని సుమహా కర్మంబులకు నాశ్చర్యంబు నొందుచుఁ బ్రశంసించుచు నాడుచుం బాడుచుం దమతమనివాసంబులకుం జని రనిఁజెప్పి శుకుం డిట్లనియె.

తే. మనుజనాథత్రివిక్రము శ మహిమ కొలఁది

యెఱుంగఁ దర్కింప లెక్కింప శ నెవ్వఁడోపుఁ

3 గుంభినీ రేణుకణములు శ గుఱుతు వెట్లు

వాఁడు నేరఁడు తర్కిన శ వారి వశమె.

686

తే. అద్భుతవర్తనుఁ డగు హరి

సద్భావిత మైన విమల శ చరితము వినువాఁ

డుద్భటవిక్రముఁ డై తుది

నుద్భాసితలీలఁ బొందు శ నుత్తమగతులన్.

687

తే. తగిలి 4 మానుషపైతృక శ దైవకర్మ

వేశలండుఁ ద్రివిక్రమ శ విక్రమంబు

లక్కడక్కడఁ గీర్తింతు శ రెవ్వరేనిఁ

బొందుదురు నిత్యసౌఖ్యంబు శ భూవరేంద్ర.

688

1 వేలుపుల... చూలు = దేవతల రెల్లయైన అదితి కడగొట్టు కొడుకు (వామనడు)

2 పదర = తలప సాకుల బరిజె, 3 గుంభి... నులు = మట్టి దుమ్ము కవ్వలు, 4 మానుష... వేశలండు = మనుష్యులయొక్క పితృదేవతలయొక్క సంబంధములగు నిత్య, నైమి

మ. * జడులై నాకముఁ గోటుపోవుసురలం శ జలభారినిం బ్రోవఁగా
వడుగై భూమి బదత్రయం బిడుట్టకై శ వైరోచనిక వేడి రెం
డడుగులోనాచి త్రివిక్రమస్ఫురణ బ్రహ్మహంసంబుఁ దా నిండుచుం
గడు మోదంబుననుండు వామనున కశక్తాలంబునకొ మ్రొక్కెదక.

మ త్సృష్ట వ తా ర క థా ప్రా రం భ ము.

జ. అని యిట్లు శుకుండు రాజునకు వామనావతార చరితంబు సెప్పె
నని సూతుండు మునులకుం జెప్పిన విని వార లతని కిట్లునిరి. 690

సీ. విమలాత్మవిసమాకు శ వేడ్కయయ్యెడిమున్ను
హరిమత్స్వమైన వృ శ త్తంతమెల్లఁ
గర్వబద్ధనిభంగి శ ఘనుఁ డీశ్వరుఁడు లోక
నిందితంబై తమో శ నిలయమైన
మీనరూపము నేల శ మేలని ధరియించె
నెక్కడ వర్తించె శ నేమిసేసె
నాద్యమై వెలయు న శ య్యవతారమునకు నె
య్యదికారణంబు గా శ ర్శాంశమెట్లు

ఆ. నీవు దగుదు మాకు శ నిఖిలంబు నెఱింగింపఁ

దెలియఁ జెప్పవలయు శ దేవదేవు

చరిత మఖిలలోక శ సౌభాగ్యకరణంబు

గాదె విస్తరింపు శ కృమముతోడ.

691

వ. అని మునిజనంబులు సూతు నడిగిన నతం డిట్లునియె, మీరలడిగిన
యీ యర్థంబుఁ బరీక్షింపురేందుని డడిగిన భగవంతుండగు బాద
రాయణి యిట్లునియె. 692

సీ. విభుఁ డీశ్వరుఁడు వేద శ విప్రగోసురసాధు

ధర్మార్థములఁ గావఁ శ దనువుఁదాల్చి

గాలిచందంబున శ ఘనరూపములయందుఁ

దనురూపములయందుఁ శ దగిలియుండు

నెక్కువఁ తక్కువ శ లెన్నఁడు నొందక

నిర్గుణత్వంబున * నెఱయు ఘనుఁడు

* పూర్వగ్రంథంబునుండి గైకొనబడియె. బాదరాయణి=బదరి=రేగుల అడవియం
దుండివాడు బాదరాయణుఁడు (హిమాలయ) బాదరాయణునికొడుకు బాదరా

మ త్స్వ వ తా ర ము

స. ఉట కంభోనిధి రోసి వేదములకురయ్యుక్ దైన్యముం జూచి వే-
గలు లల్లాడ్చి ముఖంబు సాచి బలువీరకం దోక సారించి మే-
నైటయి దాడలు దీటి మీస లదరకోమినాకృతి విష్ణు డ
క్కటటిం దాకి వధించె ముప్పిదశిత గ్రావు హయగ్రీవుని.

గురుతయుఁ గొఱతయు శ గుణసంగతి వహించు

మనుజేశ చోద్యమే శ మత్స్యమగుట

తే. వినుము పోయిన కల్పాంత శ వేళఁ దొల్లి

ద్రవిశదేశపు రాజు స శ త్యవ్రతుండు

నీరుద్రాపుచు హరిఁగూర్చి శ నిశ్శతోడఁ

దపముఁ గావించె నొకయేటి శ తటమునందు.

693

ప. మఱియు నొక్కనాఁ డమ్మేదిని కాంతుండు గృతమూలికయను

నేటిపొంత హరి సమర్పణంబుగా జలతర్పణంబు సేయుచున్న సమ

యంబున నారాజు దోసిట నొక్క మీనుపిల్ల దమిలివచ్చిన నులికి

పడి మరలం దరంగిణీ జలంబునందు శకులశాబకంబు విడిచె నట్లు

విడివడి నీటిలోనుండి జలచరప్రాంతంబు భూతలేశ్వరున కిట్లనియె.

మత్తకోకిలము.

పాటువచ్చిన జ్ఞాతిఘాతులు శ పాపజాతిర్ముషంబు లీ

యేటఁ గొండొక మీనుపిల్లల శ నేటిపట్టి వధింప న

చొచ్చిట నుండక నీదుదోసిలి శ సూచ్చివచ్చిన నన్ను న

ట్టేటఁ ద్రోవఁగఁ బాడియే కృప శ యంతలేక దయానిధి.

695

ఆ. వలలుదారు నింక శ శచ్చి జాలరివేట

కాటు నేటు గలఁచి శ కారవెట్టి

మిడిసి పోవనీక శ మెడఁ బట్టుకొనియెద

రప్పు డెందుఁ జొత్తు శ ననఘచరిత.

696

క. భక్షించు నొండె ర్ముషములు

శిక్షింతురు ధూర్తులొండె శ జెడకుండననున్

రక్షింపు దీనవత్సల

ప్రక్షీణులఁ గాచుకలె శ భాగ్యము గలదే.

697

ప. అనిన విని కరుణాకరుండగు నవ్వీభుండు మెల్లన య్యవ్యంభశ్చర

డింభకంబునుఁ గమండలు జలంబునంబెట్టి తన కనెలవునకుం గొని

1 జ్ఞాతిఘాతులు=జాతి శేషలజంపు జాలరివాండ్రు, 2 పాపజాతి ర్ముషంబులు= హింసజేయు పెద్దచేపలు, 3 ప్రక్షీణులు=మిక్కిలి చిక్కినవారు, 4 అంభ...డింభ కంబు=నీటిదిరుగు చేపకొల్లు, 5 నెలవు=ఉండుబోటు.

పోయె నదియు నొక్కరాత్రంబునం 1 గుండికనిండి తనకునుండ
నిమ్మసాలక రాజన్యున కిట్లనియె. 698

క. ఉండ నిదిఁ గొంచెమొత్తయు

నొండొకటిం బెమ్ము భూవ శ్రోత్తమ యనుడున్

2 గండకముఁ దెచ్చి విడిచెను

మండలవతి సలికలక శ్ర మధ్యమ న స్మృతా.

699

వ. అదియును ముహూర్తమాత్రంబునకు మూఁడుచేతుల నిష్పవై
శియుదంచనంబునిండి పట్టుసాలక వేటొండుఁ బెమ్మసవుడునారావ
పట్టి కరుణాగుణంబునకు నాటపట్టుఁ గావున గండకంబు
నొండొక్క చిఱుతమడుఁగున నునిచె నదియు నాసరోవరజలంబు
నకు నగ్గలంబై తనకు సొంచరింప నదిగొంచెం బని వలికినం బుడమి
తేఁడు మంచివాఁ డగుటంజేసి యాకంచరంబు నుదంచితజలా
స్పదంబైన ప్రాదంబునందు నిడియె నదియు నాసలిలాశయంబు
నకును నధికంబై పెరుంగ నిమ్ము సాలదగి చెప్పికొనిన నప్పుణ్యం
డొప్పెడి నడవడిం దప్పనివాఁడైన కతంబున నమృతహామీనంబును
మహార్ణవంబున విడిచె నదియును మకరాకరంబునంబడి రాజున
కిట్లనుఁ బెనుమొసళ్ళు ముసరికొని కసిమనంగి మ్రొంగెడి నింత
కాలంబు నడపి కడపట దిగవిడువకు వెడలఁ దిగువుమని యెఱిం
గింప దెలిసి కడపట యన్నీటి తిరుగుడు ప్రోడకం బుడమితేఁ
డిట్లనియె. 700

సీ. ఒకదినంబున శత శ్ర యోజన మాత్రము

విస్తరించెను నీవు శ్ర వినము చూడ

మిటువంటి ఝషముల శ్ర నెన్నఁడు నెఱుంగము

మీనజాతుల కిట్టి శ్ర మేనుగలదె

యేమిటి కెవ్వఁడ శ్ర వీలీలఁ ద్రిప్పెడు

కరుణ నాపన్నులఁ శ్ర గావ వేడి

1 గుండిక=కుండ, 2 గండకము=చేన, 3 ఉదించనము=వెద్దచాత్ర.

యంభశ్చరం జైన శ హరివి నే నెఱిగితి

నవ్యయ 1 నారాయ శ జాభిధాన

తే. జననసంస్థితి సంహత శ చతురచిత్ర

దీనులకు భక్తులకు మాకు శ దిక్కు నీవ

* నీదులీలావతారంబుఁ శ నిఖిలభూత

భూతిహేతువు మ్రొక్కెదఁ శ బురుషవర్య.

701

క. ఇతరులముఁ గాము శిచిత్సం

గతులము మాపాల నీవుఁ శ గలిగితి భక్త

స్థితుఁడ వగు నిన్ను నెప్పుడు

నతి నేసినవాని కేల శ నాశముఁ గలుగఁ.

702

క. 4 శ్రీ లలనాకుచఁ వేదికన్

గేళీపరతంత్రబుద్ధిఁ శ గ్రీడిచు సుఖ

లోలుడవుఁ దామసాకృతి

నేలా మత్స్యంబ వైతి శ వెఱిగింపు హరీ.

703

త. అని పలుకు సత్యవ్రత మహారాజునకు నయ్యుగంబుకడపటఁ బ్రీతి

యవేళ సముద్రంబున నేకాంతజనప్రీతుండయి విహరింప నిచ్చి

చి మీనరూపధరుండైన హరి యిట్లనియె.

704

సీ. ఇటమీఁద నీరాత్రి శ కేదవదినమునఁ

బద్ధుగర్భున కొక్క శ పగలునిండు

భూర్భువాదికజగం శ బులు మూడు విలయాభి

లోన ముచుంగు నా శ లోనఁ బెద్ద

నావ నేతఁగ వచ్చు శ నాపంపు పెంపున

దానిపై నోషధి శ తతులు బీజ

రాసులు నిడి పయో శ రాశిలో విహరింపఁ

గలవు సప్తరులుఁ శ గలసి తిరుగ

1 నారాయణ+అభిధాన=నీటియందు శుభస్కరముగనుండువాఁడనెడు పేరుగలవాఁడ ! 2 నిఖిలభూత భూతిహేతువు=అన్ని వస్తువులకుఁ బితృప్రదము, శి చిత్+సంగతులము=నశించెడి మాయాద్రవంశమున జిక్కుకొనినవాడము, శి శ్రీ లలనా... లోలుడవు=లక్ష్మీదేవి చనుమిట్టలపై తిడుగవలెననెడు కోరికతోఁ దిరిగి పొందెడియుల్లాసమునందు ఆశగలవాఁడు. * పాశాంతరము (నీకు మీశావతారంబు)

ఆ. మోలఁ గానరాక శ్రీ ముంచు పెంజీకటి
మిడుకుచుండు మునుల శ్రీ మేని బెలుఁగుఁ
దొలఁకుచుండు జలధి శ్రీ దోధూయమాన మై
నావ దేలుచుండు శ్రీ వరవరేణ్య.

705

వ. మఱియు నన్నావ మున్నీటికరళ్ళకు లోనుఁగా కుండ నిరుఁగెలంకుల
వెనుక ముందట నేమట కుండఁ 1 బెన్నెలు లగునాగలుల
జడియుచుఁ బొడువ వచ్చిన బలుగ్రాహంబుల నొడియుచు సంచ
రించెద నొక్క వెనుఁబాము చేరువ నాయనుమతిం బొడసూపెడు
దానంజేసి సుడిగాడ్పులకతంబున నావ వడిం దిరుగం బడకుండ,
నాకొమ్ముతుదిం పదిలముచేసి నీకునుఁ డడుసులకును నలజడి
సెందకుండ మున్నీట నిప్పటం దమ్మిచూలిరేయి వేగునంతకు
మెలంగెద నది కారణంబుగా జలచరరూపంబుఁ గయికొంటి
మఱియు నొకప్రయోజనంబుఁగలదు, నామహిమ పరబ్రహ్మం
బని తెలియుము నిన్ను ననుగ్రహించితి నని సత్యప్రతిపాదన
హరి తిరోహితుం డయ్యె నయ్యవసరంబున.

706

ఆ. మత్స్యరూపి యైన శ్రీ మాధవుడుగులుఁ
దలఁచికొనుచు రాచ శ్రీ తవసియొక్క
దర్భశయ్యఁ దూర్పుఁ శ్రీ దలగడగాఁ బండి
కాచియుండె నాఁటి కాలమునకు.

707

వ. అంత గల్పాంతంబు డాసిన.

708

క. ఉల్లసితమేఘపంక్తులు
జల్లించి మహోగ్రవృష్టి శ్రీ జడిగొని కురియన్
వెల్లివిరిసి జలరాసులు
సెల్లెలి కట్టతను దాఁటి శ్రీ సీమల ముంచెన్.

709

వ. తదనంతరంబ.

710

తే. మున్ను పోయిన కల్పాంతమున నరేంద్ర
2 బ్రహ్మమనఁగ 3 నైమిత్తిక శ్రీ వ్రథయవేళ

1 పేన్నెలులగు నాగలుల = పెద్దవెండ్రుక లైన నా మిసములచేత, 2 బ్రహ్మము =
బ్రహ్మసంబంధ మైనది, 3 నైమిత్తి...వేళ = ఎప్పుడోవచ్చిన జననాళన కాలము.

నిట్టొవై నిట్టొలోలకు ము శ న్నిటిలోనఁ
గూలె భూతాళిజగముల శ కొలఁదు లెడలి.

711

ప. అంత నమ్మహారాత్రియందు.

712

ము. వెటి నెల్లప్పుడు నిల్చి ప్రాణిచయమున్ శ నిర్మించి నిర్మించివీ
పిఱయన్ నీల్లుచు నావులించుచు నజంఠడేస్పస్తియున్ మాని మే
నొటంగన్ టెప్పలుముూసి కేల్దలగడైయుండంగ నిడించుచున్
గ్గుల్లుపెట్టం దొడఁగెం గలల్గనుమ నిరోపించుచున్ భూవతా.

అ. అలసీ సాలసి నిదుర శ సందిన పరమేష్ఠి
ముఖమునందు వెడలె శ మొదలిఁగుతులు
నపహించె నొక హ శ యగ్రీవుఁ డనుదైత్య
భట్టుడు దొంగఁ దొడర శ బరులవశమె.

714

క. చదువులుఁ దనచేబడినం

జదువుచుఁ బెన్ బయలు నుండ శ శంకించి వడిం
జదువులఘటకఁడు సోరుకఁ

జదువుల తస్కరుఁడు సొచ్చె శ జలనిధికడుపున్.

715

ప. ఇట్లు వేదంబులు దొంగిలి దొంగరక్కసుండు మున్నీట మునింగిన
వానిజంబు పలసియు మానుదీఁగెల విత్తనంబుల పొత్తరలు
పెన్నీట నాని చెడకుండ నునుపవలసియు నెల్లకార్యంబులకుం
గావలి యగునాపురుషోత్తముం డప్పెను శేయి చొరుదలయందు.

క. కుటుగటులు వలుఁదమీసలు

ఘటదోఁకయుఁ బసిఁడియొడలు శ సిరిగల పొడలున్

నెటిమొగము నొక్కకొమ్మును

మొలుమాపులుఁగలిగి యొక్క శ మీనం బయ్యెన్

717

ప. ఇట్లు లక్షయోజనాయతం బయిన పాతీనం బై విశ్వంశరుండు జలధి
సొచ్చి.

పీ. ఒకమాటు జలజంతు శ యూథంబుతోఁ గూడు

718

శొకమాటుఁ దరులకు శ నుటికి వచ్చు

1. చదువుల తస్కరుఁడు = తడవులం దొంగిలించిన దొంగ. (హయగ్రీవుఁడు)

నొకమాటు మింటికి శ నుదరి యుల్లంఘించు

నొకమాటు లోపల శ నొదిగి యుండు

నొకమాటు వారాశి శ నొడలు ముంపమిఁజూచు

నొకమాటు బ్రహ్మాండ శ మొరయఁదలఁచు

నొకమాటు ఝషకోటి శ నొడిసి యాహరించు

నొకమాటు జలముల శ నుమిసివైచు

తే. గఱులు సారించు మీసాలుఁ శ గడలుకొలుపుఁ

బొడలు మెఱయించుఁ గన్నులఁ శ పొలప'మార్పు

నొడలు జలిపించుఁ దళతళ శ లొలయు మీన

వేషి వెన్నీటనిగమ గ శ వేష యగుచు.

719

వ. అంతకు మున్న సత్యవ్రతుండు మహార్ణవంబులు మహివలయంబు

ముంచు నవసరంబున భక్తపరాధీనుం డగు హరిఁ దలంచుచు

నుండ నారాయణప్రేరిత యై యొక్కనావ వచ్చినం గనుంగొని.

మ. చని సత్యవ్రతమేదినీ దయితుఁ శ డోజం బూని మాన్ద్రేగెవి

త్రనముల్ పెక్కులు నావపై నిడి హరి శ ధ్యానంబుతో దానిపై

మునిసంఘంబులుఁ దాను నెక్కి వెఱతోమున్నీటిపైఁ దేలుచుం

నొకమాటు మొదట భర్తలోకహృదలంకర్మణముకొ మీనమున్.

వ. కని జలచలేంద్రుని కొమ్మున నొక్క-2 పెనుఁబాపత్రాటననావఁ

గట్టి సంత్రస్థించి డెరదరీబు నివురుకొని తపస్సులుందాను నారాచ

పెద్ద మీనాకారుం డగు లేల్పు. తేని నిల్లని పొగడల దొడంగె.

మ. తమలో బుట్టు నవిద్య గప్పికొనుడుం శ దన్మూలసంసారవి

భ్రములై కొందఱు దేలుచుంగలఁగుచుక'బత్వెంటలక దైవయో

గమునం దే పరమేశుఁ గొల్చి ఘనులై శ కైవల్యసంప్రాప్తులై

ప్రమదం బుదుదు రట్టి నీవు కరుణం శ బాలింపు మమ్మిశ్వరా.

ఉ. కన్నులు గల్లువాఁడు మఱి శ కాననివానికిఁ ద్రోవఁ జూపఁగా

జన్న తెఱంగు మూఢున క శ సన్మతిఁ దాగురుఁ డౌటసూర్యుడే

! నిగమగనేషి = వేదముల వెదకువాఁడు, 2 పెనుపాపత్రాట = పెద్దపాము తాడుచేత.

- కన్నులు గాఁగ భూతములఁగొంచుచు నుండురమేశ మూకు ను
ద్యన్నయ్యమూర్తివై గురువ శ్రవైయల సద్గతి జాడఁజూపవే. 724
- క. ఇంగలముతోడిసంగతి బంగారము వన్నె గలుగు భంగిని ద్వితే
వాంగీకృతులయఘంబులు భంగంబులఁ జొందుము క్తిప్రాపించువారీ.
క. హృదయేశ సీత్రసన్నత భజవేలవపాలితేశ శ్ర భాగముకతనం
ద్రదిదశేంద్రత్వము గలడఁట తుదినిను మెప్పింప నేదిదొరకదు శ్రీశా.
క. పెటవాఁడు గురుఁడటంచుచు
గొఱగానిపడంబు సూపఁ శ్ర గుజనుం డగు నీ
నెఱత్రోవ నడవనేర్చిన
నటమట లేసట్టి పదము శ్ర నంచు దయాబీ. 727
- మ. చెలివై చుట్టమవై మన స్సైతుండ వై శ్ర చిన్మూర్తివై యాత్మవై
వలనై కోర్కులపంట వై విభుండవై శ్ర వర్తిల్లు నిన్నెల్ల కే
పలువెంటం బడి లోక మక్కట వృథా శ్ర బద్ధాశమై పోయెడికొ
నిలువక నేర్పునె హేమరాశిఁ గనియుకన్దిరాగ్నగ్నఁడంభశ్శయా.
- ఆ. నీర రాశిలోన శ్ర నిజకర్మ బద్ధమై
యుచితనిద్రఁ బొంది యున్నలోక
మేమహాత్ముచేత శ్ర నెప్పటి మేల్కా
నట్టి నీవు గురుండ శ్ర వగుట మాకు.
- క. ఆలంపుము విన్నప మిదె
వేలుపు గమితేని నిన్ను శ్ర వేఁడికొ
నాలోని చిక్కు మానిచి
నీలోనికిఁ గొంచుఁ బొమ్ము శ్ర నిఖిలాధీశా. 730
- వ. అని యిట్లు సత్యవ్రతుండు వలికిన సంతసించి మత్స్యరూపంబున
మహాసముద్రంబున విహరించు హరిపురాణపురుషుం డగుటంజేసి
1 సాంఖ్యయోగక్రియా సహితయగు పురాణసంహిత నుపదేశించె,
నమ్మహారాజ మునిసమేతుండై భగవన్నిగదితంబై సనాతనంబగు
బ్రహ్మస్వరూపంబు విని కృతార్థుండయ్యె, నతం డిమ్మహాకల్పం

1 సాంఖ్యయోగము=జ్ఞానయోగము.

బున వివస్వతుండనంబరంగిన సూర్యునకు శ్రాద్ధదేవుండన జన్మించి
శ్రీహరి కృపావశంబున నేడవమనువఁడ్యై నుత నవ్విధంబున
బెనురేయి నిండునంతకు సంచరించి భుజిచూకాదుండగు వారాయ
బుండు తన్ని శాంత సమయంబున.

మ. ఉట కంభోనిధి రోసి వేదములకుఁజ్యుక్త దైన్యముం జూచి వేఁ
గలు లల్లార్చి ముఖంబుసాంచి బలువేఁ శ కం దోఁకసారించి మే
శ్శైలియన్ దొడలు దీటి మీస లదరన్మీనాకృతిన్ విష్ణుఁడ
క్కఱటిం దాఁకి వధించె ముష్టిదళిత శ గ్రావున్ హయగ్రీవునిన్.

వ. అంతం బ్రళయావసాన సమయంబున.

723

సీ. ఎప్పుడు వేగునం శ చెదురు సూచుచునుండు

మునుల డెందంబులం శ ముదము నొందఁ

దెలివితోఁ బ్రక్క ని శ ద్రించు భారతిలేది

యోరపయ్యెదఁ జక్క శ నొత్తికొనఁగ

మలినమై పెనురేయి శ మ్రకిన తేజంబుఁ

దొంటిచందంబునఁ శ దొంగలింపఁ

గంధంబులు శ గంధేయంబులుఁ

గన్నుల కొలుకులఁ శ గానఁబడఁగ

తే. నవయవంబుల్కుగఁదలించి శ యావ్రలించి

నిదురఁ దప్పిటి మేల్కొని శ నీల్గి మలఁగి

యెడలఁ బిఱచుచుఁ గనుఁగవ శ లుసుముకొనుచు

ధాత గూర్చుండె సృష్టిసం శ ధాత యగుచు

వ. అయ్యవసరంబున.

ఆ. వాసవారిఁ జంపి శ వానిచేఁ బడియున్న

వేదకోటి చిక్కు శ విచ్చితెచ్చి

నిదుర మానియున్న శ సీరజాననునకు

నిచ్చెఁ గరుణతోడ శ నీశ్వరుండు.

మానాభుని కొఱకై

‘ర్పణ మాచరించి శ సత్యవ్రతుడా

అధిఁ బ్రదికి మనువయ్యెను

అత్తునిఁ గొలువకెందు శ సంపదఁ గలదే.

737

ఆ. జనమఘండు దవసి¹ శ సత్యవ్రతుండును

మత్యరూపి యైన య మాధవుండు

సంచరించినట్టి శ సదమలాఖ్యానంబు

వినినవాఁడు బంధ శ విరహితుండు.

738

క. హరి జలచరావతారముఁ

బగువడిఁ ప్రతిదినముఁ జదువఁ శ బరమపదంబున్

నరుఁ డొందు వాని కోరుకలు

ధరణీశ్వర సిద్ధిబొందుఁ శ దధ్యము సుమ్మి.

739

మ. ప్రళయాంభోనిధిలోన మేన్మ్రుచి నిద్రం శ జెందు వాణీశుమో

ముల వేదంబులుఁ గొన్న దైత్యుని మృతింబొందించి సత్యవ్రతుం

డలరన్ బ్రహ్మము మాటలం దెలిపి స శ ర్వాధారుఁడై మీనమై

జలధింగ్రుంకుచుఁ దేలుచున్ మెలఁగురారజన్మర్తికిన్ మొక్కిదన్

మ. అనిఁ జెప్పి.

741

క. రాజేంద్ర 1 దైత్యదానవ రాజమహా గహనదహన శ రాజస్తుత్యా

రాజావతంస మానిత 2 రాజధర్మార్చిత గుణాధ్య శ రాఘవరామ్మా.

మాలిని. 3 దివిజరిపువిదాశీ శ దేవలోకోపకాశీ

భువనభరనివాశీ శ పుణ్యరక్షానుసాశీ

ప్రవిమల శుభమూర్తి శ బంధుపాషప్రవర్తి

ధవళబహుళకీర్తి శ ధర్మనిత్యానువర్తి.

743

1 దైత్య.....దహన = రక్కసులను పెద్దయడవిం దగులంబెట్టు అగ్నిహోతుడ ! 2 రాజ.....రాధ్య ! = చంద్రశేఖరుడేతల బూజింపఁబడిన గుణములకు దానమైనవాడ ! 3 దేవళత్రపున సరికినట్టి, దేవతల కువకారియైనట్టి, లోకకామము దొలగించునట్టి, పుణ్యవంతుల ననుసరించునట్టి, తేటమై మేలైనరూపముగలట్టి, అనుసరించినవారి నేజునట్టి, తెల్లని కీర్తిగలట్టి విధిసనుసరించునట్టివాడ !

